

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI
WYDZIAŁ FILOLOGICZNY

Anna Oczko

**ZapóŹyczenia południowosłowiańskie
w języku rumuńskim w XVI i XVII wieku**

Praca doktorska napisana
pod kierunkiem promotora
Prof. dr hab. Wiesława Borysia

Kraków 2010

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
I. Źródła i metodologia pracy.....	10
1.1. Źródła.....	10
2.2. Metodologia pracy.....	14
2.3. Budowa hasła.....	17
II. Historia badań slawistycznych w języku rumuńskim.....	19
III. Rumuńskie kontakty językowe na tle wydarzeń historycznych.....	37
3.1. Chronologia kontaktów rumuńsko – słowiańskich.....	54
IV. Adaptacja słownictwa pochodzenia słowiańskiego w języku rumuńskim	57
4.1. Uwagi dotyczące procesu zapożyczenia.....	57
4.2. Grafia cyrylicka w tekstach rumuńskich (slavo-române).....	61
4.3. Cechy prozodyczne zapożyczeń słowiańskich.....	64
4.4. Adaptacja fonetyczna.....	65
4.4.1. Wokalizm.....	66
4.4.2. Konsonantyzm.....	73
4.5. Adaptacja morfologiczna.....	79
4.5.1. Odmienne części mowy.....	79
4.5.2. Nieodmienne części mowy.....	88
4.5.3. Afiksy pochodzenia słowiańskiego.....	90
4.6. Adaptacja syntaktyczna.....	94
4.7. Adaptacja semantyczna.....	96
4.7.1. Zapożyczenia monosemantyczne.....	97
4.7.2. Zapożyczenia polisemantyczne.....	99
4.7.3. Zapożyczenia o nowym znaczeniu z języku rumuńskim.....	101
4.8. Sławizmy literackie.....	105

4.9. Słowiańskie kalki językowe w języku rumuńskim.....	107
4.10. Konkurencja terminów łacińskich i słowiańskich.....	109
VI. SŁOWNIK ZAPOŻYCZEŃ POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH.....	113
5.1. Skróty gramatyczne.....	113
5.2. Skróty bibliograficzne.....	116
5.3. Słownik.....	119
PODSUMOWANIE.....	301
BIBLIOGRAFIA.....	314
1. Źródła – teksty.....	314
2. Źródła – słowniki.....	317
3. Opracowania teoretyczne.....	318
SPIS MAP I RYCIN.....	321

WSTĘP

Przedmiotem badań podejmowanych w niniejszej rozprawie jest słownictwo zapożyczone do języka rumuńskiego z języków południowosłowiańskich. Klauzulą czasową dla badanego słownictwa jest XVI i XVII wiek – okres piśmienniczego rozkwitu języka rumuńskiego, a równocześnie okres pierwszego poświadczenia w piśmie rumuńskiej leksyki funkcjonującej w ówczesnym języku. Zatem słownictwo leżące u podstaw moich zainteresowań badawczych odnotowane zostało po raz pierwszy na przestrzeni właśnie tych dwóch wieków, chociaż do języka rumuńskiego mogło się przedostać już dużo wcześniej.

Położenie geopolityczne historycznych Państw Rumuńskich najpierw w strefie wpływów Imperium Rzymskiego, a następnie Bizancjum, spowodowało, że pozostawały one w kontaktach głównie z południowymi sąsiadami – Bułgarią i Serbią. Taki stan rzeczy obserwuje się również w zasobie leksykalnym języka rumuńskiego – dominującą rolę w superstracie języka rumuńskiego pełnią zapożyczenia z języków południowosłowiańskich: staro-cerkiewno-słowiańskiego (*slavă veche*) i jego późniejszych redakcji (*slavonă*) oraz bułgarskiego i serbskiego. Język rumuński w wyniku tych kontaktów językowo-kulturowych również stał się źródłem zapożyczeń, głównie leksykalnych, dla języka bułgarskiego i serbskiego, a także innych języków słowiańskich¹.

Dodatkowym czynnikiem, konsolidującym związki pomiędzy językiem rumuńskim a językami południowosłowiańskimi może być fakt, iż należą one do bałkańskiej ligi językowej, w skład której wchodzi języki: rumuński, bułgarski, macedoński, albański, nowogrecki oraz południowo-wschodnie gwary języka serbskiego. Pewne podobieństwa obserwowane w językach tworzących ligę, a także wspólne cechy i kierunek ewolucji

---

¹ Istnieje obszerna literatura przedmiotu, np. D. Gămulescu, *Influențe românești în limbile slave de sud*, București, 1983; M. Măngiulea, *Imprumuturile românești în limba bulgară literară*, București 2002.

językowej są podyktowane przede wszystkim współegzystencją ludów bałkańskich w epoce wczesnego średniowiecza oraz rozwojem wspólnej cywilizacji, która obejmowała swoim zasięgiem cały Półwysep Bałkański.

Problematyka słowiańska, w ostatnim trzydziestoleciu ubiegłego wieku (zwłaszcza w latach 60 i 70) była częstym przedmiotem badań rumuńskich lingwistów zarówno pod względem gramatycznym, jak i leksykalnym. Niewiele jednak jest prac, które kompleksowo traktują problem zapożyczeń słowiańskich – zwłaszcza w odniesieniu do warstwy tego słownictwa, które przedostało się do rumuńszczyzny drogą kancelaryjną i kościelną w okresie budowania państwowości moldawskiej i wołoskiej oraz w czasie indywidualizacji kultury narodowej. Pracą, która najszerszej omawia zagadnienia związane z zapożyczeniami południowosłowiańskimi jest *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română* Gheorghe Mihăilă². Przedstawia ona jednak tylko najstarszą warstwę zapożyczeń słowiańskich, która do języka rumuńskiego przedostała się w okresie bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego, a zatem w najwcześniejszych wiekach (pomiędzy VI a X w.) po osiedleniu się Słowian na terytoriach karpacko-dunajskich. Brakuje natomiast opracowania, które mogłoby być uzupełnieniem tego studium leksykalnego z okresu późniejszego, w którym kontakty z południowymi sąsiadami słowiańskimi, głównie za sprawą cerkiewszczyzny – obowiązującego języka komunikacji kościelnej, kulturalnej i kancelaryjnej – wzbogaciły język rumuński o nowe słownictwo z dziedzin związanych z kulturą, religią, administracją etc. Zatem niniejszą rozprawę traktuję jako uzupełnienie i kontynuację wspomnianego wyżej studium leksyki południowosłowiańskiej istniejącej w języku rumuńskim.

Nieprzypadkowym jest również dobór klauzuli czasowej dla prezentowanego słownictwa. Po pierwsze, jak już wspominałam, na wieki XVI i XVII przypada rozwój piśmiennictwa rumuńskiego w języku ojczystym, a w konsekwencji na przestrzeni tych dwóch wieków zostaje po raz pierwszy poświadczona w tekstach ogromna liczba słownictwa rumuńskiego. Po drugie, wiek XVII właściwie kończy okres funkcjonowania cerkiewszczyzny w roli oficjalnego języka kancelarii i administracji rumuńskiej. W

---

² G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, București, 1960.

późniejszych wiekach recepcja nowych słowizmów w języku rumuńskim będzie coraz mniejsza, coraz rzadsze będą także przypadki zapożyczenia słownictwa słowiańskiego przez język rumuński – zwłaszcza z języków południowosłowiańskich. Począwszy od XVIII wieku język rumuński zostanie poddany jeszcze kilku wielkim falom napływu obcego słownictwa, ale będzie to leksyka najpierw grecka, następnie, w wyniku „reromanizacji” – francuska, a współcześnie angielska.

Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie słownictwa pochodzenia południowosłowiańskiego, a konkretnie z języków staro-cerkiewno-słowiańskiego, cerkiewnosłowiańskiego redakcji średniobułgarskiej i serbskiej, bułgarskiego i serbskiego, które zostały po raz pierwszy zanotowane w tekstach rumuńskich powstałych w Mołdawii, na Wołoszczyźnie oraz w Siedmiogrodzie w XVI i XVII wieku. Opracowane słownictwo zostało zaprezentowane w formie ułożonego alfabetycznie słownika.

Między wiekiem XII-tym, na który datuje się powstanie pierwszych manuskryptów słowiańsko-rumuńskich, a XVI-tym, język rumuński był poświadczony w piśmie sporadycznie w formie pojedynczych wyrazów, a czasami fraz. Wyrazy te były notowane w dokumentach słowiańsko-rumuńskich (kancelaryjne gramoty), bardzo rzadko zaś w tekstach kościelnych czy też religijnych – powstałych w języku cerkiewno-słowiańskim redakcji średniobułgarskiej, rzadziej serbskiej, a później redakcji słowiańsko-rumuńskiej (*slavona românească*³). Echa humanizmu europejskiego, które docierały na ziemię rumuńskie od początku XVI wieku niewątpliwie przyczyniły się do powstawania pierwszych tekstów w języku ojczystym, który w ciągu dwóch stuleci wyparł z administracji, kultury i literatury rumuńskiej zakorzenioną tu od wieków cerkiewszczyznę⁴. Piśmiennictwo, które powstało w XVI i XVII wieku odzwierciedla zasób leksykalny ówczesnego, przede wszystkim literackiego języka, który wciąż pozostawał pod dużym wpływem Słowiańszczyzny południowej.

Jednym z głównych problemów, dotyczących zapożyczanego słownictwa z języków słowiańskich jest brak dokładnych opracowań etymologicznych. Eksцерpcji

³ Wyjaśnienie terminu w rozdziale *Źródła i metodologia pracy*, s 14.

⁴ Nie dotyczyło to kościoła prawosławnego, gdzie cerkiewszczyzna używana była jeszcze w XIX w.

słownictwa dokonałam głównie na podstawie słownika języka rumuńskiego – *Dicționarul limbii române* (DLR)⁵, który nie będąc słownikiem etymologicznym podaje jedynie jako wskazówkę źródło zapożyczanego wyrazu, niestety często niepoprawnie wskazując na język pochodzenia danego leksemu. Nagminnym błędem jest także mylenie form języka staro-cerkiewno-słowiańskiego z jego późniejszymi redakcjami. Również słownik etymologiczny języka rumuńskiego – *Dicționarul etimologic al limbii române* (DER)⁶ Alexandru Ciorănescu, nie rozwiązuje tego problemu. Autor ogranicza się tutaj jedynie do ogólnego stwierdzenia, że dany wyraz jest pochodzenia słowiańskiego. Przypuszczam, że taki stan rzeczy spowodowany jest stosunkiem rumuńskich językoznawców do słowiańszczyzny w ogóle. Rumuńska lingwistyka, w odniesieniu do wpływów słowiańskich stosuje następujące terminy: *paleoslavă*, *veche slavă (v.sl.)*, *bulgară veche*, *veche slavă bisericască*⁷ (ten ostatni rzadko), odpowiadające funkcjonującemu w slawistyce terminowi: *język staro-cerkiewno-słowiański*. Używa się także terminu *slavonă*, który oznacza późniejsze redakcje cerkiewne (cs.). Jednakże analizując rumuńskie opracowania stwierdziłam, że pierwsze trzy terminy są często odpowiednikami zapożyczeń wczesnosłowiańskich bez względu na to czy były one poświadczone w języku staro-cerkiewno-słowiańskim. Z kolei do zapożyczeń słowiańskich z późniejszego okresu, zwłaszcza słownictwa cerkiewnego, stosuje się określenie *slavonă (sl.)*. W rezultacie, korzystając z opracowań rumuńsko-słowiańskich należy brać pod uwagę możliwość mieszania etapów rozwoju języka staro-cerkiewno-słowiańskiego⁸.

Powojenne wydanie tomów (tzw. *serie nouă*) *Dicționarul limbii române*, od litery *M* do *Z*, ukazywało się na przestrzeni niemalże 40 lat. Tak długi okres pracy nad słownikiem spowodował zmiany w koncepcji metodologii badań nad etymologią słownictwa.

---

⁵ *Dicționarul limbii române*, I-II, București 1913-1940 oraz jego kontynuacja *Dicționarul limbii române, serie nouă*, Academia Română, VI–XIV, București 1965-2002 (DLR). Szczegółowo omawiam je w rozdziale *Źródła i metodologia pracy*, s. 9-10.

⁶ A. Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, 2002.

⁷ Termin *veche slavă bisericască* odnosi się do języka kościoła prawosławnego słowiańskiego i rumuńskiego, którego podstawą jest język pierwszych tłumaczy, ale z naniesionymi już lokalnymi cechami; por. A. Rosetti, *Istoria limbii române*, București 1968, s. 300-301.

⁸ G. Mihăilă w swojej pracy *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, przeprowadza jednak bardzo dokładne badania etymologiczne zapożyczeń, w szczególony sposób określa formy etymonów słowiańskich zgodnie z etapami rozwoju języka scs., dla rekonstruowanych form prasłowiańskich stosuje określenie *slavă comună*, dla form scs. – *slavă veche*, zaś dla późniejszych redakcji *slavă bisericască*; por. G. Mihăilă, *Împrumuturi...*

Początkowo, przy większości zapożyczeń słowiańskich, etymologia jako źródło zapożyczenia wskazuje na język staro-cerkiewno-słowiański (*veche slavǎ*), co jest naukowo niepoprawne, ponieważ omawiana forma prezentuje późniejsze redakcje tego języka, np. rum. *mătanie* < v.sl. *metanija* (DLR VI, 316), w rzeczywistości jest formą cs. (*slavonǎ*). W późniejszych tomach obserwuje się sytuację odwrotną – przy większości zapożyczeń słowiańskich, jako etymon podana jest forma cs. (*slavonǎ*), podczas gdy forma została już poświadczona w języku scs., np. rum. *pricașă* < cs. (*slavonǎ*) *prokaša* (DLR VIII/5, 1387), por. scs. *prokaša* (Słownik Praski, III, s. 352-353). Biorąc pod uwagę historyczne uwarunkowania okresu zapożyczenia danego wyrazu, nie można wykluczyć, że podana w słowniku etymologia jest słuszna. Jednakże DLR nie objaśnia zastosowanej metodologii badań etymologicznych. Ogranicza się jedynie do podania informacji, że etymologia poszczególnych wyrazów może być *internǎ* – derywacja na gruncie języka rumuńskiego, *directǎ* – bezpośrednio wskazuje na język i wyraz, który jest źródłem zapożyczenia oraz *multiplǎ* – jeżeli dany wyraz był zapożyczony za pośrednictwem innego języka lub jeżeli istnieje więcej potencjalnych źródeł danego zapożyczenia⁹. Stąd też, mając na uwadze szereg błędów popełnionych przy podaniu właściwego źródła językowego, nie można mieć zaufania do rezultatów tych badań. Zatem zasadne wydaje się wskazanie źródła danego wyrazu konsekwentnie odzwierciedlającego jego źródło w cerkiewszczyźnie późniejszych redakcji, bądź w poświadczonej wcześniej, klasycznej formie scs. W wielu przypadkach po dokładnym zbadaniu drogi zapożyczenia wyrazu, okazywało się, że nie jest on zapożyczeniem południowosłowiańskim, jak podawał DLR, ale przedostał się do języka rumuńskiego drogą północno-wschodnią, czyli z języków polskiego, ukraińskiego bądź rosyjskiego, a nawet nie miał żadnego związku etymologicznego z językami słowiańskimi. Przykładem tego może być np. rum. *prăvălie* ‘sklep’ (DLR VIII/4, 1235). DLR podaje, że jest to zapożyczenie z scs. *privilije* ‘przywilej’ – co jednak jest mało prawdopodobne fonetycznie, bardziej przekonującą jest natomiast hipoteza DER, że mamy tu do czynienia z rum. *prăvărie* ‘skład prochu do amunicji’, które rozszerzyło swoje znaczenie, tym bardziej, że w tekstach starorumuńskich zwykło się wskazywać na rodzaj towaru *prăvălie de vin* ‘sklep z winem’ (DER, 630). Jednym z błędów, jakie popełniają

---

⁹ DLR VI, s. X.

autorzy DLR jest również określanie rekonstruowanej formy słowiańskiej jako *veche slavă*, np. rum. *zăduf* < v.sl. **zaduchia*, rum. *zăminti* < v.sl. **za-mąiti*. Zgodnie z przyjętymi zasadami rumuńskiego nazewnictwa odnoszącego się do rekonstrukcji form słowiańskich, zamiast *veche slavă* powinno być *slavă comună*¹⁰.

W związku z tym, niezamierzonym początkowo celem mojej pracy, stała się weryfikacja istniejącej etymologii poprzez wskazanie faktycznego źródła pochodzenia danego wyrazu, rekonstrukcja form zgodna z ortografią staro-cerkiewno-słowiańską i cerkiewnosłowiańską, a także porównawcze wskazanie kontynuacji danego etymonu w języku bułgarskim i serbskim.

Praca składa się z dwóch głównych części – części teoretycznej oraz materiałowej. Część teoretyczna rozpoczyna się rozdziałem dotyczącym przyjętej przeze mnie metodologii badań oraz źródeł ekscerpacji materiału. Następnie omówiona została historia badań slawistycznych, ze szczególnym uwzględnieniem prekursorskich dzieł z zakresu gramatyki i leksykografii słowiańsko-rumuńskiej pochodzących z XVI i XVII wieku. W części teoretycznej opisuję również rumuńskie kontakty językowe na tle wydarzeń historycznych do XVII wieku włącznie. Takie przedstawienie tematu umożliwia poznanie stanu leksyki języka rumuńskiego w interesującym mnie okresie, a także przybliżyć czytelnikowi złożony przebieg kontaktów rumuńsko-słowiańskich w ciągu tysiąca lat wzajemnych wpływów. Ostatnim zagadnieniem poruszonym przeze mnie w tej części pracy jest rozdział dotyczący adaptacji języka słowiańskiego na gruncie rumuńskim. Zajmuję się tutaj szczegółowo adaptacją fonetyczną (wraz z problemem graficznej adaptacji rumuńskiego systemu fonetycznego), morfologiczną, syntaktyczną oraz szerzej rozbudowaną adaptacją semantyczną, w której poruszam problemy m.in. synonimii, polisemii, slawizmów cerkiewnych i literackich, kalk etc.

Drugą część pracy stanowi prezentacja materiału leksykalnego w formie uporządkowanego alfabetycznie słownika. Są to wyrazy rumuńskie pochodzenia słowiańskiego, których poświadczony szesnasto- i siedemnastowieczny znaczenie zostało przełożone na język polski. Za wyrazy pochodzenia słowiańskiego przyjąłem również te,

---

¹⁰ Por. rum. *daltă* < sl. com. **dol(ь)to*; G. Mihăilă, *Împrumuturi...*, s. 46.

które weszły do języka rumuńskiego za pośrednictwem słowiańskim – głównie z języka greckiego, ponieważ ich postać fonetyczna wskazuje na południowosłowiańską drogę zapożyczeń. Wykaz skrótów gramatycznych oraz źródłowych właściwych dla Słownika zapożyczeń południowosłowiańskich został zamieszczony na początku tej części pracy.

I. ŹRÓDŁA I METODOLOGIA PRACY

1.1. Źródła. Przy ekscerpcji korpusu leksyki będącej przedmiotem moich badań korzystałam z dwóch podstawowych źródeł słownictwa. Obydwa są słownikami języka rumuńskiego opracowanymi przez Akademię Rumuńską¹¹. Pierwszym z nich jest *Dicționarul limbii române*, nazywany również *Dicționarul academic*¹², który ukazał się w dwóch tomach w latach 1913-1914. Obejmuje on litery od *A* do *L*, przy czym litera *L* nie została ukończona. Brakuje również części obejmującej hasła na literę *D*. Słownik został opracowany przez Sextila Pușcariu na podstawie słownictwa zgromadzonego kilkanaście lat wcześniej przez Alexandru Philippide i jego współpracowników. Oferuje bardzo bogatą listę wyrazów rumuńskich wraz z ich wszystkimi znaczeniami i kontekstami poświadczonymi w źródłach. Zostały również przytoczone przykłady wyrażen frazeologicznych, w których występują leksemy hasłowe. Metajęzykiem słownika jest język francuski. Konstrukcja haseł w sposób rygorystyczny przestrzega chronologicznej prezentacji wyrazów, podając źródło lub datę – począwszy od pierwszej recepcji formy danego wyrazu, aż do czasów współczesnych. Hasła opatrzone są notą etymologiczną, która podaje pochodzenie wyrazu zgodnie ze stanem ówczesnych badań etymologicznych tylko, jak podkreśla autor, w przypadkach pewnych, w pozostałych natomiast podaje

¹¹ Powołana do życia w 1866 roku Akademia Rumuńska, w roku 1948 została przemianowana na *Academia Republicii Populare Române*, a następnie na *Academia Republicii Socialiste România*. Po upadku komunizmu powrócono do pierwotnej nazwy *Academia Română*.

¹² W leksykografii rumuńskiej, dla *Dicționarul academic* przyjęto skrót DA lub (w nowszych opracowaniach) DLR, którym posługuję się w mojej pracy.

etimologia necunoscută (nieznana)¹³. Przy wyrazach, które przedostały się do języka rumuńskiego w różnych regionach kraju i różnych okresach, często podaje kilka hipotez, tzw. etymologię „wielokrotną” (*multiplă*), np. rum. *cârciumă* < słow. *krъѣma*, węg. *korcsoma* (DLR I/2, 135).

Drugim podstawowym źródłem ekscerpcji materiału leksykalnego jest *Dicționarul limbii române, serie nouă*¹⁴ (DLR), który jest kontynuacją słownika akademickiego. Pierwszym tomem w nowej serii jest tom VI¹⁵ z hasłami na literę *M*, ostatnim natomiast jest tom XIV z hasłami na literę *Z*¹⁶. DLR zdecydowanie różni się od słownika Pușcariu rozmiarem samego przedsięwzięcia. Nad nową serią pracują równocześnie trzy zespoły naukowców – z Bukaresztu, Jassów i Klużu. Redaktorami naczelnymi, którzy nadzorują i weryfikują ostatecznie materiał leksykalny przygotowany przez poszczególne zespoły są: Iorgu Iordan (t. VI-XI), Ion Coteanu (t. VI-XII/1, XIII/1), Alexandru Graur (t. VII-XI), Marius Sala (t. XII/2-XIV) oraz Gheorghe Mihăilă (t. XII/2-XIV). Przy opracowywaniu hasel słownikowych filolodzy dysponowali wielokrotnie większą ilością źródeł ekscerpcji materiału leksykalnego, niż zespół A. Philippide. Na przykład podczas pracy nad tomem VI (litera *M*), bibliografia obejmowała 1627 tytułów, czyli była trzykrotnie wyższa od całości źródeł, które zostały wykorzystane do stworzenia słownika akademickiego.

DLR rejestruje bogatą leksykę poświadczoną zarówno w języku literackim i potocznym, w gwarach, w tekstach starorumuńskich, jak i specjalistyczne słownictwo naukowo-techniczne. W zasadzie konstrukcja samych hasel jest bardzo podobna do tej zaproponowanej przez Pușcariu, z tą jednak podstawową różnicą, że wyrazy zostały objaśnione w języku rumuńskim. Podobnie jak w słowniku akademickim zachowana jest chronologia pojawiania się form danego leksemu w źródłach historycznych, co bardzo ułatwiło moją pracę przy selekcji materiału leksykalnego pochodzenia słowiańskiego. Etymologia podana w słowniku, co sygnalizowałam już we wstępie, jest bardzo

¹³ Por. M. Seche, *op. cit.*, t. II, s. 68-70.

¹⁴ *Dicționarul limbii române, serie nouă*, Academia Română, t. VI – XIV, 1965-2002.

¹⁵ Obecnie wciąż trwają prace nad zgromadzeniem i opracowaniem materiału leksykalnego dla tomów I-V. W roku 2006 ukazała się III oraz IV część tomu I, a w 2007 cz. V t. I, w których zamieszczono hasła na literę *D*; w roku 2008 drukiem ukazał się tom IV i V z całością hasel na literę *L*. Niestety, w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej wciąż brakuje tych słowników.

¹⁶ Poszczególne tomy DLR nie ukazywały się chronologicznie. W chwili zbierania materiału do mojej rozprawy, nie ukazała się jeszcze drukiem III część tomu XIII litery *V*.

lakoniczna i mało dokładna. Przyczyną tego jest fakt, iż szczegółowe badania nad pochodzeniem słownictwa zostały rozpoczęte mniej więcej w okresie prac nad DLR¹⁷.

Kolejnym źródłem zapożyczeń słowiańskich, które umożliwiło mi uzupełnienie materiału z brakujących tomów DLR, był dwujęzyczny słownik rumuńsko-niemiecki autorstwa H. Tiktina¹⁸. Autor, zebrał około 35 tysięcy leksemów, w skład których wchodzi wyrazy hasłowe, ich warianty i derywaty. Jest to jedyny słownik, nie licząc słowników Akademii, który oferuje tak wielkie bogactwo tekstów źródłowych, zwłaszcza tych najstarszych, co z punktu widzenia mojej rozprawy, jest niezwykle istotne. Z wielką skrupulatnością przytacza się w nim znaczenie i kontekst wyrazów hasłowych z zakresu słownictwa starszego i współczesnego, literackiego i potocznego, laickiego i religijnego. Przy każdym haśle podano etymologię wyrazu, ale tylko wtedy, gdy jest ona potwierdzona badaniami etymologicznymi, w pozostałych przypadkach informuje, że etymon jest nieznan.

Ostatnim źródłem, które posłużyło mi w zebraniu słownictwa słowiańskiego jest *Istoria limbii române literare* pod redakcją Iona Gheție¹⁹. *Historia literackiego języka rumuńskiego* nie jest dziełem leksykograficznym, jednakże rozdziały dotyczące słownictwa rumuńskiego poświadczanego w latach 1532-1780 prezentują wystarczająco szerokie spectrum leksyki rumuńskiej, żeby mogło posłużyć do uzupełnienia mojego leksykonu. Słownictwo rumuńskie podzielone zostało tutaj na słownictwo potoczne i kulturowe, a co najistotniejsze – podane zostały XVI- i XVII-wieczne źródła, a także wskazówka dotycząca pochodzenia wyrazu (np. łac., słow.).

Najstarszymi źródłami dla omawianych powyżej słowników i opracowań są fundamentalne dzieła literatury i leksykografii rumuńskiej sporządzone w języku rumuńskim w XVI i XVII wieku. Większość z nich znajduje się w bibliotekach Akademii Rumuńskiej, uniwersyteckich oraz klasztornych, poza dostępem przeciętnego badacza języka, tylko nieliczna ich część ukazała się w późniejszych opracowaniach i przedrukach.

---

¹⁷ Redaktorzy DLR mają w planach opracowanie *Dicționarul etimologic al limbii române*. Informacje te podaje za M. Seche, *op. cit.*, s. 78, jednak od czasu napisania tych słów przez autora w roku 1968, jak dotąd nie ukazał się żaden tom słownika etymologicznego opracowanego przez zespół Akademii Rumuńskiej.

¹⁸ H. Tiktin, *Rümanisch-deutsches Wörterbuch*, t. I-III, București 1895-1925.

¹⁹ *Istoria limbii române literare, epoca veche (1532-1780)*, red. I. Gheție, București 1997.

W związku z tym, jedynym źródłem dostępu do materiału leksykalnego zawartego w tych dziełach jest korzystanie ze współczesnych opracowań, czego wynikiem jest zaprezentowany przeze mnie w niniejszej rozprawie słownik zapożyczeń południowosłowiańskich. W kolejnych rozdziałach pracy (zob. *Historia badań slawistycznych w języku rumuńskim* oraz *Rumuńskie kontakty językowe na tle wydarzeń historycznych*) omówiłam niektóre z tych tytułów. Całego jednak ogromu literatury źródłowej nie sposób tutaj zaprezentować, gdyż spis źródeł wykorzystanych w słowniku obejmuje kilkadziesiąt manuskryptów i późniejszych opracowań. Warto jednak pokrótce przedstawić ogólny zarys XVI- i XVII-wiecznych zasobów bibliograficznych²⁰.

Do źródeł weszły teksty zarówno cerkiewne, jak i świeckie. Właściwie, najstarsze manuskrypty, przypadające na wiek XVI, są głównie tłumaczeniami z języka cerkiewnosłowiańskiego. Jest to przede wszystkim literatura religijna, a zatem pierwsze tłumaczenia psalmów (*Psaltirea Scheiană, Hurmuzachi, Voronețeană*), Dziejów Apostolskich (*Codicele Voronețean*), ewangelii (*Tetraevanghelie* Coresi'ego z 1561 r., kolejna z 1574 r.), Nowego Testamentu autorstwa Palia z Orăștie (1581-82 r.) oraz przekłady diakona Coresi'ego (*Apostolul* z 1563 r., *Molitevnicul* z 1564 r., *Psaltirea* z 1577 r., *Evanghelia* z 1581 r.). Piśmiennictwo XVII wieku obejmuje teksty tłumaczone, jak np. *Nowy Testament* z 1648 r., lub *Biblia de la București* z 1688, a również oryginalne dzieła, np. *Dzieje Apostolskie* z 1618 r., *Cazania lui Varlaam* z 1643, bogata twórczość metropolity moldawskiego Dosofteia, m.in. *Viața și petrecerea svinților* oraz *Psaltirea a svântului proroc David* – pierwsze dzieło literatury rumuńskiej napisane wierszem. Do twórczości o charakterze religijnym dołączają pisma o charakterze laickim. Są to m.in. kodeksy prawne: *Pravila de la Govora* z 1640 r. przetłumaczony z oryginału słowiańskiego przez mnicha Moxę, czy też *Prăvilele împărătești* z 1646 r. napisane przez Logofetę Eustratiego na podstawie kodeksów greckich i łacińskich; pierwsze dzieła historiograficzne opisujące dzieje państw rumuńskich: kroniki moldawskie Grigorie Ureche – częściowo przetłumaczone z języka polskiego oraz kroniki Mirona Costina. Jako źródła zostały wykorzystane również XVII-

---

²⁰ Odsyłam tu do *Bibliografii* DLR wyszczególnionej w t. VI, VIII/1, X/1, XII/1 oraz opracowań literackich i bibliologicznych dotyczących zabytków języka rumuńskiego, np. S. Pușcariu, *Istoria literaturii române*, Sibiu 1930; I. Gheție, *Originile scrisului în limba română*, București 1985; M. Tomescu, *Istoria cărții românești*, București 1968; P.P. Panaitescu, *Inceputurile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965.

wieczne słowniki, m.in.: *Lexicon slavo-român* z 1649 r. autorstwa Mardarie Cozianula, *Lexicon Marsilianum* – słownik łacińsko-rumuńsko-węgierski z ok. 1699 r. oraz *Anonymus Caransebesiensis [Dictionarium valachico-latinum]* z 1700 r.

1.2. Metodologia pracy. Przy opracowaniu i tłumaczeniu znaczenia wyrazów posługiwałam się definicją podaną przez DLR oraz przez inne wymienione źródła. Posiłkowałam się przy tym słownikami rumuńsko-polskimi: *Słownik rumuńsko-polski*²¹ oraz *Wielki słownik rumuńsko-polski*²². W poszczególnych przypadkach znaczenie ustalałam również za pomocą słowników wymienionych w bibliografii.

Materiał leksykalny zebrałam na podstawie wskazań etymologicznych zawartych w opisanych powyżej źródłach jego ekscerpcji. Jak już wspominałam we wstępie, pozostawiały one jednak często wątpliwości, szczególnie jeżeli chodzi o rekonstrukcję form etymonu. W związku z tym, każdy z etymonów został przeze mnie sprawdzony i ewentualnie poprawiony. Przy weryfikacji posługiwałam się w pierwszej kolejności słownikami, które mogłyby poświadczyć istnienie danego wyrazu w języku staro-cerkiewno-słowiańskim²³. Najważniejszym źródłem informacji dotyczących materiału scs. był *Slovník jazyka staroslověnského*²⁴ (*Słownik Praski*) oraz słownik L. Sadnika i R. Aizetmüllera²⁵. W przypadku braku potwierdzenia danej formy słowiańskiej w tychże

²¹ *Słownik rumuńsko-polski*, red. J. Reychman, Warszawa 1970.

²² H. Mirska-Lasota, J. Porawska, *Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków 2009.

²³ Terminu język staro-cerkiewno-słowiański (scs.) używam zgodnie z zasadami obowiązującymi w polskiej slawistyce jako język poświadczony w dziesięciu zabytkach tzw. kanonu, będących najstarszymi, a tym samym najwierniejszymi odpisami niezachowanych tekstów z epoki Braci Soluńskich: Cyryła i Metodego (863-885), a powstałych w tzw. w slawistyce języku pra-cerkiewno-słowiańskim. Język zabytków kanonu nie jest jednorodny, tak ze względu na czas (X-XI w.), jak i miejsce ich powstania. To ostatnie stanowi kryterium podziału kanonu na odmianki: panońsko-morawską, macedońsko-ochrydzką i bułgarsko-preslawską. Stąd też w języku zabytków można wyróżnić dwie warstwy: starszą, zgodną z klasyczną postacią scs. z epoki Cyryła i Metodego oraz nowszą z późniejszego okresu powstania zabytków, dokumentującą lokalne zjawiska językowe, wprowadzane przez przepisywaczy (tzw. „błędy przepisywaczy”). Przykładem może być scs. *otъcb* odnotowany w *Kodeksie Mariańskim*, obok nowszej formy *otecъ* poświadczającej zjawiska wokalizacji i asymilacji jerów. Forma ta jest typowa dla późniejszego rozwoju języka, a obie te formy notuje *Słownik Praski*. Kolejnym, trzecim etapem rozwoju języka scs. jest język cerkiewnosłowiański, inaczej język redakcji, charakteryzujący się wyraźnymi lokalnymi cechami języków, na terenie których używano języka scs. (m.in. redakcja bułgarska, serbska, czy ruska).

²⁴ *Slovník jazyka staroslověnského*, t. I-IV, Praha 1958-1997.

²⁵ L. Sadnik, R. Aizetmüller, *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten*, Heidelberg 1955.

słownikach, sprawdzałam w leksykonie Franza Miklosicha²⁶ (PGL) zawierającym materiał redakcji cerkiewnosłowiańskich. Równocześnie etymologia każdego z wyrazów rumuńskich została przeze mnie zweryfikowana w słownikach etymologicznych języków współczesnych. Najoczywistszym źródłem, aczkolwiek nie do końca wiarygodnym i precyzyjnym, był słownik etymologiczny języka rumuńskiego²⁷ (DER). Bardzo szczegółowe dane na temat słownictwa rumuńskiego, choć dość rzadko wykorzystywane przez filologów rumuńskich w pracach etymologicznych, odnalazłam w słowniku etymologicznym autorstwa Petara Skoka²⁸ (SKOK). Skok opisuje i przytacza około 4400 wyrazów i derywatów rumuńskich, spośród których liczne posiadają pochodzenie słowiańskie. W moim słowniku wielokrotnie odwołuję się do jego badań. Informacje na temat etymologii czerpałam również z bułgarskich słowników etymologicznych: *Български Етимологичен Речник*²⁹ (BER) oraz w mniejszym stopniu ze słownika Stefana Mladenova³⁰ (MLADENOV). Spośród polskich słowników etymologicznych, które pomogły mi przy określeniu właściwych form etymonów korzystałam głównie ze słownika etymologicznego Wiesława Borysia³¹ (BORYŚ) oraz Franciszka Sławskiego³² (SEJP). Podczas badania etymologii wyrazów rumuńskich posługiwałam się jeszcze wieloma innymi słownikami i opracowaniami etymologicznymi. Szczególną uwagę przywiązywałam do prac Gheorghe Mihăilă i Mihaia Mitu, które również często cytuję w moim słowniku. Za pośrednictwem słowiańskim do języka rumuńskiego weszło wiele wyrazów pochodzenia greckiego. Szczegółową drogę tych hellenizmów prześledziłam z pomocą pracy H. Mihăescu³³ (MIHĂESCU). Wszystkie opracowania, które posłużyły mi do wskazania właściwego etymonu dla zapożyczeń słowiańskich zostały wyszczególnione w bibliografii. W przypadku wyrazów poświadczonych w języku cerkiewnosłowiańskim, nie dokonałam rozróżnienia na poszczególne redakcje, z nielicznymi wyjątkami (głównie

²⁶ F. Miklosich, *Lexicon Paleoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobone 1865.

²⁷ Ciorănescu A., *Dicționarul etimologic al limbii române*, București 2002. Pierwsze wydanie tego słownika etymologicznego ukazało się w Hiszpanii (Universidad de La Laguna na Teneryfie) w siedmiu tomach w latach 1954-1966.

²⁸ P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, t. I-IV, Zagreb 1971-1974.

²⁹ *Български Етимологичен Речник*, t. I-VI, София 1971-2002.

³⁰ С. Младенов, *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941.

³¹ W. Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków, 2005.

³² F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V (A – L), Kraków 1952-1982.

³³ H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române*, București 1966.

chodzi tu o redakcję bułgarską i serbską). Tylko szczegółowe badania związane z pochodzeniem oryginałów tekstów literackich umożliwiłyby dokonanie takiej interpretacji. Język rumuński XVI- i XVII-wiecznych tekstów mógł być równocześnie poddany wpływowi cerkiewszczyzny bułgarskiej, serbskiej, a nawet ruskiej. Zatem zbadanie etymonów pod tym kątem wymagałoby przeprowadzenia osobnych, szerszych badań nad rumuńskimi tekstami.

Wyjaśnienia wymaga tutaj rumuńska terminologia odnosząca się do nazewnictwa języka cerkiewnosłowiańskiego. Rumuński termin *slavonă* wywodzi się ze sławistyki francuskiej i tłumaczony jest na język polski jako *język sławoński*, czyli język późniejszych redakcji języka cerkiewnosłowiańskiego, jednakże w sławistyce polskiej termin ten nie występuje. W języku polskim nie powstała do tej pory żadna praca naukowa, która w sposób konsekwentny zaproponowałaby polski termin dla rum. *slavona românească*. Leszek Moszyński we *Wstępie do filologii słowiańskiej*, XVI-wieczny tekst z moldawskiej kroniki określa jako „tekst cerkiewnosłowiański z terenu rumuńskiego”³⁴, Henryk Mistewski używa terminu kontynuującego tradycje francuskie: „pożyczkę sławońską średniobułgarską”³⁵, natomiast u Mihaia Mitu spotyka się termin „język słowiański tzn. cerkiewno-książkowy red. średniobułgarskiej albo rusko-ukraińskiej (fr. *le slavon*)”³⁶. Wobec braku jednolitego nazewnictwa, w mojej pracy stosuję ogólny termin „redakcja słowiańsko-rumuńska”, w nawiązaniu do przyjętego w rumunistyce polskiej terminu „dokumenty słowiańsko-rumuńskie”, które zostały napisane językiem określanym po rumuńsku jako „slavona românească”.

W części analitycznej, opisującej zebrany przeze mnie materiał leksykalny, przedstawiłam jego adaptację graficzną, gramatyczną i semantyczną na gruncie języka rumuńskiego. Przy opracowaniu zagadnień związanych z adaptacją zapożyczeń słowiańskich posługiwałam się literaturą rumuńską, w szczególności fundamentalnym dziełem dotyczącym historii języka rumuńskiego autorstwa Alexandru Rosettiiego³⁷.

³⁴ L. Moszyński, *Wstęp do filologii słowiańskiej*, Warszawa 1984, s. 312.

³⁵ H. Mistewski, *Recepcja polskich zapożyczeń leksykalnych w dokumentach słowiańsko-moldawskich w aspekcie substratu słowiańskiego i reromanizacji języka rumuńskiego*, Poznań 1973, s. 13, 16.

³⁶ M. Mitu, *Wyraży rumuńskie pochodzenia słowiańskiego z etymonem podlegającym fleksji* [w:] *Словенска етимологија данас*, Београд 2007, s. 328.

³⁷ A. Rosetti, *Istoria limbii române* (ILR), București 1968.

Ponadto korzystałam z innych opracowań z zakresu historii i gramatyki historycznej języka rumuńskiego, które zostały wymienione w bibliografii oraz przypisach do poszczególnych rozdziałów.

1.3. Budowa hasła. Część leksykalna hasła składa się z warstwy współczesnej, historycznej, etymologicznej i ewentualnie słowotwórczej (derywaty).

W warstwie podstawowej wyraz hasłowy podany jest w brzmieniu i formie współcześnie notowanej przez słowniki języka literackiego. Następnie, kursywą podaję informację morfologiczną: oznaczenie części mowy, a w przypadku rzeczowników dodatkowo rodzaj gramatyczny. Tutaj podaję kwalifikator określający charakter danego wyrazu (archaiczny, potoczny itp.) oraz kwalifikator semantyczny (religijny, botaniczny, wojskowy, prawny itp.).

Wyraz hasłowy został przetłumaczony na język polski zgodnie z jego znaczeniem funkcjonującym w XVI i XVII wieku, poświadczonym poprzez kontekst w historycznych tekstach źródłowych. Dlatego też w niektórych przypadkach, brakuje podstawowego znaczenia wyrazu, które funkcjonuje w języku współczesnym.

W warstwie historycznej hasła, wyraz podaję również w formie graficznej poświadczonej w źródle historycznym (na podstawie DLR, zatem już w transkrypcji łacińskiej). Jednak nie przytaczam tutaj źródeł poświadczenia danego leksemu. Ograniczam się do podania roku lub przybliżonej daty pierwszego poświadczenia wyrazu oraz jego ewentualnych wariantów graficznych. Ma to na celu wykazanie, iż leksem został poświadczony w okresie będącym przedmiotem moich badań. Źródło poświadczenia danego wyrazu wskazuję jedynie w przypadku, kiedy DLR nie podaje jego graficznej formy, ograniczając się jedynie do podania źródła historycznego. Warianty graficzne leksemów zostały przedstawione w kolejności chronologicznej. Przy każdym z hasel wskazuję na bezpośrednie źródło jego ekscerpcji (DLR, ILRL, TIKTIN).

Warstwa etymologiczna hasła ogranicza się jedynie do wskazania bezpośredniego źródła zapożyczenia, chociaż często dla podkreślenia korzeni południowosłowiańskich podaję przykłady kontynuacji danego leksemu w języku bułgarskim i serbskim. Oczywiście, jeśli wymaga tego etymologia, podaję również porównawczo przykłady z

innych języków. Jeżeli wyraz przedostał się do języka rumuńskiego za pośrednictwem słowiańskim z innego języka (najczęściej greckiego), również staram się to odnotowywać. W przypadku nierozstrzygniętych etymologii przytaczam istniejące hipotezy dotyczące pochodzenia poszczególnych zapożyczeń.

Etymony staro-cerkiewno-słowiańskie, cerkiewnosłowiańskie zostały zapisane zgodnie z zasadami transliteracji³⁸ alfabetu cyrylicznego na alfabet łaciński. Podobnie etymony bułgarskie oraz ewentualnie innych języków tradycyjnie pisanych cyrylicą, również zostały transkrybowane w alfabecie łacińskim. Wyjątek stanowią wyrazy greckie, które zostały zapisane w oryginalnej grafii.

W części słowotwórczej hasła przedstawiam derywaty danego leksemu według schematu zastosowanego w hasle głównym.

Kilka słów wyjaśnienia należy się tutaj problemowi ortografii rumuńskiej, ponieważ czytający mogą odnieść wrażenie pewnej niekonsekwencji w zapisie wyrazów hasłowych. W roku 1881 Akademia Rumuńska ustaliła normy dla poprawnego zapisu języka rumuńskiego, które polegały na redukcji liter podwójnych (rum. *sinonime*): *é, ô, û*, a nawet *â* do *î* oraz *ě* do *ă*, a także końcowego *-u* bez wartości fonetycznej, np. *deciu* > *decî*, jak również odnotowując dźwięczność *s* interwokalicznego lub poprzedzającego spółgłoskę dźwięczną, np. *zbor*, *poezîe*. W roku 1965, w wyniku pewnych ustępstw etymologicznych³⁹ przywrócono literę *â* jako wyjątek w zapisie *România* oraz całej rodziny wyrazów, por. rum. *român* < łac. *romanus*. W roku 1993 wprowadzono kolejne modyfikacje: w środku wyrazu obowiązuje zapis *â* zamiast *î*, oraz *sunt*, *suntem*, *sunteți* zamiast *sînt*, *sîntem*, *sînteți* (por. łac. *sum*, *sumus*, *sunt*)⁴⁰. Najwięcej kontrowersji wzbudza zapis wyrazów ze znakami *â* i *î*. Praktyka pokazuje, że te zasady ortograficzne różnie są stosowane nawet przez samych członków Akademii. W przedwojennych wydaniach, słowniki zapisują wyrazy z literą *â* w środku, np. *hânsar* (DLR II/1, 355), *lâncote* (TDRG I/2, 912). Powojenne wydania (do 1993 r.) zgodnie z obowiązującą zasadą stosują zapis z

³⁸ L. Moszyński, *op. cit.*, s. 45-48.

³⁹ Etymologicznie uzasadniony jest zapis rum. *român*, *România* z grafemem *â*, ponieważ wyrazy te kontynuują łac. *romanus*, a zatem zapis z literą *â* (nie *î*) wykazuje graficzny związek z etymonem łacińskim.

⁴⁰ M. Avram, *Ortografie* [w:] *Enciclopedia limbii române*, red. M. Sala, București 2006, s. 407-408.

literą *î* w środku, np. *milosîrd* (DLR VI z 1965 r.). Natomiast po reformie ortograficznej z 1993 r. ta zasada stosowana jest różnie. W tomach DLR z lat 1994 (XII/1), 1997 (XIII/1) i 2002 (XIII/2) widnieje zapis z *î*, np. *îrcovnîc*, *vâzdirjanie*, natomiast w tomach z lat 2000 (XIV) i 2002 (XII/2) stosowany jest zapis zgodny z nowymi regułami ortografii np. *urât*, *zâmbi*. W mojej pracy, w części słownikowej, hasła zapisuję zgodnie z wersją DLR, natomiast w części opisowej stosuję współcześnie obowiązujące zasady ortograficzne, o ile nie jest uzasadniony inny zapis.

II. Historia badań slawistycznych w języku rumuńskim

Początki i rozwój słowiańsko-rumuńskiego piśmiennictwa leksykograficznego i gramatycznego w dobie średniorumuńskiej i w XVII w. Pierwsze przejawy zainteresowania teoretyczną, czy inaczej mówiąc filologiczną znajomością języka słowiańskiego odnajdujemy już w manuskryptach słowiańsko-rumuńskich pochodzących z okresu od XV do XVII wieku. Przystwojenie przez ówczesnych języka cerkiewnosłowiańskiego, który jako język kultury i pisma używany był wówczas na dworach i w kościele, wymagało tekstów literackich i lingwistycznych. Na terenach ówczesnej Rumunii kopiowano i czytano pisma cerkiewnosłowiańskie lub grecko-bizantyjskie przełożone na język cerkiewnosłowiański. Najstarsze kopie tego typu tekstów pochodzą z okresu panowania Stefana Wielkiego – hospodara mołdawskiego w latach 1474-1475.

Fundamentalnym dziełem literackim tego okresu był *Żywot Konstantyna Filozofa*⁴¹ (tzw. obszerny z IX w.) oraz *Żywot Cyryla Filozofa* (wariant skrócony z XIII w.), które opisują życie twórcy języka i pisma słowiańskiego. Uwagi kopistów nie uszedł również

---

⁴¹ *Żywot Świętego Konstantyna-Cyryla* (tzw. *Legenda Panońska*) najstarszy słowiański utwór hagiograficzny, powstał prawdopodobnie w drugiej połowie IX w, wkrótce po śmierci świętego. Do dziś zachowało się około 50 odpisów, najstarszy pochodzi z XIV w; por. A. Naumow, *Pasterze niemych Słowian*, Kraków 1985, s. 111.

pierwszy słowiański tekst lingwistyczny *O literach* autorstwa Mnicha Chrabra⁴². Innymi pismami w obiegu w wiekach XVI – XVII jako kopie słowiańsko-rumuńskie był wyciąg (extras) z *Expunerea pe înțelese despre litere* Konstantyna Kosteneckiego Filozofa (ok. 1380-1431), *O osmiu częściach mony* – anonim greckiego pochodzenia – oraz *Glosarul latin-slavon*, który był aneksem do *Sintagma (Pravila)* Mateia Vlastarisa (1335).

Zainteresowanie pracami lingwistycznymi zaczyna wzrastać w XVII wieku w okresie rządów Mateia Basaraba (1632-53) i wynikało z potrzeby stworzenia odpowiednich narzędzi, mających ułatwić tłumaczenie tekstów z języka cerkiewno-słowiańskiego. W I połowie XVII wieku pojawiają się dwa ważne dzieła dotyczące gramatyki cerkiewnosłowiańskiej: *Gramatica slavonă* autorstwa Melecjusza Smotryckiego, wydane w Ewie w 1619 roku, a następnie w Moskwie w 1648 roku, oraz *Lexiconul slavo-rus* (w rzeczywistości słowiańsko-ukraiński) autorstwa Pamby Beryndy wydany w Kijowie w 1627 roku. Obydwa dzieła wywarły bardzo duży wpływ na kształt pierwszych słowiańsko-rumuńskich opracowań leksykograficznych, a zwłaszcza wspomniany wyżej *Lexicon* Beryndy. Do dzisiejszych czasów przetrwało siedem manuskryptów słowiańsko-rumuńskich, które są kopiami innych słowiańskich leksykonów, za wyjątkiem leksykonu Staicu z Târgoviște, który był jedynie wzorowany na leksykonie Beryndy. Niektóre z nich zawierają bardzo bogaty materiał leksykalny obejmujący kilka tysięcy słów. Należy tu wspomnieć np. leksykon Mardarie Cozianula z 1649 roku, czy późniejsze dwa leksykony autorstwa Michała z 1672-73 roku oraz Michała Logofety z 1678-83 roku. Inne opracowania to zachowane fragmenty rękopisu Cipariu powstałe między 1627 a 1679 rokiem, Staicu z Târgoviște z okresu 1660-1670, oraz dwa leksykony: leningradzki, który powstał przed 1693 rokiem i moskiewski z przełomu XVII i XVIII wieku.

U schyłku XVII i w pierwszych dekadach XVIII wieku leksykografia rumuńska zwraca się ku językom niesłowiańskim: przede wszystkim łacinie, włoskiemu, greckiemu, węgierskiemu, niemieckiemu czy francuskiemu⁴³. Jednak ten nowy krąg zainteresowań

⁴² Czernorizec Chrabr *O pismenechъ* – polemiczny traktat o piśmie, jeden z najważniejszych zabytków literatury cerkiewno-słowiańskiej, powstał prawdopodobnie w końcu IX wieku. Znany w ponad 80 odpisach ruskich i południowsłowiańskich z okresu od XIII do XIX wieku; por. A. Naumov *op.cit.*, s. 30.

⁴³ np. *Lexicon Marsilianum* (1699) słownik łacińsko-rumuńsko-węgierski, *Anonimus Carabiniensis* (1700) słownik rumuńsko-łaciński.

językowych nie powstrzymywał dalszego rozwoju leksykografii słowiańskiej. W dalszym ciągu postępowała redakcja glosariuszy słowiańsko-rumuńskich, np. powstały w olteńskim Monasterze w Bistricy *Glosarul botanic slavo-român* obejmujący nazewnictwo roślin i drzew owocowych (w latach 1700-1705), a także *Lexicon lui Misail* z 1740 roku będący kopią jakiegoś starszego, dosyć mocno zbliżony do leksykonu Michała z 1672. Pojawiają się również słowniki dwujęzyczne: serbsko-rumuński i serbsko-szwabski obok szwabsko-rumuńskiego i rumuńsko-szwabskiego zredagowane przez duchownego z Banatu około 1767 roku. W tym okresie powstał również *Păcurariul sau Lexiconul păcurariului românesc*⁴⁴ napisany i ukończony przez mnicha Macarie w 1778 roku, w którym zebrał on bogaty materiał leksykalny ze współczesnych mu języków słowiańskich – zwłaszcza rosyjskiego – oraz sporą ilość synonimów rumuńskich, które tłumaczą słowiańskie hasła. W 1789 roku w Jassach zostało wydane drukiem pierwsze niezależne dzieło rumuńskiej leksykografii *În scurt adunare numelor* Michała Strilbickiego. Ten glosariusz tematyczny rosyjsko-rumuński zawierający 1500 haseł, zapoczątkował serię wydawnictw przeznaczonych do praktycznej nauki języków.

Obok piśmiennictwa leksykograficznego w XVII i XVIII wieku pojawiają się pierwsze próby gramatycznego objaśniania języka cerkiewno-słowiańskiego po rumuńsku, gdzie przykłady cytowane w języku rumuńskim można traktować jako skromne początki gramatyki rumuńskiej. Najlepszą gramatyką tego okresu, wielokrotnie kopiowaną i wydawaną była *Grammatiki slavenskiei parvilnoe syntagma* rosyjskiego uczonego Melecjusza Smotryckiego, którą w roku 1655 w Târgoviște skopiował cerkiewny duchowny (*ieromanah*) Stefan. Moskiewskie wydanie z 1648 roku znalazło się również w bibliotece wielkiego humanisty i historyka rumuńskiego Stolnika Konstantyna Cantacuzino. Gramatykę tę Rumuni wydawali dwukrotnie: w 1697 roku według edycji z 1619 roku oraz w 1755 roku (wg edycji z 1648 i 1721 roku) w Râmnicu Vâlcea z polecenia metropolity serbskiego Pawła Nenadovicia z przeznaczeniem dla szkół serbskich.

W latach siedemdziesiątych XVII wieku, Staicu z Târgoviște zredagował pierwszą gramatykę słowiańsko-rumuńską: *Tâlcuirea sau arătarea gramaticii slavonești*, która znajduje się w tym samym rękopisie co wspomniany wyżej *Lexicon*. Staicu opracował swoją gramatykę

---

⁴⁴ rum. *păcurar* ‘pasterz’, chodzi tu o „słowniczek pasterski”.

w oparciu o model gramatyki Smotryckiego. Podobnie Michał załączył do swojego leksykonu (1672-1673) fragment gramatyki słowiańsko-rumuńskiej.

Jednakże na pierwszą gramatykę języka rumuńskiego (sensu stricte) trzeba było czekać aż do połowy XVIII wieku. W roku 1757 Dimitrie Eustratevici Braşoveanu, wzorując się na dziele Smotryckiego i innych opracowaniach gramatycznych łacińskich i greckich, wydał *Gramatică rumânească*. Kilka lat później (1769-74) wydanie podobnej gramatyki przygotowywał *ieromanab* Mardarie, która niestety nie doczekała się druku. Obydwu tym gramatykom zawdzięcza się wypracowanie pierwszej rumuńskiej terminologii lingwistycznej, zapożyczonej ze źródeł łacińsko-greckich za pośrednictwem cerkiewnosłowiańskim. Mimo, że część nazewnictwa z biegiem czasu została odrzucona, jednak terminy takie jak: *gramatică*, *ortografie*, *prozodie* przyjęły się i są nadal obecne we współczesnej rumuńszczyźnie.

Pierwsze badania naukowe nad stosunkami lingwistycznymi słowiańsko-rumuńskimi. W XIX wieku, a przede wszystkim w jego drugiej połowie, pod wpływem ogólnorumuńskiego impulsu w rozwoju nauk historyczno-filologicznych zwiększa się zainteresowanie naukowców również problematyką słowiańsko-rumuńską, nie tylko na obszarach nowo powstałego państwa rumuńskiego, ale też na szerszym forum filologii europejskiej. Badania naukowe nad fenomenem interferencji świata słowiańskiego i romańskiego (tu rumuńskiego) były prowadzone przez językoznawców pochodzących głównie z sąsiadujących państw słowiańskich (Rosja, Bułgaria, Serbia, Czechy), a również przez wybitnych ówczesnych slawistów szkoły wiedeńskiej jak Franz Miklosich. Okres pomiędzy latami siedemdziesiątymi, a dziewięćdziesiątymi można uznać za czas narodzin nowej dyscypliny naukowej – filologii słowiańsko-rumuńskiej, która wyrosła na bazie dogłębnych studiów nad historią języka i kultury narodu rumuńskiego. Jednakże żaden spośród naukowców działających wówczas w Rumunii, skądinąd wybitnych filologów, nie był specjalistą w dziedzinie slawistyki, ani dla żadnego z nich dociekania slawistyczne nie stanowiły głównego obiektu badań naukowych.

Pierwszym spośród filologów i pisarzy rumuńskich, który zwrócił szczególną uwagę na słowiańskie korzenie niektórych wyrazów był Ion Budai Deleanu – czołowy

przedstawiciel Szkoły Transylwańskiej⁴⁵: *[język rumuński] jest starym, potocznym językiem romańskim z różnorodnymi wyrazami słowiańskimi, greckimi i albańskimi; lecz wyrazy przejęte z innych języków stanowią zaledwie 1/3*. Poszukiwania etymologii wyrazów rumuńskich, którym poświęcił całe życie, zajmowały Deleanu już od końca XVIII wieku. W aneksie do *Fundamenta Grammaticae linguae romeaniae* z 1812 roku, w tabeli I zatytułowanej *Vocabula Slavica apud Valachos civitate donata* wskazuje 234 wyrazy rumuńskie pochodzenia słowiańskiego, z których tylko 11 posiada błędną analizę, a przy pozostałych poprawnie wskazuje słowiański etymon, np. *babă, bob, bici, bogat* itd. Podobną tabelę załączył do *Lexiconul românesc-nemțesc*, nad którym pracował 35 lat. We wstępie *Introducerea istorească* Deleanu zamieścił pewne uwagi dotyczące słownictwa rumuńskiego pochodzenia słowiańskiego: *Ponieważ największa część słownictwa obcego w języku rumuńskim jest pożyczona od dawnych Słowian, wszystkie wyrazy, które zderzają się z poszczególnymi dialektami słowiańskimi, umieściłem w tablicy I, a patrząc na nie trzeba sobie zdać sprawę, że nie pochodzą one z jednego, lecz wielu dialektów słowiańskich*⁴⁶. Ponadto precyzuje, że niektóre wyrazy zostały zapożyczone wcześniej (wykazują one bowiem starsze cechy, np. ślady nosówek) jako wyrazy potoczne, które rozprzestrzeniły się w całej Dacji, inne zaś dostały się do języka rumuńskiego znacznie później za pośrednictwem ksiąg i kultury religijnej, a tłumaczone były bezpośrednio z języka cerkiewnosłowiańskiego.

W 1840 roku w Petersburgu został wydany pierwszy naukowy zbiór dokumentów rumuńskich w języku cerkiewnosłowiańskim. Jego autorem jest Rosjanin Iurij Venelin, który w latach trzydziestych XIX wieku odbył stypendium naukowe w Rumunii i Bułgarii. W swojej pracy *Влахо-славянские или дако-славянские грамоты* wskazuje na średniobułgarski charakter redakcji języka cerkiewno-słowiańskiego w dokumentach wołoskich, natomiast w mołdawskich na redakcję południoworuską, a dokładnie ukraińską. W Petersburgu, oprócz Venelina, publikuje również Iacov Hinculov. W aneksie do *Собрание славянских первообразных слов, употребляемых в влахо-молдавском языке* załączył listę pięciuset wyrazów

⁴⁵ *Școala Ardeleană* powstała pod koniec XVIII w., głównym jej założeniem było prowadzenie badań naukowych języka rumuńskiego jako języka romańskiego i zwrócenie m.in. szczególnej uwagi na jego romańskie korzenie; D. Macrea, *Școala Ardeleană și problemele de lingvistică romanică* [w:] *Problemele ale structurii și evoluției limbii române*, București 1982, s. 263-272.

⁴⁶ Ion Budai Deleanu, *Scieri inedite*, red. Iosif Pervain, Cluj 1970, s. 201-202.

rumuńskich pochodzenia słowiańskiego, którym przypisał rosyjskie odpowiedniki. Równocześnie, jako drugi po Budai-Deleanu, podjął próbę oszacowania ilości zapożyczeń słowiańskich, a także tych z innych języków w stosunku do rodzimego, łacińskiego słownictwa w języku rumuńskim. I tak: 4-5 wyrazów na 10 to słownictwo pochodzenia łacińskiego, 3 na 10 pochodzenia słowiańskiego, natomiast pozostała reszta pochodzi z języków węgierskiego, greckiego i tureckiego, co biorąc pod uwagę ówczesny zasób leksykalny języka rumuńskiego nie jest pozbawione podstaw⁴⁷.

Próbie zebrania słownictwa słowiańskiego w języku rumuńskim podjął również serbski uczyony J. St. Popović. W *Reči srbskoslovenske u vlaškom jeziku poznate* wylicza 1000 wyrazów, chociaż nie wszystkie poprawnie. W tym samym czasie (1847 rok), w Rumunii, Ion Heliade-Rădulescu wydaje słowniczek wyrazów obcego pochodzenia⁴⁸, w którym zebrał ok. 1200 wyrazów, z czego większość stanowi słownictwo słowiańskie.

W II połowie XIX wieku sporo miejsca w swoich badaniach naukowych problematyce słowiańsko-rumuńskiej poświęcił słoweński filolog slawista profesor Franz Miklosich. W 1861 roku opublikował pracę prezentowaną wcześniej Akademii Wiedeńskiej *Die slawischen Elemente in Rumunischen*. W części opisowej przedstawia charakter języka rumuńskiego, jego interferencje językowe z innymi językami, a w szczególności ze słowiańskimi. W swej rozprawie zamieścił również glosariusz etymologiczny języka rumuńskiego oraz aneks poświęcony dialektowi istrorumuńskiemu. Dzieło to stało się fundamentalną skarbnicą wiedzy ówczesnej słowiańskiej etymologii słownictwa rumuńskiego. Kolejnym ważnym dziełem w dorobku Miklosicha było wydane dwadzieścia lat później (w 1879 roku) *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten*. Była to pierwsza praca badawcza poświęcona wpływom rumuńskim na sąsiednie języki słowiańskie. Warto wspomnieć tu również *Lexicon paleoslavico-graeco-latinum* (1865), w którym to autor często przytacza przykłady z języka rumuńskiego.

---

⁴⁷ Według zasobu leksykalnego *Dicționarul limbii române moderne* z 1958 r., stan ilościowy języka rumuńskiego przedstawia się następująco: rodzime słownictwo łacińskie – 20%, słownictwo pochodzenia słowiańskiego – 14 %, słownictwo pochodzenia francuskiego – 34 %; za D. Macrea, *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, București 1982, s. 52-70.

⁴⁸ I. Heliade-Rădulescu, *Vocabular de vorbe streine [sic] în limba româna, adică slavone, ungurești, turcești, nemțești, grecești etc.*, București 1847.

Po zjednoczeniu Rumunii w 1859 roku, w kraju panowały wyjątkowo sprzyjające warunki dla rozwoju nauk filologicznych. W latach 1860 i 1864 powstają kolejno nowe Uniwersytety w Jassach i Bukareszcie, a dwa lata później zostaje powołana Academia Româna⁴⁹. Rumuńscy uczeni, członkowie Akademii, zdając sobie sprawę z dziedzictwa jakie pozostawiła po sobie kultura cerkiewnosłowiańska, kładą podwaliny pod nową dziedzinę filologii rumuńskiej – filologię słowiańsko-rumuńską⁵⁰. Wówczas zaczynają pojawiać się pierwsze współczesne opracowania i wydawnictwa cerkiewnosłowiańskich manuskryptów i starodruków średniowiecznych. Alexandru Odobescu już w 1860 roku opisuje i wydaje pisma odkryte w Monasterze w Bistricy, zaś Melchidesc Ștefanescu badając kulturę cerkiewnosłowiańską wydaje m.in. *Viața sfântului Ioan cel Nou* – mołdawski rękopis z początków XIV wieku.

Alexandru Cihac, członek honorowy Akademii Rumuńskiej jest autorem pierwszego słownika etymologicznego języka rumuńskiego: *Dictionnaire d'étymologie dacoroumain. I. Éléments latins comparés avec les autres langues romans* (Frankfurt, 1870), *II. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais* (1879). Bez wątplenia, słownik był nowatorski i niezwykle wartościowy, jednak autor nie ustrzegł się przed popełnieniem kilku poważnych błędów. Głównym zarzutem jest niepoprawnie opracowana statystyka wyrazów. Według Cihaca na pięć wyrazów rumuńskich dwa mają słowiańskie korzenie, a tylko jeden łacińskie⁵¹. Jeśli zaś wziąć pod uwagę jakość zebranego materiału etymologicznego, to niestety jest on dość mocno przesadzony w kierunku przewartościowania wpływu słowiańskiego na język rumuński (np. łac. *mamá* niesłusznie zostało powtórzone w części słowiańskiej jako wyraz pochodzenia słowiańskiego).

Jednym z największych krytyków słownika A. Cihaca był Bogdan Petriceicu Hasdeu, który sam zajmował się historią języka rumuńskiego, a w szczególności badaniem

---

⁴⁹ W roku 1866 została ufundowana Societatea Literară Română, która ostatecznie w 1879 została przemianowana na Academia Română. Głównym założeniem Akademii jest kultywacja języka i literatury rumuńskiej, ustalanie obowiązujących norm ortograficznych dla języka rumuńskiego, studia na historią narodową, a także prowadzenie badań naukowych w najważniejszych dziedzinach nauk (również przyrodniczych i technicznych).

⁵⁰ rum. *filologie slavo-română*.

⁵¹ W 1920 roku Sextil Pușcariu przeliczył ponownie wyrazy zebrane przez Cihaca i okazało się, że spośród 17645 wyrazów przeanalizowanych w słowniku 45% stanowi słownictwo pochodzenia łacińskiego, a 35% słowiańskiego.

stosunków lingwistycznych słowiańsko-rumuńskich oraz starych dokumentów słowiańsko-rumuńskich. Zresztą, dzięki szerszej i głębszej wiedzy slawistycznej, Hasdeu dokonał korekty części błędów popełnionych w etymologii słowiańskiej przez Cihaca (m.in. w wyrazach *şglobiu*, *şugubăţ*, *şugubină*). Uczonemu uważa się dzisiaj za pierwszego kompetentnego wydawcę rumuńskiego tekstów słowiańskich dotyczących historii i kultury rumuńskiej. Jest również jednym z pierwszych lingwistów, którzy zwrócili szczególną uwagę na fakt, iż dokumenty słowiańsko-rumuńskie stanowią źródło języka, a zwłaszcza słownictwa rumuńskiego z epoki, w której język rumuński istniał tylko w mowie. Równocześnie przecenia on wpływ kultu religijnego jako jedynej drogi, obok oczywiście stosunków sąsiedzkich z krajami słowiańskimi, dla zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim⁵². W *Arhiva istorică a României* Hasdeu opublikował pierwsze tłumaczenie *Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Românească*⁵³ Mirona Costina oraz *Cronicii moldo-polone*⁵⁴, a także serię artykułów *Limba slavică la români până la 1400*⁵⁵. W roku 1878 ukazuje się pierwszy tom *Cuvenetele den bătrâni*, a do 1881 pozostałe dwa, w których znajdują się pierwsze publikacje rumuńskich tłumaczeń, np. *Cronograful lui Mihail Moxa z 1620 roku* oraz teksty świeckie i religijne zebrane w *Codex Strudzanus*⁵⁶, a także prezentacja leksykonów słowiańsko-rumuńskich z XVII i XVIII wieku, m.in. *Lexiconul păstrat în Codicele Sturdzan*. Przy 200 hasłach zebranych w tym słowniczku, Hasdeu podaje etymologię, co ma być ripostą na pierwszy tom *Słownika etymologicznego* Cihaca⁵⁷. Oczywiście nie można tu nie wspomnieć o największym, choć niedokończonym dziele filologa: *Etymologicum Magnum Romaniae*, słownik, który *nie ma na uwadze jedynie współczesnego literackiego języka rumuńskiego, ale przede wszystkim język stary i obecne gwary ludowe*⁵⁸. Rodowód słowiański według autora mają np. wyrazy *babă*, *basm*, *baştină*⁵⁹.

⁵² B.P. Hasdeu *Baudouin de Couttenay şi dialectul slavo-turanic. Cum s-au introdus slavismele în limba română*, Bucureşti 1876.

⁵³ [W:] *Arhiva istorică a României*, I, 1865, s. 159-172.

⁵⁴ Ibidem, III, 1867, s. 5-34.

⁵⁵ [W:] *Traian*, 1869, nr 42-90, 1870, nr 2.

⁵⁶ *Codex Strudzanus* jest najstarszym rękopisem rumuńskim zawierającym kopie ksiąg (tekstów) świeckich i religijnych sporządzonych przez popa Grigorie din Măhăciu w latach 1580-1619; M. Tomescu *Istoria cărţii româneşti*, Bucureşti 1968, str. 43-44.

⁵⁷ *Cuvenete de bătrâni I, Glosar II. 1600-1630. Specimen de "Dicţionar etimologic al limbii române"*, s. 259-312.

⁵⁸ *op.cit.*, s. VI.

⁵⁹ por. M. Seche *Schiţă de istorie a lexicografiei române, vol. II*, Bucureşti 1969, s. 9-34.

Slawistyka rumuńska. Przelomową postacią w dziedzinie nauk slawistycznych w Rumunii był Ioan Bogdan, któremu zawdzięcza się stworzenie pierwszej w kraju katedry slawistycznej na Uniwersytecie w Bukareszcie w 1881 roku, a także bukaresztańskiej szkoły slawistycznej. Jego zasługą jest również wprowadzenie slawistyki rumuńskiej w krąg slawistyki europejskiej. Dzięki ufundowanym stypendiom przebywał on na Uniwersytetach m.in. w Wiedniu, Moskwie i Krakowie, gdzie pod okiem wybitnych slawistów (Fr. Miklosich, V. Jagić, L. Malinowski, F.F. Fortunatov) specjalizował się w dziedzinie słowiańskich nauk filologicznych, nie tylko pod kątem slawistyki rumuńskiej, ale również w szerszym, europejskim aspekcie. Jego prace naukowe charakteryzowała niezwykła dokładność badawcza i głęboka znajomość problematyki słowiańskiej. I. Bogdan opublikował cały szereg dokumentów słowiańsko-rumuńskich, w tym wznawiane jeszcze dziś *Documentele lui Ștefan cel Mare*, a także starych tekstów literackich, leksykonów i kronik. Na szczególną uwagę zasługuje pięć kronik, które stanowią *dumą rumuńskiej slawistyki*⁶⁰: *Ein Beitrag zur bulgarischeh und serbischen Geschichtschreibung* (AfslPh, XIII, 1891), *Vechile cronici moldovenesti până la Ureche* (București, 1891), *Cronice inedite atingătoare de istoria românilor* (București, 1895), *Letopisețul lui Azarie* (București, 1909), *Cronica lui Constantin Manasses. Traducerea mediobulgară... Text și glosar* (București, 1822)⁶¹, który obejmuje pełny glosariusz cerkiewno-grecko-rumuński z 6500 hasłami. Filolog przedstawia w nich historiografię rumuńską w szerokim kontekście porównując ją z historiografią bizantyjską i słowiańską: *Jeśli porównamy naszą starą historiografię z historiografią okolicznych państw, np. bułgarską, serbską, rosyjską, z dumą możemy stwierdzić, że nasi autorzy w obiektywności sądów i w przenikliwości krytyki nie odbiegają innym, współczesnym kronikarzom zagranicznym (obcym)*⁶². Oprócz kronik słowiańsko-rumuńskich, obiektem zainteresowań naukowych uczonego były także inne kroniki słowiańskie (8 wydanych po raz pierwszy) m.in. bułgarskie *Cronica universală* Konstantyna Manassesesa, *Cronica bulgară*, trzy warianty *Latapisele sârbești noi*, w języku polskim *Cronica polonă* Mirona Costina.

Aktywność naukowa I. Bogdana była bardzo różnorodna. W licznych pracach i artykułach analizuje stare teksty literackie, folklorystyczne, opisuje rękopisy i stare księgi

⁶⁰ G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București 1973, s. 179.

⁶¹ G. Mihăilă, *Studii...*, s.179.

⁶² podczas konferencji *Cultura veche româna*, București 1989, s. 76-77; por. G.Mihăilă, *Studii...*, s. 179.

słowiańsko-rumuńskie znajdujące się w zagranicznych bibliotekach (Wiedniu, Petersburgu, Kijowie), publikuje stare inskrypcje grecko- i słowiańsko-rumuńskie, studia historyczne, np. *Originea voievodatului la români*, w których porusza tematy związane głównie ze stosunkami rumuńskimi z sąsiadującymi państwami słowiańskimi. Już w pierwszym roku swojej profesorskiej działalności uniwersyteckiej wydaje *Morfologia limbii paleoslavice*, którą opracował na podstawie *Gramatyki* A. Leskiena. W artykule *De la cine și când au împrumutat românii alfabetul chirilic?*⁶³ wykazuje na bazie norm ortograficznych z tekstów słowiańsko-rumuńskich, że alfabet cyrylicki przeniknął do Rumunii z Bułgarii w epoce formowania się wojewodatów rumuńskich, czyli w XIII/XIV wieku.

Zasługi Ioana Bogdana w dziedzinie nauk slawistycznych pod koniec XIX wieku wysuwają się zdecydowanie na pierwszy plan działalności badawczej i edytorskiej, jednak nie był on jedynym spośród ówczesnych filologów, których zajmowały prace nad kulturą i historią języka słowiańskiego, zwłaszcza w kontekście kontaktów słowiańsko-rumuńskich. Należy tu wspomnieć jeszcze Lazăra Șăineanu, który podjął się próby napisania pierwszej historii filologii rumuńskiej *Istorie a filologiei române* (București, 1892), w której poświęcił jeden rozdział wpływom języka rumuńskiego na inne języki (*Elementele române în limbile străine*), a w ostatnim rozdziale przedstawił współczesny stan badań i opracowań naukowych słowiańsko-rumuńskich. Șăineanu jest również autorem pierwszego nowoczesnego słownika języka rumuńskiego *Dicționar universal al limbii române*⁶⁴, którego redakcja trwała ponad dziesięć lat. Hasła obejmują słownictwo literackie, potoczne, neologizmy i archaizmy kulturowe. W kolejnych wydaniach słownika (oprócz pierwszego) pojawiają się również noty etymologiczne, które w świetle ówczesnych badań można uznać za wyjątkowo dokładne.

Na początku XX wieku ukazuje się w Rumunii kilka wartościowych, z punktu widzenia filologii słowiańsko-rumuńskiej, publikacji. W 1901 roku Ovid Densusianu wydaje w Paryżu *Histoire de la langue roumaine*, w której rozdział poświęcony wpływom słowiańskim daje pełny i jasny wgląd w relacje lingwistyczne słowiańsko-rumuńskie. Trzej filolodzy: Ioan Bianu, Nerva Hodoș i Dan Simionescu opracowali bibliografię starych

⁶³ [w:] *Lui Titu Maiorescu, Omagiu*, București, 1900, s. 585-594.

⁶⁴ M. Seche *op.cit.*, s. 81-93.

druków rumuńskich (*Bibliografie românească veche*, București 1903⁶⁵). Pierwszy tom poświęcony został drukom wydanym w XVI – XVII wieku, z czego część stanowią pisma w języku cerkiewnosłowiańskim. Ion Aurel Candrea opublikował najstarsze rumuńskie tłumaczenie psalterza⁶⁶ *Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește* (tom I-II, București 1916), wzbogacone o dokładny opis oraz glosariusz rumuńsko-cerkiewnosłowiański i cerkiewnosłowiańsko-rumuński.

Na marginesie można wspomnieć również o pracach filologicznych zagranicznych uczonych, które pojawiły się na przełomie XIX i XX wieku. Profesor nowo utworzonej katedry slawistycznej Uniwersytetu w Czerniowcach (rum. *Cernăuți*) – Emil Kałużnicki prowadzi badania nad starą kulturą rumuńską w języku cerkiewnosłowiańskim. Wydaje m.in. kolekcję dokumentów rumuńskich *Documenta moldawskie i multeńskie* (1878), *Documente privitoare la istoria românilor*, a także szereg manuskryptów, w tym jeden z najstarszych zabytków cerkiewnosłowiańskich znajdujących się na terenach rumuńskich w Monastyrze Putna - *Evangeliarum Putnanum*⁶⁷ – prawdopodobnie z końca XIII lub początku XIV wieku. W Rosji, na Uniwersytecie w Petersburgu, badania slawistyczno-rumuńskie prowadzi Polihron Sârcu i A.I. Iațimirski, obaj z pochodzenia Rumuni. Zwłaszcza ten ostatni zwraca swoją uwagę na dwa główne problemy: stosunki językowe słowiańsko-rumuńskie i kulturę rumuńską w języku cerkiewnosłowiańskim. W artykule *Значение румыноведения для славянской наука* prowadzi do konkluzji, że (...) *tak jak znajomość języka i kultury rumuńskiej jest niezrozumiała bez slawistyki, tak i w slawistyce jest konieczna znajomość filologii rumuńskiej*⁶⁸. Dzięki swoim różnym pracom, publikacjom starych manuskryptów, Iațimirski przyczynił się do popularyzacji kultury i języka rumuńskiego nie tylko w Rosji, ale i w pozostałych krajach słowiańskich. Innym centrum studiów rumunistycznych był Lipsk. Balkanolog, romanista Gustav Wiegand redaguje *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig* (1894-1921) oraz *Balkan-Archiv* (1925-1928), w których ukazują się artykuły dotyczące języka rumuńskiego i jego kontaktów ze światem słowiańskim.

⁶⁵ Pozostałe tomy ukazywały się kolejno w latach: 1910, 1912-1936, 1944.

⁶⁶ por. I. Ghețe., A. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București 1985, s. 38.

⁶⁷ *Monumenta linguae paleoslavenicae*, I, Wiena i Teschen 1888.

⁶⁸ *Журнал Мин. Нар. Просв.*, XVII, 1908, s.121-142, cytat s. 141.

Rozwój slawistyki rumuńskiej nastąpił w pierwszych dekadach XX wieku. Utworzono kolejne dwie katedry slawistyczne na Uniwersytecie w Jassach (1905) i Klużu (1919), a następnie na wszystkich pozostałych uniwersytetach rumuńskich. Początkowo studia slawistyczne były dziedziną głównie teoretyczną, opartą na martwych językach staro-cerkiewno-słowiańskim i cerkiewnosłowiańskim, choć powoli wzrastało zainteresowanie studiami współczesnych języków: rosyjskiego, polskiego, czeskiego, bułgarskiego i serbsko-chorwackiego. Badania slawistyczne prowadzone w nowoczesnym ujęciu filologicznym, w szerokim kontekście ewolucji języka i kontaktów słowiańsko-rumuńskich prowadzą do nowych konkluzji i szczegółowych badań na gruncie słowiańskim. Centrum badań rumuńsko-slawistycznych przenosi swój ciężar z prowadzonej dotychczas głównie działalności wydawniczej i dokumentacji zabytków piśmienniczych cerkiewnosłowiańskich i rumuńskich, w kierunku dogłębnych badań lingwistycznych z zakresu fonetyki, gramatyki, dialektologii etc.

Wśród współczesnych lingwistów badających zależności słowiańsko-rumuńskie wyróżnia się Ilie Bărbulescu, profesor slawistyki w Jassach. Już w swojej pracy doktorskiej⁶⁹ skrupulatnie zajął się problemem ortografii cyrylickiej w rumuńskim systemie fonetycznym. Potwierdził wcześniejsze tezy I. Bogdana, że redakcja cerkiewszczyzny na ziemiach rumuńskich jest pochodzenia bułgarskiego, z pewnymi naleciałościami innych języków (zwłaszcza serbskiego) oraz przesunął granicę zapożyczenia alfabetu na XII wiek. W swojej późniejszej pracy *Individualitatea limbii române și elemente slave vechi* (București 1929) analizując cechy fonetyczne najstarszych zapożyczeń słowiańskich, stwierdził, że przeniknęły one do rumuńszczyzny już w X i XI wieku z języka bułgarskiego, choć ten nie osiągnął jeszcze w tym okresie pełnej odrębności. Co prawda praca Bărbulescu nie jest pozbawiona dosyć kontrowersyjnych tez, które zostały odrzucone przez krytykę⁷⁰, ale analiza odzwierciedlenia głosek w zapożyczeniach staro-cerkiewno-słowiańskich i późniejszych średniobułgarskich jest całkiem poprawna (z nielicznymi wyjątkami) i stanowi ona duży krok naprzód w tej

⁶⁹ I. Bărbulescu, *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII, în legătură cu monumentele paleo-, sârbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave, cu o Introducere despre "Felurile de scriere" și "Alfabetul cirilic și ortografia slab la români"*, București 1904.

⁷⁰ por. G. Mihăilă, *Studii...*, s. 191.

dziedzinie. Bărbulescu, prowadząc przez 34 lata katedrę sławistyki w Jassach stworzył szkołę sławistyczną zorientowaną głównie na lingwistykę i historię literatury słowiańsko-rumuńskiej i słowiańskiej. Co więcej, ten drugi ośrodek sławistyczny w Rumunii wydawał w latach 1921-1940 swój własny biuletyn publicystyczny *Arhiva*, w którym publikowano na bieżąco najnowsze badania naukowe z zakresu filologii słowiańskiej i romańskiej. Spośród uczniów szkoły Bărbulescu należy wspomnieć jego asystentkę Margaritę Ștefanescu-Serghi, która opublikowała wiele prac poświęconych kontaktom lingwistycznym słowiańsko-rumuńskim, a do najważniejszych należy *Elemente rusești-rutene din limba românească și vechimea lor* (Iași 1924) – jedna z pierwszych analiz słownictwa, głównie toponimów, pochodzących z języków wschodniosłowiańskich.

Trzecią katedrą sławistyczną, na Uniwersytecie w Klużu, kierował profesor Iosif Popovici, który wykształcenie sławistyczne i romanistyczne zdobył na zagranicznych uczelniach (Graz, Lipsk, Wiedeń, Zagrzeb). Dzięki studiom w Paryżu zapoczątkował na Uniwersytecie w Klużu badania nad fonetyką eksperymentalną, której poświęcił kilka swoich prac, m.in. *Une prononciation bulgare. Recherches de phonétique expérimentale* (Cluj 1921). Poza fonetyką, jego głównym obiektem dociekań naukowych była dialektologia języka rumuńskiego. W *Dialectele române din Istria* (t. I-II, Halle a.d.S. 1909-14) zwraca szczególną uwagę na wpływy słowiańskie w słownictwie istrorumuńskim, które podzielić można na dwie warstwy: starszą – słowiańsko-bułgarską obecną również w innych dialektach rumuńskich oraz późniejszą – chorwacką. Pionierską pracą Popovicia, choć ostatnią w jego dorobku naukowym było *Einige Bemerkungen über die serborumänischen Lehnwörter*⁷¹ poświęcone wpływom serbskim w gwarze banackiej.

Po śmierci Popovicia, badania dialektologiczne kontynuuje jego następca – Theodor Capidan. W 1925 publikuje *Elementul slav în dialectul aromân*, w którym zebral bogaty zasób pożyczek południowosłowiańskich (bułgarsko-macedońskich) w dialekcie arumuńskim przedstawionych w formie słowniczka objaśniająco-etymologicznego. Choć nie wszystkie tezy są dziś aktualne, jest to dotychczas jedyna praca naukowa, w której zostały tak obszernie omówione wpływy słowiańskie oraz chronologia i stratyfikacja zapożyczeń w dialekcie arumuńskim, a w przypadku tych najstarszych, również w

---

⁷¹ [w:] *Slavia*, VII, 1928, nr 1, s. 15-24.

pozostałych dialektach rumuńskich⁷². Podobnie, wpływy południowosłowiańskie w dialekcie meglenorumuńskim, Capidan omawia w późniejszej swojej monografii *Meglenoromâni*⁷³.

Najznamienitszą osobowością naukową slawistyki klużańskiej był profesor Emil Petrovici, który prowadził katedrę bez mała czterdzieści lat (do 1968 roku). Poliglota, znający kilkanaście języków, studiował na Sorbonie w Paryżu kształcąc się w dziedzinie slawistyki, fonetyki, dialektologii oraz geografii lingwistycznej. Tak wszechstronne wykształcenie lingwistyczne predestynowało go do kontynuacji badań i ankiet do *Atlasul Lingvistic Român*⁷⁴ zapoczątkowanego przez Sextila Pușcariu. Profesor poświęcił dziesięć lat (od 1929 do 1938) na zebranie pełnego materiału do Atlasu⁷⁵. Trud włożony w opracowanie Atlasu nie poszedł na marne, do dzisiaj jest on dumą rumuńskiej geografii lingwistycznej dzięki skrupulatnie opracowanym faktom lingwistycznym i zastosowaniu nowych metod badawczych. Sam stanowi niewyczerpane źródło do dalszych badań nie tylko bogactwa leksyki i dialektyki rumuńskiej, ale również fonetyki i gramatyki. Petrovici po szczegółowej analizie materiału sporządził mapę rozprzestrzenienia gwar dakorumuńskich⁷⁶, która dowiodła na podstawie kryteriów fonetycznych i leksykalnych, że dialekt dakorumuński dzieli się na cztery główne gwary: munteńska (południowa), moldawska (północno-wschodnia), banacka (południowo-zachodnia) i kereska (rum. *crișean*, północno-zachodnia). Inną ważną konkluzją jest fakt, że do XV wieku dialekt dakorumuński nie wykazywał znamienych cech zróżnicowania gwarowego, co wyjaśnia jego współczesny dosyć ujednoczony charakter. Badania językowe prowadzone w terenie zaowocowały również kilkoma artykułami dotyczącymi dialektu istrorumuńskiedgo pozostającego pod silnym wpływem gwar chorwackich, jednak z wcześniejszymi

---

⁷² Mowa tu o pozostałych trzech dialektach rumuńskich: dakorumuńskim, meglenorumuńskim oraz istrorumuńskim, które przed rozdzieleniem się były poddane tym samym wpływom południowosłowiańskim.

⁷³ T. Capidan, *Meglenoromâni*, I-III, București 1925, 1928, 1935.

⁷⁴ Emil Petrovici jest autorem *Atlasul Limbii Române* Partea a II-a, vol. I și Suplement, Sibiu, Leipzig 1940-1942; Serie Nouă, vol. I-VII, București 1956-1972.

⁷⁵ Badania terenowe przeprowadzał wspólnie z Severem Pop.

⁷⁶ *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român*, w: LR III, 1954, nr 5, s.5-17, mapa nr 5, s.14.

zapożyczeniami południowosłowiańskimi⁷⁷. Podczas zbierania materiału leksykalnego do Atlasu, Petrovici nie ominął miejscowości zamieszkałych przez ludność słowiańskiego pochodzenia: Serbów w Caraşova (Banat), Bułgarów (Dudeşti Vechi w Banacie, Tuzla w Dobrudży), Ukraińców (Brodina na Bukowinie). Dzięki temu mógł zbadać żywe stosunki języka rumuńskiego z tymi gwarami. Efektem jest monografia *Graiul caraşovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională*, poświęcona jednej z najstarszych gwar serbskich, entuzjastycznie przyjęta przez zagranicznych slawistów. Jako specjalista w dziedzinie geografii lingwistycznej studiował imiona własne osób i nazwy własne miejscowości, w szczególności tych słowiańskiego pochodzenia⁷⁸.

W swoim naukowym dorobku slawistycznym, Emil Petrovici pozostawił po sobie szereg artykułów dotyczących wzajemnych stosunków językowych słowiańsko-rumuńskich, publikowanych głównie w czasopismach „Balcania”, „Dacoromania”, „Transilvania” w latach 1939-45. Z kolei *Influenţa slavă asupra fonemelor limbii române* (Bucureşti, 1956) oraz *Kann das Phonemsystem einer Sprache rumänische Lautsystem*⁷⁹ to dwie późniejsze, ważne prace, w których w syntetycznej formie przedstawia efekty tych stosunków w rumuńskim systemie fonetycznym i fonologicznym. Zajmuje się również niewyjaśnioną kwestią adaptacji fonetycznej zapożyczeń staro-cerkiewno-słowiańskich: grupami *št, žd*, adaptacją morfologiczną *scs.-o > rum.-ă* (np. *vědro < vadră*), monoftongizacją *ea > a*, czy ewolucją fonetyczną prefiksu *prě-*.

Działalność naukowa Emila Petrovicia nie wybiega daleko poza interesujące nas tutaj ramy slawistyczne. Jednak należy wspomnieć, że jako filolog rumuński zajmuje się ogólną historią języka rumuńskiego (głównie przez pryzmat dialektologii), wiele czasu poświęca również fonetyce eksperymentalnej i fonologii. Bez wątpienia, Petrovici to jeden z najważniejszych filologów rumuńskich, którego zasługi dla rozwoju nauk

---

⁷⁷ *Elementele sud-slave ale istroromânei și problema teritoriului de formare a limbii române*, *Cercetării lingvistice* XII, 1967, 1, s. 11-19.

⁷⁸ E. Petrovici, *Румыны как создатели "славянских" топонимов*, „*Romanoslavica*”, XVI, 1968, s.5-18; *Географическое расписание славянских топонимов на территории Румынии*, „*Romanoslavica*”, IX, 1963, s. 5-15.

⁷⁹ *Janua Linguarum*, III, Haga 1957.

slawistycznych w Rumunii plasują się zaraz po dokonaniach jego poprzednika Ioana Bogdana⁸⁰.

Uniwersytet Jagielloński miał również swój wkład w rozwój slawistyki rumuńskiej. W latach dwudziestych XX wieku Grigorie Nandriș obronił w Krakowie swoją pracę doktorską *Aspectele verbale în Evangheliarul de la Putna (sec. XIII-XIV)*, w której porównując jeden z najstarszych manuskryptów słowiańskich redakcji (znajdujących się w Rumunii) z greckim oryginałem staro-cerkiewno-słowiańskim *Evangeliarium Assemani* dogłębnie bada aspekt czasownika słowiańskiego. Nie uchodzą jego uwadze kontakty i wpływy leksykalne polsko-rumuńskie, którym poświęcił dwie prace: *O wędrówce rumunów [sic] na terenie zachodniosłowiańskim*⁸¹ oraz *Remarques sur les dialectes polonais en Bucovine*⁸².

Obok nazwisk slawistów działających w połowie XX wieku, nie można nie wspomnieć innych rumuńskich filologów, którzy w swej pracy naukowej poświęcili sporo miejsca problematyce słowiańsko-rumuńskiej. Wśród nich najważniejsze miejsce zajmuje Alexandru Rosetti autor elementarnej pracy o historii języka rumuńskiego *Istoria limbii române*. Część III pt. *Limbile slave meridionale* poświęcona jest w całości wpływom południowosłowiańskim na język romanizowanej populacji naddunajskiej w wiekach od VI do XIII. W części V pt. *Limbile vecine* autor analizuje elementy zapożyczone z sąsiednich języków (m.in. ukraińskiego, polskiego, słowackiego, bułgarskiego i serbskiego). Synteza Rosettiego oparta jest na badaniach i pracach naukowych jego poprzedników i jemu współczesnych, m.in. Ilie Bărbulescu, Emila Petrovici, Petara Skoka, Gheorghe Mihăila.

Współczesne osiągnięcia slawistyki rumuńskiej. *Działania slawistyki rumuńskiej w dziedzinie lingwistyki, w ostatnim ćwierćwieczu, są kontynuacją i rozwinięciem na różnych płaszczyznach dotychczasowych dokonań poprzednich pokoleń naukowców, korzystając z wyjątkowo sprzyjających warunków w jakich rozwijają się ostatnio nauki filologiczne, jak i wszystkie badania*

---

⁸⁰ G. Mihăilă *Studii...*, s. 199.

⁸¹ *Slavia Occidentalis*, Poznań 1934, t. XII, s. 254-258.

⁸² we współpracy z M. Małeckim, „Bulletin de l'Academie Polonaise des Sciences et des Lettres”, Cracovie 1936, s. 16-22.

*humanistyczne*⁸³. Choć to stwierdzenie profesora Mihăilă dotyczyło trzeciego ćwierćwiecza XX wieku, można śmiało przeciągnąć je w czasie aż do lat współczesnych. Wybijającą się osobowością naukową ostatnich dekad jest właśnie profesor Akademii Rumuńskiej Gheorghe Mihăilă⁸⁴. Przez prawie 40 lat współpracował przy definicjach etymologicznych w *Dicționarul Limbii Române, Serie nouă*⁸⁵, co zresztą pozostawało w kręgu jego ścisłych zainteresowań lingwistycznych: jest autorem pierwszego słownika języka starorumuńskiego (obejmującego wieki X-XV)⁸⁶, w którym identyfikuje ponad 600 wyrazów rumuńskich zachowanych w dokumentach cerkiewnosłowiańskich z XIV do XVI wieku, czyli jeszcze przed pojawieniem się pierwszych zapisów w języku rumuńskim. Zdaje się, że głównym problemem nurtującym naukowca było odnalezienie i poświadczenie najstarszej, przedpiśmienniczej warstwy słownictwa rumuńskiego, zarówno autochtonicznego (co jest obiektem jego ostatnich badań⁸⁷), a także najstarszych zapożyczeń słowiańskich, które omawia w szeregu opracowań z zakresu leksyki i etymologii południowosłowiańskiej, m.in. *Împrumuturile vechi sud-slave în limba română* (București 1960), czy *Contribuții la etimologia limbii române* (București 2002). Mihăilă w swojej bardzo płodnej działalności naukowej opublikował dziesiątki artykułów i prac dotyczących starej kultury rumuńskiej jak: *Cultură și literatură română în secolele al. XVI-lea – al. XVII-lea* (București 1979), *Langue et culture roumains dans l'espace sud-est européen* (București 2001) oraz prac poświęconych rumuńskim studiom lingwistycznym i slawistycznym, np. *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești* (București 1973), *Slavistica românească după 1944 și sarcinile ei actuale*⁸⁸. W dorobku slawistycznym uczonego znajdują się również wydawnictwa dzieł Ioana Bogdana *Scrieri alese* (1968), *Cronica universală* Mihaila Moxy

---

⁸³ G. Mihăilă *Studii...*, s. 207.

⁸⁴ Publikacje Gheorghe Mihăilă z zakresu lingwistyki rumuńskiej, jak również pozostałych współczesnych naukowców, które ukazały się w Rumunii do 1986 roku włącznie można odnaleźć w pracy Adriana Mateescu *Dicționar bibliografic de lingvistică, vol. I 1944-1972, MAST 2003, vol. II 1972-1986*, Ed. Universitaria 2005.

⁸⁵ *Dicționarul Limbii Române, Serie nouă*, (DLR) VI-XIV, București 1965-2000. Etymologia słowiańska opracowana w DLR pozostawia jednak pewne wątpliwości, które m.in. są przedmiotem badań etymologicznych niniejszej rozprawy.

⁸⁶ G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. al X-lea – începutul sec. al XVI-lea)*, București 1974.

⁸⁷ G. Mihăilă, *Cuvintele de origine autohtonă în limba română*, București 2006.

⁸⁸ [w:] „Romanoslavica”, 4, 1960, s. 5-34.

(1989), *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* w wersji oryginalnej oraz tłumaczeniu (1986).

Znaczącą rolę w historii badań slawistycznych odgrywa od początku swojego istnienia Akademia Rumuńska, która patronowała wielu naukowym inicjatywom nad językiem rumuńskim opisanym w powyższym rozdziale. Większość najważniejszych rumuńskich prac lingwistycznych i słownikowych (DLR, DEX, DER) ukazało się właśnie nakładem tegoż wydawnictwa, a dokładniej za sprawą Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti". Z prac slawistycznych warto tu wymienić np. *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române 1374-1600* (DERS) pod redakcją Gheorghe Bolocana, będący niejako kontynuacją i uzupełnieniem słownika języka starorumuńskiego Gheorghe Mihăilă. Jest to zbiór wyrazów rumuńskich wyekscerpowanych z dokumentów słowiańsko-rumuńskich, choć opracowane są tu również niektóre elementy fonologii i morfologii (końcówki, rodzajniki) rumuńskiej.

W roku 1958 zostało powołane do życia wydawnictwo akademickie Editura Academiei Române. Dzięki działalności wydawniczej wyniki bieżących badań naukowych rumuńskich oraz zagranicznych naukowców mogły zostać przedstawione szerszemu audytowi. Wydawnictwo edytuje kilka periodyków lingwistycznych: „Studii și cercetări lingvistice” (SCL), „Revue roumaine de linguistique” (RRL), „Limba Română” (LR), w których na przestrzeni pięćdziesięciu lat ukazało się wiele wartościowych artykułów i prac również z zakresu slawistyki, a których nie sposób omówić w tym krótkim zarysie. Czasopismem rumuńsko-slawistycznym, uznanym w całym naukowym świecie słowiańskim jest „Romanoslavica” (RSL), która ukazuje się od 1958 roku staraniem i nakładem Stowarzyszenia Slawistów Rumuńskich (*Asociația Slaviștilor Românești*) działającym przy Uniwersytecie w Bukareszcie. Redaktorami prowadzącymi są profesorowie Dorin Gămulescu i Mihai Mitu. Pierwszy z nich, serbista, poświęcił sporo miejsca w swojej pracy naukowej wpływom serbskim w języku rumuńskim a także etymologii serbsko-chorwackiej w *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân* (București 1974). Jest także autorem wielu artykułów naukowych publikowanych w „Romanoslavica” i „Studii și cercetări lingvistice”. Natomiast drugi – Mihai Mitu – który, można by rzec, przejął schedę po profesorze Mihăilă prowadzi prace badawcze nad

słowiańszczyzną rumuńską czego efektem są m.in. *Slava veche și slavonă românească* (București 1975), *Cercetări lingvistice româno-literare* (București 1996) oraz *Studii de etimologie româno-slavă* (București 2001). Jako polonista w swoim dorobku naukowym posiada również opracowania dotyczące kontaktów językowych polsko-rumuńskich, m.in. *Termeni de origine polonă în documentele slavo-moldovenesti 1388-1517*⁸⁹.

Ilość prac naukowo-badawczych z dziedziny slawistyki rumuńskiej, jaka ukazała się na przestrzeni ostatnich trzydziestu lat jest ogromna, wystarczy przejrzeć roczniki „Romanoslavica” i innych pism, aby się o tym przekonać. W związku z tym nie sposób omówić tu nawet malej części rumuńskiego dorobku w tej dziedzinie, a jedyne co pozostaje to skupić się na najbardziej znaczących dziełach, które będą miały wpływ na charakter mojej rozprawy.

III. Rumuńskie kontakty językowe na tle wydarzeń historycznych⁹⁰.

Dacia Romana. Pierwszym ludem zamieszkującym tereny pomiędzy Dolnym Dunajem, Morzem Czarnym a Górami Bałkańskimi, o którym już w VI w.p.n.e. pojawiają się wzmianki u pisarzy antycznych⁹¹ byli Geto-Dakowie wywodzący się z plemion trackich. W I w. p.n.e. u Pliniusza i Tacyta pojawia się nazwa *Dacia*, dla określenia terytorium zamieszkałego przez Geto-Daków. W latach panowania Burebisty (82-44 p.n.e.) mieszkańcy tych ziem jednoczą się w państwo, które niestety po śmierci wodza rozpada się na liczne, małe państewka.

Brak jedności politycznej i społecznej powoduje, że ludność zamieszkała na lewym brzegu Dunaju staje się coraz bardziej poddatna na wpływy Imperium Rzymskiego,

---

⁸⁹ [w:] „Romanoslavica”, VIII, 1963, s. 155-222.

⁹⁰ Fakty historyczne opisane w poniższym rozdziale zostały wybrane przeze mnie subiektywnie, pod kątem jak najlepszego przedstawienia złożoności relacji i kontaktów z obcą ludnością, a co za tym idzie z językami obcymi, które wywarły wpływ na język rumuński do XVII wieku włącznie.

⁹¹ np. u Hekateusa z Miletu, Herodota, Sofoklesa; por. I. Bulei, *O istorie românilor*, București 2007, s. 11.

którego granicą jest rzeka oddzielająca wschodnią prowincję Rzymu Mezję od północnego świata barbarzyńców. Coraz mocniej kultura i obyczaje rzymskie wkradają się w życie codzienne Daków zajmujących się głównie uprawą ziemi i obróbką metalu. Powolna ekspansja Rzymu za lewy brzeg Dunaju spycha plemiona dackie na północ – centrum politycznym staje się Sarmizegetusa na południu Transylwanii. W okresie rządów Decebala (87-106 r.) rozpoczyna się militarna ofensywa Imperium Rzymskiego. Po pierwszej, nieudanej dla cesarza Trajana, wojnie z Dakami (101-102 r.) odnosi on ostateczne zwycięstwo (105-106 r.), które otwiera drogę do bogactw Dacji i uczynienia z niej nowej prowincji. Życie w *Dacia Felix* przez ponad dwa wieki toczy się pod bezpośrednim zwierzchnictwem cesarza rzymskiego, dla którego te tereny stanowią szczególną wartość strategiczną⁹², a postępująca coraz szybsza urbanizacja Dacji⁹³ powoduje, że podbite terytoria poddają się masowej romanizacji. Praktyczne potrzeby administracji rzymskiej, a także wieloetnicznej społeczności przyczyniły się do rozpowszechnienia języka łacińskiego. W ciągu zaledwie dwóch wieków obecności Rzymian na terytoriach naddunajsko-karpaccich łacina wulgarna staje się podstawowym środkiem komunikacji i aż do VII wieku jest oficjalnym językiem Dacji i Mezji⁹⁴. Zromanizowani Dakowie, jak i napływowi Rzymianie zamieszkają *sate* (łac. *fossatum*), uprawiają *semăna* (łac. *seminare*), *grâu* (łac. *granum*), *legume* (łac. *legumen*), hodują *cai* (łac. *caballus*), *turme de boi* (łac. *turma, bovis*), *vaci* (lat. *vacca*) a przede wszystkim *oi* (łac. *ovis*); wydobywają *aur* (łac. *aurum*), *argint* (łac. *argentum*), *fier* (łac. *ferrum*), *sare* (łac. pop. *sale*)⁹⁵.

---

⁹² Dacja utrzymywała co najmniej 40 tys. żołnierzy, stacjonowały tu na stałe dwa legiony rzymskie, na całym terytorium rozmieszczone były liczne posterunki, obozy wojskowe i fortyfikacje, powstał także ponad 200 km system umocnień, tzw. *Limes Transalutanus*, który miał za zadanie strzec przed barbarzyńcami cesarskich granic; por. J. Demel *Historia Rumunii*, s. 56.

⁹³ Claudius Ptolomeus, rzymski astronom, matematyk i geograf w I poł. II w. nakreśla na mapach Dacji 44 miasta, największe to Ulpia Traiana Augusta Dacia Sarmisegetuza – stolica prowincji, a ponadto Drobeta, Napoca, Apulum.

⁹⁴ Do VI w. łacina wulgarna była jedynym językiem na całym terytorium Mezji Dolnej, Górnej, Scytii Mniejszej i Dacji, czyli de facto terytorium na którym formował się język rumuński. Jej bazę stanowi łacina wulgarna używana przez ludność na terenach Dolnego Dunaju w pierwszych wiekach n.e. Do III w. ulega ona wpływowi łaciny zachodniej, zaś po izolacji Dacji i przeniesieniu centrum na Wschód (po 379 r.) jej wpływy zostają zminimalizowane. Ten fakt powoduje, że język rumuński w stosunku do innych języków romańskich wykazuje najbardziej archaiczne cechy; por. ILR, s. 354.

⁹⁵ por. D. Macrea, *Probleme ale structurii și ale evoluției limbii române*, București 1982, s. 11.

Pierwotny język Daków⁹⁶ poświadczony jest w języku rumuńskim już tylko w pojedynczych wyrazach: *copil* (por. alb. *kopil*), *menzul* (por. alb. *mez*), *a se bucura* (por. alb. *bukure*).

W III wieku północne granice Dacji coraz natarczywiej nękane są przez plemiona Wandalów i Gepidów, a na wschodzie Gotów, często wspomagani przez ubogą ludność autochtoniczną, która co prawda była wolna, ale pozbawiona praw obywatelskich. Zaciekle ataki plemion germańskich doprowadziły cesarza Aureliusza (270-275 r.) do podjęcia decyzji o ewakuacji Dacji. Tradycyjna Limes Romanum na Dunaju została obroniona, jednak Rzymianie nie byli w stanie dłużej utrzymać się na jego północnym brzegu. Ewakuacja wojsk oraz obywateli rzymskich trwała prawie sto lat, dopiero pod koniec IV w. opustoszały miasta założone przez Rzymian. Jednak aż do obalenia granicy na Dunaju ok. 600 roku pod naporem Słowian, ziemie północnodunajskie pozostawały początkowo w strefie rzymskich, a następnie bizantyjskich wpływów polityczno-militarnych, ekonomicznych i kulturalnych. Rzym, a następnie Konstantynopol nie dopuścił do osiedlenia się na stałe licznych plemion migrujących przez tereny karpacko–dunajskie, ani uczynienia tam centrum swojej siły⁹⁷. Podczas jednej z prób zdobycia przez Awarów (587 r.) terenów pozostających w kontroli Konstantynopola, pada słynne *torna, torna fratre* ‘obejrzyj się za siebie, bracie’ odnotowane

---

⁹⁶ Substratem języka rumuńskiego jest język Daków, należący do grupy języków tracko-dackich. W języku rumuńskim zachowało się ok. 170 wyrazów przedłacińskich oraz ok. 1400 derywatów, głównie w nazwach i imionach własnych. Słownictwo to odnosi się przede wszystkim do elementów natury i nazw zawodów, a także wykazuje pewną zbieżność z językiem albańskim, np. *Carpați*, por. alb. *karpë*, *copil* ‘dziecko’ por. alb. *kopil*, *cioară* ‘wrona’, por. alb. *sorrë*, *groapă* ‘dół’, por. alb. *grope*. Zespół tracko-dacki należał najprawdopodobniej do paleobalkańskiej ligi językowej, w której skład wchodziły również zespoły językowe: mesapijsko-iliryjski oraz frygijsko-macedoński. Język albański, którego praojczyzna znajdowała się zapewne na wschodnich terenach Serbii, wykazuje pewne cechy wspólne z każdą z tych grup, choć jego status w stosunku do pozostałych, nie jest do końca wyjaśniony; L. Bednarczuk, *Indoeuropejskie języki Bałkanów* [w:] *Języki indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1986, s. 469-513. Najnowsze wyniki badań nad słownictwem pochodzenia autochtonicznego w języku rumuńskim prezentuje G. Mihăilă w pracy *Cuvinte de origine autohtonă în limba română*, București 2006.

⁹⁷ Począwszy od III wieku przez obszary karpacko–dunajskie migrują liczne mniejsze i większe plemiona, każde z nich osiadł na tych terenach mniej więcej na sto lat, by później powędrować dalej w kierunku nowych siedzib. Pierwsi pojawili się Wizygoci (poł. III i IV w.), którzy objęli w panowanie wschodnie Karpaty, a w poł. IV w. uderzyli Hunowie, którzy założyli swe państwo na Nizinie Węgierskiej. Po rozbiciu Hunów prym w północnej części Karpat wiodą Gepidowie, którzy zostają rozgromieni w poł. VI w. przez Awarów (osiadłych w Panonii) i Longobardów. Awarowie w końcu mieszają się z ludnością autochtoniczną i znikają ze sceny historii, natomiast Longobardowie migrują dalej na zachód do Italii, gdzie zakładają silne państwo.

przez Theophanesa Confessora oraz Teofilacta Simocata, a współcześnie traktowane jako pierwsze poświadczenie wydrębnionego już języka rumuńskiego. Permanentne ekonomiczne i kulturalne wpływy Imperium, które co prawda po wycofaniu się Rzymian mocno osłabły i zubożały, były jednak na tyle silne aby skonsolidować ludność romańską na północy Dunaju i zapewnić jej tym samym przetrwanie. Bardzo duży wpływ na wzmocnienie „romańskości” miało chrześcijaństwo, które pojawiło się w przestrzeni karpacko-dunajskiej już w początkach IV wieku. Chrześcijaństwo w tej części Europy nie miało jeszcze wówczas charakteru zhierarchizowanej organizacji, było jednak powszechnie obecne w duchowości i życiu ówczesnych mieszkańców. Odcisnęło ono swe piętno nie tylko na duchowy rozwój Rumunów, o których zresztą mówi się, że *narodzili się już chrześcijanami*⁹⁸, ale również na kształt nowego języka: *Dumnezeu* (łac. *Dominus Deus*), nazwy świąt *Crăciun* (łac. *creatio*), *Rusalie* (łac. *Rosalia*), *sărbătoare* (prawd. łac. *servare* l. *servatoria*), *cruce* (łac. *crux*), *înger* (łac. *angelus*), *rugăciune* (łac. *rogationem*). Te podstawowe terminy w języku posiadają bardzo archaiczny charakter w stosunku do wyrazów w innych językach, np. rum. *biserica* w ogólnym znaczeniu ‘kościół’ to łac. *basilica*, podczas gdy w innych językach przyjął się późniejszy termin łaciński przejęty z greki – *ecclesia*.

Słowianie. Na początku VI w., a nawet już wcześniej – z końcem V w. na terenach bylej Dacji pojawia się nowa grupa etniczna, która odegra bardzo istotną rolę w historii ziem karpacko–dunajskich, oraz kształtującego się narodu i języka rumuńskiego. Słowianie, którzy migrowali w kierunku z północy na południe przez Bramę Morawską, docierali do Dunaju, a następnie wędrowali dalej w głąb imperium lub od strony wschodniej pobrażem Morza Czarnego wkraczali na Półwysep Bałkański (po przełamaniu obrony bizantyjskiej na Dunaju w 602 r.). Część Słowian nie opuściła jednak terenów rumuńskich, koegzystując z ludnością lokalną, w końcu zasymilowała się i przyjęła nową wiarę gospodarzy. Terytoria prowincji Dacji stają się od tego momentu „romańską wyspą na morzu słowiańszczyzny”, oderwaną od bezpośredniego kontaktu z

---

⁹⁸ W przeciwieństwie do innych narodów Europy środkowo-wschodniej, które przyjęły wiarę chrześcijańską w wyniku decyzji politycznych, np. Bułgarzy w 846 r., Serbowie w poł. IX w.; por. I. Bulei, *op.cit.*, s. 26-28, L. Moszyński, *Wstęp do filologii słowiańskiej*, Warszawa 1984, s. 77-78.

Bizancjum, którego wpływy zostaną przefiltrowane przez świat słowiański⁹⁹. Co więcej, Słowianie osiedlając się na terenach dzisiejszej Bułgarii i byłej Jugosławii, przerywają i bezpowrotnie niszczą językową jedność naddunajskich prowincji Imperium Rzymskiego. Na północ od Dunaju odizolowani od reszty świata romańskiego pozostają dakoromanie – ich język będzie wiodącym dialektem, dającym podwaliny współczesnemu literackiemu językowi rumuńskiemu (dial. dakorumuński, lub tzw. *româna comună*¹⁰⁰). Na południe od Dunaju zromanizowana ludność asymiluje się z napływową ludnością słowiańską, która organizuje się w nowe państwa Bułgarów i Serbów. Część zromanizowanej ludności nie podda się jednak asymilacji uciekając i rozpraszając się na południu Półwyspu Bałkańskiego, tworząc enklawy romańskie na terenach dzisiejszej Grecji, Albanii, Macedonii i Istrii, posługując się w mowie dialektami języka rumuńskiego¹⁰¹.

Stopniowo Słowianie zarzucali grabieżcze wyprawy, a prowadząc osiadły tryb życia zajęli się przede wszystkim rolnictwem. To spowodowało zdecydowaną poprawę stosunków z miejscową ludnością karpacko-dacką w Mołdawii i dako-romańską na Wołoszczyźnie. Dzięki osadnikom słowiańskim kultura rolna, która bardzo podupadła po wycofaniu się Rzymian, zaczęła przynosić plony, nie tylko w postaci plodów rolnych, ale również zakorzeniając się na stałe w języku. Do uprawy ziemi służy *plug* (por. scs. *plugb*), na *podgorie* (por. bg. *podgorie*) zakłada się winnice, zboża kosi się używając *coasă* (por. ogśl. *kosá*), a słomę układa się w *stoguri* (por. scs. *stogb*). Wsie zakładane są w *seliște* (por. scs. *selište*), a domy otacza *grădină* (por. bg. *gradina*), w której rosną *castraveți* (por. bg. *kerastavec*) i

⁹⁹ por. I. Bulei, *op.cit.*, s. 25

¹⁰⁰ Epoka *româna comună* przypada na VII – VIII wiek i trwa do momentu, w którym formuje się południowy dialekt języka rumuńskiego (*arumuński*) i odłącza się od dialektu dakorumuńskiego, czyli do momentu, w którym przodkowie arumunów zostali po raz pierwszy odnotowani na południu Płw. Bałkańskiego przez bizantyjskiego kronikarza Cederena w 976 r.; por. ILR, s. 352

¹⁰¹ Język rumuński posiada cztery dialekty – dakorumuński, który jest oficjalnym i literackim językiem Rumunii; arumuński (macedorumuński), którym posługuje się ok. 350 tys. ludzi zamieszkujących głównie okolice Trikali w Grecji oraz Ochrydy w Macedonii i Beratu w Albanii. Cechą charakterystyczną tego dialektu jest pojawianie się samogl. *a* przed nagłosowym *r*, arumuński wykazuje największe różnice między dakorumuńskim przez co uważa się, że jako pierwszy został od niego odseparowany; meglenorumuński, którym posługuje się kilkanaście tysięcy ludzi z okolic Salonik; oraz istrorumuński używany przez kilkutysięczną populację rumuńską na Płw. Istria nad Adriatykiem, która wyruszyła w kierunku Dalmacji z pld.-zach. Transylwanii pod naporem Węgrów w X i XI w. Opinie co do okresu wyodrębnienia się poszczególnych dialektów wciąż są niespójne, przyjmuje się jednak, że nastąpiło to między VII a XI lub XIII w.; por. W. Mańczak, *Języki Romańskie*, [w:] *Języki Indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, Warszawa 1988, s. 637; D. Macrea, *op.cit.*, s. 100-113.

tigve (por. bg. *tikva*), zakłada się *sad* (por. scs. *sadb*), wodę przechowuje się w *vadrǎ* (por. scs. *vědro*) narzędzia to *daltǎ* (por. cs. *dlato*), *nicovalǎ* (por. scs. *nakovalo*), *pilǎ* (por. scs. *pila*). W domach wypieka się *colac* (por. bg. *kolac*), wytapia się *slaninǎ* (por. bg. *slanina*), gotuje się *rasol* (por. bg. *rasol*)¹⁰². Słowianie mieli również znaczący wpływ na kształtowanie nowego feudalnego układu stosunków gospodarczych i polityczno–społecznych na terenach naddunajskich, niezbędnych dla obrony i utrzymania przewagi warstw zamożniejszych nad resztą własnej społeczności. Początkowo były to małe wspólnoty patriarchalne, tzw. żupy (rum. *jupe*), które łączyły się we wspólnoty sąsiadujących ze sobą rodzin (klany), by w końcu przejść do organizacji terytorialnej o charakterze państwa¹⁰³. Pod koniec VIII w. biznatyjski kronikarz Theophylactos Simokates nazywa Wołoszczyznę Krajem Słowian – *Sclavinia*¹⁰⁴. Słowianie, mimo postępującej asymilacji, stanowili warstwę arystokracji (*boieri*, por. słow. *bojarŕ*) ponad większością dako-trackich mieszkańców, którzy po wycofaniu się Rzymian, pozostawieni sami sobie wiedli żywot rolniczo-pasterski i nie posiadali własnej klasy politycznej. Ta sytuacja znajduje swoje odzwierciedlenie również w języku. Słowiański *voievod* u Rumunów jest najwyższym tytułem przywódcy państwa, podczas gdy w językach słowiańskich tytuł ten, nie ma większego znaczenia, podobnie jak w przypadku zapożyczonego *cneaz*, który zastępuje rum. *inde* (łac. *index*), natomiast w świecie słowiańskim jest synonimem najwyższej władzy. Natomiast rumuńskim *rumân* (*român*) określano na Wołoszczyźnie poddanych chłopów¹⁰⁵.

W ciągu niespełna pięciu wieków osadnicy słowiańscy zostali całkowicie zasymilowani przez ludność tubylczą, chociaż może trafniej byłoby określić to zjawisko jako etniczne przemieszanie się zromanizowanej populacji Daków z populacją słowiańską. Słowianie przejęli ich język, ale nie pozostali dłużni przenosząc na tutejszy grunt swoje osiągnięcia cywilizacyjne, a następnie tradycje kościoła prawosławnego, który jednoczył w

¹⁰² por. G. Mihăilă, *Împrimuturi...*

¹⁰³ por. J. Demel, *op.cit.*, s. 78.

¹⁰⁴ ILR, s. 287.

¹⁰⁵ Okres współistnienia populacji rumuńskiej i słowiańskiej w językoznawstwie rumuńskim określa się mianem bilingwizmu rumuńsko-słowiańskiego. W ciągu czterech wieków (VI-X) "protorumuni" i Słowianie pozostawali w bliskim kontakcie językowym i społecznym, który zakończył się ostatecznie asymilacją tych ostatnich. Niektórzy badacze, jak Miletić czy Skok przedłużają ten okres bilingwizmu w państwach rumuńskich aż do XVI w., jednak tę teorię możnaby przyjąć jedynie w odniesieniu do ówczesnych uczonych, którzy jako nieliczni byli w stanie posługiwać się językiem cerkiewnosłowiańskim w mowie bądź piśmie; por. ILR, s. 291-292.

wierze państwa południowo- i wschodnio-słowiańskie. Okres tych wzajemnych interferencji, czyli – jak określa to lingwistyka rumuńska, bilingwizmu rumuńsko-słowiańskiego to *Ostatni etap formowania się narodu rumuńskiego, który przybrał charakter symbiozy protorumuńsko-słowiańskiej*¹⁰⁶.

Najazd węgierski na Transylwanię. W IX wieku na obszarach Transylwanii pojawiają się nowi najeźdźcy – Węgrzy. Zastają tu, jak podają węgierskie kroniki, trzy wojewodaty: Bihor, które jest wasalem Konstantynopola, Banat na pld.-zachodzie oraz w centrum *terra Blachorum et Sclavorum* – państwo rządzone przez Gelu. Niestety najazdy węgierskie doprowadziły w X wieku do zniszczenia tych załączków państwowości rumuńskiej, zwłaszcza po ok. 1000 r. ,kiedy to Stefan I przyjął chrzest w obrządku katolickim, a od papieża otrzymał koronę królewską wraz z przykazaniem zwalczania niewiernych i heretyków. Zgodnie z tym kierował swoją krucjatę przeciwko ludności romańsko-słowiańskiej, a ziemie Siedmiogrodu na blisko 1000 lat znajdują się we władaniu węgierskim. Do połowy XVI wieku Transylwania zachowuje autonomię, na czele z wojewodą oraz szlachtą węgierską i zmadziaryzowaną szlachtą rumuńską. Jednak dla konsolidacji władzy i obrony królestwa, Węgrzy zakładają kolonie, w których osiadają Szeklerzy (ludność pochodzenia ugro-fińskiego, bardzo szybko poddana madziaryzacji) – głównie w Bihorze. Do ich zadań należała ochrona pogranicza węgierskiego. Sprowadzają również kolonistów germańskich z Flandrii i Saksonii – Sasów, w celach obrony wschodnich granic królestwa, jak i eksploracji bogactw mineralnych (soli, węgla). Pierwsi Sasi osiedlają się już w poł. XII w. głównie w okolicach Sibiu (niem. *Hermannstadt*, węg. *Nagyszeben*), Bistricy i Rodnej, a później Brassowa. Mieszkając w zamkniętych i hermetycznych wspólnotach¹⁰⁷ cieszyli się dosyć dużą niezależnością, również

---

¹⁰⁶ I. Nestor *Les données archeologiques et la problème de la formation du peuple roumain*, “Revue roumaine d’histoire”, III, 1964, s. 383-423; ILR, s. 292.

¹⁰⁷ Do dzisiaj Sasi mieszkający w Transylwanii nie zatracili swojej odrębności etnicznej i kulturalnej. W małych, wiejskich społecznościach saskich wciąż mówi się językiem niemieckim. Język tej hermetycznej społeczności w bardzo niewielkim stopniu wpłynął na leksykę języka rumuńskiego, np. *Dicționarul limbii române moderne* który zawiera prawie 50 tys. haseł, odnotowuje tylko 18 zapożyczeń saskich i 19 derywatów powstałych na gruncie rumuńskim, np. *vantură* ‘dźwigar’, *turn* ‘wieża’, *pantă* ‘taśma żelazna’ (dla porównania zapożyczenia węgierskie stanowią ponad 2 % leksyki – 443 zapożyczenia i 630 derywatów); por. D. Marcea *op.cit.*, s. 57.

wyznaniową i znacznymi przywilejami handlowymi, zwolnieni byli też z podatków i służby wojskowej¹⁰⁸. Stosunkowo szybki rozwój gospodarczy w ramach węgierskiego państwa feudalnego sprowadził na ziemi siedmiogrodzkie wielu innych kolonistów ze wschodu, a także Serbów i ludność z Dalmacji. Próby zmadziaryzowania wieloetnicznej ludności zamieszkującej Transylwanię były do XV wieku prawie niemożliwe. Ilościowo Węgrzy nie stanowili większości, natomiast inne narodowości żyły w zamkniętych społecznościach korzystając z wielu przywilejów, mając również względną wolność wyznania. Mimo, iż nie dotyczyło to ludności romańsko-słowiańskiej, to jednak liczebna przewaga ich populacji, a także wykluczenie z budowania państwowości węgierskiej, pozwoliło zachować własny język i kontynuować obyczaje przodków.

Wielowiekowa obecność Węgrów w Transylwanii nie pozostała bez śladów w zasobie słownictwa języka rumuńskiego. Pierwsze elementy z języka węgierskiego zaczęły przenikać do języka rumuńskiego już w XI, XII wieku¹⁰⁹. W dokumentach i tekstach rumuńskich do XVI w. pojawia się szereg wyrazów pochodzenia węgierskiego – słownictwo związane z życiem dworskim: *aprod* ‘giermek’, *nemeş* ‘szlachcic siedmiogrodzki’, *uric* ‘ojcowizna, dobra dziedziczne’; słownictwo związane z życiem na wsi i mieście: *dijmă* ‘dziesięcina’, *botar* ‘granica’, *oraş* ‘miasto’, *sălaş* ‘szalas, obora’, *tâlbar* ‘zbój, opryszek’; słownictwo związane z handlem i przemysłem: *ban* ‘pieniądz’, *cheltui* ‘wydawać, płacić’, *mester* ‘mistrz’, *vamă* ‘cło’; słownictwo prawnicze: *aldămaş* ‘litkup’, *chezaş* ‘poręczyciel’, *sodăş* ‘poręczyciel’; słownictwo wojskowe: *corda* ‘szabla’, *puşca* ‘strzelba’, a także inne wyrazy, które weszły do podstawowego zasobu języka: *bănu* ‘przypuszczać’, *chinui* ‘dręczyć’, *chîp* ‘oblicze’, *gând* ‘myśl’¹¹⁰.

Początki państwowości wołoskiej i mołdawskiej. W czasie gdy Węgrzy okupywali ziemi siedmiogrodzkie, na południowe i na wschodnie tereny Karpat nadciągały nowe fale migrujących plemion: Pieczyngowie, Uzowie, Kumanowie¹¹¹ oraz

¹⁰⁸ J. Nouzille, *Transylwania, obszar kontaktów i konfliktów*, Bydgoszcz 1997, s. 80, 94.

¹⁰⁹ ILR, s. 417.

¹¹⁰ ILR, s. 422.

¹¹¹ Tureckie plemiona Pieczyngów początkowo osiedliły się na równinach wołoskich, ale szybko zostali zepchnięci dalej na południe, zdziesiątkowani w walkach z czasem zostali „wchłonięci” przez ludność bizantyjską, rumuńską, węgierską i kumańską. Kumanowie, którzy również posiadali tureckie korzenie,

Tatarzy, którzy poczynili największe spustoszenia (w wyniku napaści zginęła prawie połowa ludności królestwa). Okrutna inwazja tatarska miała paradoksalnie korzystny wpływ na powstrzymanie ekspansji Węgrów w głąb terytoriów rumuńskich. Na południu Karpat, na Wołoszczyźnie zwycięstwo nad Tatarami rumuńskiego wojewody Basaraba (1310-1352) pozwoliło mu rozszerzyć granice swojego wojewodatu na wschód aż po Deltę Dunaju. Zaniepokojony tymi sukcesami Karol Robert – ponieważ Basarab mógł stanąć na drodze ekspansji węgierskiej na Balkany – uderzył, pustosząc stolicę w Argeş. Jednak zdziesiątkowane wojska węgierskie zmuszone do odwrotu zostały ostatecznie rozbite przez Basaraba. To zwycięstwo ugruntowało jego samodzielność polityczną. Niebezpieczeństwo tatarskie zmusiło wojewodę wołoskiego do zawarcia paktu z Węgrami uznania zwierzchnictwa Ludwika, w zamian uzyskując znaczną samodzielność i uznanie granic państwa (Țara Românească) rozszerzonego o Banat Seweryński i Multany wschodnie. To dało impuls do pomyślnego rozwoju politycznego i gospodarczego, dzięki ożywionej wymianie handlowej z Siedmiogrodem.

Podobny proces jednoczenia i emancypacji politycznej odbywa się po wschodniej części Karpat. W połowie XIV w. pod wodzą wojewody Szeklerów rusza wyprawa na ziemie moldawskie mająca na celu wyparcie z tamtych terenów Tatarów. Interwencja zakończona sukcesem zachęciła Węgrów do zajęcia ich miejsca. Ludwik Węgierski utworzył tu rodzaj marchii granicznej z ośrodkiem w Baia, a jej naczelnikiem został rumuński *viteaz*¹¹² Dragoş z Maramuresz. Zwierzchnictwo węgierskie przyczynia się do szybszego rozwoju ekonomicznego – na szlaku handlowym pomiędzy Morzem Czarnym a Księstwem Halickim powstają ośrodki miejskie i targi (Baia, Siret, Suczawa). Miejscowe elity moldawskie są jednak bardzo niezadowolone z tego zwierzchnictwa, jak i

---

osiedlili się na terenach moldawskich i wołoskich – jeszcze w XIII wieku ziemie te były nazywane Kumanią (*Cumanie*). Dopiero inwazja mongolska w 1241 r. położyła kres dominacji kumańskiej, większość ludności schroniła się na terenach bułgarskich i węgierskich, a pozostali szybko stopili się z ludnością rumuńską. Rumuni pozostawali relatywnie długo w kontaktach z Kumanami, jednak trudno mówić o pewnych zapożyczeniach kumańskich w języku rumuńskim ze względu na dużą zbieżność kumańskiego z językiem tureckim, por. rum. *murdar* ‘brudny’, *maimuță* ‘malpa’ (Ciorănescu wskazuje je jako zapożyczenia tureckie), za kumańskie uważa się np. rum. *beci* ‘piwnica’, *scrum* ‘popiół’. Ślady Kumanów można odnaleźć w rumuńskich nazwach własnych, np. *Teleorman*, *Caracal*, *Valea lui Coman*, *Comanca*, *Comănești*, *Comani*; por. O. Densușianu *Histoire de la langue roumaine*, Paris 1902, s. 279.

¹¹² rum. *viteaz* – na Wołoszczyźnie i Moldawii był to posiadacz ziemski, który wypełniał pewne obowiązki militarne narzucone przez swego władcę. Witeziowie stanowili klasę rycerstwa rumuńskiego.

prozelitycznych akcji Kościoła katolickiego obawiając się takiego samego losu jaki spotkał ludność rumuńską w Siedmiogrodzie. W wyniku rewolty, Mołdawianie ustanawiają swoim wojewodą Bogdana z Maramuresz, który już wielokrotnie opierał się królowi węgierskiemu Ludwikowi Anjou. Po zwycięskiej wojnie z Węgrami w 1365 roku powstaje nowe suwerenne państwo – Mołdawia.

Początki kościoła prawosławnego w Mołdawii i Wołoszczyźnie. Pod koniec milenium chrześcijaństwo zaczyna ewoluować w kierunku zhierarchizowanej organizacji kościelnej. Odkąd w 846 r. Bułgarzy przyjęli chrzest, autorytet ich państwa rozciąga się daleko na północ Dunaju aż po Banat, Ardeal, Munenię i Mołdawię. Duchowni rumuńscy na południu Dunaju wyświęceni są w obrządku kościoła ortodoksyjnego. Tym samym Rumuni oddalają się od wpływów kościoła rzymskiego i zwracają się ku kościołowi wschodniemu. Do czasu Wielkiej Schizmy w 1054 r. pozostają w strefie wpływów Konstantynopola, by później przyjąć zwierzchnictwo cerkwi prawosławnej. Wpływy Bizancjum od tej pory będą "przefiltrowane" przez tradycje słowiańskie. Pierwszy język literacki Słowian – staro-cerkiewno-słowiański pośredniczył w przyjęciu liturgii przez zromanizowaną ludność krajów naddunajskich, a hierarchia kościelna budowana jest na wzór bułgarski. Wprowadzenie liturgii słowiańskiej pociągnęło za sobą zapotrzebowanie na specjalistyczną terminologię związaną z organizacją kultury, hierarchii kościelnej, kalendarza, świąt etc. Bazę tej terminologii w języku cerkiewnosłowiańskim stanowiła greka, która za pośrednictwem słowiańskim trafiła do języka rumuńskiego, np. *ελεειτουργηα* > scs. *liturgisati* > rum. *liturghisi*, *αμήν* > rum. *amin*, *καμηλαύκα* < cs. *kamilavka* > rum. *camilavcă*, *μητροπολίτης* < scs. *mitropolitъ* < rum. *mitropolit*. Również słowiańskie kalki z języka greckiego znalazły się w rumuńskim, np. *bazakonie*, *blagoveštenie*, *bagoslovi*.¹¹³ Począwszy od X wieku język cerkiewnosłowiański (rum. *slavonă*) przejęty od Bułgarów staje się obowiązującym językiem komunikacji kościelnej, kulturalnej i kancelaryjnej,

¹¹³ Do XV w. helenizmy w języku rumuńskim przenikały głównie za pośrednictwem słowiańskim, tyczy się to nie tylko terminologii eklezjastycznej, ale również innych dziedzin życia, np. *zahăr* 'cukier', *plăpomă* 'koldra', *trandafir* 'róża'. Tylko nieliczne weszły bezpośrednią drogą do języka rumuńskiego, np. *mătase* 'jedwab', *arvonă* 'zadatek', *folos* 'użytek'; por. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române*, București 1966, s. 83-102, 186-187.

mimo, że jest rozumiany i używany przez bardzo nieliczne grono wyższych warstw społecznych. Odmiennie wyglądała sytuacja w Siedmiogrodzie. Pod panowaniem Węgrów, którzy przyjęli religię katolicką, kościelna tradycja piśmiennicza kontynuowała w liturgii język i alfabet łaciński.

Do XIV wieku cerkiew rumuńska podlega kanonicznie Patriarchowi w Konstantynopolu, ale za pośrednictwem arcybiskupstwa (*arhiepiscopeia*) w Ochrydzie. Wraz z początkiem powstania feudalnych państw Mołdawii i Wołoszczyzny, w 1359 roku Iacint de Vicina zostaje uznanym przez patriarchę w Konstantynopolu nowym metropolitą węgiersko-rumuńskim (*Ungriovlabia*) z siedzibą w Curtea de Argeş. Mołdawia staje się metropolią dopiero w 1401 z metropolitą Iosifem. Rumuni z Transylwanii wbrew wszelkim wysiłkom węgierskim aby przyjęli wiarę katolicką, pozostają pod zwierzchnictwem metropolii włoskiej.

Inwazja Imperium Osmańskiego. W drugiej połowie XIV wieku na wschodzie Europy pojawia się nowe zagrożenie – Turcy osmańscy. Po podbiciu azjatyckiej części Imperium Bizantyjskiego zaczynają najazdy na jego część europejską. Nie oparła im się Serbia ponosząc klęskę na Kosowym Polu (1389), ani dwa bułgarskie caraty Tyrnowskie i Widyńskie. Pod koniec wieku Turcy panoszą się już na całym Półwyspie Bałkańskim. Przez wiele wieków władcy Księstw Rumuńskich będą zmuszeni do odpierania ataków tureckich, wraz z Polską i Węgrami stanowiąc będą bastion oporu chrześcijańskiej Europy na drodze Turków do jej centrum.

Północno-dunajskie księstwa rumuńskie uniknęły na szczęście losu państw na Półwyspie Bałkańskim. Kraje rumuńskie cieszyły się względną autonomią, poświadczoną na piśmie przez Portę Osmańską, zobligowane jedynie do opłacania coraz to większego haraczu. Statut zapewniał im zachowanie własnych struktur politycznych, administracyjnych i wojskowych, utrzymała się również (przy życiu i władzy) dotychczasowa rumuńska klasa rządząca. Gospodar był wybierany spośród jej członków, ale zatwierdzany był przez Portę. Po umocnieniu się zwierzchnictwa osmańskiego gospodarowie uzyskiwali tytuł wpłacając bezpośrednio do kasy Porty w Stambule

odpowiednio wysoką kwotę¹¹⁴. Dzięki autonomii w księstwach rumuńskich nie stacjonowały garnizony tureckie ani reprezentanci administracji osmańskiej, tylko z kilku regionów uczyniono paszalyki (rum. *paşalâc*) pod bezpośrednią administracją turecką, m.in. Dobrudża (która wraz z północno-zachodnią częścią Bułgarii przez czterysta pięćdziesiąt lat znajduje się pod bezpośrednim władaniem Turcji), Cetatea Albă (najważniejszy port mołdawski), Banat Timișoarei, Crișana (oba w Siedmiogrodzie). Obszary na północ od Dunaju nigdy nie stanowiły dla Turków osmańskich celu samego w sobie, ich zainteresowania skupiały się na Europie Centralnej, do której wiódł trakt Konstantynopol – Sofia – Belgrad – Buda – Wiedeń. Księstwa Rumuńskie leżały na jego uboczu, choć były postrzegane jako strefa obronna centrum Europy¹¹⁵. Na przestrzeni kilku wieków wielokrotnie stawiały one opór wojskom tureckim grożąc drogę w głąb kontynentu. Najpierw wojewoda siedmiogrodzki – Iancu de Hunedoara, po zwycięskiej bitwie pod Belgradem w 1456 r. na 70 lat powstrzymał Turków przed dalszą ekspansją, zyskując przy tym miano *najwaleczniejszego spośród żołnierzy Chrystusa*¹¹⁶. Kilkanaście lat później jego sukcesy w walce z Turkami kontynuuje najbardziej znany w historii ze swego okrucieństwa rumuński książę Vlad Țepeș¹¹⁷. W 1461 r. po zwycięskim ataku na fortyfikacje tureckie na południu Dunaju, wziął do niewoli i wbił na pal 23 884 Turków i Bułgarów. Zimą 1474 roku 120 tys. żołnierzy tureckich pod wodzą Paszy Sulimana atakuje Mołdawię, by ustanowić swoje zwierzchnictwo nad ujściem Dunaju. Stefan Wielki, posługując się taktyką „spalonej ziemi”, zwabia Turków w pułapkę, gdzie zaskoczeni zostają rozbici przez mołdawską kawalerię.

---

¹¹⁴ W efekcie doprowadza to w początkach XVIII w. do rządów Fanariotów – Greków ze starej dzielnicy Konstantynopola Fanar.

¹¹⁵ por. I. Bulei, *op.cit.*, s. 58-59.

¹¹⁶ Iancu de Hunedoara (węg. Jan Hunyady) został tak nazwany przez papieża Calixta III, niestety u szczytu swojej sławy, wkrótce po zwycięstwie zmarł na dżumę.

¹¹⁷ Vlad Țepeș (Palownik), książę wołoski znany również jako Dracula przeszedł do legendy jako synonim okrucieństwa. Podczas krucjaty warneńskiej (1443-44) przebywał na dworze sultana Murada II jako zakładnik. W trzy lata po zdobyciu Konstantynopola przez Turków objął rządy na Wołoszczyźnie, rozpoczynając od wymordowania sprzeciwiającej mu się wołoskiej szlachty (na palu życie straciło ok. 20 tys. mężczyzn, kobiet i dzieci), uważał się przy tym za największego wojownika wśród chrześcijańskich książąt. Ostatecznie zdradzony przez swoich bojarów, musiał uciekać do Siedmiogrodu. Powrócił jeszcze raz na tron w 1476 r., ale wkrótce zmarł w nie do końca wyjaśnionych okolicznościach; por. N. Davis *Europa*, s. 486; I. Bulei, *op.cit.*, s. 51.

Po upadku Węgier w 1541 roku, kiedy to Buda staje się paszalykiem tureckim, księstwa rumuńskie pozostają w większej zależności od Porty. O ile polityka wewnętrzna wciąż pozostaje w ich własnym zakresie, o tyle polityka zagraniczna jest podporządkowana Porcie. Stopniowo wojsko zobligowane jest do uczestnictwa w tureckich kampaniach wojskowych. Stolica wołoska zostaje przeniesiona z Târgoviște do Bukaresztu, a moldawska z Suczawy do Jasów – bliżej granic tureckich na bardziej otwarte przestrzenie, które łatwiej kontrolować. Turcy żądają coraz wyższych danin, wstępujący na tron zmuszani są do płacenia sułtanowi haraczu (rum. *peșcheș*) oraz ofiarowywania licznych podarunków. Dwie trzecie produkcji, głównie żywnościowej, wędruje do Istambułu po cenach ustanowionych przez Turków. Ekonomiczne i gospodarcze wyniszczenie księstw powoduje, że opór rumuński jest coraz słabszy.

Pod koniec XVI wieku, w momencie wzmocnienia władzy i wpływów osmańskich, Mihai Viteazu – gospodar wołoski zawarł układ z moldawskim hospodarem Aronem Vodą (Tyranem) oraz księciem Siedmiogrodu Stefanem Batorym i ruszył przeciwko stutysięcznej armii tureckiej, ostatecznie uwieńczając akcję zbrojną pełnym sukcesem. Po zwycięstwie, wykorzystując rywalizację polsko-habsburską o Transylwanię przejmuje tam władzę w 1599 r., a rok później ogłasza się hospodarem Mołdawii. Po raz pierwszy w historii, po okresie średniowiecznego rozproszenia, trzy księstwa zostały zjednoczone pod jednym władcą. Jednak nie na długo – Polska, Imperium Osmańskie, Habsburgowie i szlachta węgierska nie mogły się pogodzić z takim stanem rzeczy i doprowadziły wkrótce do jego obalenia (1601 r.).

Opór Mihaia Viteazu nie poszedł na marne. W XVII wieku reżim turecki znacznie zelżał – zwłaszcza pod względem finansowym. Państwo tureckie przeżywało wewnętrzny kryzys, jednak niewiele się zmieniło w dotychczasowych stosunkach rumuńsko-tureckich. Księstwa rumuńskie nadal zachowały swoją autonomię, w Siedmiogrodzie książęta byli dożywotnio zatwierdzani przez sułtana, natomiast w Mołdawii i Wołoszczyźnie mianowani, znacznie też spadła cena za „tron”. W wyniku tego co 2-3 lata następowała zmiana rządów, czego następstwem był chaos i brak spójnej polityki księstw. W 1683

Turcy ponieśli sromotną klęskę pod Wiedniem, a Węgry wraz z Transylwanią zostały wyrwane przez Habsburgów spod zwierzchnictwa tureckiego¹¹⁸.

Przez ponad 450 lat Księstwa Rumuńskie pozostawały w kontakcie z państwem i ludnością turecką – nie tylko jako tą zasilającą oddziały armii, ale również kupcami i dworem sultańskim. W tekstach z XVI i XVII wieku poświadczonych zostało stosunkowo niewiele zapożyczeń tureckich. Wpisują się one głównie w sferę stosunków społecznych i kultury materialnej, np. rum. *adet* ‘hipoteka’, *caftan* ‘płaszcz’, *chilă* ‘jedn. miary zboża’, *cirac* ‘godny zaufania’, *divan* ‘dywan (rada państwa)’, *haraci* ‘haracz’, *işlic* ‘czapka z sobola’, *olac* ‘poczta’¹¹⁹. We współczesnym języku rumuńskim funkcjonuje znacznie więcej zapożyczeń tureckich. *Dicţionarul limbii române moderne* zawiera ok. 1000 pożyczek tureckich dotyczących różnych sfer semantycznych¹²⁰, obecnych w codziennym użyciu, np. *bafta* ‘powodzenie’, *amanet* ‘zastaw’, *bacşiş* ‘łapówka’, *mahala* ‘obrzeża miasta, prowincja’, *tarabă* ‘stragan’, *rahat* ‘galaretka’, *zarzavat* ‘jarzyna’, *tutun* ‘tytoń’, *mahmur* ‘kac’, *murdar* ‘brudny’, *cearşaf* ‘bielizna pościelowa’, *paşmăgi* ‘klapki’.

Polska suverenem mołdawskim. Od końca XIV wieku na Mołdawię, a co za tym idzie na jej kulturę i język wywiera wpływ jeszcze jeden potentat polityczny okresu średniowiecza i odrodzenia. Dualizm polityczny na ziemiach rumuńskich w przypadku Mołdawii oscyluje w kierunku Polski (Wołoszczyzna pozostaje pod wpływem węgierskim). Początkowo zadecydowały o tym handlowe interesy Polski i perspektywa dotarcia do Morza Czarnego. W XV wieku wojewodowie mołdawscy stają się wasalami króla polskiego, a w kolejnych wiekach kawaleria mołdawska stanowi część składową wojsk polskich. Szczyt więzów kulturalnych polsko-mołdawskich przypada jednak dopiero na XVII wiek. Pod koniec XVI wieku do Mołdawii sprowadzają się polscy jezuici, którzy osiedlają się w Jassach (rum. *Iaş*) oraz franciszkanie, którzy zamieszkują

---

¹¹⁸ W wyniku ofensywy habsburskiej i rosyjskiej Turcy stracili zaufanie do książąt rumuńskich wybieranych spośród lokalnej szlachty. Dokonując sprytnego wybiegu w przejęciu bezpośredniej administracji z zachowaniem pozorów dotychczasowej autonomii mianują na tron Greków ze starej dzielnicy Konstantynopola Fanar, całkowicie uzależnionych politycznie i decyzyjnie od Porty. Tym samym w 1711 roku zaczyna się epoka fanariotów, która w żaden sposób nie przyczyni się do rozwoju politycznego Księstw Rumuńskich. Wpływy tureckie Na Wołoszczyźnie i Mołdawii osłabną dopiero po 1780 r.

¹¹⁹ por. ILRL, s. 188, 391.

¹²⁰ Macrea pod względem ilości wyrazów zapożyczonych stawia język turecki na piątym miejscu, przed pożyczkami węgierskimi; por. D. Macrea, *op.cit.*, s. 56.

miejsowości górskie w okolicach Bacău. Polskie misje katolickie prowadzą seminaria i biblioteki, w których znajduje się wiele dzieł polskich i klasyków łacińskich. Synowie bogatych bojarów, zdobywają wiedzę w polskich ośrodkach nauki: we Lwowie, Kamieńcu i na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Konstytuuje się ugrupowanie polskie (tzw. rum. *partidul filopolon*), do którego należą najważniejsi ówczesni intelektualiści moldawscy jak metropolita Dosoftei, Miron Costin, Grigorie Ureche, Baranowski czy Movilă¹²¹. Intensywne kontakty na płaszczyźnie kulturalno-polityczno-gospodarczej pozostawiły wiele śladów obecności języka polskiego w języku rumuńskim. Największe nasilenie polonizmów przypada na XV wiek (zanotowane przede wszystkim w dokumentach słowiańsko-moldawskich), choć na stałe w zasobach rumuńskiej leksyki przetrwało niewiele i mają one zdecydowanie archaiczny charakter, np. *pan* ‘tytuł szlachty polskiej i wielkich bojarów rumuńskich’, *stolnic* ‘stolnik, kuchmistrz, *pot.* starosta weselny’, *comornic* ‘komórka’, *złot* ‘złoty’, oraz z późniejszego okresu, np. *pavăză* ‘pawęż’ (za pośr. pol. z włoskiego), *a rocoși* ‘buntować się, podburzać’, *bunt* ‘bunt’, *rate (ratuș)* ‘zajazd’ (za pośr. pol. z niem.), *bastă* ‘baszta’, *țambără* ‘szafa, półka’, *poblîbui* ‘oczerniać’, *podscarb* ‘podskarbi’¹²².

Kultura i piśmiennictwo rumuńskie. W XVI i XVII wieku państwa rumuńskie znalazły się na styku dwóch kultur – zachodniej kultury europejskiej i orientalnej, kontynuującej tradycje bizantyjskie. Z jednej strony zachodnie wpływy kulturalne dworów w Budzie i Krakowie, a z drugiej, nieprzerwanie obecna kultura Bizancjum, która wzmacnia się wraz ze wzrostem nacisku ze strony Imperium Osmańskiego. Podczas gdy wielu prawosławnych uciekinierów (w tym uczonych greckich) z Półwyspu Bałkańskiego szuka schronienia na północ od Dunaju, gospodarowie rumuńscy pozostają jedynymi książętami chrześcijańskimi na południowym wschodzie Europy i stoją na straży religii i kultury bizantyjskiej¹²³ kultywując jej tradycje i ceremonie. Ta ambiwalencja przejawia się we wszystkich aspektach: w życiu codziennym i duchowym, w kulturze i w sztuce. Dzieci

¹²¹ por. H. Mistewski, *Recepta polskich zapożyczeń leksykalnych w dokumentach słowiańsko-moldawskich*, Poznań 1976, s. 16-22.

¹²² Mistewski w dokumentach słowiańsko-moldawskich z XV w. odnotowuje aż 93 zapożyczenia polskie, z czego współczesne słowniki rumuński odnotowują jedynie 6; por. H. Mistewski, *op.cit.*, s. 101.

¹²³ I. Bulei, *op. cit.*, s. 64.

bogatych bojarów studiują na najlepszych uniwersytetach europejskich (Padwa, Kraków, Wiedeń), a równocześnie modlą się w cerkwiach w Voroneż, Moldovița czy Sucevița, wzniesionych na modłę biznatyjską.

Do tej ambiwalencji wpływów kulturalnych dochodzi jeszcze sprzeczność natury językowej. Oficjalnie językiem komunikacji kościelnej, kulturalnej i kancelaryjnej był język cerkiewnosłowiański, który obowiązywał już od końca X wieku¹²⁴. Wiek XVI przynosi przełom w rumuńskim piśmiennictwie – pojawiają się pierwsze zapisy w narodowym języku¹²⁵ oraz powstają pierwsze dzieła literatury rumuńskiej¹²⁶. Język rumuński nie tylko w piśmie zdobywa coraz ważniejsze miejsce, od początku XV w. obserwuje się coraz odważniejsze próby wprowadzenia języka ojczystego do kościoła. W konsekwencji, szereg ksiąg religijnych zostaje przełożonych na język rumuński, wśród najstarszych znajdują się teksty biblijne – *Psaltirea Schieiană*, *Apostolul de la Voroneż*, *Psaltirea Hurmuzachi* oraz *Psaltirea Voronețeană*¹²⁷. Do rozpowszechnienia słowa pisanego w języku rumuńskim przyczynił się niewątpliwie rozwój typografii. W pierwszych latach XV w. powstaje drukarnia gospodarska w Târgoviște, która wydała ogromną liczbę ksiąg kościelnych, ale wszystkie w języku cerkiewnosłowiańskim, następne w Sibiu i w Braszowie. Z drukarni w Sibiu pochodzi pierwsza księga w języku rumuńskim (1544 r.), przetłumaczona z inicjatywy Sasów, w celu rozpowszechnienia luteranizmu wśród Rumunów – *Catebismul românesc*¹²⁸, a w ostatnim kwartale XVI wieku drukowane są tam księgi dla użytku wiernych prawosławnych wydawane przez diakona Coresiego (w języku rumuńskim oraz

¹²⁴ Początkowo używano języka cerkiewnosłowiańskiego redakcji średnio-bułgarskiej. W okresie formowania się feudalnych państw rumuńskich (XIII/XIV w.) *slavona* zaczyna być w powszechnym użytku kancelaryjnym, przybiera cechy, dzięki którym można mówić o języku cerkiewnosłowiańskim redakcji rumuńskiej (*slavona românească*), por. M. Mitu, *Slavona românească*, s. 16.

¹²⁵ Stosunkowo późno, bo dopiero na 1521 rok datuje się najstarszy zabytek języka rumuńskiego – skreślony cyrylicą list kupca Neașcu z Câmpulung, w którym informuje saskiego wójta Braszowa o ruchach wojsk tureckich; por. P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București 1965, s. 117.

¹²⁶ Do tej pory piśmiennictwo rumuńskie ograniczało się do gramot kancelaryjnych, aktów prawnych i piśmiennictwa o tematyce religijnej.

¹²⁷ W literaturze rumuńskiej są to tzw. *textele rotacizante* – najstarsze tłumaczenia z języka cerkiewnosłowiańskiego ksiąg religijnych, które charakteryzują się dialektalnym zjawiskiem rotacyzmu (interwokaliczne *n* zostało zastąpione przez *r* lub *nr*, np. *bine* – *bire*, *mene* – *menre*). Kopie tych tłumaczeń (za wyj. *Psaltirea Voronețeană*) sporządzono w II poł. XVI w., jednak nie jest już możliwa do ustalenia data ich przetłumaczenia; por. P.P. Panaitescu, *op.cit.*, s. 66.

¹²⁸ Do dziś nie przetrwał żaden egzemplarz tej księgi.

wydania dwujęzyczne rumuńsko–cerkiewnosłowiańskie). Do decydującego jednak przełomu w nieuniknionym już procesie wprowadzania języka narodowego do pisma doszło dopiero na początku XVII wieku, głównie za sprawą dwóch wielkich współczesnych gospodarów: Mateia Basaraba i Vasile Lupu. Powstają pierwsze uczelnie wyższe w Jassach przy monasterze *Trei Ierarhi* oraz w Bukareszcie. W ciągu tego stulecia w Mołdawii i na Wołoszczyźnie wydrukowano około 150 ksiąg, z czego trzecią część stanowiły dzieła wydane po rumuńsku. Szczególny rozkwit literacki przypada w dziedzinie historiografii, która staje się domeną bojarów piszących w języku ojczystym – Grigore Ureche (1590-1647) pisze *Letopisețul Țării Moldovei*, kontynuuje zaś Miron Costin wzorując się na polskich kronikach¹²⁹. Również na Wołoszczyźnie powstają znaczące z literackiego i historycznego punktu widzenia kroniki, zwłaszcza *Istoria Țării Românești* Constantina Cantacuzino (1650-1716). Postacią, która przyczyniła się, jak mało który pisarz cerkiewny tego okresu do ugruntowania się mowy ojczystej w kościele, był metropolita mołdawski Dosofteiu (1624-1693)¹³⁰. Przetłumaczył na język rumuński *Molitevnicul*, *Octoibul* oraz *Liturghierul* – co stanowiło rewolucyjny akt, który de facto oznaczał wprowadzenie języka rumuńskiego podczas celebracji mszy świętej¹³¹. Najwybitniejszym osiągnięciem literackim Dosofteiu jest *Psaltirea în versuri*, którego tłumaczenie wzorował na *Psalterzu Dawidów* Jana Kochanowskiego. Jednym z najważniejszych zabytków rumuńskiej typografii i kultury jest *Biblia de la București* z 1688 roku – pierwsze kompletne wydanie w języku rumuńskim Pisma Świętego z wielką dokładnością i dbałością przetłumaczone z języka greckiego.

XVII wiek – okres humanizmu rumuńskiego kończy właściwie epokę koegzystencji języka cerkiewnosłowiańskiego i rumuńskiego w księstwach rumuńskich. Pod koniec wieku język ojczysty Rumunów wyparł całkowicie z kancelarii hospodarskich oficjalnie używany dotąd język cerkiewnosłowiański. "Bastionem" słowiańszczyzny

---

¹²⁹ Miron Costin – wybitny humanista rumuński, wychowany i edukowany w Polsce, pisał zarówno w języku rumuńskim jak i polskim, np. poemat dedykowany Janowi III Sobieskiemu *Descrierea Țării moldovenești și muntești*.

¹³⁰ S. Pușcariu, *Istoria literaturii române – epoca veche*, Sibiu 1930, s. 123.

¹³¹ P.P. Panaitescu, *op.cit.*, s. 222.

pozostała jeszcze cerkiew, ale w trakcie następnego stulecia i tutaj oficjalne miejsce języka liturgicznego zajął język rumuński¹³².

3.1. Chronologia zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim¹³³.

Najstarsza warstwa zapożyczeń południowo-wschodniosłowiańskich.

Począwszy od VI wieku, w okresie migracji Słowian przez terytoria karpacko-dunajskie w kierunku Półwyspu Bałkańskiego, rozpoczyna się era kontaktów lingwistycznych pomiędzy zromanizowaną ludnością zamieszkującą te obszary a ludnością słowiańską. Większość Słowian, na przestrzeni VI-VII wieku powędrowała dalej, na południe od Dunaju, asymilując się z ludnością protobułgarską i dając w ten sposób początek nacji bułgarskiej. Część pozostała jednak w Dacji – dlatego też często nazywani są "Słowianami dackimi" – ulegając stopniowej asymilacji w wyniku długotrwałego bilingwizmu¹³⁴. Słowianie, którzy osiedli na terytoriach rumuńskich, pozostawili po sobie najstarsze zapożyczenia słowiańskie, które zawierają cechy właściwe idiomowi¹³⁵ południowo-wschodniosłowiańskiemu, nazwanemu w rum. *limba slavă veche*¹³⁶ lub rzadziej *bulgară*

¹³² Naturalną drogą rzeczy jest dotarcie do punktu, kiedy to język cerkiewnosłowiański zostaje całkowicie wyparty i zapomniany przez Rumunów oraz wyniesienie języka rumuńskiego do rangi języka kościelnego, oficjalnego i literackiego Rumunów. Ten punkt został wypełniony całkowicie dopiero w XIX wieku. Dosoftei, *Psaltirea*, red. I. Bianu, București 1887, s. V; por. P.P. Panaitescu, op. cit., s. 220.

¹³³ Referuję na podstawie G. Mihăilă *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București 1973, s. 9-26.

¹³⁴ Uważa się, że pod koniec VII wieku język rumuński był już niezależnie (od pozostałych języków romańskich) uformowanym językiem, ponieważ elementy słowiańskie, które przenikały w początkowym okresie kontaktów rumuńsko-słowiańskich do języka rumuńskiego nie naruszyły jego struktury gramatycznej; por. D.Macrea, *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, s. 104.

¹³⁵ Użyty tutaj termin *idiom*, nie odnosi się do polskiej definicji językoznawczej (por. *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław 1999, s. 244), ale do rumuńskiej definicji jako "jednostki lingwistycznej - języka, dialektu lub narzecza" (DEX, s. 471).

¹³⁶ Według terminologii rumuńskiej, *slava veche* (lub *paleosalvă*, *veche slavă bisericască*) odpowiada językowi staro-cerkiewno-słowiańskiemu i jest językiem pisanym tekstów kanonicznych w X-XI w., termin rum. *slavonă* jest językiem późniejszych redakcji cerkiewnosłowiańskich, zob. s. 6, s. 14.

*veche*¹³⁷, a poświadczonemu w piśmiennictwie w X-XI w. Kontakty ze Słowianami miały miejsce również w późniejszych wiekach, co miało bilateralne skutki w kontaktach językowych: z jednej strony była to ekspansja pewnej części populacji rumuńskiej – zwłaszcza pasterzy, którzy wzbogacili języki sąsiadów głównie o słownictwo pasterskie; z drugiej zaś strony do języka rumuńskiego przenikały wyrazy z sąsiednich języków słowiańskich, zarówno drogą *przekazu ustnego* jak i *piśmiennego* (najpierw z cerkiewszczyzny redakcji średniobułgarskiej, potem serbskiej, rusko-ukraińskiej, oraz języka polskiego i rosyjskiego).

Według Gheorghe Mihăilă większość zapożyczeń słowiańskich przeniknęło do języka rumuńskiego w okresie najstarszych kontaktów rumuńsko-słowiańskich, czyli do czasu pełnej asymilacji „Słowian dackich”. Początek tego zjawiska datuje się na VI-VII wiek, jednak zapożyczenia z tego okresu są bardzo nieliczne, o ile w ogóle można tu mówić o poświadczonych wyrazach¹³⁸. Podobnego zdania jest Alexandru Rosetti datując okres pierwszych zapożyczeń słowiańskich na VII i VIII wiek¹³⁹. Jednak te tezy, oparte głównie na dowodach historycznych, przy braku dowodów lingwistycznych, nie wydają się wystarczająco przekonujące. Najsluszniejsze, co do umiejscowienia w czasie pierwszych pożyczek słowiańskich, wydają się argumenty I. Pătruța. Uważa on, że pierwsze zapożyczenia pojawiły się dopiero nie wcześniej niż w IX wieku. Najstarsza warstwa elementów słowiańskich w języku rumuńskim ma charakter bułgarski oraz cechy fonetyczne specyficzne dla języka bułgarskiego po VIII wieku¹⁴⁰. Z punktu widzenia historii języka słowiańskiego (*slavă veche*), którym posługiwali się osiadli w Dacji Słowianie, górną granicą tej epoki może być okres głębokich przemian fonetycznych, które zapoczątkowują przejście do epoki języka średniobułgarskiego. Zbiega się ona zatem z zakończeniem okresu bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego, czyli asymilacją Słowian przez populację rumuńską, co miało miejsce na przełomie XI i XII wieku.

¹³⁷ Termin *veche bulgară* nie jest jednokrotnoznaczny z terminem *veche slavă*, który reprezentuje jedynie dialekt soluński, zaś określenie *starobułgarski* jest znacznie szersze w aspekcie geograficznym (ILR, s. 300).

¹³⁸ chodzi tu o rum. *șchei* por. G. Mihăilă, *op.cit.* s. 16.

¹³⁹ ILR, s. 289.

¹⁴⁰ I. Pătruț, *Cu privire la limba română comună*, „Cercetări de lingvistică”, 2, Cluj 1969, s. 209 (cytuje za: H. Misterski *Recepcja polskich zapożyczeń leksykalnych w dokumentach słowiańsko-moldawskich*, Poznań 1976).

Słownictwo potoczne zapożyczone z języków słowiańskich. Na początku XII wieku, w języku rumuńskim zaczyna pojawiać się nowa seria zapożyczeń słowiańskich - wyrazów potocznych, które dostały się do języka rumuńskiego drogą przekazu ustnego. Pochodzą one przede wszystkim z języka bułgarskiego (zwłaszcza na terytoriach Muntenii i Oltenii). Natomiast po XII wieku zaczynają przenikać do rumuńskiego kolejne zapożyczenia – z języka ukraińskiego (w północno-wschodniej części kraju – głównie w Moldawii), a od XV wieku, w Banacie – na obszarach sąsiadujących z Serbią – pojawia się słownictwo serbskiego pochodzenia.

Zapożyczenia słowiańskie będące wynikiem kontaktów kulturowo-piśmienniczych. Nowa fala słownictwa słowiańskiego, związana z szeroko pojętą terminologią kulturową i religijną, jest związana z pojawieniem się pisma słowiańskiego na terenach rumuńskich, czyli z X-XI wiekiem¹⁴¹. W X wieku za pośrednictwem słowiańskim język rumuński stopniowo jest wzbogacany terminologią liturgiczną związaną z organizacją kościoła, hierarchią kościelną, kalendarzem, świętami etc., zapożyczoną przez Słowian z języka greckiego. Proces ten trwa do XIV wieku kiedy to terminologia kościelnej hierarchii ma ugruntowaną i poświadczoną poprzez dokumenty pozycję¹⁴². Najbogatszy okres pod względem zapożyczeń przypada na czasy tzw. sławizmu kulturowego (*slavonism cultural*) między XIV a XVI wiekiem oraz pierwszych tłumaczeń na język rumuński w XVI i XVII wieku. Równocześnie, od XV wieku zaczynają się pojawiać zapożyczenia cerkiewnosłowiańskie redakcji serbskiej na terenach wołoskich (Țara Românească), zaś w XVI wieku do Moldawii zaczyna napływać słownictwo słowiańskie redakcji rusko-ukraińskiej. Epoka zapożyczeń polskich rozpoczyna się pod koniec XIV wieku. Pojawiają się one już w pierwszych dokumentach słowiańsko-rumuńskich i zjawisko to trwa do początków wieku XVIII. Ostatnią fazą zapożyczeń słowiańskich jest słownictwo rosyjskie (*velicoruse*), które przenika do języka rumuńskiego począwszy od

¹⁴¹ G. Mihăilă precyzuje: *zapożyczenia cerkiewne średniobułgarskie, które przenikają (do języka rumuńskiego) począwszy od X-XI wieku, od momentu pojawienia się na terenach naszego kraju piśmiennictwa cerkiewnosłowiańskiego redakcji średniobułgarskiej*. Nie wydaje się to jednak możliwe w świetle ustaleń okresu powstawania tekstów cerkiewnosłowiańskich redakcji bułgarskich – na terenie bułgarsko-macedońskim piśmiennictwo cs. rozwija się od XII w. (czemu sprzyja odrodzone w 1187 r. drugie cesarstwo bułgarskie) aż do upadku cesarstwa w XIV w.; por. L. Moszyński *op.cit.*, s. 300.

¹⁴² H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române*, București 1966, s. 83-102.

XVIII wieku, zwłaszcza w pierwszych dekadach XIX w., zaś ostatnie zapożyczenia notowane są jeszcze w XX wieku.

IV. ADAPTACJA ZAPOŻYCZEŃ SŁOWIAŃSKICH W JĘZYKU RUMUŃSKIM

4.1. Uwagi dotyczące procesu zapożyczania wyrazów

Zapożyczenia stanowią jedno z głównych źródeł wzbogacania i uzupełniania zasobu leksykalnego języków¹⁴³. Wzajemne przejmowanie elementów językowych ma decydujące znaczenie dla rozwoju poszczególnych języków, które osiągnęły już odpowiedni poziom ukształtowania¹⁴⁴. Wszystkie języki europejskie dokonywały zapożyczeń w różnym stopniu i w różnych okresach historii, oczywiście proces ten jest żywy również obecnie.

Badania nad wyrazami zapożyczonymi są istotne dla pogłębiania wiedzy z zakresu historii kultury i etnografii, a zwłaszcza dla badania związków i kontaktów kulturowych różnych narodów i ludów¹⁴⁵. Kontakt języków, bądź to geograficzny, bądź kulturowy powoduje, że stosunkowo łatwo zapożyczają one wyrazy – często wraz z przedmiotami lub zwyczajami, które oznaczają¹⁴⁶. Wiele wyrazów w języku rumuńskim przejętych od osadników słowiańskich, związanych jest z terminologią gospodarczą, są to np.: nazwy

---

¹⁴³ W. Cienkowski, *Ogólne założenia metodologiczne badania zapożyczeń leksykalnych*, „Poradnik Językowy”, 1964, s. 417.

¹⁴⁴ Ch. Hockett, *Kurs językoznastwa współczesnego*, Warszawa 1968, s. 457.

¹⁴⁵ Zapozyczenia mają również praktyczny wymiar dla poprawności językowej, bądź mogą zostać wykorzystane w innych naukach, np. psychologii, jednakże te aspekty zapożyczeń nie są przedmiotem badań w niniejszej pracy; por. W. Cienkowski, *op. cit.*, s. 417-418.

¹⁴⁶ J. Lyons, *Wstęp do językoznastwa*, Warszawa 1975, s. 36.

narzędzi (*nicovală* ‘kowadło’, *cosă* ‘kosa’, *sfredel* ‘świder’), nazwy potraw (*slanină* ‘ślonina’, *scovardă* ‘naleśnik’, *păpără* ‘grzanka’), czy też terminologią religijną, jak np. nazwy świąt (*Rusalie* ‘Zielone Świątki’, *Crăciun* ‘Boże Narodzenie’), nazwy przedmiotów użytku sakralnego (*rucaviță* ‘wstażki do ściskania rękawów’, *podnojie* ‘podnózek’, *pacrov* ‘pokrowiec’), czy kultu religijnego (*pavecernie* ‘nabożeństwo wieczorne’ *rai* ‘raj’, *patriarbie* ‘cerkiew patriarhalna’, *otпуст* ‘odpust’) etc. Zapożyczenia, których pojawienie się w języku warunkowało "zaspokojenie potrzeb"¹⁴⁷, są stosunkowo łatwe do zidentyfikowania. Istnieje jednak drugi typ zapożyczeń, które nie są związane z wprowadzeniem nowych pojęć i przedmiotów. W drodze kontaktów dwujęzycznych leksem z języka obcego może doprowadzić do stopniowego wyparcia terminu synonimicznego z języka rodzimego, co obserwuje się zwłaszcza w przypadku najwcześniejszej warstwy zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim (z okresu bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego). Za przykład może posłużyć np. słow. *plug* ‘plug’, który wyparł z języka rumuńskiego łac. *arat* zachowany jedynie w dialekcie arumuńskim. Nie zawsze jednak dochodzi do całkowitego zaniku wyrazu funkcjonującego już w danym języku, którego znaczenie pokrywa się z wyrazem zapożyczonym. Zapożyczony leksem może jedynie wykazywać związek z polem semantycznym istniejącego wyrazu, przesuwając lub zawężając swoje znaczenie¹⁴⁸, np. łac. *lac* ‘jezioro’ – słow. *iezer* współcześnie ‘jezioro górskie’ (historycznie ‘jezioro’).

Zapożyczenia realizują się najczęściej w obszarze kulturowym danego języka (są to tzw. wyrazy kulturowe). W języku rumuńskim, doskonałą ilustracją wyrazów kulturowych są zapożyczenia słowiańskie, zarówno te najstarsze związane chociażby z terminologią polityczną, np. *boier* ‘bojar’, *jupă* ‘żupa’, *cneaz* ‘kniaź’, jak i te późniejsze, które weszły do języka np. drogą kancelaryjną – *postelnic* ‘marszałek dworu’, *sachelar* ‘skarbnik’, *pecete* ‘pieczęć’, *pecetlui* ‘pieczętować’, wojskową – *slujitor* ‘żołnierz w służbie hospodara’, *sprinten* ‘żołnierz lekko uzbrojony’, *pristav* ‘herold’, *steag* ‘chorągiew’, *panțir* ‘najemnik konny’ lub kościelną. Równocześnie *watplive jest istnienie jakiegoś szczególnego zespołu wyrazów aż tak*

¹⁴⁷ Ch. Hockett, *op. cit.*, s. 460.

¹⁴⁸ por. G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi...*, s. 10-12.

podstawowych, by nie mogły być zastępowane zapożyczeniami¹⁴⁹, por. rum. *da* < słow. *da*, podczas gdy w pozostałych językach romańskich jest kontynuowane łac. *sic* > wł., fr., hisz. *si*.

W przypadku zapożyczeń kulturowych z języków słowiańskich do języka rumuńskiego, poza wspomnianą już potrzebą wypełnienia luki, odgrywa tu również rolę „motywu prestiżu”, czyli zapożyczania w warunkach, gdy język dawcy znajduje się w stosunku nadrzędnym do języka biorcy. O tym, który z języków jest dominującym lub hierarchicznie wyższym świadczy przede wszystkim to, który z nich jest językiem ludzi „znajdujących się u władzy”¹⁵⁰. W przypadku języka słowiańskiego decydującym warunkiem jego wyższości jest fakt, iż jest to język z jednej strony kościoła (używany w mowie i piśmie), z drugiej strony oficjalny język kancelarii (używany na dworach rumuńskich głównie w piśmie). Prestiż słowiańszczyzny, jako języka wyższego, prowadzi do intensyfikacji zapożyczeń, co tłumaczy tak znaczną recepcję zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim.

Proces zapożyczania wyrazów zawsze niesie ze sobą zmiany semantyczne w systemie języka biorcy. Mogą one także uwidocznić się w innych dziedzinach języka, np. fonologicznej czy morfologicznej¹⁵¹. Język rumuński posiada bardzo wiele produktywnych sufiksów pochodzenia słowiańskiego, np. rzeczownikowe: *-anie*, *-arițǎ*, *-eivǎ*, przymiotnikowe: *-ac*, *-alnic*. Sufiksy te przedostały się do języka rumuńskiego równocześnie z zapożyczanym wyrazem, np. rum. *strǎdanie* < scs. *stradanije*, a następnie wyabstrachowały się, stając się samodzielnym morfemem derywującym od innych części mowy (zapożyczonych, jak i rodzimych), np. rum. *pǎțanie* – der. rum. *pǎți* < łac. *patire*¹⁵². Zapożyczenia słowiańskie, takie jak *branǎ*, *jale*, *jupǎn* pociągnęły za sobą zmiany w systemie fonologicznym języka rumuńskiego, który wzbogacił się o takie spółgłoski jak [b] czy [ʒ].

Elementy gramatyczne, same w sobie, również mogą zostać zapożyczone z jednego języka do innego, aczkolwiek zapożyczenia gramatyczne, w stosunku do zapożyczeń leksykalnych, zdarzają się niezwykle rzadko¹⁵³. Przykładem fleksyjnego typu

¹⁴⁹ J. Lyons, *op. cit.*, s. 37.

¹⁵⁰ por. Ch. Hockett, *op. cit.*, s. 458-460.

¹⁵¹ Ch. Heckett, *op. cit.*, s. 463-466.

¹⁵² H. Mistowski, *Sufiksacja w języku rumuńskim*, Poznań 1987.

¹⁵³ Ch. Heckett, *op. cit.*, s. 473.

zapożyczenia słowiańskiego w języku rumuńskim jest końcówka wołacza *-o* w liczbie pojedynczej dla rodzaju żeńskiego, np. *babă – babo!*¹⁵⁴

Teoretycznie, wpływ jednego języka na drugi może być tak znaczący, że niekiedy trudno ustalić, który z tych języków pełni rolę języka „dawcy”, a który „biorcy”¹⁵⁵. W językoznawstwie rumuńskim do dziś niejasna pozostaje historia pochodzenia wyrazów takich jak: *mătură, jupân, stăpân, gard* czy *smântână*. Każdy z nich odnaleźć można również w słowiańszczyźnie - **metъla, županъ, stopanъ, gradъ, *sъmetana*, choć jak podkreślają uczeni rumuńscy, niekoniecznie mają one słowiańskie pochodzenie. Uczeni E. Petrović oraz E. Çabej uważają, że rum. *stăpân*, podobnie jak alb. *shtëpá* jest arhaicznym słowiańskim zapożyczeniem. Natomiast G. Mihăilă podobnie jak K. Sandfeld interpretuje go jako balkanizm o niejasnym pochodzeniu, który z nieznanego języka przeszedł do języka rumuńskiego i albańskiego, a następnie, po pojawieniu się Słowian na Półwyspie Bałkańskim, przeniknął do średniobułgarskiego i serbskiego¹⁵⁶. Według hipotez niektórych rumuńskich filologów, również *smântână*, której etymologię tradycyjnie wywodzi się z języków słowiańskich **sъmetana*, por. bg. *smetana*, pol. *śmietana*, zarówno w języku rumuńskim, jak i innych językach słowiańskich może mieć nieznaną źródło pochodzenia¹⁵⁷. Podobnych, dyskusyjnych przykładów można znaleźć więcej w badanym przeze mnie materiale.

Początkowo zapożyczenia mają charakter cytatu, dopiero później dochodzi do adaptacji na zazwyczaj czterech poziomach: graficznym, fonologicznym, morfologicznym (fleksyjnym i słowotwórczym) oraz semantycznym, by ostatecznie podporządkować się strukturze języka zapożyczającego¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Język rumuński, jako jedyny spośród języków romańskich kontynuuje łacińskie *vocativum*, co również tłumaczy się wpływem słowiańskim.

¹⁵⁵ Ch. Heckett, *op. cit.*, s. 477.

¹⁵⁶ całość rozważań zawarta jest w pracy G. Mihăilă, *Studii de lexicologie...*, s. 18.

¹⁵⁷ W przeciwieństwie do tego, w slawistyce etymologię *śmietany* wywodzi się z psl. *sъmetana* jako urzeczownikowionej formy rodz. żeńskiego imiesłowu biernego **sъmetanъ* od psl. czas. przedrostkowego **sъ-metati* ‘zrzucić, zbierać’ (Boryś, 618).

¹⁵⁸ E. Mańczak-Wohlfeld, *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*, Kraków 1995, s. 16-17.

4.2. Grafia cyrylicka w tekstach rumuńskich (slavo-române).

W XII wieku Rumuni przejęli od Bułgarów alfabet cyrylicki wraz ze wszystkimi wartościami fonetycznymi, które funkcjonowały w ówczesnym zapisie bułgarskim. Właściwie do końca XVII w. fonetyka rumuńskiego alfabetu cyrylickiego była identyczna jak w języku bułgarskim¹⁵⁹. Na przestrzeni wieków ulegała ona oczywiście pewnym modyfikacjom spowodowanymi innymi wpływami, np. literatury serbskiej, której najmocniejsze wpływy datuje się między XIV a XVII w., np. nieme¹⁶⁰ χ , κ = [č] czy pojawienie się nowych liter w alfabecie cyrylickim $\uparrow$ = [dʒ], w XVII w. w tekstach obserwuje się również wpływy grafii ruskiej, np. $\Gamma\chi$ = [h]. Te różnorakie wpływy, łącznie z greckimi i węgierskimi, spowodowały, że W XVI i XVII wieku poszczególne litery alfabetu cyrylickiego odpowiadają nawet kilku wartościom fonetycznym¹⁶¹:

Δ	= a, ia, np. rum. <i>amarul</i> : $\Delta\text{M}\alpha\rho\delta\lambda$ ¹⁶²
ϵ	= e, ie, np. rum. <i>baie</i> : $\text{B}\Delta\epsilon$
Ѣ	= e, ea, ia, np. rum. <i>berbeci</i> : $\text{B}\epsilon\rho\text{Ѣ}\text{Ѣ}\text{Ѣ}$, rum. <i>deal (dealului)</i> : $\text{Д}'\text{Ѣ}\lambda\delta\lambda\delta\text{H}$
Ѧ	= e, ea, ia, in, np. rum. <i>iar</i> : $\text{Ѧ}(\rho)$
Ѧ	= ă, a, in, e, ea, ia, u, np. rum. <i>Măciucă</i> : $\text{M}\text{Ѧ}\text{Ѧ}\text{I}\text{O}\text{K}'\text{Ѣ}$
$\hat{\text{I}}$	= in, in, e, ea, ia, ă, â, u, "znak niemy", np. rum. <i>în</i> : $\hat{\text{I}}\text{H}$

¹⁵⁹ I. Bărbulescu *Fonetica alfabetului cirilic*, București 1904, s. 485-486.

¹⁶⁰ Bărbulescu określa takie grafemy mianem *de prisos* 'na próżno', jednakże z powodu braku odpowiedniej terminologii w języku polskim zdecydowałam się na użycie określenia „znak niemy”.

¹⁶¹ na podstawie I. Bărbulescu *op. cit.*, s. 486-487, por. P. Olteanu *Slava veche și slavona românească*, București 1975, s. 264.

¹⁶² Dla części cyrylickich grafemów oraz ich fonetycznej realizacji w języku rumuńskim nie udało się odnaleźć przykładów w dostępnych mi źródłach – DERV, DERS, ponieważ do współczesnych opracowań tekstów cerkiewno-słowiańskich stosuje się „transkrypcję interpretacyjną” (*transcrierea interpretativă*), a brak jest dostępnych faksymili; G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi* (DERV), București 1974, s. 179-180.

ъ, ъ	= <i>ă, â, a, e, o, v</i> , "znak niemy", пр. rum. <i>albul</i> : алѡѡлъ, <i>baci</i> : бачь, <i>căpăstri</i> : кѡпестри, <i>fiintă</i> : фѡнтѡна
и, ѳ, и	= <i>i, î</i> , пр. rum. <i>aprilie</i> : априліе, <i>mai</i> : маи
ы	= <i>i, î, î</i> , пр. rum. <i>mînzăți</i> : мынзаци
оѣ, ѡ	= <i>u, u</i> , пр. rum. <i>marmure</i> : мармоѡре, <i>aurariu</i> : аѡрариѡ
ю	= <i>iu, u, u, iu</i> , пр. rum. <i>amnarîu</i> : амнарѡю
ѡ, ѡ	= <i>o, oa</i> , пр. rum. <i>obtomvrie</i> : ѡхѡмѡвре, <i>Oana</i> : ѡана
р	= <i>r, âr</i> , пр. rum. <i>curte</i> : кѡрте
л	= <i>l, âl</i> , пр. rum. <i>leul</i> : леѡл
лъ	= <i>lă, âl, âl</i> , пр. rum. <i>stîlp</i> : стлъпѡл
б	= <i>b</i> , пр. rum. <i>brad</i> : брад
в	= <i>v, u, u</i> , пр. rum. <i>vitreg</i> : витрег
г	= <i>g, ge, h, ng</i> , "znak niemy", пр. rum. <i>u[n]ghișo[a]re</i> : ѡгишоре, <i>ghindă</i> : гинда
ц	= <i>ge [dž]</i> , пр. rum. <i>geamăn (geamăr)</i> : амьорѡ
д	= <i>d</i> , пр. rum. <i>dijmari</i> : дѡжмари
ж	= <i>j [ž]</i> , пр. rum. <i>jumătate (jumetate)</i> : жѡметате
с	= <i>dz, z</i> , пр. rum. <i>grumaș (grumadș)</i> : грѡмас
з	= <i>z</i> , пр. rum. <i>păzitori</i> : пазитори
к	= <i>ke, í</i> , пр. rum. <i>cornul</i> : корнѡл, <i>cheia</i> : кѡѡа
м	= <i>m</i> , пр. rum. <i>martori</i> : марѡтори
н	= <i>n, ân</i> , пр. rum. <i>nepot</i> : непѡтъ
п	= <i>p</i> , пр. rum. <i>popor</i> : попор
с	= <i>s</i> , пр. rum. <i>svînta</i> : свѡнта
т	= <i>t</i> , пр. rum. <i>tălmaci</i> : талмач
ф	= <i>f</i> , пр. rum. <i>februarie</i> : феѡрѡаріе

χ	= b, "znak niemy", np. rum. <i>hartie</i> : ХАРТИЕ
ш	= s [ʃ], np. rum. <i>șchei</i> : ШКЪИ
ч	= ț, np. rum. <i>baci</i> : БАЧЬ
щ	= șt [ʃt], np. rum. <i>știubeiul</i> : ЩЮВЕЮЛ
ц	= ț [ts], np. rum. <i>fața</i> : ФАЦА
v, ѱ	= i, iu, u, v, np. rum. <i>tunsul</i> : ТУНСУЛУ , <i>vîntul</i> : ВЪНТУЛА
га	= ia, np. rum. <i>nevoia</i> : НЕВОІА ¹⁶³

Podobnie jak w alfabecie cyrylicy poszczególnym literom przyporządkowywano wartość cyfrową, np. 3 bani: **ГЪ БАНИ**, 9 falcii: **ФЪ ФАЛЧІИ**, co nie wykluczało zwykłego zapisu liczb, np. rum. *zece* – cs. rum. **ДЕСАТЬ**.

Poliwalencję fonetyczną cyrylicy w języku rumuńskim tłumaczy również fakt, że do XVI w, czyli do czasu powstania pierwszych tekstów w języku ojczystym, wyrazy rumuńskie pojawiały się w zapisie bardzo sporadycznie, głównie w dokumentach słowiańskich (*documentele slavo-române*). Były to przede wszystkim nazwy własne (nazwiska, toponimy, hydronimy etc.), które nie miały swojego odpowiednika w języku cerkiewnosłowiańskim. W związku z tym, do tego czasu nie było zapotrzebowania na uporządkowanie i ułatwienie zapisu rumuńskiego alfabetem cyrylicy¹⁶⁴. Dowolność zapisu doskonale obrazuje następujący przykład:

rum. *pui* 'młode zwierzę, niemowlę' < łac. *pullus*

- zapis rejestrowany w dokumentach mołdawskich: **пѣю** (1479), **пѣа** (1488), **пѣа** (1488) – końcówka **-а** jako wpływ słowiański,

¹⁶³ Bărbulescu wskazuje również występowanie w tekstach słowiańsko-rumuńskich następujących liter alfabetu cyrylicy: **ѧ**= cs, s; **Ѩ**= ps, p; **Ѧ**= th, t, ft, f; **Ѩ**=i, rzadko i; **ѧ**, **ѧи** = *ăi, âi, i, î*. Przykłady zapisu cyrylicą wyrazów rumuńskich na podst. G. Mihăilă *op. cit.*, G. Bolocan *Dicționarul elementelor românești din documente slavo-române* (DERS), București 1981.

¹⁶⁴ Dopiero pod koniec XVIII w. anonimowi uczeni transylwańscy wydali broszurę *Ortografie sau scrisoare dreaptă pentru folosul școalelor nemnicești*, w której podjęli się próby usystematyzowania zapisu języka rumuńskiego w grafii cyrylicy; por. G. Mihăilă *op. cit.*, s. 179-181.

- zapis rejestrowany w dokumentach wołoskich: $\mu\theta\iota\omega\lambda$ (1453), $\mu\theta\iota\omega\lambda\theta$ (1492), $\mu\theta\iota\theta\lambda$ (1530).

Wiadomo, że przed XVI w. niektóre teksty rumuńsko-słowiańskie (*slavo-române*) były zapisywane również głagolicą. Niestety zjawisko to było na tyle rzadkie, że nic więcej na ten temat nie można powiedzieć¹⁶⁵.

Obecnie język rumuński jest zapisywany alfabetem łacińskim, który jest dużo bardziej adekwatny dla oddania fonemów rumuńskich, które mają przecież swoje korzenie w łacinie. Zapis alfabetem łacińskim niektórych wyrazów rumuńskich miał miejsce jeszcze przed ukazaniem się pierwszego integralnego tekstu rumuńskiego zapisanego w alfabetem łacińskim *Cartea de cântece (Fragmentul Todorescu)* wydanej ok. 1570 r. w Klużu lub Oradei. Alfabet łaciński był stosowany w Transylwanii, która pozostawała w strefie wpływów węgierskich, choć można zaobserwować również wpływy normy dla zapisu niemieckiego i polskiego¹⁶⁶.

4.3. Cechy prozodyczne zapożyczeń słowiańskich

W języku rumuńskim akcent jest swobodny i dynamiczny, którego przycisk ma znaczenie fonologiczne jedynie w przypadku homonimów, por. rum. *cópii* (sg. *copie*) – *copii* (sg. *copil*). Z reguły akcent pada na jedną z sylab tematu wyrazu i pozostaje na tej sylabie w całej odmianie. Niektóre zaimki i liczebniki zmieniają miejsce akcentu w zależności od swego położenia w tekście, por. *fiécare eléy*, ale *a vorbí cu fiécáre*. W przypadku czasowników akcent może przypadać na końcówkę bezokolicznika, np. w IV koniugacji na *-i*, *-í*, na którą to końcówkę zakończone są czasowniki zapożyczone z języków słowiańskich, np. *răslăbí*, *răsăjduí*. Równocześnie w języku rumuńskim występuje akcent toniczny, który w pojedynczych wyrazach pokrywa się z miejscem akcentu dynamicznego. Miejsce akcentu tonicznego zmienia się w przypadku frazy, gdzie odgrywa on rolę afektywną¹⁶⁷.

¹⁶⁵ P. Olteanu *op. cit.*, s. 264.

¹⁶⁶ G. Mihăilă *op. cit.*, s. 194.

¹⁶⁷ ILR, s. 100; *Słownik rumuńsko-polski*, Warszawa 1970, s. XVIII.

Jeśli chodzi o języki południowosłowiańskie, to język bułgarski, podobnie jak rumuński, wyróżnia się dynamicznym typem akcentu, który zachował swobodę i ruchomość; natomiast język serbski posiada akcent toniczny, związany z zachowaniem iloczasu samogłosek oraz intonacji rosnącej lub opadającej. W przypadku języka staro-cerkiewno-słowiańskiego nie ma całkowitej pewności co do akcentuacji, ponieważ grafia cyryliccka akcentu nie notowała. Można jednak przypuszczać, że akcent i intonacja wykazywały cechy obecne w języku bułgarskim (swoboda i ruchomość akcentu), a także w języku serbskim (akcent toniczny z intonacją akutową i cyrkumfleksową).

Miejsce akcentu w zapożyczeniach słowiańskich nie uległo zamianom, kontynuując bułgarski sposób akcentowania, np. rum. *grădîná* < bg. *gradîna*, rum. *belciúg* < bg. *belčúg*. Jednakże, jeśli w języku bułgarskim akcent padał na ostatnią sylabę, np. *braná*, *slugá*, w języku rumuńskim uległ on przesunięciu na drugą sylabę od końca, analogicznie do wyrazów rodzimych, por. rum. *bránă*, *slúgă*. Wynika to z faktu, że w femininach rumuńskich zakończonych na *-ă*, nigdy nie było ono akcentowane, por. rum. *fátă*, *măsă*. W przypadku nielicznych zapożyczeń bezpośrednich z języka serbskiego, akcent również zachował swoją pozycję, np. srb. *gŭbav* > rum. *gŭbav*, srb. *mòtka* > rum. *mótcă*. W przypadku czasowników, są one akcentowane według rumuńskich reguł akcentuacji (patrz wyżej).

4.4. Adaptacja fonetyczna zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim

W momencie, gdy elementy słowiańskie zaczęły przenikać do języka rumuńskiego, był on już w pełni ukształtowanym językiem o indywidualnych cechach odróżniających go od późnej łaciny i pozostałych języków romańskich. Prawa fonetyczne, które zindywidualizowały język rumuński nie miały już zastosowania w zapożyczeniach słowiańskich. Mowa tu o takich zasadach jak przejście akcentowanego *a* w pozycji nosowej > *ă* (*â*), np. łac. *lana*, *campus* > rum. *lână*, *câmp*, por. słow. *brana*, *blana*, *rana* > rum. *brană*, *blană*, *rană*; przejście interwokalicznego *l* > *r*, np. łac. *solem* > rum. *soare*, por. słow.

mila, sila, pila > rum. *milă, silă, pilă*; czy też ewolucja spalatalizowanych spółgłosek *t, d, s* > *t̃, ȝ, ȝ*, np. łac. *terram* (**t'erra*), *dicere, sic* > rum. *țară, țice, ȝi*, por. słow. *okroiti, gradina, sito* > rum. *ocroti, grădină, sită*.

Zapóżylenia słowiańskie w języku rumuńskim wykazują głównie cechy fonetyczne dialektów bułgarskich z epoki języka staro-cerkiewno-słowiańskiego i starobułgarskiego (do XI wieku) oraz późniejsze – średniobułgarskie (z XII wieku), a nawet cechy charakterystyczne dla współczesnego języka bułgarskiego. Najważniejsze to: *a* > *un* (*um*) - do XI wieku, *in* (*im*) – XII, pocz. XIII wieku; *e* > *in* (do XII wieku); *ě* > *a* (*ea*) – cecha typowo bułgarska; *tort, tolt, tert, telt* > *trat, tlat, tr'at, tl'at* (w VIII wieku i późniejszych); *tj, kt', dj* > *št, ȝd* – cecha typowo bułgarska, *y* > *i* (od końca XI wieku); *l, r* > *îr, îl* (rzadziej *rî, ră*); wokalizacja jerów w pozycji mocnej *ь* > *o, ь* > *e* (od początku XI wieku) oraz zanik jerów w pozycji słabej.¹⁶⁸

System fonetyczny literackiego języka rumuńskiego wyrósł na bazie gwar munteńskich i nie bez znaczenia jest tu zapewne fakt, że toponimy i hydronimy słowiańskie prezentujące bułgarskie cechy fonetyczne, spotyka się jedynie w Muntenii oraz pozostałych południowych obszarach współczesnej Rumunii (Oltenia, Dobruża, wschodni Banat, południowo-wschodnia Transylwania, południowa Mołdawia), które znajdowały się w sferze długoletnich wpływów bułgarskich.

W zaprezentowanym poniżej opisie zostały uwzględnione główne tendencje adaptacji fonetycznej zapóżyczeń słowiańskich, które, z nielicznymi wyjątkami, nie obejmują późniejszych (współczesnych) zmian w systemie fonologicznym języka rumuńskiego.

4.4.1. Wokalizm

System fonologiczny języka staro-cerkiewno-słowiańskiego (zgodny z końcowym stanem prasłowiańskim) składał się z 11 samogłosek: ustne *a e u y ě e i*, nosowe *a e*, zredukowane *ь ь* oraz dwóch sonantów mających funkcje zgłoskotwórcze *l r*. Język rumuński dysponuje natomiast 7 samogłoskami: *a e i o u ă î (=â)*, które zgłoskotwórczo wspomagane są przez bardzo bogaty system dyftongów, gdzie szczególną rolę odgrywają

¹⁶⁸ G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București 1973, s. 27.

ea, oa (obok pozostałych *ia, ai, au, ua, eu* etc.¹⁶⁹). Wyrazy słowiańskie nie powodują zmian w dystrybucji samogłosek w języku rumuńskim. Samogłoski z wyrazów słowiańskich były identyfikowane z samogłoskami wyrazów łacińskich i ich ewolucja przebiegała w podobny sposób.

a

a nieakcentowane > *ǎ* – np. scs. *braniti* > rum. *brăni*, cs. *obladovati* > rum. *oblădui*, scs. *opraviti* > rum. *oprăvi*, bg. *platika* > rum. *plătică*.

a wygłosowe nieakcentowane > *ǎ* – np. bg. *lopata* > rum. *lopătă*. W języku bułgarskim wygłosowe *-a* wymawiane jest podobnie jak rum. *ǎ*, szczególnie w gwarach wschodnich.

a > *î* – wówczas, gdy po nieakcentowanym *a* występuje spółgłoska szczelinowa, np. scs. *rasypati* > rum. *rîsipi*, również przed spółgłoską nosową (cecha charakterystyczna dla rozwoju słownictwa rodzimego, czyli łacińskiego), np. bg. *stopan* rum. *stăpân*.

e

e nagłosowe uległo prejotacji, rozwijając się w dyftong *ie*, np. scs. *jezero* (*ezero, ezerb*) > rum. *iezer*. W XVI-wiecznym rumuńskim zapisie słowiańskie *ezerb* odnajdujemy także pod postacią rum. *ezeru* – bez protetycznego *j*. Należy tu jednak zwrócić uwagę na fakt, że prejotacja obecna w północnych dialektach języka bułgarskiego, nie występuje w dialektach południowych, co potwierdzają również pożyczki słowiańskie w językach albańskim i greckim, por. gr. *εζερα* < scs. *ezerb*.

e > *ea* – *e* występujące przed sylabą z samogłoską *a* (lub *ǎ*) rozwinęło się w dyftong *ea*, np. cs. *četa* > rum. *ceată*¹⁷⁰. Taki rozwój był podyktowany zmianami, które nastąpiły już w okresie *româna comună*, czyli między VII a VIII wiekiem¹⁷¹, por. łac. *sera(m)* > rum. *seară*.

¹⁶⁹ Spośród 28 dyftongów, jedynie dyftong *au* jest kontynuacją łacińskiego dyftongu, pozostałe wykształciły się już w języku rumuńskim. Istniała również teoria co do słowiańskich korzeni dyftongu *ea* < słow. *ě*, jednakże liczne przykłady wyrazów pochodzenia łacińskiego, np. *leage, ceară* odpierają te argumenty, por. F. Dimitrescu, *Istoria limbii române*, București 1978, s. 143, 149-151; ILR, s. 636.

¹⁷⁰ por. M. Sala, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, București 1970, s. 155.

¹⁷¹ E. Vasile, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București 1968, s. 67.

ě [jać]

Przyjmuje się, że *ě* było samogłoską przednią, niską o szerokiej artykulacji zbliżonej do [ja].

ě > *ea* – była to pierwotna realizacja tego fonemu w języku rumuńskim, np. scs. *věkb* > rum. *veac*, scs. *věstnikb* > rum. *veastnic*, cs. *mřěža* > rum. *mreajă*;

ě > *ea* > *e* – dyftong *ea* w sylabie nieakcentowanej ulegał monoftongizacji do *e*, np. cs. *čělī[z]na* > rum. *țealină* (XVII w.) > rum. *țelină* (współcześnie) lub scs. *věstb* > rum. *veaste* (XVI w.) > rum. *veste* (XVII w.);

ě > *ea* > *a* – w przypadku gdy w następnej sylabie występowała samogłoska *a*, także dochodziło do monoftongizacji, np. scs. *nevěsta* > rum. *nevastă*.

ě > *ea* > *i* – monoftongizacja do *i*, występowała tylko w wyrazach z prefiksem *prě-*¹⁷², o ile *ě* nie było w nich akcentowane, np. cs. *prěběgb* > rum. *pribeag*, cs. *prěmeždije* > rum. *primejdie*.

ě > *i* – w pozycji nieakcentowanej, np. *věprěvb* (participium preterita activa) > rum. *privi*¹⁷³.

i

W większości zapożyczonych wyrazów samogłoska *i* pozostaje bez zmian we wszystkich pozycjach, nie mając wpływu na palatalizację poprzedzających jej spółgłosek np. cs. *izbaviti* > rum. *izbăvi*, scs. *sito* > rum. *sită*.

i > *e* – rozwój występujący w przypadku zapożyczeń z języka bułgarskiego i serbskiego, np. srb. *pritka* > rum. *pretcă*; srb. *videlo*, bg. *vidělo* > rum. *vedeală*.

i > *î* – zmiana ta zachodzi gdy samogłoska *i* jest poprzedzona spółgłoską *r* (dotyczy to również wyrazów łacińskiego pochodzenia), np. scs. *umoriti* > rum. *omorî*, bg. *rina* > rum. *rîna*.

o

Samogłoska *o* pozostaje niezmieniona w sylabach nieakcentowanych, np. scs. *bogatb* > rum. *bogat*, scs. *goniti* > rum. *goni*.

¹⁷² Zgodnie z zasadą rumuńskiego zapisu *ě* jako *ea*, prefiks *prě-* kontynuowany jest jako rum. *prea-*, np. *preasfințit*, *preastriga*, *preamult*.

¹⁷³ por. SKOK, III, s. 42.

$o > \check{a}$ – w przypadku, kiedy wyraz słowiański zakończony jest na $-o$ (rodzaj nijaki), język rumuński wykazuje tendencję do zmiany tej samogłoski w $-\check{a}$, np. cs. *poreklo* > rum. *poreclă*, bg. *objalo* > rum. *obială*; chociaż podobną zmianę można zaobserwować również w nielicznych wyrazach gdy o znajduje się w pozycji śródgłosowej, np. w scs. *kařona*, bg. *stopanъ* > rum. *cumpănă*, *stăpân*;

$o > oa$ – dyftongizacja następowała w wyrazach, w których słowiańskie o było samogłoską otwartą (podobnie jak w przypadku wyrazów pochodzenia łacińskiego, w których po o następowała sylaba z samogłoskami a , $\check{a}$ lub e) lub znajdowało się w sylabie nieakcentowanej, np. cs. *komora* > rum. *comoară*, bg., srb. *kosá* > rum. *coasă*, bg. *złoba* > rum. *złobă*, scs. *slotá* > rum. *sloată*. Zmiana ta nie nastąpiła w wyrazach, w których o nie było samogłoską otwartą, np. scs. *ploska* > rum. *ploscă*, cs. *stog* > rum. *stog*, scs. *bolěti* > rum. *bolî*¹⁷⁴.

$o > u$ – w XVI wieku obserwuje się tendencję do zamykania się głosek w pozycji nieakcentowanej, np. cs. *praporъ* > rum. *prapur*, np. scs. *rodъ*, scs. *olěbъ* > rum. *ulei*, scs. *povonъ* > rum. *puvoi* (obok rum. *povoaiе*, *poboi* notowane w XVII w.), scs. *agoda* > rum. *agud*¹⁷⁵. Przejście atonicznego $o > u$ nie miało jednak do końca uregulowanego charakteru, np. cs. *osebiti* > rum. *usebi* (XV-XVII w.) obok formy rum. *osebi*¹⁷⁶.

u

Generalnie, samogłoska u w zapożyczeniach pochodzenia słowiańskiego pozostaje bez zmian, np. cs. *mušica* > rum. *mușiță*, cs. *ulica* > rum. *uliță*, scs. *trupъ* > rum. *trup*.

$u > o$ – zmiana spotykana głównie w nagłosie, np. scs. *ugoditi*, *umoriti*, *usrědije*, cs. *urěditi* > rum. *ogodi*, *omorî*, *osârdie*, *orânduî*;

$u > i$ – po spółgłosce palatalnej j (i), np. scs. *bl'udъ* > rum. *blid*, chociaż jest to cecha wszystkich wyrazów rumuńskich, nie tylko zapożyczeń słowiańskich¹⁷⁷.

y

Słowiańska samogłoska y jest realizowana w języku rumuńskim na dwa sposoby:

¹⁷⁴ por. M. Sala, *op. cit.*, s. 156.

¹⁷⁵ por. ILRL, s. 93.

¹⁷⁶ E. Vasiliu, *op. cit.*, s. 77.

¹⁷⁷ F. Dimitrescu podaje, że samogłoska u zanika, jednak i (j) oznacza tutaj palatalność, zatem byłoby prawidłowo przyjąć, że $u > i$, a nie $u > \emptyset$; por. łac. *includere* > *ichiudere* > rum. *inclide*; por. F. Dimitrescu, *op.cit.*, s. 135;

$y > \hat{i} (\hat{a})$ – np. cs. *rysb* > rum. *rîs*, scs. *rykati* > rum. *rîcâi*;

$y > i$ – scs. *monastyrb* > rum. *mănăstire*, cs. *vydra* > rum. *vidră*.

Ь

Zapóżyczzenia słowiańskie wykazują głównie cechy fonetyczne dialektów bułgarskich, czyli w przypadku jeru miękkiego jest to wokalizacja do *e* w pozycji mocnej, oraz jego zanik w pozycji słabej. Pod względem artykulacji i wartości iloczynowej rumuński fonem *ă* jest najbardziej zbliżony do słowiańskiego jeru miękkiego, dlatego też w wielu przypadkach *ă* będzie jego kontynuatem w języku rumuńskim, np. scs. *ovьsb* > rum. *ovăș*.

ь (pozycja mocna) > *e* – np. scs. *pěvьsb* > rum. *peveș*; cs. *kotьsb* > rum. *coteș*.

ь (pozycja słaba) > $\emptyset$ – np. scs. *polьza* > rum. *polza*, cs. *varьnica* > rum. *varniță*.

ь (pozycja słaba) > *ă* – np. scs. *mьzda* > rum. *măzda* (XVI w.) > rum. *măzda* (XVII w.), cs. (bg.) *bьrlogь* > rum. *bărlog* (XVII w.) > rum. *bărlog* (współcześnie), cs. *vьzdrьžanije* > rum. *văzdărjanie*.

W języku rumuńskim odnajdziemy także zapóżyczzenia słowiańskie wyrazów w rodzaju żeńskim zakończonych na *-ь* (IV deklinacja *ŕ*), które w języku rumuńskim otrzymują końcówkę *-e* lub *-ie*. Końcówki te nie są jednak kontynuacjami jeru miękkiego jako końcówki słowiańskiego paradygmatu spółgłoskowych femininów, lecz rumuńską końcówką rodzaju żeńskiego, np. scs. *molь* > rum. *molie*, scs. *mądrostь* > rum. *mândroste*, scs. *pečatь* > rum. *pecete*. W przypadku tych wyrazów cechą zapóżyczoną z języków słowiańskich jest zatem rodzaj, a nie sama końcówka.

Do odosobnionych przykładów można zaliczyć przejście *ь > i* – np. cs. *tbьzьb* > rum. *tiș*.

Ъ

Adaptacja jeru twardego przebiegała w języku rumuńskim podobnie jak w przypadku jeru miękkiego. Tak więc w wyrazach, których etymon pochodzi z języka scs. lub jego późniejszej redakcji, w pozycji słabej zazwyczaj następował zanik *ъ*, chociaż obserwuje się również przypadki, kiedy *ъ* w pozycji słabej jest kontynuowany w języku rumuńskim jako *ă* lub *o*. Natomiast w pozycji mocnej scs. *ъ* ulegał wokalizacji i był adaptowany (z nielicznymi wyjątkami) jako *o*.

ʋ (pozycja mocna) > o – np. cs. *pominьkь* > rum. *pominoc*;

ʋ (pozycja mocna) > ǎ – np. scs. *рѣпрѣште* > rum. *pǎpriște*;

ʋ (pozycja słaba) > ø – np. scs. *сѡвѡда* > rum. *svadă*, scs. *подѣ* > rum. *pod*, scs. *полѣ* > rum. *pol*;

ʋ (pozycja słaba) > o – np. cs. *prědъslovije* > rum. *predoslovie*.

ʋ (pozycja słaba) > ǎ – np. scs. *въздучь* > rum. *vǎzudub*, cs. *въсприемьникь* > rum. *vǎspriemnic*, scs. *възнести* > rum. *vǎznesi*, scs. *сѡблазнь* > rum. *sǎblaznǎ*.

W wyrazach takich jak rum. *cimbru* < scs. *čěbrь*, rum. *-u* nie kontynuuje jeru twardego, ale jest ono rezultatem sekwencji fonetycznej *spółgłoska zwarto-wybuchowa + r*. Natomiast w rum. *blaznǎ* < scs. *blazнь*, rum. *ǎ* podobnie nie jest kontynuacją słow. ʋ, ale rumuńską końcówką właściwą dla rodzaju żeńskiego. W tym przypadku niejasna pozostaje zmiana rodzaju z męskiego (w scs.) na żeński (w rum.). Przypuszczalnie mogło do tego dojść pod wpływem języka serbskiego, gdzie srb. *blazan* występuje również w rodzaju żeńskim.

W języku bułgarskim artykulacja zredukowanej samogłoski ʋ (bg. *er goljam*)¹⁷⁸ jest bardzo zbliżona do rumuńskiej artykulacji ǎ¹⁷⁹. Dlatego też ʋ występujący w etymonach bułgarskich jest kontynuowany w języku rumuńskim jako ǎ, np. bg. *рѡстрѡв* > rum. *pǎstrǎv*, bg. *прѣжина* > rum. *prǎjinǎ*. Istnieje również wiele przykładów świadczących o tym, że bg. ʋ był adaptowany w języku rumuńskim jako ǎ (*i*), np. bg. *гѡдел* > rum. *gǎdila*, bg. *гѡрло* > rum. *gǎrlǎ*, bg. *гѡлки* > rum. *gǎlcǎ*, bg. *мѡзга* > rum. *mǎzga*.

ą

Samogłoski nosowe¹⁸⁰ nie są znane rumuńskiemu systemowi wokalicznemu, jednak zostały przejęte do tego języka głównie przez sekwencję: samogłoska + spółgłoska nosowa. Adaptacja ich przebiegała według trzech zasad:

¹⁷⁸ Bułgarski ʋ (*er goljam*) powstał z psl. ʋ w pozycji mocnej, np. bg. *сѡн* < psl. **сѡнь* ‘sen’, niekiedy z psl. ʋ, również w pozycji mocnej, np. bg. *рѡн* < psl. **рѡнь* ‘pień’; dosyć często z psl. ʋ lub ʋ w pozycji słabej, np. bg. *тѡка* < psl. **тѡка* ‘tkam’, bg. *тѡма* < psl. **тѡма* ‘ciemność’. Ponadto bg. ʋ kontynuuje prasłowiańskie nosówki *a* i *ɛ* (tę ostatnią tylko w kilku wyrazach), np. bg. *сѡд* < psl. **сѡдъ* ‘sąd’, bg. *жѡтѡ* < psl. **жѡтѡ* ‘żniwo’; F. Sławski, *Zarys dialektologii południowosłowiańskiej*, Warszawa 1962, s. 35.

¹⁷⁹ Rumuńska samogłoska ǎ jest jednak bardziej otwarta w stosunku do bułgarskiego ʋ, dlatego też w przypadku zapożyczeń z języka rumuńskiego, język bułgarski kontynuuje rum. ǎ jako *a*, np. rum. *pǎun* > bg. *paun*; por. F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 137.

¹⁸⁰ por. A. Avram, *Nașalitatea și rotacismul în limba română*, București 1990, s. 66-74.

$a > \hat{in}$ (*im*) – scs. *raspaditi* > rum. *răspîndi*, scs. *kragъ* > rum. *crîng*, scs. *traba* > rum. *trîmbă*, scs. *zъbъ* > rum. *zîmbi*, *mądrostь* > rum. *mândroste*, *mądrъ* > rum. *mândru*;

$a > un$ (*um*) – cs. *kapona* > rum. *cumpănă*, scs. *mąka* > rum. *muncă*, scs. *ląka* > rum. *luncă*. W języku serbskim występuje denazalizacja $a > u$, co również odnajduje swoje odzwierciedlenie w języku rumuńskim. Dlatego też w wyrazach takich jak rum. *mucenie* obserwujemy rozwój słowiańskiego a według reguł typowych dla systemu języka serbskiego, co pozwala m.in. na precyzyjne określenie źródła zapożyczenia wyrazu, por. srb. *mučenje*, scs. *mąčenje*, por. rum. *mucenie*.

$a > \check{a}$ – w epoce średniobułgarskiej a ewoluowało do v^n (*ăn*) o bardzo słabej artukalacji nosowości. Stąd też w języku rumuńskim kontynuacja słow. a , jako zdenazalizowanego $\check{a}$, np. cs. *řakodělie* > rum. *răcodelie*, scs. *rasąždati* > rum. *răsăjdui*, scs. *pristāpiti* ‘przystąpić, podejść’ > rum. *pristăpi*.

ε

Samogłoska ϵ była z reguły identyfikowana w języku rumuńskim jako *in* lub *în* w zależności od rodzaju samogłoski w następnej sylabie:

$\epsilon > in$ – jeśli w następnej sylabie występowała samogłoska prepalatalna (e , i), np. scs. *pěnězъ* > rum. *peaning*, słow. **pětъnъ* > rum. *pinten*, scs. *světiti* > rum. *sfînti*, słow. **sъprětъnъ* > rum. *sprinten*;

$\epsilon > \hat{in}$ (*ân*) – w pozostałych przypadkach, np. scs. *ředъ* > rum. *rând*, scs. *světъ* > rum. *sfânt*. Istnieje jednak cały szereg wyrazów, gdzie ϵ jest kontynuowane jako *in* zamiast *în*. Zmiana ta dokonała się później na gruncie języka rumuńskiego w wyniku oddziaływania formy liczby mnogiej na liczbę pojedynczą, np. scs. *kolěda* > rum. *colindă* (pl. *colinde*), scs. *grěda* > rum. *grindă* (pl. *grinzi*);

$\epsilon > e$ – w epoce średniobułgarskiej ϵ uległo denazalizacji do szerokiego e , stąd też w rumuńskim *pricestanie* < scs. *pričestānije*, rum. *pricestui* < scs. *pričestiti*;

$\epsilon > i$ – cs. *rastęgiati* > rum. *răstigni*, cs. *spreženъ* > rum. *sprîjin*.

Sonanty l, r

Adaptacja sonantów l , r zapisywanych jako *spółgłoska* + rb , lb , rb , lb przebiegała podobnie jak w języku bułgarskim, czyli, gdy r lub l poprzedzało pojedynczą spółgłoskę, wówczas przed kontynuantami sonantów występowała samogłoska $\hat{a}$ (*i*), np. scs. *grъbъ* >

rum. *gârbă*, scs. *plbkb* > rum. *pâlc*, scs. *chlbmb* > rum. *gâlma*, cs. *prbprica* > rum. *pârpârîță*, scs. *drbzb* > rum. *dârž*, srb. *srb* > rum. *sîrb*. W rzeczywistości, ewolucja sekwencji *sonant + spółgłoska* posiadała niepoświadczoną pośrednią formę: *rb, lb, rb, lb + spółgl.* > **ă* > *î*, np. cs. *plbkb* > **pâlc* > rum. *pîlc*, scs. *drbzb* > **dârž* > *dârž*. Zmiana **ă* > *â* (*î*) nastąpiła dopiero po XVI wieku¹⁸¹.

Jeśli po sonancie w języku słowiańskim następowały dwie spółgłoski, wtedy samogłoska rozwijała się w pozycji bezpośrednio po sonancie, np. scs. *drbžnati* > rum. *îndrăžni*, scs. *trbstije* > rum. *trestie*.

4.4.2. Konsonantyzm

Jedną z charakterystycznych cech języka rumuńskiego jest zachowanie rodzimego systemu konsonantycznego, dotyczy to zarówno słownictwa rodzimego (łacińskiego), jak również zapożyczonego z innych języków. Słowiański system konsonantyczny został zatem przejęty przez język rumuński bez większych zmian adaptacyjnych, np. scs. *bogatb* > rum. *bogat*, scs. *veselb* > rum. *vesel*. Słowiańszczyzna wzbogaciła rumuński system konsonantyczny o nieznanne mu wcześniej spółgłoski *ž, b* oraz *ž*.

h

Spółgłoska *h*, chociaż obecna w grafii łacińskiej (por. łac. *herba* > rum. *iarbă*), była spółgłoską bardzo słabo wymawianą i szybko zaniknęła z łaciny mówionej¹⁸². Słowiański fonem *h* (w transkrypcji *ch*) jest spółgłoską welarną, szczelinową, która została wprowadzona do rumuńskiego systemu wraz ze słowiańskimi wyrazami, takimi jak: cs. *charb* > rum. *har*, scs. *chula* > rum. *hulă*, scs. *chbrana* > rum. *brană*, scs. *chlapb* > rum. *hlap*, scs. *prachb* > rum. *prah* (XVI w.), scs. *vrchb* > rum. *vâră* (XVI w.)¹⁸³.

¹⁸¹ E. Vasiliu, *op. cit.*, s. 64-65.

¹⁸² W II w.n.e. [*h*] zaniknęło z łaciny używanej na terytorium karpacko-dunajskim; M. Sala, *Contribuții...*, s. 159.

¹⁸³ G. Brâncuș wysnuł tezę, że spółgłoska *h* istniała w języku rumuńskim przed przybyciem Słowian i związana jest ona z substratem rumuńsko-albańskim. Istnieją pewne wyrazy zbieżne w j. rum. i alb., które zawierają *h*, jako pewny przykład autor podaje rum. *hameș* – alb. *hămes*, ponadto te dwa języki wykazują podobne tendencje w rozwoju tej spółgłoski *h>f*, jak i jej zaniku w nagłosie lub śródgłosie. Nie jest to jednak wystarczający dowód, bowiem przytaczane przez Brâncușa argumenty nie są charakterystyczne

$b > f, v$ – do labializacji dochodziło dosyć często w wyrazach pochodzenia słowiańskiego (choć również w zapożyczeniach z innych języków), np. scs. *prachb* > rum. *praf* (reg. *prav*), scs. *pochotěti* > rum. *pohti* > *pofti*, cs. *vichorь* > rum. *viŃor* por. rum. *vibor* (forma poświadczona w XVI wieku).

Odosobniony przykład stanowi rum. *mașteră* < scs. *maštecha*. Zamiana $b > r$ musiała się dokonać najwcześniej w XVIII w. na gruncie języka rumuńskiego, ponieważ w XVII w. wyraz ten był notowany jeszcze w języku rumuńskim z $[b]$: *mašteba*, *maștiha*. Wyjątkowym przykładem jest również cs. *metochь* > rum. *metoc*. Do zmiany tej doszło najprawdopodobniej w wyniku utraty frykatywności przez spółgłoskę $[b]$ w wygłosie, stąd też $[b] > [k]$.

j [ž]

Język rumuński rozwijający się na bazie łaciny wschodnich prowincji do czasu kontaktów z językami słowiańskimi nie znalazł spółgłoski palatalnej, szczelinowej ξ . Przeniknęła ona do rumuńskiego systemu fonetycznego wraz z zapożyczonymi wyrazami takimi jak scs. *žalb* > rum. *jale*, scs. *žrtva* > rum. *jertfă*, scs. *žitije* > rum. *jitie*.

z

ξ jako niezależny fonem, przeniknęło do rumuńskiego systemu w epoce tzw. okresu wspólnego (rum. *româna comună*)¹⁸⁴ wraz z wyrazami, np. cs. *rogožь* > rum. *rogoz*, cs. *žobь* > rum. *zob*.

n

Zmiękczone przez i lub $ь$ słow. n , podobnie jak w przypadku elementów łacińskich, uległo w języku rumuńskim jotacji (rum. *iodižare*), chociaż ten proces dotyczy głównie języka literackiego, np. scs. *puvonь* > rum. *puvoi*. Ta zmiana nie dotyczy wyrazów pochodzenia słowiańskiego zakończonych przyrostkami *-anie*, *-enie*, ponieważ są one kontynuacją słowiańskich trzysylabowych sufiksów *-a-ni-je*, *-e-ni-je*, np. scs. *prěobraženije* > rum. *preobrajanie*, scs. *oglašenije* > rum. *oglašenje*.

jedynie w tych dwóch językach. Przykłady tych wyrazów nie są na tyle częste w rum. i alb., aby mogły mieć wpływ na wprowadzenie tego fonemu do tych języków. (por. G. Brâncuș, *Originea consoanei h din limba română*, "Studii și cercetări lingvistice" XII, 4, 1961, s. 471-475; por. F. Dimitrescu, *op. cit.* s. 167-168).

¹⁸⁴ W przypadku kontynuantów łacińskich, ξ jest wynikiem późniejszej spirantyzacji $d\xi$, np. łac. *dicere* > rum. *dziice* > *ziice*, por. M. Sala, *op. cit.*, s. 153, 158.

W pozostałych przypadkach *n* nie ulegało zmianom, np. scs. *nevěsta* > rum. *nevastă*, scs. *otčína* > rum. *ocină*.

Interwokaliczne *n* w zapożyczeniach słowiańskich nie determinowało zamknięcia poprzedzającej je samogłoski, np. cs. *rana*, *brana* > rum. *rană*, *brană*. Natomiast w wyrazach takich jak: *jupán*, *smântâna*, *stâna* < cs. *županъ*, *smětanъ*, *stanъ* zamknięcie *a* > *â* (*î*) wyjaśnia się prawdopodobieństwem bardzo wczesnego przeniknięcia tych wyrazów do języka rumuńskiego (w okresie *româna comună*), kiedy obowiązywała jeszcze ta reguła. Inna hipoteza, która tłumaczyłaby to zjawisko, poddaje w wątpliwość słowiańskie pochodzenie tych wyrazów¹⁸⁵.

b

W przeciwieństwie do wyrazów łacińskich, w których śródgłosowe *b* zaniknęło (por. łac. *nobis* > rum. *nouă*), w zapożyczeniach z innych języków, w tym słowiańskich, *b* zachowało swoją pozycję, np. scs. *trěba* > rum. *treabă*, scs. *svobodъ* > rum. *slobod*.

b pojawia się również w wyrazach pochodzenia słowiańskiego jako spółgłoska epentetyczna w celu ułatwienia wymowy, np. scs. *mlatiti* > rum. *îmblăti*.

***g'* [ghi]**

W języku rumuńskim spółgłoska palatalna zwarta *g* pochodzi z łacińskiej grupy spółgłoskowej *gl*, np. łac. *glacia* > rum. *gheață*. W przypadku wyrazów zapożyczonych z języków słowiańskich *g'* powstała w wyniku palatalizacji spółgłoski *d* oraz *l*, np. scs. *odělo* > rum. *ogheal*, cs. *žlěbo* > rum. *jghiab*¹⁸⁶.

l, l'

Spółgłoska *l* pozostała nie zmieniona, zarówno w pozycji nagłosowej, np. scs. *lakomъ* > rum. *lacom*, jak i interwokalicznej, np. scs. *chvaliti* > rum. *făli* (w przeciwieństwie do reguły obowiązującej wyrazy rodzimego pochodzenia, por. łac. *malum* > rum. *măr*).

l' > *i*, *i* [j] – w nagłosie: scs. *l'ubiti* > rum. *iubiti*, scs. *l'utъ* > rum. *inte*, cs. *l'ubostъ* > rum. *iboste*, w pozycji śródgłosowej: scs. *nevolě* > rum. *nevoie*, cs. *skolbka* > rum. *scoică*.

l' > *l* – w rzadkich przypadkach zachowało się spalatalizowane, nagłosowe słowiańskie *l'*, np. scs. *l'ubovnikъ* > rum. *lubovnik* (obok. rum. *ibovnic*). Możliwe jednak, że

¹⁸⁵ E. Vasiliu, *op. cit.*, s. 114.

¹⁸⁶ F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 166.

obecność *l* jest jedynie wynikiem reprodukcji oryginalnej pisowni słowiańskiej, według której robiono tłumaczenie¹⁸⁷.

Spółgłoski epentetyczne¹⁸⁸

Epenteza konsonantyczna w języku rumuńskim występowała przede wszystkim w zapożyczeniach obcych, w których grupy konsonantyczne nie były charakterystycznymi dla rumuńskiego systemu fonologicznego.

g – por. scs. *zъlobivъ* > rum. *zglobiu*, epenteza *g* pojawia się również w językach słowiańskich, por. pol. *zgloba*¹⁸⁹.

l – por. scs. *poměnnikъ* > rum. *pomelnic*, por. rum. *pomeanic* (forma poświadczona w XVII wieku).

n – jego pojawienie się nie jest umotywowane etymologicznie, w wyniku tzw. nazalizacji nieorganicznej (rum. *nașalizare neorganică*), por. scs. *čъstъ* > rum. *cinste*, scs. *čъstiti* > rum. *cinști*, psł. **sъmetana* > rum. *smântâna*, scs. *mažati*, *mažq* > rum. *mânji*¹⁹⁰.

Grupy konsonantyczne

št, žd

W języku rumuńskim charakterystyczną jest kontynuacja południowo-wschodnio-słowiańskiej realizacji spalatalizowanych grup *tj*, *kt'*, *dj*, *stj*, *skj*, *zđj*, *zđj* > scs., bg. *št*, *žd*, np. scs. *svěštnikъ* > rum. *sfeștnic* (> *sfeșnic*), scs. *dažda* > rum. *dajdie*.

kl, gl

Nagłosowe grupy *kl-*, *gl-* w zapożyczeniach słowiańskich nie uległy żadnej transformacji, np. scs. *klešta* > rum. *clește*, scs. *gležъnъ* > rum. *gleznă*, w przeciwieństwie do rozwoju tych grup w wyrazach rodzimych, por. łac. *clavem* > rum. *cheie*.

¹⁸⁷ E. Vasiliu, *op. cit.*, s. 134.

¹⁸⁸ F. Dimitrescu podaje również jako przykład spółgłoski epentetycznej *d* w wyrazie *Izđrail* obok współczesnej formy *Israil*. W identycznej formie wyraz ten istnieje w języku staro-cerkiewno-słowiańskim *Izđrailъ*, a jako, że rumuńską formę *Izđrail* odnajdujemy w tekstach starorumuńskich, należałoby zatem przyjąć ją jako zapożyczenie książkowe, a nie wynik działania epentetycznej spółgłoski *d*. Kolejnym przykładem epentezy przytaczanej przez Dimitrescu jest *r* w rum. *mocirlă*, które wywodzi z bg. *močilo*. Jednak według innych badaczy, m.in. M. Mihăilă i P. Skoka rum. *mocirlă* < bg. *močir* < psł. **močilo*, tak więc zjawisko epentezy w tym przypadku jest dyskusyjne; por. F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 170.

¹⁸⁹ por. SKOK, III, s. 642.

¹⁹⁰ por. G. Mihăilă, *Împrumuturile vechi sud-slave în limba română*, București 1960, s. 160.

dl

Rozwój słowiańskiej grupy *dl-* w nagłosie budzi w języku rumuńskim pewne wątpliwości. Przyjmuje się, że grupa ta uległa metatezie, np. scs. *dlato* < rum. *daltă*, jednak A. Rosetti uważa, że rum. *daltă* znalazło się w języku rumuńskim jeszcze zanim w językach słowiańskich dokonała się metateza *ol* > *la*¹⁹¹, czyli z psl. **dolto*.

tǔč, tč

Słowiańska grupa spółgłoskowa *tǔč* (*tč*) występująca po nagłosowej samogłosce ze względu na trudność wymowy przez rumuńskich użytkowników, również została dostosowana do rumuńskiego systemu fonologicznego, poprzez synkopę *tb* : *[tǔč]* > *[č]*, np. cs. *otǔčimъ* > rum. *ocean*, scs. *otǔčačti* > rum. *ocei*, scs. *otǔče našъ* > rum. *ocinaș*, scs. *otǔčinan* > rum. *ocină*.

Grupy konsonantyczne z udziałem spółgłoski *v*

Grupa *spółgłoska + v* w wyrazach słowiańskich ulegała w języku rumuńskim najczęstszym zmianom. W języku rumuńskim rozwijającym się z łaciny taka kombinacja spółgłosek nie była znana, a dodatkowo bardzo trudna do wymowy. Dlatego też w wielu przypadkach, zwłaszcza w wyrazach, które znalazły częste zastosowanie w rumuńszczyźnie, grupa ta podlegała częstym redukcjom, co ułatwiało ich wymowę.

dv

Grupa *dv* w zapożyczonych wyrazach została zredukowana do samej spółgłoski wargowej, szczelinowej *v*. Zjawisko to dotyczy wyrazów często używanych przez rozmówców rumuńskich, występuje głównie w nagłosie, np. cs. *dvorǔnikъ* > rum. *vornic*, scs. *dvorъba* > rum. *vorbă*, ale również w pozycji śródgłosowej, np. scs. *vǔzdviženije* > rum. *văzviženie*. W wyrazach, które weszły do rumuńskiego drogą pisemną, głównie jako terminy związane z kościołem i nie zadomowiły się w codziennym języku mówionym, grupa spółgłoskowa *dv* pozostała w niezmienionej postaci, np. cs. *dvorǔninъ* > rum. *dvorean*, cs. *dvoriti* > rum. *dvori*.

---

¹⁹¹ ILR, s. 343.

gv

Grupa spółgłoskowa *gv*, w wyniku zjawiska epentezy wokalicznej, została rozdzielona samogłoską *ǎ*, por. scs. *gvozdъ* > rum. *găvozd*, cs. *gvozditi* > rum. *găvozdi*. Podobnie zresztą w wyrazach odziedziczonych z łaciny, połączenie spółgłoski wargowo-zębowej z spółgłoską welarną *qu* [kʷ], w języku rumuńskim również się nie zachowało i uległo redukcji do *p*, np. łac. *aqua* > rum. *apa*.

hv

Grupa *hv* została zredukowana w języku rumuńskim do *f*, np. scs. *hvaliti* > rum. *făli*.

sv

W słowiańskiej grupie konsonantycznej *sv-* w nagłosie, w języku rumuńskim dźwięczne *v* pod wpływem bezdźwięcznego *s* uległo asymilacji > *f*, np. scs. *svině* > rum. *sfîn*, scs. *svetъ* > rum. *sfînt*. W niektórych przypadkach grupa *sv-* uległa redukcji do *s-*, np. scs. *sverěpъ* > rum. *sireap*; cs. *sviněць* > rum. *svineată* > rum. *sîneată*, lub do bezdźwięcznego *f-*, np. scs. *svěštĭlo* > rum. *festilă*.

Grupy konsonantyczne trójczłonowe

W języku rumuńskim obserwuje się tendencję do redukcji trójczłonowych grup konsonantycznych, najczęściej poprzez zanik spółgłoski środkowej, np. grupa *-jdn-* została zredukowana do *-jn-*: derywat rum. *dajdie* - *nedajdnic > rum. *nedajnic*; grupa *-stn-* > *-sn-*: scs. *svěštъnikъ* > rum. *sveaștnic* (rok 1581) < rum. *sfeșnic*; grupa *-zdn-* > *-zn-*: scs. *bezъdna* > rum. *bezna*, scs. *brat(r)ъstvo* < rum. *breaslă*.

Metateza

Metateza w zapożyczeniach słowiańskich jest dość częstym zjawiskiem, występuje głównie z udziałem spółgłosek *t*, *r*, *p*, por. scs. *protivo* > rum. *potrivă*, scs. *pokrovica* > rum. *procovița*, scs. *stlęp* > rum. *stâlp*, scs. *poklonъ* > strum. *poclon* (rok 1563) > rum. *plocon*.

4.5. Adaptacja morfologiczna zapożyczeń słowiańskich w języku rumuńskim.

W zdecydowanej większości przypadków wyrazy zapożyczone z języków słowiańskich zachowały swoją pierwotną postać etymonu, niepodlegającą fleksji, zatem rzeczowniki i przymiotniki posiadają głównie postać słowiańskiego mianownika, np. rum. *s. ceas* < scs. *časъ*, bg., srb. *čas*; rum. *adj. slab* < scs. *slabъ*, bg., srb. *slab*; czasowniki natomiast zazwyczaj formę bezokolicznika, np. rum. *goni* < scs. *goniti*, bg. *gonja*, srb. *goniti*¹⁹².

4.5.1. Odmienne części mowy

Rzeczownik (*Substantivul*)

Rodzaj. W języku rumuńskim występują trzy rodzaje: męski (rum. *masculin*), żeński (rum. *feminin*) i nijaki (rum. *neutru*). Ten ostatni jest charakterystyczny dla języka rumuńskiego, w przeciwieństwie do pozostałych języków romańskich (z wyjątkiem języka włoskiego), które tego rodzaju nie rozróżniają. W językach południowosłowiańskich: staro-cerkiewno-słowiańskim, bułgarskim i serbskim również zachowały się trzy rodzaje. Jednakże istnienie rodzaju neutrum w języku rumuńskim nie można tłumaczyć wpływem słowiańskim¹⁹³. Kategoria neutrum obejmuje z reguły rzeczy nieożywione, np. *piron* ‘ćwiek’, *vifor* ‘wicher’.

Dosyć często zapożyczenia słowiańskie były adaptowane w rumuńszczyźnie w innym rodzaju, niż w języku pochodzenia, co wynikało z różnic fonetycznych i semantycznych. W kontekście istnienia rodzaju neutrum w języku rumuńskim, ważnym spostrzeżeniem jest fakt, iż niewiele neutrów słowiańskich zachowało tutaj swój rodzaj. Słowiańskie rzeczowniki rodzaju nijakiego zakończone na *-o*, w języku rumuńskim

¹⁹² M. Mitu, *Wyrazy rumuńskie pochodzenia słowiańskiego z etymonem podlegającym fleksji* [w:] СЛОВЕНСКА ЕТИМОЛОГИЈА ДАНАС, Београд 2007, s. 325.

¹⁹³ F. Dimitrescu, *Istoria limbii române*, București 1978, s. 214-216.

zmieniały rodzaj na żeński, np.: scs. *mito* > rum. *mită*, bg. *greblo* > rum. *greblă*. Podobnie w przypadku rzeczowników zakończonych na *-ije*, *-(en)ije*, *-(an)ije*, w scs. były to końcówki neutrum, natomiast w języku rumuńskim są to końcówki rodzaju żeńskiego, np. scs. *milosrdie* > rum. *milosirdie*, scs. *mačeniije* > rum. *mucenie*, scs. *propovědanije* > rum. *propovedanie*. Poza kryterium fonetycznym, istotną rolę w zmianie rodzaju pełniło kryterium semantyczne. W systemie języka rumuńskiego bardzo konsekwentnie rozróżniana jest kategoria rzeczowników żywotnych i nieżywotnych. W związku z tym, np. nazwy zwierząt, jako żywotne przyjmują rodzaj męski lub żeński, np. *veveriță* (f), *știucă* (f), *zîmbriu* (m), *gligan* (m). W rzadkich przypadkach rumuńskie nazwy zwierząt można zaobserwować w rodzaju nijakim i dotyczy to głównie nazw zbiorowych, a nie poszczególnych gatunków, np. *dobitoc* (n) < bg. *dobitok* (m), *pripas* (n) < cs. *pripasť* (m), *zmeu* (n) < scs. *zmi* (m)¹⁹⁴ (te dwa ostatnie występują również w rodzaju męskim). Wiele spośród rzeczowników rodzaju męskiego, było adaptowanych przez język rumuński jako rodzaj nijaki, np. scs. *razboj* > rum. *zbroi*, scs. *duchb* > rum. *dub*, choć zdarzają się również zmiany masculinum na femininum, np. scs. *měsěcb* > rum. *mesiță* (prawdopodobnie pod wpływem istniejącego w rumuńskim wyrazu rodzimego *lună* (f) ‘miesiąc’), scs. *molb* > rum. *molie*. W języku rumuńskim można również zaobserwować odwrotną zmianę: rodzaju żeńskiego na rodzaj męski, np. scs. *maslina* > *măslin* ‘drzewko oliwne’, obok scs. *maslina* > rum. (f) *maslină* ‘oliwka (owoc)’, zwłaszcza gdy taka zmiana rodzaju jest podyktowana rumuńskim sposobem tworzenia nazewnictwa drzew sadowniczych, które zawsze występują jako masculina.

W XVI wieku następują pewne zmiany rodzajów w obrębie języka rumuńskiego. Ówczesne neutra, we współczesnym języku rumuńskim przyjęły formy masculinum, dotyczy to zarówno słownictwa rodzimego, jak i przejętego ze słowiańszczyzny, np. współ. rum. (m) *obraz* (pl. *obrazi*), w 1588 miał jeszcze formę neutrum: *obraz* (pl. *obrazę*), podobnie współ. rum. (m) *stălp*, w 1581 poświadczony w liczbie mnogiej jako (m) *stălpii*, obok starszej formy z 1574: (n) *stălpurile*.

¹⁹⁴ Nie ma to pokrycia w językach słowiańskich, gdzie wyrazy określające młode zwierzęta są głównie rodzaju nijakiego, np. scs. *žrěbě* por. rum. *mânz* (m).

Deklinacja. W języku rumuńskim rozróżnia się trzy typy deklinacji rzeczowników. I deklinacja obejmuje wszystkie rzeczowniki rodzaju żeńskiego, z końcówką *-ă*, również słowiańskie neutra zakończone na *-o*, które w języku rumuńskim przyjęły formę femininów, np. scs. *pravilo* > rum. *pravilă*. Należą tu także maskulina zakończone na *-ă*, np. rum. *popă* < scs. (*m*) *popъ*, rum. *slugă* < scs. (*m*) *sluga*, chociaż ten ostatni obok formy męskiej, występuje w identycznej formie żeńskiej.

II deklinacja obejmuje maskulina i neutra zakończone na spółgłoskę (końcówka *ø*), np. (*n.*) *găvozd* < scs. *gvozdb*, *-u* sylabiczne, np. (*n.*) *gâlciiu* < srb. *grlič*, semiwokaliczne *-i*, np. (*m.*) *preliubodeai* < scs. *prěljuboděi*.

III deklinacja obejmuje rzeczowniki we wszystkich rodzajach zakończone na *-e*, chociaż w przypadku zapożyczeń słowiańskich wszystkie rzeczowniki z końcówką *-e* to rumuńskie feminina, np. *voie* < scs. *volja*, *pajiște* < bg. *pasište*, *ostie* < scs. *ostb*.

Jednym z najbardziej znaczących wpływów słowiańskich na język rumuński jest kompleksowe zachowanie systemu łacińskich przypadków w stosunku do pozostałych języków romańskich¹⁹⁵. W języku rumuńskim występuje pięć przypadków: nominativus i accusativus, które mają wspólną formę (*luncă*, *basm*), podobnie jak genetivus i dativus (*luncăi*, *basmului*) oraz vocativus. W kontekście zapożyczeń słowiańskich najciekawszym przypadkiem jest ten ostatni. Język rumuński jest jedynym językiem romańskim posiadającym formę wołacza w rodzaju męskim i żeńskim, co z pewnością można wytłumaczyć wpływem słowiańskim, chociaż vocativus w rumuńskim jest kontynuacją łaciny, a nie późniejszym zapożyczeniem słowiańskim¹⁹⁶. Bez wątplenia słowiańskim zapożyczeniem jest jednak końcówka wołacza *-o*¹⁹⁷ dla rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na *-ă* (*-a*): *babă* – *babo!*, *Maria* – *Mario!*, podobnie jak w języku staro-cerkiewno-słowiańskim *-o* jest końcówką wołacza femininów z tematem *-a* (*žena* – *ženo!*). Końcówki vocativu dla rodzaju męskiego, są kontynuantami łacińskimi (*-*

¹⁹⁵ E. Seidel, *Elemente sintactice slave în limba română*, București 1958, s. 85.

¹⁹⁶ por. ILR, s. 303; F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 209-212.

¹⁹⁷ Końcówka słowiańskiego wołacza *-o*, jako końcówka gramatyczna, nie uległa zmianom fonetycznym w języku rumuńskim; por. W. Mańczak, „Kwartalnik filologiczny”, III, 1956, s. 50.

^{e198}: *robe!*) lub wykształciły się w obrębie języka rumuńskiego (sg. m. –*ule: boierule!*, pl. m. –*lor: boierilor!*, również dla pl. f. *babelor!*).

Obecnie w języku rumuńskim panuje tendencja do zanikania form specyficznych dla vocativu wypieranych przez formy nominativu. Formy wołacza zachowały się jedynie w celu podkreślenia stopnia pokrewieństwa i zażyłości: *maico! nevasto!*. W niektórych przypadkach służą do rozróżnienia semantycznego homonimów, np. *soră – soro!* ‘siostra’, *soră – soră!* ‘pielęgniarka’.

Podczas zapożyczania wyrazów słowiańskich do języka rumuńskiego często dochodziło do zmiany części mowy. Najczęściej miało to miejsce w przypadku słowiańskich przymiotników, które w języku rumuńskim są kontynuowane jako rzeczowniki, np. cs. (*adj.*) *šporb* ‘obfity, wydajny’ > rum. (*s.*) *špor* ‘wydajność, dobrobyt’, cs. (*adj.*) *otčimъ* ‘ojcowski’ > rum. (*s.*) *ocean* ‘dziedzic’, cs. (*adj.*) *zъlovъstivъ* ‘bezbożny’ > rum. (*s.*) *zъlocestiv* ‘bluźnierca’, choć przekształceniu ulegały również inne części mowy, np. przysłówki – scs. (*adv.*) *ugodъno* ‘przyjemnie’ > rum. (*s.*) *ogodnă* ‘przyjemność’. Czasami zmiana tego typu była poddyktowana przeniesieniem znaczenia z wyrazu określanego na wyraz określający, np. scs. *učitelъna knъiga* ‘księga z naukami (naukowa)’ > rum. (*s.*) *ucitelnă* ‘księga z naukami’.

Przymiotnik (*Adjectivul*).

Struktura przymiotników rumuńskich jest oparta na strukturze przymiotników w języku łacińskim, przyjmując następujące końcówki singularis: (*m, n*) –*o, –u, (f)* –*ă*, np. *bogat – bogată*, lub (*m, f, n*) –*e*, np. *iute*.

Zdecydowana większość słowiańskich przymiotników twar-dotematowych z końcówką –*ъ*, została zaadaptowana na gruncie rumuńskim według modelu dwukońcówkowego, dla rodzaju męskiego i nijakiego przyjmując końcówkę –*o*, a dla

¹⁹⁸ Niektórzy uczeni w końcówce –*e* dopatrują się korzeni słowiańskich, gdzie faktycznie rzeczowniki rodzaju męskiego z tematem –*o* tworzą formy wołacza zakończone na –*e*, np. *rob – robe! otъcъ – otъče!*. Jednak ta słowiańska forma, zbieżna z łacińską, przyczyniła się jedynie do wzmocnienia końcówki –*e* dla rodzaju męskiego w języku rumuńskim. Podobnie nie należy doszukiwać się pochodzenia słowiańskiego w końcówce –*le*, jako zapożyczenia z języka bułgarskiego, por. bg. – *bozъle!* I. Pătruț uważa, że zbieżność bułgarskiego i rumuńskiego systemu deklinacyjnego wynika ze *współżycia tych dwóch narodów. Jest zatem tutaj mowa o wzajemnych wpływach*; por. ILR, s. 303.

rodzaju żeńskiego –*ă*, np. rum. *prost* (*proastă*) < scs. *prostъ*, rum. *băl* (*bălă*) < scs. *bělъ*, rum. *sfânt* (*sfântă*) < scs. *svetъ*, rum. *scump* (*scumpă*) < scs. *skapъ*. Podobnie zachowują się nieliczne zapożyczone przymiotniki słowiańskie miękko tematowe z końcówką –*ъ*, np. rum. *pogan* < scs. *poganъ*, rum. *slobod* < scs. *svobodъ*.

Spośród przymiotników słowiańskich, które dla rodzaju męskiego i nijakiego przyjęły końcówkę –*u* można wymienić jedynie rum. *mândru* < scs. *mađrъ* oraz *oblu* < scs. *obьlъ*. Biorąc pod uwagę rozwój fonetyczny tych dwóch przymiotników, końcówka –*u* jest wynikiem obecności spółgłoski zwarto-wybuchowej + spółotwarta.

Z końcówką –*e* wspólną dla wszystkich rodzajów zostały adaptowane w języku rumuńskim tylko nieliczne przymiotniki słowiańskie, np. rum. *inte* < scs. *ljutъ*, rum. *nimoaște* < scs. *nemoštъ*.

Dosyć często można znaleźć przykłady, kiedy to przymiotnik zapożyczony przyjął w języku rumuńskim inny sufiks niż w oryginale. Najczęstszą zmianą jest dodanie do zapożyczanego wyrazu słowiańskiego z końcówką twar dotematową –*нъ*, –*иъ*, –*ьнъ* łacińskiego przyrostka –*icus*. Wynikiem kontaminacji elementu słowiańskiego i łacińskiego jest rumuński sufiks –*nic*¹⁹⁹, np. rum. *dostoinic*, *vrednic*, *strașnic*, *plodnic*, *podobnic* < scs. *dostoinъ*, *vřědnъ*, *strašnъ*, *plodnъ*, *podobnъ*. Podobne zmiany można zaobserwować w przypadku inne sufiksów rumuńskich, np. rum. *văcebnicesc* < scs. *vračьbnъ* + –*icesc*²⁰⁰, rum. *zglobiu* < scs. *zъlobivъ* + –*iu* (< łac. –*ivus*), rum. *gângav* < scs. *gagъnivъ*.

Sufiksy przymiotników zapożyczonych bezpośrednio z języków bułgarskiego i serbskiego pozostają identyczne jak w etymonie, np. rum. *mârșav* < bg. *mърšav*, rum. *sărac* < bg., srb. *sirak*, rum. *griv* < bg. *griv*.

Z reguły przymiotniki zapożyczone funkcjonują w języku rumuńskim we wszystkich rodzajach. Istnieje jednak pewna grupa, która została zapożyczona tylko w jednym rodzaju i na gruncie rumuńskim nie rozwinęły się jej formy w innych rodzajach. Z

¹⁹⁹ Dubletem rum. sufiksu przymiotnikowego –*nic* < słow. *нъ* + łac. –*icus* jest sufiks –*nic*, który w języku scs. i cs. był przyrostkiem derywującym rzeczowniki. Do języka rumuńskiego przeszedł wraz z takimi zapożyczeniami jak: rum. (s.) *zăconic* < scs. (s.) *zakonьnikъ*, rum. (s.) *voinic* < cs. (s.) *vojnikъ*, rum. (s.) *ucenic* < scs. (s.) *učenikъ*. Rzeczowniki słowiańskie zakończone na –*nic* mogły być przejęte do języka rumuńskiego jako przymiotniki z tym samym sufiksem, np. scs. (s.) *svadъnikъ* > rum. (adj.) *sfadnic*, *sfadnică*, scs. (s.) *zavistъnikъ* > rum. (adj.) *zavistnic*, *zavistnică*; por. G. Pascu, *Sufixeze românești*, București 1916, s. 335.

²⁰⁰ Sufiks –*icesc* jest pochodzenia rosyjskiego, szczególnie popularny w słowotwórstwie rumuńskim w XVII i I połowie XVIII wieku; H. Misturski *op. cit.*, s. 78.

języka religijnego zostały zapożyczone przymiotniki rodzaju żeńskiego: rum. *precista* < scs. *prěčista* oraz rum. *preapodobnă* < scs. *prěpodobna*. Ten ostatni ma swój odpowiednik w rodzaju męskim, jednakże w innej formie: rum. *preapodobnic* < scs. *prěpodobny* + *-nic*. Również przymiotnik rum. *gotov* < scs. *gotovъ* istnieje w języku rumuńskim jedynie jako masculinum.

W języku rumuńskim do XVI wieku, stopień superlativus absolutus tworzony był również za pomocą słowiańskiego morfemu *prě*, obok łacińskich przysłówków *foarte*, *mult* czy *vărtos*, np. rum. *preapodobit* ‘bardzo wierzący’, rum. *preaprost* ‘bardzo głupi’, rum. *preaînțelept* por. pol. *przemądry*. Obecnie *prea* + przymiotnik wyraża przesadę, wyolbrzymienie, np. rum. *prea prost* ‘zbyt głupi’, choć niekiedy może jeszcze wspomagać formy superlativu, np. rum. *nici prea mult*, *nici prea puțin* dosłownie ‘ani bardzo dużo, ani bardzo mało’²⁰¹.

Liczebnik (*Numeralul*).

Nazwy liczebników głównych, poza kilkoma wyjątkami, kontynuują nazewnictwo łacińskie, np. *un*, *doi*, *cinci* < łac. *unus*, *duo*, *quinque*. Do wspomnianych wyjątków należy rum. *sută* ‘sto’ < por. scs. *stto*. Jest to jedyny przypadek, gdzie jer słaby uległ wokalizacji, co może świadczyć o bardzo wczesnym okresie zapożyczenia, kiedy taka zmiana fonetyczna była jeszcze możliwa²⁰². Liczebniki główne od 11 do 19 naśladują słowiański system²⁰³, tzn. złożone z elementów łacińskich są tworzone na wzór słowiański, np. scs. *jedimъ na desęte* > rum. *unsprezece*, gdzie słowiańskie *na* jest zastąpione rumuńskim *spre* (< łac. *super*), por. łac. *undecim*, fr. *onze*. Podobnie rzecz się ma z liczebnikami dziesiątkowymi od 20 do 90, rumuński również nie podąża tu za typem łacińskim, por. łac. *viginti*, *triginta*, ale za słowiańskim, np. scs. *dъva desęti* > rum. *douăzeci*, scs. *tri/trije desęti* > rum. *treizeci*. Dziesiątki wraz z jednościami, np. rum. *trezeci și trei* ‘trzydzieści trzy’, rum. *șaiszeci și șase* ‘sześćdziesiąt sześć’, zostały utworzone za pomocą spójnika *și* ‘i’, podobnie jak w łacinie,

²⁰¹ F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 241-242.

²⁰² Problem pochodzenia rum. *sută* jest bliżej omówiony przez I. Patruța w artykule *Le roumain sută* [w:] *Actele celui de al. XII-lea Congres internațional de lingvistică și de filologie romanică*, II, 1971, s. 1061-1068, por. ILR, s. 304.

²⁰³ Taki sposób tworzenia liczebników głównych od 11-19 jest równocześnie wspólną cechą wszystkich języków (za wyjątkiem greckiego) należących do bałkańskiej ligii językowej; ELR, s.600.

por. *tres et triginta, septem et sexaginta*. Ta forma została wzmocniona pod wpływem słowiańskim, por. scs. *tri desęti i tri, šestě desęť i šestě*²⁰⁴.

Ciekawą słowiańską kalką lingwistyczną jest rum. *întuneric* (< por. lac. *intunicare*) które w sensie dosłownym oznacza ‘mrok’, ‘ciemność’, natomiast w języku epoki średniowiecza używane było również jako liczebnik główny ‘10 000’, lub oznaczało ‘mnóstwo’, tak samo jak scs. *tьma* ‘ciemność’, ‘mnóstwo’, ‘10 000’.

Wśród liczebników niewiele można odnaleźć bezpośrednich zapożyczeń słowiańskich. Jedynym liczebnikiem poświadczonym w XVII wieku jest liczebnik porządkowy (*numeralul ordinal*) rum. *treti* ‘1. trzeci w randze bojarskiej, 2. trzeci’ < scs. *tretijь* (obecnie archaizm), natomiast współczesne rumuńskie słowniki odnotowują zapożyczenie z późniejszego okresu – liczebnik częściowy (*numeralul fracționar, partitiv*) rum. *șfert* ‘ćwiartka, kwadrans’ < scs. *čtvrťь*.

Zaimek (*Pronumele*).

Język rumuński dysponuje dużym bogactwem form pronominalnych, bardzo jednolitych pod względem etymologicznym, ponieważ wszystkie one pochodzą z łaciny. W tekstach i dokumentach słowiańsko-rumuńskich można jednak odnaleźć bardzo nieliczne słowiańskie zaimki, np. rum. *aș* < scs. *aъь* ‘ja’, rum. *îmrec* ‘taki jak’ < cs. *imę rekъь* ‘to znaczy’. Obydwa te zaimki to sławizmy archaiczne, niespotykane w języku potocznym.

Czasownik (*Verbul*).

Wszystkie zapożyczone czasowniki słowiańskie należą do IV koniugacji rumuńskiej z końcówką *-i* (*i*), np. *a ispiti, a milui, a precupi, a hrăni, pârî, a se căi etc*, odmieniane według typu fleksyjnego z sufiksem *-esc*, np. *ispitesc, miluiesc, hrănesc, pâresc, mă căiesc*²⁰⁵. Czasowniki te można podzielić na podgrupy w zależności od tematu praesentis i

²⁰⁴ W językach romańskich ta forma zachowała się w języku francuskim jedynie w liczebnikach 21, 31 etc., por. fr. *vingt et un, trente et un*, a także w języku hiszpańskim, podobnie jak w rumuńskim, por. hiszp. *veinte y uno, veinte y cinco*.

²⁰⁵ Do wyjątku należy np. *omorî* z odmianą *omor, omori...*, chociaż w XVI wieku można napotkać formę z sufiksem *-esc: omorăște*; por. ILR, s. 544.

infinitivi etymonu, które są podstawą do klasyfikacji typów koniugacyjnych w języku staro-cerkiewno-słowiańskim. Czasowniki słowiańskie należące do III koniugacji scs. z tematem praes. na *-jo/ -je* (temat inf. na *-a*), zyskały w języku rumuńskim temat infinitivu na *-u*, który wywodzi się z formy 1. osoby liczby pojedynczej, np. rum. *povinu* < scs. *povinuja* (inf. *povinovati*), rum. *milui* < scs. *miluja* (inf. *milovati*), rum. *pomăzu* < scs. *pomazuja* (inf. *pomazovati*). Od tematu 1. osoby czasownika innych koniugacji scs. również tworzone były niekiedy formy rumuńskiego bezokolicznika, np. rum. *pristăni* < scs. *pristana* (inf. *pristati*). Czasowniki, które w scs. należały do I grupy koniugacyjnej z tematem preas. *-o/ -e* (temat inf. równy rdzeniowi), w języku rumuńskim przyjęły formę z tematem infinitivu na *-ă* -, np. rum. *nadăi* < scs. *nadēja* (inf. *nadėjati*), rum. *se căi* < scs. *kaja se* (inf. *kajati*). Inną podgrupą są czasowniki z końcówką bezokolicznika *-î*. Jest to typ fleksyjny, który powstał w języku rumuńskim drogą ewolucji fonetycznej i należą tu czasowniki (zarówno łacińskie, jak i zapożyczone z różnych języków), których rdzeń zakończony jest twardym *r*, np. scs. *zamoriti* > rum. *zămorî*, scs. *zadrati* > rum. *zădărî*, scs. *prěati* > rum. *părî*. Największą grupę stanowią czasowniki, których rumuńską formę należałoby tłumaczyć procesem powstawania krótkiej formy czasownika²⁰⁶, np. scs. *navoditi*, *paliti*, *trěpěti* > rum. *năvodi*, *pali*, *tărpi*. Być może, podobnie jak w przypadkach przedstawionych powyżej, wpływ na taką formę bezokolicznika mógł mieć temat preas. *-i-* słowiańskich czasowników, ponieważ zdecydowana ich większość należała do IV grupy koniugacyjnej (temat praes. oraz inf. na *-i-*).

Bezokolicznik. Od wielu lat językoznawcy nie są zgodni co do powstania rumuńskiej, krótkiej formy bezokolicznika, np. *a citi*, por. *citire*. Ostatecznie jego powstanie wyjaśnia się bądź poprzez działanie czynników wewnątrzjęzykowych natury fonetycznej, morfosyntaktycznej i leksykalnej, bądź poprzez wpływy obce (słowiańskie). Zwolennikiem tej drugiej tezy są między innymi M. Křepinsky oraz I. Gălăbov, którzy uważają, że skrócenie formy infinitivu dokonało się pod wpływem języka bułgarskiego i serbskiego, gdzie doszło do podobnego zjawiska (apokopy ostatniej sylaby *-ti*, por. stbg.

²⁰⁶ Oczywiście proces powstania krótkich form bezokolicznika dotyczy również czasowników omówionych powyżej.

biti štb > bg. *bi štb*.)²⁰⁷. Natomiast P. Beneš dodaje, że do powstania formy krótkiej bezokolicznika doszło poprzez skrzyżowanie elementu łacińskiego (por. łac. *cant-a-re*, *ven-i-re*) oraz słowiańskiego. Fenomen ten miał się dokonać najpierw w obrębie IV grupy koniugacyjnej, w skład której weszła przeważająca większość zapożyczonych czasowników, poprzez haplogię czasowników słowiańskich zakończonych na *-titi*, np. scs. *světiti*, *platiti*, *razvratiti* > rum. *sfinți*, *plăti*, *răzvrați*. Analogicznie ta tendencja przeniosła się na pozostałe czasowniki słowiańskie z IV grupy, np. scs. *ljubiti*, *tažiti*, cs. *těmačiti* > rum. *iubi*, *tânji*, *tălmăci*, a następnie na czasowniki z pozostałych grup koniugacyjnych (gdzie łac. *-re* odpowiadało słow. *-ti*), por. łac. *audire* > rum. *auzi* > *auzi*, łac. *cantare* > rum. *cântare* > *cânta*.

Biorąc pod uwagę fakt, że zjawisko skrócenia bezokolicznika nie jest jedynie specyficzną właściwością języka rumuńskiego, ale dotyczy również innych języków romańskich (oraz słowiańskich), skłaniać by się można bardziej ku tezie J. Bycka. Uważa on, że do skrócenia bezokolicznika doszło samoistnie na gruncie rumuńskim w drodze niezależnej ewolucji językowej. Ten rozwój został wymuszony potrzebą rozróżnienia podwójnej wartości form na *-re*: jako infinitivu, np. *citire* ‘czytać’ oraz jako rzeczownika odczasownikowego, np. *citire* ‘czytanie’²⁰⁸.

Aspekt. W języku rumuńskim, podobnie jak w pozostałych językach słowiańskich aspekt czasownika jest oddany za pomocą czasu perfectum (dokonanego), np. *am dormit* i imperfectum (ciągłego): *dormeam*. W językach słowiańskich aspekt czasownika może być tworzony za pomocą przedrostków (rum. *preverbe*), np. scs. *povertoriti*, *raslabiti*, *zamysliti*. Do języka rumuńskiego zostały zapożyczone czasowniki słowiańskie wraz z aspektualnym prefiksem (głównie poprzez tłumaczenia ksiąg religijnych w XVI i XVII wieku), np. rum. *poftori*, *pogoni*, *presădi*, *răslăbi*. Mimo dużej liczby zapożyczonych czasowników wyrażających za pomocą prefiksów dokonaność, proces ten nie rozszerzył się gruncie rumuńskim. Przedrostki słowiańskie typu *ras-*, *prě-*, *po-*, *za-* jako integralna część wyrazu zapożyczanego została mechanicznie przejęta do języka rumuńskiego, np. scs. *pograziti (se)* > rum. *pogărăzi*,

²⁰⁷ F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 327-328; bg. *bi štb* < scs. *hьštъ* ‘chcę’ – czasownik posiłkowy tworzący bułgarskie futurum.

²⁰⁸ J. Byck, *Studii și articole*, București, 1967, s. 147; por. F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 328.

scs. *prěobražovati* > rum. *preobrazui*, scs. *rasăždati* > rum. *răsăjdui*, scs. *zamysliti* > rum. *zamisli*²⁰⁹.

Strona zwrotna. Pod wpływem języka słowiańskiego umocniły się formy medium w języku rumuńskim. Czasowniki zwrotne można podzielić na dwie kategorie: 1. czasowniki, które przejęły bezpośrednio z języków słowiańskich formę zwrotną, np. rum. *a se căi* < scs. *kajati se*, rum. *a se nadăi* < scs. *nadějati se*, rum. *a se săblăzni* < scs. *săblazniti se*; 2. czasowniki (różnego pochodzenia), które skalkowały formę zwrotną według modelu słowiańskiego, np. rum. *a se gândi* (< por. węg. *gond*) por. bg. *dumam se*, rum. *a se ruga* (< łac. *rogare*) por. scs. *moliti se*²¹⁰.

4.5.2. Nieodmienne części mowy.

Przysłówek (adverbul). Język rumuński zapożyczył stosunkowo niewielką ilość przysłówków z języków słowiańskich. Część z nich, np. *ipac*, *tij*, *proci*, *tiri* weszło do języka za pomocą tekstów, głównie religijnych i nie zyskały one powszechnego użycia. Jest jednak sporo przysłówków słowiańskich, które zadomowiły się w języku rumuńskim, wchodząc w podstawowy skład słownictwa rumuńskiego, rum. *da*²¹¹ < ogśl., bg., srb. *da*, rum. *ba* < ogśl. *ba*, rum. *potrivă* < scs. *protivo*, rum. *tocmai* < scs. *тъкѣмо*, rum. *prea* < scs. *prě*, rum. *iute* < scs. *ljute*.

Szczególnym przypadkiem zapożyczenia jest przysłówek *prea*, który w języku rumuńskim stał się samodzielnym wyrazem o znaczeniu ‘bardzo, zbyt’, podczas gdy w języku staro-cerkiewno-słowiańskim funkcjonował jako prefiks *prě-* tworzący wyrazy (głównie przymiotniki i czasowniki) z odcieniem zwiększonej intensywności tego, co

²⁰⁹ Wyjątek stanowi dialekt istrorumuński, w którym pod wpływem sąsiadujących języków słowiańskich (chorwackiego i słoweńskiego) dokonaność tworzy się za pomocą prefiksów, por. istrum. *misli* – *domisli* – *predomisli*. Również w gwarach banackich spotykany jest podobny sposób wyrażania dokonanego aspektu czasownika za pomocą *do-* i *ză-*, np. *am dofăcut*, *zăitat* pod wpływem sąsiedniego języka serbskiego; por. F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 290.

²¹⁰ por. ILR, s. 306-307.

²¹¹ *Da* pojawiło się w języku rumuńskim bardzo późno, prawdopodobnie dopiero w II połowie XVIII wieku; por. F. Dimitrescu, *op. cit.*, s. 345.

oznacza wyraz podstawowy, np. scs. (*adj.*) *prědobrŭ* ‘przedobry’, scs. (*vb.*) *prěpěti* ‘wysławiać’²¹².

Istnieje również pewna grupa przysłówków, które uformowane zostały z elementu słowiańskiego poprzez zespolenie z elementem łacińskim, np. rum. *aieve* < *a* + scs. *ěve*, rum. *indeosebi* < *în+de* + scs. *osobŭ*. Podobne zjawisko zachodzi w wyrażeniach przysłówkowych, np. rum. *de iznoavă* < *de* + scs. *izŭ+ nova*, rum. *în zadar* < *în* + scs. *za+darŭ*, rum. *în veliglas* < *în* + scs. *velij+glasŭ*. Niektóre z przysłówków pochodzenia słowiańskiego funkcjonują niezależnie w języku rumuńskim, np. *potrivă*, *tocmai*, jak również są podstawą dla derywatów uformowanych na gruncie języka rumuńskiego, np. *întocmai* oraz *împotrivă*, *dimpotrivă*, które są rumuńskimi przyimkami²¹³.

Przyimek (prepoziția). Język rumuński odziedziczył większość przyimków z języka łacińskiego, np. *a*, *cu*, *în*; spora grupa przyimków powstała na gruncie rumuńskim derywowana od innych części mowy, np. *înaintea*, *datorită*, w sumie niewiele przyimków zostało zapożyczonych z innych języków (wyjątek tu mogą stanowić neologizmy łacińsko-romańskie typu *contra*, *gratiae*, *supra*). Przyimki słowiańskie to sławizmy, które obecne są jedynie w tekstach, głównie w wieku XVI-XVII i nie rozprzestrzeniły się nigdy w języku potocznym, np. *na*, *ot*, *za*. Sporadycznie ślady przyimków słowiańskich można spotkać w przytoczonych już wcześniej wyrażeniach, np. *în zadar* < scs. *za darŭ*, *de iznoavă* < scs. *izŭ nova* oraz wyrazach takich jak *bezŭ* < scs. *bez dŭna*, *veleat* < scs. *vŭ lěto*²¹⁴.

Spójnik (conjunctia). Podobnie jak w przypadku przyimków, również spójniki w języku rumuńskim mają łacińskie korzenie. Jedynym zapożyczonym wyjątkiem, był spójnik *i* < scs. *i*, specyficzny dla tekstów o charakterze religijnym oraz kancelaryjno-administracyjnym powstających w XVI i XVII wieku. Jednak jako zapożyczenie sztuczne, szybko został wyparty z użycia.

²¹² Język rumuński, obok formy przysłówka, kontynuuje słowiański sufiks *prě-* > rum. *prea-*, np. rum. *preabun* ‘przedobry’, rum. *preacânta* ‘wysławiać’. Zob. również uwagi dotyczące tworzenia stopnia superlativus absolutus, s. 81.

²¹³ por. G. Mihăilă, *Împrumuturi...*, s. 217.

²¹⁴ Wymienione powyżej przykłady zwracają uwagę na jeszcze jedno interesujące zagadnienie, mianowicie na zapożyczenia słowiańskie powstałe na bazie etymonu fleksyjnego, np. rum. *bezŭ* < przyimek scs. *bezŭ* + *dŭna* (Gen. scs. *dŭno*), rum. *veleat* < przyimek scs. *vŭ* + *lěto* (Acc. scs. *lěto*). Podobną obserwację można poczynić w przypadku rzeczowników i przymiotników zapożyczonych z innych form np. czasowników, np. *iscușit* < participium scs. *iskusitŭ*, *prieten* < scs. *prijatelŭ* (nomen agentis od scs. *prijati*), *proclat* < participium scs. *prokletŭ*, *proklętŭ*; por. M. Mitu, *op. cit.*, s. 332.

Wykrzyknik (interjeksja). Pośród wykrzykników zapożyczenia z innych języków nie należą do rzadkości, por. fr. *merci*, *alo*, tc. *haide*. Wykrzyknikiem słowiańskim, notowanym już w XVI wieku, który na stałe wszedł do języka potocznego, jest bg. *jato!* > rum. *iată!*

4.5.3. Afiksy pochodzenia słowiańskiego.

Wraz z zapożyczeniami słowiańskimi do języka rumuńskiego przeniknął szereg prefiksów i sufiksów słowiańskich. Część z nich z powodzeniem funkcjonuje w języku, będąc narzędziem słowotwórczym do derywacji nowych wyrazów, nie tylko na bazie słowiańskiego rdzenia etymonów, ale również derywując od wyrazów chociażby rodzimych, np. rum. *nebun* ‘szalony’ < slow. *ne* + łac. *bun*. Wiele spośród wprowadzonych afiksów było aktywnych słowotwórczo tylko w epoce języka starorumuńskiego, czyli do początków osiemnastego stulecia, bądź na wąskim obszarze jednej lub kilku gwar rumuńskich. Pozostałe zaś stanowiły integralną część zapożyczeń słowiańskich i nigdy nie stały się w języku rumuńskim produktywnymi słowotwórczo morfemami.

Prefiksy²¹⁵

Język rumuński dysponuje osiemdziesięcioma sześcioma prefiksami, z czego pochodzenia słowiańskiego jest 14. Za pośrednictwem słowiańskim do języka rumuńskiego przedostały się w XVII wieku również dwa prefiksy pochodzenia greckiego: *ana-*, np. rum. *anafură* < cs. *anafora*, rum. *anatemă* < scs. *anathema*, a także *arhi-*, np. rum. *arhidiacon* < scs. *archidijakonъ*, rum. *arhiereu* < scs. *archiereiъ*.

Prefiksy produktywne zarówno w epoce starorumuńskiej (do początków XVIII w.) oraz we współczesnej rumuńszczyźnie:

nă- < slow. *na-*; do rumuńskiego przedostał się wraz z zapożyczeniami głównie z języków bułgarskiego i serbskiego, np. rum. *năstăvnic* < bg. *nastavnik*, srb. *nastavnik*, rum. *năduf* < por. bg. *nadubam*, srb. *nadubati*;

²¹⁵ Informacje zaczerpnięte z pracy *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. II, red. A. Graur, M. Avram, București 1978.

ne- < słow. *ne-*, posiadający wartości negatywne, bardzo produktywny we wszystkich epokach i regionach, np. rum. *necestiv* < scs. *nečstivъ*, rum. *năuc* < bg. *neuk*, rum. *neprieten* < por. cs. *neprijatelj*, rum. *nemoști* < cs. *nemoštevati*;

pre- (*prea-*) < słow. *prě-*; współcześnie prefiks ten jest najbardziej produktywnym prefiksem słowiańskim w języku rumuńskim, np. rum. *preajmă* < scs. *prěždъnъ*, rum. *precupi* < cs. *prěkupiti*, rum. *predstatel* < cs. *prědъstateb*.

Prefiksy produktywne lub słabo produktywne jedynie w epoce starorumuńskiej (do początków XVIII wieku) oraz / lub produktywne w gwarach języka rumuńskiego:

co-, po- < słow. *po-*, np. rum. *coborî* < cs. *pogorъ* – przejście słow. *po-* > rum. *co-* tłumaczy się poprzez dysymilację, w przypadkach kiedy temat zaczyna się na spółgłoskę labialną²¹⁶, lub asymilację w przypadku tematu rozpoczynającego się spółgłoską welarną (zwłaszcza [k] rzadziej [g] i [b], por. rum. *cocârni* < rum. *pocârni). W pozostałych przypadkach słow. *po-* nie uległo fonetycznym zmianom, np. rum. *pocăi* < scs. *pokajati*, rum. *pogreși* < scs. *pogrešiti*; rum. *poreclă* < scs. *poreklo*.

do- < słow. *do-*, prefiks produktywny jedynie w gwarach Banatu, do języka rumuńskiego przedostał się wraz z zapożyczeniami takimi jak, np. rum. *dostoi* < scs. *dostojati*, rum. *doborî* < por. bg. *doborja*, rum. *dosadă* < scs. *dosada*;

iz- < słow. *iž-*, np. rum. *igoni* < scs. *ižgoniti*, rum. *ižmene* < scs. *ižměna*, rum. *izvodi* < scs. *ižvoditi*;

pod- < słow. *podъ-*, w epoce starorumuńskiej derywaty z tym prefiksem były charakterystyczne dla książkowego stylu administracyjnego i kościelnego, do rumuńskiego przedostały się wraz z zapożyczeniami takimi jak, np. rum. *porpri* < scs. *podъprěti*, rum. *poddiacon* < scs. *podъdijakonъ*, rum. *podgorije* < scs. *podъgorije*.

pro- < słow. *pro-*, współcześnie prefiks produktywny jedynie w gwarach Banatu, do rumuńskiego przedostały się wraz z zapożyczeniami takimi jak, np. rum. *prociti* < cs. *prošitati*, rum. *prohod* < cs. *provodъ*, rum. *proidi* < scs. *proiti*;

răs- (*răž-*) < słow. *ras-*, *raž-*, np. rum. *răsădi* < bg. *ražsadjă*, rum. *răstopi* < cs. *rastopiti se*, rum. *răžbi* < scs. *ražbiti*, rum. *răžboli* < scs. *ražbolěti se*;

²¹⁶ Język rumuński notuje jeszcze jeden sufix *tă-* pochodzący ze słow. *po-*, który jest również wynikiem dysymilacji spółgłoski labialnej w temacie wyrazu, np. rum. *tămânji* < scs. *pomazati*, jednakże jego zastosowanie jest bardzo sporadyczne; *Formarea cuvintelor...*, s. 244.

zǎ- < słow. *zǎ-*, prefiks produktywny jedynie w gwarach Banatu, rzadziej w gwarach na północy Mołdawii i Bukowinie, do języka rumuńskiego przedostał się wraz z zapożyczeniami takimi jak, np. rum. *zǎbovi* < cs. *zabaviti*, rum. *zǎpoveadǎ* < scs. *zǎpověď*, rum. *zǎpis* < cs. *zǎpis*.

Prefiksy, które w języku rumuńskim nigdy nie stały się produktywnymi:

vǎ- < słow. *vb-*, zapożyczony do języka rumuńskiego w XVII wieku, np. rum. *vǎhod* < cs. *vbchod*, rum. *vovodenie* < cs. *vvedanije*²¹⁷;

vǎz- < słow. *vbz-*, np. rum. *vǎzdub* < scs. *vbzduch*, rum. *vǎzdírjanie* < cs. *vbzdrěžanje*, rum. *vǎzvíjui* < scs. *vbzdvižati*.

Sufiksy

W języku rumuńskim (w dialekcie dakorumuńskim) obecnych jest około sześćdziesięciu czterech sufiksów słowiańskich²¹⁸. W okresie starorumuńskim część z nich była sufiksami produktywnymi, jednak współcześnie, zostały wyparte przez sufiksy pochodzenia neologicznego²¹⁹. Nie sposób opisać tu wszystkich sufiksów obecnych w języku rumuńskim, zatem ograniczę się do wymienienia najczęściej występujących²²⁰.

Sufiksy tworzące rzeczowniki:

-anie – do rumuńszczyzny przedostał się dzięki zapożyczeniom słowiańskim takim jak: np. rum. *dostoianie* < cs. *dostojanije*, rum. *danie* < cs. *danije*; w języku rumuńskim derywuje rzeczowniki odczasownikowe;

-cǎ – np. rum. *arapcǎ* < bg. *arabka*, rum. *matcǎ* < bg., srb. *matka*, rum. *doicǎ* < bg. *dojka*; jego funkcją w języku rumuńskim jest tworzenie deminutywów oraz rodzaju żeńskiego;

-ealǎ – np. rum. *vetrealǎ* < scs. *větrilo*, rum. *pripealǎ* < cs. *pripělo*; tworzy głównie nazwy czynności i stanów;

-enie – np. rum. *obštenie* < scs. *obštenije*, rum. *ponosenie* < scs. *ponošenje*; podobnie jak sufiks *-anie* derywuje rzeczowniki odczasownikowe, które określają czynności i stany;

²¹⁷ Przykłady nienotowane w prezentowanym przeze mnie *Słowniku*.

²¹⁸ G. Pascu, *Sufixele românești*, București 1916, s. 424.

²¹⁹ por. H. Misterski, *Sufiksacja w języku rumuńskim*, Poznań 1987, s. 92.

²²⁰ Istnieje bardzo bogata literatura dotycząca sufiksacji w języku rumuńskim, m.in. G. Pascu, *Sufixele românești*, București 1916; H. Misterski, *Sufiksacja w języku rumuńskim*, Poznań 1987; *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. III, red. A. Graur, M. Avram, București 1978.

-iște – np. rum. *guniște* < bg. *gnoiște*, rum. *pajiște* < bg., srb. *pasisște*; derywuje nazwy miejsc;

-iță – np. rum. *gornița* < scs. *gorňnica*, rum. *maghernița* > bg. *magernica*; jest to jeden z nielicznych sufiksów słowiańskich, który wciąż jest bardzo produktywny i popularny w języku rumuńskim, służący głównie do tworzenia nazw rodzaju żeńskiego oraz deminutywów.

Sufiksy derywujące rzeczowniki oraz przymiotniki:

-an – np. rum. (s.) *gligan* < bg. *gligan*, rum. (s.) *bolovan* < cs. *boľvanъ*, rum. (adj.) *sărman*, *-ă* < cs. *siromachъ*; w przypadku derywacji rzeczowników służy do tworzenia augmentatywów, natomiast przymiotniki z sufiksem *-an* określają posiadacza jakiejś cechy;

-ean²²¹ – do języka rumuńskiego przedostał się wraz ze słowiańskimi rzeczownikami określającymi narodowość, np. scs. *nažareaninъ*, *samarëninъ*, *rimlëninъ*, cs. *armeninъ*, które zostały tu adaptowane w formie zarówno rzeczownikowej, jak i przymiotnikowej, np. rum. *nažareanin*, *samarinean*, *râmlean*, *armean* i występują w tej samej, pod względem fonetycznym, postaci. Na gruncie języka rumuńskiego sufiks *-ean* derywuje przede wszystkim przymiotniki, rzadziej rzeczowniki, tworząc nazwy narodowości, przynależności lub pochodzenia;

-eț – do rumuńskiego przedostał się za pośrednictwem rzeczowników, np. rum. *cupeț* < scs. *купѣць*, rum. *stareț* < scs. *starѣць*, rum. *hârleț* > cs. *rylѣць*, chociaż w języku rumuńskim tworzy zarówno rzeczowniki, jak i przymiotniki. W przypadku rzeczowników jego funkcją jest tworzenie deminutywów oraz nomina agentis, a w przypadku przymiotników określa przynależność i podobieństwa;

-nic – sufiks słow. *-nikъ* określa głównie wykonawców różnych czynności, zawodów, czy piastujących różnego rodzaju funkcje, np. rum. *camatnic* < cs. *kamatъnikъ*, rum. *ispravnic* < scs. *isparavъnikъ*, rum. *ucenic* < scs. *učenъnikъ*. Za pomocą sufiksu *-nic*

²²¹ H. Misterski dopatruje się tu za E. Carabulea wpływów francuskich, biorąc za podstawę tematyczną obce nazwy geograficzne, por. rum. *european* < fr. *européen*. Wydaje się to jednak wątpliwe, ponieważ do połowy XVIII w. wpływy języków zachodnich na język rumuński były raczej znikome. Dopiero w drugiej połowie XVIII w. do języka rumuńskiego zaczęły przenikać liczne zapożyczenia romańskie, zatem jest mało prawdopodobne, że na początku XVII w. język francuski mógł wywierać tak mocny wpływ na struktury słowotwórcze języka rumuńskiego; por. H. Misterski *Sufiksacja w języku rumuńskim*, Poznań 1987, s. 76; por. I. Ghețe *Istoria limbii române literare*, București 1978, s. 139.

derywowane są w rumuńskim również przymiotniki, jednak jego pochodzenie ma inne źródło: sufiks ten jest wynikiem kontaminacji słowiańskiego sufiksu przymiotnikowego *-ьнѣ* z łacińskim *-icus*²²², np. rum. *trudnic* < cs. *trudьнѣ*, rum. *vrednic* < scs. *vrědьнѣ*.

Sufiksy derywujące przymiotniki:

-av – rum. *ghizdav* < cs. *gyzďavь*, rum. *lunav* < cs. *lunavь*, w języku rumuńskim sufiks ten służy do określenia posiadacza jakiejś cechy.

4.6. Adaptacja syntaktyczna

Analizując struktury syntaktyczne języka rumuńskiego w epoce starorumuńskiej, trzeba przede wszystkim podkreślić różnice pomiędzy tekstami tłumaczonymi z języka cerkiewnego (również z języka węgierskiego) a tekstami powstałymi w języku rumuńskim. Jak zauważa Ovid Densușianu, w XVI wieku panował „prawdziwy dualizm syntaktyczny”, bowiem język i składnia tekstów przetłumaczonych uległy głębokim wpływom oryginałów, natomiast teksty pisane od razu w języku rumuńskim (zwłaszcza różnego rodzaju dokumenty) oddawały w znacznie większym stopniu tendencje mowy potocznej z tego okresu, chociaż i one wykazują pod tym względem wiele cech słowiańskich. Densușianu tłumaczy to zjawisko pewnego rodzaju „manieryzmem syntaktycznym”, który miał zaakcentować różnice, lub raczej przeciwieństwo pomiędzy językiem literackim a potocznym, w konsekwencji zaś podkreślić istnienie rumuńskiej tradycji literackiej²²³.

Podstawową różnicą pomiędzy tekstami tłumaczonymi a pisanymi po rumuńsku, jest imitacja słowiańskiego szyku zdania w tych pierwszych, podczas gdy teksty rumuńskie oryginalne zachowują raczej swój zwykły szyk, czyli podmiot-orzeczenie-dopełnienie. Wiek XVII kontynuuje struktury syntaktyczne poprzedniego stulecia, choć pojawiają się

²²² por. Skok, III, s. 313; G. Pascu, *op. cit.*, s. 335.

²²³ O. Densușianu, *Histoire de la langue roumaine. Tome II, Le seizième siècle*, Paris 1938; por. I. Gheție, *Istoria limbii române literare*, București 1978, s. 89-93.

pewne innowacje, a niektórzy autorzy, jak np. Miron Costin stylizują w swoich dziełach składnię naśladowującą łacińską.

Najistotniejszą zmianą w składni części mowy, obecną również w dzisiejszym języku rumuńskim, było zastąpienie formy dopełniacza przez przyimek *de* pod wpływem słowiańskiej konstrukcji z *otb*, np. *mănăstire de Bistrița, Chinan de Bunești* por. *otb dľbopolje* (w liście Neașcula²²⁴). Natomiast w konstrukcjach z accusativem często był pomijany rumuński przyimek *pre* (wspólcz. *pe*) wprowadzający formę biernika, np. *čere se omorěscă elu* (zamiast *pre elu*), *ruga-i se Pavelu toți se preeměscă brană*. Zresztą ta tendencja przetrwała aż do współczesnego języka, bowiem w przypadku rzeczowników nieosobowych obecnie również nie ma konieczności używania biernika wprowadzanego poprzez *pe*, por. rum. współcz. *să primească brană*.

W przypadku wielu cech syntaktycznych tekstów z XVI i XVII wieku uczeni rumuńscy nie są do końca zgodni co do przyczyny ich powstania. Densușianu i Rosetti optują za słowiańskimi wpływami, np. w kwestii występowania form akcentowanych zaimków osobowych w miejscu form nieakcentowanych, (por. *și dračie lor coperi i marě* zamiast *fi coperi*) lub pleonastyczne użycie zaimka osobowego (por. *se știti că domnul elu e dzeul nostru*), w przeciwieństwie do Iona Ghețe, który doszukuje się tu raczej śladów języka potocznego.

W tekstach tłumaczonych, cerkiewnosłowiańska forma aorystu oddana jest za pomocą rumuńskiego czasu przeszłego prostego (*perfectul simplu*), np. *munciră-se*, natomiast czas przeszły za pomocą rumuńskiego czasu przeszłego złożonego (*perfectul compus*), np. *ai militat vrun sărac*. Bardzo częstym zjawiskiem jest separacja zaimka zwrotnego lub czasowników pomocniczych (*auxiliare*) od czasownika, przy którym powinien stać, np. *ai tu sfrășit*, podobnie w przypadku łącznika *să* wprowadzającego formę trybu łączącego (*conjunctiv*). Anomalią jest również pojawianie się niektórych czasowników rumuńskich w konstrukcji z dativem, która jest wynikiem tworzenia kalk ze słowiańskiego oryginału, np. *ține în nuori asemănă-se domnului* (poprawna konstrukcja *a se asemăna cu ceva*), *bucurăți-vă lui dumnezeu* (poprawnie *a se bucura de ceva*).

²²⁴ tzw. *List Neașcula* - najstarszy zabytek piśmiennictwa rumuńskiego, który pochodzi z 1521 r.

Wpływ słowiański zaznaczył się również w tłumaczeniach rumuńskich brakiem rodzajników w miejscach, gdzie normy gramatyczne narzucają jego użycie, np. w podmiocie por. *barabte färă mente*; bądź kiedy rzeczownik poprzedzony jest przyimkiem, a konstrukcja wymaga określenia rzeczownika por. *puseră-mă în groapă dedesuptu* (w *Psaltirea Scheiană*). Oczywiście oprócz skalkowanych form, pojawiają się w tych samych tekstach (lub innych tłumaczeniach) formy poprawne, por. *puseră-mă în gaura dedesuptu* (w *Psaltirea Hurmuzachi*).

Zdania przeczące pod wpływem konstrukcji słowiańskiej częstokroć były tworzone z pojedynczą negacją, bez partykuły przeczącej *nu*, zwłaszcza w zdaniach podrzędnych wprowadzanych przysłówkami *până, până când* (*pără* – forma zrotacyzowana²²⁵), jak i częściach mowy zawierających w sobie negację, np. *nemica [nu] gândindu-se; nu me tornu pără [nu] se cumplu*²²⁶.

4.7. Adaptacja semantyczna zapożyczeń słowiańskich

Pod względem adaptacji semantycznej zapożyczenia słowiańskie w języku rumuńskim, można podzielić na trzy kategorie²²⁷:

1. Zapozyczenia słowiańskie, zazwyczaj monosemantyczne, które zachowały swoje oryginalne, słowiańskie znaczenie;
2. Zapozyczenia słowiańskie polisemantyczne;
3. Zapozyczenia słowiańskie, które w języku rumuńskim posiadają inne znaczenia, niż w oryginale słowiańskim.

²²⁵ Zjawisko rotacyzmu było charakterystyczne dla tekstów powstałych w XVI i XVII w. (również tłumaczonych) na północy Rumunii, polegające na spontanicznej wymianie interwokalicznego *-n-* > *-r-*, np. rum. *bine* > *bire*.

²²⁶ por. ILR, s. 563-567.

²²⁷ G. Mihăilă *Împrumuturi vechi...*, s. 219-247.

Analizując znaczenia wyrazów w języku rumuńskim w odniesieniu do języków południowosłowiańskich, okazuje się, że największa zbieżność znaczeniowa zachodzi pomiędzy językiem rumuńskim a bułgarskim, np. znaczenie rumuńskie i bułgarskie pokrywa się w przypadku słowa rum. *toci*, bg. *točam* ‘ostrzyć’, natomiast w scs. *točiti* ‘zaokrąglać, toczyć’.

4.7.1. Zapożyczenia monosemantyczne

Dosyć duża grupa zapożyczeń słowiańskich nie zmieniła swojego znaczenia od momentu, gdy weszła do języka rumuńskiego. Wynika to głównie z niezmienności natury przedmiotów w okresie rozwoju języka. Zachowują one swoje znaczenie, jeżeli nie zostaną wcześniej czy później wyparte bądź zastąpione przez jakiś inny wyraz. Do tej kategorii można zaliczyć m.in.:

a) nazwy zwierząt domowych i dzikich, np. **lebadă** ‘labeź’ < scs. *lebedь*²²⁸, **prepețiță** ‘przepiórka’ < bg. *prepelica*, **păstrăv** ‘pstrąg’ < bg. *пастърва*, **râs** ‘ryś’ < scs. *рысь*, **mușiță** ‘komar’ < cs. *mušica*;

b) nazwy części ciała zwierząt, np. **gleznă** ‘kostka’ < srb. *gležno*, **gârba** ‘plecy, kark’ < scs. *grьba*;

c) nazwy roślin uprawnych, np. **ovăz** ‘owies’ < scs. *овѣзъ*, **mac** ‘mak’ < cs. *makъ*, **măslină** ‘oliwka’ < scs. *maslina*, **molotru** ‘koper’ < cs. *molotrъ*, **orez** ‘ryż’ < bg. *оризъ*, **praz** ‘por’ < bg. *празъ*;

d) nazwy roślin polnych i leśnych, np. **crin** ‘lilia’ < scs. *кринъ*, **bujor** < bg., srb. *božur* ‘piwonia’, **rogoz** ‘sitowiec’ < scs. *рогозъ*, **buruiană** ‘chwast, ziele’ < bg. *buren*, srb. *burjan*;

e) nazwy terenów rolnych, np. **ogor** ‘ugór’ < bg. *ugar*, **țelină** ‘ugór’ < cs. *čelí(ž)na*, **grădină** ‘ogród’ < bg., srb. *gradina*;

f) nazwy dotyczące ukształtowania terenu, np. **peștera** ‘jaskinia’ < bg. *peștera*, **poiană** ‘polana’ < por. cs. *poljana*, **podgorie** ‘podgórze’ < scs. *подгоріе*, **cremene** ‘krzemień’ < por. bg. *кремен*, **iezer** ‘jezioro’ < por. bg. *езеро*²²⁹.

²²⁸ Wszystkie znaczenia rumuńskie podaje w oparciu o DLR, DEX, *Słownik rumuńsko-polski* red. J. Reychman, Warszawa 1970; H. Mirska-Lasota, J. Porawska, *Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków 2009; *Rečnik na bŭlgarski ezik*, Sofia 1977-2000; *Podręczny słownik bułgarsko-polski*, Warszawa 1987.

Pośród zapożyczeń tego typu należy zwrócić uwagę na nazwy przedmiotów, które w ciągu swego istnienia zmieniły się, odbiegając wyglądem od prototypów sprzed kilkuset lat. Zjawisko ewolucji pasywnej dotyczy w języku rumuńskim głównie przedmiotów i narzędzi należących do materialnego otoczenia człowieka.

a) nazwy narzędzi rolniczych i ich części, np. **plug** ‘plug’, por. bg., srb. *plug*; **greblă** ‘grabie’, por. bg. *greblo*; **rariță** ‘plug’, por. bg. *ralica*; **teasc** ‘prasa, tłocznia’, por. cs. *těskev*, srb. *tijesak*;

b) nazwy środków transportu i ich części, np. **sanie** ‘sanie’, por. bg. *sani*; **teleagă** ‘dwukółka’, por. cs. *tělega*, bg. *taliga*; **tânjală** ‘dyszel’, por. bg. *teglíč*; **osie** ‘oś kół’, por. bg., srb. *os*;

c) nazwy przedmiotów użytku domowego i gospodarskiego, np. **topor** ‘siekiera’, por. bg. *topor*; **teslă** ‘cieślica’, por. bg. *tesla*; **sfredel** ‘świder’, por. cs. *svrědběl*, bg. *svredel*; **nicovală** ‘kowadło’, scs. *nakovalo*; **sită** ‘sito’, por. bg. *sita*; **blid** ‘talerz, półmisek’, por. scs. *bljudb*, bg., srb. *bljudo*; **pernă** ‘poduszka’, por. bg. *pernica*; **ploscă** ‘buklak, manierka’, por. bg. *ploska*; **leasă** ‘plecionka’, por. bg. *lesa*; **cană** ‘dzban’, por. bg. *kana*;

d) nazwy zabudowań gospodarskich i ich części, np. **grajd** ‘stajnia, obora’, por. bg. *gražd*; **iesle** ‘żłób’, por. scs. *ěsli*; **temnic** ‘ziemianka’, por. stbg. *temnikv*; **topilă** ‘roszarnia’, por. bg., srb. *topilo*.

Stosunkowo niewiele zapożyczonych czasowników zachowało w języku rumuńskim tylko jedno znaczenie, ponieważ z reguły mają one znacznie szerszy zasięg semantyczny. Czasowniki monosemantyczne należą zazwyczaj do grupy czasowników „technicznych”, są to głównie:

a) czasowniki odnoszące się do prac rolniczych, np. **a plivi** ‘plewić’, por. bg. *plenjam*; **a îmblăti** ‘mleć’, por. bg. *mlatja*;

b) czasowniki nazywające „procesy techniczne”, np. **a suci** ‘splatać’, por. bg. *suća*; **a toci** ‘ostrzyć’, por. bg. *točam*; **băli** ‘obdzierać ze skóry’, por. bg. *belja*; **a căli** ‘schładzać żelazo’, por. bg. *kalja*; **a prăji** ‘smażyć’, por. bg. *pražja*;

²²⁹ Współcześnie rum. *ieșer* zawęziło swoje znaczenie i oznacza ‘górskie, głębokie jezioro’ (DEX, s. 473), natomiast w XVII-XVIII wieku oznaczało ogólnie ‘jezioro’ (DLR, II/1, s. 460).

c) czasowniki odnoszące się do cech charakteru, stanów duchowych, np. **a leni** ‘próżnować’, por. scs. *lěniti se*; **a boli** ‘chorować’, por. scs. *bolěti*, srb. *bolovati*.

Szczególnym przypadkiem zapożyczeń monosemantycznych w języku rumuńskim są wyrazy należące do kręgu słownictwa o charakterze religijno-eklezjastycznym. Spora część słownictwa tego typu weszła do języka rumuńskiego drogą książkową, nie zyskując nigdy powszechnego użycia w języku²³⁰, jednak nie dotyczy to całego, bogatego nazewnictwa odnoszącego się do praktyk religijnych, liturgii, czy też hierarchii kościelnej, które zostało przejęte za sprawą wspólnego ze słowiańszczyzną wyznania prawosławnego. Wysoki stopień wyspecjalizowania terminologii religijnej spowodował, że przeważająca część tych wyrazów posiada tylko jedno, konkretne znaczenie, aczkolwiek nie należą do rzadkości sytuacje, w których terminy religijne wyszły poza wąski krąg słownictwa kościelnego, rozszerzając z czasem znaczenie, a także obszar zastosowania²³¹.

a) terminologia eklezjastyczna, np. **anafora** ‘hostia’ < scs. *anafora*, **blagoiavlenie** ‘objawienie Pańskie’ < scs. *blagoŭlenije*, **heruvim** ‘cherubin’ < scs. *heruvimь*, **otpusť** ‘odpusť’ < scs. *otъpustь* ‘id.’, **propovedi** ‘głosić’ < scs. *propovědati*;

b) terminologia związana z obiektami kultu religijnego, księgami kościelnymi, odzieżą liturgiczną, np. **aer** ‘woal do przykrywania naczyń liturgicznych’ < scs. *aerь*, **järtăvnic** ‘ołtarz’ < scs. *жрътвѣникъ*, **podnojie** ‘podnózek, klęcznik’ < scs. *podъnožije*, **obrezui** ‘obrzezać’ < scs. *obrězati*, **orar** ‘stula’ < cs. *orarь*, **ocenaș** ‘modlitwa Ojczy Nasz’ < scs. *otъče našь*;

c) terminologia związana z organizacją kościoła i hierarchią kościelną, np. **arhiepiscop** ‘metropolita’ < scs. *arhiepiscopeь*, **ctitor** ‘fundator cerkwi lub klasztoru’ < scs. *ktitorь*, **metoc** ‘nieruchomość zakonna’ < scs. *metochь*.

Zapożyczenia polisemantyczne.

Bardzo duża grupa zapożyczeń słowiańskich przejęła więcej niż jedno znaczenie danego wyrazu. Wynika to z długotrwałego kontaktu populacji rumuńskiej z ludnością słowiańską nie tylko w okresie bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego, ale także w

²³⁰ por. rozdz. *Slawizmy* s. 101, *Kalki językowe* s. 103.

²³¹ G. Mihăilă, *op. cit.*, s. 145; I. Gheție, *Istoria limbii române literare*, București 1978, s. 198-200; M. Mitu, *Du "sacré" au "profane" dans l'évolution sémantique (sur les slavonismes roumains)* [w:] „Romanoslavica” 38, s. 25-36.

późniejszym okresie kontaktów na płaszczyźnie kulturalnej, religijnej i politycznej. Często zdarzały się sytuacje, w których język rumuński zapożyczał z wyrazu słowiańskiego tylko jedno znaczenie, podczas gdy w języku oryginalnym istniało ich więcej. Było to spowodowane szczególnymi okolicznościami zapożyczenia danego słownictwa, zależnymi od np. statusu społecznego, materialnego czy poziomu kulturalnego środowisk, które ów wyraz pożyły. Niejednokrotnie znaczenie wyrazu w języku rumuńskim nie było podstawowym znaczeniem, które posiadał on w języku oryginalnym, np. rum. *gârlă* ‘odnoga rzeki’ < bg. *gbrlo*, którego podstawowym znaczeniem jest ‘gardło, szyja’, a dopiero w znaczeniu przenośnym używa się go jako ‘szyjka butelki’, czy ‘odnoga (gardło) rzeki’. Polisemantyzm wyrazów rumuńskich odpowiada najczęściej znaczeniu tych wyrazów w językach południowosłowiańskich (zwłaszcza w języku bułgarskim), a rzadziej pokrywa się ze znaczeniem w pozostałych językach słowiańskich, np. rum. = bg. *vreme* 1. ‘czas’, 2. ‘epoka’, 3. ‘pora’, 4. ‘pogoda’.

Zapożyczenia polisemantyczne można podzielić na:

a) wyrazy oryginalnie polisemantyczne o jednym, specyficznym znaczeniu w języku rumuńskim, np. ***polog*** ‘pokos’, por. bg. *polog* 1. ‘gniazdo ptaków hodowlanych’, 2. ‘jajko przynęta’, 3. ‘sноп trawy, pokos’; ***deal*** ‘wzgórze’, por. bg. *djal* 1. ‘część’, 2. ‘wzgórze’, 3. ‘szczyt’; ***gârlă*** ‘strumień’, por. bg. *gbrlo* 1. ‘gardło’, 2. ‘szyja’, 3. *przen.* ‘szyjka butelki’, 4. *przen.* ‘odnoga rzeki’;

b) wyrazy posiadające wszystkie lub kilka identycznych znaczeń (polisemia słowiańsko-rumuńska), np:

rzeczowniki: ***babă*** 1. ‘baba’, 2. ‘akuszerka’, por. bg., srb. *baba* ‘id.’; ***nevastă*** ‘panna młoda, mężatka’, por. bg., srb. *nevesta* ‘id.’; ***duh*** 1. ‘duch’, 2. ‘umysł’, 3. *przen.* ‘dowcip’, por. scs. *duchъ* 1. ‘duch, umysł’, 2. ‘oddech, tchnienie’, por. srb. *dub* 1. ‘duch’, 2. ‘umysł’, 3. ‘dowcip’; ***sărac*** 1. ‘sierota’, 2. ‘biedny’, 3. ‘owdowiały’, por. bg., srb. *sirak* 1. ‘sierota’, 2. ‘biedak’, w przypadku tego ostatniego przykładu rozszerzenie semantyczne przeniosło się na inne części mowy (tutaj z rzeczownika na przymiotnik);

przymiotniki: ***slab*** 1. ‘chudy’, 2. ‘słaby’, por. bg., srb. *slab* ‘id.’; ***slobod*** 1. ‘wolny’, 2. ‘niezameżny’, 3. ‘wyzwolony’, 4. ‘samodzielny’, por. bg. *slobod*, srb. *slobodan*; ***scump*** 1. ‘cenny’, 2. ‘drogi’, 3. ‘skąpy’, por. cs. *skapъ*, bg. *skъp*, srb. *skup* ‘id.’; ***bogat*** 1. ‘bogaty’, 2.

‘liczny, obfity’, por. bg., srb. *bogat* ‘id.’; **prost** 1. ‘prostoduszny’, 2. ‘zwykły’, 3. ‘lichy’, 4. ‘prosty’, 5. ‘głupi’, por. bg. *prost* ‘id.’, scs. *prostb* ‘id.’;

czasowniki: **a (se) trudi** 1. ‘trudzić się’, 2. ‘cierpieć’, por. scs. *truditi (se)* ‘id.’; **a lipi** 1. ‘lepić’, 2. ‘przyczepić’, por. bg. *lepja* ‘id.’, srb. *lepiti* ‘id.’, **a topi** 1. ‘topić’, 2. *przen.* ‘słabnąć’, 3. ‘zatracać się’, 4. ‘przepaść’, por. srb. *topiti* ‘id.’, bg. *topja* 1. ‘moczyć’, 2. ‘topić’, 3. ‘słabnąć’, cs. *topiti se* ‘podgrzewać’;

4.7.3. Zapożyczenia o nowym znaczeniu w języku rumuńskim

Wyrazy zapożyczone z języków słowiańskich nie zawsze dziedziczyły ich oryginalne znaczenie. Ich sens w języku rumuńskim mógł ulec zupełnej zmianie lub mogło zachować się tylko jedno, nie zawsze podstawowe znaczenie. Pozostałe znaczenia danego wyrazu rozwinęły się już swobodnie na gruncie języka rumuńskiego zgodnie z zapotrzebowaniami, wyobraźnią oraz skojarzeniami nowych użytkowników. Modyfikacje semantyczne powodowane szczególnymi przypadkami (m.in. socjologicznymi, historycznymi, psychologicznymi) dokonywały się poprzez rozszerzenie lub zawężenie (specjalizację) znaczenia, ewentualnie użycie metaforyczne danego wyrazu. Należy zwrócić uwagę, że w okresie pierwszych poświadczeń w tekstach (w XVI i XVII wieku), wyrazy zapożyczone wykazywały archaiczny charakter nie tylko pod względem fonetycznym, ale również semantycznym, czyli ówczesne znaczenia były znacznie bliższe słowiańskiemu oryginałowi, niż współczesne. Obecnie np. *mândru* utraciło swe podstawowe, przeniesione z oryginału znaczenie²³². W tekstach z XVI wieku występuje w znaczeniu ‘mądry’, czyli posiada identyczne znaczenie jak etymon słowiański *mądro*, w XVII wieku dochodzą do niego inne znaczenia: ‘dumny’ oraz ‘wspaniały’, natomiast we współczesnym języku podstawowym znaczeniem *mândru* jest 1. ‘dumny’, 2. ‘pyszny, dumny’, 3. *reg.* ‘piękny’, 4. *pot.* ‘osoba obdarzona czymś szczególnym uczuciem’²³³.

Wyrazy, które w języku rumuńskim zmodyfikowały swoje znaczenia można podzielić na:

²³² G. Mihăila sugeruje jednak, że *mândru* w znaczeniu ‘mądry’, mogło być zapożyczeniem książkowym jako wynik słowiańskiego wpływu kulturowego, por. *op. cit.*, s. 243.

²³³ zob. DEX, s. 613.

a) wyrazy, które rozszerzyły swoje znaczenie zachowując jednocześnie związek semantyczny z prototypem słowiańskim, np.: **ialovitǎ** ‘gruba, tłusta krowa’, por. bg., srb. *jalovica* ‘jałówka’, **mašteha** ‘macocha’ < cs. *maštecha* ‘id.’, por. rum. znaczenie rozszerzone *mașter,-ă* ‘przyrodni (ojciec, brat, siostra)”; **blaznǎ** 1. ‘oszustwo’, 2. ‘potwór’, por. scs. *blazna* 1. ‘pomyłka’, 2. ‘wada’, por. srb. *blazan* ‘błąd’, *sablazan* ‘zgorzenie’; **voinic** ‘żołnierz’, por. cs., bg., srb. *vojnĭk* ‘id.’, por. rum. znaczenie rozszerzone ‘młodzieniec’, *adj.* ‘śmiały, odważny’; **a pofiti** 1. ‘życzyć’, 2. ‘zapraszać’, 3. ‘prosić’, 4. ‘żądać’, 5. ‘pożądać’, por. słow. **pochbŕtĕti* 1. ‘życzyć’, 2. ‘zapraszać’; **a târî** 1. ‘rozgnieść’, 2. ‘wlec’, 3. ‘pełzać’, czolgać się’, por. scs. *trĕti (trĕti)*, srb. *trti* ‘trzeć’; **ogradǎ** 1. ‘plot’, 2. ‘podwórze’, 3. ‘kryjówka dzikich zwierząt’, 4. ‘owczarnia’, por. bg. *ograda* 1. ‘plot’, 2. ‘ogród’, 3. ‘podwórko’, 4. ‘zagroda’, por. scs. *ograda* ‘plot, zagroda’; **dungǎ** 1. ‘linia’, 2. *arch.* ‘linia, ród’, 3. ‘prążek, pasek’, 4. ‘krawędź, kant, bok’, por. bg. *duĝa* 1. ‘linia’, 2. ‘łuk’, 3. ‘klepka’, 4. ‘szew’; **a govi** ‘pilnować panny młodej’, por. bg. *goveja* ‘milczeć w celu okazania szcunku rodzicom panny młodej’; **a podobi** 1. ‘upodabniać się, być podobnym’, 2. ‘przystoi, godzić (się)’, 3. ‘stroić się, ozdabiać’, 4. ‘wyposażać’, por. scs. *podobiti se* ‘upodobnić się’, bg. *podobja, podobavam* ‘przystoi, godzi się’;

b) wyrazy, które zawęziły swoje znaczenie w języku rumuńskim: **slei** 1. ‘ścinać się’, 2. ‘oczyszczać z mułu studnie’, 2. ‘przetapiać metale’, por. scs. *sblĭjati se* ‘złać się, płynąć (o rzece)’, bg. *sleja* ‘zlewać się’; **spoi** 1. ‘powlekać, posrebrzać, cynkować’, 2. ‘smarować’, 3. ‘lepić glina’, por. cs. *sĕpoiti*, bg. *sĕpoja* ‘łączyć, spajać’; **a plăsa** ‘klaskać w dłonie’, por. scs. *plĕsati*, bg. *pleša*, srb. *plesati* ‘tańczyć’; **năcladǎ** ‘drewno przygotowane do palenia’, por. scs. *nakladati* ‘wkładać, nakładać’, bg. *naklada* ‘układać drewno w stos i podpalać’, bg. *klada* ‘stos’.

c) wyrazy, które przeszły do języka rumuńskiego z zupełnie nowym znaczeniem (mutacja semantyczna), np.:

rzeczowniki: **zǎpadǎ** ‘śnieg’, por. scs. *zǎpadati* ‘padać’; **scovardǎ** ‘blin, naleśnik’, por. scs. *scovarda* ‘patelnia’; **păianjen** ‘pająk’ der. rum. *painjinǎ* ‘pajęczna sieć’ (< bg. *pajaŝina* ‘id.’); **dobitoc** 1. ‘zwierzę, bydło’, 2. *przen.* ‘głupek’, 3. *arch.* ‘majątek w bydło’, por. bg. *dobitok* 1. ‘zwierzęta domowe’, 2. *przen.* ‘głupek’, cs. *dobytkĕb* ‘dobytek, majątek’, srb. *dobitak* 1. ‘zysk’, 2. ‘majątek’, 3. ‘bydło’; **nevedenie** ‘zazdrość’, por. scs. *nĕvĕdenije*, bg. *nevedenie* ‘niewiedza’;

otroc ‘męczennik’, por. scs. *otroekъ* ‘dziecię’, stbg. *otrok* 1. ‘dziecię’, 2. *bist.* ‘chłop niewolny’; **podoabă** ‘ozdoba’, por. scs. *podoba* ‘sposób, stosowność’, bg. *podob* ‘id.’, stbg. *podoba* ‘przyzwoitość, umiar’; **podvig** 1. ‘skrucha, pokuta’, 2. ‘przepaska noszona przez mnichów’, por. scs. *podvigъ* ‘zmaganie’, bg. *podvig* ‘bohaterski czyn’; **logodnic,-ă** ‘narzeczony,-a’, por. cs. *logodъnъ* ‘stosowny, odpowiedni’; **năsălie** ‘karawan’, por. bg. *nosilo* ‘nosze’; **stană** ‘blok kamienny, głaz’, por. cs. *stana*, bg. *stena* ‘ściana, mur’; **țvetoslov** 1. ‘zielnik’, 2. ‘księga, w której są rozpisane msze na święta i w intencji świętych w ciągu roku’, por. cs. *cvětoslov* ‘zielnik’;

przymiotniki: **jestoc** ‘złośliwy’, por. scs. *žestokъ* ‘twardy, skąpy’, bg. *žestok* ‘okrutny, srogi’, **leatnic** ‘leniwy’, por. cs. *lětnъ* ‘letni’;

czasowniki: **a dăria** ‘drapać’, por. scs. *dъrati*, bg. *derja*, srb. *dereti* ‘drzeć’; **a grăbi** ‘śpieszyć się, pospieszać’, por. scs. *grabiti* ‘grabić, odbierać’, srb. *grabiti* ‘id.’, bg. *grabja* 1. ‘id.’, 2. ‘iść szybko’; **a obosi** ‘męczyć się’, por. bg. *obosja*, srb. *obositi* 1. ‘zostać bosym’, 2. ‘zgubić podkowę’; **a tihni** ‘cieszyć, sprawiać przyjemność’, por. cs. *tichnati* ‘być wypoczętym’, srb. *tiknuti* ‘wzruszyć’; **a tocni** 1. ‘umawiać się’, 2. ‘targować się’, 3. ‘zgadzać się’, 4. ‘najmować się’, 5. ‘układać’, 6. ‘sporządzać’, 7. ‘przeznaczać’, 8. ‘przygotowywać’, 10. ‘upiększać’, 11. ‘zdrowieć’, 12. ‘odnawiać’ por. scs. *tokъmiti* ‘porównywać’, srb. *takmiti* ‘prześcigać się, współzawodniczyć’; **a lovi** 1. ‘uderzać, bić’, 2. ‘atakować’, por. cs. *loviti* 1. ‘polować’, 2. ‘łowić’, 3. ‘chwytać’, srb. *loviti* ‘id.’, bg. *lovja* 1. ‘chwytać, łapać’, 2. ‘polować’, 3. ‘łowić’; **a jigni** 1. ‘obrazić’, 2. ‘przekląć’, por. cs. *žignuti* 1. ‘spalić’, 2. ‘uderzyć’, srb. *žignuti* 1. ‘zgnąć’, 2. ‘kolnąć’; **a posluși** 1. ‘służyć, usługiwać’, 2. *rel.* ‘posługiwać do mszy, odprawiać mszę’, por. scs. *poslušati*, bg. *poslušam* ‘być posłusznym, słuchać’.

Szczególnym przykładem modyfikacji semantycznej sławizmów w języku rumuńskim są *nomina sacra*, które w wyniku częstego użycia uległy profanacji znaczenia. Poprzez rozszerzenie sensu lub metaforyzację, ich pierwotny – sakralny charakter nabral znaczenia laickiego, wykorzystywanego w języku potocznym, a nawet ironicznym co najlepiej można zaobserwować w wyrażeniach frazeologicznych²³⁴.

²³⁴ M. Mitu *op. cit.*, s. 25-36.

a) podstawowe pojęcia religii chrześcijańskiej, np. **duh** rel. ‘duch, Duch Święty’, pot. ‘umysł, rozum, inteligencja’, przén. ‘dowcip’, por. *plin de dub* ‘pelen ducha, inteligentny’, *sărac cu dubul* ‘głupi’, por. srb. *dubovit* 1. pot. ‘dowcipny’, 2. pot. ‘sprytny’; **rai** rel. ‘raj’, pot. ‘cudowne miejsce’, por. *pe o gură de rai* ‘piękny widok’, *raiul pe pământ* ‘raj na ziemi’;

b) pojęcia dotyczące miejsc i bytów złowróźbnych, np. **iad** rel. ‘piekło’, przén. ‘jakikolwiek cierpienie, ogłuszający hałas’, **satană** rel. ‘szatan’, pot. ‘duch nieczysty, iron. osoba złośliwa, perfidna’;

c) pojęcia dotyczące hierarchii kościelnej, np. **popă** rel. 1. ‘pop’, 2. pot. ‘rumuński, wiejski pop, słabo wykształcony, w folklorze rumuńskim określenie często humorystyczne i ironiczne, 3. ‘figura w kartach’, por. *a da ortu popii* ‘umrzeć (dosłownie: dać popu pieniądze)’, w potocznej terminologii botanicznej i zoologicznej liczne gatunki zawierają w sobie człon *popă*, np. *săpunul-popii* ‘mydlnica *Saponaria officinalis*’, *ouăle popii* ‘ciemniernik *Helleboerus purpurascens*’.

d) pojęcia dotyczące obiektów i kultu religijnego, np. **moaște** rel. ‘relikwie’, por. *a plimba ca pe sfintele moaște* ‘wykonywać bezużyteczne ruchy (dosłownie: spacerować po świętych szczątkach)’; **cădelniță** rel. ‘kadzielnica’, por. *a cădelnița v., rel.* ‘poruszać kadzielnicą’, przén. ‘pochlebiać komuś’; **aghiazmă** rel. ‘woda święcona’, przén. ‘wódka’; **pomelnic** rel. ‘lista żywych i zmarłych fundatorów’, pot. ‘długa, nudna lista’.

W niektórych przypadkach do laicyzacji religijnego terminu dochodziło już w momencie zapożyczenia i przyjmowania danego wyrazu na gruncie rumuńskim, np. **mirosi** 1. ‘czuć zapach’, 2. ‘pachnieć’, 3. przén. ‘przeczuwać’ por. cs. *mirosati*, bg. *mirosam* ‘namaszczać olejami świętymi’.

W przypadku zapożyczenia wyrazów słowiańskich do języka rumuńskiego obserwuje się również odwrotny proces – głównie w wyniku zawężenia znaczenia, laickie wyrazy słowiańskie nabrały w języku rumuńskim sakralnego charakteru, np. scs. *umivalnica* ‘naczynie do mycia’ > rum. *umivalnica* ‘naczynie do obmywania stóp podczas mszy’, scs. *uspenije* ‘zaśnięcie’ > rum. *Uspenie* ‘Zaśnięcie Maryi Panny’, cs. *mirovati* ‘być spokojnym’ > rum. *mirui* ‘1. konsekrować namaszczać mirrą, 2. bierzmować’. Niektóre współczesne *nomina sacra* pierwotnie w języku rumuńskim kontynuowały laickie słowiańskie znaczenia,

np. scs. *vladyka* ‘pan, władca’ > rum. *vlădică (arch.)* ‘pan, władca (1561 r.), (*współcz., cerk.*) ‘władzka, biskup’.

4.8. Sławizmy literackie

W pismach do 1640 roku spotyka się cały szereg wyrazów zapożyczonych z tekstów cerkiewnych i słowiańskich (rzadziej z języków węgierskiego i nowogreckiego), które w okresie starorumuńskiego (*epoca veche*) stanowiły bazę słownictwa kulturalnego języka literackiego²³⁵. Niektóre spośród tych wyrazów przyczynią się do formowania terminologii w różnych dziedzinach piśmiennictwa, a część z nich, dzięki częstemu użyciu w tekstach i produktywności derywacyjnej oraz semantycznej, będzie stanowić jądro wyspecjalizowanego słownictwa (eklezyjastycznego, prawno-administracyjnego, beletrystycznego, filozoficznego etc.). Jednak wiele wyrazów, które zostało zapożyczonych drogą książkową nigdy nie przeniknęło do języka potocznego. Są to sławizmy (rum. *slavonismele*), o archaicznym charakterze fonetycznym i semantycznym. Mimo, iż nie zostały nigdy rozpowszechnione w języku rumuńskim, odgrywały ważną rolę stylistyczną, dzięki której zachowana była odrębność ówczesnego języka literackiego od mowy potocznej, np. **gotov** ‘gotowy’ < scs. *gotovъ*, por. rum. pot. *gată*; **i** < scs. *i*, por. rum. pot. *și*; **crasnă** ‘piękno, uroda’ < cs. *krasna*, por. pot. *frumusețe*; **velicie** *Dzeului nostru* < scs. *veličije*, por. rum. pot. *mărire*; **cupeț** ‘kupiec’ < scs. *купѣць*, por. rum. pot. *negustor*; **măcitel** ‘tyran’ < scs. *mačitelъ*. Oprócz funkcji stylistycznych, przyczyną stosowania ich przez pisarzy i uczonych skrybów był (podobnie jak w przypadku kalk leksykalnych) niejednokrotnie brak odpowiedniej terminologii w języku rumuńskim. Najprostszym rozwiązaniem na brakujący ekwiwalent było wprowadzenie do tekstu rumuńskiego wyrazu użtego w oryginale, np. **văspriemnic** ‘następca’ < cs. *vspríjemník*; **văzdârjanie** ‘wstrzeźliwość’ < cs. *vszdržanije*; **văzvijenie** ‘podniesienie krzyża’ < scs. *vszdviženije*,

²³⁵ ILRL, București 1997, s. 208.

dzięki czemu tłumacze mogli uniknąć stosowania zbyt długich opisowych form rumuńskich.

Poszczególni tłumacze i pisarze w okresie starorumuńskim posługiwali się słownictwem specyficznym dla siebie lub danego obszaru. Jednym z najoryginalniejszych pod tym względem był XVII-wieczny Metropolita Moldawski Dosofteiu, który wprowadzał do swoich dzieł liczne sławizmy niespotykane w żadnych, ani we wcześniejszych, ani w późniejszych tekstach rumuńskich, np. **blâdnic**, *blâdnită* ‘nierządnik,-ca’ < por. scs. *blâdnica*; **ivlenie** ‘objawienie’ < scs. *ěvlenie*; **slavoslovi** ‘wysławiać’ < scs. *slavosloviti*; **cumir** ‘bożek, idol’ < scs. *kumirь*, por. rum. *idol*; **boiniță** ‘miejsce bitwy’ < por. srb. *bojnica*; a także liczne formacje z przedrostkiem *bogo-* i *blago-*: **bogoboreț** ‘sprzeciwiający się bogu’ < scs. *bogoborьць*; **bogorojdenie** ‘Boże Narodzenie’ < scs. *bogoroždjenje*; **blagonoseț** ‘dobrodziej’ < scs. *blagonosьць*, por. rum. *binefăcător*; **blagoiavlenie** ‘Objawienie Pańskie’ < scs. *blagoěvlenie*, por. rum. *Bobotează*²³⁶.

Sławizmy mogą być również charakterystyczne dla danej grupy tekstów. I tak w tekstach rotacyzujących z XVI wieku (*textele rotacizante*) zostały zarejestrowane nie notowane nigdzie indziej terminy takie jak np. **anchiră** ‘kotwica’ < scs. *ankira*; **ispolin** ‘olbrzym’ < scs. *ispolinь*; **gunosi** ‘brzydzić się’ < scs. *gunositi*; **răsvări** ‘mieszać’ < scs. *rastvoriti* (notowany jedynie w *Psaltirea Hurmuzaki*).

Pewne sławizmy występowały tylko w tekstach pochodzących z danego obszaru Rumunii, np. **ispisoc** ‘akt własności’, **nastavnic** ‘przeor’ są notowane jedynie w tekstach moldawskich. W średniowiecznych dokumentach z Mołdawii na określenie ‘podczaszego’ używano słowiańskiego **ceașnic** < cs. *časnikь*, obok ówczasnie obowiązującego zarówno w Mołdawii, jak i na Wołoszczyźnie tytułu **paharnic** < der. rum. *pabar* (< węg. *pohar*)²³⁷.

Najczęściej spotykanymi sławizmami i wyrażeniami cerkiewnymi w rumuńskich tekstach z okresu XVI i XVII wieku są: **az** ‘eu’, **biv** ‘fost’, **blagocestiv** ‘evlavios’, **blagodатели** ‘binefăcător’, **bogoslovie** ‘teologie’, **brat** ‘frate’, **dni** ‘zile’, **glava** ‘cap, capitol’, **gospod** ‘domnesc’, **gospodar**, *gospodin* ‘domn’, **i** ‘și’, **let** ‘anul’, **liudi** ‘oameni’, **measița** ‘lună’, **nerușiit** ‘nesticat’, **ot** ‘de, din’, **ot tam** ‘de acolo’, **pis**, **pisah** ‘a scris’, **pol**

²³⁶ M. Mitu *Slavonisme și polonisme la Dosoftei* [w:] *Studii de etimologie româno-slavă*, București 2001, s.134-143.

²³⁷ ILRL, s. 201-203.

‘jumătate’, *pravoslovie* ‘ortodoxie’, *pravoslavnic* ‘ortodox’, *procet, procit, procitah* ‘a citit’, *spăsenie* ‘mântuire’, *tij* ‘de asemenea’, *treți* ‘al treilea’, *u* ‘la’, *văleat, velet* ‘în anul’, *vel* ‘mare’, *veliji* ‘mari’, *za* ‘pentru, de’, *zdravie* ‘sănătate’, *zemle, zemli* ‘țară’²³⁸.

4.9. Słowiańskie kalki językowe w języku rumuńskim

Kalka językowa nie jest adaptacją obcego wyrazu jak w przypadku zapożyczeń, ale adaptacją jego sensu, *jest imitacja, przeróbką szablonu z innego języka i wstawieniem go do własnego języka za pośrednictwem rodzimych środków językowych*²³⁹. Pierwsze słowiańskie kalki językowe w języku rumuńskim pojawiły się już w okresie bilingwizmu rumuńsko-słowiańskiego. W wyniku skalkowania słowiańskich wyrazów bądź wyrażení, do dziś w języku rumuńskim funkcjonuje takie słownictwo jak rum. *lume* ‘świat’ < łac. *lumen* ‘światło’, por. scs. *světlo* 1. ‘światło’, 2. ‘świat’; rum. *unt de lemn* ‘olej’, por. słow. *drěvěno maslo*; rum. *broască* 1. ‘żaba’, 2. ‘zamek w drzwiach’, por. bg. *žabka* 1. ‘żabka’, 2. ‘zawias’; rum. *întunerec* 1. ‘ciemność’, 2. *arch.* ‘dziesięć tysięcy’, por. scs. *tьma* ‘id.’; rum. *destul* (*de* + *sătul*) skalkowane według bułgarskiego *dosta* (*do* + *sit*); rum. *nesăturat* ‘nienasycony’, por. scs. *nesytъ* ‘id.’, bg. *nesit* ‘id.’. Niektóre wyrazy rumuńskie pod wpływem słowiańskiej kalki utraciły swoje pierwotne znaczenie, np. rum. *vită* ‘zwierzę’ < łac. *vita* ‘życie’, por. scs. *životъ* 1. ‘życie’, 2. ‘zwierzę’²⁴⁰.

W drugiej połowie XVI wieku czyli w okresie pojawiania się pierwszych tekstów przetłumaczonych na język rumuński, nasila się problem coraz częstszego kalkowania słowiańskich wyrazów i wyrażení. Ze względu na fakt, że tłumacze odczuwali braki w rodzimym słownictwie (a być może chcieli nadać przekładowi stosowny, najczęściej religijny charakter), sami tworzyli za pomocą derywacji lub form złożonych nowe wyrazy lepiej oddające ducha oryginalnego tekstu. Powstania licznych kalk lingwistycznych nie

²³⁸ O. Mítroc *Curs și album de paleografie chirilică românească*, Suceava 1998, s. 51.

²³⁹ E. Seidel, *Elemente sintactice slave în limba română*, București 1958, s. 133.

²⁴⁰ ILR, s. 317-319.

należy jednoznacznie łączyć z ubóstwem leksykalnym ówczesnego języka rumuńskiego, ponieważ wiele spośród tych nowych pojęć miała już swoje odpowiedniki w rodzimym słownictwie, ale raczej z gorliwością tłumaczy i kopistów. Pojawia się tu zatem szeroka konkurencja pomiędzy terminami, a w rezultacie synonimia wzbogacająca zasób języka literackiego, np. rum. *leocorn* (łac.) – rum. *inorog* (słow.) – rum. *uncornu* (kalka); rum. *bezăconic* (słow.) – rum. *preastăpnic* (słow.) – rum. *făcători-fără-lege* (kalka).

Wyrazy złożone.

Najbardziej charakterystycznymi kalkami w okresie powstawania pierwszych tłumaczeń są wyrazy złożone. Biorąc pod uwagę, że język rumuński nie obfituje w formacje tego typu, ilość tych wyrazów w tłumaczeniach (zwłaszcza religijnych) jest zaskakująca.

Najwięcej wyrazów złożonych, spotykanych w XVI-wiecznych tłumaczeniach powstało poprzez połączenie dwóch rzeczowników, np. *obştevieţuielnic* – kalka scs. *obštežitelnъ*; *omdragoste* oraz *omiubire* – kalka scs. *člověkoljubije*. Częstym złożeniem jest połączenie przymiotnika i rzeczownika, np. *omiubitor* – kalka scs. *člověkoljubecъ*; *bunămirosenie* – kalka scs. *blagoahanije*, jak również przyimka i rzeczownika, np. *fără lege* – kalka scs. *bezăkonije*; *asupraľuare* – kalka scs. *prěmnoženije*; *precurată* – kalka scs. *prěcista*. Spotykane są także złożenia rzeczowników z przysłówkami, np. *nesăturat* – kalka scs. *nesytъ*, jak również liczebnikami: *uncornu* – kalka scs. *inorogъ*. Podobnie w przypadku czasowników, które występują w złożeniach między innymi z przysłówkami, np. *a aintepune* – kalka scs. *prědbložitî*; *a bire-grăi* – kalka scs. *blagosloviti*, czy przysłówkami, np. *fără-dumnezei* – kalka scs. *bezbožnъ*.

Kalki leksykalne odnaleźć można nie tylko w wyrazach złożonych. Dokładnymi tłumaczeniami wyrazów słowiańskich są m.in. *prespune* – kalka scs. *nakazati* ‘skarcić, pouczyć’; *rânji* – kalka scs. *šetati se* ‘szmerać’; *zidire* – kalka scs. *szьbdanije* ‘stan społeczny’.

Uciekanie się do skalkowanych struktur leksykalnych (również do zapożyczeń leksykalnych i semantycznych) w tłumaczonych tekstach wczesnorumuńskich dowodzi

podjmowania przez ówczesnych ludzi pióra prób stworzenia i podkreślenia literackiego stylu języka kultury²⁴¹.

4.10. Konkurencja terminów łacińskich i słowiańskich w języku rumuńskim

Synonimia pośród terminów słowiańskich, a również w stosunku do terminów autochtonicznych (odziedziczonych z łaciny bądź języka dackiego) jak i zapożyczeń z innych języków stanowi bardzo złożony problem, który mógłby być tematem osobnych, obszernych badań leksykologicznych²⁴².

Relacje synonimiczne można rozpatrywać w dwóch głównych aspektach: ze względu na ich pochodzenie oraz ze względu na ich funkcję w języku – pojęciową lub ideograficzną, stylistyczną i terytorialną. Zresztą ta ostatnia funkcja jest najczęściej spotykaną w większości przypadków serii synonimicznych, które odzwierciedlają przede wszystkim zróżnicowanie geograficzne normy leksykalnej. Znacznie rzadziej w relacjach synonimicznych występują wyrazy używane na jednym obszarze językowym lub te, które poprzez zróżnicowanie terminów oddają potrzebę ówczesnych tłumaczy unikania monotonii w przekładach²⁴³.

Nie wchodząc zbyt głęboko w złożoną analizę leksykalną funkcji języka, skupię się tutaj na pierwszym aspekcie, mianowicie synonimii będącej wynikiem późniejszych w stosunku do słownictwa rodzimego zapożyczeń słowiańskich oraz z innych języków (greckiego, węgierskiego).

Synonimy łacińsko – słowiańskie

---

²⁴¹ por. IRL, s. 206; ILR, s. 570.

²⁴² G. Mihăilă, *op. cit.*, s. 255.

²⁴³ IRL, s. 188.

Ekspansja języków słowiańskich na tereny rumuńskie, zarówno w najwcześniejszym okresie bilingwizmu słowiańsko-łacińskiego, jak i późniejszym okresie podyktowanym warunkami kulturalno-religijnymi, przyczyniła się do powstania wielu par synonimicznych, a nawet do stopniowego wyparcia z języka rumuńskiego rodzimych, autochtonicznych wyrazów na rzecz zapożyczeń słowiańskich. Dotyczą one podstawowego obszaru słownictwa oraz wyspecjalizowanego słownictwa z obszaru kultury, religii czy administracji.

a) synonimia absolutna łacińsko-słowiańska: *pulbere*²⁴⁴ (łac.) – *praf* (słow.) ‘proch’; *timp* (łac.) – *vreme* (słow.) ‘czas’; *secure* (łac.) – *topor* (słow.) ‘siekiera’; *nureț* (łac.) – *mâncare* (łac.) – *hrană* (słow.) ‘pożywienie’; *grăunte* (łac.) – *bob* (słow.) ‘nasiono’; *vită* (łac.) – *dobitoc* (słow.) ‘bydło’, ‘zwierzę domowe’; *fiară* (łac.) – *dihanie* (słow.) – *jivină* (słow.) – *gadină* (słow.) ‘dzikie zwierzę’, ‘stworzenie’; *spaimă* (łac.) – *frică* (gr.) – *groază* (słow.) ‘strach’; *voce* (łac.) – *glas* (słow.) ‘głos’; *durere* (łac.) – *boală* (słow.) ‘choroba’; *față* (łac.) – *obraz* (słow.) ‘twarz’; *corp* (łac.) – *trup* (słow.) ‘ciało’; *a lucra* (łac.) – *a munci* (słow.) – *pot. a (se) trudi* (słow.) ‘pracować’; *sănătos* (łac.) – *zdravăn* (słow.) ‘zdrowy’; *deșert* (łac.) – *gol* (słow.) ‘pusty, opustoszały’;

b) wyraz łaciński o charakterze archaicznym (lub regionalnym) wyparty z języka ogólnonarodowego przez synonim słowiański: *arch. arină* (łac.) – *nisip* (słow.) ‘piasek’; *arch., reg. nea* (łac.) – *zăpadă* (słow.) ‘śnieg’; *arch. șerb* (łac.) – *rob* (słow.) – *lit. sclav* (łac.) ‘niewolnik’; *arch. gintu* (łac.) – *rudă* (słow.) – *rod* (słow.) – *neam* (węg.) ‘ród’; *arch. a via* (łac.) – *a trăi* (słow.) ‘żyć’;

c) wyraz słowiański o charakterze archaicznym lub regionalnym: *vacă* (łac.) – *arch., reg. ialoviță* (słow.) ‘duża, tłusta krowa’; *cap* (łac.) – *arch. glavă* (słow.) ‘głowa’; *spate* (łac.) – *spinare* (łac.) – *arch. gârbă* (słow.) ‘plecy’; *înțelepciune** (łac.) – *arch. mândroste** (słow.) ‘mądrość’; *ceață* (łac.) – *arch. măglă* (słow.) ‘mgła’.

²⁴⁴ zebrane przykłady por. G. Mihăilă, *op. cit.*, s. 257-261; DAR; DEX.

* wyrazy notowane przez ILRL jako synonimy w XVI i XVII wieku, por. s. 188, 207.

d) synonim słowiański o charakterze potocznym we współczesnym języku rumuńskim: *picior* (łac.) – *pot. crac* (słow.) ‘noga’; *a înnegri* (łac.) – *pot. a cerni* (słow.) ‘farbować na czarno’; *a se certa** (łac.) – *pot. a se sfădi** (słow.) ‘klócić się’;

e) synonimy łacińsko – słowiańskie, gdzie współcześnie wyraz słowiański zmienił swoje znaczenie: *lac. lac* – *słow. iezer* (słow.), początkowo oba wyrazy były równoznaczne, natomiast obecnie łac. wyraz jest używany w języku potocznym jako ogólne pojęcie ‘jezioro’, a słowiański zawężył swoje współczesne znaczenie jako ‘głębokie, górskie jezioro’; *nume* (łac.) – *lit. prenume* (łac.) – *arch., reg. poreclă* (słow.) ‘nazwisko’, obecnie wyraz słowiański używany jest w znaczeniu ‘przezwisko’; *minune** (łac.) – *arch. div** (słow.) – *ciudă** (słow.) jeszcze w XVII wieku te trzy wyrazy były synonimami i znaczyły ‘cud’, obecnie *div* jest archaizmem spotykanym jedynie w wyrażeniu frazeologicznym *în divuri, în chipuri*²⁴⁵, natomiast *ciudă* współcześnie zmieniło znaczenie jako ‘złość’.

Już w najstarszym okresie kontaktów językowych łacińsko (rumuńsko)-słowiańskich terminy pochodzące z tych dwóch języków konkurowały ze sobą. Spora część z nich zachowała się bez wzajemnego wykluczania do dzisiaj, jednak mimo, iż zostały one tutaj określone jako synonimy absolutne, można by się spierać co do ich absolutnej równoznaczności. Zastosowanie danego terminu, bądź to łacińskiego, bądź to słowiańskiego, jest podyktowane głównie względami stylistycznymi, np. we współczesnym języku codziennym używany jest raczej łac. *sănătos* ‘zdrowy’ niż słow. *zdravăn* o bardziej literackim charakterze: *Dascălul bisericii, un boltei zdravăn, frumos și voinic...* (I. Creangă, *Amintiri*). Na korzyść słowiańskich pożyczek i ich popularności niejednokrotnie miała wpływ większa ekspresywność danego słowizmu w stosunku do synonimu rumuńskiego innego pochodzenia, np. *beznă* (słow.) – *întunerec* (łac.) ‘ciemność’, *dovedi* – *arăta* (łac.) ‘okazać’, *năpădi* (słow.) – *cuceri* (łac.) ‘napadać’, *izbândă* (słow.) – *victorie* (łac.) ‘zwycięstwo’²⁴⁶.

Część wyrazów łacińskich została wyparta z języka literackiego i zastąpiona przez wyrazy słowiańskie, np. *nea* ‘śnieg’ zastąpione przez *zăpadă*. Jednak wiele wyrazów

²⁴⁵ Niestety nie udało się ustalić znaczenia tego wyrażenia frazeologicznego w języku polskim.

²⁴⁶ M. Mitu, *Wyraży rumuńskie pochodzenia słowiańskiego z etymonem podlegającym fleksji [w:] Словенска етимологија данас*, Београд 2007, s. 334.

łacińskich, obroniło swoją pozycję nie dopuszczając konkurencji słowiańskiej do powszechnego użycia, np. łac. *spate* ‘plecy’ nie uległo słow. *gârba*, które dzisiaj jest archaizmem. Inne synonimy słowiańskie, które w epoce starorumuńskiej cieszyły się powszechnym użyciem zarówno w mowie, jak i piśmie, dzisiaj zostały zdegradowane z literackiego języka do mowy potocznej, np. słow. *a cerni* ‘czernić’.

Innym przykładem zmiany wartości semantycznej starorumuńskiego synonimu jest współczesne przesunięcie znaczenia, np. *poreclă* strum. ‘nazwisko’ > rum. ‘przezwisko’, bądź jego zawężenie, np. *iezer* strum. ‘jezioro’ > rum. ‘głębokie, górskie jezioro’. Po przeanalizowaniu kilkudziesięciu przykładów nie natknęłam się jednak na podobną sytuację w przypadku synonimów łacińskich.

Pary synonimiczne łacińsko-słowiańskie kształtowały się również w późniejszych epokach, kiedy do języka rumuńskiego były zapożyczane wyrazy łacińskie jako neologizmy literackie lub z języków neoromańskich (głównie francuskiego i włoskiego), np. *ostrov* (słow.) – *insula* (łac. lit.) ‘półwysep, ostrów’, *uliță* (słow.) – *stradă* (wł.) ‘ulica’, *a sfârși* (słow.) – *a termina* (fr.) ‘kończyć’, *obște* (słow.) – *societate* (fr.) ‘społeczeństwo’²⁴⁷.

---

²⁴⁷ G. Mihăilă, *op. cit.*, s. 260-261.

SŁOWNIK
ZAPOŻYCZEŃ POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH
W JĘZYKU RUMUŃSKIM
W XVI I XVII WIEKU

Skróty gramatyczne

<i>acc.</i> – accusativus	<i>dem.</i> – deminutivum (zdrobnienie)
<i>adj.</i> – adjectiv (przymiotnik)	<i>etym.</i> – etymologia
<i>adm.</i> – terminologia administracyjna	<i>f.</i> – femininum (rodzaj żeński)
<i>alb.</i> – albański	<i>fr.</i> – francuski
<i>arch.</i> – archaiczny	<i>fraz.</i> – frazeologizm
<i>archit.</i> – architektura	<i>gen.</i> – genitivus
<i>arum.</i> – arumuński	<i>gr.</i> – grecki
<i>astr.</i> – astrologia	<i>hiszp.</i> – hiszpański
<i>augm.</i> – augmentativum	<i>hydr.</i> – terminologia hydrologiczna
<i>bałk.</i> – bałkański	<i>ib.</i> – ibidem
<i>bg.</i> – bułgarski	<i>id.</i> – idem
<i>bot.</i> – terminologia botaniczna	<i>icht.</i> – terminologia ichtiologiczna
<i>cerk.</i> – terminologia cerkiewna	<i>int.</i> – interiectum (wykrzyknik)
<i>chorw.</i> – chorwacki	<i>istrum.</i> – istrorumuński
<i>conj.</i> – coniunctio (spójnik)	<i>jedn.</i> – jednostka
<i>cs.</i> – cerkiewnosłowiański	<i>kont.</i> – kontaminacja
<i>cz.</i> – czeski	<i>kość.</i> – terminologia kościelna
<i>der.</i> – derywat	<i>kraw.</i> – terminologia krawiecka
<i>dial.</i> – dialektyczny	<i>kulin.</i> – terminologia kulinarna

<i>kuman.</i> – kumański	<i>prawd.</i> – prawdopodobnie
<i>l.</i> – lub	<i>protobg.</i> – protobułgarski
<i>lit.</i> – literacki	<i>przen.</i> – przenośnie
<i>loc. adv.</i> – wyrażenie przysłówkowe	<i>psł.</i> – prasłowiański
<i>loc. praep.</i> – wyrażenie przyimkowe	<i>psz.</i> – terminologia pszczelarska
<i>lud.</i> – ludowy	<i>red.</i> – redakcja
<i>łac.</i> – łaciński	<i>refl.</i> – zwrotny,
<i>m.</i> – masculinum (rodzaj męski)	<i>rel.</i> – terminologia religijna
<i>med.</i> – terminologia medyczna	<i>rodz.</i> – rodzaj
<i>meglrum.</i> – meglenorumuński	<i>roln.</i> – terminologia rolnicza
<i>n.</i> – neutrum (rodzaj nijaki)	<i>ros.</i> – rosyjski
<i>ngr.</i> – nowogrecki	<i>rum.</i> – rumuński
<i>niem.</i> – niemiecki	<i>ryb.</i> – terminologia rybacka
<i>nj.</i> – niejasny	<i>rzecz.</i> – rzeczownikowo
<i>num.</i> – numerativ (liczebnik)	<i>s.</i> – substantivum (rzeczownik)
<i>nzn.</i> – nieznany	<i>sard.</i> – sardyński
<i>ogst.</i> – ogólnosłowiański	<i>śqd.</i> – terminologia sądownicza
<i>ornit.</i> – terminologia ornitologiczna	<i>scs.</i> – staro-cerkieno-słowiański
<i>partic.</i> – particula (partykuła)	<i>sg.</i> – singularis (liczba pojedyncza)
<i>pdst.</i> – podstawowy	<i>slaw.</i> – sławizm
<i>pl.</i> – pluralis (liczba mnoga)	<i>śłow.</i> – słowiański
<i>pldst.</i> – południowosłowiański	<i>ślc.</i> – słowacki
<i>plnst.</i> – północnosłowiański	<i>śln.</i> – słoweński
<i>pocz.</i> – początek	<i>śrb.</i> – serbski
<i>pol.</i> – polski	<i>stbg.</i> – starobułgarski
<i>poł.</i> – połowa	<i>stfr.</i> – starofrancuski
<i>por.</i> – porównaj	<i>stniem.</i> – staroniemiecki
<i>postvb.</i> – postwerbalny	<i>strum.</i> – starorumuński
<i>pot.</i> – potocznie	<i>strus.</i> – staroruski
<i>powożn.</i> – powoźniczy	<i>syntg.</i> – syntagma
<i>praep.</i> – praepositium (przyimek)	<i>śrbg.</i> – średniobułgarski
<i>praw.</i> – terminologia prawnicza	<i>śrdwłac.</i> – średniowiecznołaciński

średn. – średniowiecze
śrgr. – średniogrecki
tat. – tatarski
top. – terminologia topograficzna
tur. – turecki
ukr. – ukraiński
w. – wiek
węg. – węgierski
wł. – włoski
włók. – terminologia włókiennicza
wojsk. – terminologia wojskowa
wschł. – wschodniosłowiański
współcz. - współczesny
vb. – verbum (czasownik)
zbior. – zbiorowy
za pośr. – za pośrednictwem
znacz. – znaczenie
zob. – zobacz
zool. – zoologia
zw. grzecz. – zwrot grzecznościowe

Skróty źródlowe

- DLR
- *Dicționarul limbii române întocmit și publicat după îndemnul și cu cheltuiala Majestății Sale Regelui Carol I, Academia Română, I-II, București 1913 – 1940*
  - *Dicționarul limbii române – serie nouă, Academia Română, red. I. Iordan, VI-XIV, București 1965-2000*
- ANON. CAR. *Anonymus Caransebesiensis [Dictionarium valachico-latinum] w: Tinerimea română, t.I, cz.III, str. 326-380*
- BB *Biblia de la București, București 1688*
- BER *Bългарски етимологичен речник, I-IV, Sofia 1971-2002*
- BORYŚ *Boryś W., Słownik etymologiczny języka polskiego, Kraków 2005*
- BRÜCKNER *Brückner A., Słownik etymologiczny języka polskiego, Warszawa 1927*
- CDB I – II *Petriceicu-Hașdeu B., Cuvente den bătrâni. Tom I. Limba română vorbită între 1550-1600, București 1878; Tom II. Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI, București 1879*
- COD. TOD. *Drăganu N., Două manuscripte vechi. Codicele Todorescu și Codicele Marțian, Wiena 1914*
- COD. VOR. *Sbiera I., Codicele Voronețean, Cernăuți 1885*
- CORESİ, EV *Coresi, Carte cu învățătură (1581), București 1914*
- CORESİ, PR *Coresi, Praxiu, Brașov 1563*
- DAR *Bulgăr G., Dicționar de arhaisme și regionalisme, București 2003*
- DER *Ciorănescu A., Dicționarul Etimologic al Limbii Române, București 2002*
- DERKSEN *Derksen R., Etymological Dictionary of the slavie inherited lexicon, Leiden-Boston 2008*
- DERS *Bolocan G., Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, București 1981*
- DEX *Academia Română, pod red. Coteanu I., Dicționarul explicativ al limbii române, București 1998*
- DLRV *Mihăilă G., Dicționar al limbii române vechi, București 1974*

- DOSOFTEI, MOL. Pușchilă D., *Molitevnicul lui Dosoftei*, București 1914
- DOSOFTEI, VS Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, Iași 1682
- ESSJ *Etymologičeskij slovarь slavjanskich jazykov*, red. O. N. Trubačev, 1-31, Moskva 1974-2009
- EV. Î. *Chiriacodromion sau Evanghelie învățătoare*, Bălgrad 1699
- FL. D. *Floarea darurilor*, Mss 1693, Bibliotecă Academiei Române
- FRAȚILĂ Frațilă V., *Etimologii, istoria unor cuvinte*, București 2000
- GCR I Gaster M., *Chrestomație română. Tom I. Introducere, gramatică, texte (1550 – 1710)*, Leipzig-București 1891
- HERODOT Iorga N., *Herodot (1645)*, Vălenii de Munte 1909
- ILR Rosetti A., *Istoria limbii române*, București 1968
- ILRL Ghețe I., *Istoria limbii române literare*, București 1997
- LM Tagliavini C., *Il „Lexicon Marsilianum”. Dizionario latino-rumeno-ungbese del sec. XVII*, București 1930
- M. COSTIN Miron Costin, *Opere*, București 1958
- MIHĂESCU Mihăescu H., *Influența grecească asupra limbii române*, București 1966
- MIHĂILĂ, ETYM. Mihăilă G., *Contribuții la etimologia limbii române*, București 2002
- MIHĂILĂ, IMPR. Mihăilă G., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, București 1960
- MIKLOSICH Miklosich F., *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien 1886
- MITU Mitu M., *Wyrazy rumuńskie pochodzenia słowiańskiego z etymonem podlegającym fleksji w: Slovenska etimologija danas, Zbornik simpozijuma održanog*, Belgrad 2007, str. 325-335
- MITU, ETYM. Mitu M., *Studii de etimologie româno-slavă*, București 2001
- MLADENOV Mladenov S., *Etimologičeski i pravopisnen rečnik na bŭlgarskija knižoven ezik*, Sofia 1941
- MOXA *Cronica lui Mihai Moxa (ok. 1640)* w: CDB I
- MS IEUD Ghețe I., *Manuscrisul de la Ieud*, București 1977
- NESTORESCU Nestorescu V., *Cercetări etimologice*, București 1999
- PASCU Pascu G., *Sufixe românești*, București 1916
- PALIA Roques M., *Palia d'Orăștie (1581-1582)*, Paris 1925
- PGL Miklosich F., *Lexicon Paleoslovenico–Graeco–Latinum*, Vindobone 1865

PO	<i>Palia de la Orăștie</i> , 1582
PRAV	Longinescu, S.G., <i>Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu</i> , București 1912
PRAV (1581)	<i>Pravila ritorului Lucaci</i> , Mss 1581 nr 692
PS. SCH.	<i>Psaltirea Scheiană</i> , Mss nr 449
PSALT, D.	Dosoftei, <i>Psaltirea în versuri</i> , Academia Română, București 1914
PSALT, H.	<i>Psaltirea Hurmuzaki</i> , Mss XVI w
PSALT.	Candrea I.A., <i>Psaltirea scheiană comparată cu celălalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește</i> , București 1916
RBE	<i>Rečnik na bŕlgarski jezik</i> , I-X, Sofia 1977-2000
SKOK	Skok P., <i>Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika</i> , Zagreb 1971
SPSL	<i>Słownik prasłowiański</i> , red. F. Sławski, I-VIII, Wrocław 1974-2001
TIKTIN	Tiktin H., <i>Rămanisch – deutsches Wörterbuch</i> , t. I-III, București 1895-1925
TS	<i>Tetraevanghel de la Sibiu</i> , Sibiu 1551-1553
URECHE	Ureche G., <i>Letopisețul Țării Moldovei</i> , Ediție de P.P. Panaitescu, București 1955
VARLAAM	Varlaam, <i>Cașania (1643)</i> , Ediție de J. Byck, București 1943

A

ADAMANT *s.n., arch., pot.* ‘diament’ – 1643: *adamantъ* (DLR I/1, 29); < cs. *adamanъ* ‘id.’, por. gr. *ἀδάμας* (PGL, 2).

AER *s.n., kość.* ‘welon, woal do przykrywania naczyń liturgicznych’ – 1588: *1 aeru* (DLR I/1, 55); < za pośr. słow. scs. *aerъ* z ngr. *αἴρῳ*, zmiana akcentu po wpływie rum. *áer* ‘powietrze’ < łac. *aer, aerem* (MIHĂESCU, 92).

AFURISI *vb., arch., kość.* ‘wykląć’ – 1643: *afurosoră*, 1646: *va aforisi* (DLR I/1, 65); < za pośr. słow., por. cs. *afurisati*, ze śrgr. *αφορίζο* (MIHĂESCU, 136); por. bg. *aforisamъ* ‘id.’. ♦ **afurisenie** *s.f.* ‘kłątwa’ – 1646: *afurisenie*; **afurisit,-ă** *adj.* 1. ‘przeklęty’ – 1601: *afurist*, 2. *arch.* ‘wyklęty, ekskomunikowany’ – 1646: *cel afurisitu* (ib.).

AGAREAN *s.m., arch.* ‘Hagarianin’ – XVI w.: *Agareanii* (DLR I/1, 66); < cs. *Agarěninvъ*. ♦ **agărenie** *s.f., arch.* ‘niewiara’ – 1682-86: *agărenie*; **agarinesc,-ească** *adj., arch.* ‘niewierzący, pogański’ – 1682-86: *agarinească* (ib.).

AGĂRNI *vb., arch.* ‘przykryć’ – 1700: *agěrn* (DLR I/1, 66); < łac. *ad* + etymon poch. słow., por. srb. *nagrnuti* ‘nagarnać, nagromadzić’ z psł. **grnati* ‘1. przemieszczać, 2. gromadzić’ (por. SPSŁ VIII/288; SKOK I/601). ♦ **agărnit,-ă** *adj., arch.* ‘przykryty’ – 1700: *agěrnit*; **agărnitură** *s.f., arch.* ‘przykrywa’ – 1700: *agěrniturě* (ib.).

AGNEȚ *s.n., kość.* ‘hostia’ – 1643: *agneț* (DLR I/1, 71); < scs. *agnьць* ‘baranek, jagnię’ (MIHĂESCU, 93).

AGUD *s.m., bot.* ‘morwa *Morus*’ – 1643: *agud* (DLR I/1, 73); < scs. (*s.f.*) *agoda (jagoda)* ‘owoc (drzewa)’, por. bg., srb. *jagoda* ‘poziomka’.

AIEVE, AIEVEA *adv.* 1. ‘oczywiście, napewno’ – XVI w.: *aiave vire*, 2. ‘otwarcie, publicznie’ – XVI w.: *de-va ție aiave*, 1652: *aievea*; 3. *arch.* ‘solidnie, dokładnie’ – XVI w.: *învățat a iave leagăa*; 4. ‘naprawdę’ – 1643: *la aiave*; 5. *adj.* ‘publiczny’ – 1688: *ceale aiavea* (DLR I/1, 77); < cs. *na javě* ‘jawnie’ + *praep.* rum. *a-* < łac. *ad-* (por. MIHĂILĂ, IMPR. 212).

ALMOJNĀ *s.f., arch.* ‘jalmużna’ – XVI w.: *almojnā* (DLR I/1, 120); < za pośr. slow., por. cs. *almužyno* z łac. *eleemosyna* (PGL, 4; DER, 34).

ALSĀU *s.n., arch.* ‘własność, cecha’ – 1673-86: *alsāul* (DLR I/1, 121); < forma rzeczownikowa zaimka *al sāu* ‘swój’ < łac. *suus*, kalka slow. *svoistvo*.

AMIN *int., adv., s.n.* ‘amen’ – XVI w.: *aminb*, 1673-86: *amin* (DLR I/1, 149); < za pośr. slow., por. scs. *aminb*, *aminb* ‘id.’, z gr. *αμήν* (MIHĂESCU, 90).

AMVON *s.n., kośc.* ‘ambona’ – 1543: *ambonb*, 1682-86: *amvon* (DLR I/1, 158); < za pośr. slow., por. scs. *am̃bonb*, cs. *am̃vonb*, bg. *amvon*, z gr. *ἀμβων* (MIHĂESCU, 186).

ANAFURĀ *s.f., kośc.* ‘hostia’ – 1682-86: *naforā* (DLR I/1, 161); < za pośr. slow., por. cs. *anafora* ‘id’, ze śrgr. *αναφορά* (MIHĂESCU, 93).

ANAGNOST *s.m., arch., kośc.* ‘lektor’ – 1682-86: *agnostb* (DLR I/1, 161); < scs. *anagnostb* ‘id’, por. gr. *αναγνώστης*.

ANATEMĀ *s.f., adj.* ‘kłątwa, potępienie’ – XVI w.: *anatima*, 1682-86: adj. *anathema* (DLR I/1, 164); < za pośr. slow., por. scs. *anathema*, *anatema* ‘id.’ ze śrgr. *ανάθεμα* (MIHĂESCU, 137).

ANCHIRĀ *s.f., arch.* ‘kotwica’ – XVI w.: *anchira* (DLR I/1, 165); < scs. *ankira* ‘id.’ (por. SKOK, III/229).

ANTIFON *s.n., arch., kośc.* ‘antyfona (werset z psalmu powtarzany na dwa głosy)’ – 1673-86: *antifonb* (DLR I/1, 177); < za pośr. slow. scs. *antifonb* ‘id.’ z gr. *αντίφωνον* ‘id.’ (MIHĂESCU, 91).

ANTIMIS *s.n., kośc.* ‘korporał’ – 1588: *1 atimisb* (DLR I/1, 178); < za pośr. slow. scs. *antimisb* ‘id’ z gr. *αντιμήσιον* (MIHĂESCU, 93).

APOSTOL *s.m.* ‘apostoł’ – XVI w.: *apostolu* (DLR I/1, 200); < za pośr. slow., scs. *apostolb* ‘id.’ z gr. *ἀπόστολος* (MIHĂESCU, 91). ♦ **apostolā** *s.f., arch.* ‘apostolka’ – 1682-86: *apostolā*; **apostolesc,-ească** *adj.* ‘apostolski’ – 1581: *apostoleasca besearcă*; **apostoleşte** *adv.* ‘po apostolsku’ – XVI w.: *apostoleşte* (ib.).

ARAP *s.m.*, ‘Arab’ – 1688: *Arapii* (DLR I/1, 221); < za pośr. slow. bg. *arap* ‘id.’, por. cs. *arapině* ‘id.’ z gr. *αράρης* ‘id.’, lub wg Ciorănescu z tur. *arab* (MIHĂESCU, 186; DER, 46).

ARAPCĂ *s.f., adj.f.* ‘Arabka’ – 1643: *Arapca*, 1688: *harapca* (DLR I/1, 221); < bg. *arapka* ‘id.’, por. srb. *arapka, harapka* ‘id.’, zob. rum. *arap*. ♦ **arăpesc,-ească** *adj.* ‘arabski’ – 1643: *Țara arăpească*; **arăpime** *s.f.* ‘Arabia’ – 1688: *toată arăpimea* (ib.).

ARBĂNAȘ *s.m., arch.* ‘Albańczyk’ – 1620: *Arbănașii* (DLR I/1, 227); < bg., srb. *Arbanas* ‘id’ (BER, I/14).

ARHIDIACON *s.m., kośc.* ‘archidiakon’ – 1652: *arhidiacon[ul] Ștefan* (DLR I/1, 246); < za pośr. slow., scs. *archidijakonъ* ‘id.’ z gr. *αρχιδιάκονος* (MIHĂESCU, 186).

ARHIEPISCOP *s.m., kośc.* ‘arcybiskup, metropolita’ – 1581: *În zilele... arhiepiscopului Ghenadie* (DLR I/1, 247); < za pośr. slow. scs. *archiepiskopъ* ‘id.’ z gr. *αρχιεπίσκοπος* (MIHĂESCU, 186).

ARHIEREU *s.m., kośc.* ‘prałat’ – XVI w.: *arhierii*, 1652: *Cade-se(...) arhiereului*, 1698: *arhireu* (DLR I/1, 247); < za pośr. slow., scs. *archiereis* ‘arcykapłan’ z gr. *αρχιερεύς* (MIHĂESCU, 137). ♦ **arhieresc,-ească** *adj.* ‘prałacki’ – 1682-86: *veșminte arhierești* (ib.).

ARIAN,-Ă *adj., subst.* ‘arjański, Aryjczyk’ – 1643: *arianii* (DLR I/1, 250); < scs. *arijanъ* ‘id’. ♦ **arienie** *s.f., arch.* ‘arianism’ – 1682-86: *arienie, arianie* (ib. 253).

ARMEAN,-Ă , -că *s.m.f., adj.* ‘armeński, Armeńczyk’ – 1620: *Armeani*, 1642-47: *Armeni* (DLR I/1, 261); < cs. *armenině* ‘id.’.

ASPIDĂ *s.f.* ‘kobra, żmija’ – XVI w.: *peile aspideei* (DLR I/1, 317); < za pośr. scs. *aspida* z gr. *ασπίδα*, por. srb. *aspida* ‘żmija, zła żona, sekutnica’ (MIHĂESCU, 98).

AZ *pron.* ‘ja’ – 1642: *Az, Niculain Seakil* (DLR I/1, 391); < scs. *azъ* ‘id.’, por. bg. *az*.

AZ-BUCHE *s.f.* ‘abecadło’ – 1673-86: *slovele azbukilor* (DLR I/1, 391); < cs. (bg.) *azbukii* ‘id.’, por. rum. *buche* ‘1. litera B, 2. alfabet’ (MIHĂILĂ, IMPR. 147).

AZVÂRLI *vb.* ‘miotać, ciskać’ – XVI w.: *va zvrăli* (DLR I/1, 935); < pldsl. **chvrĕliti* (MIKLOSICH, 92), por. bg. *fŕlja, hvŕlja* ‘rzucać’, srb. *fŕljiti, vrljiti* ‘id.’, prefiks rum. *az-* <

słow. *vbz*- brak potwierdzenia wyrazu z tym prefiksem w językach pldsl. (SKOK, I/531; por. MLADENOV, 663); ♦ **azvârlitură** *s.f.* ‘odległość na rzut kamieniem’ – 1682-86: *zvârlitură* (ib. 396).

B

BA *partic.* ‘nie’ – XVI w.: *ba nu mă drăcesc!* (DLR I/1, 397); < ogśl. *ba* (*int., partic., adv.*) ‘wyraz zdziwienia, powątpienia, przypuszczenia’, por. bg., srb., ros., pol. *ba* (MIHĂILĂ, IMPR., 216; BORYŚ, 19).

BABĂ *s.f.* 1. ‘baba, starucha’ – 1620: *babă*; 2. ‘położna’ – 1640: *Babele ce slujesc la naștere* (DLR I/1, 399); < ogśl., por. scs., bg., srb., ros., pol. *baba* ‘1. stara kobieta, 2. położna’; por. arum., meglr., istrum. *babă* (MIHĂILĂ, IMPR. 125; BORYŚ, 19). ♦ **băbesc,-ească** *adj, fraz.* ‘babskie gadanie’ – 1648: *cuvintele(...) băbești* (ib. 404).

BABIȚĂ *s.f., ornit.* ‘pelikan’ – 1688: *babița* (DLR I/1, 404); < dem. scs. *baba* + sufiks *-ica*, por. bg. *baba* ‘pelikan’ (DER, 66).

BABOIU *s.m.* ‘okoń *Perca*’ – XVII w.: *baboiu* (DLR I/1, 405); < bg. *baboi* ‘id.’ (DER, 66).

BASM *s.n.* ‘baśń’ – 1642-47: *basne* (DLR I/1, 509); < cs. *basň*, bg. *basnja* (MIHĂILĂ, IMPR. 151), por. srb. *basma* gdzie w wyniku asymilacji *bn > bm* (SKOK, I/115); ♦ **bășnaș** *s.m.* ‘bajarz’ – XVI w.: *bășnaș* (ib.).

BAȘTINĂ *s.f.* ‘ojcowizna’ – 1596: *baștina* (DLR I/1, 511); < cs. (bg.) *baština* ‘id.’, por. bg., srb. *baština* (MIHĂILĂ, IMPR. 143).

BAZACONIE *s.f., arch.* ‘bezprawie’ – 1577: *bezaconiile*, 1643: *bezakonie* (DLR I/1, 531); < scs. *bezakonije* ‘id.’, kalka wg gr. *ασέβεια* ‘id.’ (MIHĂESCU, 87).

BĂBI *vb.* ‘przyjmować poród’ – 1700: *bebesc* (DLR I/1, 404); < por. rum. *babă* ‘położna’, srb. *babiti* ‘czuwać przy położnicy’.

BĂJENI *vb.* ‘zbiec, uchodźić’ – 1671-77: *nu se bejenea* (DLR I/1, 441); derywat od rzeczownika rum. *bejan, który zachował się tylko w nazwiskach moldawskich *Băjan* ‘zbieg’, por. rum. *băjanie* < scs. *běžanije* ‘ucieczka’; por. srb. *bježati* ‘uciekać’ (SKOK, I/166; MIHĂILĂ, IMPR. 141).

BĂJENIE *s.f.* ‘ucieczka’ – 1682-86: *bejenii* (DLR I/1, 441); < scs. *běžanije* ‘ucieczka’, por. srb. *bežanije* ‘id.’, rum. *băjeni* ‘uciekać’ (DER, 71).

BĂL,-Ă *adj.* ‘biały, blond’ – 1700: *běl* (DLR I/1, 442); < scs. *bělъ* ‘biały’. ♦ **băloiu** *s.m.* ‘biały byk’ – 1700: *bělonj* (ib. 461) < por. rum. *băl*, srb. *bjelonja* ‘biały wół’.

BĂSNUI *vb.* ‘opowiadać, pisać baśnie’ – 1682-86: *băsnuescū*, 1688: *băsmuescu* (DLR I/1, 510); < cs. *basniti* ‘id.’ (DER, 81).

BĂRLOG *s.n.* ‘barłóg’ – 1673-86: *puinl leului(...)* *în bărloage* (DLR I/1, 501); < cs. (bg.) *bărlogъ* ‘id.’, por. bg. *bărlog* ‘barłóg’, srb. *brlog* ‘kałuża, barłóg’ (DER, 94; MIHĂILĂ, IMPR. 88).

BĂRNĂ *s.f.* ‘bierwiono, belka’ – 1574: *bărna* (DLR I/1, 501); < scs. *brъvno* ‘id.’, por. bg. *brъvno* ‘id.’, srb/ *brvno* ‘id.’ (DER, 94; MIHĂILĂ, IMPR. 40).

BĂTĂ *s.f.* ‘gruby kij’ – 1697: *băt* (DLR I/1, 513); < cs. *batъ* ‘berło’, por. srb. *bat* ‘bat, młot’.

BECISNIC,-Ă *adj.* ‘nieszczęsny’ – XVI w.: *becisnice ome*, 1643: *becesnic* (DLR I/1, 534); < cs. *bezъčьstnikъ* ‘bezecnik’ (PGL, 17). ♦ **becisnici** *vb, arch.* ‘zmarnieć’ – 1682-86: *becisnicitū*; **becisnicie** *s.f.* ‘bieda, mizeria’ – 1682-86: *becisnicie* (ib.).

BELCIUG *s.n.* ‘pierścień, ring (łańcucha)’ – 1579, 1688: *belciugele* (DLR I/1, 538); < bg. *belčug* (MIHĂILĂ, IMPR. 49), protobg., por. cs. (bg.) *bělčugъ* ‘id.’ (BER, I/41).

BELEAZNĂ *s.f.* ‘rana, blizna’ – 1682-86: *beleaznă* (DLR I/1, 539); < etym. niejasna, przypuszczalnie z bg. (*adj.*) *beljazan* ‘oszepeony, z fizycznym niedostatkim’, możliwy też der. bg. *beleg* ‘znak’, por. rum. *beleag* ‘znak’ (por. BER, I/41).

BELI *vb.* ‘obedrzeć ze skóry’ – 1581 por. PO, 1682-86: *Íi belirǎ capul.* (DLR I/1, 540); < bg. *belja* ‘id.’, por. srb. *beliti* ‘id.’ (DER, 87; MIHĂILĂ, IMPR. 195). ♦ **belitor,-oare** *adj.* ‘który ściąga skórę z bydła w rzeźni’ – 1700: *belitor* (ib.).

BESEADĂ *s.f.* ‘rozmowa, słowo’ – XVI w.: *beseadele mele* (DLR I/1, 546); < scs. *besěda* ‘mowa, rozmowa’, por. bg. *beseda* ‘id.’, srb. *beseda* ‘id.’ (por. SKOK, I/140).

BESEDUI *vb.* ‘rozprawiać, dyskutować’ – XVI w. por. COD. VOR. (ILRL 180); < scs. *besědovati* ‘mówić, rozmawiać’, por. bg. *besedvam* ‘id.’.

BEZACONIC,-Ă *adj, arch.* ‘bezprawny’ (DLR I/1, 550); < scs. *bez(ь)zakonnikъ* ‘gwałciciel prawa’, por. rum. *bașconie* ‘bezprawie’.

BEZACONUI *vb, arch.* ‘popelniać przestępstwo’ – 1577: *să nu bezaconuiască* (DLR I/1, 550); < scs. *bezakonnovati* ‘id.’, por. rum. *bașconie* ‘bezprawie’.

BEZNĂ *s.f, arch.* ‘głębina’ – 1581: *fără-fundul beznei*, 1643: *bezdnelorū*, 1673: *bezned* (DLR I/1, 552); < scs. *bezďna* ‘otchłań, bezdeń’ por. bg. *bezďna* (MITU, 327; MIHĂILĂ, IMPR. 107).

BIV *adj, arch.* ‘były, ex-’ – 1650: *bev vel vist[iernic]* (DLR I/1, 570); < Part. Prctet. Act. I *byvъ* od scs. *byti* (por. DER, 96).

BIVOL *s.m.* ‘bawół’ – 1671-77: *bivolii*, 1688: *bibol* (DLR I/1, 570); < bg. *bivol*, srb. *bivo* por. cs. *byvolb* ‘id.’ (DER, 96; MIHĂILĂ, IMPR. 77).

BLAGO- (element składowy w wyrazach słow., w rum. występuje tylko w słownictwie kościelnym, często *blago-* zastępuje rum. *bine-*): **blagoboreț** *s.m, arch.* ‘sprzeciwiający się Bogu’ – 1682-86: *blagoboreț* < cs. *blagoborecъ* ‘walczący o wiarę’; **blagocestie** *s.f., arch.* ‘wiara’ – 1682-86: *bagočăstie*, < scs. *blagočestije* ‘pobożność’; **blagodarenie** *s.f., arch.* ‘wdzięczność’ – 1620: *blagodarenie*, < scs. *blagodarenije* ‘podziękowanie’; **blagodari** *vb., arch.* ‘dziękować’ – XVI w.: *blagodari Dumnedzeu*, < scs. *blagodariti* ‘id.’; **Blagoiavlenie** *s.f, arch.* ‘objawienie Pańskie’ – 1682-86: *Blagoiavlenii a Domnului*, < scs. *blago+javleně*; **blagonoseț** *s.m., arch.* ‘dobroczynca, dobrodziej’ – 1682-86: *blagonosețb*, < scs. *blago+nosecъ*; **blagopriemnic** *s.m, arch.* ‘dobrze przyjmujący’ – 1682-86: *blagoprieamnicului*, < cs.

blagoprijemnikъ ‘dobrzeprzyjmujący’; **blagorecenie** *s.f., arch.* ‘teoria’ – 1682-86: *blagorecienie*, < por. cs. *blagorěcenije ‘piękna mowa’; **blagorodnic,-ă** *adj., arch.* ‘szlachetny’ – 1688: *Blagorodnicilor boiari* < cs. *blagorodъnikъ; **blagorojdenie** *s.f., arch.* ‘narodziny’ – 1682-86: *blagorojdenie*, < cs. *blago+roždenjie* ‘id.’; **blagoslovenie** *s.f., arch.* ‘błogosławieństwo’ – XVI w.: *b[lag]sl[o]venie*, < scs. *blagoslovenije* ‘id.’; **Blagoveștenie** *s.f.* ‘Dobra Nowina’ – 1643: *Bl[a]goveaștenia*, < scs. *blagovęštenije* ‘id.’; **blagovonie** *s.f., arch.* ‘pachnidło, woń’ – 1652: *bl[a]govonie*, < cs. *blagovonije* ‘mira, woń’ (DLR I/1, 572).

BLAZNĂ *s.f.* 1. ‘podstęp, oszustwo’ – XVI w.: *blazne*; 2. ‘potwór’ – 1620: *om blaznă* (DLR I/1, 576); < scs. (*s.m.*) *blaznъ* ‘1. kuszenie, pokusa, 2. błąd, pomyłka, grzech’, por. srb. (*s.f.*) *blazan* ‘błąd’ (SKOK, I/170).

BLĂZNI *vb.* 1. ‘oszukać, zwodzić’ – XVI w.: *blăznește irema sa*; 1682-86: *blăzniăște*; 2. *refl., arch.* ‘oburzać się’ – 1581: *să blăzniêa* (DLR I/1, 576); < scs. *blazniti* ‘kusić, zwodzić, mamić, ludzić, grzeszyć, oburzać’, por. bg. *blaznja* ‘kusić, nęcić’, srb. *blazniti* ‘1. kochać, 2. gorszyć’ lub rum. *blaznă* (por. SKOK, I/170) . ♦ **blăznire** *s.f., arch.* ‘oburzenie’ – 1577: *blăznire*; **blăznie** *s.f., arch.* ‘oszustwo’ – 1682-86: *răntatea blăzniei* (ib.).

BLID *s.n.* ‘talerz, półmisek’ – 1574: *blidele* (DLR I/1, 581); < scs. *bljudo* ‘misa, półmisek’, bg. *bljudo*, srb. *bljudo* (DER, 98; MIHĂILĂ, IMPR. 42).

BLĂDNIC,-NIȚĂ *adj., arch.* ‘nierządny’, *s.f.* ‘nierządnicia’ – 1673: *blădnița* (DLR I/1, 571); < (*s.*) scs. *blădnikъ* ‘nierządnik’, por. scs. *blădnica* ‘nierządnicia’.

BOALĂ *s.f.* ‘choroba’ – 1574: *toate boalele* (DLR I/1, 584); < scs. *bolъ* ‘cierpienie, choroba’, por. srb. *bol*, por. pol. *ból* (SKOK, I/184; MIHĂILĂ, IMPR. 119).

BOB *s.m.n., bot.* ‘bób *Vicia faba*’ – 1588: *Un stog de bobu* (DLR I/1, 587); < bg. *bob*, srb. *bob* ‘id.’ MIHĂILĂ, IMPR. 68).

BOBOTI *vb.* ‘rozpalić, zapłonąć’ – 1682-86: *bobotiia focul* (DLR I/1, 591); < der. rum. *bobot* ‘płomień’, rum. *bobotaie* ‘płomień, pożoga’ < słow. dźwiękonaśladowczy, por. bg. *bobotja* ‘szumieć’, srb. *bobotati* ‘dzwonić zębami’ (por. DER, 100; por. BER I/59).

BOGAT,-Ă *adj.* 1. ‘bogaty’ – XVI w.: *bogații*; 2. ‘bogaty, liczny’ – 1620: *Feace bogatŭ rău.* (DLR I/1, 596); < scs. *bogaty* ‘id.’, bg. *bogat* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 187). ♦ **bogătaș,-ă** *adj, subst.* ‘bardzo bogaty’ – 1673: *bogătașii*; **bogătate** *s.f.* ‘bogactwo’ – XVI w.: *bogătatea*; **bogăție** *s.f.* ‘bogactwo’ – 1581: *bogăția*, 1673: *bogăție* (ib.).

BOGO- (element składowy w wyrazach słow., wszedł do rum. drogą literacką jako termin kościelny, nie istniejący w języku potocznym): **bogoboreț** *s.m., arch.* por. ‘*blagobreț*’ – 1682-86: *cătră b[o]goborețului*, < scs. *bogoborъcъ* ‘sprzeciwiający się woli bożej’; **bogoiavlenie** *s.m, arch.* por. ‘*blagoiavlenie*’ – 1682-86: *Svintele b[o]goiavlenii a Domnului*, < scs. *bogoiavlenie* ‘Objawienie Pańskie’; **bogonoset** *s.m, arch.* ‘bogobojny’ – 1682-86: *bogonosetb*, *adj.* *bogonosnicъ*, < cs. *bogonosъcъ* ‘Boga w sercu noszący’; **bogorecenie** *s.f, arch.* ‘teoria, doktryna’ – 1682-86: *bogorecenie*, < por. cs. *bogorěčivъ* ‘dobrze mówiący’; **bogorojdenie** *s.f, arch.* ‘Boże Narodzenie’ – 1682-86: *b[o]gorojdenia*, < scs. *bogo+roždenije* ‘id.’; **bogoslov,-oavă** *adj, s.m.* ‘teolog’ – 1682-86: *Ioan b[o]goslov*, < cs. *bogoslovъ* ‘id.’ (DLR I/1, 598).

BOIER *s.m.* ‘bojar’ – XVI w.: *boiarii* ‘dostojnik’, 1581: *bojarinŭ*, 1588: *boiarii*, 1688: *božarenŭ* (DLR I/1, 600); < scs. *boljarinъ* ‘id.’, bg. *boljarinъ*, *boljar*, srb. *boljarin*, *boljar*, zapożyczenie dakosłowiańskie (SKOK, I/186; MIHĂILĂ, IMPR. 133). ♦ **boier-bașa** *s.m.* ‘naczelnik bojarski’ – 1642-47: *boier-bașa*; **boieri** *vb.* 1. *refl.* ‘zostać bojarem’ – 1643: *boeri*; 2. ‘podnosić do rangi bojarskiej’ – 1682-86: *Boeri pre amândoi.*; **boierie** *s.f.* 1. ‘godność, tytuł bojara’ – 1646: *boeriă*; 2. ‘panowanie’ – 1688: *boeriă*; **boieroaică, boieroaie** *s.f, arch.* ‘szlachcianka, żona bojara’ – 1642-47: *boieroaicele*; **boieroașă** *s.f.* id. – 1580: *boereasă* (ib.).

BOINIC *s.m., arch.* ‘bojownik’ – 1643: *boinicъ* (DLR I/1, 603); < por. bg., srb. *bojnik* < der. ogśl. *boj* ‘bój’ (por. BER, I/64; BORYŚ, 36).

BOINIȚĂ *s.f., arch.* ‘miejsce bitwy’ – 1682-86: *Ulița boiniței* (DLR I/1, 603); < por. bg. *bojnica*, srb. *bojnica* ‘bój’ < der. ogśl. *boj* ‘bój’ (por. BER, I/64; BORYŚ 36).

BOLD *s.n.* 1. ‘pal do tortur’ – 1673-86: *împunseră... ochii cu bolduri*; 2. ‘kij do poganiania zwierząt zakończony kolcem’ – 1688: *boldul la măgariu*; 3. *archit.* ‘iglica, trzpień’ – 1688: *boldb* (DLR I/1, 606); < cs. *bodilъ* ‘cierń, kolec’, por. bg. *bodel*, *bodil* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 50). ♦ **boldi** *vb.* ‘wytrzeszczać oczy’ – 1682-86: *boldindb tof[i] la dînsul*.

BOLI *vb.* ‘chorować’ – 1581: *vor boli* (DLR I/1, 609); < scs. *bolěti* ‘chorować’, por. bg. *boli me*, srb. *boleti* ‘id.’ (BER, I/65).

BOLNAV,-Ă *adj.* ‘chory’ – 1581: *bolnavi* (DLR I/1, 609); < bg. *bolnav* ‘chorowity’ (BER, I/65; МИХАИЛĂ, IMPR. 119). ♦ **bolnăvi** *vb.* 1. ‘wpedzać w chorobę’ – 1643: *cu vicleşug o bolnăveaşte*, 2. ‘zachorować’ – 1688: [*copiladul*] *bolnăvi* (ib.).

BOLNICEAR *s.m., arch.* ‘pielęgniarski, dozorca chorych’ – 1643: *bolnicearii* (DLR I/1, 610); < cs. *bolňničarъ*, bg. *bolničar* ‘id.’.

BOLNIȚĂ *s.f., arch.* 1. ‘szpital’ – 1643: *bolniță*; 2. ‘miejsce izolacji chorego bydła’ – 1700: *bolnicza* (DLR I/1, 610); < cs. *bolňnica*, bg. *bolnica* ‘id.’.

BOLOVAN *s.m.* ‘głaz, bryła’ – 1643: *bolovanъ* (DLR I/1, 610); < cs. *bolъvanъ* ‘słup, bryła’, por. bg. *balvan* ‘głaz’, srb. *balvan* ‘kloc, słup’ (SKOK, I/103).

BOLTĂ *s.f., archit.* ‘sklepienie, kopuła’ – 1643: *bolte* (DLR I/1, 611); < etym. niejasna, prawdopodobnie z wł. *volta* 1. ‘sklepienie’, 2. ‘piwnica’, a obecność spółgłoski *b-* przemawiałaby za pośrednictwem słow., por. bg. *bolta* ‘skład, magazyn’ lub srb. *bolta* ‘id.’ w językach słow. *bolta* nie występuje w znaczeniu ‘sklepienie’, chociaż znaczenie pokrywa się z nienotowanym w niniejszym słowniku drugim znaczeniem rum. ‘skład, magazyn’ (por. DER, 105); ♦ **boltit,-ă** *adj.* ‘wysklepiony’ – 1654: *foarte minunat boltitъ* < der. rum. *bolti* ‘wysklepiać’ (ib.).

BORDEIU *s.n.* ‘lepianka, ziemianka’ – 1682-86: *borďbaъ* (DLR I/1, 618); < wg DLR z bg. *bordelj*, *bordej* (DLR, ib.), Skok natomiast uważa, że bg. *bordelj* i srb. *burdelj* są zapożyczeniami z rum. *bordei(u)*. Wyraz ten jest obecny w innych językach romańskich, por. stfr. *bordel* ‘chata’, sard. *bordel* ‘id.’, por. frnk. **borda* ‘chata’ (SKOK, I/239). ♦ **bordeiaș** *s.n., dim.* ‘lepianeczka’ – 1682-86: *bordeiașe*; **bordeuț** *s.n., dim.* id. – 1682-86: *bordeuț* (ib.).

BRANIȘTE *s.f.* ‘starodrzew, puszcza’ – 1606: *branęște*, 1612: *branidtea* (DLR I/1, 641); < bg. *braniște* ‘1. las zakazany, 2. własność władcy’ < der. bg. *branja* ‘1. bronić, 2. powstrzymywać’, por. srb. *braniște* ‘miejsce obrony’, Rumunii zapożyczyli ten wyraz w

znaczeniu ‘młody las, w którym zakazano wypasu bydła’ (por. SKOK, I/190; MIHĂILĂ, IMPR. 28). ♦ **braniștear** *s.m., arch.* ‘strażnik leśny’ – 1662: *brănidteari* (ib.).

BRAT *s.m., arch.* ‘brat (duchowny)’ – 1700: *brat* (DLR I/1, 643); < scs. *brat(r)v*, bg. *brat* ‘id.’. ♦ **bratăș** *s.m., arch.* ‘towarzysz’ – XVI w.: *bratășii*; **brățesc,-ească** *adj., arch.* ‘duchowny’ – 1700 por. ANON. CAR.; **brăți** *vb., refl.* ‘bratać się’ – ib. (ib.).

BREASLĂ *s.f.* ‘cech’ – 1693: *toate breasle[le]* (DLR I/1, 467); < scs. *brat(r)stvo* ‘bractwo’, bg. *bratstvo* ‘id.’.

BRICIU *s.n.* ‘brzytwa’ – 1577: *briciu ascuțit* (DLR I/1, 651); < cs. *bričb*, bg. *brič* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 44).

BROBOANĂ *s.f.* ‘jagoda’ – 1688: *broboanele, borboane* (DLR I/1, 654); < bg. **br̃bona*, por. dem. bg. *br̃bonka, b̃rbonka* (DER, 116).

BRODI *vb., arch.* 1. ‘brodzić (w wodzie, błocie)’ – 1673: *vei brodi prin sânge*; 2. ‘bredzić’ – 1673: *ce brodescu nebunii* (DLR I/1, 655); < cs. *broditi* ‘id.’, por. bg., *brodja*, srb. *broditi* ‘brodzić w wodzie’; por. rum. *brod* ‘bród’ (MIHĂILĂ, IMPR. 57). ♦ **brodelnicitură** *s.f., arch.* ‘paplanina’ – 1673-86: *brodelniciturile* (ib.).

BUIAC,-Ă *adj.* 1. ‘przepelniony (o ludziach)’ – 1643: *buiacilorii*; 2. ‘bujny (o roślinności), urodzajny’ – 1673: *vie buiacă*; 3. ‘dziki (o zwierzętach)’ – 1673: *buiacă*; 4. ‘szlony, rozhlukany’ – 1673: *buiaci* (DLR I/1, 679); < cs. *bujakb* ‘szalony’ (PGL, 48; SKOK, I/230). ♦ **buiecie** *s.f.* ‘przepychny’ – 1643: *bueciia*; **buieci** *vb.* ‘przerastać (o roślinach)’ – 1643: *bueciră* (ib.).

BUJOR *s.m., bot.* ‘piwonia’ – 1700: *bușor* (DLR I/1, 682); < bg., srb. *božur* ‘id.’ (BER, I/63; MIHĂILĂ, IMPR. 71).

BULĂ *s.f., arch.* ‘Turczynka’ – 1700: *Bulă* (DLR I/1, 682); < turcyzm balkański, por. bg., srb. *bula* ‘kobieta muzułmańska’ (SKOK, I/232). ♦ **bulesc,-ească** *adj., arch.* ‘turecki, wykonany przez kobiety’ – 1700: *bulaskē* (ib.).

BULGAR,-OAICĂ,(-CĂ) *s.m.f.* ‘Bułgar’ – 1673-86: (*arch.*) *Bolgarin, Bălgar* (DLR I/1, 684); < ogśl., por. scs. *bl̃garinb*, bg. *bulgarin*, srb. *bugarin* ‘id.’. ♦ **bulgăresc,-ească** *adj.* ‘bułgarski’ – 1700: *Czara bulgeraskē* (ib.).

BURĂ *s.f., arch.* ‘burza’ – 1577: slaw. *dubul buriei*, 1581: *bure* (DLR I/1, 696); < scs. *burja*, bg. *burja* ‘id.’, srb. *bura* ‘id.’.

BURIU *s.n., arch.* ‘barylka’ – 1690: *burie* (LM, 127), 1700: *s.f. burie* (DLR I/1, 702); < bg. *burija* ‘konewka, rura do pieca’ por. srb. *bure* ‘beczka’ lub < turcyzm balk. por. tur. *huri*, alb. *buril* (DER, 126).

BURUIANĂ *s.f., bot.* ‘chwast, ziele’ – 1648: *buruianele* (DLR I/1, 704); < bg. *buren* ‘id.’, por. srb. *burjan* ‘bez’ (por. MIHĂILĂ, IMPR. 72; SKOK, I/240).

BUȘI *vb.* ‘szturczać, popychać’ – 1682-86: *de pumni(...) bușiți* (DLR I/1, 706); < bg. *buša*, *bušvam* ‘uderzać pięścią’ (por. BER, I/ 95).

C

CADĂ *s.f.* ‘kadź’ – 1700: *cadă*, por. ANON. CAR. (DLR I/2, 14); < cs. *kadě* ‘id.’, por. lat. *cadus*, bg., srb. *kada* ‘kadź, wanna’, por. węg. *kad* ‘id.’. ♦ **cădar** *adj.*, ‘beczkowy’ – 1690: *kadar* (LM, 497).

CADILĂ *s.f., arch.* ‘kadzielnica’ – XVI w.: *cadilă* (DLR I/2, 20); < scs. *kadilo* ‘1. kadzielnica, 2. kadzidło’, bg., srb. *kadilo* ‘id.’.

CAIE *s.f., ornit.* ‘kania *Milvus milvus*’ – 1688: *caia* (DLR I/2, 25); < ogśl.: srb., ros., ukr. *kanja*, por. węg. *kanya* (BORYŚ, 221).

CAMATNIC *s.m., arch.* ‘lichwiarz’ – 1581: *camatnic*, por. CORESI, E. 1651: *cămatnic* (DLR I/2, 67); < cs. *kamatník*, srb. *kamatnik* ‘id.’.

CAMĂNĂ *s.f.* 1. ‘jedn. miary, piąta część kwintala’ – 1643: *dzeace mii de camene*; 2. ‘podatek od karczm i piwnic z napojami alkoholowymi’ – XVII w.: *camână mare* (DLR I/2, 62); < scs. *kamen* ‘kamień, ciężar’, por. bg. *kamna*, srb. *kamen* (DER, 140). ♦ **cămănar** *s.m., arch.* ‘poborca podatku’ – 1677: *Hristodul Căminariul* (ib.).

CAMĂȚĂ *s.f.* ‘lichwa’ – 1581: *camăță* (DLR I/2, 67); < za pośr. słow. cs. *kamata* ‘id.’ (PGL, 281), por. srb. *kamata* ze śrgr. *κάματος* (MIKLOSICH, 110; MIHĂESCU, 117, 127). ♦

cămătnicie *s.f., arch.* ‘lichwiarstwo’ – 1560-81: *cămătnicia*, 1643: *camatnicie*; **cămăta** *vb., arch.* ‘pożyczyć pieniądze na procent’ – 1688: *să nu cămetezi*; **cămătnici** *vb., arch.* id. – 1640: *va cămătnici* (ib.).

CAMILAFCĂ *s.f., kośc.* ‘czapka prawosławnego mnicha’ – 1634-53: *chemelahva*, 1691: *camilafca* (DLR I/2, 68); < za pośr. słow., cs. *kamilavka* ‘id.’, srb. *kamilavka*, bg. *kalimavka* ze śrgr. *καμηλαῦκα* (SKOK, II/27; MIHĂESCU, 97).

CANĂ *s.f.* ‘dzban’ – 1673-82: *o cană de apă* (DLR I/2, 71); < bg. *kana* ‘id.’.

CANON *s.n., kośc.* 1. ‘kanon, reguła’ – 1652: *canoanele ale sfintelor*; 2. ‘kanon, zbiór pieśni’ – 1682-86: *canoane*; 3. *muz.* ‘cytra’ – 1688: *canonul*; 4. ‘pokuta zadana zakonnikom grzeszącym przeciw kanonowi’ – 1643: *canon* (DLR I/2, 81); < za pośr. słow. scs. *kanon* ‘reguła’ z gr. *κανών* (MIHĂESCU, 97).

CANTĂ *s.f.* ‘dzban, konewka’ – 1588: *1 kantă de fanină* (DLR I/2, 83); < latynizm balkański z łac. *canna* ‘dzban’, w pldslow. z sufiksem *-ata*, por. srb. *kanta* ‘konewka’, *konata* ‘dzban na wino’, bg. *kanata* ‘id.’, por. węg. *kanta* (*kanna*) ‘konewka z przykrywką’ (SKOK, II/138).

CAPIȘTE *s.f.* ‘świątynia pogańska (nie ortodoksyjna)’ – 1620: *capîște* (DLR I/2, 105); < scs. *kapište* ‘statua, idol’, bg. *kapište* ‘świątynia pogańska’.

CĂDELNIȚĂ *s.f.* ‘kadzielnica’ – 1588: *2 cădelnițe*, 1688: *cădealnițele* (DLR I/2, 20); < cs. *kadilnica* ‘id.’, por. bg. *kadilnica*.

CĂDI *vb.* ‘okadzać’ – 1643: *cădind* (DLR I/2, 20); < scs. *kaditi* ‘id.’. ♦ **cădire** *s.f.*, ‘okadzanie’ – 1643: *cu cădiri* (ib.).

CĂI *vb.* 1. *refl.* ‘kajać się’ – 1577: *căi-se*; 2. ‘współczuć’ – 1643: *va căi nemulțumirea* (DLR I/2, 24); < scs. *kajati se* ‘id.’, bg. *kaja se* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 206). ♦ **căire** *s.f.* ‘kajanie’ – 1581: *căirea*; **căință** *s.f.* ‘żał’ – 1534-53: *căință* (ib.).

CĂLI *vb.* ‘schłodzić (żelazo), hartować’ – 1673: *bine călite* (DLR I/2, 50); < cs. *kaliti*, bg. *kalja*, srb. *kaliti* ‘hartować (żelazo)’ (PGL, 280; MIHĂILĂ, IMPR. 196).

CĂLUGĂR *s.m., kośc.* ‘mnich, zakonnik’ – 1632: *călugăr* 1602: *călugheri*; 1606: *călăgăr* (DLR I/2, 56); < za pośr. slow. cs. *kaluger* ‘id.’ z gr. *καλόγηρος* ‘id.’, por. bg. *kaluger* ‘id.’ (PGL, 280; MIHĂILĂ, IMPR. 146; MIHĂESCU, 97). ♦ **călugăraș** *s.m., dim.* ‘młody mnich’ – 1682-86: *călugărași*; **călugăresc,-ească** *adj.* ‘zakonny, klasztorny’ – 1682-86: *viața călugărească*; **călugărește** *adv.* ‘jak mnich’ – 1682-86: *călugărește*; **călugări** *vb.* ‘zostać mnichem lub mniszka, pójść do zakonu’ – 1635-45: *călugărescu*; 1646: *va fi călugherită*; **călugărie** *s.f., sg.* 1. ‘życie zakonne’ – 1646: *călugăriia*, 2. ‘przyjęcie ślubów zakonnych’ – 1642-47: *primind întâi călugăria* (ib.).

CĂLUGĂRIȚĂ *s.f.* ‘mniszka, zakonnica’ – 1682-86: *mănăstire de călugărițe* (DLR I/2, 58); < cs. *kalugERICA* ‘id.’, bg. *kalugERICA* ‘id.’.

CĂMILĂ *s.f.* ‘dromader, wielbłąd’ – 1574: *iaste cămilei* (DLR I/2, 68); < za pośr. slow., cs. *kamilb* ‘id.’, por. bg., srb. *kamila*, z gr. *καμήλα* (MIHĂESCU, 126).

CĂMIN *s.n.* 1. ‘piec’ – 1682: *căminu*; 2. ‘ognisko’ – 1688: *căminuri* (DLR I/2, 68); < bg. *kamin* ‘1. kominek, 2. piec’ z gr. *καμίνος*, por. srb. *kamina* ‘id.’ (MIHĂESCU, 121).

CĂLȚI *s.m., pl.* ‘pakuly, klaki’ – 1688: *călți* (DLR I/2, 55); < scs. *кѣлѣкѣ*, por. bg. *кѣлѣшта*, srb. *kućine* ‘id.’ (SKOK, II/220).

CÂRCIUMĂ *s.f.* ‘karczma’ – 1673: *la cărșme*, 1560-81: *crăcime*, 1673: *la crășme* (DLR I/2, 135); < bg. *крѣма*, srb. *крѣма* por. weg. *korcs(i)ma*, *korcsoma* (SKOK, II/187; MIHĂILĂ, IMPR. 58); ♦ **crășmar** *s.m.* ‘karczmarz’ – 1682: *crășmar*, 1700: *krečsmar*; **cârciumări** *vb.* ‘sprzedawać lub pić w karczmie, mieć karczme’ – 1620: *cărcimăriia veniturile* (ib.).

CÂRMĂ *s.f.* 1. ‘ster’ – XVI w.: *furile cărmeloru*; 2. *žegl.* ‘rufa’ – XVI w.: *cărmă*; 3. *przen.* ‘zarząd, rząd’ – 1682-86: *cărma oradului* (DLR I/2, 149); < scs. *крѣма*, por. bg. *крѣма*, srb. *krma* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 57).

CEAS *s.n.* 1. ‘godzina, doba’ – XVI w.: *doao ceasure*; 2. ‘czas, chwila’ – 1581: *în ceasul de cina* (DLR I/2, 257); < scs. *časъ*, por. bg. *čas* ‘godzina, czas’, srb. *čas* ‘chwila, godzina’ (MIHĂILĂ, IMPR. 108). ♦ **cescuț** *s.n.* ‘chwila, moment’ – 1634-53: *prespre un cescuț* (ib.).

CEAȘNIC *s.m., slaw., arch.* ‘podczaszy’ – 1588: *Radul ceașnic* (DLR I/2, 260); < cs. *časnikъ* ‘id.’.

CEUR *adj.* ‘jednooki’ – 1620 por. MOXA (ILRL, 177); < srb. *ćor* ‘ślepy’, por. rum. *chior* (SKOK, I/360).

CHINEZ *s.m.* ‘kniaź’ – 1690: *chiness* por. LM, 1240 ‘donosiciel, szpieg’ (DLR I/2, 364); < srb. *knezъ* ‘książe’.

CHINOVIE *s.f., cerk.* ‘klasztor’ – 1682-86: *la chinovie* (DLR I/2, 364); < za pośr. słow. cs. *konovija, kinovije* ‘id.’ z gr. *κωνόβιον* ‘klasztor, siedziba mnichów, w której obowiązuje wspólnota majątkowa’ (MIHĂESCU, 137).

CHITI *vb.* 1. ‘szacować’ – 1640: *va chiti*; 2. ‘wspominać’ – 1673: *de te chiteaște*; 3. ‘ozdabiać’ – 1690: *kitiesc* por. LM, 412 (DLR I/2, 387); < srb. *kititi* ‘ozdabiać’, bg. *kitja* ‘id.’. ♦ **chiteală** *s.f.* ‘ozdoba’ – 1620: *chiteala lui*; **chitire** *s.f.* ‘nauka (u Dosofteiu)’ – 1682-86: *chitire*; **chitit** *s.n.* 1. ‘rozmyślanie (u Dosofteiu)’ – 1682-86: *cu chititulii s[iv]ntelor scripturi*; 2. ‘ozdobiony’ – 1690: *kitit, kityit* por. LM, 195, 413; **chititură** *s.f., arch.* 1. ‘nauka’ – XVI w.: *chititură* por. PSALT., 2. ‘ozdoba’ – 1700: *chititură* por. ANON. CAR. (ib.).

CINIE *s.f.* 1. *arch., anat.* ‘członek męski’ – 1634-53: *va face muiaria cinie*; 2. ‘instrument, narzędzie’ – 1634-53: *alte cinii* (DLR I/2, 432); < turcyzm bałkański, por. bg., srb. *činija* ‘miska’ (SKOK, I/326).

CINSTE *s.f.* 1. ‘uczciwość, honor, szczerłość’ – 1581: *cu bună cinst*, *arch. ciste, cănste*; 2. ‘szacunek, chwala’ – XVI w.: *dându-i cinste*; 3. ‘ceremonia’ – 1682-86: *a muri așa fără de cinste*; 4. *arch.* ‘ranga’ – 1634-53: *cinstea sa* (DLR I/2, 424); < scs. *čestъ* ‘czesć, honor, zaszczyt’, bg. *čest* ‘id.’, srb. *čast* ‘id.’; spółgl. nosowa *n* pojawiła się w wyniku nazalizacji nieorganicznej (MIHĂILĂ, IMPR. 159). ♦ **cinsteș,-ă** *adj., adv., arch.* ‘piękny, dumny’ – 1682-86: *cinsteșb*, 2. ‘szacowny, dostoyny’ – *Dzeule cinsteșule!* (ib.).

CINSTI *vb.* 1. ‘szanować’ – XVI w.: *se-l cinstească, cisti*, 1580-1600: *cesti*; 2. *arch.* ‘wielbić’ – XVI w.: *toată lumea o cinsteaște*; 3. *arch.* ‘pozdrawiać, kłaniać się’ – II poł. XVI, XVII w.: *cinștinu-i*; 4. *arch.* ‘chwalić, sławić’ – 1688: *să cinsteaște*; 5. *arch.* ‘odznaczać’ – 1620: *vrea cinsti cu alta bierie*; 6. *arch.* ‘doceniać’ – XVI w.: *cinștită [e]*; 7. *pot.* ‘darować coś komuś (za darmo)’ – 1581: *cu mare daruri cinsteaște-i*; 8. ‘odpłacić’ – 1643: *D[u]m[nedzǎu] cinsti-i* (DLR I/2, 427); < scs. *čestiti* ‘szanować’, por. rum. *cinste*. ♦ **cinștitor,-oare** *adj.* ‘szanowany’ – XVI w.: *cinștitori*; **cinșteliște** *s.f., arch.* ‘wielbienie, idol’ – 1682-86: *cinșteliștile Ellinilor*; **cinștit,-ă** *adj.* 1. ‘szacowny, honorowy’ – XVI w.: *cinștită*, 1639: *cinștit,-ă*, 2. ‘wielbiony’ – 1649: *cinștit* por. MARDARIE, L., 3. ‘wysokiego rodu’ – 1688: *celor cinștiți*, 4. ‘piękny, wytworny’ – 1649: *cel cu bun chip=cel cinștit*, 5. ‘uczciwy’ – 1649: *de bine făcăroriu=cel cinștit*, 6. *arch.* ‘drogocenny’ – XVI w.: *cinștitul rodu* (ib.).

CIOLAN *s.n.* ‘kość’ – 1682 por. DOSOFTEI, VS (ILRL, 380); < cs. *članb* ‘anat. staw w członkach’, por. srb. *članci* ‘kostki u nóg’, srb. *članak* ‘członek’.

CIREADĂ *s.f.* ‘wielkie stado bydła, horda’ – 1645: *cirezile* (DLR I/2, 477); < scs. *črěda* ‘stado, gromada’, bg. *č(e)reda* (MIHĂILĂ, IMPR. 81).

CIUBĂR *s.n.* ‘ceber’ – 1581: *ciubară*, 1671-77: *ciuberele* (DLR I/2, 487); < cs. *čubrb* ‘beczka, kocioł’, bg. *čebrb*, srb. *čabar*, por. węg. *csobor*.

CIUDI *vb., arch.* ‘dziwić się’ – XVI w. por. PS. HUR. (ILRL, 181); < scs. *čuditi se* ‘id.’, por. rum. *ciudă* ‘1. cud, 2. zdziwienie, 3. nieszczęście’ (MIHĂILĂ, IMPR. 157).

CLICI *s.n.* ‘udo, lędźwie’ – XVI por. PS. HUR. (ILRL, 176); < srb. *ključ* ‘klucz’, por. srb. *ključanica* ‘kość kluczowa’ (DER, 213).

CLUCSĂ *s.f.* ‘pułapka’ – 1581 por. CORESI, EV. (ILRL, 182); < bg. *kluksa* ‘id.’.

COBORÎ *vb.* ‘schodzić, zstępować’ – 1582, por. PO (DER, 220); < cs. (*adv.*) *pogorb* ‘w dół’, por. rum. *pogor* ‘zejście’, słow. prefiks *po-* > rum. *co-*, Skok uważa, że rum. forma wyrazu *coborî* ma charakter onomatopeiczny (DER, 220; SKOK I/589).

COLUN *s.m., arch., zool.* ‘dziki osioł’ – II poł. XVI w.: *colun* por. CDB I, 274 (DLR I/2, 670); < cs. *kolunb* (PGL, 298).

COMIS *s.m., arch.* ‘koniuszcy’ – 1620: *comisu-mare*, 1641: *vel-comis* (DLR I/2, 682); < za pośr. słow., cs. *komisъ* ‘zupan, hrabia’ ze śrgr. *κόμης* (MIHĂESCU, 152). ♦ **comișel** *s.m., arch.* ‘stajenny’ – 1642-47: *comișel* (ib.).

COȘCIUG *s.n.* 1. ‘trumna’ – 1581: *atinse-se de coșciug*; 2. ‘kosz, lada targowa’ – 1682-86: *coșciugulii cu smochine*; 3. *arch.* ‘buklak’ – 1682-86: *în coșciuge* (DLR I/2, 819); < scs. *ковъчегъ*, *ковъчегъ* ‘trumna, paka, skrzynia’, por. bg., srb. *kovčeg* (VRABIE, 31); u Skoka etymologia niewyjaśniona (SKOK, II/147).

COVĂȘI *vb.* ‘robić wywar’ – 1673-86: *covășiră funingine cu oțăt* (DLR I/2, 857); < cs. *kvasiti* ‘kisić’, bg. *kvasja*, srb. *kvasiti*. ♦ **covăseală** *s.f.* ‘zakis, zaczyn’ – 1574: *covăseală* (ib.).

COVRIG *s.m.* ‘precel’ – 1688: *covrigă de pâine* (DLR I/2, 861); < bg. *kovrigъ* ‘id.’ (BER, II/512).

CRAC *s.m.* ‘noga’ – 1700: *krak* por. ANON. CAR. (DLR I/2, 863); < bg., srb. *krak* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 118).

CRAIU *s.m.* 1. ‘król, książę’ – 1581: *craiul Sodomului*; 2. *arch.* ‘skarb państwa’ – 1690: *kraly* por. LM, 2500 (DLR I/2, 896); < scs. *kralb* ‘król’, por. bg. *kralb*, srb. *kralj* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 132). ♦ **crăiasă** *s.f., arch.* ‘królowa’ – 1673: *crăiasa*; **crăiesc,-ească** *adj., arch.* ‘królewski’ – 1690: *krăieske* por. LM, 1983; **crăie** *s.f., arch.* ‘królestwo’ – 1645: *crăie*, 1650: *crăiia*; **crăi** *vb., arch.* ‘królować’ – 1673: *preste Izrail să crăiască*; **crăirea** *s.f.* ‘królowanie’ – 1593: *în crăirea noastră* (ib.).

CRAP *s.m., icht.* ‘karp’ – 1690: *krap* por. LM, 164 (DLR I/2, 877); < srb., bg. *krap* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 91).

CRASNĂ *s.f., arch., slaw. lit.* ‘piękno, uroda’ – XVI w.: *crasna pustniei* (DLR I/2, 881); < scs. (*adj.*) *krasъnъ, -a*, por. scs. *krasota* ‘id.’.

CRĂȘTITEL *s.f., arch.* ‘(Jan) Chrzciciel’ – XVI, XVII w.: *Ion cristitel* (DLR I/2, 882); < scs. *krъștitelъ* ‘id.’.

CRÂNG *s.n.* 1. *arch., astr.* ‘cykl, krag’ – 1620: *crângul lumiei*; 1645: *crângul vremilor*; 2. ‘kurs, kierunek’ – 1682-86: *îmbletul crângului*; 3. ‘las w kształcie kręgu’ – 1688: *despre fața crângului*

(DLR I/2, 876); < scs. *krugъ* ‘krąg’, por. srb. *krug* ‘okrąg’, pol. *krąg*; rum. *crâg* < bg. *krъg* ‘id.’ (SKOK, II/213; MIHĂILĂ, IMPR. 101).

CREANGĂ *s.f.* ‘gałąź, konar’ – 1634-53: *să-și taie crăngile*, 1682-86: *crangă de măslin* (DLR I/2, 884); < dem. bg. *granĕa* ‘gałązka’, w rum. doszło do metatezy *g – k* (MIHĂILĂ, IMPR. 74). ♦ **crăngie** *s.f.* ‘wiele gałęzi’ – 1634-53: *tăiind crăngia*; **crenguros,-oasă** *adj.* ‘gałęziasty’ – 1690: *crenguros* por. LM, 1960 (ib.).

CREMENE *s.f.* ‘krzemień’ – 1690: *cremeny* por. LM, 2177 (DLR I/2, 896); < cs. *kremente* ‘id.’, *kremy* ‘krzem’, por. bg. *kremente* ‘krzemień’, srb. *kremente* ‘id.’ (PGL, 311; MIHĂILĂ, IMPR. 99). ♦ **cremeni** *vb., arch.* – 1581: (*adj.*) *cremenit* ‘w którym nie można się ruszyć’ (ib.).

CRIJMĂ *s.f.* ‘pieluszka do chrztu’ – 1681: *crijmă* por. DOSOFTEI, MOL. 152 (DLR I/2, 907); < za pośr. słow. cs. *krizma* ‘biezmowanie’, por. srb. *krizma* ‘id.’ z gr. *χρίσμα* ‘maść wonna’ (MIHĂESCU, 94).

CRILĂ *s.f.* ‘zgraja’ – 1645: *în doă crile* (DLR I/2, 908); < scs. *krilo* ‘skrzydło’ por. bg., srb. *krilo* ‘skrzydło’, w rum. również w znac. *crilă* ‘boczne części podbieraka służącego do wylławiania ryb z wody’, DAR, 127 podaje jako synonim rum. *aripi* ‘skrzydła, uszy (naczynia)’ < lac. *alapa* ‘policzek’ (por. DEX, 209; BER, III/11-12).

CRIN *s.m.n., bot.* ‘lilia *Lilium*’ – 1581: *crinul* (DLR I/2, 909); < za pośr. słow., scs. *krinъ* z gr. *κρίνον*, por. bg., srb. *krin* ‘id.’ (MIHĂESCU, 78).

CRISTELNIȚĂ *s.f., kośc.* ‘chrzcielnica’ – 1682-86: *săldătoare sfintei cristelnițe*, 1678: *crestealniță* (DLR I/2, 913); < cs. *krъstělnica* ‘id.’.

CRIVĂȚ *s.m.n.* ‘nazwa wiatru północnego’ – 1577: *crivățu*, 1688: *crivețulă* (DLR I/2, 916); < bg. *krivec* ‘id.’.

CROI *vb., arch.* 1. ‘kroić’ – 1643: *cu cuțilele cruia*; 2. *refl.* ‘robić sobie sznity, tatuować się’ – 1682-86: *de să croiră*; 3. ‘biczować’ – 1682-86: *de-i croia* (DLR I/2, 918); < cs. *krōiti* ‘id.’ por. bg. *krōja*, srb. *krōjiti* ‘id.’ (PGL, 312; MIHĂILĂ, IMPR. 196). ♦ **croit,-ă** *adj.* ‘pokrojony’ – 1682-86: *fu croitū* (ib.).

CRUG *s.n., astr.* 1. ‘orbita’ – 1688: *cruguri va strica*; 2. ‘cykl księżycowy i słoneczny’ – 1508: *crugul soarelui* (DLR I/2, 932); < zapożyczenie literackie, cs. (srb.) *krug* ‘okrąg’ lub cs. (ros.) *krugъ*, por. rum. *crâng* (MIHĂILĂ, IMPR. 101).

CTITOR, -Ă *s.m.* ‘fundator cerkwi lub klasztoru’ – 1610: *ctitorul sfintei mânăstire* (DLR I/2, 936); < za pośr. słow. cs. *ktitorъ* ‘id.’ z gr. *κτίτωρ* (MIHĂESCU, 138), por. bg., srb. *ktitor* ‘id.’.

CUCI *s.m., pl.* ‘kawalerowie lub młodzi żonaci przebrani w maski, którzy na tydzień przed Wielkim Postem chodzą po domach, tańczą i śpiewają’ 1682-86: *cum fac la noi cucii* (DLR I/2, 947); < bg. *kuku* ‘przebrany człowiek’.

CUHN(I)E *s.f.* ‘kuchnia letnia’ – 1690: *konyha* por. LM, 370 (DLR I/2, 956, Munt.); < bg. *kubnja* ‘id.’, por. srb. *kuhinja*, węg. *konyha*; w LM poświadczona tylko pożyczka węg. *konyha*.

CUMIR *s.m., arch., slaw. lit.* ‘idol, bożek’ – 1682-86: *cumir* (DLR I/2, 978); < scs. *kumirъ* ‘id.’ (por. BER, III/131).

CUMPĂNĂ *s.f.* 1. ‘waga’ – 1634-53: *cumpănă*; 2. ‘miara’ – 1574: *cumăna*; 3. *zazw. fraz.* ‘wahanie, powątpienie’ – 1682-86: *stăm în cumpănă*; 4. ‘zagrożenie’ – 1634-53: *Iaste cumpăna... să o și omoare*. (DLR I/2, 980); < cs. *kařona* ‘waga’, por. bg. dial. *kařoni* ‘id.’ (PGL, 329). ♦ **cumpăni** *vb.* 1. ‘ważyć’ – 1581: *cumpăniia giuătate de siclus*, 2. *refl., pręen.* ‘przekonać się’ – 1634-53: *să vor cumpăni*, 3. *refl.* ‘wahać się’ – 1643: *de ce se cumpăniia el cu svatul său*, 4. *refl., arch.* ‘być w agonii’ – 1682-86: *li s-au cumpănită vieața* (ib.).

CUPEȚ *s.m., slaw. lit., arch.* ‘kupiec’ – XVI/XVII w.: *cupeț* (DLR I/2, 996); < scs. *купецъ* ‘id.’, por. bg. *kupec* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 58).

CURVĂ *s.f., pot. (arch.: uzynany przez pisarzy ze starszych epok)* 1. ‘ prostytutka, kurwa’ – XVI w.: *curva*; 2. ‘kobieta zepsuta, rozpustna’ – 1643: *ce-i curvă* (DLR I/2, 1037); < psl. *kurva, por. bg, srb. *kurva*, alb. *kurvë*, magh. *kurva*, ngr. *κορβα* (SKOK, II/245). ♦ **curvesc,-ească** *adj.* ‘rozwiązły, rozpustny’ – 1581: *cântări curvești*; **curvește** *adv.* ‘rozpustnie, rozwiąźle’ – 1581: *viețuind curveaște*; **curvar** *s.m., pot.* 1. ‘sutener’ – 1581: *curvari*, 2. ‘męzczyzna rozwiązły, cudzołóźnik’ – 1581: *nu se putu sătura curvariul*; **curvi** *vb.* ‘cudzołóżyć’ – 1581: *curveaște* < por. srb. *kurviti* ‘id.’; **curvie** *s.f.* 1. ‘prostytucja’ – XVI w.:

curvie, 2. *arch.* ‘cudzołóstwo’ – 1649: *fecior din curvir făcut*, 3. *arch.* ‘kazirodztwo’ – 1634-53: *curvie cu copii*, 4. *arch.* ‘pożądanie, podniecenie’ – 1660-69: *curvie nespusă* (ib.).

D

DAJDIE *s.f., arch.* ‘podatek, danina’ – 1574: *dajde, daşde* (DLR I/3, 28); < bg. *daždje* ‘id.’, por. cs. *dažda* ‘prawo nadawania’ (por. MIHĂILĂ, IMPR. 142; por. MITU, ETYM. 67). ♦ **dăjdiar** *s.m.* ‘poborca podatkowy’ – 1682-86: *dăjdiar* por. DOSOFTEI, VS; **dajnic,-ă** *adj., arch.* ‘podlegający podatkowi’ – 1581, por. PO (ib.); **nedajnic** *adj.* ‘niepodlegający podatkowi’ – XVII w.: *nedajnici* (DLR VII, 216).

DANIE *s.f., arch., slav.* ‘darowizna (zwłaszcza dla kościoła, klasztoru)’ – 1660: *danie* (DLR I/3, 38); < cs. *danije* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 142).

DAR *s.n.* ‘dar’ – 1581: *dar* por. CORESI, EV. (DLR I/3, 45); < scs. *darb* ‘id.’, por. bg., srb. *dar* (MIHĂILĂ, IMPR. 142).

DĂRIA *vb., arch.* ‘drapać’ – 1620: *dăriia* (DLR I/3, 52); < scs. *d̑rati* ‘drzeć’, bg. *derja*, srb. *dereti* ‘id.’.

DĂRUI *vb.* ‘darować, obdarować’ – 1581, por. CORESI, EV. (DLR I/3, 57); < scs. *darovati* ‘id.’, por. bg. *daruam*, srb. *darovati* ‘id.’. ♦ **dăruire** *s.f.* ‘dar’ – 1581, por. CORESI, EV., XVI w.: *dulce-dăruire*; **dăruință** *s.f.* ‘darowizna, dar’ – 1671; **darovanie** *s.f., arch.* – 1651; **dăruitor,-oare** 1. *s.m.f.* ‘ofiarodawca’ – 1642, 2. *adj.* ‘hojny, szczodry’; **dăruit,-ă** *adj.* ‘darowany’ – 1581, por. CORESI, EV. (ib.).

DÂLBOANĂ *s.f.* ‘wąwóz, kotlina’ – 1682-86: *dâlboană* (TIKTIN, 546); < psł. **d̑lbina*, por. rum. *dâlbină* ‘głębina’, bg. *d̑lbina* ‘głębina, głębokość’, srb. *dublina* ‘id.’ (SKOK, I/450).

DÂRZ,-Ă *adj.* ‘zuchwały’ – 1581: *dârj* (DLR I/3, 59); < scs. *dȓzb*, por. bg. *dȓz̑bk*, srb. *dȓz̑* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 184). ♦ **dârjie** *s.f.* ‘zuchwałość’ – 1682-86, por. DOSOFTEI, VS (ib.).

DESETINĂ *s.f.* ‘dziesięcina’ – 1588: *deseatină* (TIKTIN, 528); < cs. *deseřina* ‘dziesiąta część, dziesięcina’, por. bg. srb. *desetina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 142).

DESTOINIC,-Ă *adj.* ‘godny, godzien’ – 1688: *destoinic* (TIKTIN, 534); < scs. *dostoivnъ* ‘id.’, por. bg. *dosotojen, dostojnik* (MIHĂILĂ, IMPR. 183). ♦ **destoinici** *vb.* ‘być godnym’ – 1692: *te-au destoinicit*; **destoinicie** *s.f., arch.* ‘godność’ – 1644: *destoinicie* (ib.).

DEȘEGUBEȚ *s.m.* ‘zbrodniarz’ – XVII w. por. MS IEUD (ILRL, 178); < cs. *dušegubecъ*, por. bg. *dušegubec* ‘zabójca, morderca’.

DEVESTVNIC *s.m., arch.* ‘kawaler’ – 1642: *devestnicii* (TIKTIN, 536); < cs. *děvřstvřnikъ* ‘dziewiczy’ (PGL, 186). ♦ **devestvnicie** *s.f., arch.* ‘stan kawalerski’ – 1645: *devestvnicia* (ib.).

DIHANIE *s.f., arch.* 1. ‘stworzenie’ – 1577: *toata dibania*; 2. ‘lud’ – 1581: *dibania*; 3. ‘stwórc, zwierz’ – 1698: *dibania* (TIKTIN, 545); < cs. *dychanja* ‘id.’, bg. *dibanije* ‘żywa istota’, srb. *dibanija* ‘id.’, por. scs. *dychanije* ‘oddech’ (por. MIHĂILĂ, IMPR. 87).

DIHNI *vb.* ‘wydychać’ – 1600: *dibnia* (TIKTIN, 545); < psł. **dychnati*, scs. *dъchnati* ‘odetchnąć’, por. bg. *dibam*, srb. *dibati* ‘oddychać’.

DIV *s.n., arch., fraz.,* znac. niejasne²⁴⁸ – 1682-86: *în divuri, în chipuri* (TIKTIN, 553); < scs. *divъ* ‘cud’, por. bg. *div* ‘potwór’ (BER, II/384).

DIVĂ *s.f.*, ‘cud’ – ok.1670: *divă* (TIKTIN, 553); scs. *divo* ‘id.’.

DIVI *vb. refl.*, ‘dziwić się’ – 1682-86: *nu divi* (TIKTIN, 554); < scs. *diviti se* ‘id.’, por. bg. *divja (se)* ‘id.’, srb. *diviti se* ‘id.’.

DOBÂNDI *vb.* 1. ‘zyskać’ – 1688: *am dobândit*, 2. ‘zwycięzać’ – 1670: *va dobândi* (TIKTIN, 556); < cs. *dobyti, dobađa*, por. bg. *dobivam*, srb. *dobiti* (MIHĂILĂ, IMPR. 196; MITU, 330). ♦

dobândă *s.f.* 1. ‘zysk’ – 1642: *dobândă*, 2. ‘łup, zdobycz’ – 1581: *dobânda*, 3. ‘danina’ – 1688: *dobândă* (ib.).

²⁴⁸ Rumuńskie źródła nie wyjaśniają znaczenia tego związku frazeologicznego, podając jedynie dzieło, w którym został on po raz pierwszy poświadczony (Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, Iași 1682).

DOBITOC *s.n.* ‘zwierzę, bydłę’ – 1688: *dobitoacele* (TIKTIN, 556); < bg. dial. (*s.m.*) *dobitok*, por. cs. (bg.) *dobyťka*, *dobyťok* ‘majątek’ (MIHAILĂ, IMPR. 80).

DOBORÎ *vb.* ‘powalać’ – 1670: *se oboară* (TIKTIN, 557); < scs. *oboriti*, por. bg. *doborja*, *oborja* ‘id.’ (MIHAILĂ, IMPR.198).

DODEI *vb.* ‘gnębić’ – XVI w. por. PS. HUR. (ILRL, 179); < cs. *dodějati*, bg. *dodjavam*, srb. *dodějati* ‘id.’ (DER, 296). ♦ **dodeială** *s.f.* ‘gnębienie’ – XVI/XVII w.: *dodiele* (TIKTIN, 557).

DOGORI *vb.* ‘rozpalać się’ – 1682-86: *dogorindu-se* (TIKTIN, 559); < psł. *dogorěti ‘dopalać’, por. bg. *dogorjavam* ‘dopalać się’, srb. *dogorjeti* ‘id.’ (SKOK, I/591).

DOICĂ *s.f.* ‘mamka’ – 1563 por. CORESI, PR. (ILRL, 183); < bg. *dojka* ‘mamka, pierś’ (BER, II/416).

DOJENI *vb.* ‘napominać, upominać’ – 1581: *să-i dojnească* (TIKTIN, 559); scs. *dognati*, (*doșena*) ‘ścigać, prześladować’, por. bg. *doganjam* ‘doprowadzać, przypędzać’ (DER, 297).

DOSADĂ *s.f., arch.* ‘prześladowanie’ – 1682-86: *dosadă* (TIKTIN, 566); < scs. *dosada* ‘obraza, krzywda’, por. bg. *dosada* ‘nuda, znużenie’, srb. *dosada* ‘id.’ (BER, II/414; DER, 298).

DOSĂDI *vb., arch.* ‘prześladować’ – 1581: *vor dosădi* (TIKTIN, 566); < scs. *dosaditi* ‘id.’, zob. rum. *dosadă*.

DOSPI ‘kisnąć, fermentować’ – 1562: *dospiră* (TIKTIN, 566); < por. scs. *spěti* ‘poruszać’ + prefiks *do*, por. srb. *dospjeti* ‘zdażyć, zdołać’ (MIHAILĂ, ETYM. 144; SKOK, I/427), cs. *dospěti* ‘przeobrażać się’ (PGL, 173).

DOSTOI ‘zdarzać się, przystoi’, tylko 3 os. – 1640: *se dostoește* (TIKTIN, 566); scs. *dostojati* ‘należeć’.

DOSTOIANIE *s.f.*, ‘dziedzictwo’ – 1577: *dostoania mea* (TIKTIN, 567); < cs. *dostojanije* ‘należność, mienie’, por. bg. *dostojanie*. ♦ **dostoit** *s.n.* (id., ib.).

DOVEDI *vb.* ‘udowodnić’ – 1688: *dovedi* (TIKTIN, 567); < scs. *dovesti* (*doveda*) ‘przyprowadzić’, por. bg. *dovodja* ‘id.’ (MITU, 330).

DRAG *s.m., fraż.* ‘z ochotą’ – 1688: *cu drag* (TIKTIN, 570); < scs. (*adj.*) *dragb* ‘drogi, cenny’, por. bg. *drag* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 181). ♦ **drăgălui** *vb.* ‘pieścić’ – 1682-86: *drăgăluind aceste mâni* (ib.); **preaîndrăgi** *vb., arch.* ‘bardzo kochać’ – 1620: *prea îndrăgi* (DLR VIII/4, 1247).

DRAGOSTE *s.f.* ‘miłość’ – 1581: *dragostea* (TIKTIN, 571); < cs. *dragostb* ‘id.’, por. bg. *dragost* ‘przyjemność, radość’ (por. DER, 300).

DRĂGOSTIV,-Ă *adj.* ‘miłościwy, laskawy’ – 1673: *fîre drăgostivă* (TIKTIN, 571); < por. bg. *dragostliv* ‘id.’, srb. *dragostiv* ‘uroczy, wdzięczny’ (por. DER, 300).

DROJDIE *s.f.* ‘osad, fusy’ – 1688: *fără drojdii* (TIKTIN, 577); < scs. *droždbye* ‘drożdże’, por. bg. *drożdje*, srb. *drożdja* // *drożdže* ‘drożdże’ (MIHĂILĂ, IMPR. 161).

DRUMETȚ *s.m.* ‘wędrowiec’ – 1682-86: *drumetilor* (TIKTIN, 578); < der. rum. *drum* < z gr. za pośr. słow., por. cs. (srb.) *drumb* ‘gościniec’ (MIHĂIESCU, 82).

DUH *s.n.* ‘tchnienie, dech’ – 1654: *dubul*, 2. *bibl.* ‘duch, dusza’ – 1673: *dub*, 3. ‘zamiar’ – 1670: *duburi spre mari lucruri* (TIKTIN, 581); < scs. *ducb* ‘duch’, por. bg., srb. *dub* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145).

DUHNIT,-Ă *adj.* ‘śmierdzący’ – 1642: *dubnit* (TIKTIN, 582); < por. cs. *duchnati* ‘id.’ (por. NESTORESCU, ETYM., 41).

DUHOVNIC *s.m.* ‘duchowny, spowiednik’ – 1640: *tuturor dubovnicilor* (TIKTIN, 582); < cs. *duchovník*, por. bg. *dubovnik* ‘id.’.

DUHOVNICESC,-EASCĂ *adj.* ‘duchowny’ – 1698: *trup dubovnicesc* (TIKTIN, 582); < scs. *duchovní* ‘duchowy, duchowny’, por. bg. *dubovničeski* (por. BER, II/450).

DUMBRAVĂ *s.f.* ‘dąbrowa’ – ok.1670 por. M.COSTIN (ILRL, 379); < scs. *dąbrava*, por. bg. *dъbrava* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 101).

DUNGĂ *s.f.* ‘linia, ród’ – 1683: *vechia dungă a Craioveștilor* (TIKTIN, 587); < cs. *daga* ‘łuk, tęcza’, por. bg. *dъga* ‘id.’, srb. *duga* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 55), por. rum. *dungă* ‘prążek, pasek’.

DVERĀ *s.f., arch.* ‘drzwi ikonostasu’ – 1652: *la dvearǎ* (TIKTIN, 590); < cs. *dvěř* ‘id.’ (MIHĂILĂ, ETYM., 52).

DVORBĀ *s.f.* ‘służba’ – 1643 por. VARLAAM (TIKTIN, 590); < cs. *dvorĕba*, por. bg. *dvorba* (por. BER, I/327). ♦ **dvorbi** *vb.* ‘służyć’ – 1563 por. CORESI, PR. (ILRL, 180).

DVOREAN *s.m.* ‘dworak’ – 1670: *dvoreni* (TIKTIN, 590); < cs. *dvorĕniny*, por. bg. *dvorjanin* ‘szlachcic’.

DVORI *vb.* ‘posługiwać, służyć’ – 1642: *dvori* por. URECHE, 1688: *zvori* por. BB (TIKTIN, 590); < cs. *dvoriti*, por. bg. *dvorja* (por. BER, I/327). ♦ **dvoritor** *s.m.* ‘sluga’ – 1602 por. VL (ILRL, 180).

F

FAIDĀ *s.f.* ‘pożytek’ – 1700: *fajdě* (DLR II 1, 32); < turcyzm balk., por. bg., srb. *fajda* ‘korzyść, zysk’ (SKOK, I/503).

FALĀ *s.f.* ‘światność, chwała’ – 1620: *hvalǎ*; 2. ‘sława’ – 1673: *hfalǎ*; 3. ‘pycha’ – 1673: *falǎ* (DLR II 1, 34); < scs. *chvala* ‘id.’, por. bg., srb. *hvala* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 158). ♦ **fălos,-oasă** *adj.* 1. ‘pyszny, dumny’ – 1673: *făloșii*; 2. ‘światny, luksusowy’ – 1685: *îmbăcămintele prea făloase* (ib. 41).

FARISEU *s.m.* ‘Faryzeusz’ – XVI w.: *fariseiu* (DLR II 1, 63); < za pośr. słow., scs. *farisēi*, *fariseib* ‘id.’, z gr. *φαρισαῖος* (MIHĂIESCU, 186). ♦ **fariseesc,-ească** *adj.* ‘faryzejski’ – XVI w.: *partea fariseiască* (ib.).

FĂLI *vb.* 1. ‘sławić, chwalić’ – 1643: *fălesc*; 2. ‘pysznić się, chelpić’ – 1673: *să fălesc pișmașii* (DLR II 1, 39); < scs. *chvaliti* ‘id.’, por. bg. *hvalja*, srb. *hvaliti* (MIHĂILĂ, IMPR. 158). ♦ **fălie** *s.f.* 1. ‘śwetność’ – 1648: *fălie*, 2. ‘pycha’ – 1651: *fălie* (ib.).

FĂICĂVI *vb., arch.* ‘jąkać (się)’ – 1688: *făicăvesc* (DLR II 1, 32); < der. rum. (*adj.*) *făicav* < cs. (*adj.*) *flbkanv* ‘sepleniący’ (PGL, 1086).

FELON *s.n.*, *kośc.* ‘ornat’ – 1588: *3 feloane de adamască*, 1682-86: *falon* (DLR II 1, 95); < za pośr. słow. scs. *felonъ*, cs.(srb.) *felonъ* ‘szata liturgiczna’ ze śrgr. *φαιλόνιον* (SKOK, I/509).

FEȘTILĂ *s.f.*, *arch.*, *pot.* ‘knot’ – 1688: *feștilele* (DLR II 1, 107); < scs. *svěštĭlo* ‘1. światło, 2. świecznik’, por. srb. *svetlo* ‘światło’ (DER, 326).

FINIC *s.m.*, *bot.* ‘daktylowiec *Phoenix dactylifera*’ – 1643: *finic* (DLR II 1, 125); < za pośr. słow. scs. *finikъ* ‘palma’ ze śrgr. *φοίνιξ* (MIHĂESCU, 98). ♦ **finicet** *s.n.*, *arch.* ‘las’ – 1688: *răsăriturile finicetului* (ib.).

FRÂNC,-Ă *s.m.f.*, *arch.* ‘Frankowie’ – 1671-77: *Frânc* (DLR II 1, 166); < cs. (srb.) *fragъ* (PGL, 1087).

G

GADINĂ *s.f.* ‘zwierz, gad’ – XVI w.: *firea(...)* *gadineloru* (DLR II/1, 204); < bg. *gadina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 87).

GĂSI *vb.* 1. *refl.* ‘znajdować się, być’ – 1620: *să vor găsi*; 2. ‘znaleźć’ – 1693: *veți găsi* (DLR II/1, 233); < scs. *gasiti* ‘gasić, gasnąć’, por. srb. *gasiti* ‘id.’; Skok wskazuje na tendencję metaforycznego przesunięcia znaczenia (por. chorw. *vatra* ‘ogień’ na *žed* ‘pragnienie’ i *život* ‘życie’), która silniej przejawia się w języku rum. Przyznaje, że ten rozwój semantyczny nie jest łatwo objaśnić, ale szuka podobieństwa w rozwoju łac. *adflare* ‘natchnąć’ > rum. *a afla* ‘znajdować’. Wg Skoka zjawisko to rozwinęło się w środowisku średniowiecznych nomadów rumuńskich, dla których znalezienie źródła, gdzie mogli ugasić pragnienie, było cennym odkryciem (SKOK, I/554).

GĂVAN *s.n.* ‘szala (wagi)’ – 1682-86: *gavanul* (DLR II/1, 239); < etym. niejasna, Ciorănescu wskazuje na związek z bg. i srb. *vagan* ‘drewniana miska’, bg. *gavanka*, za ich pośr. rum. *găvan* przeszedł ze śrgr. *γαβέβα* ‘naczynie’; natomiast Skok wyjaśnia, że jest to forma powszechnie spotykana na Płw. Apenińskim, por. dial. meglrum. *găvană* ‘drewniany talerz’, wł. *gavagno* ‘kosz, torba’, (DER, 356; SKOK, III/559). ♦ **găvănos,-oasă** *adj.* ‘wydrażony, wydłubany’ – 1682-86: *găvănoșii ochii* (ib.).

GÄVOZD *s.n., arch.* ‘gwózdź’ – XVI w.: *gävoazde* (DLR II/1, 240); < scs. *gvozdъ* ‘id.’, bg., srb. *gvozd* ‘id.’.

GÄVOZDI *vb., arch.* ‘przygwoździć’ – 1643: *nu-lu gävozdırä* (DLR II/1, 240); < cs. *gvozditi* ‘id.’, bg. *gvozdej* ‘id.’, srb. *gvozditi* ‘id.’.

GÄDILA *vb., arch.* ‘podniecać’ – 1682-86: *la curvie gädilează* (DLR II/1, 204); < bg. *gьdel* ‘łaskotki’, por. srb. *gilyenuti* ‘łaskotać’ (SKOK, I/561; BER, I/299); w rum. *gädila* występuje również w znaczeniu ‘łaskotać’.

GÄLCÄ *s.f., med.* ‘obrzęk, gula’ – 1700: *gëlke* (DLR II/1, 213); < bg. *gьlki* ‘migdałki, zapalenie migdałków’ (BER, I/257).

GÄLCEAVÄ *s.f.* 1. ‘rumor, hałas’ – 1643: *gälceavä*; 2. ‘kłótnia’ – 1648: *gälceavä* (DLR II/1, 214); < bg. *gьlčava* ‘id.’. ♦ **gälcevi** *vb.* ‘szemrać przeciwko komuś, sprzeciwić się’ – 1682-86: *gläceveaște orașul*; **negälceavä** *s.f., arch.* ‘pokój’ – 1682-86: *iubind negälceava* (ib.).

GÄLMÄ *s.f.* ‘wzgórze, pagórek’ – 1682-86: *bolmul* (DLR II/1, 217); < scs. *chльмь*, por. bg. *hălm*, srb. *hum* ‘id.’ (SKOK, I/694).

GÄNDAC *s.m.* ‘chrząszcz, żuk’ – 1673: *gändacii* (DLR II/1, 221); < w tej postaci wyraz nie został poświadczony w językach pldsl., por. psł. *gäděti ‘brzęczeć, buczeć (o owadach)’; sufiks *-ac*, pochodzenia łacińsko-balkańskiego, w rum. tworzy m. in. rzeczowniki odprzymiotnikowe, zwłaszcza w przypadku imion własnych zwierząt; ponad to w rum. istnieje grupa wyrazów nazywających zwierzęta, które zakończone są na *-ac*, np. rum. *dănac* ‘jednoroczny wół’, rum. *gânsac* ‘gąsior’, rum. *liliac* ‘nietoperz’, rum. *lupciac* ‘młody wilk’ (por. SPSŁ, 8/162; PASCU, 189-195).

GÄNGANIE *s.f.* ‘płaz, gad’ – 1620: *gänganiile* (DLR II/1, 223); < por. scs. *gagnati* ‘szemrać’, rum. *gâng* ‘brzęczenie’ (por. SKOK, I/633; DER, 366).

GÄNGAV,-Ä *adj., subst.* ‘jąkliwy, jąkała’ – 1700: *gängav* por. ANON. CAR. (DLR II/1, 223); < scs. *gagnavь, gagnivь* por. bg. *gьgnja* ‘jąkać się’ (por. SKOK, I/633; MIHĂILĂ, IMPR. 177).

GÄRBÄ *s.f., arch.* ‘plecy, kark’ – 1577: *gärba* (DLR II/1, 226); < scs. *grьba, grьbь* ‘plecy’, bg. *grьba*, srb. *grb* ‘garb’ (MIHĂILĂ, IMPR. 117).

GÂRBOV,-Ă *adj.* ‘zgarbiony’ – 1643: *o muiare gârbovă* (DLR II/1, 227); < cs. *gr̂bavъ*, bg. *gr̂bav*, srb. *gr̂bav* ‘garbaty’ (MIHĂILĂ, IMPR. 117). ♦ **gârbovi** *vb.* ‘uginąć’ – 1688: *îl gârbovește*; **gârjob,-ă** *adj.* ‘zgięty’ – 1682-86: *ostii gârjobe* < kontaminacja rum. *cârjă* + rum. *gârbov* (ib. 230).

GÂRLĂ *s.f.* ‘strumień’ – 1688: *în gârlă* (DLR II/1, 230); < bg. *gr̂lo* ‘1. gardło, 2. odnoga rzeki’ (MIHĂILĂ, IMPR. 97, 227).

GÂRLICIU *s.n.* ‘właz’ – 1682-86: *gârliciu* (DLR II/1, 230); < srb. *gr̂lic* ‘szyjka flaszki, wylot lufy’, dem. od srb. *gr̂lo* ‘gardło’ (SKOK, I/621).

GÂSCĂ *s.f.* ‘gęś *Anser Cinereus*’ – 1646: *gânște*, sg. *gânscă* (DLR II/1, 232); < bg. *gъska* por. scs. *gъsb* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 86).

GHEENĂ *s.f., rel.* ‘otchłań piekielna, gehenna’ – XVI w.: *ghieenu*, 1648: *gheena* (DLR II/1, 252); < za pośr. słow. cs. *geena* ‘id.’, ze śrgr. *γέενα* (DLR, 359).

GHENARIE *s.m., sg.* ‘styczeń’ – 1620: *ghenuarie*, 1643: *ghenvariu*, 1642-47: *luna lui Ghenarie*, 1648: *ghenuariu* (DLR II/1, 253); < za pośr. słow., cs. *gen(v)arъ*, *genuarii* ‘id.’ z gr. *γενναίος* (MIHĂESCU, 99), por. rum. *ghenar* z sufiksem łac. *-ie* (według łacińskiego modelu nazw miesięcy).

GHIZDAV,-Ă *adj.* ‘szykowny, ładny’ – 1643: *Iosif acela ghiždavul* (DLR II/1, 266); < cs. *gyždavъ*, por. bg., srb. *gъždav* ‘id.’ (PGL, 150). ♦ **ghizdăvie** *s.f., arch.* ‘piękno, uroda’ – 1682-86: *ghizdăvie* (ib.).

GLAS *s.n.* 1. ‘głos’ – XVI w.: *rădicară glasulu*; 2. *arch.* ‘słowo’ – 1682-86: *glas* (DLR II/1, 272); < scs. *glasъ* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 164). ♦ **glasnic** *s.m., arch.* ‘znany’ – 1682-86: *glasnic* (ib.).

GLĂSI *vb., arch.* 1. ‘mówić’ – XVI w.: *glăsi*; 2. ‘śpiewać’ – 1574: *cântătoriul glăsi*; 3. ‘skarżyć się’ – 1643: *glăsiia* (DLR II/1, 273); < scs. *glasiti* ‘wołać, głosić’, por. bg. *glasja*. ♦ **glăsiu** *s.m., arch.* ‘bogagłosiciel’ – 1560-81: *glăsiu* por. scs. *bogoglasъnъ* (ib.); **preaglăsiu,-oare** *adj., arch.* ‘uczczony pieśniami religijnymi’ – 1581: *preaglăsiuare* (DLR VIII/4, 1239);

GLAVĂ *s.f., arch.* ‘rozdział, ustęp’ – 1646: *glavă* (DLR II/1, 273); < scs. *glava* ‘1. głowa, 2. rozdział’, por. bg. *glava* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148).

GLAVIZNĂ *s.f., arch.* ‘rozdział, ustęp’ – 1682-86: *glavizne*, 1688: *glavânțe* (DLR II/1, 273); < scs. *glavizna* ‘istota sprawy’.

GLEZNĂ *s.f., anat.* ‘kostka’ – 1682-86: *gleznila de la piciorul* (DLR II/1, 274); < psł. *glezнь, srb. *glezno*, por. bg. *glezen* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 118).

GLIGAN *s.m.* ‘dzik, odyniec’ – XVI w.: *gligan* (DLR II/1, 274); < bg. *gligan* ‘id.’ (BER, I/249).

GLOBĂ *s.f.* ‘kara pieniężna, mandat’ – 1646: *globă* (DLR II/1, 275); < cs. *globa* ‘kara’, por. bg., srb. *globa* ‘id.’ (DER, 370; MIHĂILĂ, IMPR. 142). ♦ **globi** *vb.* ‘nakładać karę pieniężną’ – 1646: *va globi cu bani* (ib. 276).

GLOATĂ *s.f.* 1. ‘tłum’ – XVI w.: *gloata*; 2. *wojsk.* ‘piechota rekrutowana spośród boajrów’ – XVI w.: *miiiașul gloatei*; 3. ‘rodzina, dzieci’ – 1620, por. ILRL, 183; 4. ‘lud’ – 1643: *gloate* (DLR II/1, 275); < cs. *glota* ‘1. tłum, 2. zamieszanie’, por. bg. *glota* ‘stado, tabun’, srb. *glota* ‘rodzina (kobiety i dzieci)’ (MIHĂILĂ, IMPR. 143; PGL, 129). ♦ **înglоти** *vb. refl.* ‘gromadzić się’ – XVI w.: *înglotescu-se* (ib. 690).

GLOBNIC *adj., s.m., arch.* ‘poborca opłat’ – 1554: *globnici* (DLR II/1, 276); < cs. *globnikъ*.

GLUMĂ *s.f.* ‘żart’ – 1643: *de glumă* (DLR II/1, 278); **glumbă**; < scs. *glumbъ*, por. bg., srb. *gluma* (MIHĂILĂ, IMPR. 167). ♦ **glumi** *vb. refl., arch.* 1. ‘ćwiczyć się’ – XVI w.: *glumi-me-voiu*, 2. ‘naśmiewać się’ – 1577: *de mine glumiia-se* (ib.), por. scs. *glumiti se*.

GOL,-OALĂ *adj.* ‘nagi, goly’ – XVI w.: *goli* (DLR II/1, 282); < scs. *golvъ*, bg. *gol* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 178). ♦ **goliște** *s.f., arch.* ‘bezroślinna partia gór’ – 1673: *goliștea munților*; **golaș,-ă** *adj., subst.* ‘nieopierzony’ – 1688: *golași*; **goli** *vb., arch.* 1. ‘ogolocić, okraść’ – 1620: *i goli de toată avuția-ș*, 2. ‘być pozbawionym’ – 1642-47: *este golit de tot ajutorul*; **golicione** *s.f.* ‘nagość’ – 1643: *golicionea*, 2. ‘bieda’ – 1643: *foamea și golicionia*; **golitate** *s.f.* ‘nagość’ – XVII w.: *golătatea* (ib.).

GONI *vb.* 1. ‘gonić, ścigać’ – XVI w.: *goniia-i*; 2. *arch.* ‘polować’ – II poł. XVI w.: *vrea goni vältur*; 3. *przen.*, *arch.* ‘podażać’ – 1577: *că goniia*; 4. ‘gonić, biegać’ – 1682-86: *gonind* (DLR II/1, 286); < scs. *goniti*, srb. *goniti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **gonaciu** *s.m.* ‘prześladowca’ – 1643: *gonacii lui Fraon*; **goniciune** *s.f.*, *arch.* ‘prześladowanie’ – 1682-86: *Goniciune era asupra creștinilor.* (ib.).

GORNIȚĂ *s.f.*, *arch.* ‘ganek, weranda’ – 1673-86: *în gorniță* (DLR II/1, 288); < scs. *gorbnica*. ‘górne piętro’, por. srb. *gornica* ‘górnny pokój’ (por. SKOK, I-589).

GOSPODOJDĂ *s.f.*, *arch.* ‘pani’ – 1682-86: *gospojda Anastasiia* (DLR II/1, 288); < scs. *gospoždá*, cs. (bg.) *gospoždá*, srb. *gospoda* ‘id.’.

GOSPODIN *s.m.*, *arch.* ‘Pan, Bóg’ – XVI w.: *Gospodinul Domnu* (DLR II/1, 288); < scs. *gospodinъ* ‘pan’, cs. (bg.) *gospodinъ* ‘pan’, srb. *gospodin* ‘pan, jegomość’, por. pol. *arch. gospodin* (por. MIHĂILĂ, IMPR. 136).

GOTOV *adj.m.*, *arch.*, *slaw.* ‘gotów, gotowy’ – 1639: *gotovi* (DLR II/1, 290); < scs. *gotovъ* ‘id.’, bg. *gotov* ‘id.’, srb. *gotov* ‘id.’ (por. DAR, 187).

GOTOVI *vb.*, *arch.*, *slaw.* ‘przygotowywać (się)’ – XVI w.: *gotoviți* (DLR II/1, 290); < scs. *gotoviti* ‘przygotowywać, szykować’, por. srb. *gotoviti* ‘id.’, bg. *gotovjam* ‘gotować’. ♦ **gotovință** *s.f.*, *arch.* ‘koniec, unicestwienie’ – 1577: *gotovințele*; **gotovire** *s.f.*, *arch.* ‘przygotowanie’ – 1577: *gotovirea* (ib.).

GOVETI *vb.*, *arch.* ‘ukazywać, dowodzić’ – 1682-86: *să goveteaște* (DLR II/1, 290); < por. scs. *gověti* ‘żyć pobożnie’, por. chorw. (zach.) *govjeti* ‘dogadzać, sprawiać przyjemność’.

GOVI *vb.* ‘pilnować panny młodej’ – 1682-86: *ce-au govitu cu tine* (DLR II/1, 290); < por. scs. *gověti* ‘pościć’, bg. *goveja* ‘pościć, milczeć w celu okazania szcunku rodzicom panny młodej’, por. srb. *goveti* ‘milczeć’ (DER, 374). ♦ **govă** *s.f.*, *arch.* ‘dziewica’ – 1682-86: *govile* < der. od ‘govie’; **govitoriu** *s.m.*, *arch.* ‘pobożny’ – XVI w.: *govitoriu* (ib.).

GRAJD *s.n.* ‘stajnia, obora’ – 1550-1600: *grajdure* (DLR II/1, 295); < scs. *graždъ* ‘id.’, por. bg. *gražd* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 39).

GRĂBI *vb.* ‘pospieszać, śpieszyć (się)’ – 1620: *grăbiră* (DLR II/1, 292); < scs. *grabiti* ‘grabić, odbierać’ por. srb. *grabiti* (SKOK, I/600), bg. *grabja* ‘id., iść szybko’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **grabă** *s.f.* ‘pośpiech’ – 1620: pl. *de grabi*; 1634-53: *graba* por. PRAV, 316; **grăbitor,-oare** *adj.* ‘śpieszny’ – 1577: *să nu fie grăbitoare și răpitoare* (ib.).

GRĂDINĂ *s.f.* ‘ogród’ – 1688 *grădină închisă* (DLR II/1, 293); < bg., *gradina*, srb. *gradina* ‘1. ruiny zamku, 2. ogród’ (MIHĂILĂ, IMPR. 39). ♦ **gradinuță** *s.f., dim.* ‘ogródek’ – 1682-86: *gradinuță* (ib.).

GRĂI *vb.* 1. ‘mówić’ – XVI w.: *nu grăescu*; 2. *arch.* ‘nazywać’ – XVI w.: *ce grăescu eresu*; 3. *refl.* ‘rozumieć się’ – 1634-53: *s-au grăit* (DLR II/1, 294); < bg. *graja*, srb. *grajati* ‘mówić głośno, krzyczeć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 208). ♦ **grăire** *s.f.* ‘mowa’ – 1643: *grăire*; **grăită** *s.f., arch.* ‘słowo’ – 1574: *grăitele*; **grăitor,-oare** *adj., subs.* ‘mówiący’ – XVI w.: *greitoriu menciuni* ‘klamca’; **graiu** *s.n.* 1. ‘słowo’ – XVI w.: *graiulu Domnului*, 2. ‘przemowa’ – 1660-69: *graiu*, 3. ‘ton głosu, modulacja’ – 1682-86: *pre graiu* (ib.).

GRĂMADĂ *s.f.* ‘kupa, stos’ – 1688: *grămăzi-grămăzi* (DLR II/1, 295); < pldsl. srb., bg. *gramada* ‘id.’, por. pol. *gromada* (MIHĂILĂ, IMPR. 54; BER, I/272; SPSŁ 8/224).

GRĂMĂDI *vb.* ‘zbierać, gromadzić’ – XVI w.: *Grămădi(...) vițe de vie multe.* (DLR II/1, 296); < psl. **gromaditi* ‘id.’ (por. BER, I/272; SPSŁ 8/226), por. bg. *nagramadja se*, pol. *gromadzić*.

GREBLĂ *s.f.* ‘grabie’ – 1700: *grblē* (DLR II/1, 303); < bg. *greblo* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 23).

GRIJĂ *s.f.* 1. ‘troska’ – 1634-53: loc. adv. *cu grija*; 2. ‘uwaga’ – 1693: loc. adv. *cu grija*; 3. ‘opieka’ – 1634-53: *grija* (DLR II/1, 310); < bg. *griža* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 154). ♦ **negrijă** *s.f., arch., pot.*, ‘brak troski, opieki’ – 1581: *negrija leneei* (ib.).

GRIJI *vb.* 1. ‘troszczyć (się)’ – 1643: *să grijimu*, 1688: *grejitu*; 2. ‘opiekować (się)’ – 1581: *ne grijim noi*; 3. ‘przygotowywać’ – 1682-86: *să grijăia* (DLR II/1, 311); < bg. *griža se* ‘id.’ (BER, I/281; MIHĂILĂ, IMPR. 154). ♦ **grijire** *s.f.* ‘opieka, troska’ – 1688: *grijirea*; **grijință** *s.f., arch.* id. – 1682-86: *darul grijinței*; **grijitor,-oare** *adj.* ‘troskiliwy’ – 1682-86: *grijitoril Dumnezeu*; **negrijit,-ă** *adj.* ‘bez opieki’ – 1634-53: *Va lăsa negrijit* (ib.).

GRIJULIV,-Ă *adj., arch., pot.* ‘troskliwy’ – 1682-86: *grijlivŭ* (DLR II/1, 312); < bg. *grižliv* ‘id.’. ♦ **grijnic,-ă** *adj. id.* – 1688: *cei grijnici*; **negrijnic,-ă** *adj., arch.* ‘nietroskliwy’ – 1640: *va fi negrijnicŭ* (ib.).

GRIV,-Ă *adj.* ‘laciaty, pstry’ – 1700: *griv* por. ANON. CAR. (DLR II/1, 314); < bg. *griv* ‘1. siwy, szary, 2. pstry’ (MIHĂILĂ, IMPR. 179).

GRIVNĂ *s.f.* ‘stara moneta’ – 1408: *grivnă*, 1700: *grivna* por. ANON. CAR. (DLR II/1, 314); < scs. *grivna* ‘1. naszyjnik, 2. bransoletka’.

GROAZĂ *s.f.* ‘groza, zgroza’ – 1643: *groaşa* (DLR II/1, 314); < scs. *groza* ‘id.’, por. bg. srb. *groza* (MIHĂILĂ, IMPR. 156). ♦ **îngrozi** *vb.* ‘przerażać’ – XVI w.: *se îngrozescu*, 1634-53: *să va fi îngrozit* (id. 698); < pref. *în* + cs. *groziti*, srb. *groziti se* ‘id.’.

GROZAV,-Ă *adj.* ‘przerażający, potworny’ – XVI w.: *grozavi*, 1643: *cuvinte grozave, hiară grozlivă, groznicu* (DLR II/1, 320); < cs. *grozavъ*, bg. *grozav* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 156; PGL, 143). ♦ **grozăvatec,-ă** *adj., arch.* ‘brzydki’ – 1700: *grozăvatec* por. ANON. CAR.; **grozăvi** *vb. refl.* ‘potwornieć’ – 1643: *se grozăvăsc*; **grozăvie** *s.f.* ‘potworność’ – 1646: *grozăvie* (ib.).

GRUMB,-Ă *adj., arch.* ‘gruby, nieokrzesany, ordynarny’ – 1682-86: *glasuri grumbe* (DLR II/1, 322); < scs. *grąbъ* ‘id.’, bg., srb. *grub* (por. BER, I/286).

GUBAV,-Ă *adj.* 1. ‘trędowaty’ – XVII w.: *gubavi*; 2. ‘pokorny (?)’ – 1682-86: *să făcea gubavi pentru Hristos* (DLR II/1, 323); < srb. *gubav* ‘trędowaty, zarażony świerzbem’ (por. DER, 382). ♦ **gubăvie** *s.f.* ‘trąd’ – 1682-86: *gubăvie*; **gubăvenie** *s.f., arch. id.* – 1700: *gubăvenie* por. ANON. CAR.; **gubăvi** *vb. refl.* ‘zachorować na trąd’ – 1700: *gubăvi* ANON. CAR. (ib.).

GUNOIȘTE *s.f.* ‘śmietnisko’ – 1577: *gunoiște* (DLR II/1, 326); < der. od rum. *gunoi*, por. bg. *gnoiște* ‘gnojowisko’ < scs. *gnojъ*, ‘gnój’, bg. *gnoj* ‘id.’, srb. *gnoj* ‘1.ropa, 2. nawóz, gnój’ (SKOK, I/580, por. BER, I/256).

GUNOSI *vb. refl., arch.* ‘brzydzić się’ – XVI w.: *de cubentele meale gunosiia se*, 1577: *gunosilia-se* (DLR II/1, 326); < scs. *gnasiti se*, ‘1. brudzić, 2. obrzydzać’, por. srb. *gnusiti* ‘id.’ (SKOK, I/580).

H

HAINĂ *s.f.* ‘ubranie, odzież’ – 1634-53: *hăinele* (DLR II/1, 343); < srb. *haljina* ‘odzież, suknia’, bg. *halina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 63). ♦ **hăinuță** *s.f., dim.* ‘ubranko’ – 1700 (ib.).

HAR *s.n.*, 1. *arch., fraz.* ‘na darmo’ – 1581: *în har să nu-l iai*; 2. *arch., fraz.* ‘podarować’ – 1606: *se va da în har*; 3. *fraz.* ‘być wdzięcznym’ – 1620: *nu-i știe har de bine*, 1682-86: *ghar* (DLR II/1, 357); < za pośr. słow. z gr., por. cs. *charь* ‘łaska’, srb. *har* ‘id.’, bg. *nehar* ‘niezadowolony’ (por. SKOK, II/655; MIHĂESCU, 142).

HARNIC,-Ă *adj.* ‘zdolny, dzielny’ – 1642-47: *harnic* (DLR II/1, 368); < cs. *charьнь*, bg. *haren* ‘dobry, piękny’, srb. *haran* ‘wdzięczny’. ♦ **neharnic,-ă** *adj.* ‘niezdolny’ – 1682-86: *neharnică*; **hărnicie** *s.f.* ‘zdolność, męstwo’ – 1671-77: *hărniciia* (ib.).

HĂBUC *s.m.* ‘część’ – 1673-86: *hăbuc* (DLR II/1, 336); < etym. niejasna, rum. (*fraz.*) *a rupe hăbuc* ‘porwać na kawalki, części’, stąd pochodzenie prawdopodobnie słow., por. srb. *habiti* ‘zużywać, nadpsuć’, scs. *chabiti* ‘zawierać, mieścić się’, bg. *habja* ‘id.’ (por. SKOK, I/646).

HĂRĂZEALĂ *s.f., arch.* ‘darowizna’ – 1652: *hărăzeală* (DLR II/1, 362); < der. rum. *a hărăzi* < za pośr. słow. cs. (srb.) *charizati* ‘darować’ z gr. *χαρίζω* ‘daruję’ (MIHĂESCU, 139).

HÂNSAR *s.m., arch.* ‘zbójnik, łotr’ – 1431-1433: *hânsari*, 1642-47: *hânsarii* (DLR II/1, 355); < cs. *chqsarь*, por. cs. (srb.) *chusarь*.

HÂRB *s.n.* 1. ‘czerep, skorupa’ – 1673: *nește hârburi*; 2. *arch.* ‘muszla’ – 1682-86: *hârburi* (DLR II/1, 362); < pldsl., por. bg. *hъrb*, srb. *rb* ‘id.’ (SKOK, I/685). ♦ **hârbui** *vb.* ‘rozbić’ – 1673-86: *hârbuite* (ib.).

HÂRLEȚ *s.n.* ‘rydel, łopata’ – 1588: *4 hârlețe* (DLR II/1, 367); < cs. *рыльць, рылецъ* ‘id.’ (DER, 398).

HÂRTIE *s.f.* ‘dokument, papier’ – 1597: *hârtii* (DLR II/1, 372); < za pośr. słow. scs. *charьtija*, bg. *hartija* ‘id.’ z dem. gr. *χαρτίον* ‘księga, dokument’ (MIHĂESCU, 125).

HÂRTOP *s.m.* ‘pieczara, grotą’ – 1560-81: *vârtop de hâltari*, 1682-86: *vârtoapă, vârtopă* (DLR II/1, 373); < pldsl., por. scs. *врѣтърь*, bg. *vertep* ‘id.’, por. srb. *vertep* ‘szopka, jaselka’ (SKOK III/578).

HÂTRIE *s.f., arch.* ‘podstęp, przebiegłość’ – 1682-86: *bâtriile* (DLR II/1, 381); < der. rum. *bâtru* < scs. (*adj.*) *chytrъ* ‘bystr, przebiegły’, bg. *hytrъ* ‘id.’ (DER, 399).

HERUVIM *s.m., kość.* ‘cherubin’ – XVI w.: *heruvimii* (DLR II/1, 388); < scs. *cheruvimъ* < śrdnwlac. *cherubinus* (SKOK, I/665).

HLAP,-Ă *adj., arch.* ‘rozpustny’ – 1620: *oameni hlapî* (DLR II/1, 394); < scs. *chlapъ* ‘niewolnik’, por. srb. *hlap* ‘wieśniak, cham’. ♦ **hlăpie** *s.f., arch.* ‘rozpusta’ – 1648: *blăpie* (ib.).

HLIPI *vb., arch.* ‘lkać’ – XVI w.: *plângeți-vă de hlipindu* (DLR II/1, 394); < cs. *chlipati*, por. bg. *hlipam*, pol. *chłpieć*. ♦ **hlipăt** *s.n., arch.* ‘szloch’ – 1673: *hlipăt* (ib.).

HORĂ *s.f.* ‘hora, taniec’ – 1682-86: *hoară*, 1688: *horile* (DLR II/1, 404); < bg. *horo*, srb. *horo*, por. ngr. *χορός* (MIHĂILĂ, IMPR. 149; MIHĂESCU, 154).

HRĂBOR,-OARĂ *adj., arch.* ‘odważny, waleczny’ – 1620: *mulți viteaji hrăbori*, 1673-82: *brabor* (DLR II/1, 411); < scs. *chrabrъ*, bg. *hrabъr* ‘id.’ (por. ETIMOLOGICA 5, 80). ♦ **hrăbori** *vb. refl., arch.* ‘mężnieć’ – 1577: *hrăboriți-vă*; **hrăborie** *s.f., arch.* ‘męstwo, odwaga’ – 1577: *hrăborie* (ib.).

HRANĂ *s.f.* 1. ‘pożywienie, pokarm’ – XVI w.: *brană*; 2. *slaw., prżen.* ‘wodze’ – 1577: *brană*; 3. ‘ziemia, która rodzi pokarm’ – 1669-71: *brana* (DLR II/1, 412); < cs. *chbrana*, bg., srb. *brana* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 59). ♦ **hrănaci,-e** *adj.* ‘zarłoczny’ – 1688: *brănaci*; **hrăniște** *s.f., arch.* ‘żywienie’ – 1591: *brăniște* (ib.).

HRANILNIȚĂ *s.f., slaw., arch.* ‘talizman, amulet’ – 1574: *brănițele lor* (DLR II/1, 413); < scs. *chranilište* ‘1. amulet, 2. miejsce przechowywania, ukrycia’, cs. *chranilnica* ‘trumna, grobowiec’ (por. PGL, 1096).

HRĂNI *vb.* 1. ‘żywić (się)’ – XVI w.: *brănitu*; 2. *slaw., arch., kość.* ‘chronić’ – 1577: *brănește Domnul*; 3. ‘utrzymywać (się)’ – 1646: *se brănească*; 4. ‘odżywiać, tuczyć’ – 1682-86: *țap brănit*

(DLR II/1, 412); < scs. *chraniti*, bg. *chranja*, srb. *braniti* ‘id.’ (SKOK, II/684). ♦ **hrănire** *s.f.* ‘żywienie’ – 1577: *hrănire* por. ‘hrăni (2)’; **hrănitură** *s.f.* ‘żywienie, karmienie’ – 1700: *hrănitură*; **hrănitor,-oare** *adj., subst.* ‘żywiciel’ – 1682-86: *hrănitoriu* (ib.).

HULĂ *s.f.* 1. ‘bluźnierstwo’ – 1574: *bulă*; 2. ‘obelga, oszczerstwo’ – 1581: *în hule* (DLR II/1, 418); < scs. *chula* ‘kłątwa, bluźnierstwo’, srb. *bula* ‘przekleństwo, bluźnierstwo’, bg. *chula* ‘id.’. ♦ **hulnic,-ă** *adj., subst., arch.* ‘bluźnierczy’ – 1682-86: *hulnicii* (ib.).

HULI *vb.* 1. ‘bluźnić’ – XVI w.: *bulindu Dumnedzeiaia*; 2. ‘obmawiać’ – XVI w.: *hulește prea alții*; 3. ‘poniżyć’ – 1688: *au bulit* (DLR II/1, 418); < scs. *chuliti* ‘id.’, por. srb. *huliti*, bg. *chulja* ‘bluźnić, przeklinać’. ♦ **hulitură** *s.f., arch.* ‘bluźnierstwo’ – 1700: *hulitură*; **hulenie** *s.m., arch.* ‘obmowa, bluźnierstwo’ – 1682-86: *hulenie* por. scs. *chulenije*; **nehulit,ă** *adj.* ‘prawy’ – 1688: *nehulită calea mea*; **hulitor,-oare** *adj., subst.* ‘bluźnierca, oszczerca’ – XVI w.: *hulitorii* (ib.).

HUMĂ *s.f.* ‘głina’ – 1556: *humă* (DLR II/1, 420); < za pośr. cs. (bg.) *chuma* ‘id.’ z gr. *χοῦμα* (MIHĂESCU, 81).

I

I *conj., slaw. lit., arch.* ‘i’ – XVI w.: *veseleaște-se i bucură-se* (DLR II/1, 426); < scs. *i* ‘id.’.

IAD¹ *s.n., kōść.* ‘piekło’ – XVI w.: *întru iadū*, 1574: *ad* (DLR II/1, 427); < za pośr. słow. scs. *adb* ‘id.’ z gr. *Ἅδης* ‘Hades’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145; MIHĂESCU, 100).

IAD² *s.n., arch.* ‘trucizna’ – XVI w.: *iadul aspideei* (DLR II/1, 428); < scs. *(j)adb*. ‘trucizna’, por. rum. *iad*¹.

IALOVITĂ *s.f.* 1. ‘tłusta, duża krowa’ – 1700: *ialovițē*; 2. *arch.* ‘podatek płacony w sztukach bydła’ – 1700: *de ialoviți* (DLR II/1, 428); < bg., srb. *jalovica* ‘jałówka’ (MIHĂILĂ, IMPR. 78).

IATĂ! *int.* ‘oto, *voilà!*’ – 1574: *iată* (DLR II/1, 440); < bg. *eto* (por. SKOK, II/485).

IAVLENIE *s.f., slaw., arch., rel.* ‘objawienie’ – 1682-86: *iavleniia* (DLR II/1, 441); < scs. *javljenije* ‘id.’.

IBOSTE *s.f., arch.* ‘miłość’ – XVI w.: *iuboste*, 1577: *ibostea inimiei* (DLR II/1, 442); < stsrb. *ljubost* ‘dobroć’, der. srb. *ljub* ‘miły, kochany’, por. scs. *ljubь* ‘miły, przyjemny’, por. rum. *ibovnic* (ESSJ, 15/178). ♦ **ibostnic** *s.m., arch.* ‘kochanek’ – 1682-86: *ibostnicul featii*; **ibostarnic,-ă** *adj., arch.* ‘miłośnik’ – 1700: *ibostarnic* (ib.).

IBOVNIC,-Ă *s.m.f., arch., pot.* ‘kochanek,-a’ – 1646: *ibovnică*, 1682-86: *ibobnic* (DLR II/1, 443); < cs. *ljubovnikъ* (ETIMOLOGICA 10, 205), por. bg. *ljubovnik, libovnik* ‘id.’.

ICOANĂ *s.f.* 1. *kość.* ‘ikona’ – 1550-1600: 1 *icona*; 2. ‘wizerunek, portret’ – 1682-86: *icoana obrazului* (DLR II/1, 445); < za pośr. słow. scs. *ikona*, bg., srb. *ikona* ‘id.’ z gr. *εικών* (MIHĂESCU, 94; MIHĂILĂ, IMPR. 146). ♦ **iconomah** *s.m., kość.* ‘ikonoklasta’ – 1682-86: *Leon iconomahulă* (ib.).

ICONOBREȚ *s.m., slaw., arch.* ‘ikonoklasta’ – 1682-86: *lui Leon iconobrețului* (DLR II/1, 446); < cs. *ikonoborъць* ‘id.’.

ICONOSTAS *s.n., kość.* ‘ikonostas’, *pot.* ‘stolik, pulpit, na którym wystawiona jest ikona’ – 1550-1600: 1 *iconostas* (DLR II/1, 446); < za pośr. słow., por. cs. *ikonostasъ* ‘id.’, z gr. *εικονοστάσιον* (MIHĂESCU, 94).

ICRE *s.f., pl.* ‘ikra’ – 1700: *ikre* (DLR II/1, 446); < bg., srb. *ikra* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 92).

IESLE *s.f., arch.* ‘złób’ – 1682-86: *iaslea cailor* (DLR II/1, 460); < cs. *jasli*, bg. *jasla* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 40).

IEZER *s.n.* ‘jezioro’ – XVI w.: *ezeru*, 1577: *iazere* (DLR II/1, 460); < scs. *jezero, ezerь*, por. bg. *ezero* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 96).

IEZI *vb., hydr.* ‘spiętrzać (się)’ – 1620: *se ezi marea* (DLR II/1, 461); < srb. *jaziti* ‘odprowadzać wodę’; por. rum. *iaz* ‘1. jaz, staw rybny, 2. grobla’ (SKOK, I/764).

IMREC *pron., slaw., arch.* ‘taki (jak)’ – 1669: *imr[e]c, ca să fii iertat* (DLR II/1, 536); < cs. (rum.) *imrekъ* < cs. (bg.) *imę rekъ* ‘to znaczy’.

INDICTION *s.n., kośc., arch., lit.* ‘początek roku liturgicznego, liczony od 1 września, nowy rok’ – 1675: *idictionă*, 1682-86: *incepetura indictionului* (DLR II/1, 631); < cs. *in̄dikc̄tioně* ‘id.’, por. gr. *ινδικτιών*.

INIE *s.f.* ‘śnieg, szron’ – XVI w. por. PS. SCH. (ILRL 176); < cs. *inije*, por. bg. *inej*, srb. *inje* ‘id.’ (PGL, 257; SKOK, I/727).

INOROG *s.m.n., slaw. lit.* ‘jednorożec’ – XVI w.: *cornul inorogului* (DLR II/1, 729); < scs. *inorogb* ‘id.’.

INOCESC,-EASCĂ *adj., arch.* ‘mnisi, klasztorny’ – 1681: *inocesc* por. DOSOTOFTEI, MOL. (DLR II/1, 729); < scs. *inočbškvb*, bg. *inočeski* ‘id.’.

INOSLAVNIC *s.m., slaw. lit., arch.* ‘heretyk, innowierca’ – 1682-86: *gândurile înoslavnicilor* (DLR II/1, 729); < cs. *inoslav̄nikě* ‘id.’.

IORDAN *s.m., sg.* ‘rzeka Jordan’ – XVI w.: *Iordanuľ* (DLR II/1, 883); < scs. *Ior̄danb* ‘id.’.

IPAC *adv., slaw., arch.* ‘tak samo’ – 1521: *ipac̄b sã štii* (DLR II/1, 885); < por. scs. *paky, pakb* ‘znów’, srb. *ipak* ‘jednak, przecież, wszakże’ (SKOK, II/558; PGL, 552).

ISCĂLI *vb.* ‘podpisać (się)’ – 1632: *iscălit-au* (DLR II/1, 895); < wg Tiktina forma rum. utworzona na pdst. bułgarskiej formuły prawniczej (*azb sam̄b*) *iskalb* ‘wedle mej woli’ lub wg Ciorănescu cs. *iskalēti* ‘plamić’, por. bg. *iskaljам* ‘brudzić’, co jest również możliwe ze względu na fakt, iż większość podpisów w tych czasach była odciskiem palca umoczonego w atramencie (por. DER 435; TIKTIN, 854). ♦ **iscălitură** *s.f.* ‘podpis’ – 1652: *tagă de iscălitură*; **iscălitor** *s.m.* ‘kanclerz, pisarz’ – 1682-86: *iscălitorii* (ib.).

ISCODI *vb.* ‘zglębiać wiedzę, studiować’ – XVI-XVII w.: *înceape a iscodi* (DLR II/1, 896); < cs. *ischoditi* ‘wychodzić’ przypuszczalnie poprzez kontaminację z scs. *iskati* ‘szukać’ (DER, 436). ♦ **iscoadă** *s.f.* ‘badacz, poszukiwacz’ – 1645: *iscoadi*; **iscodire** *s.f.* ‘studiowanie’ – XVI-XVII w.: *fără de iscodire*; **iscoditor** *adj., subst.* ‘badacz’ – XVI w.: *iscoditoriu*; **iscodnic** *s.m., arch.* ‘badacz, odkrywca’ – XVI w.: *iscodnicii* (ib.).

ISCUȘENIE *s.f., arch.* 1. ‘badanie (naukowe)’ – 1634-53: *iscușenie asupra ei*; 2. ‘pokusa’ – 1635-45: *iscușenie* (DLR II/1, 897); < scs. *iskușenije* ‘doświadczenie, pokusa’.

ISCUSI *vb., arch.* 1. *refl.* ‘uczyć się, zgłębiać wiedzę’ – 1643: *să iscusi în tocmealele ceale*; 2. ‘kusić’ – 1681: *iscusi* por. DOSOTOFTEL, MOL. (DLR II/1, 897); < scs. *iskusiti se* ‘wypróbować, kusić’, por. srb. *iskusiti* ‘doświadczyć, zaznać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 184; PGL, 262). ♦ **iscusenie** *s.f., arch.* ‘cywilizacja, kultura’ – 1645: *iscoseniia locului*; **iscusitor,-oare** *adj.,subst.* ‘kusiciel’ – 1682-86: *iscusitoriu*; **iscusire** *s.f., arch.* ‘doświadczenie, nauka’ – 1634-53: *pentru iscusirea*; **iscusie** *s.f., arch.* ‘talent’ – 1682-86: *iscusiia*;

ISCUSIT,-Ă *adj.* 1. ‘biegły, uczony’ – XVI-XVII w.: *foarte iscusiți*, 2. ‘wykonany po mistrzowsku’ – 1645: *fluierașul zăsul iscusit*, 3. ‘piękny’ – 1645: *iscusite* (DLR II/1, 897) < scs. *iskusitb* (imiesłów bierny od *iskusiti* (MITU, 332).

ISHOD *s.m., sg., arch., kośc.* ‘Exodus, Księga Rodzaju’ – 1581: *Bitie și Ishodul* (DLR II/1, 899); < scs. *ischodb* ‘wyjście’.

ISOP *s.m.n., bot.* ‘hyzop, mydlnik *Saponaria officinalis*’ – 1581: *issopu*, 1673: *izopulă* (DLR II/1, 901); < za pośr. słow. cs. *isopb*, z gr. *ύσσωπος* (MIHĂESCU, 99).

ISPITĂ *s.f.* 1. ‘studia, badania’ – XVI w.: *ispite*, 1645: *ispită*, 1560-81: *ispitină, ispitenă*; 2. *arch.* ‘wysilek’ – XVI w.: *ispita*; 2. *arch.* ‘próba’ – XVI w.: *în ispiti*; 3. ‘pokuszenie’ – 1593: *Și nu ne duce pe noi în ispită* (DLR II/1, 903); < scs. *ispytb* ‘badanie’, bg. *ispit* ‘egzamin’.

ISPITI *vb.* 1. ‘studiować, badać’ – XVI w.: *ispitiră prorocii*; 2. *arch.* ‘poszukiwać’ – 1634-53: *va fi ispiti*; 3. *arch.* ‘stwierdzić, wyliczyć’ – 1649: *ispiteaște*; 4. *arch.* ‘próbować’ – 1581: *ispitiia să înțeleagă*; 5. ‘ośmielić (się)’ – 1587: *nu m-am ispitiit să trec*; 6. ‘wypróbowywać, wystawiać na próbę’ – XVI w.: *ispitește*; 7. *arch.* ‘domagać się’ – 1581: *ispiteaște*; 8. ‘kusić, wodzić’ – 1534-53: *va fi el ispitiit* (DLR II/1, 905); < scs. *ispytati* ‘zbadać, sprawdzić’, cs. (bg.) *ispitati* (MIHĂILĂ, IMPR. 206). ♦ **ispitire** *s.f.* ‘badanie, próba’ – 1648: *ispitirea credinței*; **ispiteală** *s.f., arch.* ‘badanie, studiowanie’ – 1682-86: *ispiteala*; **ispitură** *s.f., arch.* ‘kuszenie’ – 1700: *ispititură*; **ispitit,-ă** *adj.* 1. ‘wystawiony na próbę’ – XVI w.: *de foc ispitiitb*, 2. ‘zbadany, dowiedziony’ – 1643: *taina cea neispitită*; **ispititor,-oare** *adj.* ‘wystawiający na próbę’ – XVI w.: *ispititoriu* (ib.).

ISPOLIN *s.m., slaw. lit., arch.* ‘olbrzym’ – XVI w.: *ispolinub, spolinb* (DLR II/1, 905); < scs. *ispolinb* ‘olbrzym, bohater’.

ISPRAVĂ *s.f.* 1. *prawn.* ‘zarządzenie, decyzja’ – 1634-53: *ispravă*; 2. ‘spełnienie, wypełnienie’ – 1581: *toate ispravele* (DLR II/1, 905); < cs. *isprava*, por. bg. *izprava* ‘id.’.

ISPRAVI *vb.* 1. *arch.* ‘nawrócić, poprawić kogoś’ – XVI w.: *isprăvești dereptul*; 2. *arch., Shawn.* ‘ustanowić, zarządzić’ – 1634-53: *a nu isprăvi giudețul*; 3. *arch., pot.* ‘dokonać, osiągnąć’ – 1581: *cu amu isprăvit-au*; 4. ‘wypełnić, spełnić’ – 1581: *să le isprăvim*; 5. ‘zakończyć’ – 1581: *a se isprăvi* (DLR II/1, 906); < scs. *ispraviti (se)* ‘sprostować, poprawić’, por. bg. *izpravjam* ‘poprawiać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 200; DER, 437). ♦ **isprăvire** *s.f.* 1. *arch.* ‘poprawa’ – XVI w.: *isprăvire*, 2. *arch.* ‘osiągnięcie’ – 1581: *isprăvire*; **isprăvitură** *s.f., arch.* – 1690: *ispatavitura* (LM, 1753); **ispravlenie** *s.f., arch.* ‘dokonanie’ – 1682-86: *ispravlenie*; **isprăvit,-ă** *adj.* ‘udany’ – 1581: *ispravitū ucenic*; **neisprăvit,-ă** *adj.* ‘nieudany’ – 1581: *neisparvitū bine*; **isprăvitor,-oare** *adj., arch.* ‘ten, który poprawia’ – 1588: *ispravitoriul pop Mihai* (ib.).

ISPRAVNIC *s.m.* 1. *arch.* ‘zarządca’ – 1643: *ispravnicii lumiei*; 2. *prawn.* ‘pełnomocnik, rzecznik’ – 1634-53: *ispravnic* (DLR II/1, 908); < scs. *ispravnikъ* ‘prefekt’, bg. *izpravnikъ* ‘administrator’. ♦ **ispravnicie** *s.f., arch.* ‘administracja, prefektura’ – 1671-77: *puterea isprăvniciei*; **ispravnici** *vb., arch.* ‘zarządzać’ – 1688: *ispravnicindū* (ib.).

ISRAIL *s.m., arch.* ‘Izrael’ – XVI w.: *nădeajdiia Is[rai]liloru*; 2. *bibl.* ‘imię nadane Jakubowi’ – 1581: *Izdrail* (DLR II/1, 909); < scs. *Izdrailъ*, cs. *Israil*,. ♦ **israilime** *s.f.* ‘lud Izraela’ – 1673: *mare’n zrailime*; **israiltean,-ă** *adj.* ‘izraelski’ – XVI w.: *is[rai]lteani* (ib.).

ISTĂPLENIE *s.f., arch.* ‘ekstaza, uniesienie’ – 1682-86: *istăplenie* (DLR II/1, 910); < cs. *istapljenije* ‘wyjście’ (PGL, 273).

ISTĚLI *vb.* 1. ‘uzdrowić’ – 1643: *l-au isțelitū*, 1680: *isțealiși-mă*; 2. ‘usprawnić’ – 1682-86: *să te isțelească* (DLR II/1, 910); < cs. *iscěliti* ‘uzdrowić’, por. bg. *izceljavam* ‘id.’. ♦ **isțe(a)litor,-oare** *adj.* ‘uzdrowicielski’ – 1682-86: *isțealitori*; **isțe(a)lenie** *s.f., arch.* ‘uzdrowienie’ – 1643: *isțealeniiia* (ib.).

ISTEȚ,-EAȚĂ *adj.* 1. ‘zmyślny’ – 1660-69: *om isteț*; 2. ‘zręczny, sprytny’ – 1682-86: *istețū la citit* (DLR II/1, 910); < cs. (srb.) *istecъ* ‘dłużny, oskarżony’, bg. *istec* ‘oskarżony’, por. srb. *isti* ‘ten sam’.

ISTOV,-Ă *adj., adv., arch.* ‘prawdziwy, dokładny’ – XVI w.: *vrea să înțeleagă istovulu* (DLR II/1, 912); < scs. *istovb* ‘prawdziwy’, por. bg. *istov, istoven* ‘id.’ (BER, II/90). ♦ **neistov** *s.n., arch.* ‘szaleństwo’ – XVI w.: *neistovni*; **istovi** *vb.* 1. ‘wyczerpać (się)’ – 1645: *s-au istovit*, 2. *refl., arch.* ‘ukazać się, narodzić się’ – 1688: *se vor istovi* (ib.).

ISTRĂVI *vb.* ‘trwonić, marnować’ – 1643: *istrăveaște(...) avuția* (DLR II/1, 914); < cs. *sstraviti* ‘zjeść’.

ISTUCAN *s.m., arch.* ‘idol, bożek’ – XVI w.: *închiră-se istucanilor, istocan* (DLR II/1, 914); < cs. *istukanb*, bg. *istukan* ‘id.’.

IUBI *vb.* 1. ‘kochać’ – XVI w.: *iubescu*, 1700: *ibesce*; 2. *arch.* ‘pragnąć’ – XVI w.: *[n]espurcatul iubiți*; 3. *arch.* ‘wybierać’ – 1620: *den doao să-ș[i] iubească muncă* (DLR II/1, 917); < scs. *ljubiti*, por. bg. *ljubja*, srb. *ljubiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 206). ♦ **iubire** *s.f.* ‘miłość’ – XVI w.: *iubirea mea*; **iubit** *s.n.* id. – 1673-86: *obârșenia iubitului*; **iubit,-ă** *adj.* ‘kochany’ – XVI w.: *fiind lui iubiți*; **iubitor,-oare** *adj.* ‘kochający’ – 1581: *iubitoriu de oameni*; **neiubitor(iu),-oare** *adj.* ‘niekochający’ -1682-86: *neiubitriu de om*; **iubeț,-eață** *adj.* ‘ukochany’ – 1620: *era ibeață* (ib.).

IUDEU *s.m.* ‘Żyd’ – XVI w.: *Iudei* (DLR II/1, 919); < za pośr. słow., por. scs. *ijudēi* ‘id.’ z gr. *Ἰουδαίος* (MIHĂESCU, 186). ♦ **iudeesc,-ească** *adj., arch.* ‘żydowski’ – XVI w.: *legea indeiască*; **Iude(e)a** *s.f.* ‘Judea’ – 1683: *în toată Iudea* < cs. *Ijudeja*; **iudeianin,-iancă** *s.f., arch.* ‘Żyd’ – XVI w.: *Iudeianinb* < cs. *ijudejaninb* (ib.).

IULIE *s.m., sg.* ‘lipiec’ – 1642-47: *în zi întâi a lui Iulie* (DLR II/1, 920); < Nazwy miesięcy w rum. są pochodzenia łacińskiego (łac. *Iunius*), jednakże weszły one do rum. z pośr. słowiańsko-bizantyjskim, po czym zostały zaadaptowane wg modelu romańskiego z łac. sufiksem *-ie*; por. scs. *Ijulb*, gr. *Ἰουλιος*. (MIHĂESCU, 99).

IUNIE *s.m., sg.* ‘czerwiec’ – 1581: *în luna lu Iunie* (DLR II/1, 920); < za pośr. słow., por. scs. *Ijunb* + łac. sufiks *-ie*, z gr. *Ἰούνιος*, por. rum. *iulie* (MIHĂESCU, 99).

IUTE *adj.* 1. ‘ostry, pikantny’ – 1682-86: *iute*; 2. *arch., pržen.* ‘ciężki, ostry o bólu’ – 1581: *bolia iute*; 3. *arch., pržen.* ‘ciężki, mocny, ostry’ – XVI w.: *vreama iuti, armă iute*; 4. ‘porywczy, gwałtowny’ – 1651: *era iute* (DLR II/1, 922); < scs. *ljutb* ‘surowy, okrutny’, por. bg., srb.

ljut ‘gniewny, zacięty, srogi’ (MIHĂILĂ, IMPR. 212). ♦ **iuti** *vb., arch.* ‘ponosić, unieść się’ – 1581: *de te veri iuți* < por. cs. *intiti se* ‘rozgniewać się’ (ib.).

IVI *vb., arch.* 1. ‘ukazać’ – XVI w.: *ce-ți voiū ivi ție*; 2. *refl.* ‘zjawić się, pojawić się’ – XVI w.: *se-au ivitū*; 3. *arch., pot.* ‘stawić się (przed kimś)’ – 1682-86: *s-au ivitū la ‘mpărteasă* (DLR II/1, 924); < scs. *javiti (se)* ‘ujawniać, pokazywać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **ivit,-ă** *adj.* ‘oczywisty, jawny’ – 1581: *să nu fie ivite atunci*; **ivire** *s.f.* 1. ‘ukazanie’ – XVI w.: *întru ivirea*, 2. *loc., adv.* ‘jawnie’ – 1581: *în ivire*; **iveală** *s.f., fraz.* ‘wydobywać na jaw’ – 1645: *scotând la iveală* (ib.).

IZBĂVI *vb.* 1. ‘wybawiać, zbawić’ – XVI w.: *izbivitu-vă de deșarta voastră viață*; 2. ‘uratować (się)’ – XVI w.: *izbăvi –se de cursă vărătorilor* (DLR II/1, 927); < scs. *izbaviti* ‘id.’, bg. *izbavjam* ‘id.’ (DER, 439). ♦ **izbăvit,-ă** *adj.* ‘wybawiony, rozgrzeszony’ – XVI w.: *izbăviții*; **izbăvitor,-oare** *adj.* ‘wybawca, zbawca’ – 1560-81: *izbăvitoriul meu*, **izbăvire** *s.f.* ‘ratunek, zbawienie’ – 1581: *izbăvire*; **izbăvniță** *s.f., arch.* id. – 1643: *chipul izbăvinței jidovești* (ib.).

IZBÂNDI *vb.* 1. *refl., arch.* ‘przewyższać’ – 1574: *nu se va izbândi dereptatea*; 2. ‘zwycięzać’ – XVI w.: *vrajbiia lor izbândi*; 3. *arch.* ‘wymierzać sprawiedliwość’ – 1688: *va izbândi*; 4. *arch.* ‘mścić się, pomścić’ – 1654: *izbândeaste celor năpăstuiți*; 5. ‘wypełnić, spełnić’ – 1574: *să se izbândească zicerea prorocilor* (DLR II/1, 926); < scs. *izbada (izbyti)* ‘pozostać, zbywać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 197). ♦ **izbândă** *s.f.* ‘zwycięstwo’ – 1642-47: *izbânda* (ib.).

IZBI *vb.* 1. ‘uderzać, walić’ – 1645: *izbindu-le de minte*; 2. ‘spoliczkować’ – 1688: *pre Isus izbindu-l*; 3. *arch.* ‘zbić (ukarać)’ – 1615: *me izbi*; 4. w COD. VOR. błędne tłumaczenie jako ‘unikać’ – XVI w.: *ne izbimū dosadirea* (DLR II/1, 927); < scs. *izbiti* ‘uderzyć, zbić’ (MIHĂILĂ, IMPR. 197).

IZBRĂNIT,-Ă *adj., arch.* ‘zakończony, wyjaśniony’ – 1660: *izbrănite* (DLR II/1, 929); < der. rum *izbrăni* < scs. *izbra(n)no* ‘wybrany’.

IZBUCNI *vb.* ‘wybychnąć, trzasnąć, trysnąć’ – 1682-86: *izbucnescū* (DLR II/1, 929); < bg. *izbubna* ‘id.’. ♦ **izbucnit,-ă** *adj.* ‘uwypuklony, który wytrysnął’ – 1688: *izbucnite* (ib.).

IZGANIE *s.f., slav. lit., arch.* ‘wygnanie’ – 1682-86: *la izganie departe* (DLR II/1, 930); < por. scs. *izganjati* ‘wyganiać’, por. srb. *izganjati* ‘id.’.

IZGONI *vb.* ‘przegonić, wypędzać’ – 1581: *Porumbii se izgonescū.* (DLR II/1, 930); < scs. *izgoniti* ‘id.’, por. srb. *izgoniti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **izgonit,-ă** *adj.* ‘przegnany’ – 2 pol. XVII w.: *izgoniți*; **izgonire** *s.f.* ‘przepędzenie’ – 2 pol. XVI, XVII w.: *izgonirea* (ib.).

IZIDI *vb.* ‘przepaść, zginąć (umrzeć)’ – 1657: *să izidim̃* (DLR II/1, 931); < bg. *izjam*, *izjadeš* ‘pożerać’, por. bg. *izjaždam* (DER, 440; RBE, VI/790).

IZMENE *s.f., pl., arch.* ‘kalesony, spodnie’ – 1645: *izmene de piale* (DLR II/1, 932); < scs. *izměna* ‘zmiana’, nastąpiło tu przesunięcie znaczenia podobnie jak w rum. *schimb* ‘1. zmiana, 2. bielizna na zmianę’ (DER, 440; PGL, 249; MIHĂILĂ, IMPR. 64).

IZMENI *vb., arch.* ‘zmienić’ – 1581: *și-l izmeneaste* (DLR II/1, 933); < scs. *izměniti*, bg. *izměnjam*, srb. *izmijeniti* ‘zmienić’.

IZNOAVĂ *s.m., loc. adv.* ‘znowu, od nowa’ – 1643: *de iznoavă* (DLR II/1, 933); < scs. *izb nova* ‘od nowa’ (MITU, 327).

IZUMIT,-Ă *adj., arch.* ‘zdrętwiały’ – 1682-86: *stam(...) izmuți* (DLR II/1, 934); < der. od niepośw. rum. *izumi < scs. *izuměti* ‘pozbawić rozumu’.

IZVĂRJI *vb., arch.* ‘wystąpić z klasztoru’ – 1640: *să se izvârjască* (DLR II/1, 934); < scs. *izvrěšti* ‘wyrzucić’.

IZVOD *s.n.* 1. *arch.* ‘manuskrypt, tekst, zapis’ – 1620: *izvoade*; 2. *arch.* ‘lista, rejestr’ – 1634-53: *izvoade*; 3. *arch.* ‘ogłoszenie’ – 1688: *izvodulū* (DLR II/1, 934); < cs. *izvodb* ‘oryginał, egzemplarz’, por. bg. *izvod* ‘fragment, wniosek’ (BER, II/21).

IZVODI *vb.* 1. *arch., pot.* ‘wymyśleć, wynaleźć’ – 1671-77: *Scrittori care izvodescū*; 2. ‘spisywać, zbierać’ – 1682-86: *ș-au izvoditū sv[ă]nta liturghie*; 3. ‘tłumaczyć, przekładać’ – 1648: *să știe izvodi* (DLR II/1, 935); < scs. *izvoditi* ‘wyciągać, tłumaczyć’, por. bg. *izvodja* ‘wywodzić’, srb. *izvoditi* ‘id.’ (BER, II/21). ♦ **izvodit,-ă** *adj.* 1. ‘odkryty, wynaleziony’ – 1671-77: *isvodit*, 2. ‘spisany, złożony’ – 1648: *izvodite*; **izvodire** *s.f.* ‘wynalezienie, odkrycie’ – 1640: *izvodirea* (ib.).

IZVOR *s.n.* 1. ‘źródło’ – XVI w.: *izvorulu*; 2. ‘strumień’ – XVI w.: *izvoarele*; 3. *przen.* ‘źródło, początek’ – 1581: *izvorul vieții* (DLR II/1, 936); < cs. *izvorb* ‘źródło’, por. bg. srb.

izvor ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 96; PGL, 242). ♦ **izvorî** *vb.* 1. ‘wytryskać (o wodzie)’ – 1581: *apă prea bună izvorî*; 2. ‘brać początek’ – 1642-47: *de unde au izvorât*; 3. ‘dawać (początek), rodzić’ – 1643: *îzvoreaște multe daruri* (ib.).

IZVRĂȚI *vb., arch.* ‘odwrócić sens’ – 1699: *le izvretesc* (DLR II/1, 936); < cs. *izvratiti* ‘odwrócić’, por. bg. *izvratja* ‘wypaczać, psuć’.

Î

ÎMBLĂȚI *vb.* ‘mleć’ – 1649: *îmblătire* (DLR II/1, 477); < scs. *mlěti* ‘id.’, por. bg. *mlatja* (MIHĂILĂ, IMPR. 194).

ÎMPLEȚI *vb.* 1. *arch., przeni.* ‘knuć’ – XVI w.: *limba ta împleția*; 2. ‘pleść, tkać’ – 1688: *mătase împlețită* (DLR II/1, 509); < scs. *plesti, pletă* ‘pleść’ + pref. *în-* (por. SKOK, II/683; MIHĂILĂ, IMPR. 195). ♦ **împletit,-ă** *adj.* ‘ozdobiony’ – XVI w.: *cornure împletite*; **împletitor,-oare** *adj.* ‘wyplatający’ – 1649: *împletitoare*; **împletitură** *s.f.* ‘splot’ – XVI w.: *împletiturile părul[u]i* (ib.).

ÎNCĂLCI *vb.* ‘płatać (się), gmatwać (się)’ – 1651: *încălcie vinovatul* (DLR II/1, 560); < scs. *klbcati* ‘rozmyślać, badać’ + pref. *în-* (por. SKOK, II/220). ♦ **încălcit,-ă** *adj.* ‘zagmentwany’ – 1688: *încălciti*; **încălcitură** *s.f.* ‘gmatwanina’ – 1688: *multe încălcituri* (ib.).

ÎNCREȘTA *vb. refl., arch.* ‘przeżegnać się’ – 1682-86: *să înrestă* (DLR II/1, 606); < scs. *kr̥stiti* ‘chrzczyć’ + pref. *în-*, por. bg. *kr̥stja* ‘robić znak krzyża’.

ÎNDĂRJI *vb.* ‘rozdrażnić się’ – 1688: *să îndârjaște [calul]* (DLR II/1, 620); < cs. (bg.) *dražiti* ‘drażnić’ + pref. *în-* (por. SKOK, I/431)

ÎNDRĂZNI *vb.* ‘ośmielić (się), odważyć (się)’ – XVI w.: *îndrăzniia*, 1581: *ne drăzni* (DLR II/1, 639); < scs. *dr̥žnati (se)* ‘id.’ + pref. *în-* (por. SKOK, I/448). ♦ **îndrăznit,-ă** *adj.* ‘ośmielony’ – 1688: *îndrăzniți stați*; **îndrăznitor,-oare** *adj.*, ‘osmielający (się)’ – 1581: *îndrăznitori*; **îndrăzneț,-eață** *adj.* ‘śmiały’ – 1581: *mai îndrăzneț*; **îndrăznire** *s.f.* ‘śmiałość’ – 1581: *îndrăznirile, o drăznire*; **îndreznală** *s.f.* ‘odwaga, śmiałość’ – 1700: *endreznală* (ib.).

ÎNGRĂDI *vb.* 1. *refl., przeni.* ‘zamknąć, zatkać usta’ – XVI w.: *îngrădiră-se rosturele ce dziseră;* 2. ‘ogrodzić’ – 1581: *cu gard îngrădi* (DLR II/1, 691); < scs. *graditi* ‘budować, ogradzać’ + pref. *în-* (DER, 426). ♦ **îngrădire** *s.f.* ‘ogrodzenie’ – XVI w.: *îngrădire;* **îngrăditură** *s.f.* ‘grodzenie’ – 1682-86: *cu îngrăditură* (ib.).

ÎNMÂNDRI *vb., arch.* ‘oświecić, przejrzeć na oczy’ – XVI w.: *înmândritu-me-ai* (DLR II/1, 716); < scs. *umădriti se* ‘nabrać rozumu, zmańdrzeć’.

ÎNȘELA *vb.* 1. *arch.* ‘wygrać’ – 1581: *în cînste înșelatii;* 2. ‘oszukać, ludzić’ – XVI w.: *înșălară, Evva înșelă Adam;* 3. *refl.* ‘pomylić się’ – 1581: *se înșală* (DLR II/1, 739); < por. cs. *mъšělъ* ‘niemoralny’ + pref. *în-* (PGL, 386). ♦ **înșelat,-ă** *adj.* ‘oszukany’ – 1581: *înșelati;* **înșelăciune** *s.f.* ‘falsz, oszustwo’ – 1581: *înșelăciune;* **înșelător,-oare** *adj.* ‘oszukańczy, złudny’ – 1574: *înșălătoriul;* **înșelăcios,-oasă** *adj.* id. – XVI w.: *buzele înșelăcioase* (ib.).

ÎNTIRI *vb.* 1. ‘pogonić, przegonić’ – 1682-86: *va’ntiri să fug;* 2. ‘prześladować’ – 1682-86: *întiria pre creștini* (DLR II/1, 809); < bg. *tirja* ‘pędzić’ + pref. *în-* (por. DER, 430).

ÎNTIȘTI *vb., arch.* ‘wysiłać się’ – 1688: *că-l întiștesc foarte* (DLR II/1, 809); < pref. *în* + cs. *tištati* ‘starać się usilnie’, por. bg. *tištja* ‘ściskać’ (TIKTIN, 837).

ÎNVÂRVONAT,-Ă *adj.* ‘przepelniony, przeladowany’ – 1682-86: *nevoință învârvomată* (DLR II/1, 855); < der. od. *învârvoja* ‘przepelniać’ < por. cs. *vrchovně* ‘najwyższy’ (por. PGL, 76).

ÎNVELI *vb.* 1. ‘okrywać (się)’ – XVI w.: *Ceriul îl vor înveli arhangheli;* 2. *przeni.* ‘spowijać (się), zasnuć (się)’ – 1581: *cu năgură învăli(i).* (DLR II/1, 861); < pref. *în* + cs. *valjati* ‘toczyć, obracać w koło’, por. bg. *valjam* (DER, 432). ♦ **învelitoare** *s.f.* ‘nakrycie, przykrycie’ – 1700: *envelitoare;* **învelitură** *s.f.* ‘spowijanie, okrywanie’ – 1682-86: *de’mvălitură* (ib.).

J

JALBĂ *s.f.* ‘zażalenie, skarga’ – 1646: *jalobă*, 1650: *jalba* (DLR II/2, 3); < cs. *žalba* ‘id.’, bg. *žalba* (MIHĂILĂ, IMPR. 143; PGL, 191).

JALE *s.f.* 1. ‘pragnienie’ – XVI w.: *jalea*; 2. ‘żał’ – 1643: *jeale*, 1649: *jale* (DLR II/2, 3); < scs. *žalb* ‘cierpienie’ (MIHĂILĂ, IMPR. 156). ♦ **jăloste** *s.f., arch. id.* – XVI w.: *jalostea ta* (ib.).

JALNIC,-Ă *adj.* 1. *arch.* ‘żałobny’ – 1643: *muieri jealnice*; 2. ‘żałosny’ – 1673-86: *jealnic* (DLR II/2, 4); < cs. *žalbník* ‘nieszczęśnik, żalosny człowiek’, bg. *žalnik*.

JDER *s.m.* ‘futró kuny (gronostaja)’ – 1610: *6 jderi* (DLR II/2, 12); < srb. *ždero* ‘1. żarłok, 2. rosomak’, (TIKTIN, 868).

JELANIE *s.f., arch.* ‘pasja’ – 1581: *jelania* (DLR II/2, 13); < scs. *želanije* ‘pragnienie’ (por. SKOK, III/677).

JELUI *vb.* 1. *refl., arch.* ‘zasmucić się’ – 1581: *se jelui*; 2. ‘współczuć’ – XVI w.: *jelui*; 3. ‘żałować’ – XVI w.: *jeluindu(...)* *de cuventele*; 4. *refl., arch.* ‘żalić się’ – 1574: *se jeluiră*; 5. *refl., arch., sqd.* ‘skarżyć się’ – 1646: *s-au și jăluit*; 6. ‘pragnąć’ – XVI w.: *jeluiți*, 1581: *jăluit* (DLR II/2, 15); < scs. *žalovati* ‘id.’, por. srb. *žalovati* (SKOK, III/671). ♦ **jeluit,-ă** ‘upragniony’ – 1577: *Țara jeluită* (ib.).

JERTFĂ *s.f.* ‘ofiara’ – 1581: *jărtvă*, 1581: *jirtvele*, 1688: *jărtvă* (DLR II/2, 17); < scs. *žrtva* ‘id.’, (SKOK, III/685; MIHĂILĂ, IMPR. 146). ♦ **jertvi** *vb.* ‘składać ofiarę’ – XVI, XVII w.: *jirtvescu ție*, 1673-86: *jărtvit-am* (ib.).

JERTFELNIC *s.n.* 1. ‘ołtarz’ – 1581: *jărtăvnicul*, 1688: *jărtăvnicul*, 1645: *jirtvenic*; 2. *kość*. ‘kredens, na którym przygotowuje się święte dary’ – XVI, XVII w.: *jertfelnic*, 1620: *jărtăvnicu*, 1643: *jertăvnic* (DLR II/2, 18); < cs. *žrtvbník* ‘ołtarz’ (por. SKOK, III/685). ♦ **subtjărtăvnic** *s.n., arch.* ‘naczynie pod ołtarzem na ściekającą krew ofiary’ – 1581: *subtjărtăvnicu* (ib.).

JESTOC *adj.m., arch.* ‘złośliwy’ – 1682-86: *jestoc* (DLR II/2, 18); < scs. *žestok* ‘twardy, skąpy’, bg. *žestok* ‘okrutny, srogí’.

JGHIAB *s.n.* 1. ‘kanał’ – 1682-86: *în jghiabul*; 2. ‘koryto do pojenia bydła’ – 1688: *jghaburile*; 3. ‘ród nawadniający’ – 1645: *jghiaburi* (DLR II/2, 19); < cs. *žlěb*, por. bg. *žleb* (BER, I/549; por. SKOK, III/683).

JIDOV *s.m.* ‘Żyd’ – XVI w.: *e jidoviloru; jidovin* (DLR II/2, 21); < scs. *židovinъ*. ♦ **jidovcă** *s.f., arch.* ‘Żydówka’ – 1634-53: *jidovcă; jidovesc,-ească* *adj.* ‘żydowski’ – 1581: *nărodului jidovescă; jidovime* *s.m.* ‘naród żydowski’ – 1682-86: *jidovime; jidovie* *s.f., arch.* ‘judaism’ – 1682-86: *jidoviia; jidovi* *vb. refl.* ‘zostać żydem’ – 1688: *să jidoviia* (ib.).

JIGANIE *s.f.*, ‘bestia, zwierzę’ – 1581: *jigăniū, jăganiile* (DLR II/2, 22); < srb. *dibanie* ‘stworzenie’ pod wpływem srb. *živ* ‘żywy’ (SKOK, III/682).

JIGNIT,-Ă *adj.* ‘zraniony, obrażony’ – 1682-86: *jignit[i]* (DLR II/2, 24); < der. od rum. *jigni* < cs. *žignuti* ‘spalić, uderzyć’, por. srb. *žignuti* ‘dźgnąć, kolnąć’ (SKOK, III/674).

JITIE *s.f., kość.* ‘żywot, biografia’ – 1643: *jitia sventiei sale* (DLR II/2, 30); < scs. *žitije* ‘id.’.

JITNIȚĂ *s.f.* ‘spichlerz’ – 1574: *în jitnițe*, 1688: *jicnițe* (DLR II/2, 30); < cs. *žitnica*, bg. *žitnica* ‘id.’. ♦ **jitnicer** *s.m., arch.* ‘zarządca spichlerza’ – 1641: *jicnicer* (ib.).

JIVINĂ *s.f.* ‘zwierzę, stworzenie’ – 1581: *jivinilorū* (DLR II/2, 31); < bg., srb. *živina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 87). ♦ **jivni** *vb. refl., arch.* ‘zarobaczyć się’ – 1581: *în rane a se jivni* (ib.).

JUPÂN *s.m.* 1. ‘zw. grzecz. jaki żona używa w stosunku do męża’ – XVI w.: *chemându pre el giupanū*; 2. ‘imć, jegomość’ – 1581: *eu jupânulū Hârjilū Lucaciu* (DLR II/2, 57); < scs. *županъ* ‘wysoki dostojnik’, bg. *župan* ‘id.’, cs. (srb.) *županъ* ‘id.’, wyraz wywodzący się z języka Protobułgarów i Awarów oznaczający ‘urzędnika chana’; (BER, I/559; MIHĂILĂ, IMPR. 132; BRÜCKNER, 668). ♦ **jupâneasă** *s.f.* ‘dama, pani’ – 1646: *giupânease* (ib.).

JUPUI *vb.* ‘obdzierać ze skóry’ – 1673-86: *i s-au jipuit pialea* (DLR II/2, 59); < bg. *župja* ‘łuskać, obłupywać’.

L

LACOM,-Ă *adj.* ‘łakomy, chciwy’ – 1581: *nu poate fi lacomъ* (DLR II/2, 76); < scs. *lakomъ*, bg., srb. *lakom* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 186).

LANTȚ *s.n.* ‘łańcuch’ – XVI w.: *lanțure de fieru* (DLR II/2, 95); < słow. *lanьць por. bg. *lanec*, srb. *lanac*, ukr. *lanc* ‘id.’ (por. BER, III/305). ♦ **lănțuș** *s.n., dim.* ‘łańcuszek’ – 1688: *lănțușele de aur* (ib.).

LAVRĂ *s.f., cerk.* ‘ławra’ – XVII w.: *lavrele cele mari domnești* (DLR II/2, 121); < za pośr. słow. scs. *lavra* ‘klasztor pustelniczny’ z gr. *λαύρα* (MIHĂIESCU, 96).

LĂCOMI *vb.* ‘łakomić się, być chytrym’ – 1581: *Lăcomeaște spre avuție*. (DLR II/2, 77); < cs. *lakomiti se*, bg. *lakomja se* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 186) lub der. rum. *lacom* ‘łakomy’.

LĂCOMIE *s.f.* ‘łakomstwo’ – 1581: *sașiul iaste(...) lacomiei* (DLR II/2, 77); < cs. *lakomije*, por. bg. *lakomija* ‘id.’ lub der. rum. *lacom* ‘łakomy’ (DER, 453).

LÂNCOTE *s.f.* ‘podstęp’ – XVI w.: *lâncote* (TIKITIN I/2, 912); < cs. *lăkotь* ‘haczyk do wędki, wabik’, por. bg. *лъкотина* ‘zygzak’.

LÂNCOTI *vb.* ‘mataczyć’ – XVI w.: *să lăncotești* (TIKITIN I/2, 912); < por. cs. *lăkati* ‘oszukiwać, podejść’, cs. *lăkovati* ‘knuć’ (PGL, 358).

LEAC *s.n.* 1. ‘odrobinę’ (poprzez konfuzję z ‘oleacă’) – 1643: *nice cătu-i leacu*; 2. ‘lek, remedium’ – 1645: *leac spre vendecarea* (DLR II/2, 123); < cs. *lěkь* ‘mała ilość, odrobina’, bg., srb. *lek* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 120).

LECUI *vb.* ‘uleczyć’ – 1675: *lecuescu* (DLR II/2, 130); < cs. *lěkovati*, bg. *lekuvam* ‘id.’ (por. MIHĂILĂ, IMPR. 120). ♦ **lecuitor,-oare** *adj.* ‘uzdrowiacz’ – 1643: *lecuitorul*; **lecuință** *s.f., arch.*, znaczenie niepoświadczone – 1682-86: *lecuință*.

LEASĂ *s.f.* ‘plecionka’ – XVII w.: *lease*, 1660-69: *au făcut poduri cu leși* (DLR II/2, 127); < cs. *lěsa*, por. bg. *les* ‘id.’ (PGL, 350).

LEAT *s.m.n., slaw. lit., arch.* ‘rok, data’ – 1688: *la leatulă 1125* (DLR II/2, 128); < scs. *lěto* ‘1. lato, 2. rok’ por. bg. *ljato*, srb. *leto* ‘id.’ (DER, 462).

LEATNIC,-Ă *adj.* ‘leniwy’ – 1581 por. PO (ILRL, 178); < cs. *lětnь* ‘roczny, letni’ + sufiks *-nic*, (PGL, 351).

LEBĂDĂ *s.f.* ‘łabędź *Cygnus musicus*’ – 1688: *lebăda* (DLR II/2, 129); < bg. *lebed* ‘id.’, por. srb. *labud* < psł. *olbadъ ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 90).

LENE *s.f., sg.* ‘lenistwo’ – 1581: *cu leane* (DLR II/2, 154); < cs. *lěň* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 162). ♦ **leneș,-ă** *adj.* ‘leniwy’ – 1688: *cei leaneși*; **lenos,-oasă** *adj.* id. – 1700: *lenyos* por. ANON. CAR.; **leniv,-ă** *adj., arch.* id. – 1581: *leaniv* (ib.).

LENI *vb.* ‘próżnować’ – XVI w.: *lenești-te*; 2. ‘robić coś bez serca’ – 1682-86: *ș-au lenitū treaba* (DLR II/2, 156); < scs. *lěniti se* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 162). ♦ **lenie** *s.f., arch.* ‘lenistwo’ – 1581: *lenie* (ib.).

LESNE *adj.*, ‘łatwy’ – II poł. XVI w.: *lesne, prelesne* por. CORESI (TIKITIN I/2, 905); < bg. *lesno* ‘id.’. ♦ **nelesne** *adj., arch.* ‘niełatwy’ – 1682-86: *nelesne* (ib.).

LESVIȚĂ *s.f.* ‘drabina’ – 1588: *o lesviță*, 1682-86: *leavsiță* por. DOSOFTEI (TIKITIN I/2, 906); < cs. *lěstviца* ‘id.’.

LETURGHIE *s.f.*, ‘liturgia’ – 1645: *leturghie* (TIKITIN I/2, 906); < za pośr. słow. cs. *liturgija* z gr. *λειτουργία* (MIHĂIESCU, 91).

LETURGHISI *vb.* ‘odprawiać mszę’ – 1640: *nu leturghisească* (TIKITIN I/2, 906); < za pośr. słow., cs. *liturgisati* ‘id.’ z gr. *λειτουργώ*.

LIBOV *s., arch.* 1. ‘miłość’ – XVI w.: *iubov*, 1618: *liubov*, 1629: *libov*, 2. ‘pasja’ – 1643: *ljubovulb*, 3. ‘uprzejmość, sympatia’ – II poł. XVII w.: *libov*, 4. ‘urok’ – 1682-86: *libovb* (DLR, II/2, 177); < cs. *ljubovb*, bg. *libov* (ETIMOLOGICA 10, 205).

LIBOVNIC,-Ă *adj.* ‘miłościwy’ – 1560-81: *liubovnicii*, (DLR, II/2, 177); < scs. *ljubovnikb* ‘kochanek’, bg. *ljubovnik*. ‘id.’

LIC *s.n., arch.* ‘tłum, gromada’ – 1581: *licuri* (DLR, II/2, 178); < scs. *likb* ‘1. tańcząca gromada, 2. dwór’ (PGL, 337), por. bg., srb. *lik* ‘tańcząca gromada ludzi’ (SKOK, II/300).

LIHOD,-Ă *adj.* ‘bez smaku, niesłony’ – 1700: *libot* por. AN.CAR. (DLR, II/2, 185); < por. cs. *lichb* ‘zły, niedobry’, cs. *lichoděť* ‘złowieszczy’, lub bezpośrednio z ngr. *λιχούδης* ‘głodny’ (DER, 468).

LILIAC *s.m.*, 'nietoperz (*Vespertilio murinus*)' – 1645: *lelieac*, 1688: *liliiacul* (DLR, II/2, 186); < bg. *liljak*, por. srb. *liljak*, por. cs. *liliek* 'id.' (DER, 468).

LIN *s.m.*, *icht.* 'lin (*Tinca vulgaris*)' – 1700: *lin* (DLR, II/2, 196); < cs. *lině* 'id.', bg. *linь* 'id.', srb. *linj* 'id.' (PGL, 337).

LIPAN *s.m.*, *icht.* 'lipień (*Thymallus vulgaris*)' – 1700: *lipan* (DLR, II/2, 207); < srb. *lipan*, *lipen* 'id.' (SKOK, II/305).

LIPĪ *vb.* 1. 'lepić, przylepić' – XVI.: *lepească-se, o lipi în poarta*; 2. 'przyczepić' – 1647: *să se lipească* (TIKITIN I/2, 915); < cs. *lěpiti*, por. bg. *lepja*, srb. *lepiti* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 195; PGL, 350).

LITANIE *s.f.* 'litania' – 1682-86: *litanie* (TIKITIN I/2, 918); < za pośr. słow. cs. *litaniya* 'id.' z gr. *λειτουργία* (MIHĂIESCU, 91).

LITIE *s.f.* 'procesja' – 1682-86: *litie*, 2. 'obrzęd religijny o północy, podczas którego święci się pokarmy' – II poł. XVII w.: *litie* (DLR, II/2, 220); < za pośr. słow., cs. *litja* 'id.' z gr. *λιτή* (por. MIHĂIESCU, 186).

LITURGHIE *s.f.*, *cerk.* 'msza, liturgia' – II poł. XVI w.: *leturghie*, 1640: *letorghie*, 1646.: *liturghii*, 2. 'mszał' – 1679: *Sfânta liturghie* (DLR, II/2, 222); < cs. *liturgija*, gr. *λειτουργία*.

LITURGHISI *vb.*, *cerk.* 'odprawiać mszę' – 1646: *să nu leturghisească* (DLR, II/2, 223); < cs. *liturgisati* 'id.', gr. *λειτουργώ*.

LIVADĂ *s.f.* 'teren wokół domu, ogród, łąka' – 1682-86: *livadă* (DLR, II/2, 224); < cs. *livada*, bg., srb. *livada* 'łąka'. ♦ **livezea** *s.f.*, *arch. dim.* 'łączka' – 1682-86: *livezea*.

LOAZĂ *s.f.* 'latorośl' – 1588: *loaze poluite* (TIKITIN I/2, 919); < cs. *loza*, por. bg. *loza* (PGL, 343).

LOGODI *vb.* 1. 'zaręczyć (się)' – 1643: *să-și logodească*, 2. *fig.* 'przeznaczać się czemuś' – 1643: *te logodești lui D-zeu* (DLR, II/2, 237); < cs. *lagoditi* 'rozumieć się', bg. *lagodja*, -o- > -a- w wyniku asymilacji samogłoski atonicznej, por. rum. *logodna* '1. zaręczyny, 2. narzeczeństwo' (DER, 474; MIHĂILĂ, IMPR. 151). ♦ **logodință** *s.f.* 'zaręczyny' – 1645:

logodintă (TIKITIN I/2, 921); **logodnic,-ă** *s.m.f.* ‘narzeczony,-na’ – ok.1650: *logodnic* por. PRAV. (TIKITIN I/2, 922).

LOITRĂ *s.f.* ‘drabina’ – 1682-86: *loitră* (TIKITIN I/2, 922); < srb. *lojtra* ‘drabina wozu’ (to znaczenie występuje również w rum.) z niem. *Leiter* ‘drabina’ (SKOK, II/314).

LOJESNĂ *s.f., arch., slav.* ‘podbrzusze’ – 1581: *lojesna* (DLR II/2, 240); < scs. *ložesno* ‘łono matki’.

LOVI *vb.* 1. ‘uderzać’ – ok. 1650: *au lovit*; 2. ‘wtargnąć, napaść’ – 1677: *au lovit un sultan* (TIKITIN I/2, 923); < scs. *loviti* ‘łowić, polować’, bg. *lovja*, srb. *loviti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 197).

LOVIȘTE *s.f.* ‘wir, kotłowanina’ – 1682-86: *loviște* tylko u Dosofteia (TIKITIN I/2, 923); < cs. *lovište* ‘polowanie’, por. srb. *lovište* ‘łowisko, teren łowiecki’ (PGL, 342).

LUNAV,-Ă *adj.* ‘lunatyk’ – 1643: *lunavi* (TIKITIN I/2, 931); < cs. *lunavъ*, por. bg. *lunav* ‘id.’, lub rum. *lună* ‘księżyc’ (< łac. *luna*) + sufiks słow. *-av* (DER, 477).

LUNCĂ *s.f.* ‘łaka, łęg’ – 1677: *lunca* (TIKITIN I/2, 931); < cs. *laka*, bg. *luka*, srb. *luka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 100).

M

MAC *s.m.* ‘mak’ – ok.1690: *mak* por. LM 1687 (DLR VI, 15); < cs. *makъ* por. bg. *mak*, srb. *mak* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 69).

MAG *s.m.* ‘mag’ – 1648: *chiemă pre maghi* (DLR VI, 16); < cs. *magъ*, ngr. *μάγος*, por. bg. *mag* ‘id.’ (por. DER, 482; BER, III/597). ♦ **maghicesc** *adj., arch.* ‘magowy, magiczny’ – 1680: *măiestria cea maghicescă*; **maghistă** *s.f., arch.* ‘czarownica’ (ib. 21).

MAGHER *s.m., arch.* ‘kucharz’ – 1682-86: *maghierul*, 1645: *maghirii* (DLR VI, 20); < cs. *magerъ*, por. bg. *mager* ‘kucharz klasztorny’, śrgr. *μάγειρος* (BER, III/601).

MAGHERNIȚĂ *s.f., arch.* ‘kuchnia’ – 1588: *2 cârlige de magherniț.* (DLR VI, 20); < bg. *magernica* ‘kuchnia klasztorna’ (por. BER, III/601); lub derywat od *magher* z sufiksem słowiańskim *-niță*, por. ngr. *μαγέριχο* (DER, 483).

MAGOPEȚ *s.m., arch.* ‘piekarz’ – 1649 por. MARDARIE, L. 237 (DLR VI, 31); < cs. *magjupěcъ*, srb. *mađupac* ‘kucharz’ < śrgr. *μάγπεος*. ♦ **magopața** *s.f., arch.* ‘czarownica’ – 1700: *Marie magopața* (ib.).

MAICĂ *s.f., arch.* 1. ‘matka’ – ok. 1640: *maică*; 2. ‘Matka Przenajświętsza’ – 1640: *cetatea Fecioarei și Maiceei Domnului*; 3. ‘patron’ – 1688: *maicii bisearicii*; 4. ‘zw. grzecz. w stosunku do starszej kobiety’ – 1682-86: *maice*; 5. ‘siostra zakonna’ – 1698: *maica noastră Theodora*. (DLR VI, 47); < bg. *majka* ‘matka’, srb. *majka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 124).

MAMON *s.m., arch., bibl.* 1. ‘mamona’ – 1574: *mamon*; 2. ‘zysk, bogactwo’ – 1581: *mamonul nedrept* (DLR VI, 74); < gr. *μαμωνάς*, por. scs. *mamona*, bg. *mamon* ‘id.’.

MANĂ *s.f.* ‘manna (*Lecanora Esculenta*)’ – XVI w.: *mannă*, 1581: *mană*; 2. *synt.* ‘nektar kwiatowy’ – ok.1650: *mană toate florile* (DLR VI, 76); < scs. *mana*, (*manna*, *манна*), por. gr. *μάννα*.

MANDRAGORĂ *s.f.* ‘mandragora (*Mandragora Officinalis*)’ – 1581: *mandragora*, 1688: *arch. mandragurile* (DLR VI, 80); < scs. *man(ъ)dragora* ‘id.’, por. m.gr. *μανδραγόρα*.

MANTIE *s.f.* ‘płaszcz, szata’ – XVI w.: *m[an]tīia mea* (DLR VI, 98); < cs. *манѣтїя*, por. scs. *манѣтїя* ‘mnisi płaszcz bez rękawów’, por. bg. *mantija* ‘wierzchnia szata o kroju peleryny’, srb. *mantil* ‘płaszcz, oponcza’ z gr. *μάντιον* ‘długa, obszerna szata bez rękawów’ (MIHĂESCU, 98).

MARTIE *s.m.* ‘marzec’ – 1642-47: *Vă leato 6990 martie*, 1661-90 *arch.: luna lui mart* (DLR VI, 146); < scs. *martъ*, gr. *μάρτιος*, por. rum. *iulie* (MIHĂESCU, 99).

MARULĂ *s.f.* ‘salata siewna (*Lactuca sativa*)’ – 1682-86: *miezul a unii marule* (DLR VI, 152); < balkanizm poch. śródziemnomorskiego por. bg. *marulja*, srb. *marula* ‘salata głowiasta’, ngr. *μαρούλι* (SKOK, II/380).

MAȘTEHĂ *s.f., arch.* ‘macocha’ – 1640: *maștebă-sa*, 1645: *maștibă* (DLR VI, 170); < scs. *maštecha*, bg. *mašteba* por. srb. *maćeba* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 125, 231). ♦ **mașteh** *s.m.* ‘ojczym’ – ok.1640: *maștebu-său Martin*; **mașter,-ă** *s.m.f.* ‘macocha, ojczym’ – 1680: *maștera* (ib.).

MATCĂ *s.f.* 1. ‘rójka’ – ok. 1565: *6 măci de stupi*; 2. ‘koryto, łóżysko’ – XVI w.: *lua-vor riurele matcele sale*; 3. *syntg.* ‘piekło’ – 1581: *matca focului*; 4. *psz.* ‘królowa matka’ – 1704: *matca* (DLR VI, 173); < ogśl., bg. *matka*, srb. *matka* ‘matka’ < psł. *mati (SKOK, II/389; MIHĂILĂ, IMPR. 94).

MATOR,-Ă *adj., arch.* ‘dojrzały, podeszły wiekiem’ – 1652: *mator* (DLR VI, 185); < cs. *matorb* ‘stary’, por. bg., srb. *mator* ‘podeszły wiekiem, zgrzybiały’, łac. *matur* ‘dojrzały’ (DER, 497).

MĂCITEL *s.m., arch., slaw.* ‘tyran’ – 1643: *măciteli* (DLR VI, 210); < scs. *măcitelb* ‘kat, dręczyciel, tyran’.

MĂGULI *vb.* 1. ‘pochlebiać’ – 1645: *a-l măguli pre orbu*; 2. ‘urzezać, zwodzić (się)’ – 1660-69: *au măgluit* (DLR VI, 221); < cs. *maguliti se* ‘schlebiać’ (PGL, 359). ♦ **măgulitură** *s.f.* ‘uluda, oszukaństwo’ – 1682-86: *ispiti multe ori... cu măgulituri* (ib.).

MĂHĂI *vb., arch.* ‘dawać znaki ręką, rozmawiać na migi’ – XVI w.: *măhăi* (DLR VI, 223); < cs. *machati* ‘poruszać’, por. bg. *maham*, srb. *mahati* ‘machać, wymachiwać’. ♦ **măhăit** *s.n.* ‘machanie, rozmowa na migi’ – XVI w.: *va puta cu măhăitul să arate* (ib.).

MĂNĂSTIRE *s.f.* ‘monaster, klasztor’ – 1602: *monastir*, 1634-53: *mănăstire*; 1660-69: *mînăstiri* (DLR VI, 245); < scs. *manastirb*, *monastyrb* ‘id.’. ♦ **mănăstioară** *s.f., dim.* ‘klasztorek’ – 1652: *o mănăstioară* (ib.).

MĂRTURISI *vb.* 1. *arch.* ‘głosić’ – XVI w.: *mărturisiși*; 2. ‘zeznawać’ – XVI w.: *mărturisescu*, pocz. XVII w.: *mărtoresem*, 1550-1600: *mărtirisi*, 1609: *mărtorisim*, 1614: *mrătorosim*, 1650: *mărturesi*; 3. ‘świadczyć’ – 1688: *mărturiseaște cea iubitoare de D[u]mn[e]zău*; 4. ‘przyjmować’ – XVI w.: *mărturisitu de toți* (DLR VI, 286); < za pośr. słow. cs. *marturisasi* ‘zeznawać, świadczyć’, por. bg. *martirisvam* ‘id.’ z ngr. *μαρτύρισω* (MIHĂESCU, 142). ♦ **mărturisire** *s.f.* ‘wyznanie wiary’ – 1678: *mărturisirii*; **mărturisit** *s.m., arch.* ‘zeznanie,

świadectwo' – 1560-1581: *mărturisitul lui Dumnezeu*; **mărturisor** *s.m.* 1. 'świadek' XVI w.: *mărturii*, 2. 'głosiciel' – 1648: *doi mărturitori*; **mărturisitură** *s.f.* 1. 'głoszenie' – 1581: *mărturisitură*, 2. 'zaświadczenie, świadectwo' – 1581: *mărturisitură între mine și între tine*, 3. 'zeznanie' – 1581: *mărturisitură* (ib.); **preamărturisi** *vb., arch.* 'zeznawać wprost' – 1581: *preamărturisi* (DLR VIII-4, 1251).

MĂSLIN *s.m.* 'drzewo oliwne' – XVI w.: *arch. odraslele maslinului*, 1660: *înflorit măslin* (DLR VI, 305); < por. scs. *maslina* 'oliwka', bg., srb. *maslina* 'id.', rum. *măslin* – rodz. męski > wg modelu rumuńskiego nazewnictwa drzew. ♦ **măslinet** *s.m.* 'sad oliwny' – 1688: *măslinetul*; **măsliniș** *s.m.* 'sad oliwny' – 1682-86: *masliniș* (ib.).

MĂSLINĂ *s.f.* 'oliwka' – XVI w.: *arch. masline* (DLR VI, 306); < scs. *maslina*, bg. *maslina* 'id.'.

MĂTANIE *s.f.* 'pokłon, bicie czołem' – 1640 : *metanii* (DLR VI, 316); < cs. *metanije* 'id.', gr. *μετάνοια*.

MENI *vb., arch.* 1. 'powoływać, wzywać' – XVI w.: *a meni*; 2. *refl.* 'poświęcać się' – 1581: *se meni lui*; 3. *arch.* 'zaklinać' – 1661-1690: *meniia*; 4. 'przeznaczyć' – 1682-86: *meniia* (DLR VI, 384); < scs. *měniti* 'mniemać, myśleć, zmieniać', por. srb. *mniti* 'mniemać, myśleć' (por. DER, 501); ♦ **menire** *s.f.* 'powołanie' – 1581: *menirea* (ib.).

MENTĂ *s.f.* 'mięta' – 1648: *mintă* (DLR VI, 389); < scs. *meta* 'id.', łac. *mentha*.

MESERCIU *s.m., arch.* 'rzeźnik' – 1614: *Avram mesrciul* (DLR VI, 423); < bg. *mesarče*, por. srb. *mesarče*.

MESERNIȚĂ *s.f., arch.* 1. 'jatkka mięsna' – 1656: *la meserniță*; 2. *przen.* 'rzeź' – 1661-90: *mesearniță* (DLR VI, 425); < bg. *mesarnica*, srb. *mesarnica* 'id.'.

MESIA *s.m.* 'mesjasz' – 1643: *mesia ce-l va chema H[risto]s* (DLR VI, 425); < scs. *Mesiě* 'id.', ngr. *μεσσίας*, łac. *messias*.

MESIȚĂ *s.f., arch., slav.* 'miesiąc' – 1581: *mes[i]ța iule*, 1550-1600: *measeță*, 1639: *mesef*, 1696: *în șapte mișăța avgustu* (DLR VI, 426); < scs. *měsěc* 'id.'.

METOC *s.n.* ‘filia klasztoru, nieruchomości zakonna’ – 1573: *josul metobului* (DLR VI, 455); < cs. *metochb* ‘id.’, por. bg. *metoh* ‘id.’, ngr. *μετοχι*. ♦ **metocar** *s.m.* ‘administrator nieruchomości klasztornej’ – 1623: *metoşarii* (ib.).

MICĂ *s.f., sg., arch.* ‘chwila’ – 1643: *într-o mică de ceas; migă* (DLR VI, 477); < przypuszczalnie z łac. *mica* ‘cząstka, odrobina’ lub ze słow., por. bg., srb., sln. *mig* < psł. **migb* ‘chwila, moment’, por. pol. *mig, migać* (DER, 505; BER, III/782).

MIED *s.m., pot.* ‘miód pitny’ – 1625: *mied*, 1684: *arch. med* (DLR VI, 492); < scs. *medb* ‘miód’, por. bg. *med*, srb. *med* (DER, 506). ♦ **medar** *s.m., arch.* ‘wytwórca miodu pitnego’ – 1700: *medar* por. ANON. CAR. (ib.).

MIGDAL *s.m.* ‘drzewo migdałowe’ – 1682-86: *un migdal* (DLR VI, 511); < cs. *migdalb*, por. bg. *migdal*.

MILĂ *s.f.* 1. ‘litość, współczucie’ – XVI w.: *milă*; 2. ‘życzliwość’ – XVI w.: *cu milă*; 3. *rel.* ‘łaska boża’ – XVI w.: *mila ta*; 4. *arch.* ‘pokora’ – 1581: *cu milă*; 5. *arch., pot.* ‘jałmużna’ – 1643: *milă*, 6. *arch.* ‘przywilej dany osobie lub instytucji kościelnej’ – 1680: *milă* (DSR VI 531); < scs. (*adj.*) *milb* ‘drogi, miły, budzący litość’ (MIHĂILĂ, IMPR. 155). ♦ **milos, -oasă** *adj.* 1. ‘litościwy’ – XVI w.: *milosă*, 2. *rel.* ‘miłosierny’ – *miłoși*, 3. *arch.* ‘żałosny’ – 1682-86: *o prăvirîşte milosă*, 4. ‘hojny’ – 1685: *milos cătră săraci* (ib. 542).

MILCUI *vb., arch.* 1. ‘zmiłować się, ulitować się’ – XVI w.: *se nu milcuiescu-me*; 2. *refl.* ‘pokorzyć, korzyć się’ – 1642: *micuindu-se*; 3. *refl.* ‘rozgoryczać się’ – 1648: *milcuîți-vă* (DLR VI, 535); < bg. *milkam* por. bg. *milvam* ‘id.’ (BER, III/790). ♦ **milcuială** *s.f., arch.* ‘zlitowanie’ – 1700 por. ANON. CAR.; **milcuiciune** *s.f., arch.* ‘zmiłowanie’ – 1681: *milcuiciune* por. DOSOFTEI, MOL. 81; **milcuire** *s.f. arch.* 1. ‘smutek’ – XVI w.: *milcuire*; 2. ‘litość’ – 1581: *milcuire*, 2. ‘pokora’: *milcuire*; **milcuit,-ă** *adj., arch.* ‘modlący się w pokorze’ – 1700: por. ANON. CAR.; **milcuiitor,-oare** *adj., arch.* ‘litościwy’ – 1643: *milcuiitoriu*; **milcuiură** *s.f., arch.* ‘modlitwa nabożna, litania’ – 1607: *milcuiura* (ib.).

MILOSÎRD,-Ă *adj., arch.* ‘miłosierny’ – 1579: *milosîrzi*, 1579: *milosirdu* (DLR VI, 543); < scs. *milosrbdv*, por. bg. *miloserden*, srb. *milosrdan* ‘id.’. ♦ **milosîrdenie** *s.f., arch.* ‘łaska’ – 1581: *milosîrdenie* (ib.).

MILOSÎRDI *vb. refl., arch.* 1. *rel.* ‘być miłosiernym’ – 1574: *se milusîrdi I[su]s*; 2. ‘miłować się, litować się’ 1581: *milosîrdi-se* (DLR VI, 543); < cs. *milosrđiti*, por. scs. *milosrđovati*.

MILOSÎRDIE *s.f., arch.* ‘łaska boża’ – 1581: *Milosîrdia lui nespusă e și fără sfîrșit* (DLR VI, 543); < scs. *milosrđie* ‘miłosierdzie, litość’, por. bg. *miloserdie*.

MILOSTE *s.f., arch.* ‘łaska’ – XVI w.: *plinră de milosti*, 1581: *milostea ta* (DLR VI, 544); < scs. *milostъ* por. bg. *milost*, srb. *milost* ‘id.’. ♦ **milost** *adj.* ‘miłościwy, łaskawy’ – 1673: *milost* (ib.).

MILOSTENIE *s.f. arch., pot.* 1. ‘łaska’ – 1550-1600: *Voi milostenie nu aveți*; 2. ‘jałmużna’ – XVI w.: *mil[o]stenie*; 3. ‘ofiara, datek’ – 1579-80: *fac milostenie popilor* (DLR VI, 544); < scs. *milostyni* ‘jałmużna’, bg. *milostinja*. ♦ **nemilostenie** *s.f., arch.* ‘niełaska’ – 1580-1600: *nemilosteniile* (DLR VII 1, 276).

MILOSTIV,-Ă *adj.* 1. ‘miłosierny, litościwy’ – XVII w.: *mil[o]stivică*; 2. *rel.* ‘łaskawy, miłosierny’ – XVI w.: *M[i]l[o]stiv și cruțătoriu e D[o]mnul*. (DLR VI, 544); < scs. *milostivъ* ‘id.’, por. bg. *milostiv*, srb. *milostiv*. ♦ **milostivi** *vb. refl.* ‘zmiłować się’ – 1581: *Milostivește de noi*; **milostivicios,-oasă** *adj., arch.* ‘miłościwy’ – 1682-86: *milostivicioase cuvinte*; **milostivie** *s.f., arch.* ‘łaska, litość’ – 1581: *milostivăia*; **milostivitate** *s.f., arch.* ‘litość, łaska’ – XVI w.: *milostivătății înremiei Dumnezzeului* (ib.); **nemilostiv,-ă** *adj.* ‘niemiłosierny’ – 1581: *nemilostivii* por. CORESI, EV. (DLR VII/1, 276).

MILOSTIVNIC,-Ă *adj., arch.* ‘miłosierny’ – 1563: *Domnul Dumnezzeu iaste milostivnic*. (DLR VI, 546); < cs. *milostivънь*, bg. *milostivnikъ*. ♦ **milostivnici** *vb.* ‘litować się nad kimś’ – 1560-1580: *mă eu milostivnicesc*; **milostivnicie** *s.f., arch.* ‘łaska, litość’ – 1581: *cu milostivnicie*; **milostivniciune** *s.f., arch.* ‘ofiara’ – 1673: *milostiviciuni de rugă* (ib.); **nemilostivnic,-ă** *adj., arch.* ‘niemiłościwy’ – 1581: *nemilostivnici* (DLR VII/1, 277).

MILOTARIU *s., arch.* ‘kożuch’ – 1672-86: *milotariu* (DLR VI, 547); < cs. *milotarъ*, gr. *μηλωτάριον*.

MILUI *vb.* 1. *rel.* ‘zmiłować się’ – XVI w.: *ne miluiaște*; 2. *arch.* ‘odpuszczać, darować’ – XVI w.: *nu milui toți*; 3. ‘wspomagać’ – ok. 1550: *ai miluit vrun sărac*; 4. *arch.* ‘ocalać’ – 1581: *și-i milui de acest chin*; 5. *arch.* ‘dawać jałmużnę’ – 1602: *am miluit biarinul* (DLR VI, 547); <

scs. *milovati* ‘litować się’, por. srb. *milovati* ‘pieścić, kochać’, zob. rum. *milă* ‘litość’. ♦ **MILUIRE** *s.f., arch.* 1. ‘zmiłowanie’ – XVI w.: *miluirea ta*, 2. ‘wspomożenie’ – 1581: *cu miluire cătră săraci*; **MILUIITOR,-OARE** *adj., arch.* ‘litościwy’ – XVI w.: *fărți miluitori*, 2. ‘miłosierny’ – *miluitoriu Domnului*, 3. ‘hojny’ – 1642: *miluitori cătră săraci* (ib.).

MINEI *s.n., rel.* ‘mszał’ – 1588: *12 mineae*, 1671-77: *mineu*, 1673-86: *12 miniae* (DLR VI, 556); < za pośr. slow. cs. *minej* (*mineja*) ‘id.’ z gr. *μηνιαίος* ‘okres jednego miesiąca’ (MIHĂESCU, 91).

MIR *s.n.* 1. *rel.* ‘mirra, krzyżmo’ – 1550-60: *miru sf[î]nt*; 2. ‘balsam’ – 1642: *mir de mult preț* por. PSALT. 280; 3. *rel.* ‘bierzmowanie’ – 1645: (*taină*) *a două mirul* (DLR VI, 587); < za pośr. slow. scs. *miro* ‘id.’ z gr. *μυρόν* (MIHĂESCU, 94).

MIREAN,-Ă *s.m.f.* 1. ‘świecki’ – 1581: *călugări și mireani*, 1634-54: *mirian*; 2. *adj.* ‘świecki’ – 1643: *om mirean* (DLR VI, 595); < cs. *mirjaninъ* (PGL, 371). ♦ **MIREnesc,-ească** *adj.* ‘świecki’ – 1634-53: *giudețul cel mirenesc*; **mirenește** *adv.* ‘po świecku’ – 1640: *cînta mireneaște*; **mirenire** *s.f., arch.* ‘stan świecki’ – 1661: *în mirenire* (ib.598).

MIREASMĂ *s.f.* 1. ‘aromat, woń’ – ok.1640: *mirizămă*, 1643: *mirezma*; 2. *zapach* *pl.* ‘pachnidło’ – 1678: *bună mirezămă* (DLR VI, 597); < za pośr. slow. bg. *mirizma* ‘id.’ ze śrgr. *μύρωμα* (BER, IV/115; MIHĂESCU, 127). ♦ **miresma** *vb.* ‘napelnić wonią’ – 1700: *au mirăzmit, prazen.* 1643: *au mirezmit sufletele* (ib.).

MIRIȘTE *s.f.* ‘rżysko, ściernisko’ – ok. 1640: *miriște* (DLR VI, 601); < bg. *merište* ‘id.’ (BER, III/748).

MIRODIE *s.f., arch.* 1. ‘balsam, olejek’ – 1642: *cu mirdiile*; 2. ‘przyprawa korzenna’ – 1691: *cu mirodii* (DLR VI, 603); < za pośr. slow. bg. *mirodija* ‘przyprawa roślinna’ ze śrgr. *μυρωδία* (BER, IV/118; por. MIHĂESCU, 127). ♦ **mirodenie** ‘aromat, pachnidło’ – 1648: *mirodenii* (ib.).

MIRONOSIȚĂ *s.f., rel.* ‘niewiasty, które wg biblii przyniosły balsamy do grobu Chrystusa’ – 1643: *mironosițile de adusără mir* (DLR VI, 603); < cs. *mironosica*, bg. *mironosica* ‘id.’.

MIROSI *vb.* 1. ‘czuć (zapach)’ – 1651: *nu miroresc*; 2. ‘pachnieć’ – 1645: *mirosăște frumos*; 3. *przen.* ‘przeczuć’ – 1671-77: *amirosind*; 4. *refl., arch.* ‘wypełniać się zapachem’ – 1688: *să să miroșacă* (DLR VI, 606); < za pośr. słow. cs. *mirosati*, por. bg. *mirosam* ‘namaszcząć świętymi olejami’, srb. *mirisati* ‘pachnieć’ z gr. (*aoryst*) *εὐρωσα*, por. gr. *μυρόω* ‘pachnieć’ (MIHĂESCU, 118). ♦ **miros** *s.n.* 1. ‘węch’ – 1639: *mirosul*; 2. ‘woń, zapach’ – 1645: *greu la miros*, 3. *arch.*, *zazwyczaj pl.* ‘aromat, pachnidło’ – 1645: *mirose*, 4. *przen., prawdopodobnie* ‘rozgłos, wieść’ – 1688: *aț urît mirosul nostru înaintea lui Farao*; **miroseală** *s.f., arch.* 1. *przen.* ‘rozgłos, wieść’ (por. *miros* 4.) – 1563: *bună miroseală a lui Hristos*, 2. *zazwyczaj pl.* ‘aromat’ – 1642: *mirosealele*, 3. ‘zapach’ – 1648: *mirosala mirului*, 4. ‘pachnidło’ – 1652: *miroseala*; **mirosenie** *s.f., arch.* 1. ‘woń’ – 1560: *miroseniia*, 2. ‘aromat, pachnidło’ – 1648: *miroseniile*; **mirosire** *s.f.*, 1. *arch.* ‘węch’ – 1671-77: *mirosirea*, 2. *arch.* ‘woń, aromat’ – 1688: *mirosire*; **mirositor,-oare** *adj.* ‘pachnący’ – 1642: *järtva cea dulce mirositoare* (ib. 603-607).

MIROTOCEȚ *s.m., arch., rel.* ‘wytwórca mirry’ – 1652: *Nicdim mirotocetul* (DLR VI, 607); < cs. *mirotočec* ‘id.’, por. bg. *mirotočec*.

MIRUI *vb.* 1. ‘konsekrować namaszczając mirrą’ – 1642-47: *l-au miruit Teoctist mitropolitul*; 2. *rel.* ‘bierzmować’ – 1652: *să se miruiască cu unsoare cerească*; 3. ‘balsamować’ – 1682-86: *vrînd să o miruiască* (DLR VI, 608); < cs. *mirovati* ‘być spokojnym’, por. bg. *miruвам*, srb. *mirovati* ‘id.’.

MITAR *s.m., arch.* ‘celnik’ – 1581: *mitar* (DLR VI, 637); < scs. *mytarь*, por. bg. *mitar* ‘id.’.

MITĂ *s.f.* 1. ‘łapówka’ – XVI w.: *mită*, 2. *arch.* ‘lichwa’ – 1581: *mită* (DLR VI, 637); < scs. *myto* ‘opłata, podarek, nagroda’, por. bg. *mito* ‘cło, łapówka’ (BER, IV/137). ♦ **mitarnic** *s.m.* 1. ‘celnik’ – 1580: *miatarnicii*; 2. ‘przekupny’ – ok.1650: (*judecători*) *mitarnici* (ib.).

MITNICI *s.m., pl.* ‘strażnicy bram niebieskich’ – 1682-86: *tylko w konstrukcji: mitnicii văzdubului* (DLR VI, 641); < cs. *mytъnikъ* ‘celnik’.

MITRĂ *s.f.* ‘mitra’ – 1645: *avea mitre în cap*; 2. *kośc.* ‘tiara, infuła’ – 1688: *mitră* (DLR VI, 644); < za pośr. słow. cs. *mitra*, por. bg., srb. *mitra* ‘id.’ z ngr. *μίτρα* (MIHĂESCU, 97-98).

MITROPOLIE¹ *s.f., kość.* 1. ‘cerkiew i zabudowania stanowiące siedzibę metropolii’ – 1642-47: *mitropolie lângă curtea domnească*; 2. ‘urząd metropolity’ – 1660-69: *mitropolia lui Theofan* (DLR 645); < cs. *mitropolija*, por. bg. *mitropolija* ‘id.’.

MITROPOLIE² *s.f., arch.* ‘stolica, metropolia’ – 1581: *mitropolie și mare cetate* (DLR VI, 646); < cs. *mitropolb* ‘id.’, por. śrgr. *μητρόπολις* ‘id.’.

MITROPOLIT *s.m., kość.* ‘metropolita’ – 1581: *mitropolit, marele Ghenadie* (DLR VI, 646); < scs. *mitropolitb* ‘id.’, por. śrgr. *μητροπολίτης* (MIHĂESCU, 97-98).

MÎGLĂ *s.f., sg., arch.* ‘mgła’ – 1682-86: *mîgla* (DLR VI, 653); < cs. *mogla*, por. bg. *mogla* ‘id.’. ♦ **mîglisi** *vb.* ‘oszukać, zwodzić’ – 1640: *și-l mîglisiră* (ib.) < etym. niejasna, por. rum. *măglă*.

MÎHNI *vb., refl.* 1. ‘rozniewać się’ – XVI w.: *mâhni-se*, 2. *arch.* ‘pokajać się’ – 1648: *să mâhniră* (DLR VI, 654); < bg. *тъкна се* ‘wlec się’ (VRABIE, 50); ♦ **mîhnicione** *s.f., arch.* ‘gniew’ – 1651: *măhnicione* (ib. 655); **mâhnire** *s.f.* ‘gniew’ – 1645: *măhnire*, 1648: *măhnire* (ib.).

MÎNDROSTE *s.f., arch.* ‘mądrość’ – XVI w.: *măndroste* (DLR VI, 682); < scs. *mădrostb* ‘id.’.

MÎNDRU,-Ă *adj.* 1. *arch.* ‘mądry o ludziach’ – XVI w.: *nu mîndri*; 2. ‘dumny, pyszny’ – 1643: *mîndru*, 1581 *subst.*: *un mîndru*; 3. *arch., pot.* ‘przepiękny, wspaniały’ – 1680: *curți împărătești foarte mîndre* (DLR VI, 682); < scs. *mădrb* ‘mądry’ (MIHĂILĂ, IMPR. 180). ♦ **mîndreț,-eață** *adj.* ‘wspaniały’ – 1699: *mîndreață*; **mîndrețe** *s.f., arch.* ‘pycha’ – 1673-86: *mîndriațe*; **mîndri** *vb.* 1. *arch.* ‘myśleć’ – 1560-81: *ce mîndrești*, 2. *refl., arch.* ‘przywiązywać się do kogoś’ – *cine se mîndrește lumiei*, 3. *arch.* ‘wysławiać’ – XVII w.: *mîndriia*, 4. *arch., pot.* ‘pysznić się’ – 1682-86: *să mîndri împotriva tvorețului său*; **mîndrie** *s.f.*, 1. *arch.* ‘mądrość’ – XVI w.: *mîndrie*, 2. *arch.* ‘zacność’ – XVI w.: *mîndrie*, 3. *arch.* ‘przywiązanie’ – 1560-81: *mîndriia*, 4. ‘zadowolenie’ – XVI w.: *mîndrie*, 5. ‘pycha, duma’ – 1673: *mîndrie*, 6. *arch.* ‘świetność’ – XVI w.: *mîndrie* (ib. 680-682); **nemîndru,-ă** *adj., arch.* ‘niemądry’ – 1600: *nemîndriloru* (DLR VII/1, 279).

MÎNJI *vb.* ‘brudzić (się), plamić (się)’ – 1700: *a mînji* por. ANON. CAR. (DLR VI, 702); < scs. *mazati*, *mažq* ‘mazać, smarować’, por. bg. *mažqa* ‘id.’, srb. *mazati* ‘id.’, rum. –*ân* w wyniku nazalizacji nieorganicznej, pod wpływem –*ž* (*z*) w postpozycji (SKOK, II/393).

MÎRSEI *s.n., arch.* ‘żądza’ – 1681: *năvarnicile a mîrseilor* (DLR VI, 722); < etym. niejasna, por. bg. *mъrsen*, *mъrsene* ‘brudny, plugawy’.

MÎRŞAV,-Ă *adj., arch.* ‘wąty, chuderlawy’ – 1581: *mărşave* (DLR VI, 722); < cs. *mръšavъ*, bg. *mъřav*, srb. *mъřav* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 186). ♦ **mîrşăvi** *vb., arch.* ‘chudnąć’ – 1651: *trupul meu mărşevi de grăşime* (ib.).

MÎZDĂ *s.f., arch.* ‘łapówka’ – XVI w.: *măzďă*, 1643: *mîzďă* (DLR VI, 734); < scs. *mъzďa* ‘opłata, dar’, por. bg. *mъzďa* ‘zapłata, nagroda’ (PGL, 388). ♦ **mîzdi** *vb., arch.* ‘przekupić’ – 1682-86: *mîzďind* (ib.).

MÎZGĂ *s.f., arch.* ‘deszcz ze śniegiem’ – 1682-86: *lesne de mîzguri* (DLR VI, 736); < bg. *mъzga* ‘miazga, oskoła’, w rum. również w tym znaczeniu (BER, IV/378).

MLACĂ *s.f.* ‘bagno’ – 1556: *sleamea mlacilor* (DLR VI, 737); < bg. *mlaka* ‘mokradło, bagno’, srb. *mlaka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 100).

MLAT *s.n., arch.* ‘papka’ – 1560-81: *mlatul ce mînca porcii* (DLR VI, 739); < por. scs. *mlěti* ‘mleć’, rum. *îmblăti* ‘mleć’, slc. *mlato*.

MOAŞTE *s.f., zazwyczaj pl., rel.* ‘relikwia’ – 1640: *moştiile sfintei muceniţă Eftimiia*, 1633: *moaştele*, 1700: *moaste* por. ANON. CAR. (DLR VI, 759); < scs. *mošti*, bg. *mošti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145)..

MOCERIŢĂ *s.f., arch.* ‘mokradło’ – 1688: *mocioriŷile* (DLR VI, 767); < por. bg. *močur*, dial. bg. *močor* + *sufiks słow. -iŷă*.

MOCIRLĂ *s.f.* ‘bloto, bagno’ – 1648: *porcul spălat la mocirla sa*, 1700: *mocerlă* por. ANON. CAR. (DLR VI, 769); < bg. *močir*, *močur* ‘bagno, mokradło’, por. srb. *močvara* ‘id.’, rum. *moceră* ‘id.’, por. psł. *močilo (MIHĂILĂ, IMPR. 100; SKOK, II/449). ♦ **mocirluŷă** *s.f., dim.* ‘bagienko’ – 1630: *gura mocirluŷii* (ib.).

MOCROTĂ *s.f., arch.* ‘płyn, ciecz’ – 1581: *mocrota* (DLR VI, 774); < cs. *mokrota* ‘wilgoć’, por. bg. *mokrota* ‘id.’.

MOLCOM *adv.*, 1. *fraz.* ‘milczeć’ – 1581: *tăce molcom*, 1673: *tăcea mălcom*; 2. *fraz.* ‘stać nieruchomo’ – 1581: *înceată mălcom*; 3. *fraz.* ‘nic nie robić’ – 1643: *ședzură mălcom* (DLR VI, 807); < bg. *mълком* ‘milczkiem, milcząco’ (BER, IV/389). ♦ **molcomenie** *s.f., arch.* ‘pokora’ – 1690: *molcomenia* (LM 972); **molcomește** *adv., arch.* 1690: *molcomește* (ib. 971); **molcomitor,-oare** *adj., pot.* ‘pokorny’ – 1690: *molcomitor* (ib. 969); **molcomi** *vb.* *,arch.* ‘nieruszać się’ – 1688: *șădeam molcomind*; 2. ‘pokornieć’ – 1688: *mălcomeaște*; **molcomire** *s.f., arch.* ‘spokój, milczenie’ – 1648: *fu mălcomire*; **molcomiș,-ă** *adv., arch., pot.* ‘w milczeniu’ – 1581: *cu mălcomiș* (DLR VI, 808).

MOLEBNIC *s.m., arch., kość.* ‘tytuł oficjantów’ – 1660: *nostru molebnic* (DLR VI, 813); < cs. *molьбникъ, molebникъ*.

MOLENIE *s.f., arch.* ‘modlitwa’ – 1588: *molenii* (DLR VI, 814); < scs. *molenije* ‘id.’.

MOLIE *s.f.* ‘mól *Tinea biseliella*’ – XVI w.: *moliile* < cs. *molь* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 94).

MOLITVĂ *s.f., kość.* ‘modlitwa’ – 1560-81: *molitve*, 1642-47: *molitfe* (DLR VI, 824); < scs. *molitva* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

MOLITVELNIC *s.n., kość.* ‘modlitewnik’ – 1588: *molităvnic* (DLR VI, 824); < scs. *molitvьникъ* ‘id.’.

MOLOTRU *s.m., bot.* ‘koper *Foeniculum vulgare*’ – 1648: *molotru* (DLR VI, 827); < za pośr. słow. cs. *molotrъ* ze śrgr. *μάραθρον* (DER, 520).

MOMI *vb.* ‘mamić’ – 1700: por. ANON. CAR. (DLR VI, 831); < bg. *mamja*, srb. *mamiti* ‘id.’ (BER, IV/635 SKOK, II/366). ♦ **momitor,-oare** *adj.* ‘wabiący’ – 1700: por. ANON. CAR. (ib.).

MONAH,-Ă *s.m.f.* ‘mnich, zakonnik’ – 1632: *monah* (DLR VI, 834); < za pośr. słow. cs. *monahъ* ‘id.’, por. bg. *monah* ze śrgr. *μοναχός* (DER, 520).

MORUN *s.m., icht.* ‘bieluga *Huso buso*’ – 1588: *morun*, 1642-47: *moron* (DLR VI, 889); < bg. *moruna* ‘id.’, por. srb. *moruna*.

MOSOR *s.n.* ‘szpula, szpulka *na nici*’ – 1700: por. ANON. CAR. (DLR VI, 892); < turcyzm balk. por. srb. *mosur*, bg., alb. *masur* (SKOK, II/459).

MOTCĂ *s.f.* ‘motek *welny*’ – 1700: por. ANON. CAR. (DLR VI, 910); < cs. *motati* ‘przewijać, nawijać (na szpulkę), bg. *mŕtca* ‘motek’, por. pol. *motek* (DER, 524).

MOVILĂ *s.f.* 1. ‘pagórek’ – 1642-47: *movila*; 2. ‘stos’ – 1642-47: *movile*; 3. *arch.* ‘wał’ – 1645: *cețățile cu movilile*; 4. ‘mogila, kopiec’ – 1671-77: *Movila lui Răzvan* (DLR VI, 924); < forma hiperpoprawna *movilă* < *reg., arch.* *moghilă* < cs. *mogyla* por. bg. *mogila* ‘pagórek, wzniesienie’, srb. *mogila* ‘mogila’ (MIHĂILĂ, IMPR. 102).

MREAJĂ *s.f.*, 1. *ryb.* ‘sieć’ – 1581: *mreaja*; 2. *arch.* ‘sidła’ – 1577: *mreaje*; 3. *przen.* ‘podstęp’ – XVI w.: *Cădea vor în mreaja sa grașnicii*, 1682-86: *mrej* (DLR VI, 929); < scs. *mřeža* ‘sieć’, por. srb. *mreža* ‘sieć, niewód’ (SKOK, II/464; MIHĂILĂ, IMPR. 92). ♦ **mrejar** *s.m., arch.* ‘rybak’ – 1688: *mrejarii*; **mrejuire** *s.f., pl., arch.* ‘kraty’ – 1688: *pren mrejuiri* < der. rum. (*vb.*) *mrejui* ‘1. knuć (spisek), 2. wypłatać sieci’; **mrejuit,-ă** *adj., arch.* ‘okratowany’ – 1688: *ferestrele mrejuite*, < der. rum. (*vb.*) *mrejui* (ib. 931-932).

MUCENIC,-Ă *s.m.f.* ‘męczennik’ – XVI w.: *mucenicii*, 1643: *măcenicilor mărire* (DLR VI, 940); < scs. *măčeniķъ* ‘id.’, por. srb. *mučenik* ‘id.’, rum. *măcenic* < por. scs. *mŕčeniķъ* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145). ♦ **mucenicesc,-ească** *adj., arch.* ‘męczeński’ – 1682-86: *m[u]c[e]nicească besearăică*; **mucenicie** *s.f.* ‘męczeństwo’ – 1648: *mucenicie*, 1673-86: *măcenicie* (ib.).

MUCENIE *s.f., arch.* ‘męczeństwo’ – 1643: *vremea măceniei lor*, 1673-86: *mucenie* (DLR VI, 941); < scs. *măčeniĵe* ‘id.’, por. srb. *mučenje* ‘id.’.

MUCENIȚĂ *s.f.* ‘męczennica’ – 1682-86: *Sv[î]ntele măcenite* (DLR VI, 942); < scs. *măčeniца* ‘id.’, por. srb. *mučeniца* ‘id.’.

MUNCĂ *s.f., arch., pot.* 1. *зашуцзай пл.* ‘męka’ – XVI w.: *munci*; 2. ‘wysilek, trud’ – 1581: *cu mare muncă*; 3. ‘pożytek’ – XVI w.: *muncile* (DLR VI, 986); < scs. *mąka* ‘męka’, por. bg., srb. *muka* ‘id.’, zob. rum. *munci*.

MUNCI *vb., 1. arch., pot.* ‘męczyć’ – XVI w.: *se-i muncească*; 2. ‘dręczyć’ – XVI w.: *lucrulele munciia*; 3. *refl.* ‘trudzić się’ – XVI w.: *munciră-se*; 4. *arch.* ‘uspakajać, łagodzić’ – XVI w.: *Limba nimenre nu o poate de la oameni munci*; 5. *arch., pot.* ‘znosić męki’ – ok. 1550: *să muncescu în pustie*; 6. *arch.* ‘bić się’ – 1569: *cu gadinele(...) m-am muncit*; 7. ‘pracować’ – 1634-53: *au muncit*; 8. *arch.* ‘karać’ – 1646: *să cade să muncească pre om* (DLR VI, 988); < scs. *măčiti (se)* ‘męczyć’, por. srb. *mučiti*, bg. *мъча (se)* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 191). ♦ **muncelniță** *s.f., arch.* ‘miejsce męczarni, tortur’ – 1673-86: *muncelniță*; **muncire** *s.f., arch.* ‘męczenie’ – 1581: *muncire*; **muncit,-ă** *adj., arch.* ‘męczony’ – 1581: *inte muncit*; **muncitor,-oare** *adj., s.m.f., arch.* ‘ciemieżca, kat, rel. diabeł’ – XVI w.: *cu muncitoriu*; 2. ‘robotnik’ – 1700: *muncitor* por. ANON. CAR.; **muncitorie** *s.f., arch.* ‘tortura, męczarnia’ – 1581: *muncitorie* < *muncitor* (ib.).

MUȘIȚĂ *s.f., arch.* ‘komar *Culex*’ – XVI w.: *mușițe*, 1688: *mușițe* (DLR VI, 1050); < cs. *mušica* ‘muszka’, por. bg. *mušica*, srb. *mušica* ‘id.’ (PGL, 385).

N

NABLĂ *s.f., arch., muz.* ‘psalterium’ – 1651: *nablă* (DLR VII, 2); < por. ngr. *νάβλα*, cs. *nablomъ*, łac. *nablium*.

NADĂ *s.f., przeni.* ‘przynęta’ – 1650: *sătănească nadă* (DLR VII, 4); < bg. *nada* ‘1. nastawka, 2. ostze siekiery’, w rum. również w znaczeniu ‘część dołożona lub nastawiona na jakiś przedmiot’ (BER, IV/466). ♦ **nădi** *vb. refl., arch.* ‘przynęcać’ – 1673-82: *s-ar nădi(...) cîinii* (ib. 74).

NAFT *s.n., arch.* ‘nafta’ – XVI w.: *naftă* (DLR VII, 5); < por. cs. *nafta* ‘id.’, ngr. *νάφτα*, tc. *neft*, germ. *naphtha*.

NAGODĂ *s.n., zvlaszczza pl.* ‘nieszczęście, kabala’ – XVI w.: *nagete* (DLR VII, 7); < bg. *nagoda* ‘zdarzenie’, por. pol. *nagoda* ‘zdarzenie’ (por. BER, IV/463).

NAMESTIE *s.f.*, *zwłazka pl.*, *arch.* ‘posiadłość’ – 1634-53: *namestiile* (DLR VII, 12); < cs. *naměstnije* ‘id.’.

NAMESTNIC *s.m.*, *arch.* ‘namiestnik’ – 1609: *namestnic de Bîrlad* (DLR VII, 13); < scs. *naměstnikъ*, bg. *namestnik* ‘id.’.

NARACLIȚĂ *s.f.*, *zwłazka pl.*, *arch.* ‘rękawica’ – 1588: *năraclețe*, 1690: *naraclițe* (DLR VII, 18); < cs. *narukvica* ‘id.’, por. bg. *narukvica*.

NAZAREANIN,-Ă *adj.*, *arch.* ‘nazaretański’ – XVU w.: *I[su]s nazareaninul* (DLR VII, 61); < scs. *nažarěniny*.

NAZARINEAN,-Ă *s.m.f.* ‘Nazaretańczyk’ – 1650: *nazarineanul* (DLR VII, 61); < scs. *nažarěniny*.

NĂBUȘI *vb.*, *arch. pot.* ‘najeżdzać’ – 1671-77: *au năbușit* (DLR VII, 65); < por. srb. *nabušiti* ‘przedziurawić, nadać się’, srb. *bušiti* ‘grzmotnąć, spaść na ziemię’ (SKOK, I/244).

NĂCLADĂ *s.f.*, *arch.* ‘drewno przygotowane do palenia’ – 1673-86: *năcladă* (DLR VII, 67); < por. rum. *cladă* ‘stos’ < bg., srb. *klada* ‘id.’, bg. *naklada* ‘układać drewno w stos i podpalać’.

NĂCOVELNIȚĂ *s.f.* ‘kowadło’ – 1700: *năcovelniță* por. ANON. CAR. (DLR VII, 69); < bg. *nakovalnica* ‘id.’.

NĂDĂI *vb. refl.*, *arch.* ‘mieć nadzieję’ – XVI w.: *nădăescu-se* (DLR VII, 69); < scs. *nadějati se* ‘id.’, por. bg. *nadam se* ‘id.’.

NĂDEJDE *s.f.* ‘nadzieja’ – XVI w.: *nădejde*, 1643: *nedeajdea*, 1642-47: *nădejdea*, 1645: *nădejdia*, 1673: *nedeajdia* (DLR VII, 71); < scs. *nadežda*, bg. *nadežda* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 159). ♦ **nădăjdui** *vb.*, *arch.* 1. ‘dążyć, zmierzać’ – XVI w.; *nu nedejdireți*, 1581: *nădăjduiesc*, 1689: *au nădejduit*; 2. ‘pokładać nadzieję’ – 1642-47: *să nu nădăjduiască* (ib.).

NĂDRAG *s.m.*, *pl.*, *pot.* ‘spodnie’ – 1589: *nadragi*, 1645: *nădragi* (DLR VII, 74); < cs. *nadragy*, por. węg. *nadrag* (DER, 534).

NÄDUF *s.n., pot.* ‘upał, zaduch’ – 1643: *năduwul* (DLR VII, 75); < por. bg. *nadubam* ‘nadymać’, srb. *nadubati* ‘nadać’ > der. subst. srb. *naduv* (MIHĂILĂ, IMPR. 106).

NÄDUȘI *vb., arch.* 1. *refl., przen.* ‘nabierać obrzydzenia’ – XVI w.: *nădușia-se*; 2. ‘dusić’ – 1634-53: *sau-l nădușește*; 2. *przen.* ‘gnębić’ – 1648: *vă nădușesc* (DLR VII, 77); < bg. *naduša* ‘udusić’ (ILRL, 177). ♦ **nădușeală** *s.f.* ‘upał, zaduch’ – 1671-77: *nădușăli* (ib.).

NÄIEM *s.n., arch.* ‘najem’ – 1581: *năiem*, 1643: *năimul* (DLR VII, 83); < cs. *naimb*, *najemb* ‘najem, dzierżawa’ (DER, 535; PGL, 404). ♦ **năimi** *vb., arch., pot.* 1. ‘najmować (do pracy)’ – 1620: *năiemi*, 1643: *au năimit*, 1680: *să năimească*, 2. ‘wynajmować’ – 1642-47: *năimind* (ib.).

NÄIEMNIC *s.m., arch.* ‘najemnik’ – 1581: *simbria năiemnicului* (DLR VII, 83); < scs. *naimnikъ* ‘id.’. ♦ **năiemnicie** *s.f., arch.* ‘najemnictwo’ – 1581: *năiemnicia* (ib.).

NÄMISTI *vb., arch.* ‘umieszczać (się)’ – 1581: *mă nemestii în cinstea mea* (DLR VII, 92); < bg. *namestja*, srb. *namestiti* ‘id.’.

NÄPASTĂ *s.f.* 1. ‘pokusa’ – XVI w.: *năpasti*, 1574: *napaste*, 1643: *năpeștii*; 2. ‘klęska, bieda’ – XVI w.: *năpastile*; 3. ‘prześladowanie’ – 1574: *năpaste*; 4. ‘oszczerstwo, potwarz’ – 1631: *cu năpăști*; 5. *arch.* ‘podatek’ – 1645: *nu va plăti năpaste* (DLR VII, 95); < scs. *napastъ*, por. bg. *napast* ‘bieda, nieszczęście’, srb. *napast* ‘pokusa, zło’ (MIHĂILĂ, IMPR. 170).

NÄPĂDI *vb., arch.* ‘zstąpić’ – XVI w.: *năpădi frică spre toți ei* (DLR VII, 97); < scs. *napadati*, *napadaja*, por. bg. *napadam* ‘napadać’, rum. *năpădi* w. znac. pdst. ‘napadać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199).

NÄPĂSTUI *vb., arch.* ‘kusić’ – XVI w.: *nu năpăstuiaste numinurile*; 2. ‘prześladować’ – 1581: *năpăstuesc pre voi*; 3. ‘napastować’ – 1633: *o au năpăsuit* (DLR VII, 98); < scs. *napastъnovati* ‘prześladować’, por. srb. *napasti* ‘napadać’. ♦ **năpăstuit,-ă** *adj., subst.* ‘napastnik, prześladowca’ – 1633: *năpăstuiți*; **năpăstuiitor,-oare** *adj., arch.* ‘kusiiciel’ – XVI w.: *năpăstuiitoriu*, 2. ‘prześladowca’ – 1581: *are a opri și năpăstuiitorilor* (ib.).

NÄPRASNĂ *s.f., arch., loc. adv. i adj.* ‘nagły, niespodziewany’ – XVI w.: *de năprasnă, de neprasne* (DLR VII, 104); < scs. *naprasno*, por. srb. *naprasan* ‘porywczy, gwałtowny’.

NĂPRASNIC,-Ă *adj.* ‘nieokielznaný’ – 1580-1600: subst. *dracii(...)* a *năprasnicilor*; 1648: *poŝtele trupești năprasnice*; 2. ‘okrutny’ – 1620: *năprasnică cădeare* (DLR VII, 104); < scs. *naprasny* ‘szybki, niespodziewany’, por. bg. *naprasen*, srb. *naprasan* ‘porywczy, gwałtowny’ (MIHĂILĂ, IMPR. 188).

NĂPUSTI *vb.* 1. *arch.* ‘rzucać, wysłać’ – XVI w.: *năpusti săgeatele*; 2. *refl.* ‘rzucić się, napaść’ – 1620: [*Turcii*] *să năpustiră*; 3. ‘porzucić’ – 1650: *v-au năpustit* (DLR VII, 107); < cs. *napustiti* ‘wyrzucić, nasłać’, por. bg. *napustja* ‘porzucać, puścić’.

NĂRAV *s.n.* 1. *arch.* ‘zwyczaj, zachowanie’ – XVI w.: *năravul*; 2. ‘uzależnienie’ – 1569-1575: *năravure*; 3. *arch., pot.* ‘temperament’ – 1581: *năravul* (DLR VII, 111); < scs. *nъравъ*, por. bg. *nърав*, srb. *narav* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 161).

NĂSĂLIE *s.f.* ‘karawan’ – 1682-86: *năsilie* (DLR VII, 117); < scs. *nosilo* ‘nosze, lektyka’, bg. *nosilo* ‘nosze’.

NĂSILNIC-Ă *adj., arch.* 1. ‘silny’ – 1645: *năsălnic*, 1688: *năsălnică*; 2. ‘nieurodzajny o ziemi’ – 1645: *năsălnicu*; 3. *pot.* ‘bezlitosny’ – 1683: *năsălnici*; 4. ‘ciężki do zniesienia’ – 1688: *nesilnică*; 5. ‘niezaspokojony, niezadowolony’ – 1688: *norod năsălnic* (DLR VII, 124); < cs. *adj. nasilny*, *s. nasilnik*, por. bg. *nasilnik* ‘gnębiciel, tyran’, srb. *nasilnik* ‘id.’. ♦ **năsălnici** *vb., arch.* 1. ‘narowić o koniach’ – 1682-86: *nesălnicind*, 2. ‘nie znosić’ – 1688: *au năsălnicit*; **năsălnicie** *s.f., arch.* ‘bezdušność’ – 1618: *nesălnici[a]* (ib.).

NĂSLI *vb., arch.* 1. ‘ośmielać się’ – 1673: *năslesc să grăiesc*; 2. ‘starać się’ – 1682-86: *am năsălit* (DLR VII 1, 125); < scs. *nasiliti*, por. bg. *nasilja* ‘zmuszać’, srb. *nasiliti* ‘id.’. ♦ **năsăliciune** *s.f., arch.* ‘pragnienie’ – XVI w.: *năsăliciunile*; **năsălință** *s.f., arch.* id. – 1681: *năsălință*; **năsălitură** *s.f., arch.* id. – XVI w.: *năsăliturile lor* (ib.).

NĂSTAV *s.n., arch.* ‘znak od Boga’ – koniec XVII: *năstav* (DLR VII 1, 126); < der. regresywny od rum. *năstăvi*, por. cs. *nastav* ‘zasada, zarządzenie’ (por. DER, 539).

NĂSTAVNIC *s.m., arch.* ‘przeor’ – 1628: *năstavnicii(...)* la *această mănăstire*, 1640: *năstavnicii* (DLR VII 1, 127); < scs. *nastavnik*, por. bg. *nastavnik* ‘opiekun, nauczyciel’, srb. *nastavnik* ‘id.’.

NĂSTĂVI *vb., arch.* ‘prowadzić, przewodzić’ – XVI w.: *va năstăvi* (DLR VII 1, 127); < scs. *nastaviti* ‘id.’, por. bg. *nastanjam* ‘pouczać, dawać wskazówki’ (DER, 539). ♦ **năstăvitor** *s.m., arch.* ‘przewodnik’ – 1674: *năstăvitori* (ib.).

NĂSTRAPĂ *s.f., arch., pot.* ‘puchar, dzban’ – 1658: *O năstrapă mare.*, 1639: *măstrapă*, 1700: *nestrapă* por. ANON. CAR. (DLR VII 1, 128); < bg. *maštrapa*, srb. *maštrap* ‘id.’, por. tur. *mašrapa* (BER, III/701).

NĂUC,-Ă *adj., arch., pot.* ‘głupi, tępy’ – 1688: *năuc* (DLR VII 1, 136); < cs. *neukъ*, bg. *neuk* ‘id.’.

NĂVĂDI *vb., arch.* ‘powozić, prowadzić’ – XVI w.: *năvedi spre-inși Domnul* (DLR VII 1, 141); < scs. *navoditi* ‘1. prowadzić, 2. wnosić’, bg. *navodja* ‘naprowadzać’.

NĂVĂLI *vb.* ‘napadać, nachodzić’ – 1642-43: *au năvălit asupra-i* (DLR VII 1, 142); < bg. *navaljam*, srb. *navaliti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199).

NĂVOD *s.n., ryb.* ‘niewód, sieć rybacka’ – 1560-81: *năvodul*, 1643: *nevodol* (DLR VII 1, 146); < scs. *nevodъ*. bg. *nevod* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 92). ♦ **năvodi** *vb., arch.* ‘otoczyć w celu pochwycenia’ – 1645: *să năvozască* (ib.).

NĂVRAP *s.m., arch.* ‘żołnierz piechoty tureckiej’ – 1642-47: *năvrapii* (DLR VII 1, 148); < cs. *navrapъ* ‘grabież, rabunek’.

NĂZĂRI *vb. refl.* ‘przesłyszeć się, przewidzieć się’ – 1645: *I se năzări în somn* (DLR VII 1, 149); < scs. *nažerěti* ‘przyjrzeć się’, por. bg. *nažertam* ‘spozierać, zaglądać’.

NĂZUI *vb.* 1. ‘zmierzać’ – 1643: *de pre mare năzuiesc*; 2. ‘schronić się’ – 1645: *la aceasă ceatate năzui* (DLR VII 1, 152); < cs. *nazyvati* ‘wzywać’, por. srb. *naž(i)vati* ‘nazwać, mianować’ (DER, 541; TIKTIN, 1042).

NEAMȚ *s.m., arch., pot.* ‘Niemiec, Austriak’ – 1642-47: *nemȚii* (DLR VII 1, 166); < scs. *něмць*, por. bg. *nemec*. ♦ **nemȚesc,-ă** *adj.* ‘niemiecki’ – 1442-47: *limba neamȚască* (ib. 281).

NEBLAGODARNIC,-Ă *adj., arch.* ‘niewdzięczny’ – 1560-81: *neblagorodnici* (DLR VII 1, 178); < por. scs. *neblagodarънь*, por. bg. *neblagodaren*.

NECAZ *s.n.* ‘zgryzota, żal’ – 1654: *nici un necazu* (DLR VII 1, 188); < scs. *nakažb* ‘rozkaz’, por. bg. dial. *nakaž* ‘cierpienie’ (por. SKOK, I/320).

NECĂJI *vb.* trapić, dręczyć – 1688: *vă năcăjăscu* (DLR VII 1, 190); < der. postvb. rum. *necaz*, por. scs. *nakažati*, *nakažq* ‘ukarać’, por. bg. *nakažq* ‘ukarać, cierpieć’ (SKOK, I/320).

NECESTIV *s.m., arch.* ‘niewierzący’ – 1682-86: *necestivul* (DLR VII 1, 197); < scs. *nečstivъ* ‘bezbożny’, bg. *nečstiv* ‘id.’.

NECURAT,-Ă *adj.* ‘niewierzący’ – XVI w.: *necuratul* (DLR VII 1, 213); < kalka wg scs. *nečistъ* ‘nieczysty, niegodziwy’, rum. *necurat* przez kontaminację z *nečstivъ* ‘niegodziwy’, (por. DER, 268).

NECURĂȚI *vb., arch.* ‘grzeszyć’ – XVI w.: *ni necurațiu* (DLR VII 1, 214); < kalka wg scs. *nečstrovati* ‘być bezbożny, niegodziwym’, przez kontaminację z *nečstrovati* ‘być niegodziwym’, prefiks słow. *ne-* + rum. *curăța* ‘czyścić, sprzątać’ (por. DER, 268).

NEDEIE *s.f.* ‘uroczystość ludowa z okazji odpustu lub święta’ – 1645: *nedeea*, 1682-86: *rășîpa(...) nediaelor elinești* (DLR VII 1, 217); < scs. *nedělja* ‘niedziela’, bg. *nedelja* ‘id.’, srb. *ned(j)elja* ‘id.’.

NEIASITĂ *s.f., arch.* ‘pelikan *Pelecanis onocrotalus*’ – XVI w.: *nesăturatul neiasiteei* (DLR VII 1, 254); < cs. *nejesyť* (PGL, 448).

NEMERNIC,-Ă *adj., arch.* ‘przybyły’ – XVI w.: *nemearnic*, 1671-77: *oameni nemernici* (DLR VII 1, 270); < cs. *naměrňnъ* ‘stosowny, odpowiedni’. ♦ **nemernici** *vb., arch.* ‘tulać się, przybyć’ – 1688: *vei nemernici*; **nemernicie** *s.f., arch.* ‘tulaiczka’ – 1688: *sfîrșitul... nemerniciei meale* (ib.).

NEMILOSÎRDIE *s.f., arch.* ‘niemiłosierdzie’ – 1581: *nemilosîrdie* (DLR VII 1, 276); < cs. *nemilosrđije*, por. rum. *milosîrdie*.

NEMOȘTI *vb.* ‘zaniemóć’ – 1592-1604 por. FL.D. (ILRL 177); < cs. *nemoštevati* ‘id.’.

NEMOȘTIN *s.m.* ‘bezsilny, niedołężny’ – 1592-1604 por. FL.D. (ILRL 177); < scs. *nemoštъnъ*, bg. *nemošten* ‘id.’.

NENAVISTE *s.f., arch.* ‘nienawiść’ – 1681: *nenaviste* por. DOSTOFTEI, MOL. (DLR VII 1, 288); < scs. *nenavistь*, bg. *nenavist* ‘id.’.

NENĂVIDI *vb., arch.* ‘nienawidzieć’ – XVI w.: *nenăvideaște, nenavidescu*, 1577: *mă năvidesc* (DLR VII 1, 288); < scs. *nenaviděti*, bg. *nenavidja* ‘id.’. ♦ **nenăviditor,-oare** *adj., s.m.f., arch.* ‘nienawidzący’ – 1577: *nenăviditori* (ib.).

NENE *s.m., arch.* ‘tata’ – 1673: *neanea* (DLR VII 1, 288); < wyraz z języka dziecięcego z charakterystycznym podwojeniem sylaby, obecny w językach słow., np. bg. *nene* ‘mama’, srb. *nena* ‘mama, babcia’, pol. *niania*, por. ngr. *νενος* ‘stryj’ (BER, IV/611, BORYŚ, 356; SKOK, II/499).

NEPLODNIC,-Ă *adj., arch.* ‘bezpłodny’ – 1560-81: *Ferecați neplodnicii* (DLR VII 1, 308); < *ne+plodnic*, por. scs. *neplodьнь*, bg. *neploden* ‘id.’.

NEPOTREABNIC,-Ă *adj., arch.* ‘bezużyteczny’ – 1563: *nepotreabnic* (DLR VII 1, 310); < scs. *nepotriěbьнь*, por. bg. *nepotreiben*.

NEPRIETEN *s.m., arch.* ‘nieprzyjaciół, wróg’ – 1645: *nepriiateni*, 1642-47: *ieșirea neprietinilor* (DLR VII 1, 315); < prefiks *ne* + *prieten*, por. cs. *neprijetьнь, neprijatelь*.

NEPRISTAN *adv., arch.* ‘ciagle’ – 1688: *neprestan* (DLR VII 1, 318); < scs. *nepřestanno*, por. bg. *neprestanno*.

NEROD,-OADĂ *adj., arch.* ‘durny’ – 1690: *narod* por. LM 1221, 2213 (DLR VII 1, 326); < wg DLR z bg. *neroden* ‘nieurodzony’, bardziej przkazuje teza Giorănescu: der. scs. *neroditi* ‘nie dbać, nie starać się, lekceważyć’, cs. *nerodьнь* ‘niedbały’ (DER, 543). ♦ **nerozește** *adv.* ‘głupio’ – 1690: *narodseste, narocesty* por. LM, 760, 1159; **nerozie** *s.f.* ‘głupota’ – 1690: *narodnia* por. LM, 2215 (ib.).

NESĂTURAT,-Ă *adj., subst.* ‘nienasycony’ – XVI w.: *nesăturatul* (DLR VII 1, 335); < kalka z scs. *nesytь* ‘nienasycony’, por. bg. *nesit, nesiten*.

NETREBNIC,-Ă *adj.* 1. ‘przestępczy, karygodny’ – XVI w.: *netrebnici*; 2. ‘nieużyteczny’ – 1581: *netreabnic*, ok. 1650: *un vas netrebnic*; 3. ‘godny pożałowania’ – 1581: *netrebnici robi*

(DLR VII 1, 363); < cs. *netřebný* ‘nieużyteczny’. ♦ **netrebnici** *vb. refl., arch.* ‘spodlić się’ – 1688: *sã netrebnicirã* (ib.).

NEVASTĀ *s.f., arch.* 1. ‘panna młoda’ – 1581: *nevasta*; 2. ‘mężatka’ – 1682-86: *nevastã* (DLR VII 1, 370); < scs. *nevěsta*, por. bg. *nevjasta*, srb. *nevesta* (MIHĀILĀ, IMPR. 122, 228). ♦ **nevāstuicã** *s.f.* ‘łasica *Mustela nivalis*’ – 1640: *nevāstuicã* (ib.).

NEVEDENIE *s.f., arch.* ‘zazdrość’ – 1690: *neveienye*, por. LM 909 (DLR VII 1, 374); < scs. *nevěděníje* ‘niewiedza’, bg. *nevedenie* ‘id.’.

NEVENOVENIE *s.f.* ‘niewinność’ – 1690: *nevenovenie*, por. LM 1137 (DLR VII 1, 374); < por. cs. (*adj.*) *nevinovný* ‘niewinny’, por. bg. *nevinoven*.

NEVOIE *s.f.* 1. ‘potrzeba, brak’ – XVI w.: *nevoi*; 2. ‘potrzeba’ – 1581: *nevoia*; 3. ‘bieda, potrzeba’ – 1581: *în nevoie*; 4. ‘przemoc’ – 1581: *nevoie*; 5. *med.* ‘choroba, padaczka’ – 1581: *nevoie* (DLR VII 1, 380); < scs. *nevolja* ‘q. przymus, gwałt’, por. bg., srb. *nevolja* ‘1. niewola, 2. bieda, 3. nieszczęście’ (MIHĀILĀ, IMPR. 163). ♦ **nevoi** *vb. refl., arch.* 1. ‘uciskać, zmuszać’ – XVI w.: *nevoia-i*, 2. *refl.* ‘starać się’ – XVI w.: *nevoiaște-te*, 3. ‘cierpieć’ – 1581: *nevoirã-se*, 4. ‘opiekować się’ – 1581: *nevoitu-m-am*, 5. ‘sprzeciwiać się, stawiać się’ – 1581: *nevoiaște-ș* (ib.).

NEVOLNIC,-Ă *adj., arch.* 1. ‘zniewolny’ – 1645: *nevolnici*; 2. ‘niedoleźny’ – 1600: subst. *nevolnic* (DLR VII 1, 387); < prefiks *ne* + *volnic*, por. scs. *nevolný* ‘niechcący, niedobrowolny’, bg. (*s.*) *nevolnik* ‘1. niewolnik, 2. więzień’. ♦ **nevolnici** *vb., arch.* ‘ciemieżyć’ – XVI w.: *nevolnicescu*; **nevolnicie** *s.f., arch.* ‘ciemieżenie’ – XVI-XVII w.: *nevolnicie* (ib.).

NEZLOBIV,-Ă *adj., arch.* ‘dobrotliwy’ – 1581: *nezglobivul Dumnezeu*, 1642-47: *nezlobivã* (DLR VII 1, 391); < scs. *nezłobivý* ‘niewinny, prostoduszny’, bg. *nezłobiv* ‘łagodny, prostoduszny’.

NICOVALĀ *s.f.* ‘kowadło’ – 1688: *nãcovalnã* (DLR VII 1, 405), < scs. *nakovalo* ‘id.’, por. bg. *nakovalnja*, srb. *nakovalo* ‘id.’ (por. BER, IV/479; MIHĀILĀ, IMPR. 46).

NIMERI *vb.* 1. ‘natrafić, odkryć’ – XVI w.: *nemerască*, 1645: *nimerii*; 2. ‘trafić’ – XVI w.; *nemeraște*; 3. ‘trafić (do celu)’ – 1534-53: *piatra va nemeri*; 4. ‘osiągnąć’ – 1688: *ce nemerea* (DLR VII 1, 412); < bg. *namerja* ‘znajdywać’, srb. *nameriti* ‘1. natrafić, 2. skierować’ (MIHĂILĂ, IMPR. 197)

NIMOAȘTE *adj., arch.* ‘suchy, chudy’ – 1581: *nimoaște* (DLR VII 1, 422); < scs. *nemoštъ* ‘ułomność, kalectwo’, scs. (*adj.*) *nemoštъnъ* ‘słaby, bezsilny’, bg. *nemošten* ‘1. id., 2. chory’.

NISIP *s.n.* ‘piasek’ – XVI w.: *năsișu* (DLR VII 1, 430); < bg., srb. *nasip* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 99).

NIȘTOTĂ *s.f., arch.* ‘brak, potrzeba’ – 1581: *niștota* (DLR VII 1, 436); < scs. *ništeta* ‘bieda’, bg. *ništeta* ‘id.’.

NIVĂ *s.f., arch.* ‘jedn. miary gruntu (nieokreślona)’ – 1599: *3 nive în câmp* (DLR VII 1, 441); < scs. *niva* ‘pole, łąk’, por. srb. *njiva* ‘ugor’.

NOIEMBRIE *s., sg.* ‘listopad’ – 1639: *noiembrie*, 1682-86: *noievrie* (DLR VII 1, 471); < scs. *nojěbrъ*, *nojemvrъ*, por. bg. *noemvri*, śrgr. *νοέμβριος* ‘id.’ (MIHĂESCU, 99; por. DER, 546).

NOROC *s.n.* 1. ‘powodzenie’ – 1643: *năroc*, 1645: *norocul*; 2. ‘szczęście’ – 1643: *nărocu* (DLR VII 1, 496); < scs. *narokъ* ‘umówiony termin’, por. srb. *narok* ‘szczęście’, ‘błogosławieństwo’ (MIHĂILĂ, IMPR. 169; por. SKOK III/121). ♦ **norocęște** *adv.* ‘szczęśliwie’ – 1690: *narocseste* por. LM 760; **norocos,-oasă** *adj.* ‘szczęśliwy’ – 1645: *nărocos* (ib.).

NOROD *s.n., arch.* 1. ‘naród’ – 1580-1600: *nărodul*; 2. ‘wspólnota’ – 1560: *nărodul* (DLR VII 1, 502); < scs. *narodъ* ‘lud’, por. bg., srb. *narod* ‘naród’ (MIHĂILĂ, IMPR., 144).

NOROI *s.n.* ‘błoto’ – 1688: przeni. *noroiul* (DLR VII 1, 503); < por. scs. *narobjъ* ‘napływ’ (SKOK, III/141, por. DER, 547).

O

OBADĀ *s.m.* 1. ‘dyby’ – 1620: *obedze*, 1634-53: *obeade*; 2. ‘dzwono koła’ – 1700: *obadā* por. ANON.CAR. (DLR VII/2, 18); < cs. *obodě* ‘pierścień, obejma’, por. bg. *obod* ‘drewniana część sita’, srb. *obod* ‘obwód, kraj’ (MIHĀILĀ, IMPR. 25; PGL, 471).

OBCINĀ *s.f., top.* ‘siodło (w górach)’ – 1490: *obcinā*, 1611: *opcin[ā]* (DLR VII/2, 20); < w rum. również w znac. ‘ojcowizna’, por. scs. *obština*, bg. *obština* ‘gmina, okręg’ < psl. **abŕjina*, psl. **obŕtina* ‘1. wspólnota, 2. teren wspólnie użytkowany, pod wspólnym zarządem’ (BER, IV/761; BORYŚ, 370).

OBIALĀ *s.f.* ‘onuca’ – 1661-90: *obiele*, 1688: *obiiale* (DLR VII/2, 23); < bg. *objalo* ‘id.’ (MIHĀILĀ, IMPR. 67).

OBICEI *s.n.* ‘zwyczaj, obyczaj’ – 1581: *obiceai*, 1645: *obiciele* (DLR VII/2, 24); < scs. *obyčajb* ‘id.’ < psl. **običajb*, por. bg. *običaj*, srb. *običaj* ‘id.’ (MIHĀILĀ, IMPR. 152).

OBICINĀ *s.f., arch.* ‘obyczaj’ – 1643: *obicinā*, 1643: *obīcinā* (DLR VII/2, 25); < scs. (*adj.*) *obyčajnъ* ‘zwyczajny’, por. cs.(bg.) *obyčan* ‘nawyk’ (por. BER, IV/745).

OBICNI *vb. arch.* ‘przyzwyczajając się, mieć w zwyczaju’ – 1482: *obicnirā* (DLR VII/2, 26); < cs. *obyknāti*, *obiknāti* por. bg. *običam* ‘lubić, kochać’, srb. *običavati* ‘mieć w zwyczaju’. ♦ **obicnealā** *s.f., arch.* ‘cierpienie’ – 1700: *obicnealā* por. ANON.CAR.; **obicnit** *adj. arch.* 1. ‘zwyczajny, obyczajny’ – 1682-86: *obicnita*, 2. *subs.* ‘obyczaj’ – I poł. XVI w.: *obicniteloru* (DLR VII/2, 26).

OBIDĀ *s.f., arch.* 1. ‘obraza’, ‘upokorzenie’ – I poł. XVI w.: *obida*, 2. ‘żał, gorycz’ – 1563: *obida* (DLR VII/2, 26); < scs. *obida* ‘id.’, por. bg. *obida* (MIHĀILĀ, IMPR. 157). ♦ **obidi** *vb., arch.* ‘znieważyc’ – I poł. XVI w.: *obideascā*, XVI w.: *obiduiaste* por. cs. *obidovati* (ib.27).

OBĀRŠIE *s.f., arch.* 1. ‘wierzchołek’ – 1563: *obāršia*, 2. ‘koniec’ – 1673: *obāršie*, 3. ‘źródło’ – 1672: *obāršāia*, 4. ‘początek’ – 1673-86: *obāršie* (DLR VII/2, 37); < cs. *obrŕšb*, por. cs.(bg.) *obrŕšb* ‘wysokość, wzniesienie’. ♦ **obārši** *vb., arch.* 1. ‘kończyć (się)’ – 1581: *obāršaste*, 2. ‘wypełnić’ – 1581: *obāršim*, 3. ‘przeżyć’ – 1682-86: *au obāršit* (ib.36).

OBLASTIE *s.f., arch.* 1. ‘władza, rządy’ – 1634-53: *oblastiia*, 2. ‘obszar, kraj’ – 1643: *oblastiia* (DLR VII/2, 38); < scs. *oblastʹ* ‘1. władza, 2. obszar, kraj’, por. bg. *oblast*, srb. *oblast* ‘id.’.

OBLĂDUI *vb., arch.* ‘rządzić’, ‘władać’ – 1574: *oblăduiea* (DLR VII/2, 38); < cs. *obladovati* ‘władać’, por. bg. *obladavam* ‘władać’. ♦ **oblăduință** *s.f., arch.* ‘władanie’ – 1673: *oblăduință* (ib.39); **oblăduire** *s.f., arch.* ‘dobra (ziemskie)’ – 1688: *oblăduirea* (ib.); **oblăduitor,-oare** *s.m.f., arch.* ‘rządca, zarządca’ – 1688: *oblăduitor (ib.).

OBLICI *vb., arch.* 1. ‘dowieść, ujawnić’ – 1581: *obliceaște*, 2. ‘dowiedzieć się’ – 1581: *au oblicit*, 3. ‘odkryć’ – 1646: *va oblici* (DLR VII/2, 42); < scs. *oblīčiti* ‘nadawać kształt, ujawnić’, srb. *oblīčiti*, (por. SKOK II/301; DER, 553). ♦ **oblicire** *s.f., arch.* ‘dowiedzenie, ujawnienie’ – 1581: *oblicirea* (ib.43); **oblicitor,-oară** *s.m.f., arch.* ‘ten, który ustanawia karę’ – 1482: *oblicitorul* (ib.).

OBLOJI *vb., arch.* ‘robić okład’ – 1688: *va obloji* (DLR VII/2, 47); < scs. *obložiti* ‘obłożyć, owinać’, por. bg. *obložja* ‘obłożyć’, srb. *obložiti* ‘id.’.

OBLU, OABLĂ *adj., arch.* ‘gładki, obły’ – 1688: *oable* (DLR VII/2, 49); < cs. *obľb*, por. srb. *obal* ‘id.’ (DER, 553).

OBNOVLENIE *s.f., arch.* ‘święcenie, poświęcenie’ – 1482: *obnovleniia* (DLR VII/2, 50); < cs. *obynovljenije*, por. srb. *obnovljenje* ‘odnowa, odbudowa’.

OBOSI *vb.* ‘męczyć się’ – ok. 1640: *obosi* (DLR VII/2, 54); < cs. *obositi* ‘być bosym’, por. bg. *oboseja*, srb. *oboseti* ‘zostać bosym, zgubić podkowę’ < cs. *bosʹ* ‘bosy’; Skok wyjaśnia, że rum. odpowiednikiem słow. *bosʹ* jest łac. *desculceus > rum. *desculț* ‘bosy’, dla średn. nomadzkich Rumunów chodzenie boso było męczące, stąd też rozwój semantyczny rum. *obosi* (SKOK I/191; MIHĂILĂ, IMPR. 202, 246). ♦ **obosit,-ă** *adj.* ‘zmęczony’ – 1700: *obosit* por. ANON. CAR. (ib.).

OBRAȚ *s.n., arch.* ‘miejsce na końcu pola, gdzie nawracają woły podczas orki’ – 1579: *obraçi* (DERS 160), – 1703: *obrațele* (DLR VII/2, 55), < cs. *obratʹ* ‘miedza’ < psl. *obvortʹ ‘obracanie, zawracanie’, por. bg. *obrat*, srb. *oborat* ‘obrót’ (por. BER, IV/753; DER, 553).

OBRAZ *s.m.* 1. ‘twarz, oblicze’ – 1581: *obrazul*, 2. ‘policzek’ – 1648: (*fața*) *obrazului*, por. 1579: *obra(z)la(t)* (DERS, 160), 3. ‘obraz, ikona’ – 1588: *obrazę*, 4. ‘postać’ – 1646: *obraz* por. PRAV. MOLD. (DLR VII/2, 56-58); < scs. *obrazъ* ‘id.’, por. bg. *obrazъ*, srb. *obrazъ* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 112).

OBRAZIRE *s.f., arch.* ‘wyobrażenie, oblicze’ – 1688: *obrazire* (DLR VII/2, 59); < por. scs. *obraziti* ‘kształtować’, srb. *obraziti* ‘id.’.

OBRĂCI *vb.refl., arch.* 1. ‘przysięgać sobie, zaręczać się’ – 1581: *se obricise*, 2. ‘wstrzegać się’ – 1679: *să obriciia* (DLR VII/2, 59-60); < scs. *obračiti* ‘zaręczyć się, przyjąć’, por. bg. *obričam*, srb. *obreci* ‘przysięgać, obiecać’. ♦ **obrăcit,-ă** *adj.* ‘przysiężony, zaręczony’ – 1560-81: *obrăciti* (ib.);

OBRĂCINIC *s.m., arch.* ‘naręczony’ – 1643: *obrăcinic* (DLR VII/2, 60); < cs. *obračňniky* por. bg. *obručenie* ‘wymiana obrączek w kościele’.

OBREJĂ *s.f.* ‘podgórze, przybrzeże’ – 1455: *obrežiju* (DERS 160); < cs. *obřežije* ‘wybrzeże’, srb. *obrežje* ‘podgórze, przybrzeże’. ♦ **obrejiuță** *s.f. dim.* *obrejie* – 1514: *obrežjučb* (ib.).

OBREZANIE *s.f., arch.* ‘obrzezanie’ – 1563: *obrezanie*, 1688: *obrezanie* (DLR VII/2, 63); < scs. *obřežanije* ‘id.’.

OBREZUI *vb., arch.* ‘obrzezać’ – I poł. XVI w.: *obrežui*, 1563: *obrezuiască*, 1682-86: *obrezui* (DLR VII/2, 63); < scs. *obřežovati*, por. srb. *obrezati* ‘id.’. ♦ **obrezuire** *f., arch.* ‘obrzezanie’ – 1643: *obrezuirea*; **obrezuit** *adj., arch.* ‘obrzezany’ – 1563: *obrezuiți* (ib.).

OBRINTI *vb., arch.* ‘puchnąć, obrzmiewać’ – 1634-65: *va fi obrinit* (DLR VII/2, 64); < psł. **obrekna*, por. cs. *objětřiti (obětřiti)* ‘zapalać’ (por. SKOK I/215). ♦ **obrintitor,-oare** *adj., arch.* ‘powodujący opuchliznę’ – 1704: *obrintitoare* (ib.).

OBȘTE *s.f., arch.* ‘społeczność, wspólnota’ – 1645: *opște*, 2. ‘zgromadzenie zakonne’ – 1682-86: *obște* (DLR VII/2, 74); < scs. *obštije* ‘wspólnota, społeczność’, por. bg. *obštnost*, srb. *općinstvo* ‘pospólstwo’ (por. BER, IV/760; MIHĂILĂ, IMPR. 143). ♦ **obștesc,-ească**

adj. ‘gromadny, społeczny’ – 1688: *obštesc*; **obšteviețuielnic,-ă** *adj., arch.* ‘o miejscu, w którym żyje się we wspólnocie’ – 1676: *obšteviețuielnic* < kalka cs. *obštežitělný* (ib. 76).

OBȘTEJITEL *s.m., slaw.* ‘monach’ – 1682-86: *obștejitel* (DLR VII/2, 75); < cs. *obštežitelb*, cs. (bg.) *obštežitelb* ‘id.’.

OBȘTEJITIE *s.f., slaw.* ‘życie zakonne’ – 1682-86: *obștejitie* (DLR VII/2, 75); < cs. *obštežitije*, bg. *obštežitie* ‘id.’.

OBȘTENIE *s.f., slaw.* ‘wspólnota’ – 1682-86: *obštenie* (DLR VII/2, 76); < scs. *obštenije* ‘id.’.

OBȘTI *vb., arch.* ‘jednoczyć się, być razem w jednej wspólnocie, obcować’ – 1681: *obestui*, 1682-86: *obștească* (DLR VII/2, 77); < scs. *obštiti se*, rum. *obestui* jest wynikiem hiperpoprawnej wokalizacji *ɛ*, por. srb. *općiti* ‘obcować’ (por. DER, 554). ♦ **obștire** *s.f., arch.* ‘jednoczenie, wspólnota’ – 1719-22: *obštirea* (ib.).

OBȘTNIC,-Ă *adj., arch.* ‘gromadny, społeczny’ – 1682-86: *obștnic* (DLR VII/2, 77); < scs. (*s.*) *obštěnikb* ‘członek wspólnoty’.

OCAIANIC,-Ă *adj., slaw.* ‘grzeszny, nieszczęśliwy’ – 1581: *ocaianici*, 1639: *ocaianic*, 1652: *ocaianicii* (DLR VII/2, 81); < cs. (*s.*) *okajanikb*, *okajaněnikb*, bg. *okajnik* ‘grzesznik’.

OCĂRIÎ *vb.* 1. ‘obmawiać, szkalować’ – 1482: *ocăriră*, 2. ‘lżyć, besztać’ – I poł. XVI w: *ocărire*, 1581: *ocăriia*, 3. ‘poniżać’ – I poł. XVI w.: *ocăriți* (DLR VII/2, 84); < scs. *ukoriti* ‘poniżyć, ukorzyć’, por. bg. *okarjam* ‘spotwarzyć’, srb. *okarati* ‘ukarać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 209). ♦ **ocară** *s.f.* ‘obelga, zniewaga’ – 1482: *ocare*, ok.1550: *ocărale*, 1634-53: *ocară*; **ocărire** *s.f., arch.* ‘zniewaga’ – 1482: *ocărire*, 1581: *ocărire*; **ocărit,-ă** *adj., arch.* ‘poniżony, znieważony’ – 1482: *ocărit*, 1673: *ocărite*; **ocăritor,-oare** *adj., arch.* ‘oszczerczy’ – 1691: *ocăritoare*, *s.m.f.* ‘oszczerca’ – 1550-80: *ocăritorii* (ib.84-86).

OCEAN *s.m.* ‘dziedzic, następca’ – 1581 por. PRAV. (ILRL 183); < cs. (*adj.*) *otčěmь* ‘ojcowski’.

OCEI *vb., arch.* ‘zniechęcać się, tracić nadzieję’ – 1682-86: *ocaiască* (DLR VII/2, 88); < scs. *otčajati* ‘rozpaczać, desperować’, por. bg. *otčaja* ‘id.’ (DER, 555). ♦ **oceință** *s.f., arch.*

‘beznadzieja, zniechęcenie’ – 1643: *oceință*; **oceit,-ă** *adj., arch.* ‘beznadziejny, zniechęcony’ – 1643: *oceit, oceiți* (ib.).

OCINAȘ *s.n., arch.* ‘modlitwa *Ojcze nasz*’ – 1560-81: *ocenaș*, 1607: *oce-naș*, ok.1660-90: *otcenaș* (DLR VII/2, 103); < cs. *otěče naš* ‘ojcze nasz’.

OCINĂ *s.f., arch.* ‘ojcowizna’ – 1491: *oține* (DLRV 131), 1525: *ocini*, 1550-1710: *ocenă* (DLR VII/2, 103); < scs. *otěčina* ‘ojczyzna’, por. strus. *otěčina* ‘ojczyzna’ (MIHĂILĂ, IMPR. 143). ♦

ocinaș *s.m., arch.* ‘dziedzic’ – przed 1633: „*ocinașii tăi*”; **ocinătoriu,-oare** *s.m.f., arch.* ‘dziedzic, następca’ – 1643: *ocinătoriu* (ib. 103-104).

OCÂRMI *vb., arch.* ‘utrzymywać, zachowywać’ – 1643-53: *ocîrmeaște* (DLR VII/2, 104); < dublet rum. *ocârmui* ‘rządzić, zarządzać’ z cs. *okërmiti* ‘kierować, zawiadywać’ (DER, 555).

OCÂRMUI *vb., arch.* ‘rządzić, zarządzać’ – 1634-53: *ocîrmi*, 1660-69: *ocîrmuia*, ok. 1700: *otcîrmui* (DLR VII/2, 104); < cs. *okërmiti* ‘kierować, zawiadywać’, dublet rum. *ocîrmi* ‘utrzymywać’ (DER, 555). ♦ **ocîrmuire** *s.f., arch.* ‘rząd, władza’ – ok. 1700: *otcîrmuire*; **ocîrmuitor,-oare** *adj. subst., arch.* ‘rządca’ – ok. 1650-75: *otcîrmuitoriul* (ib.).

OCNĂ *s.f., arch.* 1. ‘okno’ – 1560-81: *ocnă* (DLR VII/2, 106), 2. ‘kopalnia, żupa’ – 1690: *okna* por. LM 2067; < cs. *okno* ‘okno’, bg. *okno*, srb. *okno* ‘1. okno, 2. szyb’, por. węg. *akna* ‘szyb’ (PGL, 497).

OCOL *s.n., arch.* 1. ‘okrag’ – 1688: *ocol*, 2. ‘ogrodzenie’ – 1660-69: *ocoale*, 3. ‘zagroda’ – 1700: *ocol* por. ANON. CAR., 4. *adm.* ‘okręg’ – 1624: *ocolul*, 5. ‘okrażenie’ – 1700: *ocol* por. ANON. CAR. (DLR VII/2, 107); < cs. (*s.m.*) *okolb* ‘okrag, koło’, por. (*adv.*) *okolo* ‘wokół’, bg. (*adv.*) *okol* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 38; PGL,498; BER, IV/845). ♦ **ocolaș** *s.n., dem.* rum. *ocol* – 1682-86: *ocolaș*; **ocoli** *vb.* 1. ‘okrażyć, ogrodzić’ – 1660: *ocoleaște*, 2. ‘okrażyć, ominąć’ – 1482: *va ocoli*; **ocoliș** *s.n.* ‘okrażenie’ – 1700: *ocoliș* por. ANON. CAR. (ib.110-112).

OCROPI *vb., arch.* ‘pokropić’ – 1681: *ocropi* por. DOSOFTEI, MOL. (DLR VII/2, 113); < scs. *okropiti* ‘id.’.

OCROPLENIE *s.f., arch.* ‘pokropienie’ – 1681: *ocroplenie* por. DOSOFTEI, MOL. (DLR VII/2, 113); < cs. *okropljenje* ‘id.’.

OCROTI *vb.* ‘ochraniać’ – 1645: *ocrotea* (DLR VII/2, 113); < cs. *okrotiti* ‘łagodzić, uśmierzać’ (por. SKOK, II/210).

OCTOIH *s.n., cerk.* ‘oktoich’ – 1700: *octoib* por. ANON. CAR., *oftăic* por. CAT. MAN. I, (DLR VII/2, 116); < za pośr. słow cs. *oktoichb* ‘id.’, por. ngr. *οκτώηχος* (DER, 556)

OCTOMBRIE *s.sg.* ‘październik’ – 1512: *obtombrie* (DLRV 132), 1639: *octombrie* (DLR VII/2, 116); < scs. *oktębrь*, cs. *oktemvrь*, gr. ‘οκτώβριος’, por. bg. *oktomvri*, zob. rum. *iulie* (MIHĂESCU, 99).

ODAIE *s.f. arch.* 1. ‘dom, domostwo’ – 1688: *odăi*, 2. ‘koszary janczarskie’ – 1642-47: *odăile*, 3. ‘zagroda’ – 1680: *odaie*, 4. ‘szalas’ – 1645: *odaie* (DLR VII/2, 123); < bg. *odaja* ‘1. izba, 2. izba gościnną w chatach tureckich’, srb. *odaja* ‘komnata’, por. tur. *oda*; w rum. również w znac. ‘izba, pokój’ (BER, IV/793).

ODĂJDII *s.f.pl.* ‘szaty liturgiczne’ – 1652: *odăjdii*, 1670: *arch. odejdii* (DLR VII/2, 126); < scs. *odežda* ‘odzież, ubranie’, por. bg. *odežda* ‘szaty liturgiczne’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

ODIHNI *vb.* 1. ‘przystanąć, popaść’ – 1563-81: *odihnesc*, 2. ‘wyspać się’ – 1581: *odihni* por. PALIA, 3. *arch.* ‘uspokoić się’ – 1600-25: *odihni*, 4. ‘odpocząć, odpoczywać’ – 1640: *odihni*, 1688: *odehni*, 5. ‘spokój ducha’: 1645: *odihnă*, 6. *kośc.* ‘spoczywać’ – 1682-86: *odihni* por. DOSOFTEI, v.s. (DLR VII/2, 129); < cs. *otdychati* ‘oddychać’, bg. *otdъhna*, *otdъham* ‘1. odpoczywać, 2. odetchnąć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 202). ♦ **odihnă** *s.n.* ‘odpoczynek’ – 1581: *odihna*, 2. *arch.* ‘dobrobyt, wygoda’ – 1634-53: *odihna*, 3. *kośc.* ‘wieczny spoczynek’ – 1643: *odihna*, 4. *arch.* ‘miejsce odpoczynku, popas’ – 1645: *odihne*, 5. ‘spoczynek, sen’ – 1678: *odihna*; **odihneală** *s.f., arch.* 1. ‘odpoczynek’ – XVI w.: *odihneală*, 2. ‘spokój ducha’ – ok.1550: *odihneală*, 3. ‘spoczynek, śmierć’ – 1682-86: *odihneala*; **odihnire** *s.f.* ‘(wieczne) odpoczywanie’ – 1678: *odihnirea*; **odihnit,-ă** *adj., arch.* ‘spokojny, pogodzony’ – 1682-86: *odihniți*; **odihnitor,-oare** *adj.* ‘uspokajający’ – 1550-1710: *odihnitor* por. GCR I (ib.).

ODOVANIE *s.f., arch., cerk.* ‘ósmy dzień po wielkim święcie’ – I poł. XVI w.: *odovania*, 1682-86: *odavaniia* (DLR VII/2, 138); < cs. *otdavanije*, por. scs. *otdanije* ‘oddawanie, przekazanie’ (DER, 556).

ODRASLĂ *s.f., arch.* ‘odrośl, latorośl’ – XVI w.: *odraslele*, 1645: *odreaslile*, 1577: *otdraslă*, 1643: *odrasle* (DLR VII/2, 139); < cs. (srb.) *odraslb*, por. cs. (bg.) *otraslb*, *otraslb* ‘id.’ (PGL, 529). ♦ **odrăsli** *vb., arch.* ‘odrastać’ – 1645: *odrăsleşte* (ib.)

OGHEAL *s.n.* ‘kapa, narzuta, koldra’ – 1588: *otgheal*, 1658: *ogheal* (DLR VII/2,I 157); < scs. *odėjalo* ‘przykrycie’, por. bg., cs. (rus.) *odejalo* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 67).

OGLAŞENIC *s.m., arch., cerk.* ‘katechumen’ – 1682-86: *oglaşenicii* (DLR VII/2, 159); < cs. *oglaşenikъ* ‘id.’ (PGL, 488).

OGLAŞENIE *s.f., arch.* ‘katechizacja’ – 1682-86: *oglaşeniilor* (DLR VII/2, 159); < scs. *oglaşenje* ‘nauka’ (PGL, 488).

OGLĂŞUI *vb., arch.* ‘katechizować’ – 1682-86: *oglaşi* (DLR VII/2, 159); < scs. *oglaşati* ‘głosić’ (PGL, 488).

OGLINDI *vb., arch.* ‘ogłądać’ – 1682-86: *oglindesc* (DLR VII/2, 161); < scs. *ogledati* (*se*) ‘rozglądać się wkoło’ por. bg. *ogledam se* ‘przeglądać się w lustrze’ (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ♦ **oglindă** *s.f.* ‘lustro’ – 1437: *oglindina* (DERS 163), 1477: *oglenda* (DLRV 131), I poł. XVI w.: *oglindă* (DLR 160); **oglindeală** *s.f., arch.* ‘przegląd’ – 1681-82: *oglindeală*; **oglindit** *s.n., arch.* (id.ib.161-162).

OGNIȚĂ *s.f., arch.* ‘gorączka’ – 1563-81: *ognița* (DLR VII/2, 163); < cs. *ognica*, bg. lud. *ognica* ‘choroba połączona z silną gorączką’.

OGOD *s.n., arch.* ‘życzenie’ – I poł. XVI w.: *ogoadă*, ok.1600: *ogodeei*, 1671-86: *ogod*, XVII w.: *ugodă* por. GCR I (DLR VII/2, 163); < cs. *ugodъ* ‘życzliwość, wdzięczność’, por. bg. *ugod* ‘wygoda’.

OGODI *vb., arch.* ‘dogadzać’ – 1482: *ogodii*, *ugodi* (DLR VII/2, 164); < scs. *ugoditi* ‘podość’, bg. *ugodja* ‘dogadzać’. ♦ **ogodință** *s.f., arch.* ‘przyjemność, życzenie’ – 1682-86: *ogodinței*; **ogodit,-ă** *adj., arch.* ‘przyjemny’ – 1577: *ogoditu*, 1482: *ugodit*; **ogoditor,-oare** *adj., arch.* ‘miły, który się podoba’ – 1482: *ugoditorilor* (ib.); **preaogodnic,-ă** *adj., arch.* ‘umilowany’ – 1640: *preaogodnici* (DLR VIII-4, 1253).

OGODNĀ *s.f., arch.* ‘przyjemność’ – 1682-86: *ogodna* (DLR VII/2, 164); < scs. (*adv.*) *ugodĕno* ‘przyjemnie’, por. bg. *ugodno* ‘id.’.

OGODNIC, -Ā *adj., arch.* ‘przyjemny, kochany’ – 1482: *ugodnic* por. PS. HUR., 1640: *ogodnic* (DLR VII/2, 164); < scs. *ugodĕnĕ* ‘podobający się’, scs. *ugodĕnikĕ* ‘sługa’, por. bg. *ugoden*.

OGODNIȚĂ *s.f., arch.* ‘przyjemność, życzenie’ – 1560-81: *ogodniȚă*; < cs. *ugodĕnica* ‘id.’, bg. *ugodnica* ‘id.’.

OGOI *vb.* ‘uspokoić’ – 1648: *ogoi*, *refl.* ‘uspokoić się’ – 1682-86: *să ogoiră* (DLR VII/2, 165); < por. cs. *goj* ‘spokój, zrozumienie’, wg Skoka jest to kontaminacja srb. *ugojiti* ‘ukarmić’ z srb. (*u*)*pokojiti* ‘uspokoić’ (DER 558; SKOK I/324). ♦ **ogoitură** *s.f.* ‘uspokojenie’ – 1700: *ogoire* por. ANON. CAR. (ib.).

OGOR *s.n.* ‘rola, pole uprawne’ – 1548: *ogoru* por. DERS 163, 1600-50: *ogor* (DLR VII/2, 166); < ogśl.: bg., srb. *ugar* ‘ugór’, pol. *ugór* < cs. *ogorĕti* ‘palić’ (DER, 558; MIHĀILĂ, IMPR. 26).

OGRADĀ *s.f., arch.* 1. ‘podwórze’ – 1556: *ograda* por. DERS 163, 2. ‘kryjówka, legowisko dzikich zwierząt’ – XVI w.: *ograda*, 3. ‘owczarnia’ – 1688: *ogrăzi*, 4. ‘plot’ – 1700: *ogradă* por. ANON. CAR., (DLR VII/2, 168); < scs. *ograda*. ‘ogrodzenie, plot’, bg. *ograda* ‘id.’ (MIHĀILĂ, IMPR. 38).

OHABĀ *s.f., arch., praw.* ‘majątek (dziedziczny)’ – 1374: *ochabą* por. DERS 164, notowany również w XV – XVI w.; < cs. *ochaba*, por. cs. *ochabiti se* ‘powstrzymywać się’ (DER, 558).

OHABNIC, -CĀ *adj., arch., praw.* ‘dziedziczny’ – 1559: *oba(b)nika* por. DERS 164, 1599: *obabnice*, 1550-1710: *bobamne* (DLR VII/2, 171); < cs. *ochabĕnĕ*, por. *ochabĕnĕ* ‘przedmieście’.

OJIVOI *vb., arch.* ‘żyć’ – 1661: *au ojivoit*; < cs. *oživati* ‘żyć’, por. scs., cs. *oživiti* ‘ożywić’, srb. *oživiti* ‘id.’.

OLTAR *s.n., arch.* ‘ołtarz’ – 1482: *oltariul*, 1654: *oltar* (DLR VII/2, 193); < scs. *olĕtarĕ*, por. bg., srb. *oltar* ‘id.’.

OLTARNIC *s.m., arch., cerk.* ‘kapłan, pop’ – 1692: *oltarnic* (DLR VII/2, 194); < cs. *obstarbnikъ* ‘id.’.

OMDRAGOSTE *s.f., arch.* ‘umilowanie człowieka’ – 1682-86: *omdragostea lui D[u]mn[e]dzaū* (DLR VII/2, 201); < kalka scs. *člověkoljubije* ‘id.’.

OMET *s.n., arch.* ‘obrąbek’ – 1482: *ometu*, (DLR VII/2, 207); < scs. *ometъ* ‘obręb ubrania’, por. ukr. *omet* ‘obręb ubrania’ (MIHĂILĂ, IMPR. 104).

OMIUBIRE *s.f., arch.* ‘umilowanie człowieka’ – I poł. XVI w.: *omiubire* (DLR VII/2, 210); < kalka scs. *člověkoljubije* ‘id.’.

OMIUBITOR,-OARE *adj., arch.* ‘miłujący ludzi’ – 1682-86: *omiubitoriule d[oa]mne*, (DLR VII/2, 210); < kalka scs. *člověkoljubecъ* ‘id.’.

OMORI *vb.* 1. ‘zabić’ – I poł. XVI w.: *omoritu*, 1577: *omorească*, 1654: *omorea*, 2. ‘unicestwić’ – 1581: *omorim* (DLR VII/2, 215); < scs. *umoriti* ‘zabić’, por. bg. *umorja (se)*, srb. *umoriti(se)* ‘zabić, zamęczyć, zamorzyć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 200). ♦ **omor** *s.n.* 1. ‘zabójstwo, mord’ – I poł. XVI w.: *omor*, 2. ‘epidemia’ – 1643: *omor de ciumā*; **omoriciune** *s.f., arch.* ‘zabójstwo, mord’ – 1643: *omoriciunea*; **omorire** *s.f.* ‘zabijanie’ – 1688: *omoririi*; **omorit,-ă** *adj.* ‘zabity’ – XVI w.: *omorit*: *omorîilor*, ok.1690: *umorit* por. LM 557; **omoritură** *s.f., rzadko* ‘zabójstwo’ – 1700: *omoritură* por. ANON. CAR. (ib. 215-217).

OMRĂZI *vb. arch.* ‘nienawidzić’ – 1577: *omrăzi* (DLR VII/2, 218); < scs. *omraziti (se)* ‘obrzydnać, wzbudzić wstręt’, por. bg. *omraza* ‘nienawiść’.

OPĂRI *vb.* ‘oblać wrzątkiem’ – 1682-86: *au opărit* (DLR VII/2, 234); < psl. **opariti* ‘id.’, por. bg. *oparja*, srb. *opariti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 196). ♦ **opărit,-ă** *adj.* ‘poparzony wrzątkiem’ – 1348: *oparitulъ* (DLR VII/2, 132), 1590: *opъrici* (DERS, 165).

OPINCĂ *s.f.* ‘kierpiec’ – 1645: *opinci* (DLR VII/2, 240); < bg. *opinok, opinka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 67).

OPRĂVI *vb., arch.* 1. ‘ustawiać, decydować’ – 1600: *va oprăvi*, 2. *refl.* ‘kończyć się’ – 1600: *se-au oprăvit*, 3. ‘wznosić, budować’ – 1688: *oprăvuiia* (DLR VII/2, 248); < scs. *opraviti* ‘wznosić’, srb. *opraviti* ‘1. naprawić, 2. wykonać, zrobić’.

OPRI *vb.* 1. ‘powstrzymać, zatrzymać’ – 1581: *opri*, 2. ‘stawać’ – 1682-86: *oprind*, 3. *refl.* ‘osiadać się’ – I poł. XVI w.: *opri-se*, 4. ‘zabraniać’ – 1581: *opreaște*, 5. ‘zatrzymywać (sobie), przywłaszczać’ – 1645: *opreasă* (DLR VII/2, 251); < scs. *oprěti se* ‘sprzeciwić się, stawić opór’, por. srb. *opreti* (DER, 561) lub z bg. *opra*, *opiram* ‘osiągać, docierać’, srb. *opreti* (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ♦ **opreală** *s.f., arch.* 1. ‘przerwa’ – I poł. XVI w.: *opreală*, 2. ‘przeszkoda’ – 1633: *opreală*, 3. ‘zatrzymanie (areszt)’ – ok. 1690: *opreală*; **opreliște** *s.f.* ‘przeszkoda, zakaz’ – 1643: *opreliște*; **oprire** *s.f.* 1. ‘przerwa, przystanek’ – XVI w.: *oprire*, 2. *arch.* ‘zakaz’ – 1643: *opeirea*; **oprit** *s.n.* ‘zakaz, powstrzymanie’ – 1682-86: *opritul*; **oprit,-ă** *adj.* ‘powstrzymany, zatrzymany’ – 1634-53: *oprită*, 2. ‘zakazany’ – 1690: *oprit* por. LM 1184; **opritor,-oare** *adj., arch.* ‘ochronny’ – I poł. XVI w.: *opritoriu*; **opritură** *s.f., arch.* ‘zakaz’ – 1648: *opritură* (ib. 254-255).

ORAR *s.n., cerk.* ‘stula’ – 1588: *aorar*, 1682-86: *orariu*; < za pośr. słow. cs. *orarb* ze śrgr. *ωράριον*, por. łac. *orarium* (DER, 562).

ORGAN *s.n., arch.* ‘harfa, lutnia’ – 1482: *organe* (DLR VII/2, 291); < scs. *orbanь* ‘harfa’, por. łac. *organum*.

ORÎNDUI *vb.* 1. ‘porządkować’ – 1581: *orîndește*, 1645: *au fost orînduită*, 2. ‘ustanawiać’ – 1581: *ai orînduit*, 3. *arch.* ‘nadawać inwestyturę’ – 1581: *orîndește*, 4. *arch.* ‘przygotowywać’ – 1645: *orînduisă* (DLR VII/2, 313); < cs. *urěditi* ‘id.’. ♦ **orînduială** *s.n.* ‘ład, porządek’ – 1645: *orînduiele*, 2. ‘rozkaz, dyspozycja’ – ok. 1680: *orînduiala* (ib.).

OSANA *s.f.* ‘hosanna’ – 1581: *osanna* (DLR VII/2, 332); < za pośr. słow. scs. *osa(n)na* ‘id.’ z gr. *ωσανά* (MIHĂESCU, 90).

OSĂL *s., arch.* ‘pętla, arkan’ – 1682-86: *osălul* (DLR VII/2, 332); < scs. *osilo* ‘pętla, siodło’.

OSCÎRBI *vb., arch.* ‘martwić’ – 1581: *oscîrbi* (DLR VII/2, 334); < scs. *oskerbbiti* ‘id.’, bg. *oskerbjavam* ‘id.’. ♦ **oscîrbit,-ă** *adj., arch.* ‘zmartwiony’ – 1574: *oscîrbit* (ib.).

OSEBI¹ *adv., arch.* ‘obok, osobno’ – I poł. XVI w.: *usebi*, 1645: *osăbi*, ok. 1680: *osebi* (DLR VII/2, 334); < scs. *osobь* ‘oddzielnie, osobno’, por. bg. *osobno*, *osobo* ‘id.’.

OSEBI ² *vb., arch.* 1. ‘odosobnić (się)’ – 1482: *se usebeaște (usebi)*, 1560-81: *se osebi*, 1645: *osăbindu-se*, 2. ‘różnić, wyróżniać (się)’ – 1645: *să osăbia*, 1648: *usebeaște* (DLR VII/2, 335); < cs. *osebiti, osibiti (se)*. ♦ **osebiciune** *s.f., arch.* ‘odosobnienie’ – 1682-86: *osăbiciune*; **osebire** *s.f., arch.* ‘wyróżnienie, różnica’ – ok. 1680: *osebire*; **osebit,-ă** *adj., arch.* ‘odosobniony’ – 1643: *usebiți*, 1650-70: *osăbit*, 2. ‘różny, odmienny’ – 1682-86: *osăbite*; **osebitor,-oare** *adj., arch.* ‘odosobniający’ – 1688: *osebitoare*; **osebirură** *s.f., arch.* ‘różnica’ – 1563: *osebitură* (ib.).

OSFEȘTUI *vb., arch., cerk., refl.* ‘poświęcić wodą święconą’ – 1640: *să se osfeștuiască* (DLR VII/2, 338); < scs. *osvēštati, -aja* ‘poświęcać’.

OSFINTI *vb., arch.* ‘wspierać’ – 1671-86: *osfintește* (DLR VII/2, 338); < scs. *osvētiti* ‘poświęcać, ofiarować’. ♦ **osfinteală** *s.f., arch.* ‘wsparcie’ – *osfinteală*; **osfintitor** *s.m., arch.* ‘wspierający’ – 1641: *osfintitori* (ib.).

OSIE *s.f.* ‘oś kół’ – 1688: *osia* (DLR VII/2, 339); < scs. *osb,-i*, por. bg., srb. *os* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 24).

OSÎNDI *vb.* ‘skazywać, sądzić’ – XVI w.: *osîndiră*, XVI, XVII w.: *arch. osîndi*, 1648 *arch., refl.: osundi-să-va* (DLR VII/2, 341); < scs. *osqđiti* ‘id.’, por. bg. *osbdja*, srb. *osuditi*. ♦ **osăndă** *s.f.* 1. ‘kara’ – I poł. XVI w.: *osăndă*, 2. ‘przekleństwo’ – 1581: *osăndă*, por. scs. *osqđv*; **osîndire** *s.f.* ‘skazanie’ – 1581: *osîndirea*; **osîndit,-ă** *adj.* ‘udręczony’ – 1639: *osîndită* (ib.).

OSÎRDIE *s.f., arch.* ‘zapal, gorliwość’ – 1581: *usîrdie*, 1633: *osărdie*, 1652: *userdie*, ok.1670: *osîrdie*, 1678: *usărdie* (DLR VII/2, 343); < scs. *usrđije* ‘id.’ (DER, 564). ♦ **osîrdnic,-ă** *adj., arch.* ‘gorliwy’ – 1698: *osîrdnic* (ib., 344); **osîrdios,-oasă** *adj., arch.* ‘gorliwy’ – 1688: *osîrdios* (ib., 343).

OSTENI *vb., arch.*, 1. ‘męczyć, wyczerpywać’ – 1482: *usteniū*, 1640: *osteni*; 2. ‘łagodnieć, uspokajać’ – I poł. XVI w.: *ustenescu*, 3. *refl.* ‘trudzić się’ – I poł. XVI w.: *ustenindu-nă*, 1643: *să ustănăsc*, 1682-86: *ostenind*, 4. ‘pójść, zmęczyć się chodzeniem’ – 1682-86: *ostenescă* (DLR VII/2, 355); < słow., por. scs. *ustati, ustanā* ‘zwalniać’, bg. *ustanja* ‘uspakajać się’, ros. *ustatb* ‘męczyć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 202). ♦ **osteneală** *s.f.* 1. ‘efekt mozolnej pracy’ – 1482: *ostenialele* por. PSALT. D, 2. *arch.* ‘mozól’ – 1648: *osteneala*, 3. *arch.* ‘wyczerpanie, znużenie’ – 1690: *ostenyala* por. LM 1296; **ostenință** *s.f.*, 1. *arch.* ‘uciemiężnie’ – 1482: *ostenință* PSALT. D,

2. ‘mozól’ – 1633: *ostnița*, 3. ‘efekt mozolnej pracy’ – 1643: *ustenința*; **ostenire** *s.f.*, *arch.* ‘uciemienie’ – 1482: *ustnire*, por. PSALT. H; **ostenit,-ă**¹ *adj.*, *arch.* 1. ‘strudzony, znużony’ – XVI w.: *ustnitu*, 1690: *ostnyit*, por. LM 1295, 2. ‘znojny’ – 1682-86: *ostenitele*; **ostenit,-ă**² *s.f.m.* 1. ‘wyczerpanie’ – 1482: *ustnita*, por. PSALT. H, 2. ‘uderka’ – 1482: *ustnitul*, por. PSALT. H; **ostenitor,-oare** *adj.subst.*, *arch.* ‘ciężko pracujący’ – 1640: *ostenitorii* (ib. 355-358).

OSTIE *s.f.*, *arch.* ‘widły, trójząb’ – ok.1580: *cu ostii* (DLR VII/2, 360); < cs. *ostb* ‘ós (wozu)’, por. bg. *osti*, srb. *osti* ‘oścień’.

OSTÂMPI *vb.*, *arch.* ‘odstępować, odchodzić’ – 1482: *otstâmpi*, 1577: *ostâmpi*; < cs. *otъstapiti*, bg. *otstupam* ‘id.’.

OSTOI *vb.*, *arch.* ‘uspokajać (się), uciszać (się)’ – 1643: *să ostoi* (DLR VII/2, 362); < scs. *ustojati* ‘panować, dominować’, por. bg. *ustoja* ‘wytrwać’ (DER, 565). ♦ **ostoit,-ă** *adj.*, *arch.* ‘dojrzały, odstany’ – 1700: *ostoit* por. ANON.CAR. (ib.).

OSTROV *s.n.*, *arch.* 1. ‘wyspa morska’ – I poł. XVI w.: *ostrovul*, 1651: *ostrop*, 2. ‘ostrów, kępa’ – 1645: *ostrov* (DLR VII/2, 365); < scs. *ostrovb* ‘wyspa’, por. bg. *ostrov*, srb. *ostrvo* (MIHĂILĂ, IMPR. 98). ♦ **ostrovean,-ă** *s.f.m.* ‘wyspiarz, ostrowianin’ – 1645: *ostrovenii*; **ostrovel** *s.n.*, *dimin.*, *arch.* ‘ostrówek, kępka’ – 1640: *ostrovel* (ib.366).

OSVETI *vb.*, *arch.* ‘poświęcić’ – ok. 1550: *să fii osvitit* (DLR VII/2, 367); < scs. *osvetiti* ‘id.’, por. *osfintî* ‘kropić wodą święconą’.

OȘELNIC *s.m.*, *arch.* ‘pustelnik’ – 1682-86: *oșelnicul* (DLR VII/2, 367); < cs. *ošel'nikъ*, *ošel'nikъ* ‘id.’ (PGL, 549).

OT *prep.*, *slavon.*, *arch.* ‘od, z’ – 1573: *ot Bistrița* (DLR VII/2, 871); < scs. *otъ* ‘id.’.

OTAVĂ *s.f.*, *roln.* ‘otawa, potraw’ – 1688: *otava* (DLR VII/2, 372); < bg. *otava* ‘id.’, srb. *otava*, por. pol. *otawa* (MIHĂILĂ, IMPR. 28).

OTCÎRVENIE *s.f.*, *kośc.*, *arch.* ‘nawiedzenie’ – 1682-86: *otcîrvenie* (DLR VII/2, 373); < scs. *otъkrъvenije* ‘objawienie’.

OTEȘI *vb., arch.* ‘potulnieć’ – I poł. XVI w.: *uteșaste*, XVI w.: *oteșiră* (DLR VII/2, 374); < scs. *utěšiti* ‘ucieszyć’, por. srb. *utešiti* ‘pocieszyć’.

OTEȚ *s.m., arch.* ‘ojciec kościoła, uczestnik soboru nicejskiego’ – 1581: *sfînții oteți* (DLR VII/2, 374); < scs. *otъcb, otecъ* ‘ojciec’.

OTPUȘT *s.n., arch.* ‘odpust’ – 1682-86: *otpuștul* (DLR VII/2, 379); < cs. *otъpustъ*, bg. *otpuștъ*.

OTRAVĂ *s.f.* 1. ‘trucizna’ – 1634-53: *otravă*, 2. ‘jad, zło’ – 1682-86: *otravă* (DLR VII/2, 379); < cs. *otrava* ‘id.’, por. bg. *otrava* ‘id.’ (МИХАИЛĂ, IMPR. 120).

OTRAVNIC,-ă *adj., arch.* ‘truciciel’ – 1640: *otravnic* (DLR VII/2, 380); < cs. *otравникъ* ‘id.’.

OTRĂVI *vb.* ‘truć, otruć’ – 1634-53: *va otrăvi* (DLR VII/2, 380); < scs. *otравiti* ‘id.’. ♦ **otrăvit** *s.n.* ‘trucie, otrucie’ – 1643-53: *otrăvitul* (ib.).

OTRIȚANIE *s.f., arch. w tekstach rel.* ‘wyrzekanie się szatana na chrzcie’ – 1645: *otrițanie*, 1682-86: *otrițaniile* (DLR VII/2, 382); < cs. *otricanije*.

OTROC *s.m., arch. w tekstach rel.* ‘męcznnik’ – 1643: *trei otroci* (DLR VII/2, 382); < scs. *otрокъ* ‘dziecię’, por. bg. *otrok* ‘1. dziecko, 2. chłop niewolny’; w rum. również w znaczu arch. ‘chłopiec’.

OTSTÎPNIC *s.m., arch.* ‘odstępca’ – 1682-86: *otstîpnic* (DLR VII/2, 383); < cs. *otъstapъnikъ* ‘id.’.

OTVEAT *s.n., arch.* ‘odповідź’ – 1577: *otveat* (DLR VII/2, 383); < cs. *otvѣtъ* ‘id.’.

OȚĂRÎ *vb. refl.* ‘rozgniewać się, rozzłościć się’ – 1482: *se oțărî* por. PSALT. D, 2. ‘rozgoryczyć się’ – 1482: *oțărăște*, 3. ‘zatrząść się’ – 1642-47: *oțărăria* (DLR VII/2, 384); < bg. *ocerim se* ‘szczyrzyć zęby, pot. odpowiadać gniewnie’ (por. BER, IV/987). ♦ **oțărîtură** *s.f., arch.* ‘wrogość’ – 1660-69: *oțărîtură*

OȚEL *s.n.* ‘stal’ – 1588: *oțel* (DLR 386); < cs. *ocělъ* ‘id.’, por. srb. *ocal* ‘id.’ (МИХАИЛĂ, IMPR. 56). ♦ **oțelos,-oasă** *adj.* ‘stalowy’ – 1671-86: *oțăloasă* (ib. 387).

OȚET *s.n.* ‘ocet’ – XVI w.: *oțet*, 1648: *oțăt* (DLR VII/2, 387); < scs. *ocetb* ‘id.’, bg. *ocet*, srb. *ocat* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 62). ♦ **oțeti** *vb.* ‘zamieniać w ocet’ – 1700: *oțeti* por. ANON.CAR. (ib. 388).

OVĂZ *s.n.* ‘owies’ – 1588: *ovăs*, ok. 1690: *oves* por. LM 77, 2. *zbiór*. ‘owies, ziarna owsa’ – 1645: *ovăs* (DLR VII/2, 393); < scs. *ovsz*, bg. *oves*, srb. *ovas* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 28).

P

PACOSTE *s.f.* 1. ‘plaga’ – 1640: *pacoste*; 2. *arch.* ‘grzech’ – 1640: *pacoste* (DLR VIII/1, 9); < scs. *pakostb* ‘krnąbrność, upór, tyrania’, por. bg., srb. *pakost* ‘złość, zazdrość’ (MIHĂILĂ, IMPR. 170).

PAG,-Ă *adj.* ‘czarny lub rudy z białymi pęcunami o koniach’ – 1688: *al 4-lea cai peagi* (DLR VIII/1, 13); < por. ros. *pegij* ‘id.’, bg., srb. *pega* ‘pieg’ (MIHĂILĂ, IMPR. 178).

PAGUBĂ *s.f.* 1. ‘szkoda’ – 1563: *pagubă*; 2. *przen.* ‘ujma’ – 1581: *pagubă sufletulti* (DLR VIII/1, 14); < scs. *paguba* ‘zguba’, por. bg. *paguba* ‘zguba, strata’, srb. *paguba* ‘zguba, niebezpieczeństwo’ (MIHĂILĂ, IMPR. 170).

PAGUBNIC, -Ă *adj., arch.* ‘przynoszący ujme’ – 1682-86: *pagubnic* (DLR VIII/1, 15); < scs. *pagubnikb* ‘marnotrawca’.

PAING *s.m.* ‘pająk’ – 1682-86: *paing* (DLR VIII/1, 22); < psł. **pa(j)akb* ‘id.’, por. cs.(bg.) *paĵakb*, bg. *pajuk*, srb. *pauk* ‘id.’; zob. *păianjen* (DER, 571).

PAIȘTE *s.f.* ‘łaka, pastwisko’ – XVI w.: *paiște*, 1675: *paiște* (DLR VIII/1, 25); < bg., srb. *pasište* ‘id.’, por. scs. (*vb.*) *pasti* ‘paść’; pierwotną formą rum. powinna być **pașiște*, ale w wyniku dysymilacji (głoska bezdźwięczna – dźwięczna) *ș > j* [ż] (MIHĂILĂ, IMPR. 101).

PALIȚĂ *s.f.* ‘palik, kij’ – 1643: *palite*, 1642-47: *paletă* (DLR VIII/1, 39); < scs. *palica*, por. bg., srb. *palica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 50).

PAMENTE *s.f., arch.* ‘pamięć’ – XVI w.: *pamentea*, 1581: *pametea*, 1600: *pamet* (DLR VIII/1, 48); < scs. *pamētije*, *pamētō* ‘id.’, por. srb. *pamet* ‘id.’.

PANAGHIE *s.f., cerk.* ‘prosfora podnoszona podczas nabożeństwa na 40 dni po pogrzebie’ – 1645: *să rădăce panaghia* (DLR VIII/1, 50); < za pośr. słow. cs. *panagija* ‘przenajświętsza’ z śrgr. *παναγία* ‘id.’, w rum. również w znac. ‘1. Madonna, 2. panagia, szkaplerz z wizerunkiem Matki Boskiej’ (MIHĂESCU, 94).

PANAHIĐĂ *s.f., cerk.* ‘panichida’ – 1682-86: *panihida* (DLR VIII/1, 51); < za pośr. słow. cs. *panachida*, *panichida* ‘id.’ ze śrgr. *παννυχίδα* ‘id.’ (MIHĂESCU, 91).

PANȚIR *s.m., wojsk.* ‘najemnik, zazwyczaj konny, na straży granic, posłannik’ – 1642-47: *panțiri* (DLR VIII/1, 70); < za pośr. słow., por. cs. *pansyrъ*, srb. *pancir* ‘pancerz, kolczuga’, pol. *pancerz*, z niem. *Panzer* ‘pancerz, kirys’, w rum również w znac. ‘pancerz’ (DER, 575).

PAPARĂ *s.f.* ‘grzanka z serem’ – 1700 por. ANON. CAR. (DLR VIII/1, 74); < bg. *popara* ‘id.’, srb. *popara* ‘id.’, por. cs. *popariti* ‘oparzyć się’ (DER, 576).

PAPIJ *s.m., arch.* ‘papież’ – 1682-86: *papij* (DLR VIII/1, 77); < scs. *papežb* ‘id.’, por. pol. *papież*.

PARACLIS *s.n., kośc.* ‘litania’ – 1639: *paracelis precestei* (DLR VIII/1, 87); < za pośr. słow. cs. *paraklisъ*, ze śrgr. *παρεκλήσιον, παράκλησις* ‘kaplica, mały kościółek’, w rum. również w znac. ‘kaplica’ (MIHĂESCU, 140).

PARASNIC *s.m., arch.* ‘chłop’ – 1690: *parasznik* por. LM, 229 (DLR VIII/1, 104); < srb. *parasnik* ‘chłop, wieśniak’ (SKOK, III/53).

PARDOS *s.m., arch.* ‘pantera *Felis pardus*’ – 1640: *pardos*, 1690: *parducz* por. LM 1330 (DLR VIII/1, 118); < cs. *parъdosъ* ‘id.’, por. ngr. *πάρδος*, rum. *parduț* < por. węg. *parduc*.

PATRAFIR *s.n., kośc.* ‘stula’ – 1588: *1 patrafir de sîrmă*, 1632: *epatrafil*, 1682-86: *epitrahil* (DLR VIII/1, 193); < za pośr. cs. *petrachilъ* ze śrgr. *επιτραχήλιον* (MIHĂESCU, 142; DER, 586).

PATRIARH *s.m.* 1. *bibl.* ‘patriarcha’ – 1581: *patriarbul Avraam*; 2. *cerk.* ‘patriarcha kościoła’ – 1600: *patrirbol* (DLR VIII/1, 194); < za pośr. słow. scs. *patriarchъ* ‘id.’, ze śrgr. *πατριάρχης* (MIHĂESCU, 186). ♦ **patriarșesc,-ească** *adj., arch.* ‘patriarchalny’ – 1682-86: *scaunul... patriarșesc* (ib.).

PATRIARHIE *s.f.*, 1. ‘cerkiew patriarchalna’ – 1632: *sfînta patriarșie*; 2. *arch.* ‘godność patriarchy’ – 1640: *patriarșie*, 1673-86: *patrierhie* (DLR VIII/1, 195); < za pośr. słow. cs. *patrijarъchija* ‘id.’, ze śrgr. *πατριαρχεία* (DER, 186).

PAVECERNIE *s.f., arch., cerk.* ‘kompleta, nabożeństwo wieczorne’ – 1681: *pavecernie* por. DOSOFTEI, MOL. (DLR VIII/1, 211); < cs. *pavečernija* ‘id.’.

PAVECERNIȚĂ *s.f., cerk.* ‘kompleta, nabożeństwo wieczorne’ – 1640: *pavecerniță* (DLR VIII/1, 211); < cs. *pavečernica* ‘id.’.

PĂIANJEN *s.m.* ‘pajak’ – 1682-86: *painjină*, 1688: *păianjăn* (DLR VIII/1, 242); < bg. *pajažina* ‘pajęczyna’; zob. *paing* (MIHĂILĂ, IMPR. 93). ♦ **păienjeni** *vb.* ‘zachodzić mgłą o oczach’ – XVI w.: *ochii săi păijiniră*, 1581: *ochii lui păinjeniră* (ib.).

PĂLI *vb., arch.* ‘palić’ – XVI w.: *focul... păleaște pădurea* (DLR VIII/1, 253); < scs. *paliti* ‘palić, żarzyć się’, por. srb. *paliti* ‘id.’ (SKOK, II/593). ♦ **păliciune** *s.f., arch.* ‘rdza roślinna *Puccinia*’ – 1688: *păliciunii*; **pălitură** *s.f.* por. *păliciune* – 1688: *pălitura* (ib. 255-57).

PĂPĂDIE *s.f.* ‘mniszek pospolity *Taraxacum officinale*’ – 1688: *papadie* (DLR VIII/1, 273); < za pośr. słow. bg. *popadija* ‘nazwa niektórych roślin, np. rumianek’, ze śrgr. *παπαδιά* (por. BER, V/523).

PĂPRIȘTE *s.f., arch.* 1. ‘jednostka miary równa ok. 200 m’ – 1643: *15 păpriști*, 1642-47: *25 de popriști*; 2. ‘(okres) czasu’ – 1673: *păpriștea nopții* (DLR VIII/1, 276); < scs. *рѣприште, поприште* ‘1. miara dludości, 2. tor wyścigowy’.

PĂSTRĂV *s.m.* ‘pstrąg *Salmo trutta fario*’ – 1698: *păstrăvii* (DLR VIII/1, 322); < bg. *ръстрав* ‘id.’ (BER, VI/118). ♦ **păstrăviță** *s.f.* ‘samica pstrąga’ – 1700 por. ANON. CAR. (ib.).

PĂZI *vb.* 1. *refl.* ‘unikać’ – 1521: *să vă păziți [de turci]*; 2. *arch., pot.* ‘wypełniać rozkazy’ – ok. 1550: *ce nu păzește praznicile*; 3. ‘pilnować, strzec’ – 1581: *căile păzea*; 4. ‘opiekować się’ –

1581: *și-l păzȳea*, 5. ‘chronić’ – 1581: *păzȳește-i*; 6. *arch.* ‘czatować, oczekiwać’ – 1581: *păzȳea lună*; 7. *arch.* ‘przechowywać’ – 1581: *și-l păzȳește [trupul lui]* (DLR VIII/1, 358); < cs. *paziti*, bg. *pazja* ‘pilnować’, srb. *paziti* ‘uważać, pilnować’ (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ♦ **pază** *s.f.* 1. ‘ochrona’ – 1581: *pază*, ‘opatrność’ – 1581: *cu păză(...) dumnezeiască*, 2. ‘zapał, gorliwość’ – 1581: *cu păză*, 3. *arch.* ‘wypełnianie rozkazów’ – 1643: *pază besearecii*, 4. ‘warta, straż’ – 1645: *rîndul de păză*, 5. ‘strażnik, straż’ – 1645: *pază*, 6. *arch.* ‘więzienie’ – 1645: *l’au pus la păză*; **paznic,-ă** *s.m.f.* 1. ‘strażnik’ – 1581: *paznic*, 2. ‘szpieg’ – 1645: *trii paznici* (ib. 213); **păzire** *s.f., arch., pot.* ‘wypełnianie rozkazów, praw’ – 1581: *lucrul legiei lui si păzirea*; **păzitor,-oare** *s.m.f.* 1. ‘strażnik, stróż’ – 1574: *păzitorii*, 2. *synt.* ‘astrolog’ – 1581: *păzitor de steale*, 3. *arch.* ‘osoba przestrzegająca praw i tradycji’ – 1581: *păzitorii ce au păzit tare dumnezeiasca învățatură*, 4. *arch.* ‘opiekun’ – 1639: *păzitoriu sufletelor(...) noastre*, 5. *s.m., pl., arch.* ‘więzienie’ – 1643: *în grei păzitori va hi ținut*; **păzitură** *s.f.* 1. *arch.* ‘opieka’ – 1648: *supt păzitura legiei*, 2. ‘wypełnianie prawa, dotrzymywanie słowa’ – 1651: *păzitura*, 3. ‘jadło, potrawa’ – 1690: *pasitura* por. LM (192, 587, 653) (ib. 356).

PEANING *s.n.* 1. *arch., pl.* ‘majątek’ – XVI w.: *peanigii*, 1645: *penigii*; 2. ‘jedn. monetarna’ – 1643: *peaning*, 1661: *peanig* (DLR VIII/2, 370); < etym. niejasna, por. scs. *pěnedzъ* ‘pieniądz’, bg. *penez* ‘drobna, stara moneta’, lub stniem. *penning, niem. *Pfenning* (por. BER, V/152).

PEASNĂ *s.f., arch., cerk.* ‘hymn, pieśń kościelna’ – 1581: *Peasnele lui Moisi* (DLR VIII/2, 371), < scs. *pěsнь* ‘pieśń’, bg. *pesna* (*pesen*) ‘id.’.

PECETE *s.f.* 1. *przen.* ‘znak, stygmat’ – 1581: *peceatea sfintului dub*; 2. ‘pieczęć’ – 1591: *pecetea orașului*, 1645: *pecetia*; 3. ‘lak’ – 1634-53: *peceatea* (DLR VIII/2, 372); < scs. *pečatъ* ‘pieczęć’, por. bg. *pečat* ‘id.’, srb. *pečat* ‘id.’, węg. *pecset* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148; DER, 588)

PECETLUI *vb.* ‘pieczętować’ – 1648: *pecetluită cu 7 peceti*, XVI-XVII w.: *pecetruiti ușa* (DLR VIII/2, 373); < scs. *pečatъlěti* ‘id.’, por. bg. *pečatja* ‘id.’, węg. *pecsetelni*, por. rum. *pecete* (DER, 588). ♦ **pecetluit**¹ *s.n., arch.* ‘akt, dokument zalakowany’ – 1679: *pecetluituri*; **pecetluit**^{2,-ă} *adj.* ‘zapieczętowany’ – 1688: *fiintăna pecetluită* (ib.).

PELEȘ *s.n., arch.* ‘frędzla’ – 1577: *peleși de aur* (DLR VIII/2, 391); < srb. *peleš* ‘warkocz’ (por. SKOK, II/633).

PERIE *s.f.* ‘szczotka’ – 1700: *perie* por. ANON. CAR. (DLR VIII/2, 436); < por. cs. *perije* ‘pierz’, por. srb. *perje* ‘id’, z fonetycznego punktu widzenia taka etymologia jest prawdopodobna, jednak jeśli chodzi o znaczenie, nie została do dziś wyjaśniona jego zmiana (por. MIHĂILĂ, IMPR. 44; SKOK, II/641).

PERNĂ *s.f.* ‘poduszka’ – 1673: *perinile* (DLR VIII/2, 456); < srb. *perina* ‘pierzyna’, por. bg. *pernica* ‘id.’ (DER, 592; MIHĂILĂ, IMPR. 44).

PESTRITȚ,-Ă *adj.*, ‘pstrokaty, laciaty’ – 1581: *pestriț*; 2. ‘różnoraki’ – 1682-86: *pestrițe boale* (DLR VIII/2, 491); < psł. *pъstrьcbъ, por. cs. *pъstrь* ‘pstry’, por. bg. *pъstър* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 188). ♦ **pestriție** *s.f.*, ‘różnorakość’ – 1682-86: *pestriția* (ib.).

PEȘTERĂ *s.f.* ‘jaskinia, grotta’ – pocz. XVI w.: *peșteri*, 1581: *peștere* (DLR VIII/2, 496); < scs. *peștera* ‘id.’, por. bg. *peștera* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 102).

PEVEȚ *s.m., arch.* ‘śpiewak kościelny’ – 1682-86: *pevețul* (DLR VIII/2, 518); < scs. *pěvць* ‘śpiewak’, bg. *pevec* ‘id.’. ♦ **peveți** *vb., arch.* ‘śpiewać w kościele’ – 1688: *pevețind*; **pevețui** *vb., arch.* id. (ib.).

PILĂ *s.f.* ‘pila’ -1654: *cu pilă* (DLR VIII/2, 597); < scs. *pila* ‘id.’, por. bg., srb. *pila* ‘id.’. ♦ **pili** *vb.* ‘pilować’ – 1700: por. ANON. CAR. (ib. 601).

PINTEN *s.m.* ‘ostroga’ – 1690: *pinten* por. LM 135 (DLR VIII/2, 609) < cs. *peteno* ‘id.’, por. bg. *peten*, *petnik* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 82).

PIPĂI *vb.* 1. ‘macać, obmacywać’ – 1581: *lasă să te pipăiesc*; 2. *arch.* ‘dotknąć (się)’ – 1581: *Se pipăi de ochii lor.* (DLR VIII/2, 617); < cs. *pipati* ‘id.’, bg. *pipam* ‘id.’, srb. *pipati* ‘id.’ (PGL, 563). ♦ **pipăială** *s.f.* ‘dotyk’ – 1652: *pipăială*; **pipăire** *s.f.* 1. ‘dotyk’ – 1639: *Cinci firi sînt a trupului(...) pipăirea.*, 2. *arch.* ‘rana’ – 1688: *pipăire de bube*; **pipăit** *s.n.* ‘dotyk (zmysł)’ – 1671-77: *pipăitul*; **pipăit¹, -ă** *adj., synt.* ‘nieprzeniknione ciemności’ – 1688: *întunecarec pipăit* (ib.).

PIPER *s.m., bot., kulin.* ‘pieprz *Piper nigrum*’ – 1645: *pipër*, 1700: por. ANON. CAR. (DLR VIII/2, 621); < za pośr. słow. cs. *pipерь* por. bg. *pipër* z mgr. *πιπερι* (MIHĂESCU, 187; por. DER, 600); natomiast Tiktin uważa, że pochodzi on z lac. *pipër* (TIKTIN, 1167). ♦ **pipera** *vb.* ‘pieprzyć’ – 1700: por. ANON. CAR. (ib.).

PIRON *s.n.* ‘ćwiek’ – 1580: *piroane de fier*, 1581: *semnele piroaielor*, 1700: *pirone* por. ANON. CAR. (DLR VIII/2, 632); < za pośr. słow. cs. *piromb* ‘id.’, bg. *piron*, srb. *pirun* ze stgr. *περόνη, περόνιον* (MIHĂESCU, 127). ♦ **piromi** *vb., arch., pot.* ‘wbijać gwoździe celem tortur’ – 1682-86: *sîntul Eustratie, pironit* (ib.).

PISANIE *s.f., cerk.* ‘inskrypcja wotywna’ – 1698: *[pisa]nia* (DLR VIII/2, 638); < scs. *pisanije, p̃sanje* ‘napis’, cs. *pisanije, p̃sanije* ‘inskrypcja na nagrobkach lub ścianach cerkwi’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148).

PISAR *s.m.* ‘pisarz, urzędnik kancelarii’ – 1660: *Tiron pisar* (DLR VIII/2, 638); < cs. *pisarb*, bg. *pisar* ‘id.’.

PISTREALĂ *s.f., arch.* ‘odległość na jaką może dolecieć strzala’ – 1581: *cincisprăzece pistreale*; < cs. *prěstrěľb*, por. cs. *strěla* ‘strzala’ (DER, 604; TIKTIN 1175), por. pol. *przestrzał*, ros. *perestrelb*. ♦ **pistrelea** *vb., arch.* ‘rozstrzelić’ – 1673: *cu foc pistrelează* (ib.).

PIȘTĂ *s.f., arch.* 1. ‘strawa’ – XVI w.: *piște*; 2. *pržen*. ‘zachwył’ – 1581: *piștea raiului* (DLR VIII/2, 657); < scs. *pišta* ‘id.’, bg. *pišta* ‘id.’.

PIȘTI *vb., arch.* ‘saczyć się’ – 1688: *piștia sîngele de la rană* (DLR VIII/2, 657); < cs. *pištati* ‘piszczęć’ (znacz. pdst. rum. ‘gwizdać, świstać’), por. bg. *pištya* ‘1. piszczęć, 2. tamować’, srb. *piskati, pištīm* (DER, 604; SKOK, II/663).

PIVNIȚĂ *s.f.* ‘piwnica’ – 1581: *pivniță*, 1695: *pimniță*, 1690: *pifniță* por. LM (DLR VIII/2, 679); < psł. *pivnica ‘miejsce do przechowywania wina, napojów’, por. bg. srb. *pivnica* ‘karczma’ (MIHĂILĂ, IMPR. 37).

PIZMĂ *s.f., arch.* 1. ‘wrogość, nienawiść’ – XVI w.: *pizmă*; 2. ‘na złość’ – 1645: (*loc. prep.*) *în pizma laconilor* (DLR VIII/2, 681); < za pośr. słow. cs.(bg.) *pizma*, bg., srb. *pizma*, z śrgr. *πεισμα* ‘nienawiść, wrogość’ (BER, V/230; PGL, 563; MIHĂESCU, 140). ♦ **pizmaș** *adj., s.m.f.* 1. ‘wrogi, nienawistny’ – 1581: *pizmași legiei*, 2. ‘chciwy’ – 1581: *inima lui cea pizmașă* (ib.).

PIZMI *vb., arch.* ‘nienawiedzić, zazdrościć’ – 1581: *nici unui om piżmit-am* (DLR VIII/2, 683); < srb. *pižmiti se* ‘złościć się na kogoś, dyszeć zemstą’, por. rum. *pižmă* (por. SKOK II/669).

PÎLC *s.n., wojsk.* ‘jednostka wojskowa, pulk’ – XVI w.: *pălcu*, 1660-69: *două pîlcuri* (DLR VIII/2, 690); < scs. *pълкъ* ‘oddział wojska’, por. bg. *arch. pълк* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 138). ♦ **pîlcui** *vb. refl.* ‘gromadzić się’ – XVI w.: *se pâlciuiascu-se*, 1581: *pâlciuiescu-se* (ib.).

PÎNDAR *s.m., rol.* ‘dozorca, stróż’ – 1700: *pîndar* por. ANON. CAR. (DLR VIII/3, 704); < cs. (bg.) *pađarъ*, por. bg. *pъdar* ‘stróż polowy’ (MIHĂILĂ, IMPR. 137).

PÎNDI *vb.* ‘czyhać, czatować’ – 1651: *pîndeşte întru ascuns* (DLR VIII/3, 705); < cs. (bg.) *pađiti*, por. bg. *pъđja* ‘pędzić, wypędzać’, srb. *puditi* ‘wypłaszać, rozpędzać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ♦ **pîndeală** *s.f., arch.* ‘czaty’ – 1688: *pîndeală* (ib.).

PÎRCI *s.m., arch., pot.* ‘koziol rozplodowy’ – 1673-86: *pîrcii... cumsă suie pre oi și pre capre* (DLR VIII/3, 719); < bg. *прѣ* ‘id.’, por. srb. *прѣ* ‘id.’.

PÎRGĂ *s.f.* 1. *arch., pržen.* ‘protoplasta, pierwowzór’ – 1582: *Aceste doo cărți să fir părgă.*; 2. ‘pierwocina’ – 1639: *prăgă* (DLR VIII/3, 721); < cs. *pręga* ‘pierwsze ziarno’ (PGL, 715).

PÎRÎ *vb.* 1. *arch.* ‘zaprzeczać’ – XVI w.: *păriia*; 2. *refl., arch.* ‘klócić się, poróżnić się’ – XVI w.: *se părea cu iudeii*; 3. *arch.* ‘postawić przed sądem’ – 1620: *a pîrî călugării pre Rusca Căldărușoaię*; 4. ‘oskarżać’ – 1620: *pîrî*; 5. *refl., arch.* ‘sądzić się z kimś’ – 1626: *s-au părăt cu Rad[u]l Dăianul* (DLR VIII/3, 723); < scs. *pъrѣti, pъrja*, ‘sprzeczać się’, bg. *pretja*. ♦ **pîră** *s.f.* 1. *arch.* ‘klótnia’ – XVI w.: *pără*, 1581: *pîră*, 2. *arch.* ‘proces sądowy’ – XVI w.: *pără*, 3. *pot.* ‘oskarżenie’ – 1643: *să rîdice(...) pîră*; 4. *arch., pot.* ‘skarga’ – 1682-86: *pîră* (ib. 716); **pîrîș** *s.m.f., arch., șad.* 1. ‘powód’ – 1563: *pîrîșii*, 2. *s.m.* ‘strona w procesie’ – 1634-53: *pîra de ispravă amînduror pîrîșilor*; **pîrît,-ă** *adj., s.m.f.* ‘oskarżony’ – 1581: *pîrîtul*; **pîrîtor,-oare** *adj., s.m.f.* ‘oskarżyciel’ – XVI w.: *păriitoriul* (ib. 726).

PÎRLEAZ *s.n.* 1. ‘przelaz’ – XVI w.: *prilazu*, 1695: *părleazuri*; 2. *arch.* ‘bramka do zagrody dla owiec’ – 1560-81: *pre prilaz* (DLR VIII/3, 732); < bg. *prelaz*, por. srb. *prelaz* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 39).

PÎRLI *vb.* 1. *refl., arch.* ‘uschnąć o roślinach’ – 1648: *să pîrli*; 2. ‘przypalić’ – 1682-86: *pîrliră*, 1688: *refl. Părul capului lor nu s-a pîrlit.* (DLR VIII/3, 732); < bg. *pърля* ‘(o)smolić’, por. srb. *prljiti* ‘przypalać’ (BER, VI/95).

PÎRPĂRIȚĂ *s.f., arch.* ‘kamień młyński’ – 1688: *pîrpărița morii* (DLR VIII/3, 737); < cs. *prěprica*, por. bg. *pъprica* ‘deseczka uderzająca o kamień młyński i potrząsająca koszem z ziarnem’, srb. *paprica* ‘część górnego kamienia młyńskiego’ (PGL, 715).

PÎRVODIACON *s.m., arch.* ‘archidiakon’ – 1682-86: *Pîrvodiaconul lui H[risto]s* (DLR VIII/3, 741); < cs. *prъvodijakъ* ‘id.’.

PÎRVOMUCINIC,-Ă *s.m.f., arch.* ‘pierwszy spośród męczenników’ – 1682-86: *pîrvom[uc]enic Ștefan* (DLR VIII/3, 741); < scs. *prъvomučēnikъ* ‘id.’.

PÎRVOSEADENIE *s.f., arch.* ‘przewodzenie’ – 1682-86: *pîrvoseadnia Nisivei* (DLR VIII/3, 741); < cs. *prъvosěděníje* ‘id.’.

PÎRVOZAN *adj., s.m., arch., cerk.* ‘pierwozwany’ – 1682-86: *svîntul Andrei pîrvozyan* (DLR VIII/3, 741); < cs. *prъvozyanъ* ‘id.’.

PÎSLĂ *s.f., włók.* ‘wojłok’ – 1671-77: *pîslă* (DLR VIII/3, 742); < rum. *pâstlă < cs. *plstь*, por. bg. *plast*, srb. *pust* ‘id.’ (DER 604; por. SKOK III/81).

PLAI *s.n.* 1. ‘administracyjny podział wewnętrzny województw w okresie średn., zwłaszcza na terenach górskich’ – 1652: *exarbul plainului*; 2. ‘hala, połonina’ – 1682-86: *plaii măgurilor* (DLR VIII/3, 751); < cs. *planъ (plěň)*, por. bg., srb. *planina* ‘góra’, pol. *połonina*. ♦ **plăieș** *s.m.* ‘mieszkaniec, strażnik górskich terenów granicznych na Wołoszczyźnie’ – 1653: *vatah de plăiaș[i]* (ib. 786).

PLASĂ *s.f.* 1. *arch.* ‘część terenu w posiadaniu jednej osoby’ – 1604: *în plasa*; 2. ‘sieć rybacka’ – 1645: *plasa*; 3. ‘blaszka’ – 1682-86: *plase de her* (DLR VIII/3, 766); < cs. *plasa* ‘pasma (np. ziemi)’, por. srb. *plasa* ‘kra, wielka bryła lodu’ (DER 607; SKOK II/677).

PLAȘCĂ¹ *s.f., arch.* ‘płaszcz’ – XVI w.: *plășca*, 1652: *pleășca* (DLR VIII/3, 771); < cs. *plstь*, bg., srb. *plašt* ‘id.’.

PLAȘCĂ² *s.f., arch.* ‘zapłata’ – 1645: *plașcă* (DLR VIII/3, 771); < cs. *plašta*, por. srb., bg. *plata* ‘id.’.

PLATĂ *s.f.* ‘zapłata’ – XVI w.: *plată*, 2. ‘nagroda’ – XVI w.: *plata* 3. ‘opłata’ – 1591: *plată* (DLR VIII/3, 772); < bg., srb. *plata* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 58).

PLĂSA *vb., arch.* ‘klaskać w dłonie’ – XVI w.: *Toate limbile plesași cu mânărule.* 1581: *să plăsem cu mâinile* (DLR VIII/3, 792); < scs. *plēsati* ‘tańczyć’, por. bg. *pleša*, srb. *plesati* ‘id.’.

PLĂTI *vb.* 1. ‘wynagrodzić’ – XVI w.: *tu plătu vei cuiși după lucrul lui*; 2. ‘splacić’ – 1581: *să-l poci plăți*; 3. ‘kosztować, mieć wartość’ – 1642: *20 de veadre de vin carele plătesc 15 galbeni*; 4. ‘płacić’ – 1648: *le plătește lor plată*; 5. ‘wyplacić równowartość’ – 1634-53: *acesta să le plătească* (DLR VIII/3, 794); < cs. *platiti* ‘płacić’, por. bg. *platja*, srb. *platiti* ‘id.’, por. rum. *plată* ‘1. zapłata, 2. oplata’ (MIHĂILĂ, IMPR. 58). ♦ **plătire** *s.f., arch.* ‘zapłata’ – XVI w.: *plătire*; **plătitor,-oare** *adj., arch.* 1. ‘wybaczący’ – XVI w.: *toți întru ura mândrie plătitori*, 2. ‘wynagradzający’ – 1581: *plătitoriu* (ib. 796); **răsplăti** *vb.* ‘pomścić’ – 1645: *resplătești* < por. bg. *razplatja se* ‘porachować się z kimś’ (DLR IX, 134).

PLĂTICĂ *s.f., icht.* ‘leszcz *Brama brama*’ – 1550-1600: *plătică* por. CDB I (DLR VIII/3, 796); < bg. *platika* ‘id.’ (BER, V/317).

PLEAN *s.n., arch., pot.* ‘łup, zdobycz’ – 1620: *le luo tot pleanul* (DLR VIII/3, 799); < scs. *plěнь* ‘id.’, bg. *plen*.

PLEAVĂ *s.f., roln., 1. bot.* ‘kałkol *Agrostema githago*’ – 1574: *pleavele*; 2. *sg. kol.* ‘plewa’ – 1643: *vîntură pleavele din grâu*; 3. *przen.* ‘błahostka’ – 1652: *pleavă* (DLR VIII/3, 802); < scs. *plěva* ‘plewa’, bg. *pljava*, srb. *pleva* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 32).

PLEAVNIȚĂ *s.f., arch.* ‘plewnik’ – 1620: *pleavniță* (DLR VIII/3, 803); < cs. *plěvníca*, bg. *plevnica* ‘id.’.

PLESNI *vb.* 1. ‘klaskać’ – XVI w.: *plesnească cu mânărule*; 2. *pot.* ‘pekać z powodu nagromadzenia gazów o bydł’ – 1688: *toți plesnea* (DLR VIII/3, 821); < cs. *plesnați*, por. srb. *pljèskati* ‘klaskać’, bg. *plesvam* ‘id.’ (DER, 610).

PLEȘUV,-Ă *adj.* ‘lysy’ – 1645: *pleșuvi*, 1682-86: *pleșiv* (DLR VIII/3, 825); < cs. *plěšivъ*, bg., srb. *plešiv* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 177).

PLEVILĂ *s.f., arch., bot.* ‘kałkol *Agrostemma githago*’ – 1581: *cea pleavilă rea* (DLR VIII/3, 830); < bg. *plevel* ‘chwast’.

PLIVI *vb., roln.* 1. ‘pleć, plewić’ – 1581: *să plevească de cea pleavilă rea*; 2. ‘pasynkować’ – 1643: [*Via*]... *nice plevită* (DLR VIII/3, 847); < scs. *plěti, plěva* ‘id.’, por. bg. *plevja* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 194). ♦ **plevilă** *s.f., arch.* ‘plewienie’ – 1688: *plevilii* (ib. 830).

PLOCON *s.n.* 1. *arch.* ‘ofiara, dar’ – 1563: *un poclon... lu Dumnezeu*; 2. ‘danina dla Porty tureckiej’ – 1645: *pentru poclon* (DLR VIII/3, 854); < scs. *poklonъ* ‘id.’, por. bg., srb. *poklon* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 151).

PLOCONI *vb., arch.* ‘ofiarować’ – 1563: *Prin credința pocloni Avraam pre Isaak.* (DLR VIII/3, 855); < scs. *pokloniti se* ‘id.’, por. bg. *poklonja* ‘id.’, por. rum. *plocon* (MIHĂILĂ, IMPR. 151).

PLOD *s.n.* 1. *arch.* ‘płodność’ – XVI w.: *mult plod*; 2. ‘plód, owoc’ – ok. 1550: *plod*; 3. ‘plód, nasienie’ – 1563: *Pământul răsări plodul său.*; 4. *s.m.n., arch., pot.* ‘niemowlę’ – 1581: *plod* (DLR VIII/3, 856); < ogśl.: scs. *plodъ* ‘owoc, plód’, bg., srb. *plod* ‘id.’ (DER, 612; PGL, 573; BORYŚ, 446).

PLODI *vb., arch.* ‘płodzić, rodzić się’ – XVI w.: *multu se-au plodit* (DLR VIII/3, 857); < scs. *ploditi* ‘id.’, bg. *plodja* ‘id.’, srb. *ploditi* ‘id.’ (por. SKOK, II/687). ♦ **plodicios,-oasă** *adj., arch.* ‘płodny’ – 1673-86: *oile(...) plodicioase*; **plodiciune** *s.f., arch.* ‘płodność’ – 1645: *plodicunea*; **plodit,-ă** *adj., arch.* ‘płodny’ – XVI w.: *multu plodite*; **ploditor,-oare** *adj., arch., prżen.* ‘płodny’ – 1643: *Biserica... cea ploditoare* (ib.).

PLODNIC,-Ă *adj., arch.* ‘płodny’ – 1645: *plodnică* (DLR VIII/3, 857); < scs. *plodъnъ* ‘id.’, bg. *ploden* ‘id.’, por. rum. *plod*.

PLOSCĂ *s.f.* ‘buklak, manierka’ – 1581: *apă cu o plscă* (DLR VIII/3, 862); < bg. *ploska*, por. srb. *ploska* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 43). ♦ **ploschiță** *s.f., dem.* ‘buklaczek’ – 1690: *ploskicza* por. LM 1280; **ploscuță** *s.f., dem.* ‘id.’ – 1700: *ploscuță* por. ANON. CAR. (ib.).

PLUG *s.n., roln.* 1. ‘pług’ – 1581: *pluguri de boi*; 2. ‘robota przy orce’ – 1642-47: *se brănesc cu plugul*; 3. ‘orka’ – 1634-1653: *vremea plugului*; (DLR VIII/3, 868); < cs. *plugb* ‘id.’, bg, srb. *plug* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 18). ♦ **plugar** *s.m.* ‘rolnik’ – 1581: *plugariul*; **plugări** *vb.* ‘pracować na roli’ – 1563: *să plugărească* < der. rum. *plugar* (ib.).

PLUTĂ *s.f.* ‘tratwa’ – 1682-86: *pluta* (DLR VIII/3, 876); < bg. (*arch., dial.*) *pluta* ‘id.’, por. srb. *pluta* ‘korek’, srb. *plutati* ‘płynąć’, w rum. również w znaczu. ‘korek’ (MIHĂILĂ, IMPR. 57; SKOK, II/686).

POALĂ *s.f.* 1. ‘poła koszuli chłopskiej, spódnica’ – 1574: *poalele veșmintelor lui*; 2. ‘fartuch’ – XVI w.: *pola*; 3. *zazwyczaj pl.* ‘serwetka pod ołtarzyk’ – 1588: *1 poale de icone*; 4. ‘podnóże góry’ – 1645: *poala muntelui*; 5. ‘okapnica’ – 1682-86: *poalele besearicii*; 6. *arch.* ‘zasłona’ – 1688: *poală* (DLR VIII/3, 886); < scs. *pola* ‘poła ubrania’, por. bg. *pola* ‘1. spódnica, 2. poła’ (MIHĂILĂ, IMPR. 64).

POARĂ *s.f., arch., fraz.* ‘wysilać się’ – 1682-86: *ș-am pus poară* (DLR VIII/3, 890), < cs. *pora* ‘sila, przemoc’, por. bg. *opora* (PGL, 628; DER, 613).

POBEDI *vb., arch.* ‘podbić, zwyciężyć’ – XVI w.: *pobedescu, povedi* (DLR VIII/3, 893); < scs. *pobéditi* ‘id.’ (PGL, 582; DER, 614).

POBORNIC *s.m., arch.* ‘wojownik’ – 1682-86: *pobornic* (DLR VIII/3, 893); < cs. *pobornikъ*, bg. *pobornik* ‘id.’.

POCAIANIE *s.f., arch., cerk.* 1. ‘skrucha’ – XVI w.: *pocaanie*, ok. 1580: *pocaiania*; 2. ‘rozgrzeszenie’ – XVI w.: *pocaanie*; 3. ‘pokuta’ – 1640: *1 an pocaanie*, 1675: *pocanie* (DLR VIII/3, 894); < scs. *pokajanije* ‘id.’.

POCĂI *vb. refl., kośc.* ‘spowiadać się’ – XVI w.: *se pocăiască-se* (DLR VIII/3, 895); < scs. *pokajati* ‘pokajać się, żalować’, bg. *pokaja se*, srb. *pokajati se* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 206). ♦

pocăință *s.f., kośc.* 1. ‘skrucha’ – 1550: *vreama de pocăințe*, 2. *arch.* ‘rozgrzeszenie’ – 1574: *pocăință*; **pocăit,-ă** *adj., kośc.* ‘skruszony po spowiedzi’ – 1634-53: *curvă pocăită* (ib.).

POCERPEALĂ *s.f., arch.* ‘czerpak’ – 1581: *pocerpală, pocerpeală* (DLR VIII/3, 897); < scs. *počerpalo*, por. bg. *čerpalo* ‘id.’.

POCINOG *s.n., arch., pot.* ‘początek’ – 1645: *făcînd pocinocu* (DLR VIII/3, 899); < cs. *počítateľ*, por. sln. *počítateľ*, ukr. *počítanok*, srb. *početak* (por. SKOK I/315).

POCROV,-Ă *s.n., arch.* 1. ‘narzuta’ – 1582 por. PO, 2. *kaść*. ‘pokrowiec’ – 1652: *pocroave sfințite*; 3. ‘woalka’ – 1682-86: *Cinstita (...) pocrovului tău* (DLR VIII/3, 908); < scs. *pokrovъ* ‘1. narzuta, 2. dach’, bg. *pokrov* (DER, 614). ♦ **pocroviță** *s.f., arch.* ‘sukno wełniane’ – 1690: *pokrovicză* por. LM 854 (ib.).

POCROVĂȚ *s.n.* 1. *cerk.* ‘pokrowiec’ – 1588: *1 procoveț*, 1680-1700: *pocroveațele* (DLR VIII/3, 909); < cs. *pokrovecъ*, bg. *pokrovec* (por. DER, 614).

POD *s.n.* 1. *arch.* ‘piętro’ – XVI w.: *al-treile pod gios*; 2. ‘strych’ – 1648: *pod*; 3. ‘sufit’ – 1682-86: *podul casii*; 4. ‘pomost’ – 1642-47: *podul* (DLR VIII/3, 910); < scs. *podъ* ‘podest’, por. bg., *pod* ‘1. podłoga, 2. strop’, srb. *pod* ‘1. podłoga, 2. strych’;znacz. rum. *pod* ‘most’ oraz ‘bruk’ rozwinęły się już na gruncie rumuńskim (MIHĂILĂ, IMPR. 37). ♦ **podanie** *s.f.* ‘myto’ – koniec XVII w.: *podeni*; **podet** *s.n., dim.* ‘pomost’ – 1671-77: *podet*; **podî** *vb.*, 1. ‘budować most’ – 1645: *Acolo podea*, 2. ‘brukować’ – 1682-86: *cu scînduri podită*; **podîșor** *s.n., arch.* ‘mostek’ – 1690: *podșor* por. LM 1863; **podușcă** *s.f., arch.* 1. ‘podkop, tunel’ – 1645 *să între cu podușci*; 2. ‘kanal’ – 1645: *podușci* (ib. 914-928).

PODDIACON *s.m., arch., cerk.* ‘sługa kościoła prawosławnego pod bezpośrednim zwierzchnictwem diakona’ – 1640: *poddicolnul* (DLR VIII/3, 916); < cs. *podъdijakonъ* ‘id.’.

PODGORIE *s.f., arch.* ‘podgórze’ – 1581: *podgorie* (DLR VIII/3, 918); < scs. *podъgorije* ‘id.’, bg. *podgorie*, srb. *podgorje* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 27).

PODINĂ *s.f.* ‘podłoga, nawierzchnia’ – 1560-81: *de înleuntrul podinelor* (DLR VIII/3, 920); < srb. *podina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 40).

PODNOJIE *s.f., arch., cerk.* ‘podnózek’ – XVI w.: *podnojia* (DLR VIII/3, 924); < scs. *podъnožije* ‘id.’.

PODOABĂ *s.f.* ‘ozdoba’ – XVI w.: *podoabele* (DLR VIII/3, 924); < scs. *podoba* ‘sposób, stosowność’, cs.(bg.) *podoba* ‘przyzwoitość, umiar’, bg. *podob* ‘sposób’ (DER, 615; MIHĂILĂ, IMPR. 146).

PODOBI *vb. refl., arch.* 1. ‘upodobniać się’ – XVI w.: *cire podobeaste-se*; 2. *arch.* ‘stroić (się)’ – ok. 1550: *ce-și podobește trupul*; 3. ‘uznać godnym’ – XVI w.: *Doamne(...) podobeaste-mă* (DLR VIII/3, 926); < scs. *podobiti se* ‘upodobnić się’, bg. *podobja, podobavam* ‘przystoi, godzi się’.
 ♦ **podobit,-ă** *adj., arch.* ‘ozdobiony’ – 1643: *podobit*; **podobitură** *s.f., arch.* ‘oblicze’ – 1682-86: *podobitură* (ib.).

PODOBIE *s.f., arch.* 1. ‘oblicze’ – XVI w.: *podobiia băseareciei*; 2. *loc. adv.* ‘jak należy’ – 1581: *pre podobie, cu podobie*; 3. *kośc.* ‘intonacja’ – 1682-86: *pre podobii au încheiat* (DLR VIII/3, 926); < scs. *podobije* ‘podobieństwo’, bg. *podobije* ‘id.’, znac. słowiańskie niepotwierdzone w rum, por. rum. *podobi* (DER, 615).

PODOBNIC, -Ă *adj., arch.* ‘podobny’ – XVI w.: *podobnici furetu* (DLR VIII/3, 926); < scs. *podobъnъ* ‘id.’, bg. *podoben* ‘id.’, por. rum. *podobi*.

PODPRI *vb., arch.* ‘zatrzymać’ – 1682-86: *Au podprit marea.* (DLR VIII/3, 927); < cs. *podъprěti* ‘1. wspierać, 2. wstrzymywać’.

PODVIG *s.n., arch.* ‘skrucha’ – 1643: *podvigul său* (DLR VIII/3, 929); < scs. *podvigъ* ‘zmaganie’, bg. *podvig* ‘bohaterski czyn’ (por. DER, 616). ♦ **podvigni** *vb. refl., arch.* ‘pokutować, spowiadać się’ – 1682-86: *să podvignia* (ib.).

POFTĂ *s.f.* 1. ‘żądza’ – XVI w.: *pobta*, 1645: *poftă*, 2. ‘pożądanie’ – XVI w.: *pobtă de trupul*, 3. *arch.* ‘chciwość’ – 1581: *focul pohteei*, 5. *arch.* ‘zaproszenie’ – 1642-47: *pofta*, 4. ‘ochota, apetyt’ – 1689: *Să nu mai slujim pobtelor pîntecelui* < por. rum. *pofti*, cs. *pochotъ* (DER, 616), por. bg. *pobta* (SKOK, I/681).

POFTI *vb.* 1. ‘pożądać’ – XVI w.: *așa pohteaște sufletul mieu*, 1581: *poftestî*; 2. ‘życzyć’ – XVI w.: *Domnul pohteaște pace*; 3. ‘żądać’ – 1642-47: *au poftit crainii*; 4. ‘zapraszać’ – 1682-86: *trimisă de o pofti* (DLR VIII/3, 937); < psl. **pochotěti*, por. scs. *pochotěti* ‘pożądać’, srb. *hojjeti* (por. SKOK, I/681; MIHĂILĂ, IMPR. 206). ♦ **poftală** *s.f., arch.* ‘ochota, pożądanie’ – 1690: *poftală* por. LM; **poftire** *s.f., arch.* ‘żądanie’ – XVI w.: *pobtir[î]*; **poftit¹** *s.n., arch.* ‘żądza’ – XVI w.: *pobta*; **poftit², -ă** *adj.* ‘upragniony, pożądany’ – XVI w.: *mai pobtite*; **poftitor,-oare** *adj.* ‘pożądliwy, łasy’ – 1581: *pobtitoriu*; **poftitură** *s.f.* ‘pożądanie’ – 1560: *pobtitură* (ib. 935-941).

POFTORI *vb., arch.* ‘powtarzać’ – 1642-47: *au poftorit*, 1671-77: *pobtorind cu glas* (DLR VIII/3, 941); < cs. *povtoriti*, bg. *povtorja* ‘id.’. ♦ **poftorit,-ă** *adj., arch.* ‘powtórzony’ – 1694: *multe ori poftorite* (ib.).

POGAN,-Ă *adj., subst., arch.* ‘pogański’ – 1640: *pogăni* (DLR VIII/3, 942); < scs. *poganъ*, por. bg., srb. *pogan* ‘id.’ (SKOK, II/694).

POGON *s.n.* ‘morga’ – 1638: *11 pogoni de țealină* (DLR VIII/3, 946); < cs. *pogonъ* < cs. *pogoniti* ‘powozić wołami’, por. bg. *pogon* ‘miara powierzchni ziemi (ok. 1000 m²), w rum. *pogon* oznaczał początkowo ‘obszar zaorany przez dwa woły w ciągu jednego dnia’, (MIHĂILĂ, IMPR. 27; DER, 617; por. BER, V/425).

POGONI *vb., arch.* ‘przegonić, pogonić’ – 1682-86: *pognind* (DLR VIII/3, 947); < scs. *pogoniti* ‘śledzić, tropić’, por. bg. *pogonja* ‘pogonić’.

POGONICI *s.m.* ‘poganiacz wołów’ – 1682-86: *pogonicii* (DLR VIII/3, 947); < bg. *pogonič*, srb. *pogonič* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 137; BER, V/426).

POGOR *s.n., arch.* ‘zejście’ – 1682-86: *pogorul* (DLR VIII/3, 947); < cs. *pogorъ* ‘w dół’ (PGL, 589).

POGRĂZNI *vb., arch.* ‘zanurzyć (się)’ – XVI w.: *pogrăzîră întru adîncat*, *pogrăzîră*, *posărni-se* (DLR VIII/3, 948); < scs. *pogražiti (se)* ‘id.’, por. srb. *pogružiti* ‘1. zanurzyć, 2. pognębić’.

POGREBANIE *s.f.*, ‘pogrzebanie, pogrzeb’ – 1660-69: *pogrebanie*, 1668: *pobagani* (DLR VIII/3, 948); < scs. *pogřebanije*, bg. *pogrebanie* ‘id.’.

POGREȘI *vb. refl., arch.* ‘pomylić się’ – 1682-86: *s[e] progreșiră* (DLR VIII/3, 948); < scs. *pogrěšiti se*, bg. *pogreša*.

POHFALĂ *s.m., arch.* 1. ‘chwala, sława’ – ok. 1650: *pentru pohvala*, 1682-86: *pofală*; 2. ‘przepych’ – 1642-47: *pohfală* (DLR VIII/4, 949); < scs. *pochvala*, bg. *pohvala* ‘id.’.

POHFĂLI *vb., arch.* ‘ślawić, chwalić’ – 1673: *Pohvăleaste Ierusalime pre Domnul.*, 1688: *pofăluiră* (DLR VIII/4, 949); < scs. *pochvaliti*, bg. *pohvalja* ‘id.’. ♦ **pohvălit,-ă** *adj., arch.* ‘chwalebny, sławetny’ – XVII w.: *pohvălit* (ib., 951).

POHVALENIE *s.f., arch.* ‘chwała, sława’ – 1682-86: *pohfalenii* (DLR VIII/4, 951); < scs. *pochvalenije*, bg. *pohvaljane*.

POIANĂ *s.f.* ‘polana’ – 1642: *poiană de fîn* (DLR VIII/4, 951); < cs. *poljana* ‘id.’, por. bg., srb. *poljana* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 101). ♦ **poieniță** *s.f., dem.* ‘polanka’ – 1650: *poienițele* (ib., 953).

POIAS *s.n., arch., cerk.* ‘pas zakładany przez preota na habit’ – XVII w.: *Un poias de argint* (DLR VIII/4, 952); < scs. *pojasъ*, por. bg., srb. *pojas* ‘pas’.

POIATĂ *s.f.* ‘zagroda dla bydła’ – 1581: *făcu dobitoacelor poieți* (DLR VIII/4, 952); < cs. *pojata* ‘szalas’, bg., srb. *pojata* ‘1. stajnia, 2. szalas’ (DER, 617).

POJAR *s.n., arch., pot.* ‘pożar’ – 1645: *pojar*, 1700: *poșar* por. ANON.CAR. (DLR VIII/4, 955); < cs. *požarъ*, por. bg., srb. *požar* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 54; DER, 617). ♦ **pojări** *vb., arch.* ‘palić’ – XVI w.: *przen. pojeri-se-vor*, 1660-69: *au pojorit iarba* (ib.)

POL *s. sg., slav., arch.* ‘pól’ – 1641: *7 pogone(...) pol* (DLR VIII/4, 958); < scs. *polъ* ‘id.’, bg. *pol* ‘id.’ (DER, 617).

POLATĂ *s.f., arch.* ‘palac’ – 1581: *polate* (DLR VIII/4, 961); < bg. *polata* ‘id.’, por. rum. *palat* < lac. *palatium*.

POLEI *vb.* ‘powlekać *srebrēm, złotem*’ – 1645: *poliesc cu aur*, 1654: *polei cu aur* (DLR VIII/4, 964); < scs. *polijati* ‘polewać’ (por. SKOK, II/310). ♦ **poleit,-ă** *adj.* ‘powlekany’ – 1588: *cu loaze poleite* (ib.).

POLIȚĂ *s.f.* ‘pólka’ – 1700: *poliță* por. ANON.CAR. (DLR VIII/4, 989); < cs. *polica* (*palica*), por. bg., srb. *polica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 38).

POLOG *s.n.* ‘pokos’ – 1673: *pologii* (DLR VIII/4, 993); < bg. *polog* ‘id.’, por. srb. *polog* ‘zastaw’ (MIHĂILĂ, IMPR. 31).

POLOJENIE *s.f., arch.* 1. ‘przedmowa’ – 1560-81: *polojenie*; 2. ‘pamflet’ – 1648: *polojeniia* (DLR VIII/4, 995); < scs. *položēnije* ‘id.’, bg. *položenie* ‘teza, twierdzenie’.

POLONIC *s.n.* ‘chochla’ – 1682-86: *polonicul*, 1700: *polovnic* por. ANON.CAR. (DLR VIII/4, 996); < cs. (*adj.*) *polonikъ* ‘potężny’, bg. *polovnik* ‘kocioł, chochla’ (por. DER, 618).

POLUNOȘTNIȚĂ *s.f., cerk.* ‘msza po północy’ – 1682-86: *polunoștnița*, *polunoșnița*, XVII w.: *Rînduiala pololoștniții* (DLR VIII/4, 998); < cs. *polunoštnica* ‘id.’.

POLZĂ *s.f., arch.* ‘nauka, pożytek’ – 1626: *polzǎ* (DLR VIII/4, 998); < scs. *polъza* ‘korzyść’, bg. *polъza* ‘id.’ (BER, V/497).

POLZUI *vb., arch.* 1. *refl.* ‘naradzić się’ – 1643: *sǎ poldzuirǎ toți*; 2. ‘czerpać pożytek’ – 1682-86: *sǎ sǎ poldzuiascǎ din viațǎ* (DLR VIII/4, 998); < scs. *polъzevati*, *-zujǎ* ‘korzystać’, por. bg. *polzuvam* ‘id.’, por. rum. *polzǎ* (DER, 619). ♦ **polzuiņǎ** *s.f., arch.* ‘pożytek, nauka’ – 1682-86: *multǎ polzuiņǎ*; **polzuire** id. (ib.).

POMAZANIE *s.f., arch., kość.* ‘namaszczenie’ – XVI w.: *cu untura pomazǎnii* (DLR VIII/4, 1002); < scs. *pomazǎnije* ‘id.’, por. srb. *pomazanje* ‘id.’.

POMĂZANIC *s.m., arch., kość.* ‘namaszczoney, pomazaniec’ – XVI w.: *pomazǎnicul* (DLR VIII/4, 1003); < scs. *pomazǎnъnikъ*, srb. *pomazǎnik*, bg. *pomazǎnik* ‘id.’.

POMĂZUI *vb., arch., kość.* ‘namaszczać, chrzcić’ – XVI w.: *pomăzuitu-te-au*; 2. ‘święcić’ – 1563: *pomăzui cuvinte* (DLR VIII/4, 1003); < scs. *pomazǎti* ‘namaszczać’, bg. *pomazvam* (DER, 619). ♦ **pomăzuire** *s.f., arch.* ‘namaszczenie’ – 1673-86: *pomăzuire*; **pomăzuito** *s.m., arch.* ‘osoba, która wyświęca’ – 1563: *pomăzuito* (ib.).

POMELNIC *s.n.* 1. ‘lista żywych, umarłych, fundatorów kościoła czytana podczas nabożeństwa’ – 1673-86: *pomenicul*; 2. *arch., prawd.* ‘grób’ – 1682-86: *pomeanic* (DLR VIII/4, 1004); < cs. *poměnnikъ*, por. bg. *pomenik* ‘id.’.

POMENI *vb.* 1. ‘wspominać’ – XVI w.: *pomeaneiu dzilele*, *pomenindu*; 2. ‘wzmiankować, wspominać’ – XVI w.: *pomeni-voi numele lor*; 3. ‘wspominać w modlitwie podczas mszy’ – 1640: *sǎ mă pomescǎ*; 4. *arch.* ‘nazywać’ – 1678: *Mathei marea Galileiului pomeneaste* (DLR VIII/4, 1007); < scs. *pomenǎti* ‘wspominać’, bg. *pomena* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146). ♦ **pomanǎ** *s.f.* 1. *arch.* ‘wspomnienie’ – XVI w.: *pomeana*; 2. ‘jałmużna’ – 1571: *datǎ pomeanǎ besearceci*; 3. *cerk.* ‘parastas, nabożeństwo odprawiane za zmarłych’ – ok. 1580: *pomeanǎ*; 4.

‘stypa’ – 1690: *pomana* por. LM 821; **pomenire** *s.f.* ‘wspomnienie’ – 1581: *pomenirea*, 2. ‘wzmianka’ – 1633: *pomenirea*, 3. *cerk.* ‘wypominki’ – 1581: *pomenirea sfinților*; **pomenitor,-oare** *s.m., arch.* 1. *synt.* ‘oszczerca’ – 1581: *pomenitoriul de rău*, 2. ‘kronikarz’ – 1688: *Abiluth pomenitoriu*, 3. *s.f.* ‘pamięć’ – 1700: *pomenitoare* por. ANON CAR.; **pomenitură** *s.f., arch.* ‘przypomnienie, wspomnienie’ – 1700: *pomenitură* por. ANON CAR. (ib.).

POMINOC *s.n., arch.* ‘ofiara, dar’ – 1643: *dusură(...)* *pominoc preutului* (DLR VIII/4, 1010); < cs. *pominěk* ‘id.’. ♦ **pominoci** *vb. refl., arch.* ‘poświęcić się’ – 1682-86: *s-au pominocit* (ib.).

POMOST *s.n., arch.* ‘nasyt’ – 1700 por. ANON CAR. (DLR VIII/4, 1013); < cs. *pomostb* ‘posadzka’ (PGL, 619; SKOK, II/459). ♦ **pomostină** *s.f., arch.* ‘posadzka’ – 1682-86: *pomostină de aur* (ib.).

PONOS *s.n.* 1. *arch.* ‘obmowa, oszczerstwo’ – 1581: *ponos*; 2. ‘oszczerczy przydomek’ – 1620: *Avea ponos că e blaznă și fricos.*; 3. ‘skarga’ – 1690: *ponasz* por. LM, 1944; 4. *pot.* ‘przykra konsekwencja czynów’ – 1691: *ponos* (DLR VIII/4, 1024); < scs. *ponosb* ‘1. hańba, zniewaga, 2. wstyd’, bg. *ponos* ‘id.’ por. srb. *ponos* ‘chluba, godność’, pol. *ponośny* ‘haniebny’, (SKOK, II/513; DER 620; MIHĂILĂ, IMPR. 167). ♦ **ponosit,-ă** *adj., arch.* 1. ‘zawstydzony’ – pocz. XVI w.: *ponosiți*, 2. ‘zużyty, znoszony’ – 1673: *haina ponosîti* < der. rum. *ponosi* (ib.).

PONOȘENIE *s.f., arch.* ‘oszczerstwo’ – XVI w.: *ponoșenia* (DLR VIII/4, 1027); < scs. *ponoșenije* ‘id.’.

POPĂ *s.m., pot., cerk.* ‘pop’ – 1581: *pop Iane și popa Mihai* (DLR VIII/4, 1034); < za pośr słow. scs. *popb*, bg. *pop* ‘id.’ z gr. (MIHĂILĂ, IMPR. 146; MIHĂESCU, 186). ♦ **popesc,-ească** *adj., pot.* ‘popowy’ – 1652: *slujba popescă*; **popeste** *adv.* ‘jak pop’ – 1682-86: *popete*; **popi** *vb., pot.* 1. ‘wyświęcać na popa’ – 1682-86: *vrînd să-l popască*, 2. *arch.* ‘wypełniać funkcję kapłanki’ – 1682-86: *popînd ea la aceia*; **popie** *s.f., pot.* ‘popostwo’ – 1640: *popie* (ib.).

POPISTRI *vb., arch.* ‘spryskać’ – 1645: *cu sîngele acelora popistri zîdurile* (DLR VIII/4, 1040); < por. bg. *popostrja* ‘ubarwiać’.

POPRI *vb., arch.* ‘sekwestrować, zajmować siłą’ – 1671-77: *Pe boieri(...) i-au poprit în tabară.* (DLR VIII/4, 1050); < por. rum. *a opri* ‘1. zatrzymywać’, cs. *popřeti* ‘1. podpieać, 2. przę. hamować, powstrzymywać’, por. srb. *popreti* ‘zniszczyć, zrujnować’ (por. DER, 621).

PORECLĂ *s.f.* ‘przydomek, przezwisko’ – 1581: *poreclă* (DLR VIII/4, 1062); < cs. *poreklo* ‘imię rodowe, przydomek’, por. bg. *poreklo* ‘przezwisko, przydomek’, srb. *poreklo* ‘pochodzenie’ (MIHĂILĂ, IMPR. 167). ♦ **porecli** *vb.* 1. *arch.* ‘nazywać’ – 1574: *Vor porecli numele vostru;* 2. *arch.* ‘zartować z kogoś’ – 1581: *Să nu porecliți voiei lu Dumnezeu;* 3. ‘przezywać’ – 1642-47: *l-au poreclit(...) Lăcustă Vodă;* 3. *arch.* ‘oskarżać’ – 1682-86: *o poreclesc de un păcat* (ib.).

PORNI *vb.* 1. ‘wyruszać’ – 1581: *se porni;* 2. ‘rozpętywać (się)’ – 1620: *au pornit ploii;* 3. ‘przewracać się’ – 1671-77: *să pornesc;* 4. ‘podzegać, buntować’ – 1682-86: *porni pre [i]mperatul;* 5. ‘rozpoczynać’ – 1682-86: *pornitu-au;* 6. ‘trysnąć’ – 1682-86: *porniră lacrăme mestecaț cu bucurie* (DLR VIII/4, 1066); < srb. *pognati, pornati* ‘pognać, popędzić’ (SKOK, I/575). ♦ **porneală** *s.f., arch.* ‘zapal, poryw’ – 1682-86: *pornealele;* 2. ‘wrogość’ – 1682-86: *porneala;* **pornire** *s.f.* 1. ‘wrogość’ – 1581: *cu pornire;* 2. ‘wymarsz’ – 1688: *pornirea norodulu;* **pornitor,-oare** *adj., arch.* ‘wzburzony, rozpętaný o zjawiskach naturalnych’ – 1688: *apă pornitoare* (ib.).

PORUNCI *vb.* 1. ‘rozkazać, zarządzić’ – XVI w.: *Sfânta leage porîncit-au;* 1581: *porunci;* 1620: *poronciia;* 2. *arch.* ‘przeznaczyć’ – 1643L *ne porunci;* 3. *arch.* ‘obwieścić’ – 1688: *a porunci* por. BIBLIA 1688 (DLR VIII/4, 1095); < scs. *porăciti* ‘polecić’ por., bg. *porăca* ‘1. powierzyć, 2. polecić, 3. zarządzić’, srb. *poručiti* ‘polecić’ (MIHĂILĂ, IMPR. 209). ♦ **poruncă** *s.f.* ‘rozkaz’ – 1580: *porăncea;* 1642-47: *poronca;* 1648: *poruncă;* 2. *zvlaszcză pl.* ‘przykazanie’ – 1581: *porîncile, poruncele;* **porunceală** *s.f., arch.* ‘przykazanie’ – 1560: *porîncealele;* **poruncită** *s.f., arch.* ‘rozkaz’ – XVI w.: *Voinicii porînciteei lor;* 2. ‘przykazanie’ – XVI w.: *porîncită;* 1577: *porîncita;* 1581: *poruncitele* (ib.).

POSADĂ *s.f., arch.* ‘posterunek graniczny’ – 1674: *la posad[ă], în starja vămii* (DLR VIII/4, 1098); < cs. *posada* ‘siedziba’, por. srb. *posada* ‘załoga, garnizon’, por. ogł. **posaditi* ‘sadzić, posadzić’ (DER, 623; BORYŚ, 465; por. SKOK, III/185.).

POSADNIC *s.m., arch.* ‘dygnitarz wojskowy prawd. urzędujący na posterunku granicznym’ – 1680: *locul posadnicilor* (DLR VIII/4, 1098); < cs. *posadník* (por. PGL, 632; SKOK, III/185).

POSADNICĂ *s.f., arch.* ‘nałożnica’ – II poł. XVII w: *te culca tu cu posadnicile* (DLR VIII/4, 1098); < cs. *posadnica* ‘id.’ (por. PGL, 632; SKOK, III/185). ♦ **poslanică** *s.f., arch.* ‘nałożnica’ – 1645: *poslanică* por. rum. *posadnică* (ib. 1102).

POSĂDI *vb., arch.* ‘usadowić (się)’ – 1673-86: *să-l posădească* (DLR VIII/4, 1098); < scs. *posaditi* ‘id.’, srb. *posaditi se* ‘id.’ (DER, 623).

POSLANIC *s.m., arch.* ‘posłannik’ – 1645: *poslanici* (DLR VIII/4, 1102); < cs. *poslanik* ‘id.’, bg. *poslanik* ‘id.’ (DER, 624).

POSLANIE *s.f., arch., kość.* ‘list, przesłanie’ – 1560-81: *poslanie* (DLR VIII/4, 1102); < scs. *pos(ʋ)lanije* ‘id.’, bg. *poslanie*.

POSLEDE *s., arch., loc. adj.* ‘zwykły’ – 1682-86: *de poslede* (DLR VIII/4, 1103); < scs. *poslědъ, poslědi* ‘później, potem’, por. bg. *posled*, por. rum. *posleade* ‘ostatni’ (BER, V/540).

POSLEDUI *vb., 1. arch.* ‘trzymać się wytycznych, postępować dokładnie’ – 1563: *să poseduiți*; 2. ‘zestawiać, kolacjonować’ – 1648: *a-l posedui* (DLR VIII/4, 1103); < scs. *poslědovati* ‘pójść za kimś’, por. bg. *posledja* ‘id.’, por. rum. *poslede*.

POSLUȘANIE *s.f., arch.* 1. ‘służba we dworach bojarskich lub monasterach’ – 1630: *poslușania*; 2. ‘zezwoleńie’ – 1632: *poslușaniia patrirbului*; 3. ‘posłuch’ – 1643: *poslușania*; 4. *kość.* ‘posługa’ – 1688: *slujba poslușeniei* (DLR VIII/4, 1103); < scs. *poslușanije* ‘słuchanie, posłuch’, bg. *poslușanie* ‘posłuszeństwo’.

POSLUȘI *vb., arch.* ‘służyć’ – 1645: *eu să-ți poslușesc* (DLR VIII/4, 1104), < scs. *poslușati* ‘być posłusznym, słuchać’, bg. *poslușam* (DER, 624). ♦ **poslușire** *s.f., arch.* ‘służba’ – 1688: *poslușire*; **poslușitor,-oare** *s.m., adj.* ‘służący’ – 1688: *duburi poslușitoare* (ib.).

POSLUȘNIC *s.m., arch.* ‘sługa klasztorny lub bojarski’ – 1645: *porunci poslușnicilor* (DLR VIII/4, 1104), < scs. *poslușnik* ‘posłuszny’, bg. *poslușnik* ‘nowicjusz w (klasztorze)’ (DER, 624).

POSMAG *s.m., arch., kulin.* ‘kruszonka’ – *posmagi*; 2. ‘suchar’ – 1682-86: *posmagi 2 bucați* (DLR VIII/4, 1104); < cs. *posmagb* ‘chleb, suchar’, srb. *posmag* (SKOK, III/14).

POST *s.n., rel.* 1. ‘post’ – XVI w.: *postul*; 2. ‘okres postu’ – 1640: *tot postul* (DLR VIII/4, 1110); < scs. *postb* ‘id.’, bg., srb. *post* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

POSTAV *s.n., włók.* ‘sukno’ – 1645: *postav*; 2. ‘wyroby sukiennicze’ – 1680: *postavuri* (DLR VIII/4, 1112); < bg., srb. *postav* ‘plótno, sukno’ (MIHĂILĂ, IMPR. 35). ♦ **postăvar** *s.m.* ‘sukiennik’ – 1695: *postăvarii* (ib.).

POSTELNIC *s.m.* 1. *arch.* ‘marszałek dworu’ – 1559: *postelnicul*, 1563: *postelnicul împăratului*; 2. tytuł dworski’ – 1642-47: *Postelnic mare* (DLR VIII/4, 1114); < cs. *postelnicb* (PGL, 638). ♦ **postelnicel** *s.m.* ‘żołnierz pod komendą postelnika’ – 1645: *postelnicei*; **postelnicie** *s.f.* ‘urząd postelnika’ – 1671-77: *postelnicie* por. M.COSTIN (ib.).

POSTI *vb.* ‘pościć’ – XVI w.: *mi-amu postitu* (DLR VIII/4, 1116); < scs. *postiti* (*se*) ‘id.’, bg. *postja* ‘id.’. ♦ **postire** *s.f., arch.* ‘poszczenie’ – 1581: *postirea*; **postitor,-oare** *adj.* ‘postny’ – 1563: *postitoriu*, subst. 1581: *postitori*; **postitură** *s.f., arch.* ‘poszczenie’ – 1581: *postitura* (ib.).

POSTÎMPI *vb., arch.* ‘przystąpić, zbliżyć się’ – XVI w.: *Postâmpîți cătr-ănsu*, 1574: *postîmpiră*, 1577: *postîmpîți*; 2. ‘odstąpić, odejść’ – XVI w.: *nu ostâmpi* (DLR VIII/4, 1117); < cs. *postapiti* ‘postępować’, bg. *postъlja* ‘id.’.

POSTNIC,-Ă *adj.*, ‘postny’ – ok. 1550: subst. *postnicii mei, fericăți de posnicii* (DLR VIII/4, 1118); < scs. (*s.*) *postnikb* ‘pustelnik’, bg. *postnik* ‘id.’ (DER, 624).

POSTRIG *s., arch.* 1. ‘ceremonia wstąpienia do zakonu’ – 1682-86: *postrig*; 2. ‘zakon, stan zakonniczy’ – 1640: *postrigul* (DLR VIII/4, 1119); < cs. *postrigb* ‘postrzyżyny’, por. srb. *postriznik* ‘mnich’ (DER, 625). ♦ **postrigaș** *s.m.* ‘zakonnik’ - 1640: *postrigașii*; **postrigi** *vb. refl., arch.* ‘wstąpić do zakonu’ – 1640: *se vor postrigi* (ib.).

POTCOAVĂ *s.f.* ‘konstrukcja w formie podkowy’ – 1688: *potcoava de aur* (DLR VIII/4, 1132); < ogśl.: bg. *podkova* ‘podkowa’, srb. *potkova* ‘id.’, por. pol. *podkowa*, ros. *podkova* (MIHĂILĂ, IMPR. 52). ♦ **potcovi** *vb.* ‘podkuwać’ – 1642-47: *să-și potcovească caii* (ib.).

POTECĂ *s.f.* ‘ścieżka, *arch.* przejście’ – 1563: *Poteca Păcăleanului*, 1671-77: *potica Oituzului* (DLR VIII/4, 1134); < bg. *пѳтека* ‘ścieżka’ (MIHĂILĂ, IMPR. 103).

POTICNI *vb.* 1. ‘poświadczać’ – XVI w.: *a me poticni*; 2. ‘potknać (się)’ – 1581: *nu se va poticni* (DLR VIII/4, 1141); < scs. *potbknąti (se)* ‘potknać się’ (PGL, 646; DER, 626). ♦

poticneală *s.f.* ‘potknięcie’ – 1563: *poticneală*; **poticnitură** *s.f., arch.* 1. *synt.* ‘trudność’ – 1563: *piatră de poticnitură*; 2. ‘potknięcie’ – 1673: *poticniture* (ib.).

POTIR *s.n.* ‘kielich’ – 1588: *1 potir d-argintu* (DLR VIII/4, 1142); < za pośr. słow. scs. *potirъ* z gr. *ποτήριον* (MIHĂESCU, 95).

POTOC *s.n.* ‘potok’ – 1700: *potoc* por. ANON. CAR. (DLR VIII/4, 1147); < scs. *потокъ* ‘id.’, por. bg., srb. *potok* ‘id.’.

POTOP *s.n.* 1. *bibl.* ‘potop’ – XVI w.: *potopu*; 2. ‘klęska (żywiolowa)’ – 1650: *potop* (DLR VIII/4, 1150); < scs. *потопъ* ‘id.’ por. bg., srb. *потоп* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 104).

POTOPI *vb.* 1. ‘zniszczyć, unicestwić’ – XVI w.: *Potopeaște, Doamne.*; 2. *pot.* ‘topić (się), zalewać’ – 1577: *potopi* (DLR VIII/4, 1151); < scs. *потопити* ‘id.’, por. bg. *potopjam*, srb. *potopiti* (MIHĂILĂ, IMPR. 195). ♦ **potopire** *s.f.* 1. ‘powódź’ – XVI w.: *cuventele potopirilor*; 2. ‘zniszczenie’ – 1581: *potopirea*; **potopit,-ă** *adj.* ‘zatopiony’ – 1559-60: *potopit* por. SCL 1974, 153 (ib.).

POTREBI *vb.* 1. *arch.* ‘zniszczyć (się)’ – XVI w.: *potribi-se-vor, potrebescu-se*; 2. ‘święcić’ – 1581: *să-l potrebască* (DLR VIII/4, 1153); < scs. *potřebiti* ‘id.’.

POTRIVĂ *adv.* 1. *arch.* ‘przeciw’ – 1560-81: *potrivă luptînd legiei*; 2. *loc. adv.* ‘podobnie jak’ – 1673: *de potrivă* (DLR VIII/4, 1154); < scs. *protivo*, por. bg., *protiva*, srb. *protiv* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 217). ♦ **potrivăda** *vb., arch.* ‘wynagradzać’ – XVI w.: *au potrivădat*; **potrivi** *vb. refl., arch.* ‘sprzeciwiać się’ – XVI w.: *se potriveaște dereapteei tale*; 2. *refl.* ‘dostosowywać się’ – 1620: *se potrivi sfatului șarpelui*; 3. ‘przypominać, być podobnym’ – 1645: *să potrivască faptele cu cuvintele*; **potrivnic¹,-ă** *adj., arch.* ‘upodobniający’ – 1660-69: *potrivnici lor* (ib.); **împotrivă** 1. *prep.* ‘wobec’ – 1577: *împotriva feateei*; 2. *adv.* ‘na przeciw’ – XVI w.: *împotrivă*; 3. *prep.* ‘według’ – 1574: *împotriva sileei lui* (DLR II/1, 516).

POTRIVNIC,-Ă *s.m.f.* ‘przeciwnik’ – XVI w.: *protivnicul numelui tau* (DLR VIII/4, 1159); < scs. *protivnikъ* ‘id.’, por. bg., srb. *protivnik* ‘id.’. ♦ **potrivnicie** *s.f., arch.* 2. ‘sprzeciw’ – 1560-81: *protivniciile*, 2. ‘przymus’ – 1652: *protivnicie* (ib.).

POUCENIE *s.f., rel.* ‘nauka’ – 1671-77: *pauceniile*; 1682-86: *poucenie* (DLR VIII/4, 1163); < scs. *poučenije* ‘pouczenie, wskazówka’, bg. *poučenie*.

POVARĂ *s.f.* 1. ‘ładunek, juk’ – 1648: *cu multă pagubă nu numai a povăriei*, 1673: *poghoară*; 2. ‘jedn. miary wagi’ – ok. XVII: *o jum[ă]tate de povar[ă]* (DLR VIII/4, 1163); < por. cs. *podъvora* ‘nosze’ (por. SKOK III/487; DER,627) .

POVARNĂ *s.f.* ‘gorzelnia’ – 1588: *povoarne* (DLR VIII/4, 1165); < bg. *povarnja* (DLR 1165), cs. *povarňija* ‘kuchnia’, por. bg. *povarnica* ‘id.’, bg. *varja rakia* ‘warzyć wódkę’ (DER, 627; por. SKOK, III/623).

POVELENIE *s.f., arch.* ‘polecenie’ – XVI w.: *poveleaniia*, 1580: *povelienia* (DLR VIII/4, 1169); < scs. *povelénije* ‘id.’, bg. *povelenie*.

POVELI *vb., arch.* ‘polecieć’ – XVI w.: *ace[la] povelii* (DLR VIII/4, 1169); < scs. *povelěti* ‘id.’, bg. *povelja*. ♦ **povelire** *s.f., arch.* ‘polecenie’ – XVI w.: *povelire*; **povelit** *s.n., arch.* ‘rozkaz’ – XVI w.: *povelit* (ib.).

POVESTE *s.f.* 1. ‘wydarzenie’ – 1581: *poveștile*; 2. ‘opowieść’ – 1600-1650: *poveastea*, 1620: *povestile*; 3. *arch.* ‘kazanie’ – 1560-81: *poveste*; 4. ‘żywot’ – 1600-1650: *povestea lui Adam și Eva*; 5. ‘kronika’ – 1642-47: *povestea țărilor*; 6. ‘bujda’ – 1643: *ție visuri și povești deșarte* (DLR VIII/4, 1170); < scs. *pověsto* ‘opowieść’, bg., srb. *povest* ‘dzieje, historia’ (MIHĂILĂ, IMPR. 150). ♦ **povestui** *vb., arch.* ‘wskazywać’ – 1560-81: *povestui*, 2. *koś.* ‘wygłaszać kazanie’ – 1560-81: *povestuim* (ib. 1174).

POVINUI *vb. refl., arch.* ‘być posłusznym’ – 1563: *Povinuți-vă lu Dumnezeu.* (DLR VIII/4, 1175); < scs. *povinovati* ‘id.’, bg. *povinuвам se* ‘id.’.

POVOD *s.n., loc. adv.* ‘w powodzie o koniach’ – 1673-86: *în pobod* (DLR VIII/4, 1177); < cs. *povodъ* ‘cugle, wędzidło’, por. srb. *povod* ‘1.lejce, 2.(powod) koń’ (PGL, 585; por. SKOK III/580). ♦ **povodnic** *s.m.* ‘powod (koń)’ – 1642-47: *pobodnic* (ib.).

PRAF *s.n.* 1. ‘pył’ – XVI w.: *prabul*; 2. ‘proch’ – 1620: *prabul cel de pușcă*, 1645: *pravul pietrii* (DLR VIII/4, 1191); < scs. *prachъ* ‘proch, pył’, por. bg., srb. *prab* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 99).

◆ **prăfos,-oasă** *adj.* ‘zakurzony’ – 1688: *Turnul... cel prăbos* (ib. 1213)

PRAG *s.n.* 1. ‘próg’ – 1563: *stătu spre prag*; 2. *przen.* ‘granica’ – 1673: *la prag de moarte*; 3. *arch.* ‘podpora, podwalina mostu’ – 1671-77: *pragurile în apă* (DLR VIII/4, 1194); < pldsl.: scs. *pragъ* ‘próg’, por. bg., srb. *prag* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 36).

PRAPUR *s.m.* 1. ‘proporzec’ – 1671-77: *prapure*; 2. *pot.* ‘otrzewna’ – 1688: *praporul ficatului* (DLR VIII/4, 1200); < cs. *praporъ* ‘id.’, bg. *praporъ* ‘id.’ (PGL, 658; MIHĂILĂ, IMPR. 146; por. DER, 629).

PRAȘTIE *s.f.* ‘proca’ – 1688: *praștia* (DLR VIII/4, 1201); < cs. *prašta* ‘id.’, bg. dial. *prašta*, por. srb. *praća* (por. PGL, 659; MIHĂILĂ, IMPR. 140). ◆ **prăștia** *vb., arch., przen.* ‘rozpraszać’ – 1688: *vei prăștia*; **prăștiaș** *s.m., arch.* ‘strzelający z procy’ – 1645: *2000 prăștiași* (ib. 1231).

PRAVĂȚ *s.m., arch.* 1. ‘cel’ – 1673-86: *pravăț*; 2. ‘punkt obserwacyjny’ – 1682-86: *pravăț*; 3. *s.n.* ‘poradnik’ – 1682-86: *pravățul lui popa* (DLR VIII/4, 1202); < cs. *pravъць* ‘prosta droga’, srb. *pravac* ‘kierunek, dążenie’ (DER, 630).

PRAVEDNIC *s.m., adj.* ‘prawy człowiek’ – XVI w.: *calea pravednicilor* (DLR VIII/4, 1203); < scs. *pravъдникъ* ‘id.’ bg., srb. *pravednik* ‘id.’.

PRAVILĂ *s.f.* 1. ‘kodeks’ – 1563: *pravila*, 1660-69: *se cad praviei*; 2. ‘prawo, uchwała’ – 1581: *a pravilei(...) socotință*; 3. *arch.* ‘prawo natury’ – 1645: *pravila* (DLR VIII/4, 1203); < scs. *pravilo* ‘reguła, prawo kościelne’, bg., srb. *pravilo* ‘reguła, przepis’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148).

PRAVOSLAVIE *s.f., arch.* ‘prawosławie’ – 1620: *pravoslavie* (DLR VIII/4, 1205); < cs. *pravoslavije* ‘id.’, bg. *pravoslavie* ‘id.’.

PRAVOSLAVNIC, -Ă *adj.* ‘prawosławny’ – 1640: *pravoslavnicii creștini* (DLR VIII/4, 1205); < cs. *pravoslavънь* ‘id.’, por. bg. *pravoslaven* ‘id.’.

PRAZ *s.m., bot.* ‘por *Allium porrum*’ – 1673-86: *prajii*, 1688: *prazul*, 1700: *praș* (DLR VIII/4, 1207); < cs. *prazъ* ‘id.’, bg. *praz*, por. srb. *pras* ‘id.’.

PRAZNIC *s.n.* 1. ‘dzień świąteczny’ – XVI w.: *dzi a praznicului vostru*, 1633: *prazdnic*, 1688: *praznec*; 2. ‘uczta’ – 1688: *praznic*; 3. ‘stypa’ – 1634-53: por. PRAV. (DLR VIII/4, 1207); < scs. *prazdnikъ*, *praznikъ* ‘święto’, por. bg., srb. *praznik* ‘id.’ (MIHAILĂ, IMPR. 146). ♦ **prăznicean** *s.m., arch.* ‘osoba przestrzegająca świąt’ – 1682-86: *prăznicean*; **prăznicesc,-ească** *adj., arch.* ‘święteczny’ – 1682-86: *prăznicesții citenii* (ib. 1237).

PRĂJI *vb.* ‘smażyć, *rel.* torturować ogniem’ – 1581: *era prăjit* (DLR VIII/4, 1215); < cs. *pražiti* ‘smażyć’, bg. *praža*, por. pol. *prażyć* (MIHAILA, IMPR. 196).

PRĂJINĂ *s.f.* ‘tyka, żerdź, drag’ – 1682-86: *prăjini* (DLR VIII/4, 1216); < bg. *prъžina* ‘id.’ (DER,629).

PRĂMÎNDI *vb., arch.* 1. ‘przebywać, zamieszkiwać’ – XVI w.: *prămîndește*; 2. ‘przesyłać’ – XVI w.: *prēmîndește* (DLR VIII/4, 1219); < scs. *prēmuditi* ‘poczekać, zwlekać’ (SKOK, II/475).

PRĂMRAC *s., arch.* ‘ciemność’ – XVI w.: *prămac* (DLR VIII/4, 1219); < scs. *primrakъ* ‘ciemność, mrok’, bg. *promrak* ‘id.’.

PRĂPASTIE *s.f.* 1. ‘przepaść’ – XVI w.: *propastile*, 1643: *prăpaste*; 2. *arch., pot.* ‘głębina’ – XVI w.: *prăpăștii* (DLR VIII/4, 1219); < scs. *propastъ* ‘przepaść’, bg., srb. *propast* ‘id.’ (MIHAILĂ, IMPR. 102). ♦ **prăpăstene** *s.f., arch.* ‘przepaść’ – 1560-81: *prăpăstene* (ib. 1225).

PRĂPĂDI *vb.* 1. ‘przepaść, zapaść się’ – XVI w.: *prăpădi-se în pămîntu*; 2. *refl.* ‘ginać, umrzeć’ – 1682-86: *s-au prăpădit* (DLR VIII/4, 1222); < cs. *propasti*, *-pada* ‘przepaść, zginać’, por. bg. *propadam*, srb. *propasti* ‘id.’ (PGL, 702; DER, 629; MIHAILĂ, IMPR. 200). ♦ **prăpăd** *s.n.* ‘spustoszenie’ – 1563: *loc de prăpad*; **prăpădenie** *s.f., arch., pot.* ‘id.’ – 1682-86: *prăpădenie*; **prăpădere** *s.f., arch.* ‘przepaść’ por. *prăpastie* – XVI w.: *prăpădere*; **prăpăditură** *s.f., arch.* ‘śmierć, wyginięcie’ – 1682-86: *prăpăditura Sodomilor* (ib.1221-25).

PRĂSI *vb. refl.* ‘rozmnażać się (o zwierzętach)’ – 1640: *den gadine a se prăsi* (DLR VIII/4, 1227); < bg. *prasi se* ‘prosić się (rodzić się o prosiętach), srb. *prasiti se* ‘id.’ (MIHAILĂ, IMPR. 194). ♦ **prăseală** *s.f., arch.* ‘mnóstwo’ – 1688: *prăseala de lăcuste*; **prăsilă** *s.f.* ‘rozwód, rozmnażanie’ – 1673: *prăsilă*, 2. ‘młode (zwierzę)’ – 1696: *prăsilă*; **prăsit,-ă** *adj., arch.* ‘który

dopiero co się rozmonożył’ – 1682-86: *vitele ceale prăsite*; **prăsitură** *s.f., arch.* 1. ‘samica’ – 1673-86: *prăsturile*, 2. ‘młode (zwierzę)’ – 1690: *proszitura* por. LM 725 (ib.).

PRĂVAL *s.n., geogr.* ‘depresja, zapadlisko’ – 1579: *Privalul Manev* (DLR VIII/4, 1232); < por. bg. *preval* ‘szczyt, grzbiet’, bg. *provala* ‘niepowodzenie, upadek’, ros. *proval* ‘zapadlisko’, rum. *prăvăli* (DER, 630).

PRĂVĂLI *vb.* 1. ‘walić (się), zwalić (się)’ – 1550: *ar prăvăli o piatră*, 1581: *privăli piatră*; 2. *pot.* ‘powalić (w walce)’ – 1645: *i-au fost prăvălind* (DLR VIII/4, 1233); < bg. *provalja (se)* ‘zwalić się’, por. cs. *provaliti (sa)* ‘zrzucić, strącić’. (MIHĂILĂ, IMPR. 199).

PRĂZNUI *vb., arch. pot.* ‘świętować’ – 1581: *Trei praznice prăznuia iudeii.*, 1640: *să o parznuiască robii* (DLR VIII/4, 1237); < scs. *prazdnovati, praznovati*, bg. *praznuvam*, srb. *praznovati* ‘1. świętować, 2. próżnować’. ♦ **prăznuire** *s.f., arch., pot.* ‘świętowanie’ – 1581: *prăznuirea*, 1633: *prăzdnuire*; **prăznuitor** *adj., subst.* ‘stypa’ – XVI w.: *prăznuitoriu* (ib.).

PREA *adv.* 1. ‘zbyt, za’ – 1581: *prea amărîm*; 2. *arch.* ‘bardzo’ – 1581: *prea cu cuviință* (DLR VIII/4, 1239); < prefiks scs. *prě-* (MIHĂILĂ, IMPR. 212). ♦ **preabirui** *vb., arch.* ‘zwycięzać’ – 1563: *praebirnim* < wg cs. *prěpoběditi* ‘id.’; **preablogoslovi** *vb., arch.* ‘poblogosławić’ – XVI w.: *preabl[ago]s[lo]viți* < por. cs. *prěblagosloviti* ‘id.’; **preablogoslovit,-ă** *adj., arch.* ‘poblogosławiony’ – 1581: *preablogoslovita* ‘id.’; **preabucura** *vb. refl.* ‘cieszyć się’ – XVI w.: *preabucurați-vă* < rum. *prea + bucura*; **preabun,-ă** *adj., arch., rel.* ‘wszechmiłosierny’ – 1688: *preabun(...)* *Dumnezeu* < wg scs. *prědobrŭ* ‘przedobry’; **preacălcător,-oare** *adj., arch.* ‘przestępczy’ – XVI w.: *preacălcătoriu* < wg scs. *prěstapŭnikŭ* ‘przestępca’; **preacinstit,-ă** *adj., arch., pot.* ‘przezacny’ – 1581: *preacinstită(...)* *taină* < wg scs. *prěčŭstŭnŭ* ‘przeuczciwy’; **preaciudat,-ă** *adj., arch.* ‘boski’ – 1581: *preaciudată a sa taină* < wg cs. *prěčudŭnŭ* ‘id.’; **preacînta** *vb., arch.* ‘wysławiać’ – 1581: *preacîntăm slava ta*, wg scs. *prěpěti* ‘id.’; **preacîntat,-ă** *adj., arch.* ‘wychwalony’ – XVI w.: *preacîntatu* < por. cs. *prěpěť* ‘id.’; **preacumpăra** *vb., arch.* ‘splacać’ – 1581: *să fie preacumpărată* < wg cs. *prěkupiti* ‘id.’; **preacurat,-ă** *adj., rel.* ‘przezczysty’ – 1581: *trup preacurat al Domnului* < wg scs. *prěčŭstŭ* ‘id.’; **preacurător,-oare** *adj., arch.* ‘wartki’ – 1581: *ape(...)* *preacurătoare* < wg cs. *prětočŭvŭnŭ* ‘id.’; **preacurvar** *s.m., arch.* ‘cudzołożnik’ – 1640: *preacurvariu* < wg scs. *prěljuboděŭnŭ* ‘cudzołożny’; **preacurvă** *s.f., arch.* ‘cudzołożnica’ – 1634-53: *preacurvă* < wg cs. *prěljuboděnica*; **preacurvi** *vb., arch.* ‘cudzołożyć’ – 1581: *nu preacurvi* < wg scs. *prěljubodějati* ‘id.’; **preacurvie** *s.f., arch.* ‘cudzołośćwo’ – 1640:

preacurvia < wg scs. *prěljubodějstvo* ‘id.’; **preacurviefacător,-oare** *s.m.f., arch.* ‘cudzołożnik’ – XVI w.: *preacurviefacători* < wg cs. *prěljuboděm* ‘id.’; **preacuviiință** *s.f., arch.* ‘nabożność’ – XVI w.: *preacuviiință* < wg scs. *prěpodobije* ‘id.’; **preacuvios,-oasă** *adj., arch.* ‘święty’ – 1577: *preacuvios* < wg scs. *prěpodobny* ‘id.’; **preadespune** *vb., arch.* ‘przewyższać’ – XVI w.: *preadespunre* < wg scs. *prědrěžati* ‘id.’; **preadrept,-eaptă** *adj., arch.* ‘przeuczciwy’ – 1688: *preadireaptă* < wg cs. *prěpravdьny* ‘id.’; **preadulce** *adj., arch., rel.* ‘przelaskawy’ – 1581: *preadulcele Dumnezeu*, wg cs. *prěsladьkь* ‘id.’; **preadumnezeiesc,-iască** *adj., arch.* ‘boski’ – 1689: *pread[u]mn[e]džăiacă* < wg cs. *prěbožstvьny* ‘id.’; **preafericit,-ă** *adj.* ‘wielebny’ – 1673-86: *disputația prea fericitului papei* < wg scs. *prěblaženь* ‘id.’; **preaființat,-ă** *adj., arch.* ‘wszechwieczny’ – 1689: *Troiță preaființată* < wg scs. *prěvěčny*; **preagărși** *vb., arch.* ‘grzeszyć’ – XVI w.: *preagrășim* < wg scs. *prěgrešiti* ‘id.’; **preaieși** *vb., arch.* ‘wyruszyć w dorgę’ – 1581: *preaieși* < wg scs. *prěvьziti, prěvьshoditi* ‘nadejść’; **preaiubi** *vb., arch.* ‘bardzo kochać’ – XVI w.: *preaiubiu* < wg cs. *prěljubiti* ‘id.’; **preaiubire** *s.f., arch.* ‘cudzołośćwo’ – XVI w.: *preaiubire* < wg scs. *prěljuby* ‘id.’; **preaiubit,-ă** *adj.* ‘ukochany’ – 1580-1600: *preaiubitul* < wg cs. *prěljubimь* ‘id.’; **preaiubitor,-oare** *adj., arch.* ‘miłośnik’ – 1640: *preaiubitoriul* < wg cs. *prěljublenikь* ‘id.’; **preaîmpistrit,-ă** *adj., arch.* ‘wystrojony’ – XVI w.: *preaîmpistrite* < wg cs. *prěipštrenь* ‘id.’; **preaîmplea** *vb. refl., arch.* ‘wylewać (o wodach)’ – 1581: *preaîmplă-se* < wg cs. *prěplьniti* ‘id.’; **preaînalt,-ă** *adj.* ‘przenajwyższy, boski’ – 1581: *preaînaltă* < wg scs. *prěvьsnьny* ‘id.’; **preaînálța** *vb., arch.* ‘wznosić (się) ponad’ – XVI w.: *preaînrălțară* < wg scs. *prěvьznesti* ‘id.’; **preaînálțime** *s.f., arch.* ‘pycha, wyniosłość’ – 1581: *preaînálțimeei slujind* < der. rum. *preaînálța* wg cs. *prěvьznesti* ‘id.’; **preaînfrumșețat,-ă** *adj., arch.* ‘wystrojony’ – 1577: *prea înfumșețate* < wg cs. *prěukrašenь* ‘id.’; **preaînfrumșat,-ă** *adj., arch.* ‘id.’ – XVI w.: *preaînfrumușate* < wg cs. *prěukrašenь* ‘id.’; **preaînmulțime** *s.f., arch.* ‘mnóstwo’ – 1581: *preaînmulțimea* < wg cs. *prěmnožstvo* ‘id.’; **preaînmulțit,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo liczny’ – 1581: *împotrivă preaînmulțitului* < wg scs. *prěmьnogь* ‘id.’; **preaînota** *vb., arch.* ‘sterować statkiem’ – XVI w.: *preaînoată* < wg scs. *prěpluti* ‘id.’; **preaîntelepciune** *s.f., arch.* ‘mądrość’ – XVI w.: *ascunsul preaîntelepciunriei* < wg scs. *prěmądrostь* ‘id.’; **preaîntelept,-eaptă** *adj., arch.* ‘przemądry’ – XVI w.: *preaînteleptu* < wg scs. *prěmądrь*; **preaîntelepțit,-ă** *adj., arch.* ‘id.’ – 1581: *preaîntelepțit* < wg cs. *prěmądrь* ‘id.’; **prealăcui** *vb., arch.* ‘trwać’ – XVI w.: *prealăcuiaste* < wg scs. *prěbyvati* ‘id.’; **prealăuda** *vb., arch.* ‘wychwalać’ – XVI w.: *prealăudați* < wg scs. *prěbvaliti* ‘id.’; **prealuminat,-ă** *adj., arch.* ‘świetlisty’ – 1581: *praluminată* < wg scs. *prěsvětьbь* ‘id.’; **preamare** *adj., arch.* ‘wielki’ – 1581: *preamari* < wg scs. *prěvelikь* ‘id.’; **preamilostiv,-ă**

adj., arch. ‘przelitościwy’ – 1581: *preamilostivul* < wg scs. *prémilostiv* ‘id.’; **preaminuna** *vb. refl., arch.* ‘dziwić się’ – 1581: *preaminunatu-se-au* < wg scs. *prěčuditi se* ‘id.’; **preaminunat,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo zdziwiony’ – 1581: *preaminunate* < wg cs. *prěčuděny* ‘id.’; **preamîndrie** *s.f., arch.* ‘mądrość’ – XVI w.: *preamîndrii* < wg scs. *prěmądrostě* ‘id.’; **preamîndru,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo mądry’ – XVI w.: *preamîndru* < wg scs. *prěmądrě* ‘id.’; **preamult,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo liczny’ – XVI w.: *preamultă* < wg scs. *prěmъnogě* ‘id.’; **preamultime** *s.f., arch.* ‘mnóstwo’ – 1581: *preamultimea* < wg cs. *prěmъnožьstvo* ‘id.’; **preanevinovată** *adj., kośc.* ‘niepokalana’ – 1581: *preanevinovată* < wg cs. *prěnepovinьna* ‘id.’; **preanota** *vb., arch.* ‘nawigować’ – XVI w.: *noată* < wg scs. *prěpluti* ‘id.’; **preapăstrat,-ă** *adj., arch.* ‘wystrojony’ – *preapăstrată* < wg cs. *prěipštreně* ‘id.’; **preapetrece** *vb., arch.* ‘żyć długo’ – 1581: *preapetrece* < rum. *prea* + *petrece*; **preaplin,-ă** *adj., arch.* ‘przepełny’ – 1581: *preaplină* < wg cs. *prěplъny* ‘id.’; **preapodobit,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo wierzący’ – XVI w.: *preapodobnicu* < wg scs. *prěpodoběny* ‘id.’; **preaprost,-oastă** *adj., arch.* ‘bardzo głupi’ – 1581: *prea proști* < por. scs. *prěprostě* ‘id.’; **preaputernic,-ă** *adj., arch.* ‘przemozny’ – 1581: *preaputearnică* < wg cs. *prěsilъny* ‘id.’; **prearăbda** *vb., arch.* ‘być bardzo cierpliwym’ – 1563: *prea răbdă* < wg cs. *prěprъpěti* ‘id.’; **prearădica** *vb. refl., arch.* ‘wznosić się’ – XVI w.: *prearădicându-se* < wg scs. *prěvъznesti* ‘id.’; **preasfințit,-ă** *adj., arch.*, w tytułach nadawanych prałatom ‘święty’ – 1688: *prea sfințitul* < wg cs. *prěsvěšteně* ‘id.’; **preasfint,-ă** *adj., arch.* ‘id.’ – 1581: *preasfînta* < por. scs. *prěsvetě* ‘id.’; **preaslăvi** *vb., arch.* ‘wysławiać’ – XVI w.: *preaslăvescu* < wg scs. *proslaviti* ‘id.’; **preaslăvit,-ă** *adj.* ‘wysławiony’ – XVI w.: *preaslăvitu* < wg scs. *prěslavěny* ‘id.’; **preaședea** *vb., arch.* ‘czychać’ – XVI w.: *preașeade* < wg scs. *prěšeděti* ‘id.’; **preaști** *vb., arch.* ‘wiedzieć’ – 1581: *preaștie* < rum. *prea* + *ști*; **preaștinut,-ă** *adj., arch.* ‘podstępny, skryty’ – 1563: *preaștinite* < wg cs. *prědrcisati*; **preavecinic,-ă** *adj., arch.* ‘wieczny’ – 1639: *preaveacinică* < wg scs. *prěvešъny* ‘id.’ (ib. 1241-57).

PREAIZBÎNDI *vb. refl., arch.* ‘prześcigać’ – 1581: *se va preaibîndi* (DLR VIII/4, 1246); < cs. *prěizъbyti, -bada* ‘opływać w coś, obfitować’, por. rum. *izbândi* ‘1. prześcigać, 2. osiągać’ < cs. *izъbyti, izъbada* ‘prześcigać’ (DER, 439).

PREAJMĂ *s.f.* 1. *loc. preap.* ‘przed’ – 1645: *în prijma perșilor*; 2. *loc. adv.* ‘wokół’ – 1682-86: *în preajmă* (DLR VIII/4, 1248); < scs. *prěždъny* ‘uprzedni’, bg. *prežen* ‘id.’.

PREAOTEȚ *s.m., arch.* ‘najwyższy preot’ – 1581: *preaoteți* (DLR VIII/4, 1253); < scs. *prěotъць* ‘wuj’, bg. *preotci* ‘id.’.

PREAPĂRI *vb., arch.* ‘przekonać’ – XVI w.: *preapări* (DLR VIII/4, 1253); < scs. *prěpъrěti* ‘id.’.

PREAPODOBIE *s.f., arch.* ‘nabożność’ – 1577: *preapodobie* (DLR VIII/4, 1253); < scs. *prěpodobije* ‘prawość, świętość’, bg. *prepodobie*.

PREAPODOBNĂ *adj., cerk.* ‘nadobna’ – XVI w.: *preapodobnii*, o świętej Paraskiwie: 1643: *truprul preapodobnei Paraschive*, 1642-47: *moaștile(...) prepodobnei Paraschive* (DLR VIII/4, 1253); < scs. *prěpodobъna* ‘dostojna, świątobliwa’.

PREAPODOBNIC *arch., cerk.* 1. *adj.* ‘przenajświętszy o Bogu’ – XVI w.: *preapodobnic, peapodomnic*; 2. *s.m.* ‘świątobliwość’ – 1581: *moartea preapodobnicilor* (DLR VIII/4, 1253); < cs. *prěpodobъnikъ* ‘id.’.

PREASTÎPNIC,-Ă *adj., arch.* ‘przestępczy’ – XVI w.: *preastăpnici*, 1643: *prestîpnic*, 1645: *preastăpnici* (DLR VIII/4, 1256); < scs. (*s.*) *prěstapъnikъ* ‘przestępca’, bg. *prestъpник*, srb. *prestupnik* ‘id.’.

PREBÎNDI *vb., arch.* ‘przebywać’ – XVI w.: *prebîndi un an* (DLR VIII/4, 1257); < scs. *prěbyti, -bada* ‘id.’, por. bg. *prebivanie* ‘przebywanie’.

PRECISTĂ *adj., rel.* ‘niepokalana o Matce Boskiej’ – 1588: subst. *Preacista*, 1620: *precistaa Mariia*, 1682-86: *pristă maică fecioară* (DLR VIII/4, 1265); < scs. *prěčista* ‘przeczysta’ (МИХАИЛĂ, IMPR. 145).

PRECUPEȚ,-EAȚĂ *s.m.f.* ‘przekupień’ – 1645: *precopeți, pricopăți*; 2. *s.m.* ‘osoba zajmująca wymianą pieniędzy’ – 1688: *measele precupeților* (DLR VIII/4, 1272); < bg. *prekupec* ‘id.’, srb. *prekupac* ‘id.’, por. scs. *купъць* ‘kupiec’ (МИХАИЛĂ, IMPR. 58).

PRECUPI *vb., arch.* ‘handlować’ – 1581: *să precupesc*, 1682-86: *pricopiia* (DLR VIII/4, 1273); < cs. *prěkupiti*, bg. *prěkupja*, srb. *prekupiti* ‘id.’. ♦ **precupie** *s.f., arch.* ‘handel, przekupstwo’ – 1581: *precupiia* (ib.).

PREDANIE *s.f., arch.* ‘zdrada’ – 1643: *predania* (DLR VIII/4, 1276); < scs. *prédanije*, srb. *predanje*, por. bg. *predatelstvo* ‘id.’.

PREDEALĂ *s.f., arch.* ‘egzekucja’ – 1682-86: *predeala* (DLR VIII/4, 1277); < por. cs. *prédělb* ‘koniec’ (por. PGL, 728).

PREDITECI *s.m., arch., cerk.* ‘prekursor’ – 1581: *Ioanu preaditece*, 1580-1600: *predteci*, 1643: *preaditeci*, 1642-67: *prediteci* (DLR VIII/4, 1282); < cs. *préditeča* ‘id.’.

PREDLOJENIE *s.f., arch., kośc.* ‘ofiarowanie’ – 1652: *molitva preadłojeniei* (DLR VIII/4, 1282); < scs. *prědłoženje* ‘id.’, bg. *predloženie* ‘propozycja’.

PREDOSLOVIE *s.f., arch.* ‘przedmowa’ – 1581: *preadislovie*, 1640: *predoslovie* (DLR VIII/4, 1284); < cs. *prědšlovije* ‘id.’ (MIHĀILĀ, IMPR. 148). ♦ **predoslov** *s.m., arch.* ‘autor przedmowy’ – 1642: *Uriil Năstturel predoslov* (ib.).

PREDSTATEL *s.m., arch.* ‘przedstawiciel’ – 1682-86: *predstatel, predstoatelul* (DLR VIII/4, 1284); < cs. *prědštatelb* ‘id.’.

PRELIUBODEAI *s.m., arch., slaw.* ‘cudzołożnik’ – 1682-86: *preliubodeai* (DLR VIII/4, 1307); < scs. *prěljuboděib* ‘id.’, bg. *preljubodec*.

PRENESENIE *s.f., arch.* ‘transport, przeniesienie’ – 1682-86: *Prenesenii moaștelor.* (DLR VIII/4, 1316); < cs. *prěnesenje* ‘id.’.

PREOBRAJENIE *s.f., arch.* ‘przeobrażenie’ – 1581: *preaobrajenii*, 1643: *preobrajenia*, 2. *kośc.* ‘przeobrażenie’ – 1639: *preobrajenie* (DLR VIII/4, 1318); < scs. *prěobraženije* ‘id.’, bg. *preobraženie*.

PREOBRĂZI *vb. refl., arch.* ‘przeobrażać się’ – 1574: *se preobrăzi*; 2. ‘ganić’ – 1643: *cu cuvente grele preobrăzi-l-va* (DLR VIII/4, 1318); < scs. *prěobraziti*, por. bg. *preobrazja*. ♦ **preobrăzitură** *s.f., arch.* ‘połajanka, nagana’ – 1643: *preobrăzitură* (ib.).

PREOBRĂZUI *vb. refl., arch.* ‘przeobrażać się, zmieniać się’ – 1682-86: *te-ai preobrăzuit* (DLR VIII/4, 1318); < scs. *prěobrazovati se, -zują* ‘id.’, por. bg. *preobrazjavam se* ‘id.’.

PREPELIȚĂ *s.f.* ‘przepiórka’ – 1645: *prepelitã* (DLR VIII/4, 1326); < bg. *prepelica*, srb. *prepelica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 90).

PRERECUI *vb., arch.* ‘protestować’ – 1682-86: *sã nu prerecuiesc cu neascultare* (DLR VIII/4, 1331); < scs. *prěřekati, -kuja* ‘id.’.

PRESĂDI *vb., pot.* ‘przesadzać o roślinach’ – 1581: *un pom prisădit* (DLR VIII/4, 1334); < cs. *prěsaditi* ‘id.’ (PGL, 744), por. srb. *presaditi* ‘id.’. ♦ **presădire** *s.f., pot.* ‘przesadzanie’ – 1634-53: *prisădirile* (ib.).

PRESCURĂ *s.f., cerk.* ‘proskura, prosfora’ – 1600: *prescorea*, 1640: *prescurea*, 1643: *prescurei* (DLR VIII/4, 1338); < za pośr. slow. cs. *proskura* ‘id.’ z gr. *προσφορά* ‘ofiara’ (MIHĂESCU, 95).

PRETOR *s., arch., adm.* ‘sąd’ – 1560-61: *în pretor* (DLR VIII/5, 1358); < scs. *pretorъ* ‘wysoki urzędnik sądowy’.

PRIBEAG, -Ă *adj., s.m.f.* 1. ‘wygnaniec’ – XVI w.: *Iacovu pribeagu*, 1577: *prebeag*; 2. ‘tulacz’ – XVI w.: *Domnul hrănește pribeagii* (DLR VIII/3, 1383); < cs. *prěběgъ*, por. węg. *pribeag* (DER, 633). ♦ **pribeagi** *vb.* ‘zostać wygnanym’ – 1620: *pribeagi... la Manelau*; **pribeagie** *s.f.* ‘wygnanie’ – 1648: *pribeagie*; **pribeagiște** *s.f., arch.* ‘schron, fortyfikacja’ – 1645: *pribeagiște* (ib.).

PRICAZĂ *s.f., arch., med.* ‘trąd’ – 1682-86: *pricza* (DLR VIII/5, 1387); < scs. *prokaza* ‘trąd, zło’, srb. *prokaza*, por. rum. *pricză* ‘nieszczęście’ (por. SKOK, I/320).

PRICĂJI *vb. refl., arch.* ‘zarazić się trądem’ – 1682-86: *s-au pricăjit* (DLR VIII/5, 1388); < cs. *prokažati* ‘zarazić się trądem’, por. cs. *prikažati* ‘pokazywać’, cs. *prokažiti* ‘psuć się’ lub der. rum. *pricză* (DER, 633). ♦ **pricăjiciune** *s.f., arch.* ‘skalenie, zhańbienie’ – 1581: *pricăjiciuni*; **pricăjire** *s.f., id.* – 1688: *pricăjire*; **pricăjit, -ă** *adj., arch.* ‘trędowaty’ – 1682-86: *pricăjiți*; **pricăjitură** *s.f., arch.* ‘hańba’ – 1688: *pricăjiturile* (ib.).

PRICE *s.f., arch.* 1. ‘kłótnia’ – XVI w.: *în price*; 2. ‘przykład’ – XVI w.: *în price*, 1581: *pritcee*; 3. ‘problem, spór’ – 1600: *price* (DLR VIII/5, 1388); < scs. *pritiča* ‘przypowieść’, por. srb. *priča* ‘id.’ (por. DER, 633). ♦ **priceav, -ă** *adj., arch.* ‘pijany’ – 1645: *priceav* por. HERODOT; **pricelnic, -ă** *adj., arch.* ‘kłótniwy’ – 1688: *pricealnic* (ib.).

PRICESTANIE *s.f., arch., pot., kość.* ‘komunia’ – 1581: *priimim pricestenie*, 1640: *priceaștenie*, 1673-86: *priceaștenie* (DLR VIII/5, 1392); < scs. *pričeštanije, pričeštenije* ‘id.’ (DER, 634).

PRICESTUI *vb. refl., arch., pot., kość.* ‘przyjmować komunię’ – 1581: *se pricestuiesc*, 1540: *se-au pricestuit* (DLR VIII/5, 1392); < scs. *pričestiti, pričeštati* ‘przyłączyć się, dostać’ (DER, 634; PGL, 688).

PRICINĂ *s.f.* 1. ‘problem, spór’ – 1645: *pricinile*; 2. *arch.* ‘obwinianie, oskarżenie’ – 1645: *arată lui pricină de vină*; 3. ‘przyczyna’ – 1634-53: *pricină* (DLR VIII/5, 1395); < cs. *příčina*, bg. *причина* ‘przyczyna, powód’ (MIHĂILĂ, IMPR. 168). ♦ **pricini** *vb., arch.* ‘powodować, przyczyniać’ – 1691: *pricinești*.

PRIDIDI *vb., arch.* 1. ‘poddawać, oddawać’ – XVI w.: *Nu-l va pridădi în m[î]nrule vrăjimașilor., prădădescu*; 2. ‘podbijać’ – 1620: *Pridădi supt mîna lui țări multe.* (DLR VIII/5, 1403); < scs. *prědati* ‘id.’, por. srb. *predati* ‘id.’ (DER, 634). ♦ **prididire** *s.f., arch.* ‘zwyczaj’ – 1574: *pridădirile bătrînilor*; **prididit,-ă** *adj., arch.* ‘poddany’ – ok. 1550: *prădiți* (ib.).

PRIDVOR *s.n.* 1. *arch.* ‘pawilon’ – 1581: *pridvoarăle lu Solomon*; 2. ‘ganek’ – 1640: *pridvorul bisearecii*, 1648: *privorul*, 1651: *prifor* (DLR VIII/5, 1404); < scs. *privor* ‘sien’, por. srb. *prigor* ‘areszt’ (DER, 634).

PRIETEN, -Ă *s.m.f.* 1. ‘przyjaciół’ – 1600: *priiatinii*, 1600-50: *prietinul*, 1628: *priatelii*, 1644: *priiatenii*, 1690: *pretien* por. LM 196; 2. *s.m.* ‘bliźni’ – 1648: *Iubeaște pre priiatinul tău* (DLR VIII/5, 1406); < bg. *prijaten*, rum. *priiatel* < scs. *prijatel* ‘przyjaciół’, nomen agentis od scs. *prijati* ‘sprzyjać’ (MITU, 332; MIHĂILĂ, IMPR. 182). ♦ **prieteni** *vb.* 1. *refl.* ‘zaprzyjaźnić się’ – 1642-47: *s-au prietenit cu leșii*; 2. *arch.* ‘być czyimś sprzymierzeńcem’ – 1645: *le prietensc și apile și locul*; **prietenie** *s.f.* ‘przyjaźń’ – 1645: *prietenie*; **prietenșug** *s.n., arch., pot.* ‘przyjaźń’ – 1581: *prietinșug*, 1621: *prîinteșug* (ib.); **împrieteni** *vb., refl.* ‘zaprzyjaźnić się’ – 1645: *te vei împrieteni* (DLR II/1, 526).

PRIETNIC *s.m., arch.* 1. ‘przyjaciół’ – 1581: *priiatnicul*, ok. 1650: *prietnic*; 2. ‘bliźni’ – 1560-81: *Îndrăgește priatnicul tău* (DLR VIII/5, 1409); < słow. **prijatnikъ*, por. słu. *priatnik*, rum. *prieten* ‘przyjaciół’, rum. *prii, priesc* ‘sprzyjać’ (ILRL, 177). ♦ **neprietnic** *s.m.* ‘nieprzyjaciół’ – 1551-53 por. TS (ILRL, 177); **prietnicie** *s.f., arch.* ‘przyjaźń’ – 1581 por. PO (ib.).

PRIGOADĂ *s.f.* ‘przykry przypadek’ – 1700: *prigodă* por. ANON. CAR. (DLR VIII/5, 1410); < srb. *prigoda* ‘1. okazja, sposobność, 2. przypadek’.

PRIGONI *vb. refl., arch.* ‘klócić się’ – 1581: *nu vă priginireți pre cale* (DLR VIII/5, 1411); < scs. *progoniti* ‘przepędzić’, bg. *progonja*, por. srb. *prigoniti* (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ◆

prigoană *s.f.* 1. ‘prześladowanie’ – 1658: *prigoanele oamenilor*, 2. *arch.* ‘kłótnia, spór’ – 1648: *prigoană* (ib.).

PRIGORI *vb., arch.* ‘przygrzewać (się), przypiekać (się)’ – ok. 1650: *se prigorească* (DLR VIII/5, 1412); < bg. *pregorja* ‘przepalać (się), spalać (się)’. ◆ **prigorit,-ă** *adj., arch.* ‘przypieczony, spieczony’ – 1700: *prigorit* por. ANON. CAR. (ib.).

PRIHODIȘTE *s.f., arch.* ‘trakt zwierzyny łownej’ – 1645: *prihodiște* (DLR VIII/5, 1414); < cs. *probodiște* ‘przejście’.

PRII *vb., arch.* 1. ‘sprzyjać’ – XVI w.: *Domnul priiaște-mi*; 2. ‘życzyć dobrze’ – 1642: *priesc* (DLR VIII/5, 1414); < scs. *prijati* ‘id.’, srb. *prijati* ‘sprzyjać, dogadzać’, por. bg. *prijam se* ‘zachciewa mi się jeść’ (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ◆ **priință** *s.f., arch.* 1. ‘przychyłość’ – 1645: *priința*, 2. ‘pomoc’ – 1688: *priință*; **priitor,-oare** *adj.* ‘przychylny’ – 1620: *om bun și priitoriu* (ib.).

PRILEJ *s.n.* 1. *loc. adv.* ‘dużo’ – 1563: *cu prilej*; 2. ‘motyw, pretekst’ – 1643: wyr. *ce-ș aflară prilej*; 3. *arch.* ‘posiadłość, bogactwo’ – 1645: *prilej* 4. ‘sposobność’ – 1648: *căuta prilej* (DLR VIII/5, 1418); < bg. *prilež* ‘sposobność, środek’ (BER, V/717; por. DER, 635; MIHĂILĂ, IMPR. 168). ◆ **prileji** *vb., refl., arch.* 1. ‘wydarzyć się, okazać się’ – pocz. XVII w.: *s-au prilejit acesta lucruri*, 1634-53: *prăleji*, 2. ‘znaleźć się przypadkiem gdzieś’ – 1642-47: *toți câți s-au prilejitu* (ib.).

PRILESTI *vb., arch.* 1. ‘zwodzić (się)’ – XVI w.: *se prilăstească*, 1634-53: *o prilesteaște*, 1682-86: *s-au prelesti*; 2. ‘zhańbić’ – XVI w.: *nu prilăsteaște*; 3. *refl.*, ‘trudzić się’ – 1682-86: *te prelestești* (DLR VIII/5, 1420); < scs. *prělstiti* ‘oszukać, zwodzić’ (DER, 635). ◆ **prilăstire** *s.f., arch.* ‘zwodzenie’ – XVI w.: *prilăstirea*; **prilestitor,-oare** *adj., subst., arch.* ‘zwodziciel’ – XVI w.: *ustneale prilăstitorilor*; **prilestitură** *s.f., arch.* ‘zwodzenie’ – 1581: *prilăsturile*

(ib.1417); **prilestit,-ă** *adj., arch.* ‘zwodzony, kuszony’ – 1682-86: *oameni orbi și prelestiți* (ib.1420).

PRIMEJDIE *s.f.* ‘niebezpieczeństwo’ – 1671-77: *primejdia*, 1682-86: *primejde, premejde* (DLR VIII/5, 1430); < cs. *prémeždije*, bg. *premeždje* ‘id.’ (por. BER, V/657; MIHĂILĂ, IMPR. 170).

PRIMENI *vb.* 1. ‘zmienić (się), przemienić’ – 1581: *lumea premenindu-se*, 1671-77: *să vor primeni*; 2. *arch.* ‘odmienić (się), odrodzić (się)’ – *Oamenii ce se premenesc cătră demnezeiască dulceață*; 3. *arch.* ‘tłumaczyć z języka’ – 1642: *am primenit den limba rusască pre limba rumânească*; 4. ‘zmieniać bieliznę, ubranie’ – 1682-86: *Să premeni omul în baine.*; 5. ‘wzniecać’ – 1688: *premeni(...) de la mare vînt vîrtos* (DLR VIII/5, 1434); < scs. *préměnit* ‘zmienić’, bg. *premenja* ‘1. zmienić, 2. przebrać (się) (MIHĂILĂ, IMPR. 198). ♦ **primeneală** *s.f.* 1. ‘zamiana, odnowa’ – 1671-77: *primeneală*, 2. *arch.* ‘śmierć, przemiana’ – 1682-86: *primeneala*, 3. ‘przemiana faz księżycy’ – 1671-77: *primenealile lunei*; **primenire** *s.f.* 1. *arch.* ‘przeobrażenie’ – 1581: *premenirea lui*, 2. ‘zamiana, odnowa’ – 1688: *cu primeniri*, 3. *arch.* ‘przeniesienie’ – 1688: *în pămîntul primenirii lor* (ib.).

PRIMI *vb.* 1. ‘przyjmować’ – XVI w.: *preimiți elu*, 1581: *primi-vor*, 1640: *va priimi*; 2. ‘znosić’ – XVI w.: *eu osîndă preemescu*; 3. ‘zgadzać się’ – XVI w.: *Păbarul spășeniei preimescu*; 4. *arch.* ‘rodzić’ – 1581: *plod frumos priimi*; 4. ‘podejmować (gości)’ – 1581: *priimi pe ei*; 5. ‘dowiadawać się’ – 1640: *cela ce priimeaște gîndurile*; 6. ‘przyjmować (do kręgu)’ – 1640: *să nu fie priimit întru episcopie* (DLR VIII/5, 1435); < scs. *priimati*, *-jemia* ‘przyjmować’, por. srb. *primiti* ‘1. przyjmować, 2. brać’ (DER, 636; MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **primire** *s.f.* 1. ‘przyjęcie, otrzymanie’ – 1581: *primireei amîndoi spodobiră-se*, 2. ‘przyjęcie, gościna’ – 1678: *priimire streinlor călători*; **primit,-ă** *adj., arch.* ‘obiecany’ – 1581: *anul Domnului priimit*; **primitor,-oare** *adj.* 1. *s.f.* ‘miejsce do przyjmowania gości’ – XVI w.: *preimitoare*, 2. *subst.* ‘gościnnie’ – 1581: *deade priimitorului*, 3. ‘zgodny’ – 1581: *Dumnezeu priimitoriu* (ib.).

PRINOS *s.n.* 1. ‘hold, ofiara’ – XVI w.: *prinoasele*; 2. ‘poświęcenie’ – 1581: *prinos sufletesc* (DLR VIII/5, 1471); < scs. *prinos* ‘id.’, por. bg., srb. *prinos* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

PRIPAS *s.m.n., arch., pot.* ‘młode, przychówek’ – 1639: *pripasure* (DLR VIII/5, 1490); < cs. *prípas* ‘id.’, por. bg. *prípas* ‘zapas żywności’ (MIHĂILĂ, IMPR. 79).

PRIPEALĂ *s.f., kośc.* ‘refren’ – 1639: *pripeal[ă]* (DLR VIII/5, 1493); < cs. *pripělo* ‘id.’ (DER, 636).

PRIPEC *s.n., arch.* ‘upał, skwar’ – XVI w.: *preprecul*, 1581: *pripec*, 1643: *pripăcul* (DLR VIII/5, 1493); < bg. *pripek*, por. srb. *pripeka* ‘id.’, wg DER der. rum. *pripi* (por. DER, 636).

PRIPI *vb.* 1. *arch.* ‘pospieszać kogoś’ – ok. 1550: *m-au pripit tare*; 2. *refl., arch.* ‘spieszyć się’ – 1560-81: *pripește-se*; 3. ‘spieszyć, pospieszać, iść szybko’ – 1642-47: *nu vrea fi pripit* (DLR VIII/5, 1494); < scs. *prispěti* ‘zdażyć’, por. srb. *prispeti* ‘zdażyć, przyjsć na czas’, bg. *pripiram* ‘spieszyć się’, rum. *pripec* (DER, 636, SKOK III/42).

PRIPOITE *s. pl., arch.* ‘przedmioty artystyczne wykonane z metalu’ – 1688: *pripoite* (DLR VIII/5, 1496); < der. *vb.* rum. *pripoi* < srb. *pripojiti* ‘1. przyłączyć, 2. przylutować’ (DER, 637).

PRIPON *s.n.* ‘uwięź’ – 1700: *pripon* por. ANON. CAR. (DLR VIII/5, 1496); < cs. *prěponъ* ‘przeszkoda’ (DER, 637).

PRISĂCI *vb., arch.* ‘ciąć’ – XVI w.: *przen. Glasul Domnului presecește* (DLR VIII/5, 1500); < scs. *prěšěsti*. srb. *preseći* ‘przeciąć’ (por. SKOK IV/248).

PRISTANIȘTE *s.f., arch.* ‘przystań’ – XVI w.: *pristaniște* (DLR VIII/5, 1507); < scs. *pristanište* ‘port, przystań’, por. srb. *pristanište* ‘id.’, zob. rum. *pristăni* (DER, 637).

PRISTAV *s.m., arch.* 1. ‘herold’ – 1630: *pristavi*; 2. ‘przystaw’ – 1645: *pristavi*; 3. ‘stróż’ – 1645: *pristavul zăgașului*; 4. ‘wojskowy, mający kompetencje wykonawcze finansowe i sądownicze’ – 1634-53: *pristavii* (DLR VIII/5, 1507); < cs. *pristavъ* ‘odźwierny, stróż’, por. srb *pristav* ‘asesor, adiunkt’ (DER, 637).

PRISTAVNIC *s.m., arch.* 1. *przyypuszczalnie* ‘przewodnik (kościola)’ – 1563: *le secade să fie pristavnicilor*; 2. ‘herold’ – 1563: *pristavnic* (DLR VIII/5, 1508); < scs. *pristavnikъ* ‘rządca, zarządca’.

PRISTĂNI *vb., arch.* 1. ‘sprzeciwiać się, postawić się komuś’ – XVI w.: *Pristăniară împărații de pămîntu*, 1671-77: *prestăni*; 2. ‘podażać za kims’ – 1563: *va pristăni muieriei*; 3. ‘popierać’ – 1563: *să pristăniți*; 4. ‘przystać na coś’ – 1581: *Ei nu pristăniară*; 5. ‘zezwałać’ – 1645: *nu-i va*

pristăni vremea; 6. ‘osiąść’ – 1688: *Să nu pristănească în pământul tău* (DLR VIII/5, 1508); < scs. *pristati*, *-stana* ‘podejść, zbliżyć się’, por. srb. *pristati* ‘pójść za kimś, przystać na coś’, por. rum. *pristaniște* (DER, 367). ♦ **pristănire** *s.f.*, *arch.* ‘poparcie’ – 1563: *să fiți pristăniri*; **pristănitor** *s.m.*, *arch.* ‘poplecznik’ – 1563: *pristănitori* (ib.).

PRISTĂPI *vb.*, *arch.* ‘grzeszyć’ – 1653: *cine pristăpeaște* (DLR VIII/5, 1509); < scs. *pristapiti* ‘przystąpić, zbliżyć się’ por. srb. *pristupiti* ‘zbliżyć się’.

PRISTĂVI *vb. refl.*, *arch.* ‘umrzeć’ – 1581: *ne pristăvim*, 1610: *s-au preastăvit*, 1626: *s-au pristăvit* (DLR VIII/5, 1509); < scs. *prěstaviti se* ‘przenieść się, umrzeć’. ♦ **pristăvire** *s.f.*, *arch.* ‘śmierć’ – ok.1650: *pristăvirea*, 1688: *preastăvirea*; **pristăvit,-ă** *adj.*, *s.m.f.*, *arch.* ‘zmarły’ – XVII w.: *pristăvitul*, 1650: *preot pristăvit* (ib.).

PRISTOI¹ *vb.*, *arch.* ‘przybijać do brzegu’ – XVI w.: *Pristoi întru Efesu* (DLR VIII/5, 1510); < cs. *pristojati* ‘przystawać’.

PRISTOI² *vb.*, *arch.* ‘ustawać’ – XVI w.: *Nu pristoiră* (DLR VIII/5, 1510); < cs. *prěstojati*, scs. *prěstajati* ‘id.’ por. srb. *prestajati* (por. DER, 637).

PRISTOL *s.n.*, *kośc.* ‘ołtarz, stół’ – ok. 1550: *preastolu*, ok. 1590: *prestol*, (DLR VIII/5, 1510); < scs. *prěstolb* ‘tron’, por. srb. *prestol*, bg. *prestol* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

PRIȘLEȚ *s.m.*, *arch.* ‘wygnaniec, włóczęga’ – XVI w.: *Prișetilor(...)* *buînătăte voauo*, 1645: *prîșleci* (DLR VIII/5, 1512); < cs. *prîšľbcb* ‘id.’.

PRIVI *vb.* 1. ‘spoglądać, patrzeć’ – XVI w.: *Den ceriu previ Domnul, vădăzându prăviți*, 1581: *priveaște* (DLR VIII/5, 1521); 2. *refl.*, *arch.* ‘żyć’ – XVI w.: *prăvindu-se aveți credința*; 3. *arch.* ‘obserwować’ – 1688: *Vei prăvi întărirea besecilor.* (DLR VIII/5, 1521); < Skok wyprowadza rum. *privi* od slow. Part. Pret. Act. *vbprěvb* ‘wlepiwszy’ + rum. *-i* < łac. *-ire*, slow. *ě* > *i* w pozycji nieakcentowanej, natomiast Ciorănescu wskazuje na źródło w cs. *priviti* ‘obracać (się)’, co mogłoby odzwierciedlać również wyrażenie rum. *a întoarce privirea* ‘odwracać wzrok’ (SKOK, III/42; DER, 638). ♦ **privire** *s.f.*, *arch.* ‘przedstawienie, spektakl’ – XVI w.: *prăvire în zboriște*, 1648: *previre*; **privit** *s.n.* 1. ‘przedstawienie’ – 1682-86: *prăvit*, 2. *fraz.* ‘na widoku’ – 1682-86: *în privite*; **privitor,-oare** *adj.*, *s.m.f.* ‘oglądający, gap’ – 1682-86: *groază privitorilor* (ib. 1528-30).

PRÍSNI *vb., arch.* ‘ubliżać, lekceważyć’ – 1682-86: *idolii pîrsnind* (DLR VIII/5, 1540); < scs. *prysnati* ‘1. rozsypywać, 2. wypływać’, por. dublet rum. *prîsmî*² ‘1. pokropić, 2. tryskać’ < srb. *prsnuti* ‘prysnąć, trysnąć’.

PROBOZI *vb., arch., pot.* ‘łajać, ganić, robić wstyd’ – 1682-86: *probrăzîndu-l* (DLR VIII/5, 1552); < scs. *proobrazît* ‘przedstawić’, scs. *prěobrazîti (se)*, por. srb. *preobraziti* ‘przeobrazić, przemienić’ (DER, 639). ♦ **probozire** *s.f., arch.* ‘połajanka’ – XVI w.: *probrăzarea* (ib.).

PROBRĂZUI *vb., arch.* por. rum. *probozi* ‘ganić, robić wstyd’ – XVI w.: *pobrăzuiră*, 1682-86: *probrăzuindu-le* (DLR VIII/5, 1552); < cs. *proobrazovati* ‘podać jako wzór’ (PGL, 700).

PROCAJEN,-Ă *adj., arch., med.* ‘trędowaty’ – 1645: *procajen* (DLR VIII/5, 1553); < scs. *prokaženъ* ‘id.’.

PROCAJENIE *s.f., arch., med.* ‘trąd’ – 1682-86: *procajeniia* (DLR VIII/5, 1553); < scs. *prokaženije* ‘id.’.

PROCI *adv., slaw., arch.* ‘etcetera’ – 1671-77: *i proci* (DLR VIII/5, 1560); < cs. *pročb*, scs. *proče* ‘dalej, nadal’.

PROCITI *vb., arch.* ‘przeczytać’ – XVI w.: *nu va vre să o procitească* (DLR VIII/5, 1560); < cs. *pročítati* ‘id.’, por. srb. *pročitati* ‘id.’ (DER, 639). ♦ **procritit** *s.n., arch.* ‘czytanie’ – 1682-86: *procrititul svintelor cărți* (ib.).

PROCLET,-Ă *adj., kośc.* 1. ‘przeklęty, wyklęty’ – 1581: *proklet să fie tot omul*, 1620: *procleat*, 1639: *proclăt*, 1682-86: *eresa prociatului Arie*; 2. ‘podły’ – 1580: *proclete drace* (DLR VIII/5, 1562); < cs. *prokletъ, prokletъ* ‘id.’, por. bg., srb. *proklet* ‘id.’ (DER, 639, MITU 332). ♦ **procleți** *vb., arch., kośc.* ‘wykląć’ – 1581: *și-l proclețiră*; **procleție** *s.f., arch.* ‘podłość’ – 1563: *procleție* (ib.).

PROHOD *s.n., kośc.* ‘nabożeństwo żałobne, egzekwie’ – 1682-86: *slujba provodului* (DLR VIII/5, 1599); < cs. *provodъ, prochodъ* ‘śmierć’ (DER, 640).

PROHODI *vb., kośc.* ‘odprawiać nabożeństwo żałobne’ 1643: *provodiră* (DLR VIII/5, 1599); < scs. *provoditi* ‘odprowadzać, towarzyszyć’, scs. *proboditi* ‘przechodzić, przemijać’ (por. DER, 640).

PROIDI *vb., arch.* ‘przeć’ – XVI w.: *fieru proidi* (DLR VIII/5, 1600); < scs. *proiti, -ida* ‘przejsć, minać’, rum. *proidi* również w znac. ‘przebijając, przemierzać’; cs. *proiziti* (DER, 640). ♦ **proidit** *s.m., arch.* ‘włóczęga, wygnaniec’ – XVI w.: *proiditul* (ib.).

PROIZVOLENIE *s.f., arch., loc. adv.* ‘chętnie, ochoczo’ – 1682-86: *de pe proizvolenie* (DLR VIII/5, 1603); < cs. *proizvoljenije* ‘wola, życzenie, żądanie’.

PROLOG *s.n., arch., kośc.* ‘żywot świętych, biografia’ – 1675: *prologul* (DLR VIII/5, 1606); < za pośr. słow. cs. *prologb* ‘1. prolog, wstęp, 2. żywot świętych’, scs. *prologosb*, srb. *prolog* ‘wstęp utworu’ z ngr. *προλογος* ‘prolog, wstęp’ (DER, 640; PGL, 699)

PROMIȘLENIE *s.f., arch., rel.* ‘opatrność’ – 1682-86: *Promișleniia lui Dumnedzǎu* (DLR VIII/5, 1608); < scs. *promyșlenije* ‘1. zamiar, 2. opatrność, 3. troska’.

PROPOVĂDUI *vb.* 1. ‘głosić’ – 1563: *am propoveduit*; 2. ‘ujawniać’ – 1581: *propoveduia ce vrea* (DLR VIII/5, 1625); < scs. *propovědovati* ‘głosić’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146). ♦ **propovăduit,-ă** *adj., rel.* ‘głoszony’ – 1581: *Hristos propoveditul*; **propovăduitor,-oare** *s.m.f.* ‘głosiciel, profeta’ – 1581: *propoveduitori* (ib.).

PROPOVEDANIE *s.f., arch.* 1. ‘głoszenie’ – 1581: *propovedania evangheliei*; 2. ‘mowa pogrzebowa’ – 1683: *cîteva propovedanii* (DLR VIII/5, 1626); < scs. *propovědanije*, por. srb. *propovedanije* ‘1. wygłaszać kazanie, 2. głosić’.

PROPOVEDI *vb., arch., rel.* ‘głosić’ – XVI w.: *propovediia ev[an]g[he]lia* (DLR VIII/5, 1626); < scs. *propovědati* ‘id.’. ♦ **propovedire** *s.f., arch.* ‘głoszenie’ – 1563: *propovedire* (ib.).

PROPOVEDNIC *s.m., arch.* ‘głosiciel’ – 1581: *propoveadnici*, 1645: *propovednic* (DLR VIII/5, 1626); < scs. *propovědnikb* ‘głosiciel, kaznodzieja’, por. srb. *propovjednik* ‘id.’.

PROROC *s.m., rel.* ‘prorok’ – XVI w.: *prorocii* (DLR VIII/5, 1635); < scs. *prorokb* ‘id.’, por. srb. *prorok* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145). ♦ **prorocesc,-ească** *adj., arch.* ‘proroczy’ – 1581: *după al prorocescului*; **prorocește** *adv., arch.* ‘proroczno’ – 1581: *strigă proorocește*; **proroci** *vb.* ‘prorokować’ – XVI w.: *prorociră*, 2. *arch.* ‘głosić’ – 1560-81: *eu prorocii întru păgîni*; **prorocie** *s.f.* ‘prorocstwo’ – XVI w.: *prorocia* (ib.).

PROROCESTVIE *s.f., arch.* ‘proroctwo’ – 1580: *prorocestvia* (DLR VIII/5, 1636); < scs. *proročstvije* ‘id.’.

PROROCESVUI *vb., arch.* ‘prorokować’ – 1682-86: *le-au prorocestvuit* (DLR VIII/5, 1636); < scs. *proročstvovati* ‘id.’.

PROROCIȚĂ *s.f.* ‘prorokini’ – 1645: *prorocița* (DLR VIII/5, 1637); < scs. *proročica*, por. bg., srb. *proročica* ‘id.’.

PROSCOMIDIE *s.f., kośc.* ‘ofiarowanie, ofertorium’ – 1652: *proscomidie* (DLR VIII/5, 1638); < za pośr. slow. por. cs. *proskomidija* z gr. *προσκομιδή*, (DER, 641; MIHĂESCU, 92). ♦ **proscomidit,-ă** *adj., arch., kośc.* ‘poświęcony (do komunii)’ – 1652: *prescurile postcomidite* < ‘postcomidi’ (ib.).

PROSFETI *vb., arch.* ‘oświecić’ – XVI w.: *prosfeteaște fața ta* (DLR VIII/5, 1640); < scs. *prosvětiti* ‘oświecić’, bg. *prosvetja* ‘id.’.

PROSLAVĂ *s.f., arch.* ‘chwała, sława’ – 1581: *proslavă* (DLR VIII/5, 1640); < bg. *proslava*, srb. *proslava* ‘uroczystość, święto’.

PROSLĂVI *vb.* 1. ‘wychwalać, sławić’ – XVI w.: *voiu proslăvi numele tău*; 2. *arch.* ‘błogosławić’ – 1581: *ne-au proslăvit*; 3. ‘młować’ – 1581: *va proslăvi*; 4. *refl., arch.* ‘być zadowolonym’ – 1581: *proslăviși-te*; 5. *refl., arch., kośc.* ‘święcić (o świętach religijnych)’ – 1643: *să proslăveaște astăzi*; 6. *refl., arch.* ‘umrzeć’ – 1643: *să proslăvi Isus* (DLR VIII/5, 1640); < scs. *proslaviti* ‘sławić, podziwiać’, por. bg. *proslavja*, srb. *proslaviti* ‘id.’. ♦ **proslăvit**¹ *s.n., arch.* ‘sława’ – 1682-86: *proslăvitul*; **proslăvit**^{2,-ă} *adj., arch., przen.* ‘rozświetlony’ – 1682-86: *obrazul proslăvit*; **proslăvitură** *s.f., arch.* ‘wysławianie’ – 1581: *proslăvitură* (ib.).

PROST¹, **PROASTĂ** *adj.* 1. *arch.* ‘prostoduszny’ – 1581: *proști și nebitleani*; 2. ‘zwykły’ – 1581: *pâine proasă*; 3. ‘lichy’ – 1588: *4 brîie proaste*; 4. *arch.* ‘prosty, z ludu’ – 1640: *oameni proști*; 5. ‘głupi’ – 1634-53: *iaste mai proastă* (DLR VIII/5, 1645); < scs. *prostb* ‘prosty, zwykły, prostacki’, srb. *prost*, bg. *prost* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 185). ♦ **prostan,-ă** *adj., arch.* ‘głupi’ – 1671-77: *foarte prostan*; **prostatic,-ă** *adj., arch.* 1. ‘głupi’ – 1645: *prostateci*, 2. ‘prostoduszny’ – 1682-86: *prostatecă*, 3. ‘liczny’ – 1688: *prostateci*; **prostește** *adv., arch.* ‘prosto, z łatwością’ – 1643: *prosteaște*; **prosticel,-ea,-ică** *adj., dim.* por. ‘prost (3)’ –

1682-86: *prosticea*, **prostie** *s.f.*, *arch.* 1. ‘prostoduszność’ – 1581: *prostiia*, 2. ‘prostota’ – 1560-81: *prostiia inimei*; **prostime** *s.f.* 1. ‘pospółstwo’ – 1642-47: *prostime*, 2. *arch.* ‘głupota’ – 1634-53: *prostimea*, 3. *arch.* ‘prostoduszność’ – 1673: *cu prostime*, **prostișor,-oară** *adj.*, *dim.* por. ‘prost (3)’ – 1682-86: *sălaş prostișor* (ib. 1648-54).

PROST² *adv.*, *arch.* 1. ‘pod dostatkiem’ – XVI w.: *dă tuturor prostu*; 2. ‘prosto’ – 1581: *prost șezu* (DLR VIII/5, 1645); < scs. *prostъ* ‘prosty’, bg., srb. *prost*.

PROSTI *vb.*, *arch.* 1. ‘darować (karę)’ – 1640: *vor prosti*; 2. *refl.* ‘godzić się, jednać się’ – 1682-86: *să prostiră* (DLR VIII/5, 1652); < scs. *prostiti* ‘zwolnić, przebaczyć’.

PROT *s.m.*, *arch.*, *cerk.* ‘przełożony klasztoru z Góry Atos’ – 1654: *Gavril protul* (DLR VIII/5, 1657); < cs. *protъ* ‘id.’.

PROTOPOP *s.m.*, *cerk.* ‘protopop, protojerej’ – 1642: *Gavril Otici potropopul* (DLR VIII/5, 1671); < za pośr. słow. cs. (srb.) *protopopъ* ‘id.’ z gr. *πρωτοπαπς* (MIHĂESCU, 97).

PROȚAP *s.n.* ‘dyszal’ – 1645: *proțapul* (DLR VIII/5, 1674); < cs. *procěpъ*, bg. *procep* ‘dyszal’, por. srb. *procep* ‘szczypce, kluby’ (MIHĂILĂ, IMPR 24).

PROVIDEȚ,-Ă *s.m.f.*, *arch.* ‘wieszcz, profeta’ – 1673-86: *provideță* (DLR VIII/5, 1679); < cs. *providěcъ* ‘id.’.

PRUND *s.n.* 1. ‘żwir’ – 1643: *prundul*; 2. ‘żwirowisko’ – 1600-30: *prunduri*, 1645: *prunt* (DLR VIII/5, 1693); < ogśl., psl. *prądvъ, srb. *prud* ‘ławica, nasypisko’ por. pol. *prąd* (DER, 643; SKOK, III/59; MIHĂILĂ, IMPR. 98). ♦ **prundos,-oasă** *adj.* ‘pokryty żwirem’ – 1648: *loc prundos* (ib. 1695).

PSALM *s.f.*, *rel.* ‘psalm’ – 1563: *psalom*, 1640: *psalmi* (DLR VIII/5, 1698); < za pośr. słow. scs. *psalъmъ* ‘id.’, por. bg. *psalmъ*, srb. *psalm* z gr. *ψαλμός* ‘pieśń z akompaniamentem liry’ (MIHĂESCU, 91). ♦ **psălmui** *vb.*, *arch.* ‘śpiewać psalmy’ – XVI w.: *psălmuiț* (ib. 1701).

PSALTIRE *s.f.*, *rel.* 1. ‘psalterz’ – 1580: *săltire*, 1588: *psaltire*; 2. *muz.* ‘psalterion’ – XVI w.: *psăltire*, *psaltire* (DLR VIII/5, 1700); < za pośr. słow. scs. *psal(ъ)tyrъ* ‘id.’, por. bg., srb. *psalti*. z gr. *ψαλτήριον* (MIHĂESCU, 91, 186).

PUHOI *s.n.* 1. ‘powódź’ – 1642-47: *povoai*, 1682-86: *poghoiul*; 2. ‘ulewa’ – 1682-86: *poboi de ploi* (DLR VIII/5, 1733); < scs. *povonь* ‘wylew, potop’, por. cs. *povodňň* ‘powódź’ (SKOK, III/611; PGL, 585).

PUSTIU,-IE *s., adj.* 1. *s.m.f.* ‘pustkowie, bezludzie’ – XVI w.: *pustie, pustinia*; 2. *adj.* ‘opustoszyły’ – XVI w.: *pămînt pustîniu, pustiniu* (DLR VIII/5, 1822); < scs. *pustyni* ‘pustynia’, bg., srb. *pustinja* ‘1. pustynia, 2. bezludzie, 3. pustka’ (DER, 648; MIHĂILĂ, IMPR. 102). ♦ **pustietate** *s.f.* ‘pustkowie’ – 1682-86: *pustietate*; **pustii** *vb.* 1. ‘pustoszyć’ – XVU w.: *pustiniră*, 2. ‘przepaść, zginać’ – 1643: *nu va pustii* (ib. 1819).

PUSTNIC,-Ă *s.m.f.* ‘pustelnik’ – 1580-1600: *pustnicii*, 1682-86: *postnici* (DLR VIII/5, 1826); < cs. *pustyniňnikъ* ‘id.’ (PGL, 755). ♦ **postnicesc,-ească** *adj., arch.* ‘pustelniczny’ – 1682-86: *nevoință postnicească*; **postnicie** *s.f., arch.* ‘żywot pustelniczny’ – 1682-86: *multă postnicie* (DLR VIII/4, 1118).

PUZDERIE *s.f., sg.* ‘stróżyny, trociny’ – XVI w.: *cu puzderie* (DLR VIII/5, 1865); < cs. *pazdrev, pazderije* ‘żdźbło, słoma’, bg., srb. *pazder* ‘paździerz’ (MIHĂILĂ, IMPR. 33).

R

RAC *s.m.* 1. *astr.* ‘zodiak raka’ – 1639: *numărul racului*; 2. *zool.* ‘rak *Astacus fluviatilis*’ – 1690: *rak* por. LM 147 (DLR IX, 3); < cs. *rakъ* ‘id.’, bg., srb. *rak* (MIHĂILĂ, IMPR. 92).

RACLĂ *s.f., arch. pot.* 1. ‘skrzynia’ – 1634-53: *racla*; 2. *koś.* ‘relikwiarz’ – 1643: *racla sfîntei*; 3. ‘trumna’ – 1645: *lacre a împeraților* (DLR IX, 6); < latynizm łac. *arcula* ‘skrzynia’, który do rum. przeszedł za pośr. gr.-słow. z bg. *rakla* ‘skrzynia, kufer’, por. scs. *raka* ‘grób’, srb. *raka* ‘grób’, gr. *ἀρχα* (DER, 651; MIHĂESCU, 141). ♦ **răcluță** *s.f., dim., arch., pot.* ‘skrzyneczka’ – 1634-53: *răcluță* (ib. 64).

RAI *s.n., rel.* ‘raj’ – 1550-1600: *dulceața rainului* (DLR IX, 21); < ogśl.: scs. *rajъ* ‘id.’, bg., srb., pol. *raj* (MIHĂILĂ, IMPR. 145).

RANĂ *s.f.* 1. ‘rana’ – XVI w.: *ranele*; 2. ‘cierpienie’ – XVI w.: *durerea ranelor*; 3. *arch.* ‘chłosta, baty’ – XVI w.: *cu rane*; 4. *arch.* ‘ciężkie doświadczenie, kara’ – XVI w.: *rane* (DLR IX, 28); < scs. *rana* ‘1. rana, 2. cierpienie’, bg., srb. *rana* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 120).

RARIȚĂ *s.f.* 1. ‘plug’ – 1682-86: *ralițe*; 2. *astr., pot.* ‘a) nazwa trzech gwiazd z konstelacji Oriona, b) Syriusz’ – 1688: *ralița* (DLR IX, 40); < bg. *ralica* ‘id.’, srb. *ralica* ‘mały plug’; rum. *rariță* w wyniku asymilacji *l>r* pod wpływem rum. *rar*, (MIHĂILĂ, IMPR. 21).

RASĂ *s.f.* ‘habit’ – 1634-53: *rasele* (DLR IX, 41); < za pośr. słow. cs. *rasa* ‘habit, sutanna’, bg. *raso* ‘id.’ z gr. (*pl.*) *ράσα* (MIHĂESCU, 98).

RĂCHITĂ *s.f.* ‘wierzba *Salix cinerea*’ – 1645: *zmiciali de răchita* (DLR IX, 60); < bg., srb. *rakita* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 73).

RĂCNI¹ *vb.* ‘ryczeć o *zpwierzętach*’ – 1648: *cum răcnește leul* (DLR IX, 65); < cs. *ryknąti* ‘id.’ bg. *rikna*, srb. *riknuti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 209). ♦ **răcnitor,-oare** *adj., arch.* ‘ryczący’ – 1682-86: *Leu(...) răcnitoriu* (ib.).

RĂCNI² *vb.* ‘wymiotować’ – 1700: *a răcni* por. ANON.CAR. (DLR IX, 65); < srb. *rignuti* ‘zakaszleć’, por. srb. *rigati* ‘wymiotować’ (por. SKOK, III/140).

RĂCODELIE *s.f., arch., pot.* ‘rekodzieło’ – 1682-86: *răcodealii*, 1692: *răodelie* (DLR IX, 66); < cs. *raċodělie* ‘id.’, bg. *rvkodelije* ‘id.’.

RĂNI *vb.* ‘fiz., przén. ranić’ – 1581: *vor răni* (DLR IX, 89); < cs. *raniti*, por. bg. *ranjavam*. ♦ **rănit** *s.n., arch.* ‘ranienie’ – 1634-53: *a rănitului*; **rănit,-ă** *adj.* ‘zraniony, ranny’ – XVI w.: *răniți*; **rănitură** *s.f., arch.* ‘zranienie, rana’ – 1634-53: *au murit de aceea rană* (ib.).

RĂPȘTI *vb., arch.* 1. ‘sprzeciwiać się’ – XVI w.: *vor răpști*; 2. *refl.* ‘wzburzyć się’ – 1651: *răpștiră* (DLR IX, 100); < scs. *rvpștati*, *rvpșta* ‘hałasować’, por. srb. *reptati* ‘1. mruczeć pod nosem, 2. oczerniać’ (DER, 655; SKOK, III/130). ♦ **răpște** *s.f., arch.* ‘wyrzut, wymówka’ – 1643: *pentru răpștă*; **răpștire** *s.f., arch.* ‘sprzeciw’ – 1581: *răpștirea*; **răpștitor,-oare** *adj.* ‘przeciwny’ – 1581: *răpștitoriu* (ib.).

RĂSAD *s.n., często zbior.* ‘rozsada, sadzonka’ – 1688: *răsad* (DLR IX, 105); < bg. *razsad* ‘id.’, srb. *rasad* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 70).

RĂSĂDI *vb.* ‘przesadzać, rozsadzać’ – XVI w.: *Arbulele răsădit* (DLR IX, 106); < bg. *razsadjja* ‘id.’, srb. *rasaditi* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 70) ◆ **răsădire** *s.f., pržen.* ‘przesadzanie’ – 1632: *răsădirea cărtii*; **răsădită** *adj. subst., f.* ‘sadzonka’ – XVI w.: *răsădită*; **răsăditor,-oare** *s.m.f.* ‘osoba, która sadzi’ – 1643: *un răsăditoriu* (ib.).

RĂSĂJDUI *vb., arch.* ‘rozważać’ – 1645: *va răsăjdui* (DLR IX, 107); < scs. *rasazǝdati*, *raszǝdati* ‘id.’. ◆ **răsăjduitor,-oare** *adj., arch.* ‘rozważny’ – ok. 1640: *răsăjduitor* (ib.).

RĂSLĂBI *vb. refl., arch.* ‘tracić wiarę, zważyć’ – 1581: *te răslăbi* (DLR IX, 130); < scs. *raslabiti* ‘osłabić’, bg. *razslabja*. ◆ **răslăbire** *s.f., arch.* ‘osłabienie fizyczne’ – 1581: *răslăbire*; **răslăbit,-ă** *adj., arch.* ‘osłabiony, chory’ – 1581: *răslăbită*, 2. ‘ten, który zważył’ – 1581: *răslăbit de suflet*; **răslăbitură** *s.f., arch.* ‘osłabienie’ – 1581: *răslăbitură* (ib.).

RĂSPÎNDI *vb.* ‘rozsyptywać (się), rozpędzić’ – XVI w.: *răspîndit-ai dracii tăi* (DLR IX, 132); < scs. *raspăditi*, bg. *razpǝdja*, srb. *raspuditi* (MIHĂILĂ, IMPR. 199).

RĂSPÎNTIE *s.f.* ‘rozdroże’ – XVI w.: *răspîntiile*, 1670: *respintele*, 1693: *rădzpîntie* (DLR IX, 133); < scs. *raspătije*, bg. dial. *razpǝt* (MIHĂILĂ, IMPR. 103).

RĂSTI *vb., refl.* ‘krzyczeć, podnosić głos’ – 1581: *să răstia* (DLR IX, 142); < etym. niejasna.; por. srb. *rasti* ‘róść’, pol. *rościć* ‘wywoływać, wzbudzać, wzmacniać’ < psł. **orstb*, **orsti* ‘wzrost, wzrastać’ (por. BORYŚ, 519, SKOK II/110); lub der. rum. *rost* ‘dziub, pysk’ (DER, 658).

RĂSTIGNI *vb.* ‘ukrzyżować’ – 1581: *a-l... răstigni*; 2. *arch., pržen.* ‘pokonywać, zwyciężać’ – 1581: *să le răstignim*; 3. *refl., arch., pržen.* ‘być komuś podległym’ – 1581: *se va răstigni lor* (DLR IX, 143); < cs. *rastegnati* ‘rozciągnąć, rozedrzeć’ (PGL, 792). ◆ **răstignire** *s.f., arch.* ‘ukrzyżowanie’ – 1574: *răstignire*; **răstignit**¹ *s.n., arch.* ‘ukrzyżowanie’ – 1581: *răstignitul lu Hristos*; **răstignit,-ă**² *adj.* 1. ‘ukrzyżowany’ – 1569-75: *răstignit*, 2. ‘zniewolony, podległy’ – 1581: *răstignit aurului*; **răstignitor** *s.m., arch.* ‘ten, który krzyżuje’ – 1700: *răstignitor* por. ANON.CAR.; **răstignitură** *s.f., arch.* ‘ukrzyżowanie’ – 1581: *răstignitura* (ib.).

RĂSTOPI *vb. refl., arch.* ‘roztapiać się’ – 1673: *Ca o ceară când să răstoapește* (DLR IX, 146); < cs. *rastopiti se* ‘id.’, por. bg. *raztopjam* ‘id.’, srb. *rastopiti* ‘id.’. ◆ **răstpit,-ă** *adj., arch.* ‘roztopiony’ – 1673: *răstopiți* (ib.).

RĂSVĂRI *vb., arch.* ‘mieszać’ – XVI: *răsvariiu* (DLR IX, 158); < scs. *rastvoriti* ‘id.’, bg. *raztvorjam* ‘id.’.

RĂZBI *vb., arch.* 1. ‘rozbić’ – XVI w.: *au răzbit*; 2. ‘rozbić, zwyciężyć’ – 1581-82: *răzbind pre noi* (DLR IX, 186); < scs. *razbiti* ‘rozbić’, bg. *razbivam*, srb. *razabiti* ‘id.’. ♦ **răzbit,-ă** *adj. subst.* ‘zwyciężony’ – 1581-82: *nici a răzbiților*; **răzbitor,-oare** *adj., subs., arch.* ‘zwycięski’ – 1581-82: *nici a răzbitorilor* (ib.).

RĂZBOI *s.n.* 1. ‘wojna’ – XVI w.: *în războiu*; 2. *arch., pržen.* ‘kłótnia, gniew’ – XVI w.: *războie*; 3. *pržen.* ‘konflikt, walka’ – 1581: *războiu*; 4. *arch.* ‘bitwa’ – 1581-82: *războiu* (DLR IX, 189); < scs. *razboj* ‘1. zabójstwo, 2. grabież’, srb. *razboj* ‘1. rozbój, 2. pobojuwisko’ (MIHĂILĂ, IMPR. 140). ♦ **războiaș** *s.n., dim., arch.* ‘wojenka’ – 1671-77: *războiaș* (ib.).

RĂZBOINIC *s.m., arch.* 1. ‘rozbójnik’ – 1581: *razboinicul*; 2. ‘żołnierz, wojownik’ – 1645: *Xerxis războinicu*; 3. *adj.* ‘wojowniczy’ – 1642-47: *om războinic* (DLR IX, 191); < scs. *razbojnik* ‘rozbójnik’, bg., srb. *razbojnik* ‘id.’.

RĂZBOLI *vb. refl., arch., pot.* ‘rozchorować się’ – XVI w.: *războlise-vor oamerii* (DLR IX, 192); < scs. *razbolěti se* ‘id.’, bg. *razboljavam*, srb. *razboljeti se* ‘id.’. ♦ **războlit,-ă** *adj., arch., pot.* ‘schorowany’ – 1682-86: *războlit de gra boală* (ib.).

RĂZMERIȚĂ *s.f.* ‘rokosz, bunt’ – 1563: *răzmiriță* (DLR IX, 200); < cs.(srb.) *razmirica* ‘bitwa’, srb. *razmirica* ‘niesnaska, zatarg’, por. bg. *razmirica* ‘zamieszki’ (MIHĂILĂ, IMPR. 141).

RĂZOR *s.n.* 1. *arch.* ‘rząd, szereg winorośli jako jednostka miary’ – 1575: *18 răzoare de vie*; 2. ‘miedza’ – 1667: *răzor*; 3. ‘ogor’ – 1688: *rozoarele* (DLR IX, 202); < bg. *razor* ‘bruzda pomiędzy dwoma polami, zazwyczaj wypełniona wodą’, srb. *razor* ‘1. bruzda, 2. zniszczenie’ (MIHĂILĂ, IMPR. 27).

RĂZVESTI *vb., arch.* ‘podburzać, podżegać’ – 1563: *răzveaște* (DLR IX, 204); < cs. *razvěštati* ‘podburzać’.

RĂZVRĂTI *vb., arch.* ‘przemieniać (się)’ – XVI w.: *răvrăti-te-veri* (DLR IX, 204); < cs. *razvratiti* ‘1. wywrócić, obalić, 2. przekręcić, 3. zepsuć’, por. srb. *razvratiti* ‘zepsuć,

zdeprawować' (por. SKOK, III/633; PGL, 772). ♦ **răzvrătire** *s.f.* 'bunt, powstanie' – XVI w.: *răvrătire*; **răzvrătīt,-ă** *adj.* 'zbuntowany' – XVI w.: *răzvrătīt* (ib.).

RISIPI *vb.* 'wysypać, rozsypać' – XVI w.: *răsipi*; 2. 'trwonić' – 1563: *răsipi avuția lui*; 3. *refl.* 'rozbiec się' – XVI w.: *răsipescă-se dracii lui*; 4. 'zwalić (się), powalić (się)' – XVI w.: *răsipit-l-au*, 1600: *să răsipi toată cetatea*, 1634-53: *rasipească*, 5. 'rozpraszać, rozwiewać' – 1639: *să mi-o răsipesti* (DLR IX, 439); < bg. *razsipja* 'rozsypać', srb. *rasipati* 'id.', słow. prefiks *ras-* nie jest słowotwórczym sufiksem w rum., współczesna forma rum. *risipi* jest wynikiem asymilacji samogł. *ă > i* (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **risipă** *s.f.* 'rozrzutność, marnotrawstwo' – 1700: *risipă* por. ANON. CAR., 2. 'powalenie' – 1650: *rășpa(...)* *Ier[u]s[a]limului*, 1671-77: *rășpa*, 3. 'rozsypka, rozpad' – 1671-77: *rășpa țării*; **risipiciune** *s.f., arch.* 'rozsypka' – 1882-86: *rășpicinea*, **risipire** *s.f.* 1. 'rozsypywanie' – XVI w.: *Aleșiloru prișleților rășpiriei*, 2. 'rozpad, rozkład' – *rășpire trupurilor*, 3. 'powalenie' – 1648: *rășpirea*; **risipit¹** *s.n.* 'powalenie, zniszczenie' – ok. 1550: *risipitul*; **risipit,-ă²** *adj.* 1. 'zniszczony, powalony' – 1640: *rășpită*, 2. *przen.* 'zawily, powikłany' – 1683: *rășpit*; **risipitură** *s.f., arch.* 'zniszczenie' – 1682-86: *rășpitura* (ib. 438-443).

RÎCĂI *vb., arch.* 'ryczeć, wyć' – XVI w.: *ca un leu ricăind*, 1563: *răcăia* (DLR IX, 452); < scs. *rykati* 'id.', srb. *rikati* 'id.'.

RÎMLEAN,-Ă *arch.* 1. *s.m.f.*, 'Rzymianin' – 1581: *den a rimleanilor*, 1634-53: *pravila a rîmneanilor*, 1670: *în protiva rîmleanilor*, 2. *adj.* 'rzymski' – XVI w.: *omul cela rimleanul* (DLR IX, 459); < scs. *rimlěninъ* 'id.'. ♦ **rîmlenesc,-ească** *adj., arch.* 'rzymski' – 1671-77: *rîmlenesc*, **rîmlenește** *adv.* 'po rzymsku' – 1671-77: *rîmlenește*, 1682-86: *rămlenește* (ib.).

RÎND *s.n.* 1. 'rząd, szereg' – 1581: *în rînd*; 2. 'stan (*warstwa społeczna*)' – 1640: *rîndul biseariciu*; 3. *arch., pot.* 'porządek' – 1640: *cereaș în rîndul ei* (DLR IX, 648); < scs. *redъ* '1. szereg, porządek, 2. kategoria, 3. gromada', bg., srb. *red* 'id.' (DER, 665; MIHĂILĂ, IMPR. 55). ♦ **rîndui** *vb.* 1. 'mieć w przeznaczeniu' – 1648: *Nemică mai mult să lați decît vă e rînduit.*, 2. 'wyznaczyć do czegoś' – 1682: *am rînduit*, 3. *refl., arch., wojs.* 'ustawiać się w szyku bojowym' – 1688: *să se rînduiască la război*, 4. 'wyznaczyć coś' – 1688: *vei rîndui vreamea*, 5. 'ustawić, uporządkować' – 1690: *renduesk* por. LM 484 (ib.).

RÎNJI *vb.* 1. *arch., przeni.* ‘żartować, śmiać się z kogoś’ – 1581: *rînjiră*; 2. ‘o zwierzętach szczerzyć kły’ – ok.1650: *rînja acel șarpe*; 3. ‘szemrać’ – XVI w.: *rănjirî limbile* < jako kalka scs. *šetati se* ‘pysznić się’ (DLR IX, 477); < bg. *рънѝа* ‘warczeć’ < cs. *řęnati* ‘1. otwierać się, 2. otworzyć usta’ (DER, 665; PGL 813). ♦ **rînjit,-ă** *adj.* ‘wyszczierzony’ – ok.1650: *cu dinții rînjiți*; **rînjitor,-oare** *adj., subst., arch.* ‘prześmiewca’ – 1581: *rînjitorii*; **rînjitură** *s.f., arch.* ‘kpina, drwina’ – 1581: *rînjiturile* (ib.).

RÎS *s.m.n.* ‘ryś *Lynx lynx*’ – 1645: *rîși* (DLR IX, 482); < cs. *ryš* ‘id.’, bg., srb. *ris* ‘id.’ (PGL, 810; MIHĂILĂ, IMPR. 86).

RÎȘNIȚĂ *s.f.* ‘żarna’ – 1574: *rășniță*, 1678: *rîșniță* (DLR IX, 486); < bg. *ръшница*. ♦ **rîșni** *vb.* ‘mleć’ – 1574: *rășnind* (ib. 485).

RÎVNI *vb.* ‘pragnąć, pożądać’ – XVI w.: *nu revni*, 1581: *a rîvni*, 1640: *va răvni*; 2. *arch.* ‘naśladować’ – XVI w.: *nu revni biceanilor*, ok.1650: *rîmnește*, 1682-86: *răbnind*; 3. *arch.* ‘rozgniewać się’ – 1563: *răvni* (DLR IX, 491); < scs. *rvъnovati* ‘1. starać się, 2. zazdrościć’, srb. *revnovati*; por. bg. dial. *revna se* ‘podość się’ (por. DER, 667; MIHĂILĂ, IMPR. 207). ♦ **rîvnă** *s.f.* 1. ‘chęć’ – 1581: *rîvnea*, 2. ‘pożądanie’ – 1642: *cu rîvne*; **rîvnire** *s.f., arch.* 1. ‘pożądanie, pragnienie’ – 1581: *rîvnirea aceștii dragoste*, 2. ‘zawiść’ – 1581: *rîvnire*; **rîvnit,-ă** *adj.* ‘upragniony’ – 1688: *D[o]mnul D[u]mn[e]zeu nume răvnit*; **rîvnitor,-oare** *adj.* 1. *arch.* ‘zawistny’ – XVI w.: *revnitori*, 2. ‘żarliwy, gorliwy’ – 1642-47: *rîvnitori*, 3. ‘pożądliwy’ – 1682-86: *răbnitori*; **rîvnitură** *s.f., arch.* ‘pragnienie’ – 1563: *răvnitură* (ib.).

ROB, ROABĂ *s.m.f.* 1. ‘niewolnik’ – 1560: *robi*; 2. *przeni., kość.* ‘głęboko wierzący, sługa’ – *robi sîntem*; 3. *przeni.* ‘niewolnik’ – 1581: *Rob era avuției*. (DLR IX, 500); < scs. *robъ, (rabъ)* ‘1. niewolnik, 2. sługa’, bg., srb. *rob* ‘id.’ (DER, 668; MIHĂILĂ, IMPR. 137). ♦ **robește** *adv., arch.* ‘niewolniczo’ – 1700: *robeaște*; **robi** *vb.* ‘czynić niewolnikiem, zniewolić’ – 1581: *și-i robi*; 2. *arch.* ‘podbić, zniewolić *krój*’ – 1645: *să robască Athină*; 3. *arch.* ‘wtrącać do więzienia’ – 1634-53: *i-au robit bărbatul*; **robie** *s.f., arch.* 1. ‘niewolnictwo’ – 1643: *robie*, 2. ‘niewola’ – 1645: *robie*, 3. *kość.* ‘ujarzmienie’ – 1581: *robiia*; **robime** *s.f., arch., zbior.* ‘niewolnictwo’ – 1688: *de sînge(...) a robimei* (ib.).

ROBCĂ *s.f., arch.* ‘niewolnica’ – 1581-82: *va fi lovind(...) robceei dintele* (DLR IX 502); < bg. *robka* ‘id.’, zob. *rob*.

ROD *s.n.* 1. ‘plon, owoc’ – XVI w.: *ruada grîului*, 1550-80: *rodure*, 1618: *roadă*; 2. *przen.* ‘owoc, plon *pracy*’ – XVI w.: *rodul faptelor*; 3. ‘dziecko, szczeniak’ – XVI w.: *roada*; 4. ‘potomek’ – XVI w.: *rodurele*; 5. ‘pokolenie’ – XVI w.: *rudă în rudă*; 6. *arch.* ‘ofiara’ – 1688: *rod*; (DLR IX, 511); < scs. *rodь* ‘1. urodzenie, 2. ród’, bg. *rod* ‘1. ród, 2. rodzina, 3. rodzaj, 4. owoc’, srb. *rod* ‘1. rodzaj ludzki, 2. ród, pochodzenie, 3. gatunek, 4. urodzaj’ (MIHĂILĂ, IMPR. 129). ♦ **rodnic,-ă** *adj.* ‘żyzny, urodzajny’ – 1661: *pămînt rodnic* (ib. 518).

RODI *vb.* 1. ‘owocować, obradzać’ – 1550-1600: *plod de rodescu*; 2. *arch., pot.* ‘rodzić o *ludziach*’ – 1581-82: *Cus rodi pre Nimrot* (DLR IX, 515); < scs. *roditi (se)* ‘rodzić (się)’, srb. *roditi (se)* ‘id.’ (DER, 668). ♦ **rodire** *s.f., arch.* 1. ‘owoc’ – XVI w.: *rodire*, 2. ‘ród’ – XVI w.: *rodirea lor*; **rodit¹** *s.n., arch.* ‘stworzenie’ – 1581-82: *Cartea a roditului [lui] Adam*; **rodit,-ă²** *adj., arch.* ‘owocny o *roślinach*’ – XVI w.: *viță rodită*; **roditor,-oare** *adj.* 1. ‘owocny o *roślinach*’ – XVI w.: *viță roditorae*, 2. *arch., subst.* ‘rodzicielka’ – 1580: *doamna roditoarea*, 3. *arch.* ‘stworzyciel’ – 1560-81: *roditoriul meu*; **roditură** *s.f., arch.* 1. ‘stworzenie’ – 1581: *Carte de prima al lui Moiseiu... ce să cheamă... roditura lumieii*, 2. ‘ofiara’ – 1688: *roditură D[o]mnului* (ib.).

ROGOJINĂ *s.f.* ‘mata, rogoża’ – 1640: *rogojină* (DLR IX, 520); < scs. *rogożina* ‘id.’, bg., srb. *rogożina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 73). ♦ **rogojioară** *s.f., dim.* ‘matka’ – 1673: *rogojioară* (ib.).

ROGOZ *s.m., bot.* ‘turzyca, sitowiec *Carex riparia*’ – 1581-82: *rogoz*, 1682-86: *răgoz* (DLR IX, 521); < cs. *rogozъ* ‘id.’, bg., srb. *rogoz* ‘id.’ (PGL, 801; MIHĂILĂ, IMPR. 72).

ROI¹ *s.m.n.* ‘ród *pszczoł*’ – 1645: *un roiu de albine*; < cs. *roj* ‘id.’, bg., srb. *roj* ‘id.’ (PGL, 803; MIHĂILĂ, IMPR. 95).

ROI² *vb.* ‘roić, zaroić o *pszczołach*’ – 1700: *a roi* por. ANON. CAR. (DLR IX, 523); < bg. *roja se* ‘id.’, srb. *rojiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 95).

ROJDANIC *s.m.* ‘księga wróżb i przepowiedni, horoskop’ – XVII w.: *rojdanic* por. CDB II (DLR IX, 526); < cs. *roždanikъ* ‘potomek’, por. srb. *roždanik* ‘horoskop’ (PGL, 803; SKOK III/152).

RUBĂ *s.f., arch.* ‘kawalek płótna, szmatka’ – XVI w.: *rubă* por. CDB I (DLR IX, 584); < bg. *ruha* ‘odzież’ (BER, VI/331).

RUCAVIȚĂ *s.f.*, *zwykle pl.*, *arch.*, *cerk.* ‘wstażki do ściskania rękawów’ – 1681: *păreache de rucavițe* (DLR IX, 587); < cs. *řukavica* ‘rękawica’, srb. *rukavica* ‘rękawiczka’, por. bg. *ръкавица* ‘id.’.

RUDAR *s.m.* ‘(Cygan) korytnik’ – 1701: *țiganiî rudari* (DLR IX, 588); < bg. *rudar* ‘rudnik’ (BER, VI/336).

RUDĂ *s.f.* 1. *arch.* ‘ród’ – XVI w.: *ruda*; 2. *arch.* ‘pokolenie’ – 1563: *voiu spune... rudeei*; 3. *arch.* ‘rodzina’ – 1581: *ruda lu Avraam*; 4. ‘krewny’ – 1581: *rude*; 6. *arch.* ‘gatunek, rodzaj’ – 1581: *ruda muierească* (DLR IX, 589); < scs. *rodъ* ‘ród’, bg. *roda* ‘1. pokolenie, 2. rodzina’ (MIHĂILĂ, IMPR. 130; por. DER, 671; SKOK III/152). ♦ **rudi** *vb. refl.*, *arch.* ‘spokrewnić się’ – 1671-77: *că să rudiia Vladislav cu împăratul nemțasc* (ib.593); **înruđi** *vb. refl.* ‘spokrewnić się’ – 1688: *să rudescu cu sângele* (DLR II/1, 732).

RUJĂ *s.f.* ‘róža’ – 1682 por. DOSOFTEI, VS (ILRL 378); < bg., srb. *ruža* ‘id.’ (DER, 672).

RULA *vb.*, *arch.* ‘bajdurzyć, pleść’ – 1682-86: *ruleadză* (DLR IX, 611); < srb. *ruľjati* ‘ryczeć, drzeć się (o dziecku)’.

RUS,-Ă *adj.*, *arch.* ‘rudy, czerwony’ – 1700 por. ANON. CAR. (DLR IX, 630); < bg. *rus* ‘blond, jasny’, srb. *rus* ‘rudy, ryży, czerwony’ (SKOK, III/173).

RUSALIE *s.f.*, *pl.*, *rel.* ‘Zielone Świątki’ – 1581: *praznicul rusalilor* por. COD. VOR., 1640: *zi de rosalii* (DLR IX, 630); < za pośr słow. cs. *rusalija* ‘id.’, bg. *rusalija* ‘id.’, srb. *rusalje* ‘id.’ ze śgr. *ροσάλια* (MIEHĂESCU, 186; DER 673; POR. SKOK, III/175).

S

SABIE *s.f.* 1. ‘szabla’ – 1634-53: *sabie*, 2. *fig.* ‘moc’ – 1678: *Acea pîine însemnează sabia a lui Ghedeon(...)*, 3. *fig.* ‘spustoszenie’ – ok. 1680: *sabie* (DLR X/1, 2); < bg. *sabja* ‘szabla’, srb. *sablja* ‘id.’, przypuszczalnie wyraz pochodzenia ugrofińskiego (uralsko-altajskiego), por. węg. *szyablya* (MIHĂILĂ, IMPR. 139; SKOK III/ 181). ♦ **săbia** *vb.* ‘ciąć szablą’ – 1682-86:

săbia (DLR X/1, 126); **SĂBIER** *s.n.* ‘płatnerz’ – 1700: *săbier* por. ANON. CAR., **SĂBIUȘCĂ** *s.f.*, *dim.* ‘szabelka’ – 1699-01: *sabiuszka*, por. LM, 875.

SACHELAR *s.m.* ‘skarbnik’ – 1652: *sachelariuț*; 1682: *sachelarie* (DLR X/1, 12); < scs. *sakelarъ*, *sakelarъ* ‘id.’.

SAD *s.n.*, *arch.* ‘roślina’ – 1581: *sad* (DLR X/1, 19); < scs. *sadb* ‘1. sad, 2. sadzonka’ bg. dial., srb. *sad* ‘1. sadzonka, 2. plantacja’ (MIHĂILĂ, IMPR. 69).

SADUCHEU *s.m.* ‘saduceusz’ – I poł. XVI w.: *saducheu* (DLR X/1, 22); < scs. *sadukejъ* ‘id.’, por. srb. *saducej* ‘id.’.

SAMAR *s.n.*, ‘juk’ – 1682-86: *samar* (DLR X/1, 59); < za pośr. słow. scs. *samarъ* ‘ladunek, załadunek’, bg. *samar* ‘id.’, srb. *samar* ‘siodło juczne’ ze śrgr. *σα(γ)μάριον* (DER, 680; SKOK III/198).

SAMARINEAN, -Ă *s.m.f.*, *adj.* ‘Samarytanin’ – 1581: *samareanin*, 1643: *samarinean* (DLR X/1, 60); < scs. *samaréninъ* ‘id.’. ♦ **samarineancă** *s.f.* ‘Samarytanka’ – 1581: *a samarinencii* (ib).

SAMAVOLNICIE *s.f.* ‘samowola’ – 1581: *samovolnicie* (DLR X/1, 60); < der. od rum. (*adj.*) *samovolnic* ‘samowolny’ < cs. (*adj.*) *samovolъnъ* ‘id.’, por. bg. *samovolén* ‘id.’.

SAMODRĂJAVNIC *adj.* ‘suwerenny, autokratyczny’ – 1681: *samodrăjavnic* (DLR X/1, 63); < cs. *samodrbъjavъnъ* ‘wodzowski, cesarski (łac. *imperatorius*)’.

SANIE *s.f.* ‘sanie’ – 1642-47: *sanie* (DLR X/1, 74); < cs. *sani* ‘id.’, bg. dial. *sani* ‘id.’, por. pol. *sanie* (MIHĂILĂ, IMPR. 25).

SAPĂ *s.f.*, *anat.* ‘zad konia’ – 1700: *sapă* por. ANON. CAR. (DLR X/1, 80); < srb. *sapi* ‘zad, grzbiet konia’ (SKOK III/202).

SATANĂ *s.m.*, *rel.* ‘szatan’ – 1563: *satana* (DLR X/1, 101); < za pośr. słow. cs. *satana* z gr. *σατανας* ‘wróg’ (MIHĂESCU, 100, 186). ♦ **sătănesc,-ească** *adj.* 1650-75: *sătănescă* (ib.).

SĂBLAZNĂ *s.f.*, *arch.* 1. ‘niebezpieczeństwo, zagrożenie’ – 1482: *săblaznă*, 2. ‘sposobność do popelnienia błędu lub grzechu’ – 1577: *săblazne*, 3. ‘zgrzeszenie’ – 1482: *săblaznă*, 4.

‘zmaza’ – XVI w.: *săblaznă* (DLR X/1, 128); < scs. *sblaznyb* ‘zgorszenie, niegodziwość’, bg. *soblaznyb* ‘id.’, srb. *sablazjan* ‘id.’ (DER, 675).

SĂBLĂZNI *vb., arch.* 1. ‘zgrzeszyć’ – 1660-61: *săblăzni*, 2. *refl.* ‘wyrzekać się’ – 1660-61: *vă veți săblăzni*, 3. *refl.* ‘mieć zmazę’ – 1645: *să va săblăzni*. (DLR X/1, 128); < scs. *sblazniti (se)* ‘uwieść, zgorszyć’, bg. *sblazniavam*, srb. *sablazniti* ‘id.’. ♦ **săblăznire** *s.f., arch.* ‘zatrącenie’ – XVI w.: *săblăznire*; **săblăznitor** *s.m., arch.* – 1560-61: *săblăznitorii* (ib.).

SĂDI *vb.* 1. ‘sadzić’ – 1581: *sădi*, 2. ‘osadzać’ – 1581: *Narodul (...) sădit de Dumnezeu*. (DLR X/1, 133); < scs. *saditi* ‘sadzić’, bg. *sadja* ‘id.’, srb. *saditi* (MIHĂILĂ, IMPR. 69). ♦ **sădiș** *s.n., arch.* ‘osadzony’ – 1700: *sădiș* por. ANON. CAR.; **săditor,-oare** *s.m.f.* ‘plantator’ – 1581: *săditoriu* (ib.).

SĂMĂȘLUI *vb., arch.* 1. ‘decydować, osądzać’ – 1634-53: *sămășluiască*, 2. *arch., rel.* ‘odprawiać, celebrować’ – 1581: *vom sămășlui* (DLR X/1, 168); < scs. *smysliti, smyslja* ‘myśleć rozumnie’, bg. *smeslja*, srb. *smisliti* ‘zamyśleć, obmyśleć’. ♦ **sămășluire** *s.f., arch.* ‘odprawianie, celebrowanie’ – 1581: *sămășluire* (ib.).

SĂPUNGIA *s.m., arch.* ‘mydlarz’ – 1700: *săpungia* por. ANON. CAR. (DLR X/1, 193); < serbizm, srb. *sapundžija*; por. rum. *săpun* ‘mydło’ < balkański romanizm kulturowy (łac. *sapo, -onis*), w rum. za pośr. słow. z ngr. *σαπουν* (SKOK III/ 202; por. MIHĂESCU, 127, 187).

SĂRAC,-Ă *adj., s.m.f.* 1. ‘sierota’ – XVI: *tata siracilor(...)*, 2. ‘biedny, ubogi’ – ok. 1550: *săracii*, 3. *arch.* ‘owdowiały’ – *săracă* (DLR X/1, 195); < bg., srb. *sirak* ‘sierota’ (MIHĂILĂ, IMPR. 187). ♦ **sărăcesc,-ească** *adj., arch.* ‘biedny, ubogi’ – 1581: *sărăcesc*, 1700: *sărăcesc*; **sărăcește** *adv., arch.* ‘biednie, ubogo’ – 1682-86: *sărăcește*; **sărăci** *vb.* ‘biednieć, ubożeć’ – 1643: *sărăci*; **sărăcie** *s.f., arch.* 1. ‘bieda, nędza’ – 1581: *sărăcie*, 2. ‘osierocenie’ – 1685: *sărăcie*, 3. ‘brak, niedostatek’ – 1688: *sărăcia*; **sărăcime** *s.f.* ‘biedota’ – 1671-77: *sărăcime* (ib. 203-206).

SĂRĂCIN *s.m.f.* ‘Saracen’ – 1560-81: *sărăcin* (DLR X/1, 206); < scs. *sracinb* ‘id.’, por. cs. *sarakinb* ‘id.’. ♦ **sărăcinesc,-ască** *adj.* ‘saraceński’ – 1650: *sărăcinesc*; **sărăcinește** *adv.* ‘po saraceńsku’ – 1682-86: *sărăcinește* (ib.).

SĂRĂCUSTĂ *s.f., arch., cerk.* 1. ‘czterdzieści mszy’ – 1627: *sărcustă*, 2. ‘okres czterdziestu dni’ – 1652: *sărcustă* (DLR X/1, 207); < za pośr. słow. cs. *sarakusti* ‘czterdziesta’ z śrgr. (*num.*) *σαρακοστή* ‘id.’ (MIHĂESCU, 99, 186).

SĂRINDAR *s.n., cerk.* ‘czterdzieści mszy odprawianych przez 40 dni’ – 1680: *sărindar* (DLR X/1, 224); < za pośr. słow. cs. *sarandarъ* z śrgr. (*num.*) *σαραντάριον* ‘czterdzieści’ (MIHĂESCU, 99, 186).

SĂRMAN,-Ă *adj., s.m.f.* 1. ‘ubogi’ – 1581: *siruman*, 1648: *suroman*, 1651: *suruman*, 1671-86: *sărăiman*, 1685: *siriman*, 1671-86: *surman*, 1700: *siroman*, 2.*arch.* ‘osierocone dziecko’ – 1688 – *suruman*, 3.*arch.* ‘pokorny’ – 1648: *surumanii* (DLR X/1, 228); < wg Ciorănescu za pośr. słow. cs. *siromachъ* ‘ubogi’ z śrgr. *χειρόμαχος* ‘ten, który walczy lub pracuje rękoma’, por. bg., srb. *siromah* ‘biedny, ubogi’, w rum. zmiana sufiksu na *-man*, por. rum. *siromah* ‘robotnik’ (DER, 684); Skok natomiast uważa, że jest to derywat z pomocą sufiksu *-man* od rum. *sărac* ‘1. sierota, 2. biedny’ < bg., srb. *sirac* ‘id.’ (SKOK, III/243).

SĂVÂRȘI *vb., arch.* 1. *refl.* ‘dokonywać żywota’ – 1581: *se săvârșiră*, 2. ‘dokonać’ – 1581: *săvârșim*, 3.*arch.* ‘zakończyć’ – 1641: *săvrăși*, 1643: *săvârși* (DLR X/1, 246); < drogą książkową ze scs. *svr̃bšiti* ‘1. ukończyć, 2. udoskonalić’, bg. *svr̃ša*, srb. *svr̃šiti* ‘id.’; por. rum. *sfârși* ‘kończyć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 200). ♦ **săvârșenie** *s.f., arch.* 1. ‘koniec’ – 1482: *săvârșenie*, 2. ‘śmierć’ – 1675: *săvârșenie*; **săvârșire** *s.f.* 1.*arch.* ‘śmierć’ – 1642-47: *săvârșire*, 2. ‘wypełnienie czegoś’ – 1688: *săvârșire*; **săvârșit** *s.n., arch.* ‘koniec’ – 1581: *săvârșit*; **săvârșit,-ă** *adj.subst.* ‘doskonały’ – 1688: *săvârșiti* (ib. 246-249); **nesăvârșit,-ă** *adj.* ‘nieskończony, wieczny’ – 1620: *nesăvârșită* (DLR VII 1, 336).

SĂZDANIE *s.f., arch., rel.* ‘stworzenie (boskie)’ – 1643: *săzdanie* (DLR X/1, 250); < cs. *szdzanije* ‘id.’, bg. *szdzanie* ‘id.’.

SCHELĂ *s.f., arch.* ‘przystań’ – 1645: *schelă*, 1676: *scheală*, 1695: *schilă* (DLR X/1, 320); < bg. *skelja* ‘przystań’, srb. *skela* ‘miejsce przeprawy przez rzekę’.

SCHIMĂ *s.f., arch.* 1. ‘habit’ – 1682-86: *shimă*, 2. ‘stan duchowny’ ib. (DLR X/1, 234); < za pośr. słow. scs. *skima* ‘id.’ z gr. *σχίμα* ‘id.’, por. rum. *schimnic* (MIHĂESCU, 141; DER, 693).

SCHIMNIC, -Ă *s.m.f.* ‘pustelnik’ – 1634-53: *schimnic* (DLR X/1, 347); < za pośr. słow. cs. *skimňnikъ* z gr. *σχῆμα* ‘habit’ (MIHĂESCU, 141-142, 187). ♦ **schimnici** *vb., refl.* ‘prowadzić życie pustelnicze’ – 1652: *se va schimnici*; **schimnicie** *s.f.* ‘życie pustelnicze’ – 1652: *schimnicie* (ib.).

SCHIT *s.n.* ‘mały klasztor w odludnym miejscu’ – 1682-86: *schit* (DLR X/1, 355); < za pośr. słow. cs. *skitъ* ‘id.’, bg. *skit* z gr. *σκητης* ‘id.’, por. śrgr. *ασκητής* ‘asceta’ (MIHĂESCU, 141-142, 187; DER, 695).

SCÎRBĂ *s.f., arch.* 1. ‘wstręt, odraza’ – 1482: *scîrbi*, 1639: *scărbă*, 1700: *scherb* por. ANON. CAR., 2. ‘gniew’ – 1642-47: *scîrbă*, 3. ‘strach, groza’ – 1639: *scărbă*, 4. *arch.* ‘zwierz, stworzenie’ – 1688: *scîrba*, 5. *arch.* ‘zły uczynek’ – 1648: *scîrbă* (DLR X/1, 375); < scs. *skrbьbъ* ‘troska, smutek’, bg. *skrbъ* ‘smutek’, srb. *skrb* ‘troska, opieka’; w rum. również znac. ‘zmartwienie, smutek’ (SKOK, III/269; DER, 695). ♦ **scîrbelnic, -ă** *adj., arch.* ‘odrażający’ – 1700: *scîrbelnic*; **scîrbie** *s.f., arch.* ‘wstręt, odraza’ – I poł. XVI w.: *scîrbie* (ib. 376-378).

SCÎRBI *vb., arch., 1. refl., tranz.* ‘zasmucić się, gorzknieć’ – 1482: *scărbesc*, 1581: *scîrbesc*, 2. ‘przejmować wstrętem, czuć odrazę’ – 1581: *mă scîrbiia*, 3. *refl.* ‘gniewać się’ – 1634-53: *s-au scîrbit*, (DLR X/1, 377); < scs. *skrbьbiti* ‘smucić się’, bg. *skrbьja* ‘id.’, srb. *skrbiti* *σχῆμα* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 207). ♦ **scîrbire** *s.f.* ‘wstręt, odraza’ – 1688: *scîrbuire*; **scîrbit** *s.n., arch.* ‘posmutnienie, zgorzknienie’ – 1560-61: **scârbit**; **scîrbit, -ă** *adj.* ‘zgorzkniały, posmutniały’ – 1482: *scîrbit* (ib.).

SCÎRNAV, -Ă *adj., arch.* ‘plugawy’ – I poł. XVI w.: *scîrnave* [*veşmintе*], 2. ‘obrzydliwy, odrażający’ – 1645: *scârnav* (DLR X/1, 382); < scs. *skvrъnavъ* *σχῆμα* ‘plugawy, obrzydliwy’; por. bg. *skveren* ‘id.’ (DER, 695). ♦ **scîrnăvi** *vb. refl., arch.* ‘defekować’ – 1640: *scîrnăvesc*; **scârnavie** *s.f., arch.* ‘paskudztwo, plugastwo’ 1581: *scîrnăviile* (ib. 382-384).

SCÎRNĂ *s.f., arch.* ‘ekskrementy, fekalia’ – 1634-53: *scârănă* (DLR X/1, 383); < scs. *skvrъna* ‘brud, plama’, por. bg. (*adj.*) *skveren* ‘plugawy, obrzydliwy’, rum. *scârnav* ‘id.’ (DER, 695).

SCOABĂ *s.f.* ‘klamra, hak’ – 1654: *scoabe* (DLR X/2, 399); < cs. *skob*, *skoba* ‘id.’, bg., srb. *skoba* ‘id.’ (PGL, 846; MIHĂILĂ, IMPR. 41).

SCOICĂ *s.f.* ‘małż, muszla’ – 1680: *scoice* (DLR X/2, 430); < cs. *skolbka* ‘id.’, bg. dial. *skojka* ‘id.’, por. srb. *skoljka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 92).

SCONCENIE *s.f., arch.* ‘koniec’ – 1482: *sconcenie* (DLR X/2, 434); < scs. *съконьчаније* ‘id.’, bg. *skončanie* ‘id.’ (DER, 697).

SCOPI *vb., arch.* ‘wykastrować’ – 1640: *scopi* (DLR X/2, 438); < scs. *skopiti (se)* ‘id.’, bg. *skopja* ‘id.’, srb. *skopiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 194; SKOK, III/265). ♦ **scopit** *s.m.* ‘kastrat’ – 1640: *scopit* (ib.).

SCORNI *vb., arch.* 1. ‘wypląszać (zwierzyne)’ – 1560-1581: *scorni*, 2. ‘zmyślać’ – 1660: *scornisă*. 3. ‘rozpętywać’ – 1670-86: *scornește*, 4. ‘wymyślać’ – 1682-86: *scornisease*, (DLR X/2, 447); < bg. *skorna* ‘1. budzić, 2. pędzić bydło na pastwisko’ (BER, VI/785; por. DER, 697). ♦ **scornit,-ă** *adj., arch.* ‘falsz’ – 1671-77: *scornit*; **scornitor,-oară** *s.m.f., arch.* ‘zmyślacz’ – 1700: *scornitor*; **scornitură** *s.f., arch.* ‘zmyślenie, wymysł’ – 1671-77: *scornitură* (ib.).

SCORPIE *s.f., arch.* 1. ‘skorpion’ – 1581: *scorpie*, 2. *astr.* ‘Skorpion’ – 1639: *scorpie* (DLR X/2, 481); < za pośr. słow. cs. *skorǫpia* ‘id.’ ze śrgr. *σκορπιος* ‘id.’, por. bg. *skorpija*, srb. *šorpion* (DER, 698)..

SCOVARDĂ *s.f.* ‘blin, naleśnik’ – 1688: *scovargă* por. CUV. D. BĂTR. (1550-1600), 1700: *scovarță* por. ANON. CAR. (DLR X/2, 459); < scs. *skovrada* ‘patelnia’, brak kontyuantów w językach pld.-słow. (por. MIHĂILĂ, IMPR. 61, 242).

SCRÎCICA *vb.* ‘zgrzytać zębami’ – XVI w.: *a scrâcica* por. PS. HUR. (ILRL 177); < scs. *skręgtati* ‘zgrzytać’, *skręžbtati* ‘syczeć, świstać’, por. srb. *škręgtati zūbima* ‘zgrzytać zębami’ (por. SKOK, III/402). ♦ **scrâcicare** *s.f.* ‘zgrzytanie zębami’ – 1600 por. COD. TOD.; **scrâcicat** *s.n.* ‘zgrzyt’ – ok. 1551-53 por. TS (ib.).

SCRÎNCIOB *s.n.* ‘huśtawka’ – 1700: *scrînciob* por. ANON. CAR. (DLR X/2, 485); < et. niejasna, por. cs. *krátiti se* ‘kręcić się, obracać’, por. pol. *skrećić, kręcić* ‘poruszać się w różne strony, wywijać się’, por. pol. *skreť* ‘drewniana część wozu’; brak powiązania semantycznego z srb. *krutiti* ‘twardnieć’, bg. *krťja* ‘odrywać’, por. bg. fraz. *krťti mi se* ‘zbiera mi się na wymioty’ (SŁAWSKI, III/99); por. onom. < rum. *scârț* ‘skrzypt’, *scripet*

‘bloczek’ (DER, 699), niejasna jest również budowa, ponieważ w rum. nie występuje sufiks *-ob*. ♦ **scrîncioba** *vb., arch.* ‘huścić się’ – 1700: *scrîncioba* (ib.).

SCRÎNTI *vb., refl.* 1. *arch., przeni.* ‘wahać się, zmienić zdanie’ – XVI w.: *se va scrînti*, 2. *med.* ‘skręcić, zwichnąć’ – 1700: *se scrînti* (DLR X/2, 487); < cs. *sъkręnaŕi* ‘zgiąć, odgiąć’ lub cs. *iskrętaŕi* ‘złamać’ por. srb. *skretati* ‘zkręcać, zakręcać’ < psł. (**kręŕ-*) (SKOK, II/192; DER, 699). ♦ **scrîntitură** *s.f., med.* ‘zwichnięcie, skręcenie’ – 1700: *scrîntitură* por. ANON. CAR. (ib.).

SCUMP,-Ă *adj.* 1. ‘cenny’ – 1581: *scump*, 2. ‘drogi, kosztowny’ – 1581: *scump*, 3. *arch.* ‘skąpy’ – 1648: *scump* (DLR X/2, 521); < cs. *skъpъ* ‘id.’, bg. *skъp* ‘id.’, srb. *skup* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 182). ♦ **scumpete** *s.f.*, 1. *arch.* ‘skąpstwo’ – 1560-81: *scumpete*, 2. ‘drożyzna’ – 1581: *scumpeatea*; **scumpi** *vb., refl.* ‘drożyć się’ – 1643: *ne scumpim*; **scumpie** *s.f., arch.* ‘skąpstwo’ – ok.1590: *scupia* (ib. 524-528).

SCUND,-Ă *adj.* ‘niski, drobny’ – 1682-86: *scund* (DLR X/2, 529); < scs. *skъdъ* ‘1. ubogi, 2. skąpy’, bg. *skъden* ‘id.’, por. srb. *oskudan* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 174). ♦ **scundicel,-ea** *adj., arch., dim.* ‘niziutki’ – 1581: *scundicel* (ib.).

SEPTEMBRIE *s.f.* ‘wrzesień’ – 1582: *septevie*, 1634: *septevrie* 1661: *septevri* (DLR X/3, 730); < za pośr. słow. scs. *septębrъ* ‘id.’, bg. *septemvri*, z gr. *σεπτέμβριος*, zob. rum. *iunie* ‘czerwiec’ (MIHĂESCU, 99).

SERAFIM *s.m., rel.* ‘serafin, feretron’ – 1580: *serafim*, 1581: *sărafimi* (DLR X/3, 733); < za pośr. słow. scs. *serafimъ* ‘id.’ ze śrgr. *σεραφίμ* (DER, 707).

SEVER *s.n., sg., arch.* ‘północ’ – 1482: *severului*, 1671-86: *seaver*, 2. ‘wiatr wiejący z północy’ – 1482: *severul* (DLR X/3, 767); < scs. *sěverъ* ‘1. wiatr, burza, 2. północ’, srb. *sjever* ‘id.’ (SKOK, III/252).

SFADĂ *s.f.* ‘zwada, kłótnia’ – 1582: *sfadă*, 1640: *svade* (DLR X/3, 774); < scs. *sъvada*, *svada* ‘id.’, bg. *svada* ‘id.’, srb. *svada* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 166).

SFĂDI *vb., refl.* ‘wadzić się, klócić się’ – 1550: *să sfădesc* (DLR X/3, 774); < cs. *sъvaditi se* ‘id.’, bg. *svadja se* ‘id.’, srb. *svadati se* ‘id.’ (ILRL 178; MIHĂILĂ, IMPR. 166).

SFADNIC,-Ă *adj., arch.* ‘klótlivy’ – 1688: *sfadnică*, 1689: *svadnic* (DLR X/3, 775); < scs. (*s.*) *svadbnikъ*, *svadnikъ* ‘klótnik’, por. bg. (*vb.*) *svadja* ‘klócić’.

SFARĂ¹ *s.f.* 1. ‘swąd, spalenizna’ – 1682-86: *sfară*, 2. *arch.* ‘ofiara (palona na oltarzu pogańskim)’ – 1640: *sfară* (DLR X/3, 776); < scs. *skvara* ‘swąd palonych ofiar’, por. srb. *skvara* ‘wonna maść na włosy’ (DER, 708). ♦ **sfarnic** *s.n., arch.* ‘oltarz pogański’ – 1682-86: *sfarnicul* (ib.).

SFARĂ² *s.f., arch.* ‘klótnia, spór’ – 1581: *sfară* (DLR X/3, 777); < cs. *svara* ‘id.’ (DER, 709).

SFAT *s.n.* 1. ‘rada, porada’ – XVI s.: *svatul*, I poł XVI w.: *sveatul*, 1640: *sfat*, 1642: *svat*, 2. *arch.* ‘narada’ – I poł. XVI w.: *sveatul*, 1560-61: *sfat*, 1634-53: *svat*, 3. *adm.* ‘rada’ – 1640: *svatul*, 1648: *sfatul* (DLR X/3, 778); < scs. *svěťb* ‘rada’, bg. *svet* ‘id.’, por. srb. *savet* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 166). ♦ **sfătui** *vb.* 1. ‘radzić’ – 1581: *sfătuiă*, 1640: *au svătuit*, 2. *refl.* ‘poradzić się’ – I poł. VXI w.: *sfătuiră-se*, *svătuiră-se*, 3. ‘rozprawiać’ – 1482: *sfătuiră*, 4. *refl., arch.*, ‘obiecycwać’ – 1482: *svătuii* (ib. 792), por. scs. *světovati*.

SFEȘNIC *s.n.* ‘świecznik, lichtarz’ – 1581: *sfeșnicu*, 1582: *sfeșnic*, 1588: *sveășnic*, 1639: *sveșnic*, 1648: *sveășnic* (DLR X/3, 806); < scs. *svěštbnikъ*, bg. *sveštenik*, srb. *svećnjak*.

SFETNIC 1. *s.m., adm.* ‘doradca, radca’ – I poł. XVI w.: *sveatnicii*, 1581: *sfeatnici*, 1640: *sfatnici*, ok. 1650: *sfetnicii*, 1700: *svetnici*; 2. *s.m.f.* ‘doradca’ – 1580: *svetnicii*, 1581: *sfeatnicii*, 1634-53: *sveatnicul* (DLR X/3, 809); < scs. *svěťbnikъ* ‘id.’, bg. *svetnik* ‘id.’, srb. *savjetnik* ‘id.’.

SFII *vb. refl.*, ‘bać się’ – XVI w.: *se sfiască-să*, *te svięști*, 1482: *sfiiu-me*, ok.1671-77 – *s-au siit*; 2. ‘krępować się, być nieśmiałym’ – 1482: *nu mă voi sfi*, XVI w.: *se vor svii* (DLR X/3, 813); < cs. *svěnití se* ‘wstydzic się, być nieśmiałym’, bg. *svenja se* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 207). ♦ **sfială** *s.f.* ‘wstyd, zażenowanie’ – 1671-77: *sfială*, 1673: *sîială*; **sfiiință** *s.f., arch.* ‘wstyd, zażenowanie’ – 1581: *fără sființă*, 1682-86: *siință* (ib.810-815).

SFIN *s.m., arch.* ‘wieprz’ – 1693: *sfini* (DLR X/3, 815); < scs. *svinja* ‘id.’, bg., srb. *svinja* ‘id.’.

SFINȚI *vb.* 1. ‘wyświęcić, kanonizować’ – 1581: *sfinți*; 2. *rel.* ‘czcić, wielbić’ – XVI w.: *sf[i]nțiți*, 1671-86: *svințiți*; 3. *arch.* ‘święcić (o obiektach kultu)’ – 1482: *sfințit-au* (DLR X/3,

816); < scs. *svetiti* ‘święcić’, bg. *svetja* ‘id.’, srb. *svetiti* ‘id.’ (DER, 709). ♦ **sfînțenie** *s.f., arch.* 1. ‘świętość’ – 1482: *sfînțeniei lui*; 2. *arch.* ‘święcenie’ – 1642-47: *sfînțanie*; **sfînție** *s.f., arch.* ‘świętość’ – XVI s.: *sfînție*; 2. ‘cześć’ – 1482: *sfînție*; 3. ‘kościół, świątynia’ – XVI w.: *sfențea*, 1577: *sf[i]nția*, 1643: *svenția*; 4. ‘świętobliwość, wielebność’ – XVI w.: *sfînției lui*, 1577: *sfînției tale*, 1643: *svenția*, 1632: *svinției sale*; **sfînțire** *s.f., arch.* ‘święty’ – 1688: *sf[i]nțiri*; **sfînțit,ă** *adj.* ‘wyświęcony, poświęcony’ – 1581: *sfînțita*, 1634-53: *svințite*, *rzecz.* 1688: *toți sf[i]nții*; **sfînțitor,-oare** *adj., arch.* ‘święcący’ – 1700: *sfînțitor* por. ANON. CAR.; **sfînțitură** *s.f., arch.* ‘wyświęcenie’ – 1581: *sfînțitura* (ib.815-819).

SFÎNT,-Ă *adj.* 1. ‘święty’ – 1482: *sfîntu*, XVI s.: *svînt*; 2. ‘Bóg’ – XVI w.: *sfîntul*; 3. ‘boski, cudowny’ – 1619: *s[sîn]tu*; 4. ‘święty, kanonizowany’ – XVI w.: *svinții*, *sfînți*, 1619: *sfenții*, 1620: *svenții*; 5. ‘święty, należący do religii chrześcijańskiej’ – 1539: *svânt*, XVI w.: *svîntul*, 1581: *sfînta*; 6. ‘święty, czcigodny’ – 1673: *sfînte cuvinte cuarte*; 7. *s.f., arch. s.m.* ‘pierwsze pomieszczenie świątyni żydowskiej’ – 1482: *în sfântu*, 1577: *în sf[i]ntul* (DLR X/3, 821); < scs. *svetъ* ‘święty’, bg., srb. *svet* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 145; DER, 709).

SFÎRȘI *vb.* 1. ‘kończyć’ – I pol. XVI w.: *sfîrșaste*, 1582: *svîrși*, 1634-53: *sva svrâși*; 2. *arch.* ‘stworzyć’ – XVI w.: *ai tu sfîrșit*, 1639: *veri svîrși*; 3. *arch.* ‘wypowiedzieć’ – 1581: *sfîrșesc*; 4. *refl.* ‘ustawać’ – 1482: *sfîrșască-se*; 5. *refl.* ‘wypełnić, zakończyć’ – I pol. XVI w.: *sfîrșindu-se*; 6. ‘dokonywać’ – 1581: *svîrșind*, 1682-86: *fîrșiiu*; 7. *refl.* ‘konać’ – 1581: *sfîrșitu-se-au*, 1643: *svîrșiră*; 8. *arch.* ‘zabić’ – XVI w.: *svîrși ei*, 1673: *fîrșească*; 9. *refl.* ‘slabnąć, tracić siły’ – 1682-86: *sfîrșeaste*; 10. *arch., przeni.* ‘prowadzić, wieść’ – I pol. XVI w.: *sfîrșească-vă* (DLR X/3, 834); < drogą ustną z scs. *svr̥šiti*, *svr̥šiti* ‘1. ukończyć, 2. udoskonalić’ bg. *svr̥ša*, srb. *svr̥šiti*; por. rum. *săvârși* ‘dokonać, zakończyć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 200). ♦ **sfîrșenie** *s.f., arch.* ‘koniec’ – 1482: *fîrșenie*, 1563: *sfârșenia*, 1640: *sfîrșeniia*, 1648: *sfîrșăniia*; 2. ‘cel’ – 1581: *sfîrșeniia*; 3. ‘koniec, granica’ – 1574: *sfîrșenia pămîntului*; **sfîrșire** *s.f.* ‘skończenie’ – I pol. XVI w.: *sfîrșirea*; 2. *arch.* ‘stworzenie’ – 1581: *sfîrșirea*; 3. *arch.* ‘śmierć’ – 1602: *sfîrșirea*; **sfîrșit** *s.n.* ‘koniec’ – 1581: *sfârșit*; 1632: *svîrșit*; 2. *arch.* ‘cel’ – 1581: *sfîrșitul*; 3. *arch.* ‘los’ – I pol. XVI w.: *sfîrșitul*; **sfîrșit,-ă** *adj.* ‘stworzony doskonale’ – 1482: *sfîrșită*; **sfîrșitor** *s.m., adj., arch.* ‘stwórcza’ – 1482: *svârșitoriului Dumnedzeului* (ib.833-840).

SFOARĂ *s.f., arch.* ‘stara jednostka miary, używana do określania wielkości terenu (działka, parcela)’ – 1697: *sfoară* (DLR X/3, 846); < cs. *svora* ‘klamra, więzy’ (PGL, 912),

srb. *svora* ‘rozwora, sworzeń’, sln. *svora* ‘rozwora’, pdst. znac. rum. *sfoară* ‘sznurek’ (SKOK, III/374; DER, 710).

SFREDEL *s.n.* ‘świder’ – 1583-1619: *svredel*, 1634-53: *svreadel*, 1694: *sfreadel* (DLR X/3, 852); < cs. *svrědbě* ‘id.’, bg. *svredel* ‘id.’, srb. *svrdao*, *svrdla* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 46). ♦ **sfredelaş** *s.n.*, *dim.* ‘świderek’ – 1700: *sfredelaş* por. ANON.CAR. (ib.)

SILĂ *s.f.*, *arch.* ‘siła, moc’ – I poł. XVI w.: *sila*; 2. ‘siła, przemoc’ – 1581: *silă* (DLR X/3, 888); < scs. *sila* ‘id.’, por. bg. *sila* ‘1. siła, 2. ucisk’, srb. *sila* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 163; SKOK, III/234).

SILI *vb.* ‘zmuszać, przymuszać’ – 1581: *va sili*; 2. *refl.*, *arch.* ‘wysilać się’ – 1581: *sileaste*; 3. *refl.*, *pot.* ‘śpieszyć się’ – 1642-47: *silind* (DLR X/3, 894); < cs. *siliti* ‘id.’, bg. *sila* ‘id.’, srb. *siliti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 163; SKOK, III/234). ♦ **silință** *s.f.* – *arch.*, *fraz.* **a pune silință** ‘wysilać się’ – koniec XVII w.: *se pune dumneata silință*; **silitor** *s.m.*, *arch.* ‘osoba, która dokonuje przemocy’ – 1634-53: *silitor* (ib.900-902).

SILIȘTE *s.f.*, *arch.* ‘osada, osiedle’ – 1537: *siliște*, 1604: *seliște* (DLR X/3, 901); < scs. *seliște* ‘id.’, bg., srb. *seliște* ‘id.’ (DER, 714).

SILNIC,-Ă *adj.* 1. *arch.* ‘silny, mocny’ – XVI w.: *silnic*, 1688: *sîlnic*; 2. *arch.* ‘człowiek nadużywający swojej władzy, tyran’ – 1639: *boieri silnici*, 1682-86: *sîlnic* (DLR X/3, 904); < scs. *silnъ* ‘silny, mocny’, bg. *silen* ‘id.’, por. srb. *silan* ‘id.’, por. rum. *silă* ‘siła’. ♦ **silnici** *vb.*, ‘zmuszać’ – 1688: *sîlnici*; **silnicie** *s.f.*, *arch.* ‘siła, moc’ – 1580-1600: *sălnicia* (ib. 904-906).

SIN *s.m.*, *arch.* ‘syn’ – 1559-60: *sin* (DLR X/3, 950); < scs. *synъ* ‘id.’, bg., srb. *sin* ‘id.’ (DER, 716).

SIREAP,-Ă *adj.*, *arch.* 1. ‘zły, okrutny o ludziach’ – 1581: *sireapi*; 2. ‘dziki o zwierzętach’ – 1640: *svireap*, 1643: *siraep*; 3. *pot.* *o koniach* ‘rączy, narowisty’ – 1682-86: *cai sireapi*; (DLR X/3, 983); < scs. *sverěpъ* ‘okrutny, wściekły’, bg. *svirep* ‘okrutny, dziki’, srb. *svirep* (MIHĂILĂ, IMPR. 179; SKOK, III/373). ♦ **sirepi** *vb.* *refl.*, *arch.* ‘zdziczeć’ – 1581: *se sirepesc*, 1640: *se siripi*; **sirepie** *s.f.* ‘zło, okrucieństwo’ – 1581: *sirepiia* (ib.).

SITĂ *s.f.*, ‘sito’ – 1673: *sîta* (DLR X/3, 998); < cs. *sito* ‘id.’, bg., srb. *sito* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 42).

SÎNEAȚĂ *s.f.*, *arch.* ‘flinta, skalkówka’ – 1620: *svineate*, 1660-69: *sinete*, 1671-77: *sănețe* (DLR X/3, 1015); < cs. *svinec* ‘olów, rurka’, por. sln. *svinec* ‘id.’ (DER, 717). ♦ **sînețar** *s.m.*, *arch.* ‘snycerz’ – XVI s.: *un sinețariu*; **sînețaș** *s.m.*, *arch.* ‘żołnierz uzbrojony we flintę’ – 1671-77: *să hie de potriva sinețașului* (ib.).

SÂRB,-Ă *s.m.f.*, *arch.* ‘Serb, Serbka’ – 1560-81: *sîrbi*, 1700: *3 sirghi* por. ANON. CAR. (DLR X/3, 1029); < srb. *srb* ‘id.’, por. bg. *srbini* ‘id.’. ♦ **sârbesc,-ească** *adj.*, *arch.* ‘cerkiewno-słowiański’ – 1581: *cartea sîrbească*; **sîrbește** *adv.*, *arch.* ‘w cerkiewno-słowiańskim języku’ – 1560-81: *grăiaște sîrbește de nu înțeleg*; **sârbie** *s.f.*, *arch.* ‘język cerkiewno-słowiański’ – 1675: *sîrbie* (ib.1030-31).

SÎRBCĂ *s.f.*, *arch.* ‘Serbka’ – koniec XVII: *sîrbcă de la Nicopol* (DLR X/3, 1030); < srb. *srbka*, *srbka* ‘id.’, por. bg. *srbkinja* ‘id.’.

SÎRJIȚĂ *s.f.*, *arch.* ‘mieszanina ziaren pszenicy i żyta’ – 1588: *sîrjiță* (DLR X/3, 1033); < srb. *suržica* ‘id.’ (DER, 719).

SLAB,-Ă *adj.* 1. ‘chudy’ – 1634-53: *slab*; 2. ‘slaby’ – XVI s.: *slabu*; 3. *przen.* ‘slaby o charakterze’ – 1581: *slabi de suflet* (DLR X/4, 1039); < scs. *slab* ‘slaby’, bg., srb. *slab* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 174). ♦ **slăbi** *vb.* 1. ‘chudnąć’ – 1581: *refl. și-ș slăbește*, 2. ‘slabnąć’ – 1581: *slăbi*, 3. ‘slabnąć, uspakając (się)’ – 1643: *Dîn credința sa numică ne slăbi*, 4. *arch.* ‘tracić chęć’ – 1563: *nu te slabi de învățătura Dumnezeului*, 6. ‘poluźnić’ – XVI w.: *slăbiră funrile*, 7. *arch.* ‘pozbawić’ – 1581: *slăbi-vă pre el bunătăți*, < por. scs. *slaběti* ‘slabnąć’; **slăbiciune** *s.f.* 1. ‘osłabienie, słabość fizyczna’ – 1569-75: *slăbiciune*, 2. *sg.* ‘słabość moralna’ – *slăbiciune*; 3. *arch.* ‘osłabienie, słabość państwa, rządu’ – 1642-47: *au adus crăiea leșească în slăbiciune*; **slăbie** *s.f.*, *arch.*, *pot.* 1. ‘słabość fizyczna’ – 1581: *vindeca slăbiia*, 2. *arch.* ‘słabość (moralna)’ – 1581: *dragostea lui Hristos(...) nu cu slăbie*; **slăbire** *s.f.* ‘slabnięcie’ – 1581: *săbire trupului* < der. rum. *a slăbi*; (ib. 1051-56).

SLAD *s.n.*, *arch.* ‘słód’ – 1588: *60 mirțe de slad* (DLR X/4, 1043); <, bg., srb. *slad* ‘id.’ (BER, VI/841). ♦ **sladniță** *s.f.*, *arch.* ‘miejsce do produkcji słodu’ – 1595: *saldniță* (ib.).

SLATINĂ *s.f., arch.* ‘solnisko’ – XVI s.: *slatină* (DLR X/4, 1044); < scs. *slatina*, bg. dial., srb. *slatina* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 96).

SLAVĂ *s.f.* 1. ‘sława’ – XVI s.: *slavă*; 2. ‘sklepienie nibieskie, niebiosă’ – 1688: *va înălța ceriul în slavă* (DLR X/4, 1045); < scs. *slava* ‘sława’, bg., srb. *slava* ‘id.’ (DER, 721).

SLAVOSLOVI *vb., slaw., arch.* ‘wysławiać’ – 1681: *a slavoslovi* por. DOSOFTEI, MOL. 86 (DLR X/4, 1048); < scs. *slavosloviti*, zob. rum. *slavă* (DER, 721).

SLAVOSLOVIE *s.f., slaw., arch.* ‘sława, chwala’ – 1581: *slavoslovie* (DLR X/4, 1048); < scs. *slavoslovije*, zob. rum. *slavă* (DER, 721).

SLĂBĂNOG,-OAGĂ *adj.*, 1. *arch.* ‘kaleki, cherlawy’ – 1643: *slăbănog*; 2. ‘chuderlawy, kościsty’ – 1700, por. ANON.CAR. (DLR X/4, 1049); < bg. *slabonog* ‘id.’ (BER, V/673). ♦ **slăbănogi** *vb., arch.* ‘stawać się kalekim, cherlać’ – 1682-86: *s-au slăbănogit*; **slăbănogit,-ă** *adj. arch.* ‘cherlawy’ – 1688: *slobonogit* < der. od rum. *a slăbănogi* (ib.).

SLĂNINĂ *s.f.* ‘słonina’ – 1673: *slănină* (DLR X/4, 1059); < bg., srb. *slanina* (MIHĂILĂ, IMPR. 62).

SLĂVI *vb.* ‘sławić, wychwalać’ – XVI w.: *slăvi-l-vă* (DLR X/4, 1060); < scs. *slaviti* ‘id.’, bg. *slavja* ‘id.’, srb. *slaviti* ‘id.’, zob. rum. *slavă* (DER, 721). ♦ **slăvit,-ă** *adj.* ‘sławiony’ – XVI s.: *slăvită*, 2. *subst f.*, *arch.* ‘cud’ – 1688: *slăvite*; **slăvitor,-oare** *adj., arch.* ‘wielbiący, sławiący’ – 1581: *om slăvitoriu*; **slăvitură** *s.f., arch.* ‘wysławianie’ – 1700: *slăvitură* por. ANON.CAR. (ib.1061-62).

SLEDI *vb., arch.* 1. *refl.* ‘podażać za kimś’ – XVI w.: *se slediți urmelor lui*; 2. ‘prowadzić, kierować’ – XVI w.: *călcata mea tu ai sledit* (DLR X/4, 1062); < scs. *sléditi* ‘śledzić, iść za kimś’, bg. *sledja* ‘id.’, srb. *slediti* ‘id.’. ♦ **sleditoriu** *s.m., arch.* ‘przewodnik’ – XVI w.: *tu ești sleditoriu* (ib.).

SLEI *vb.* 1. ‘oczyszczać z mułu źródła, studnie’ – 1581: *să l-am zlei*; 2. *arch.* ‘przetapiać metale’ – 1581-82: *sleiaște patru blecinge de aur* (DLR X/4, 1063); < scs. *sbljati se* ‘zlać się, płynąć’, bg. *sleja* ‘id.’ (DER, 721; SKOK, II/310).

SLOBOD,-Ă *adj.* ‘wolny’ – 1581-82: *slobodzi*; 2. *arch.* ‘niezameżny’ – 1560-80: *slobozji*; 3. ‘wyzwolony’ – 1643: *nu iaste slobod trupul omului*; 4. ‘wolny, samodzielny’ – 1640: *minte slobodă* (DLR X/4, 1068); < cs. *slobodъ, svobodъ* ‘wolny’, bg. *sloboden* ‘id.’, srb. *slobodan* ‘1. wolny, 2. odważny’ (MIHĂILĂ, IMPR. 187). ♦ **slobodaș,-ă** *adj., s.m.f., arch.* ‘wolny o osobie’ – 1682-86: *slobodașul*, 2. *adv.* ‘wolno, swobodnie’ – 1682-86: *mult mai slobodaș*; **slobozi** *vb.* 1. ‘pozwolić wejść’ – 1550: *Și-i va slobodzi H[risto]s în pometele raiului.*, 2. *arch., pot.* ‘uwalniać’ – 1581-82: *slobodzeaste-mă*, 2. ‘uwolnić, pozwolić odejść’ – 1581: *să slobodzească pre Ioan*, 4. ‘uwolnić o zwierzętach’ – 1581-82: *slobodzi un corb a zbură*; 5. *arch., pot.* ‘mieć wolną wolę’ – 1643: *zlobozji pre acei draci*, 7. *arch.* ‘pozwolić się rozwijać’ – 1560-81: *slobodzeaste să facă oamnilor rău*, 8. *arch.* ‘uratować’ – 1581: *de rău să ne slobodzească*, 9. *arch., pot.* ‘zejsć’ – 1581: *slobozi gios*, 10. *arch., pot.* ‘zrzucić’ – 1642-47: *au slobodit-o pre zebrea*, 11. *refl., arch., pot.* ‘rzucać się’ – 1688: *să slobozia la tabără*, 12. *refl., arch.* ‘brać się za coś’ – 1634-53: *slobodzindu-se la bucate și băuturi*, 13. *arch., pot.* ‘rozpętywać (się)’ – 1643: *urgie vor slobozji*, 14. *arch., pot.* ‘promieniować (o ciepłe, światło)’ – 1673: *să sloboadze lucoare*, 15. *arch., pot.* ‘wionąć o zapachu, gazie’ – 1682-86: *carne slobodzîia miros*, 16. *arch. pot.* ‘rozbrzmiewać’ – ok. 1650: *slobozîră glas*; **slobozie** *s.f., arch.* 1. ‘zezwoleńie’ – 1521: *slobozie*, 2. ‘uwolnienie’ – 1581: *vă darui slobozie*, 3. ‘na Wolszczyźnie i Moldawii wieś powstała na pustkowiu lub po ucieczce mieszkańców, zarządzana przez bojarów lub klasztor, mająca przywileje gospodarskie’ – 1642-47: *la o slobozie*, 4. ‘wolność’ – 1643: *slobozia*; **slobozit** *s.n., synt.* ‘śmierć’ – 1581: *slobozitul vietiei* < der. rum. *a slobozji*; **slobozit,-ă** *adj.* ‘uwolniony’ – 1581: *slobozîti* < der. rum. *a slobozji* (ib.1073-83).

SLOBODNIC,-Ă *adj., s.m.f., arch.* ‘wolny człowiek’ – 1563: *slobodnică* (DLR X/4, 1073); < scs. (*adj.*) *svobodnyъ* ‘wolny’, cs. (*s.*) *svobodnikъ* ‘wolny człowiek’, por. bg. (*adj.*) *sloboden* ‘id.’, bg. *slobodnik* ‘próżniak’ (BER, VI/885).

SLOI *s.n.* ‘kra’ – 1700: *sloi* ANON.CAR. (DLR X/4, 1084); < bg., srb. *sloj* ‘warstwa, powłoka’ (MIHĂILĂ, IMPR. 98).

SLUGĂ *s.f., arch.* ‘sluga, służba’ – 1581: *slugă*; 2. *arch.* ‘służba zbrojna na dworze’ – 1581: *sluga* (DLR X/4, 1088) < scs. *sluga* ‘sluga’, bg., srb. *sluga* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 136). ♦ **slugoi** *s.m., augm.* ‘slugă’ – 1634-53: *slugoi* (ib.).

SLUJBĂ *s.f.* 1. ‘zadanie, polecenie’ – XVI w.: *slujba*; 2. ‘służba’ – XVI w.: *în slujba oamenilor*; 3. *kość*. ‘nabożeństwo’ – XVI w.: *cu slujbele* (DLR X/4, 1095); < scs. *služba* ‘1. służba, 2. liturgia’, bg. *služba* ‘id.’, srb. *služba* ‘1. służba, 2. nabożeństwo’ (MIHĂILĂ, IMPR. 136, 146).

SLUJI *vb.* 1. ‘służyć’ – 1581-82: *sluji-vor*; 2. ‘obsługiwać’ – XVI w.: *slujitu-l-au*; 3. *kulin*. ‘usługiwać’ – ok. 1550: *să-i slujească cu brană*; 4. ‘służyć do czegoś’ – 1581-82: *lumina(...) să slujească zineii*; 5. *kość*. ‘poddawać się, kłaniać się’ – XVI w.: *îngerul celuia ce-i slujescu* (DLR X/4, 1095); < scs. *služiti* ‘służyć’, bg. *služa* ‘id.’, srb. *služiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 136). ♦

slujire *s.f.* 1. *kość*. ‘poddanie się, kłanianie się’ – 1581: *slujire*, 2. ‘służba’ – 1640: *slujire*;
slujitor,-oare *s.m.f.* 1. ‘służący’ – 1581: *unul din slujitori*, 2. *w okresie średniowiecza rumuńskiego* ‘żołnierz w służbie hospodara’ – 1643: *războiul slujătorilor* (ib.).

SLUJNIC,-Ă *s.f.m.* ‘służący’ – 1581: *slujnicele* (DLR X/4, 1100); < cs. *služník* ‘id.’, bg. *služnik* ‘id.’, *služnica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 137).

SMEAD,-Ă *adj.* ‘śniady’ – 1682-86: *smad la peliță* (DLR X/4, 1107); < cs. *směd* ‘ciemny’, por. srb. *směd* ‘brązowy, brunatny’, pol. *śmiady*, brak potwierdzenia w bg. (PGL, 866; SKOK, III/292). ♦ **smedișor,-oară** *adj., dem.* ‘śniadziutki’ – 1682-86: *smedișor* (id.).

SMERENIE *s.f.* 1. ‘małość, mierność’ – XVI w.: *ceia bogății în smerenia sa*; 2. *kość*. ‘pobożność’ – XVI w.: *smearenia*; 3. ‘pokora’ – 1661: *smerenie* (DLR X/4, 1108); < scs. *směrenije* ‘1. powściągliwość, 2. pokora, 3. upokorzenie’, bg. *smirenije* ‘pokora’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

SMERI *vb.* 1. *arch.* ‘upokarzać’ – XVI w.: *Domnul smereaște greșnicii*; 2. *refl., kość*. ‘korzyć się’ – XVI w.: *Smeriți-vă suptu mînra(...) a lu Dumnezeu*; 3. *refl.* ‘poniżyć się’ – 1581: *a se smeri* (DLR X/4, 1109); < scs. *směřjati* ‘upokarzać, poniżyć’, bg. *smirjam* (SKOK, II/437). ♦

smericiune *s.f., arch.* ‘pokora’ – 1581: *smericiunea*; **smerire** *s.f., arch.* ‘pokora’ – XVI w.: *smearire*; **smerit,-ă** *adj.* 1. ‘pokorny’ – XVI w.: *smerită*, 2. *arch.* ‘skromny’ – XVI w.: *fratele cela smeritul*, 3. ‘pobożny’ – 1600-25: *cu glas smeritu*; **smeritură** *s.f., arch.* ‘pokora’ – 1560-81: *smeritură* (ib.).

SMERIN,-Ă *adj., arch.* 1. ‘uprzejmy’ – 1618: *smerin*; 2. ‘skromny’ – 1634: *smearin*; 3. ‘pobożny’ – 1645: *smeareni*; 4. ‘pokorny’ – 1673: *oamenii smeareni* (DLR X/4, 1110); < scs. *směrný*, bg. *smiren*, srb. *smeran* ‘skromny, pokorny’ (SKOK, II/437).

SMINTI *vb.* 1. *refl.* ‘popaść w obłąd’ – XVI w.: *smențiră-se*; 2. *arch., pot.* ‘okaleczać’ – XVI w.: *cu mînia ta smențiși ei*; 3. *arch., pot.* ‘zwoździć’ – 1634-53: *va sminti*; 4. *arch., pot.* ‘mylić, błądzić’ – 1643: *ce rău smenți*; 5. *arch., pot.* ‘przesuwać, przemieszczać’ – XVI w.: *și-l smențiși* (DLR X/4, 1117); < scs. *smęsti (se),-ęta* ‘zbałamucić, zmacić’, por. srb. *smesti (se)* ‘id.’ (PGL, 938; DER, 724). ♦ **smintă** *s.f., arch.* ‘błąd’ – 1673: *fără de smintă*; **sminteală** *s.f., arch.* 1. ‘szkoda, uszczerbek’ – 1592: *sminteală*, 2. *pot.* ‘trudność’ – *sminteală*, 3. ‘błąd’ – 1634-53: *sminteala limbei*, 4. ‘pokusa’ – 1648: *sminteală-mi ești*; **smintit,-ă** *adj.* ‘obląkany’ – XVI w.: *smintit*; **smintitor,-oare** *adj., arch.* ‘obląkańczy’ – 1682-86: *gînduri smintitoare* (ib. 1115-20).

SMIRNĂ *s.f., bot.* 1. ‘mirra’ – XVI w.: *smirna*, *smirna*; 2. ‘granat *Chrysanthemum parthenium*’ – 1648: *floare de smirna* (DLR X/4, 1122); < za pośr. słow. cs. *smirna* ‘mirra’, z gr. *σμύρα* (MIHĂESCU, 95, 186).

SMÎNTÎNĂ *s.f.* ‘śmietana’ – 1700: *smențănă* por. ANON. CAR. (DLR X/4, 1123); < psl. **smetana*, por. bg., sln. *smetana*; rum. formę wyrazu tłumaczy się poprzez nazalizację nieorganiczną (rum. *nașalizarea neorganică*) (MIHĂILĂ, IMPR. 61; por. SKOK, II/413). ♦ **smîntîni** *vb.* ‘zbierać śmietanę’ – 1700, por. ANON. CAR.; **smîntînos,-oasă** *adj.* ‘bogaty w śmietanę o mleku’ – 1700, por. ANON. CAR. (ib.).

SMÎRC *s.n., arch.* ‘wir wodny’ – 1673: *smîrc* (DLR X/4, 1124); < cs. *smrček* ‘rura, kanał’, w rum. również w znaczu. ‘1. mokradło, 2. czerpak’ (DER, 725; SKOK, III/406).

SMÎRD,-Ă *s.m.f., arch.* ‘nikczemny’ – 1640: *smîrzi*; 2. *arch.* ‘brud’ – 1688: *smîrdul* (DLR X/4, 1126); < scs. *smrdь* ‘człowiek niskiego rodu’, cs. *smrdь* ‘chłop’, por. srb. (*vb.*) *smrdjeti* ‘śmierdzieć, cuchnąć’ (SKOK, III/294; DER, 725).

SMOALĂ *s.f.* ‘smoła’ – 1577: *smoală*, 1688: *smoală* (DLR X/4, 1127); < cs. *smola* ‘id.’, bg., srb. *smola* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 56). ♦ **smoli** *vb.* 1. *arch., pot.* ‘ściemnieć o twarzy’ – 1644: *și smolesc fețele*, 2. ‘pokrywać smołą’ – 1660-69: *au smolit* (ib.).

SMOCHINĂ *s.f.* ‘figa owoc’ – 1560-61: *vreamea smochinelor* (DLR X/4, 1130); < cs. *smokinja*, cs. *smokvina* ‘id.’, bg. *smokinja* ‘id.’, srb. *smokva* ‘id.’ (SKOK, III/293; DER 725). ♦

smochin *s.m., bot.* ‘drzewo figowe *Ficus carica*’ – XVI w.: *smochinele, smochiea*, 1560-61: *smochin* (ib.).

SMRAD *s.n., arch.* ‘brud’ – ok. 1550: *smrad* (DLR X/4, 1134); < scs. *smradb* ‘smród, zaduch, odór’ bg., *smradb* ‘id.’, srb. *smrad* ‘id.’, w rum. również w znac. ‘zaduch, odór’ (DER, 725).

SMUCI *vb.* 1. ‘wyrwać (się), wyszarpać (się)’ – 1581: *zmăci-ne*, 1640: *se zmăci de în mîna Eniei*; 2. ‘szarpać, targać’ – 1682-86: *zmăcindu-i* (DLR X/4, 1135); < scs. *smučati se* ‘pelzać, czolgać się’, por. bg. *sməkna (se)* ‘zsuwać się’, srb. *smuknuti* ‘czmychnąć, wysliznąć się’ (SKOK, III/269). ♦ **smucitură** *s.f.* ‘szarpnięcie’ – 1688: *zmăcături* (ib.).

SNOP *s.m.* ‘snop’ – 1581-82: *legam snopi în câmp*, 1634-53: *snopii* (DLR X 4 1144); < scs. *snopb* ‘wiązka, wiązanka’, bg., srb. *snop* ‘snop, pęk zboża’ (MIHĂILĂ, IMPR. 31). ♦ **snopi** *vb., arch.* ‘pociąć na kawałki (w czsie bitwy)’ – 1642-47: *i-au snopit* (ib.).

SOBOL *s.m.* ‘kret’ – 1592-1604: *sobol* por. 1636 (ILRL 176); < dem. bg. *sobolec* (MIHĂILĂ, IMPR. 87).

SOL *s.m.* 1. ‘wysłannik’ – 1581-82: *sol*; 2. ‘poseł’ – 1642-47: *solii* (DLR X/4, 1188); < cs. *solb* ‘id.’, cs. *solb* ‘id.’, w pldsl. kontynuacja tylko w sln. *sel* ‘id.’ (PGL, 933; MIHĂILĂ, IMPR. 134; DERKSEN, 480). ♦ **solie** *s.f.* 1. *arch.* ‘wiadomość’ – 1581-82: *solia*, 2. ‘posłannictwo’ – 1634-53: *solie* (ib. 1206).

SOLAR *s.m., arch.* ‘handlarz solą’ – 1706: *solarii* (DLR X/4, 1190); < bg. *solar* ‘id.’ (DER, 729).

SOLNIȚĂ *s.f.* ‘solniczka’ – 1700: *solniță* por. ANON. CAR. (DLR X/4, 1209); < bg. *solnica* ‘id.’, por. srb. *slanica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 43).

SOMINĂ *s.f., arch.* ‘jałowiec’ – 1700: *sumină*, por. ANON.CAR. (DLR X/4,1220); < srb. *somina* ‘id.’.

SOROC *s.n.*, 1. *arch., pot.* ‘termin’ – 1581: *soroc*; 2. ‘porządek, ład, tryb’ – 1581: *cu soroc* (DLR X/4, 1252); < cs. *sbrokь* ‘termin’, por. bg., srb. *srok* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 110). ♦ **soroci** *vb.* ‘ustalać termin’ – 1690: *szorocsek*, por. LM 208.

SPĂSENIE *s.f., arch., kość.* ‘wybawienie’ – XVI w.: *spăsenia mea* (DLR X/4, 1317); < scs. *spăsenije* ‘id.’, bg. *spasenie* ‘id.’, srb. *spasenje* ‘id.’ (DER, 734).

SPĂSI *vb., arch., kość.* ‘wybawić (się)’ – XVI w.: *spăsin elu* (DLR X/4, 1317); < scs. *spăsti* ‘zbawić, uratować’, cs. *spasiti* ‘id.’, bg. *spasja* ‘id.’, srb. *spasti*, *spasiti* ‘id.’ (DER, 734). ♦ **spăsiire** *s.f., arch., kość.* ‘wybawienie’ – 1581: *spăsiire*; **spăsit,-ă** *adj., arch., kość.* ‘wybawiony’ – 1581: *suflet spăsitu e*; **spășitor, -oare** *adj., arch., kość.* ‘wybawczy’ – 1581: *spășitore* (ib.).

SPĂȚAR *s.m.* ‘miecznik *tytuł szlachecki w średn. krajach rum.*’ – 1610: *spățar* (DLR X/4, 1318); < za pośr. słow. scs. *spatharь* ‘członek osobistej starzy’ z gr. *σαθάριος* ‘ten, który nosi miecz swojemu panu, od IX w. tytuł szlachecki’ (MIHĂESCU, 158-159). ♦ **spățarel** *s.m.* ‘bojar niższy rangą, który dozorował wsie, posiadał pewne przywileje wojskowe w czasie wojny’ – 1577: *Burnar spățarel*; **spățarie** *s.f.* ‘sala tronowa’ – 1671-77: *spățarie*; **spățăroaie** *s.f., arch.* ‘miecznikowa’ – ok. 1660: *Alexandra spățăroaie* (ib. 1320-22).

SPODOBI *vb., arch.* ‘okazać się godnym, zasługiwać’ – ok. 1550: *vor spodobi* (DLR X/4, 1404); < scs. *spodobiti (se)* ‘id.’, bg. *spodobja* ‘id.’. ♦ **spodobire** *s.f., arch.* ‘zasługa’ – 1560-81: *spodobirea șederei scaunului* (ib.).

SPOI *vb., arch., pot.* 1. ‘powlekać (posrebrzać, pozłacać)’ – 1634-63: *ce-l spoiesc cu argint*; 2. ‘powlekać’ – 1688: *vei spoi*; 3. *arch.* ‘lepić glina’ – 1688: *vor spoi casa* (DLR X/4, 1404); < cs. *spoititi* ‘lepić’, bg. *spoja* ‘spajać, łączyć’, srb. *spojiti* ‘id.’ (DER, 737). ♦ **spoială** *s.f.* ‘powłoka’ – 1688: *spoială* (ib.).

SPOR *s.m.n.* 1. ‘wydajność’ – 1650-70: *spor*; 2. *arch.* ‘dobrobyt’ – 1682-86: *sporiu*; 3. ‘wzrost, przyrost’ – 1682-86: *sporiul* (DLR X/5, 1414); < cs. (*adj.*) *sporь* ‘obfity, wydajny’, por. bg. *spor (s.)* ‘obfity, dostatek, urodzaj’, w srb. (*adj.*) sens zachowany jedynie w wyrażeniu *spor ljev* ‘dosłownie obfity chleb’ (PGL, 872; MIHĂILĂ, IMPR. 170; SKOK, III/313). ♦ **spori** *vb.* 1. *arch.* ‘postępować’ – 1643: *sporesc*; 2. ‘wzrastać’ – 1581: *sporește*; 3. ‘zwiększać, powiększać’ – 1682-86: *a spori* (ib. 1417).

SPOVEDANIE *s.f., rel.* ‘spowiedź’ – 1581: *arch. ispovedaniia*, 1643: *ispovedanie* (DLR X/5, 1423); < scs. *ispovědanije* ‘id.’.

SPOVEDI *vb. refl., kośc.* ‘spowiadać się’ – XVI w.: *ispovedească-se*, ok.1590: *se spovedească*, 1643: *postească se*, 1678: *să ispoveduiască* (DLR X/5, 1423); < scs. *ispovědati*, rum. *spovedui* < scs. *ispovědovati,-uja* ‘id.’. ♦ **spovadă** *s.f., arch.* ‘spowiedź’ – XVI w.: *spovadă*; **spovedire** *s.f.* ‘spowiadanie’ – 1482: *ispovedire*, 1577: *spovedire*; **spovrditor** *s.m., arch.* ‘duchowny’ – 1700: *spovrditor*, por. ANON. CAR. (ib. 1422-1424).

SPOVEDNIC *s.m., arch.* 1. ‘duchowny, spowiednik’ – 1682-86: *ispoveadnic*, 2. ‘spowiadający się’ – 1689: *ispoveadnic* (DLR X/5, 1424); < scs. *ispovědnikъ*.

SPRIJINI *vb.* 1. ‘popierać, wspierać’ – XVI w.: *va sprejini*, 1482: *sprejeniră mia*, 2. *refl., arch.* ‘bronić się’ – 1673: *să sprejenească*, 3. *arch.* ‘chwycić’ – 1482: *pirijănește, sprijinește*, 1682-86: *au sprejenit* (DLR X/5, 1424); < Skok wywodzi rum. *sprijini* od scs. *sprešiti, sprega* ‘łączyć’, por. cs. *sprežati* ‘sprzęgać, łączyć’, uważa, że rum. zmienili znac. na ‘podpierać’; natomiast Ciorănescu zgłasza wątpliwości co do takiej próby wyprowadzenia etymologii, podając ostatecznie, iż etymologia tego wyrazu jest niejasna (DER, 738; SKOK, III/31). ♦ **sprijin** *s.n.* ‘podpora, oparcie’ (ib. 1430).

SPRINTEN,-Ă *adj.* 1. ‘zwinny, żwawy’ – 1581: *sprinten*; 2. *subst., arch.* ‘żołnierz lekko uzbrojony’ – 1688: *sprintin* (DLR X/5, 1434); < cs. *spreťny* ‘zwinny, lekki, żwawy’, por. ‘bg. *spreten* ‘schludny, porządny’, srb. *spretan* ‘zręczny, zwinny’. (SKOK, III/36; por. DER, 739). ♦ **sprinteni** *vb. refl., arch.* ‘spieszyć się’ – 1700: *se sprinteni* por. ANON. CAR.; **sprintenie** *s.f.* ‘zwinność’ – 1671-77: *sprintenie* (ib.).

STAMNĂ *s.f., arch.* ‘dzban’ – 1681: *stamnă* por. DOSOFTEI, MOL. (DLR X/5, 1494); < scs. *stam(b)na* ‘id.’, por. bg. *stomna* ‘id.’, srb. *stomna* ‘id.’, bałkański grecozizm z ngr. *στάμνα* (SKOK, III/338).

STAN *s.m., keram.* ‘stan, kibić’ – 1682-86: *stan* (DLR X/5, 1495); < bg. ‘1. kibić, stan, 2. obóz, 3. krosno’, por. srb. *stan* ‘1. mieszkanie, 2. krosno, 3. część koszuli wokół kibici’, w rum. brak pozostałych znaczeń pldsl. (por. BORYŚ, 574).

STANĂ *s.f.* ‘głaz, blok kamienny’ – 1581: *steană de piatră* (DLR X/5, 1495); 1682-86: *stan de piatră* (id.); < scs. *stěna* ‘1. skała, 2. ściana, 3. kamień’, por. bg. *stena* ‘ściana, mur’, srb. *stena* ‘id.’; Ciorănescu błędnie wywodzi rum. *stană* < cs. *staně* ‘siedziba, postój’ (SKOK, III/334; por. DER, 741).

STANIȘTE *s.f.*, ‘miejsce odpoczynku, spotkania’ – *przen.* 1482: *pristaniștea, staniște*, 1700: *stanoste* por. ANON. CAR. (DLR X/5, 1498); < cs. *stanište* ‘schronienie, przytułek’, por. srb. *stanište* ‘1. osada, 2. miejsce pobytu’.

STAREȚ,-Ă *s.m.* 1. ‘stary mnich, zakonnik’ – 1643: *stareț*; 2. *s.m.f.* ‘przeor, przeorysza’ – 1680: *stariț*, 1692: *stareț* (DLR X/5, 1504); < scs. *starěcъ* ‘starzec’, *starica* ‘staruszka’, por. bg. *starec* ‘starzec’, srb. *starac, starica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

STĂPÂN,-Ă *s.m.f.* 1. ‘właściciel dużej liczby owiec lub innych zwierząt’ – 1581: (*inimile*) *stăpînilor lor*; 2. *rel.* ‘Pan (Bóg)’ – 1620: *săpînului Domnului nostru*; 1652: *săpînului mieu H[risto]s*; 3. ‘właściciel’ – 1634-53: *stăpînul pămîntului*; 4. ‘pan, właściciel’ – 1582: *săpînă-sa*, 1640: (*în câmpu*) *săpînilor*; 5. ‘władca’ – 1648: *stăpînul*; 6. ‘gospodarz’ – 1648: *stăpînul* (DLR X/5, 1529); < cs. *stopaně* ‘pan’, bg. *stopanin, stopan* ‘właściciel, gospodarz’, por. srb. *stopanin* ‘właściciel domu’ (MIHĂILĂ, IMPR. 135). ♦ **stăpîni** *vb.* ‘mieć w posiadaniu’ – 1671-86: *și-l stăpîniți*; 2. ‘władać, panować’ – 1678: *stăpînesc* (ib. 1532).

STEAG *s.n.* 1. ‘chorągiew, flaga, sztandar’ – 1588: *steag*; 2. *wojsk.* ‘chorągiew’ – 1642-47: *steagurile turcești* (DLR X/5, 1554); < cs. *stěgъ* ‘sztandar.’, cs. *stěgъ*, bg. *arch. sĭag* ‘id.’, srb. *steg* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 139; SKOK III/ 334). ♦ **stegar** *s.m., wojsk.* ‘chorąży’ – 1677: *stegar* (ib. 1557).

STEBLĂ *s.f., arch., pot.* ‘pień, lodyga’ – 1560-61: *stebălă* (DLR X/5, 1557); < cs. *stěblo, steblo* ‘pień, lodyga’ bg. *steblo*, srb. *stablo* ‘pień’ (SKOK, III/323; DER, 743).

STEJAR *s.m.*, ‘dąb’ – 1582: *zăpădiia stăjarilor*, neagoe: *stejarul* (DLR X/5, 1559); < wg DLR etymologia nieznaną, wg Skoka ze słow. *stežarь < psł. *stogъ ‘stóg (siana)’, por. scs. *stežarь* ‘1. zawiasy, 2. biegun’, w dl. i gl. *stežar* ‘dąb’ (SKOK, III/337; PGL, 883).

STEJI *vb.* ‘popędzać, poganiać, spieszyć’ – XVI w. por. PS. SCH. (ILRL, 181); < wg DLR etymologia nieznana, wg Ciorănescu z scs. *sbežati* ‘zyskać, pozyskać’; wg Skoka ze słow. *sstežiti, *težiti*, por. srb. *težiti* ‘1. ciężyc, 2. dazyć do czego’ (DER, 744; SKOK, III/453).

STEPENĂ *s.f., arch.* 1. ‘etap’ – 1682-86: (*zeace*) *stepene*; 2. ‘stopień, próg’ – 1682-86: *stepena usii*; 3. ‘ranga’ – 1634-52: *stepena*, 1692: *steapena* (DLR X/5, 1568); < scs. *stepenb* ‘stopień, krok’, bg. *stepen*, srb. *stupanj* ‘id.’ (DER, 744).

STICLĂ *s.f.* 1. ‘butelka’ – 1560-61: *sticlele*; 2. ‘szkło’ – 1634-53: *steclă*; 1648: *sticlă*; 3. ‘szyba’ – 1700: *sticlă* por. ANON. CAR. (DLR X/5, 1578); < scs. *stbkelo* ‘szkło’, bg. *stbkelo* ‘id.’, srb. *staklo* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 53; SKOK III/325).

STIDI *vb. refl., arch.* ‘bać się’ – 1630: *să se stidească* (DLR X/5, 1583); < scs. *styděti se* ‘wstydzic się’ (to znacz. również kontynuowane w rum.), por. bg., srb. *stid* ‘wstyd’ (DER, 745). ♦ **stideală** *s.f., arch.* ‘wstyd, zażenowanie’ – 1682-86: *stideală*; **stidicios,-oasă** *adj., arch.* ‘wstydlivy, nieśmiały’ – 1682-83: *stidicios*; **stidință** *s.f., arch.* ‘wstyd, zażenowanie’ – 1643: *stidință*; **stidire** *s.f., arch.* ‘banie się’ 1691: *stidire*; **stidivos,-oasă** *adj., arch.* ‘wstydlivy, bogobojny’ – 1682-86: *stidivos* (ib.).

STIGNI *vb., arch.* ‘przybywać’ – 1682-86: *stignind* (DLR X/5, 1585); < scs. *stignati* ‘1. dogonic, 2. nadejść, 3. osiagnąć’, bg. *stigam*, srb. *stignuti* ‘nadejść, dojść’.

STIH *s.n.* 1. ‘werset psalmu, pieśni kościelnej’ – 1648: *stiburi*; 2. ‘wiersz, werset’ – 1677: *stiburi* (DLR X/5, 1585); < za pośr. słow. scs. *stichb* ‘id.’ ze śrgr. *στῖχος* (SKOK, III/334).

STIHAR *s.n., cerk.* ‘alba’ – 1588: *stihare de adamască* (DLR X/5, 1586); < za pośr. słow. cs. *sticharb* ‘tunika’, z ngr. *στυχάριον* ‘id.’ (SKOK, III/334).

STIHIE *s.f., arch., pot.* 1. ‘żywiol’ – 1643: *patru stihii*; 2. ‘zjawisko natury o potężnej sile’ – 1682-86: *stibia* (DLR X/5, 1586); < za pośr. słow. cs. *stichija* ‘1. zjawisko natury, 2. wampir, demon’ (to znacz. również w rum.), por. bg., srb. *stibija* ‘id.’ z gr. *στοιχείον* ‘cząstka, atom, podstawa’ (MIHĂESCU, 159, 162; SKOK, III/334).

STHIRĂ *s.f., kośc.* ‘hymn (jutrzniowy lub nieszporny)’ – 1639: *stibirile* (DLR X/5, 1587); < scs. *stichirb*, *stichira* ‘rodzaj wersu’, por. gr. *στιχηρον* ‘id.’ (PGL, 884).

STÎLCI *vb.* ‘bić, miażdżyć, druzgotać (w bójce)’ – 1682-86: *era stîlcit* (DLR X/5, 1605); < scs. *sbtlēšti, sbtlčiti* ‘id.’ (DER, 745).

STÎLP *s.m.*, 1. ‘słup’ – XVI s.: *stîlpuk*; 2. ‘snop (światła, dymu)’ – XVI s.: *stîlp*; 3. ‘gałąź’ – 1574: *stîlpurile* 4. ‘węgar, słupiec’ – 1581-82: *stîlpîi*; 5. ‘kolumna’ – 1648: *stîlp*; (DLR X/5, 1609); < scs. *stlǫpǫ* ‘1. słup, 2. wieża’, bg. *stǫlp* ‘id.’, por. srb. *stup* ‘1. słup, 2. gałąź’ (MIHĂILĂ, IMPR. 40). ♦ **stîlpare** *s.f., n., arch., pot.* 1. *kośc.* ‘zielona gałązka wierzbowia, palma’ – XVI w.: *stîlpare* por. PSALT. SCH.; 2. ‘zielona gałązka’ – 1581: *stîlpări de finic*; **stîlpi** *vb., arch.* 1. ‘wyznaczać teren słupami’ – 1648: *au stîlpit*; 2. ‘wbijać w ziemię’ – 1688: *stîlpîră*; 3. *refl.* ‘osiedlać się’ – 1688: *să stîlpi*; 4. ‘wpatrywać’ – 1682-86: *cu ochii stîlpiți în sus*; **stîlpișor** *s.m., dim.* ‘słupek’ – 1654: *stîlpișor* (ib. 1612).

STÎLPNIC *s.m., arch., pot.* ‘słupnik, pustelnik mieszkający na szczycie góry lub słupa’ – 1682-86: *stîlpnic* (DLR X/5, 1613); < scs. *stlǫpǫnikǫ* ‘słupnik’ (DER, 745).

STÎNJEN *s.m.* 1. ‘jednostka miary długości ok. 2 m’ – 1563: *stânjeni*, 1675: *stânjin*; 2. ‘jednostka miary powierzchni terenu, ok. 4 m²’ – 1644: *stânjen*, 1654: *stânjin* (DLR X/5, 1620); < bg. *sažen, sǫžen* ‘id.’, por. cs. *sežěbnǫ*, pol. *sażeń* ‘dawna miara długości ok. 190 cm’ (MIHĂILĂ, IMPR. 59; SKOK, III/214).

STÎRC *s.m.* ‘czapla *Ardea*’ – 1688: *stârcul* (DLR X/5, 1625); < scs. *strǫkǫ* ‘bocian’, por. srb. *štrke* ‘id.’ (SKOK, III/417). ♦ **stîrci** *vb. refl.* ‘kulić się (z zimna, ze starchu)’ – 1700: *se stîrci* por. ANON. CAR. (ib.).

STÎRMINĂ *s.f., arch.* ‘skała, urwisko’ – 1560-81: *stîrminele*, 1648: *străminele*, 1671-86: *stîrmină* (DLR X/5, 1626); < bg. *strǫmnina*, srb. *strmina* ‘stromizna’, por. psl. (*adj.*) *strǫmǫ ‘stromy’ (por. SKOK, III/346). ♦ **stârminos, -oasă** *adj.* ‘skalny’ – 1581: *stârminos* (id. 1627).

STÎRV *s.n.*, ‘padlina, ścierwo’ – 1581: *stârv*, 1634-53: *stărv* (DLR X/5, 1632); < cs. *strǫvǫ* ‘padlina’, srb. *strǫ* ‘ścierwo, padlina’, por. bg. *strǫv* ‘przynęta’ (SKOK, III/351),

STOBOR *s.n., arch., pot.* ‘parkan’ – 1620: *stobor* (DLR X/5, 1636); < cs. *stoborǫ* ‘kolumna’, bg. *stobor* ‘parkan’, por. srb. *stobor* ‘podwórze, dziedziniec’ (DER, 748; SKOK, III/336).

STOG *s.n.* ‘stóg’ – 1588: *stogure* (DLR X/5, 1640); < cs. *stogb* ‘id.’, bg., srb. *stog* ‘id.’ (PGL, 885; MIHĂILĂ, IMPR. 31).

STOIC,-Ă *s.m.f., adj.* ‘stoik, stoicki’ – 1563: *stoic* (DLR X/5, 1642); < scs. (*s.m.*) *stoikb* ‘id.’ gr. *στοικός*, lat. *stoicus*.

STOLNIC, -Ă *s.m.f.* ‘stolnik’ – 1588: *stolnic*, 1670: *stulnic* (DLR X/5, 1646); < cs. *stolbnikb* ‘id.’, bg. *stolnik* ‘id.’ (PGL, 885; SKOK III/332). ♦ **stolniceasă** *s.f.* ‘stolnikowa, żona stolnika’ – 1599: *stolniceasă*; **stolnicel** *s.m.* ‘podstoli’ – 1563: *stolnicel* (ib.).

STOMAH *s.n., arch.* ‘żołądek’ – 1652: *stomah* (DLR X/5, 1648); < za pośr. scs. *stomachb* z gr. *στόμαχος*, por. rum. *stomac* < ngr. *στομάχι*, lac. *stomachus* (MIHĂESCU, 177).

STRĂDALNIC,-Ă *adj.* ‘gorliwy’ – 1682-86: *subst. stradanic* (DLR X/5, 1680); < cs. *stradalnĕb* ‘cierpiący’, bg. *straden* ‘id.’ (DER, 749).

STRAJĂ *s.f.*, 1. ‘straż, warta’ – 1633: *straja*; 2. ‘straż graniczna w górskich rejonach Moldawii’ – pocz. XVII w.: *straje*; 3. ‘wartownik, stróż’ – 1581: *straja*; 4. ‘strażnica’ – 1642-47: *strajă*; 5. *arch., pot.* ‘jedn. czasu czterech części nocy zgodna ze zaminą warty’ – XVI w.: *strajea (demenreției)*; 6. *wojsk.* ‘przednia straż’ – 1642-47: *strajă* (DLR X/5, 1658); < scs. *straža, stražb* ‘straż’, bg., srb. *straža* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 139; SKOK, III/342). ♦ **străjer, -ă** *s.m.f.* ‘mieszkaniec z granicy moldawskiej, który należał do straży granicznej’ – 1625: (*Foca*) *de străjari*, 1642-47: *strejar*; **străjui** *vb.* ‘stróżować, pilnować’ – XVI s.: *străjuia* (ib. 1689-90).

STRAJNIC *s.m., arch.* ‘strażnik’ – 1563: *strajnicii* (DLR X/5, 1661); < cs. *stražbnikb* (DER, 750).

STRASTE *s.f., żązw. pl., arch.* 1. ‘namiętność’ – XVI w.: (*groapa*) *strastilor*; 2. *kośc.* ‘Wielki Tydzień’ – 1682-86: *dzua de svi[n]t[e]le starste* (DLR X/5, 1665); < scs. *strastb* ‘cierpienie’, bg., srb. *strast* ‘id.’ (DER, 751).

STRĂȘNIC,-Ă *adj.* 1. ‘nadmierzony’ – 1650-75: *strajnic*, 1682-86: *strășnică*; 2. ‘potężny (o głosie, dźwięku)’ – 1682-86: *un crivăt strășnic* (DLR X/5, 1667); < scs. *strašnĕb* ‘straszny, przeraźliwy’, bg. *strašen* ‘id.’, srb. *strašan* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 188).

STRATORNIC *s.m.*, (tylko w średniowieczu w krajach rumuńskich) ‘pustelnik’ – 1443: *stratornic (DLR X/5, 1676); < za pośr. słow. (bg.) z cs. *stratorník* ‘1. parobek, 2. giermek, 3. strażnik więzienny (łac. *startor*)’, por. cs. *startor* ‘łac. *startor in monasterio*’, z gr. *σπατόρ* ‘id.’ + sufiks *-nic* (MIHĂESCU, 159, 161).

STRĂDANIE *s.f.*, *arch.* ‘cierpienie’ – 1661: *strădania*, 1682-86: *stradania* (DLR X/5, 1680); < scs. *stradanije* ‘id.’, bg. *stradanie* ‘id.’, srb. *stradanje* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146; SKOK, III/340).

STRĂDUI *vb.*, *arch.* ‘cierpieć’ – 1560-61: *străduiaște* (DLR X/5, 1681); < scs. *stradati* ‘id.’, bg. *stradaja* ‘id.’, srb. *stradati* ‘id.’ (SKOK, III/340).

STRĂGNI *vb. refl.*, *arch.* ‘strzec się’ – I poł. XVI w.: *străgniți-vă* (DLR X/5, 1685); < scs. *strěšti* (*se*), *strěga* ‘czuwać, strzec’.

STREĂȘINĂ *s.f.* ‘okap, daszek’ – 1654: *strășină*, ok.1650: *streașină*, 1698: *streașănă* (DLR X/5, 1711); < scs. *strěba* + sufiks słow. *-ina* ‘id.’, por. sln. *strešina* ‘id.’, bg. *strjaha* ‘okap, dach’ (MIHĂILĂ, IMPR. 37).

STRECHE *s.f.*, ‘giez’ – 1688: *streache* (DLR X/5, 1712); < Mihăilă jako etymon podaje cs. (rus.) *strěkb*, *strěkb* ‘bąk, giez’, por. bg. *strek* ‘bąk’, srb. *štrk* ‘id.’; Skok, podobnie jak Ciorănescu przypuszcza, że jest to wyraz pasterski łacińskiego pochodzenia (jako balkanizm łaciński) < łac. dem. *oestriculus* ‘giez, bączek’ (MIHĂILĂ, IMPR. 93; SKOK, III/418; DER, 751; PGL, 893) ♦ **strechea** *vb.*, *arch.* ‘ruszyć całym pędem (*o zwierzętach*)’ – 1688: *streache* (ib. 1713).

STREDE *s.f.*, *sg.*, *arch.* 1. ‘miód wyciekający z plastra’ – XVI w.: *streda*, 1577: *stredia*, 1682-86: *stride*; 2. ‘plaster miodu’ – XVI w.: *streda* (DLR X/5, 1717); < cs. *strěd* ‘miód’, por. sln. *strd* (DER, 751; MIKLOSICH, 327).

STRETENIE *s.f.*, *arch.*, *cerk.* ‘święto prawosławne 2 lutego’ – 1643: *Streatenia Domnului nostru* (DLR X/5, 1722); < cs. *strětenije* (*sbrětenije*) ‘spotkanie, nadejście’.

STRİȘTE *s.f.*, *arch.* ‘los’ – 1560-81: *striște rea* (DLR X/5, 1747); < scs. *sbrěšta* ‘1. spotkanie, 2. szczęście’, por. bg. *srešta* ‘spotkanie’, srb. *sreća* ‘szczęście’ (por. SKOK, III/319; PGL, 952).

STROPȘI *vb. pot.* ‘deptać’ – 1482: *vei stropși*, 1682-86: *stropșiră*, 2. *arch., pržen.* ‘najeżdzać’ – 1642-47: *Împăratul Mehmet gîndi(...) să stropșească țara Moldovei* (DLR X/5, 1791); < cs. *stropětati, stropětati (stropěšta)* ‘włóczyć się po bezdrożach’.

STRUJI *vb., arch.* ‘zgniatać, miażdżyć’ – 1643: *să strujească* (DLR X/5, 1802); < cs. *stružiti* ‘skrobać, zdrapywać’, cs. *strugati, -užá*, por. bg. *stružá*, srb. *strugati* ‘1. strugać, 2. ociosywać’, w rum. również w znaczeniu ‘strugać, ociosywać’ (SKOK, III/349; DER, 754). ♦ **strujit,-a** *adj.* ‘ociosany’ – 1700: *strujit por. ANON. CAR. (ib.).

STRUJNIȚĂ *s.f., arch.* ‘dluto’ – 1682-86: *strujnițe* (DLR X/5, 1803); < srb. *stružnica* ‘id.’ (SKOK, III/349; DER, 754).

STRUNĂ *s.f.* ‘struna’ – XVI w.: *strune* (DLR X/5, 1803); < scs. *struna* ‘id.’, bg., srb. *struna* ‘id.’ (DER, 754).

SUCI *vb., arch., pot.* ‘splatać’ – 1688: *sucească* (DLR X/5, 1906); < cs. *sukati, -čja* ‘skręcać, zwijać’, bg. *suča* ‘id.’, por. srb. *sukati* ‘skręcać, zwijać nici’ (PGL, 902; MIHĂILĂ, IMPR. 194). ♦ **sucit,-ă** *adj.* ‘skręcony’ – 1582: (...) *mătase albă sucită*, 2. ‘spiralny, okręcony’ – 1654: *flori(...) sucite* (ib. 1909).

SUCNĂ *s.f., arch., pot.* ‘suknia’ – 1658: *sucnă* (DLR X/5, 1911); < scs. *sukno* ‘sukno’, bg., srb. *sukno* ‘id.’, por. scs. *suknja* ‘suknia’, srb. *suknja* ‘spódnica’ (DER, 757).

SUHAT *s.n., arch.* ‘pastwisko’ – 1643: *subat* (DLR X/5, 1965); < turcyzm balk., bg. *suwat* ‘pastwisko’, srb. *suwat* ‘id.’, Ciorănescu jako etymon podaje srb. *suwat* (SKOK, III/366; DER, 759).

SULINAR *s.n., arch.* ‘rynna drewniana’ – 1620: *sulinar* (DLR X/5, 1987); < za pośr. słow. bg. *sulinarb* ‘rura odprowadzająca wodę ze źródła’ lub bezpośrednio z ngr. *σωληναριον* ‘rura, kanał’ (por. MLADENOV, 617; MIHĂESCU, 107, 187).

SULIȚĂ *s.f.* ‘włócznia, lanca’ – 1550-1600: *so[n]lița*, 1642-47: *sulița* (DLR X/5, 1988); < cs. *sulica* ‘id.’, bg., srb. *sulica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 140).

SUR,-Ă *adj.* 1. ‘sierść szara, popielata’ – 1688: *sur*; 2. ‘szary, siwy, popielaty’ – 1700 por. ANON. CAR. (DLR X/5, 2067); < cs.(bg.) *surb* ‘jasnoszary (zwykle o jeleniu)’, bg., srb. *sur* ‘szary, popielaty’ (SKOK, III/363).

§

ŞAGĂ *s.f.* ‘żart’ – 1645: *şagă* (DLR XI 1, 5); < cs. *šega* ‘blazeństwo’, bg. *šaga, šega*, srb. *šega* ‘żart’ (SKOK, III/385). ♦ **şăgaci,ce** *adj., arch.* ‘dowcipny’ – 1645: *şagaciu* (ib.39); **şugui** *vb., pot.* ‘żartować’ – XVI w.: *şuguia cei ce şederea* < por. bg. *šeguvam se* ‘id.’ (ib. 244).

ŞAR *s.n., arch.* ‘farba’ – 1681: *şugrăvesc cu şarurile* (DLR XI 1, 26); < scs. *šarb* ‘kolor, farba’, por. bg. (*adj.*) *šaren* ‘barwny’.

ŞATRĂ *s.f., arch.* ‘namiot’ – 1673-86: *şatră* (DLR XI 1, 37); < turcyzm bałkański, forma rum. wskazuje na pośr. słow. cs. *šatrb* ‘id.’, bg. *šatra, šatrb* ‘id.’, srb. *šatra, čador* ‘id.’, por. węg. *sator* < tur. *çadır* (SKOK, I/287).

ŞIPOP *s.n.* ‘zdrój’ – 1441: *şipoti*, 1688: *deasupra şipotului* (DLR XI 1, 99); < por. scs. *špřpěť* ‘szepť’, por. bg. *šepot* ‘id.’ (por. SKOK, III/381; MLADENOV, 693).

ŞOVĂI *vb., arch.* ‘zwlekać (z odpowiedzią), motać’ – 1634-53: *şă şovăiacşă* (DLR XI 1, 170); < pśl. **šo-vyl-*, **šo-vykel-*, por. bg. *ko-velam* ‘iść chwiejnym krokiem’, bg. *šavam* ‘poruszać (się)’, ros. *še-velitb* ‘poruszać’; semantycznie wyrazy słowiańskie i rumuński mają wspólne znaczenie ‘poruszać (się) kołysając się na boki’ (podstawowe znaczenie rum. *şovăi*, pozostałe znaczenia w sposób naturalny rozwinęły się na gruncie rumuńskim). Prefiks *šo-* w wyrazach rumuńskich wskazuje na pochodzenie pśdśl. (MOSKOV, 46; por. DER, 732). ♦ **şovăială** *s.f., arch.* 1. ‘wymówka’ – 1634-53: *şuveale*, 2. ‘zwłoka’ (id.); **şovăielnic,-ă** *adj., arch.* ‘podstępny, krętacz’ – 1682-86: *şuvealnic*; **şovăitură** *s.f., arch.* ‘podkop’ – 1673-86: *şovăitură* (ib.).

ŞTIUCĂ *s.f.* ‘szczupak *Esox lucis*’ – 1700: *ştincă* por. ANON. CAR. (DLR XI 1, 223); < scs. *štjuka* ‘id.’, por. bg. *štuka* ‘id.’, srb. *štuka* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 92).

ȘUGUBĂȚ,-eață *adj., arch.* ‘zabójca’ – 1681: *șigubăț* (DLR XI 1, 243); < cs. *dušeguběc* ‘morderca’ zob. rum. *șugubină* (SKOK, I/374; DER, 759).

ȘUGUBINĂ *s.f.*, 1. *arch.* ‘zbrodnia’ – 1617: *deșugubină*, 1642-47: *șugubini*; 2. ‘Na Wołoszcz. i Mold. kara pieniężna lub w winorośli za popelnioną zbrodnię’ – 1628: *deșugubinarii*, XVII w.: *vei plăți șugubina* (DLR XI 1, 244); < *șugubina* (poprzez fałszywą analizę) < rum. *deșugubină* < rum. *dușegubină* < cs. *dušegubina* ‘morderstwo’, por. rum. *șugui* ‘zartować’ (SKOK, I/374; DER, 759).

ȘUMEN,-Ă *adj.* ‘pijany’ – XVI w.: *șiumăn*, 1673: *șumăn* (DLR XI 1, 252); < scs. *šumъnъ* ‘id.’, por. bg. *šumenъ* ‘id.’ (DER, 761).

ȘUVIȚĂ *s.f.* ‘pasma, pasemko (nici) struga’ – 1634-53: *șuvițe* (DLR XI 1, 267); < bg. *ševica* ‘wszycie, haft’ (por. MLADENOV, 692).

T

TABĂRĂ *s.f.* 1. *wojsk.* ‘tabor’ – 1581-82: *tabără*; 2. ‘tabor’ (*obóz*) – 1581-82: *tabără*; 3. *arch.* ‘tabor statków’ – 1645: *tabără corabiilor*; 4. ‘tabor (*wojsko*)’ – 1621: *tabără* (DLR XI 2, 3); < turcyzm bałkański, tat., lub tur. *tabur* ‘batalion’, częściowo za pośr. cs. *taborъ*, por. bg., srb., węg. *tabor*. (DER, 766, SKOK, III/429).

TAINĂ *s.f.* 1. *arch.* ‘tajemnica, enigma’ – 1581: *taină*; 2. *cerk.* ‘sakrament’ – 1581: *taine*; 3. tajemnica, sekret’ – 1581: *taină*; 4. *arch.* ‘kryjówka’ – 1660-69: *taina* (DLR XI 2, 25); < scs. *tajina* ‘tajemnica’, por. bg., srb. *tajna* ‘id.’ (SKOK, III/434; DER, 768; MIHĂILĂ, IMPR. 146).

TAINIC,-Ă *adj.* 1. ‘tajemny’ – 1691: *tainice*; 2. *s.m., arch.* ‘tajemnica’ – 1643: *tainici dumnădzăriei lui* (DLR XI 2, 25); < scs. *tajъnъ* ‘id.’, lub der. rum. *taină* (DER, 769; SKOK, III/434),.

TALANT *s.m.* 1. *moneta* ‘talent’ – 1581: *cinci talanți*; 2. *jedn. miary* ‘talent’ – 1645: *800 talanți de aur* (DLR XI 2, 29); < za pośr. słow. scs. *talantъ* / *talantъ* z gr. *τάλαντον* (MIHĂESCU, 142).

TARTAJ *s.m.n., arch.* ‘motek’ – 1588: *trătaș* (DLR XI 2, 62); < etym. niejasna, por. cs. *tatratš, totradš, tetradš* ‘czwórka’, śrgr. *τετραδιον* ‘id.’ lub cs. *totrasš* (DER, 775), por. rum. *tartaj* ‘1. okładka książki, 2. zeszyt’.

TARTAR *s.n., mitol.* ‘tartar’ – 1550-80: *în tartaru* (DLR XI 2, 63); < za pośr. słow. cs. *tarčtarš* ‘id.’, z gr. *τάραρος* ‘id.’ (MIHĂESCU, 100).

TĂLMACI *s.m.* ‘tłumacz’ – 1503: *Ion Talmaci* por. DRV 164, 1581-82: *tălmaciu*, 1660-69: *tălmaciu* (DLR XI 2, 101) < cs. *tḷmačš* ‘id.’, por. bg. *tḷmačš* ‘id.’, rum. *tălmăci* ‘tłumaczyć’ (DER, 770).

TĂLMĂCI *vb.* 1. ‘tłumaczyć (z obcego języka)’ – 1646: *Le-am tămăcit de scrisoarea grecească pre limbă românească*. 2. ‘tłumaczyć’ – 1645: *au tămăcit* (DLR XI 2, 101); < cs. *tḷmačiti* ‘id.’, por. srb. *tolmačiti* ‘id.’, pol. *tlumaczyć* (DER, 770). ♦ **tălmăcie** *s.f., arch.* ‘tłumaczenie’ – 1673: *tălmăcie* por. PSALT. 263; **tălmăcel** *s.n., dim.* – 1598: *văra pani toadera ṭlṃčela* (DERS, 235); **tălmăcire** *s.f., arch.* ‘tłumaczenie (z języka)’ – 1688: *tălmăcirea*; **tălmăcit** *s.n., arch.* ‘tłumaczenie (z obcego języka)’ – 1671-77: *tălmăcit*; **tămăcitor,-oare** *s.m.f.* ‘tłumacz’ – 1688: *nevoie tămăcitorilor*; **tălmăcitură** *s.f., arch.* ‘tłumaczenie (z obcego języka)’ – XVII w.: *tălmăcitură în limba noastră* (ib.).

TĂRÎȚĂ *s.f., zazwyczaj pl.* ‘otręby’ – 1700: *tărîțe* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 126); < cs. (*pl.*) *trice* ‘id.’, por. bg. (*pl.*) *trici* ‘id.’, srb. (*pl.*) *trice* ‘id.’, (MIHĂILĂ, IMPR. 33). ♦ **tărîțos,-oasă** *adj.* ‘z otrębami’ – 1700: *tărîțos* por. ANON. CAR. (ib.).

TEASC *s.n., roln.* ‘prasa, tlocznia’ – 1593: *tesku rošulov* por. DERS 235, 1658: *teascu*; 2. *arch.* ‘prasa (*maszyna do tortur*)’ – 1643: *teascurile* (DLR XI 2, 145); < cs. *těškš* ‘prasa, tlocznia’, chor. *tesak* ‘prasa’, por. srb. *tesak* ‘tasak’.

TELEAGĂ *s.f.* ‘dwukółka’ – 1673: *teleage* por. PSALT. 154 (DLR XI 2, 159); < cs. *telěga* ‘wóz’, por. bg. *taliga* ‘wóz, furmanka’, srb. *taljiga* ‘bryczka jednokonna’, węg. *tal(y)iga* (MIHĂILĂ, IMPR. 24; PGL, 987). ♦ **telegar** *s.m.* ‘koń zaprzęgowy’ – 1617: *telegar* (ILRL 176).

TEMEI *s.n.*, 1. *arch., bud.* ‘fundament’ – 1574: *temeiu*; 2. ‘podstawa, baza’ – 1581: *temeiu*; 3. *arch., wojsk.* ‘centrum, ciało wojska’ – 1660-69: *temei* (DLR XI 2, 173); < za pośr. słow. cs.

(bg.) *temelb* ‘fundament, podwalina’, bg. *temel* ‘id.’, srb. *temelj* ‘id.’ ze śrgr. *θεμέλιον* ‘id.’, zob. rum. *temelie* (MIHĂESCU, 123, 127; DER, 781). ♦ **temeia** *vb., arch.* ‘stawiać fundamenty’ – 1648: *era temeiată pre piatră*; **întemeia** *vb.* ‘kłaść podwaliny, fundamenty’ – 1644: *întemeliatŭ* (ib.).

TEMELIE *s.f.* ‘fundament, podwalina’ – 1520: *temelie* por. DERS 236, 1617: *temelie* (DLR XI 2, 175); < greczyzm balk. por. cs. *temelije*, srb. *temelije*, bg. *temel*, (SKOK, III/456; MIHĂESCU, 123, 127). ♦ **temeli** *vb., arch.* ‘fundować’ – XVI w.: *temeli* (ib.) < por. cs. *temeliti*; **temeliici** *vb., arch.* ‘fundować’ – 1640: *s-au temeliicit acea biserică*; **temeliui** *vb., arch.* ‘fundować’ – 1643: *temeliuiaște* (ib.).

TEMNIC *s.n., arch.* 1. ‘ziemianka, w której trzyma się zimą ule’ – 1620: *temnic*; 2. ‘ziemianka’ – ok.1650: *temnic*, 1700: *timnic*, por. ANON.CAR. (DLR XI 2, 178); < scs. (*adj.*) *тъмнь* ‘ciemny’ + sufiks *-nic*, por. bg. *temnica* ‘ciemnica’ (DER, 781).

TEMNIȚĂ *s.f.* ‘więzienie’ – XVI w.: *temniță*, 1700: *timniță* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 178); < scs. *тъмница* ‘ciemnica, więzienie’, por. bg. *temnica*, *тъмница* ‘ciemnica’, srb. *tamnica*, pol. *ciemnica* ‘ciemnica, więzienie’ (MIHĂILĂ, IMPR. 143). ♦ **întemnița** *vb.* ‘uwięzić’ – 1682-86: *întemniciat* (DLR II/1, 788).

TEPLOTĂ *s.n., cerk.* ‘woda’ – 1682-84: *toplotă* (DLR XI 2, 195); < cs. *teplota*, *toplota* ‘ciepło’ (PGL, 997).

TESLĂ *s.f.* 1. ‘cieślica’ – 1580-1600: *teslă*; 2. *arch.* ‘topór’ – 1682-86: *tesla* (DLR XI 2, 218); < cs. *tesla* ‘cieślica’, por. bg., srb. *tesla* ‘id.’ (SKOK, III/462). ♦ **teslar** *s.m., arch.* ‘cieśla’ – 1616: *teslar* (ib.).

TIGAIE *s.f.*, 1. ‘patelnia’ – 1588: *tigai*; 2. *arch.* ‘podstawa na żar do palenia ofiary na oltarzu’ – 1581-82: *tigăni*; 3. *arch.* ‘płaski kocioł’ – 1682-86: *tigan* (DLR XI 2, 246); < za pośr. slow. cs. *tiganь*, *tiganь* ‘id.’, bg. *tigan* ‘id.’, srb. *tiganja* ‘id.’ z gr. *τήγανον* ‘patelnia’ (por. MIHĂESCU, 127).

TIGVĂ *s.f., bot.* ‘dynia (*Cucurbita pepo*)’ – 1520: (*top*). *Tigvėni*, por. DERS 236, 1688: *tigve*, 1700: *ticvă* por. ANON. CAR., 1700: *tiucă* (ib.); 2. *arch.* ‘czerep’ – 1645: *tidva capului* (DLR

XI/2, 249); < bg. *tikva* ‘id.’, srb. *tikva* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 69). ♦ **tigvuliță** *s.f., dim.* ‘naczynie wydrążone w dyni’ – 1682-86: *tidvulițe* (id.).

TIHNI *vb.* ‘sprawiać przyjemność, cieszyć’ – 1688: *nici mi-au ticnit*, 1700: *a tihni* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 253); < poprzez kontaminację cs. *tihnati* ‘być wypoczętym’ i cs. *tekniti* ‘dobrze się czuć’, por. bg. *tihna* ‘wypoczywać, osiągnąć spokój’, srb. *taknuti* ‘wzruszyć’, srb. *tišati* ‘uciszać (DER, 786; SKOK, III/453, 468). ♦ **tihnă** *s.f.*, ‘spokój’ – 1700: *tihnă*; **tihneală** *s.f., arch., pot.* ‘wygoda’ – 1673: *fără ticneală* ‘ciężko’; **tihnit,-ă** *adj.* ‘spokojny, miły’ – 1691: *însoțirea ticnită* (ib.).

TIJ *adv., arch.* ‘też’ – 1642: *tij* (DLR XI 2, 254); < etym. niejasna, por. cs. (*adj.*) *těžb* ‘o tym samym imieniu’, por. rum. *tiș*.

TINĂ *s.f.* 1. ‘błoto, glina’ – 1550: *tina*; 2. *arch.* ‘ziemia’ – 1678: *tină* (DLR XI/2, 267); < scs. *tina* ‘szlam, mul’, bg. *tina*, *tinja* ‘mul’ (MIHĂILĂ, IMPR. 99). ♦ **tinătură** *s.f., arch.* ‘błoto, bagno’ – 1581: *tinătura* (ib. 266); **tinosa,-oasă** *s.f., arch.* ‘zablocony’ – XVI w.: *țerina tinoasă* (ib. 278).

TIRI *adv.* ‘tak samo, jak mnie..., tak...’ – 1700: *tir mi-e* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 294); < cs. *terb*, srb. *ter* ‘i, oraz’, por. ngr. *τέρι* (SKOK, III/449; DER, 790).

TISĂ *s.f.*, ‘cis (*Taxus baccata*)’ – 1688: *tisă* (DLR XI 2, 297); < scs. *tisa* ‘id.’, por. bg. *tișb* ‘id.’, srb. *tis*, *tisa* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 73).

TIZ,-Ă *s.m.f.*, ‘imiennik’: 1673: *tizul meu* (DLR XI 2, 310); < cs. (*adj.*) *těžb* ‘o tym samym imieniu’.

TÎLC *s.n.* 1. ‘wy tłumaczenie’ – 1564: *tîlcure*; 2. ‘anegdota, przypowieść’ – 1688: *tîlc*; 3. ‘znaczenie, sens’ – 1689: *tîlcul* (DLR XI 2, 312); < scs. *tlъkъ* ‘tłumacz’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148; DER, 786).

TÎLCOVANIE *s.f., arch.* ‘wy tłumaczenie’ – 1581-82: *tîlcovanie* (DLR XI 2, 313); < scs. *tlъkovanije* (DER, 786).

TÎLCOVNIC *s.m., arch.* ‘tłumacz’ – *toți tîlcovnicii scentei evanghelii* (DLR XI 2, 1643); < cs. *tlъkovъnikъ*.

TÎLCUI *vb.* 1. ‘tłumaczyć, wyjaśniać’ – 1632: *au tâlcuit*, 1682-86: *tălcuia*; 2. *arch.* ‘tłumaczyć, przekładać’ – 1632: *tîlcuiesc acești doi* (DLR XI 2, 313); < cs. *tlbkovati*, *-uja* (DER, 786). ♦

tîlcuire *s.f.* 1. ‘wytlumaczenie’ – 1688: *tîlcuirea dumnezăiascului*, 2. *arch.* ‘przekład’ – 1683: *tîlcuirea*; **tîlcuitor,-oare** *s.m.f.* ‘tłumacz, który wyjaśnia’ – 1688: *tîlcuitor* (ib. 314).

TÎMP,-Ă *adj., arch.* ‘tępy, głupi’ – 1642: *tîmpă mintea mea* (DLR XI 2, 318); < cs. *tafb* ‘tępy’, bg. *top* ‘id.’, srb. *tup* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 188; DER, 786). ♦ **tîmpi** *vb. refl., arch.* ‘ślepnąć’ – 1673: *ochii să timpiră*; 2. *arch.* ‘powstrzymywać’ – 1682-86: *a timpit pre Apolinare* (ib. 319)

TÎMPINĂ *s.f., arch.* ‘tamburyn’ – 1482: *tămpăne*, 1581-82: *tîmpene*, 1673: *tîmpăna* (DLR XI 2, 320); < cs. (srb.) *tîmpanь*, *tumpanь*, por. scs. *tapany*, bg. *topan* (DER, 787; SKOK, III/482). ♦ **tîmpănăreț,-cață** *adj., arch.* ‘grający na tmburynie’ – 1482: *tămpănărețe* < rum. *tămpănă*; **tîmpăniș** *adj., arch.* id. (ib.318); **tîmpina** *vb.* 1. ‘wychodzić na przeciw’ – 1574: *tîmpinară*; 2. ‘spotykać (się)’ – 1581: *tîmpinară*; 3. *przen.* ‘stawać komuś na drodze, zaskoczyć’ – 1643: *ne tîmpină pre noi*; 4. ‘wynagradzać, wypłacać’ – 1688: *va tîmpina*; 5. ‘stawić czoła’ – 1671-77: *să tîmpine* (ib. 319-320); **întâmpina** *vb.* ‘wychodzić na przeciw’ – 1688: *întîmpine* (DLR II/1, 770).

TÎNGĂ *s.f., arch.* ‘rozpacz’ – 1482: *tîngă* (DLR XI 2, 326); < scs. *taga* ‘id.’ (DER, 788).

TÎNGUI *vb. refl.* 1. ‘użalać się’ – 1550: *s[ă] tînguiia*; 2. ‘oplakiwać, lamentować’ – 1650: *a tîngui* (DLR XI 2, 327); < cs. *tagovati*, *-uja* ‘id.’, por. rum. *tîngă* ‘rozpacz’ (DER, 788). ♦ **tînguială** *s.f.* ‘lament’ – 1639: *tînguială*; **tînguire** *s.f., arch.* ‘oplakiwanie’ – ok. 1550: *tînguire* (ib.).

TÎNJALĂ *s.f., powożn.* ‘dodatkowy dyszel’ – 1700: *tînjală* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 328); < psl. **teža(d)lo*, por. pol. *ciężadło*, bg. *teglič* (z sufiksem *-ič*) ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 24).

TÎNJI *vb.* 1. ‘trapić się’ – XVI w.: *tînjiră*; 2. *arch.* ‘skarżyć się’ – 1673-86: *tînjind* (DLR XI 2, 329); < scs. *tažiti*, *-ža* ‘troskać się, lękać’, bg. *toža* ‘id.’, srb. *tužiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 207). ♦ **tînjire** *s.f.*, ‘szloch’ – 1648: *tînjire* (ib.).

TÎRG *s.n.* 1. ‘targ’ – XVI w.: *tîrgul Apieei*; 2. ‘targ (operacja kupna/sprzedaży)’ – 1581: *face tîrg bun*; 3. ‘miasto’ – 1533: *pu(t) trîrgului*, por. DERS 236, 1581: *mijlocul tîrgului* (DLR XI 2,

334) < scs. *trǫgb* ‘targ’, srb. *trg* ‘1. targ, 2. towar’, bg. *trǫg* ‘sprzedaż’ (MIHĂILĂ, IMPR. 58).

◆ **tîrgușor** *s.n., dim.* ‘miasteczko’ – 1682-86: *tîrgșor* (ib. 338), 1413: (*top.*) *u Tręgșor* por. DRV 166.

TÎRGARIU *s.m.* ‘kupiec’ – 1574: *mesele tîrgarilor* (TIKTIN, III/1605); < cs. *trǫgarǔ* ‘id.’.

TÎRGOVENIE *s.f., arch.* ‘towar sprzedawany na targu’ – 1700: *tîrgovenie* por. ANON. CAR. (DLR XI 2, 336); < cs. *trǫgovanije* ‘kupiectwo, handel towarami’, por. srb. *trgovanje* ‘handlowanie, handel’.

TÎRGOVEȚ, -EAȚA *s.m.f.* ‘kupiec’ – 1514-16: *tîrgoveți* por. DERS 237 (DLR XI 2, 336); < cs. *trǫgovecǔ* ‘id.’, bg. *trǫgovec* ‘id.’ (DER, 791).

TÎRGUI *vb., arch.* 1. ‘targować’ – 1581-82: *să tîrguiască*; 2. ‘robić zakupy na targu’ – 1648: *ei tîrguiți*; 3. *refl.* ‘targować się’ – 1574: *se tîrgui* (DLR XI 2, 337); < cs. *trǫgovati, -uja* ‘id.’, srb. *trgovati* ‘id.’. ◆ **tîrguire** *s.f.* ‘zakupy na targu’ – 1661: *dzi... de tîrguire*; **tîrguitară** *s.f., arch.* ‘towar’ – 1648: *tîrguitară* (ib.).

TÎRÎ *vb.* 1. *arch.* ‘rozgnieść’ – XVI w.: *tiri*; 2. ‘wlec’ – 1640: *tîrîia*; 3. *refl.* ‘pełzać, czolgać się’ – 1688: *tîrăsc* (DLR XI 2, 338); < scs. *trěti (trěti)*, *trǫq* ‘trzeć’, srb. *trti* ‘trzeć, rozcierać’, por. pol. *trzeć* (DER, 791; SKOK, III/513).

TÎRNOSI *vb., rel.* ‘poświęcić kościół’ – 1646: *va fi tîrnosită* (DLR XI 2, 348); < za pośr. słow. cs. (srb.) *tronosati* ‘id.’, bg. *tronjasvam* ‘id.’ z ngr. *θρονιάζω* ‘1. zasiadać na tronie, 2. poświęcić’ (MIHĂESCU, 142; SKOK, III/506). ◆ **tîrnosanie** *s.f., arch.* ‘poświęcenie kościoła’ – 1652: *tîrnosanie*, por. scs. *tronosanije* ‘id.’; **tîrnoseală** *s.f., arch.* ‘id.’ – 1688: *tîrnoseala casei Domnului*; **tîrnosire** *s.f.*, ‘id.’ – 1688: *tîrnosire casei lui D[u]mnedzău*; **tîrnosit,-ă** *adj.* ‘poświęcony o kościele’ – 1640: *biserică tîrnosită*; **tîrnositură** *s.f., arch.* ‘poświęcenie kościoła’ – 1700: *tîrnositură* por. ANON. CAR. (ib.).

TÎRPENIE *s.f., arch.* ‘cierpliwość’ – 1673-86: *tîrpenie* (DLR XI 2, 349); < scs. *trǫpěnije* ‘1. cierpienie, 2. cierpliwość’, cs. *trǫpěnije* ‘id.’, srb. *trpljenje* ‘1. cierpienie, 2. tolerowanie’ (SKOK, III/508).

TÎRPI *vb., arch.* ‘mieć cierpliwość, znosić’ – 1645: *au târpiť*, 1634-53: *poate terpi* (DLR XI 2, 349); < scs. *trǫpeti, trǫpěti* ‘1. cierpieć, 2. mieć cierpliwość, 3. znosić’, srb. *trpjeti* ‘cierpieć, znosić’, bg. *trpja* ‘cierpieć’ (SKOK, III/508).

TÎRSÎNĂ *s.f.* 1. ‘włosie’ – 1643: *târsină de păr*; 2. *arch.* ‘tkanina z włosia koziego noszona przez ascetów i mnichów bezpośrednio na skórze’ – 1682-86: *târsîne* (DLR XI 2, 350); < cs. *tr̂sina, tr̂st̂nina* ‘ze zwierzęcego włosia’ (DER, 792).

TOC *s.n.* ‘futurał, pochwa’ – 1588: *1 toc cu 12 talgere* (DLR XI 2, 371); < scs. *tokъ* ‘id.’, srb. *tok* ‘id.’, por. węg. *tok*. ‘id.’ (SKOK, III/479).

TOCI¹ *vb.* ‘ostrzyć’ – 1700: *a toci* por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 378); < scs. *točiti* ‘1. wylewać, 2. toczyć, 3. biec’, bg. *točam* ‘ostrzyć’, srb. *točiti* ‘1. nalewać, 2. ostrzyć, szlifować’, w rum. również w znaczu. ‘stępieć, ścierać’ (MIHĂILĂ, IMPR. 195; BORYŚ, 636).

TOCI² *vb.* 1. ‘wytryskać’ – 1570: *toci* por. CORESI, LIT. (ILRL 176), 2. ‘przelewać wino z beczki’ – 1700: *a toci*, por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 379); < srb. *točiti* ‘nalewać, szynkować’, srb. *teci* ‘ciec, płynąć’, bg. *toča* ‘toczyć (wino z beczki)’, por. scs. *točiti* ‘1. wylewać, 2. toczyć, 3. biec’ (SKOK, III/451; BORYŚ, 636). ♦ **tocitoare** *s.f., arch., pot.* ‘beczka’ – 1581: *tocitori* (ib. 380).

TOCILĂ *s.f.* ‘ostrzałka, szlifierka’ – 1700: *tocilă* por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 379); < scs. *točilo* ‘tłocznia, prasa’, bg. *točilo* ‘toczydło’ (SKOK, III/451).

TOCMAI *adv.* 1. ‘dokładnie’ – 1577: *tocma*; 2. ‘tak samo’ – 1581: *tocma*; 3. ‘zwłaszcza’ – 1581-82: *tocma* (DLR XI 3, 381); < scs. *тъкъмо* ‘tylko’, por. bg. *тъкмо* (SKOK, III/436). ♦ **tocmași** *adv., arch.* ‘tak samo’ – 1581: *tocmaș* (ib.).

TOCMI *vb.* 1. ‘umawiać (się)’ – XVI w.: *se tocmi*; 2. ‘targować się’ – *te-ai tocmit cu mine*; 3. *refl.* ‘zgadzać się’ – 1645: *tocmindu-să*; 4. ‘najmować (się)’ – 1634-53: *va tocmi un lucrător*; 5. ‘układać, opracowywać’ – 1581: *ticmit-au*; 6. *arch.* ‘sporządzać’ – XVI w.: *tocmiră-mă*; 7. *arch.* ‘przeznaczać’ – XVI w.: *tocmiră*; 8. ‘układać (się)’ – 1581-82: *leamnele tocmi pre ele*; 9. ‘przygotowywać’ – 1581: *ce-i tocmi*; 10. ‘upiękniać (się)’ – 1645: *tocmiră frumos*; 11. ‘odnawiać’ – 1645: *tocmiră biserică*; 12. *refl.* ‘zdrowieć’ – 1682-86: *s-au tocmit limba* (DLR XI 3, 388); < cs. *тъкъмити* ‘porównywać’, por. srb. *takmiti* ‘1. porównywać, 2. popisywać się, 3.

przygotowywać' (SKOK, III/436). ♦ **tocmeală** *s.f.*, 1. 'targ, umowa' – 1453: *svoih tokmeļ* (gen.), por. DRV, 1563: *cuvînt pentru tocmeală*, 2. *arch.* 'układ, porządek' – 1560: *tocmealele*, 3. *arch.* 'możliwość, środek' – 1581: *ca să ştie vreo tocmeală*, 4. *arch.* 'okoliczność' – *ce au fost tocmaia*, 5. *arch.* 'norma, reguła' – 1581: *tocmeala evangheliei*; 6. *arch.* 'sens' – 1643: *tocmeala*, 7. *arch.* 'stworzenie' – XVI w.: *aînte de tocmeala lumiei*, 8. *arch.*, *zvlášť zčęza pl.* 'przybudówka' – 1660-69: *de tocmele și de așezări*, 9. *arch.* 'wygląd' – 1581: *tocmealele*, 10. *przen.* 'rozważa' – 1581: *dreptatea și judicata și tocmeala*, 11. 'obyczaj' – 1643: *tocmală*, 12. 'nałóg' – 1574: *tocmealele*, 13. 'testament' – 1640: *tocmeală*, 14. *arch.* 'menstruacja' – *tocmeala ei*; **tocmelnic** *s.m.*, *arch.* 'osoba do rozwiązywania sporów' – 1594: *tocmelnici*, por. DERS 238; **tocmire** *s.f.*, *arch.* 1. 'urządzenie' – 1650-75: *tocmire besearicii*, 2. *arch.* 'układ, porządek' – 1639: *nu va fi toc mire*; **tocmit,-ă** *adj.* 1. 'ustanowiony' – 1560: *ta(k)mite*, por. DERS 238, 2. 'urządzony, gotowy do boju' – ok. 1640: *oști tocmit*; **tocmitor,-oare** *s.m.f.*, *arch.* 1. 'dowódca' – XVI w.: *bunri tocmitori*, 2. 'doradca' – 1581: *tocmitori*, 3. 'twórca' – 1634-53: *tocmitoriu de pravile*; **tocmitură** *s.f.*, *arch.* 'postawa, wygląd' – 1645: *mai groși în tocmitură* (ib.383-389).

TOPI *vb.* 'topić (się) o żelazie, wosku' – XVI w.: *topi-o-va*; 2. *refl.*, *przen.* 'słabnąć, wycieńczać (o ludziach)' – XVI w.: *topi-se-va*; 3. *refl.*, *przen.* 'zatracać się' – 1697: *să trec și să topăsc*; 4. *przen.* 'przepaść, zniknąć' – 1642-47: *toată oastea i-au topit* (DLR XI 3, 413); < ogśl., cs. *topiti* 'podgrzewać', bg. *topja* 'topić', srb. *topiti* 'topić, rozpuszczać', por. pol. *topić* < psl. **topiti*, **topą* 'ogrzewać coś, roztopiać' (MIHĂILĂ, IMPR. 195, 230; BORYŚ, 638). ♦ **topire** *s.f.*, *przen.* 'zniszczenie, unicestwienie' – 1688: *Domnul(...) topirea peste toate*; **topit,-ă** *adj.* 'topiony' – XVI w.: *topit în gură*, 2. *przen.* 'wycieńczony' – 1581: *topit de seate*; **topitor,-orae** *adj.* 'niczczący' – 1688: *foc topitoriu*, 2. *s.f.*, *arch.* 'piec do wytapiania' – 1688: *mijlocul topitorului (przen.)*, 3. *s.m.f.* 'wytapiacz' – 1688: *au dat pre ei topitorului*; **topitură** *s.f.*, *arch.* 'rzecz wykonan z topionego metalu' – 1688: *au făcut lor topitură* (ib. 416).

TOPILĂ *s.f.* 'roszarnia, moczarnia' – 1700: *topilă* por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 415); < bg. *topilo*, srb. *topilo* 'id.', por. srb. *topiti* 'topić' < psl. **topiti* 'zatapiać, pogrążyć w wodzie' (SKOK, III/482; BORYŚ, 637).

TOPLIȚĂ *s.f.* 'cieplica' – 1453: (*top.*) *Toplițele* por. DRV 166 (DLR XI 3, 417); < cs. *toplica* 'ciepła woda', bg. *toplica* 'id.', srb. *toplica* 'id.', srb. (*pl.*) *teplice* 'gorące źródła' (MIHĂILĂ, IMPR. 96).

TOPLOTĂ *s.f.* ‘ciepla woda’ – 1682-86: *toplotă* (TIKTIN, III/1624); < scs. *toplota* ‘ciepło’, por. bg., srb. *toplota* ‘id.’.

TOPOR *s.n.* ‘siekiera’ – XVI w.: *topoare* (DLR XI 3, 419); < ogsl., cs. *toporъ* ‘id.’, por. bg. *topor* ‘id.’, srb. *topor* ‘id.’, por. pol. *topór* (MIHĂILĂ, IMPR. 45; SKOK, III/483). ♦ **toporaș** *s.n.*, *dim.* 1. ‘kat’ – 1530-32: *toporaș* por. DERS 238, 2. *s.n.* ‘fiolek *Viola tricolor*’ – 1645: *mirsiia a toporași* (ib. 420).

TOPORIȘTE *s.f.* ‘trzonek’ – 1509: *toporște* por. DRV 166 (DLR XI 3, 421); < cs. *toporište* ‘id.’, por. bg. *toporište* ‘id.’, srb. *toporišće* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 45; SKOK, III/483).

TRĂI *vb.* 1. ‘żyć’ – 1581-82: *să treiești pe acest pământ*; 2. ‘przeżyć’ – 1581-82: *va trăi*; 3. ‘współżyć’ – 1682-86: *trăiră amîndoi*; 4. ‘żyć, wyżyć z czegoś’ – 1645: *nu trăiesc de la plug*; 5. ‘przeżyć, trwać’ – 1642-47: *trăiește pînă în această vreme* (DLR XI 3, 525); < cs. *trajati* ‘trwać’, por. bg. *traja* ‘1. zostać, 2. czekać, 3. trwać’, srb. *trajati* ‘1. trwać, 2. żyć’ (MIHĂILĂ, IMPR. 205). ♦ **trai** *s.n.*, *arch.* 1. ‘zycie, byt’ – 1682-86: *traiul*, 2. ‘żywoć’ – 1673: *traiu*, 3. ‘współzycie’ – 1685: *traiul tău cu alții* (ib. 477), **trăitor,-oare** *adj.* ‘trwający, żyjący’ – 1671-77: *vreme trăitoare* (ib. 527).

TRĂSNI *vb.* ‘trzasnąć’ – 1700: *a trăsni* por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 532); < cs. *trésnaťi* ‘wstrząsnąć, uderzyć’, por. srb. *tresnuti* ‘trzasnąć’ (DER, 802).

TREABĂ *s.f.* 1. ‘sprawa, potrzeba’ – 1581: *se ruga de treaba*; 2. ‘okoliczność’ – 1632: *după traba sa*; 3. ‘robota’ – 1669: *la toate treabele* (DLR XI 3, 539); < scs. *trēba* ‘1. potrzeba, 2. korzyść’, por. srb. *trijeba* ‘potrzeba’ (SKOK, III/501; MIHĂILĂ, IMPR. 200). ♦ **trebălui** *vb.*, *arch.* 1. ‘służyć (do czegoś)’ – 1673-86: *trebăluiesc*, 2. *rel.* ‘posługiwać’ – 1682-86; **trebnic,-ă** *adj.*, *arch.* ‘potrzebny’ – 1577: *nu fură trbnici* (ib. 545).

TREAZ,-Ă *adj.* 1. *przen.* ‘czysty o umyśle’ – 1581: *rugăciunea treazvă*; 2. ‘rozbudzony, trzeźwy’ – 1642: *strajă treazvă*; 3. ‘trzeźwy (nie pijany)’ – 1634-53: *treaz*; 4. *przen.* ‘czujny’ – 1671-77: *să fie treaz și cu pașă* (DLR XI 3, 545); < scs. *trězъ* ‘trzeźwy’, bg. *trezven* ‘1. id., 2. światły, mądry’, srb. *trezven* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 184). ♦ **trezie** *s.f.*, 1. ‘czystość’ – 1643: *cu treziie*; 2. ‘trzeźwość’ – 1645: *la trezie* (ib. 600).

TREBNIC *s.n., slaw.* ‘modlitewnik’ – 1682-86: *trebnicul cu jărtvele* (DLR XI 3, 545); < scs. *trěbnykь* ‘1. ołtarz, 2. świątynia’ (DER, 802).

TREBUI *vb.* 1. ‘potrzebować’ – 1581: *nu-i trebuiaște mult*, 1619: *v-ar treboi*; 2. ‘musieć’ – 1478: *trebue* por. DERS 238, 1581: *trbuiăște să se adaugă*; 3. *arch.* ‘czynić’ – 1688: *ți-am trebuit bine*; 4. *arch.*, por. rum. *trebălui* ‘służyć’ – 1634-53: *va trebui*; 5. *rel.* por. rum. *trebălui* ‘posługiwać’ – 1682-86: *trebui preutul* (DLR XI 3, 547); < scs. *trěbovati, -ujq* ‘1. potrzebować, 2. wymagać, 3. składać ofiarę’ por. bg. *trjabva (da)* ‘1. być potrzebnym, 2. potrzebować’, srb. *trebiti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 200; DER, 802). ◆ **trebuișă** *s.f.* ‘potrzeba, konieczność’ – 1581: *trebuișă* (ib.).

TRETI *num., arch.* 1. ‘trzeci w randze (*poprzedza tytuł bojarski*)’ – 1657: *Neculaiu Bubuș treti logofăt*; 2. ‘trzeci’ – 1673-86: *dreptariul treti ceas* (DLR XI 3, 597); < scs. *tretijь* ‘trzeci’, bg. *treti* ‘id.’, srb. *treći* ‘id.’ (DER, 803).

TRETIN,-Ă *adj., arch., pot. o zwierzętach domowych* ‘trzyletni’ – 1650: *doi giungi tretin[i]* (DLR XI 3, 597); < scs. *tretijь*+ suf. *-inь*; por. bg. *tretina* ‘trzecia część’, srb. *trećak* ‘trzylatek o zwierzętach i dzieciach’ (MIHĂILĂ, IMPR. 78).

TREZI *vb.* 1. *przen.* ‘nawrócić (się)’ – XVI w.: *trezviți-vă*; 2. ‘budzić (się)’ – 1643: *să să trezvască*; 3. ‘przywaracać’ – 1671: *afacere nu se va mai trezi*; 4. ‘zdrowieć, przytomnieć’ – 1682-86: *să trezi* (DLR XI 3, 598); < scs. *trězviti (se)* ‘1. być wstrzemięźliwym, trzeźwym, 2. czuwać’ (DER, 802). ◆ **trezit** *s.n.* ‘przebudzenie’ – 1619: *Pelița lui Hristos iaste pînre(...)* *trezvitului nostru* (ib.).

TRISTAT *s.m., arch.* ‘wielki dostojnik’ – XVI w.: *tristaț* (DLR XI 3, 624); < cs. *tristatb* ‘jeden spośród trzech najwyższych dostojników’.

TRÎMBĂ *s.f.*, 1. *przen.* ‘sznur ludzi’ – 1671-77: *drîmba cea de oști*; 2. *włók.* ‘walek, zwój materiału’ – 1700: *trîmbă*, por. ANON. CAR. (DLR XI 3, 631); < scs. *trąba* ‘1. trąba, 2. bela płótna’, por. srb. *truba platna* ‘bela płótna’ (DER, 804; SKOK, III/513).

TRÎMBIȚĂ *s.f.* ‘trąba’ – 1569-75: *trîmbiță* (DLR XI 3, 632); < dem. rum. *trîmbă*, por. cs. *trąbica* ‘id.’, por. srb. *trubica* ‘id.’; rum. *trîmbiță* (pośw. od XVI w.) < węg. *trombita* (DER, 804;

SKOK, III/513). ♦ **trîmbița** *vb.* ‘trąbić’ – XVI w.: *trîmbițați*; **trîmbițaș** *s.m.* ‘trębacz’ – 1509: *trîmbițaș[i]* por. DRV 167, 1648: *trîmbițașii* (ib.).

TRÎND *s.m., arch., med.* 1. ‘puchlina’ – XVI: *apa trîndului*; 2. *pot.* ‘hemoroidy’ – 1692: *trînji* (DLR XI 3, 633); < scs. *trądb* ‘choroba, (dyszenteria)’, por. scs. *trądb vodnyi* ‘puchlizna wodna’, srb. *trud* ‘huba, gąbka’ (SKOK, III/514). ♦ **trîndav** *s.m., arch.* ‘puchlina’ – 1574: *apă trîndav* (ib.).

TRÎNTI *vb.* ‘powalać (na ziemię)’ – 1581: *trîntește-l*; 2. ‘ciskać’ – 1682-86: *trîntiră piatră* (DLR XI 3, 636); < por. bg. *trъtja*, srb. *trućati* ‘rzucać’, cz. *troutit*, pol. *trącić* < słow. *trątitī ‘lekkó uderzyć, stuknąć’ (SKOK, III/514). ♦ **trîntitură** *s.f.* ‘cios’ – 1682-86: *lovită cu trîntituri* (ib. 368).

TROIȚĂ *s.f., rel.* ‘trójca święta’ – XVI w.: *troiță* (DLR XI 3, 645); < scs. *trojica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

TRUDI *vb.* 1. ‘trudzić (się)’ – XVI w.: *trudiră-să*; 2. *refl.* ‘męczyć się, cierpieć’ – XVI w.: *trudi-se* (DLR XI 3, 662); < scs. *truditi se* ‘męczyć, dręczyć’, por. srb. *truditi* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 193, 230; SKOK, III/514). ♦ **trudă** *s.f.* 1. ‘trud, znój’ – 1581: *trudă*, 2. ‘dorobek’ – XVI w.: *truda*, 3. ‘cierpienie’ – XVI w.: *truda*; 4. *arch.* ‘zarzut’ – 1574: *ce trudă dați muieriei* (ib. 660), por. cs. *trudь* ‘trud, praca’, srb. *trud* ‘id.’; **trudit,-ă** *adj.* ‘strudzony’ – 1643: *trudit* (ib. 663).

TRUDNIC,-Ă *adj.* ‘mozolny, żmudny’ – 1682-86: *trudnică mîcenicie* (DLR XI 3, 663); < cs. *trudънь* ‘znużony, zmęczony’.

TRUP *s.n.* 1. ‘ciało’ – XVI w.: *trupule fără sufletu*; 2. ‘trup’ – XVI w.: *trupurele șerbilor*, 3. ‘stworzenie’ – 1569-75: *trupure de nălțime și trupure de pămînt*; 4. *zbior.* ‘ciało’ – 1581: *întru un trup*; 5. ‘kadlub’ – 1634-53: *trupul* (DLR XI 3, 668); < scs. *trupь* ‘1. ciało, 2. tułów, kadlub, 3. trup’, por. bg. *trup* ‘1. ciało, 2. trup, 3. pień drzewa’, srb. *trup* ‘tułów, kadlub’ (MIHĂILĂ, IMPR. 112). ♦ **întrupa** *vb., rel.* ‘ucieleśniać’ – 1581: *se întrupă* (DLR II/1, 841); **trupean,-ă** *adj., arch.* ‘ucieleśniony, narodzony z ciała’ – 1640: *feciorii lui cie trupeni*; **trupeșc,-ească** *adj.* 1. *arch.* ‘materialny’ – 1581: *cîți se dau bucatelor trupești*, 2. ‘cielesny’ – ok.1640: *bărbăția trupască*; **trupește** *adv.* 1. ‘cielesnie’ – 1581: *trupește se grijaște*, 2. *rel.* ‘z ciała’ – 1643: *Fiul lui*

Dummedzău născut trupeaște, 3. *arch.* ‘materialnie’ – 1671-77: *trupeaște*, 4. ‘na prawdę’ – 1700-25: *trupeaște*; **trupiște** *s.f., arch.* ‘figurka bożka, idola’ – 1682-86: *trupiștile*; **trupșor** *s.n., dim.* ‘cialko’ – 1700: *trupșor* por. ANON. CAR. (DLR XI/3, 672); .

TVORENIE *s.f., arch.* ‘tworzenie’ – 1643: *tvoreniia* (DLR XI 3, 763); < *scs.* *tvorěnije*, *tvorenije* ‘id.’ (DER, 813).

TVOREȚ *s.m., arch.* ‘twórca’ – 1643: *plata tvorețului* (DLR XI 3, 763); < *scs.* *tvorěць* ‘id.’ (DER, 813).

Ț

ȚEAPĂN,-Ă *adj.* ‘sztywny, drętwy’ – 1640: *țapănă*, w wyraż. *arch.*: *Cela ce avea cerbice țapănă(...)* (DLR XII/1, 46); < *cs.* (srb.) *čepěň* ‘id.’, por. *bg.* *čepene* (MIHĂILĂ, IMPR. 188). ♦ **țepeni** *vb., arch.* 1. ‘zachowywać się, trzymać się’ – 1574: *vor țepeni*, 2. ‘zdrętwieć’ – 1581: *țepenesc*, 3. ‘sztywnieć’ – 1643: *țepeneaște*, < por. *cs.* *čepěnití (se)* ‘sztywnieć’; **țepenie** *s.f., arch.* ‘siła, wigor’ – 1581: *țepeniia* (ib. 59)

ȚEAVĂ *s.f.* ‘rura, cewka’ – 1645: *țăvi*, 1682-86: *țevi* (DLR XII/1, 49); < por. *cs.* *čěvb* ‘id.’, *bg.* *čěva (ceva)* ‘id.’ (SKOK, I/264; MIHĂILĂ, IMPR. 35, 50).

ȚELINĂ¹ *s.f.* ‘seler *Apium*’ – 1640: *șealină* (DLR XII/1, 54); < za pośr. słow. *cs.* *selina* ‘id.’, *bg.* *celina* ‘id.’, por. *srb.* *selen* ‘id.’, z *ngr.* *σέλινov* ‘id.’ (DER, 780; SKOK, III/218).

ȚELINĂ² *s.f., roln.* ‘ugór, odlóg’ – 1536: *čělina* (DERS 242), 1638: *țealin[ă]* (DLR XII/1, 54); < *cs.* *čěl(i)na* ‘id.’, por. *bg.*, *celina* ‘id.’, *srb.* *čjelina* ‘id.’ (DER, 780; SKOK, I/267; MIHĂILĂ, IMPR. 27). ♦ **înteleni** *vb.* ‘wyjaławiać’ – 1640: *țelenitu* (DLR II/1, 783); **țelini** *vb. refl., arch.* ‘wyjaławiać się’ – 1683: *țelini* (DLR XII/1, 56).

ȚELOVANIE *s.f., arch., rel.* ‘pocalunek pokoju’ – 1632: *țealovanie* (DLR XII/1, 56); < *cs.* *čělovanije* ‘id.’.

ȚESALĂ *s.n.* ‘zgrzebło’ – 1508: *ceselb* (DRV, 168); < cs. *česalo* ‘grzebień’ por. bg., srb. *česalo* ‘zgrzebło’ (MIHĂILĂ, IMPR. 52). ♦ **țesăla** *vb., arch.* ‘wydzierać mięso z ciała celem tortur’ – 1682-86: *țesălați* (DLR XII/1, 66).

ȚIGAN,-ă *s.f.m., adj.* ‘Cygan, Cyganka’ – 1385: *arch. ațigan*, 1448: *țigani* (DERS, 242); < za pośr. pldsłow. scs. *atbiganinъ*, (*a*)*ciganinъ* ‘id.’, por. bg. *ciganinъ*, *ciganъ* ‘id.’, srb. *ciganin* ‘id.’ z gr. *αθίγγανος* (*αθίγγανος*) (DER, 785; SKOK, I/261). ♦ **țigancă** *s.f.* ‘Cyganka’ – 1532: *ațigancă*, 1533: *țigancă* (DERS, 243); **țigănaș** *s.m., dim.* ‘Cyganek’ – 1598: *ci(g)na(ș)*; ***țigănel** *s.m., dem. w top.* – 1495: *ciğneii* (ib.); **țigănesc,-ească** *adj.* ‘cygański’ – 1700: *țigănesc* por. ANON. CAR. (DLR XII/1, 90); **țigănie** *s.f.* ‘miejsce zamieszkiwane przez Cyganów’ – 1569: *țigăniia* (ib.); ***țigănuș** *s.m., dim.* – 1526: *tzigьnuša* (DERS, 244).

ȚINTĂ *s.f.* ‘ćwiek, gwóźdź’ – 1508: *ținte* (DRV 168), 2. ‘cel’ – 1688: *țintă* (DLR XII/1, 141); < scs. *četa* ‘drobny pieniądz’ (por. SKOK, II/74). ♦ **țintui** *vb.* ‘przygwaźdzać’ – 1688: *țintuite* (ib. 145).

ȚÎRCOVNIC *s.m., rel.* ‘zakrystian, kościelny’ – 1632: *țircovnic*, 1651: *țircovnic*, 1682-86: *țărcovnic* (DLR XII/1, 184); < cs. *сръкѡвникъ*, por. bg. *сръковник* ‘id.’ (DER, 781).

ȚVETOSLOV *s.n., arch.* ‘księga, w której są rozpisane msze na święta i w intencji świętych w ciągu roku’ – XVI, XVII w.: *țvetoslov* (DLR XII/1, 240); < cs. *čvĕtoslovъcb* ‘zielnik’, por. gr. *αρθολογιον* ‘id.’, w rum. wyraz istnieje również w tym znaczeniu.

U

UCENIC,-Ă *s.m.f.* 1. ‘uczeń’ - XVI w.: *ucenicii*; 2. ‘czeladnik’ – 1581: *Dedă... ucenicilor lui* (DLR XII/2, 3); < scs. *učenikъ* ‘id.’, por. srb. *učenik* ‘id.’, bg. *učenikъ* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 148).

UCENIE *s.f., arch.*, ‘nauka’ – XVI-XVII w.: ucenie; (DLR XII/2, 5); < scs. *učenije* ‘id.’, por. bg. *učenie* ‘id.’.

UCENIȚĂ *s.f., arch.* ‘uczennica’ – 1581: *uceniȚei diavolului* (DLR XII/2, 5); < scs. *učenica* ‘id.’, por. bg., srb. *učenica* ‘id.’ (DER, 814).

UCITELNĂ *s.f., arch., kość.* ‘księga (ewangelia) z naukami, katechizm’ – 1643: *ucitelnă* (DLR XII/2, 14); < scs. (*adj.*) *učitelnyj, -a [knyga]* ‘naukowy’.

UCLONI *vb. refl., arch.* ‘odstępować od czegoś’ – XVI w.: *ucloniră-se* (DLR XII/2, 14); < scs. *ukloniti se* ‘id.’, por. bg. *uklonjavamsja*.

UIDI *vb., arch.* ‘ujść z życiem’ – 1560-81: *nu uidi* (DLR XII/2, 20); < cs. *uiti, uida* ‘ujść, umknąć’.

UGHI *s.m., arch., książk.* ‘złota moneta węgierska, ug’ – 1596: *unghi*, 1604: *1 ug* (DLR XII/2, 23); < cs. *ug[rucko]* ‘węgierski’ (DER, 814).

ULEI¹ *s.n.* ‘olej’ – 1551-53: *ulei*, 1581-82: *uleu* (DLR XII/2, 51); < scs. *oljeb* ‘id.’ (SKOK, III/543).

ULEI² *s.n.* ‘barć’ – 2 poł. XVII w: *Albina... iese den uleiul* (DLR XII/2, 52); < bg. *ulej* ‘1. ściek, koryto, 2. drewniane naczynie na wodę, 3. ul, barć’, por. cs. *ulej* ‘koryto wydrążone w drewnie’. (MIHĂILĂ, IMPR. 95).

ULIȚĂ *s.f.* ‘niebrukowana droga we wsi’ – XVI w.: *uliȚele* (DLR XII/2, 56); < cs. *ulica* ‘ulica’, bg. *ulica* ‘id.’, srb. *ulica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 41). ♦ **ulicioară** *s.f., dim.* ‘dróżka’ – 1682-86: *Ulicioară în Țarigrad* (ib. 54).

ULUI *vb. refl., arch.* ‘tracić głowę, oszalać’ – 2 poł. XVII w: *să va ului* (DLR XII/2, 72); < cs. *ulajati, -ja* ‘czyhać, zasadzać się’, por. bg. *ulav* ‘próżniak, nicpoń’ (por. DER. 816).

UMILENIE *s.f., arch., kość.* ‘łaska’ – 1581: *umilenie*, 1640: *omilenie* (DLR XII/2, 137); < scs. *umiljenije* ‘1. skrucha, 2. troska’, por. bg. *umilenije* ‘rozczenie, rozrzewnienie’ (DER, 816).

UMILI *vb. refl., arch.* 1. ‘miłować się, litować się’ – 1560-81: *se umili*; 2. ‘rozczułać się’ – 1682-86: *umilindu-să*, 1698: *s-au omilit* (DLR XII/2, 138); < scs. *umiliti se* ‘kajać się,

odpokutować', por. bg. *umilam ce* 'rozczułać się' (DER, 816). ♦ **umileciune** *s.f., arch.* 'skromność' – 1682-86: *cu umileciuni*; **umilința** *s.f., kość.* 'pokora' – 1688: *omilința mea*, 1698: *umilința*; **umilit,-ă** *adj.* 'wzruszony, poruszony' – 1688: *eram umilit* (ib. 137-139).

UMIVALNIȚĂ *s.f., arch.* 'naczynie do obmywania rąk podczas mszy' – 1588: *1 umivalniță* (DLR XII/2, 142); < scs. *umyval'nica* 'naczynie do mycia' (DER, 817).

UMIVANIE *s.f., arch., kość.* 'ablucja' – 1632: *omivanie*, 1696: *umivenie* (DLR XII/2, 143); < scs. *umyvanije, omyvanije* 'obmycie' (DER, 817).

UMNOJI *vb., arch.* 'pomnożyć (się)' – XVI w.: *umnojaște-se* (DLR XII/2, 143); < cs. *umnožiti* 'id.'.

UPOVANIE *s.f., arch.* 'nadzieja' – 1681: *ș-a răbdării upovaniei* (DLR XII/2, 275); < cs. *upovanije, upovanije* (PGL, 1061).

UPOVĂI *vb., arch., slaw. kult.* 1. 'zwracać się nadzieją' – XVI w.: *upovăiră*, XVI w.: *upovăiaște*, 1577: *opovăi*; 2. 'mieć nadzieję' – 1563: *upovăiesc* (DLR XII/2, 275); < scs. *upovati, -ja, upovati* 'id.' (DER, 819). ♦ **upovăința** *s.f., arch.* 1. 'pokładanie nadziei' – XVI w.: *upovăință, upăvăință*, 2. 'nadzieja' – 1577: *upovăintă*; **upovăire** *s.f., arch.* 'nadzieja' – XVI w.: *upovăirea* (ib.).

URNI *vb.* 'ruszać się' – 1643: *dzișe să urnească vasul* (DLR XII/2, 379); < cs. *urinati* 'odbiegać' lub cs. *urinati se* 'poblądzić na drodze', por. serb. *urinuti* 'pchać' (DER, 821; SKOK, III/145).

USNĂ *s.f., arch.* 1. 'usta' - XVI w.: *cu usnele, ustneale*; 2. *pot.* 'brzeg *szklanki, garnka*' – 1688: *usnă* (DLR XII/2, 421); < scs. *ustna* 'usta' (DER, 822).

USPENIE *s.f., arch., kość.* 'zaśnięcie Maryi Panny' – 1682-86: *uspeniia* (DLR XII/2, 422); < scs. *usъpenije* 'zaśnięcie' (DER, 822).

USTAV *s.n., arch.* 1. 'reguła, doktryna' – 1645: *ustavurile besericii*; 2. 'koniec modlitwy' – 1682-86: *ustavul* (DLR XII/2, 422); < scs. *ustavъ* 'reguła, ustawa' (DER, 823).

UTRENIE *s.f.* *kość.* ‘jutrznia’ – 1643: *utrānie* (DLR XII/2, 457); < cs. *utrǫnija* ‘poranna modlitwa’, por. bg. *utrenja*, srb. *jutrenja* ‘jutrznia’ (DER, 823).

V

VAL *s.n., przym.* ‘złość, wzburzenie’ – 1581 por. PRAV. (ILRL, 178); < cs. *valb* ‘fala’, srb. *val* ‘fala, wał wody’, por. bg. *val* ‘wał, nasyp’, w rum. również znaczn. ‘1. fala, 2. nawalnica, 3. wał’ (DER, 825; MIHĂILĂ, IMPR. 97).

VARNIȚĂ *s.f.* ‘dół na wapno’ – 1682-86: *în varniță* (DLR XIII/1, 83); < cs. *varǫnica* ‘wapiennik’, por. bg. *varnica* ‘id.’ (SKOK, III/622).

VARVAR,-Ă *s.m., adj., arch.* 1. ‘barbarzyńca’ – XVI w.: *varvari*; 2. *adj.* ‘barbarzyński o ludziach’ – 1671-77: *varvar* (DLR XIII/1, 85); < za pośr. słow. cs. *varvarb* ‘id.’ z ngr. *βαρβαρος* (MIHĂESCU, 186); ♦ **varvarie** *s.f.* ‘barbarzyństwo’ – 1652: *vǎrvăria* (ib.).

VĂDI *vb.* 1. *arch.* ‘obwiniąć’ – XVI w.: *vădia-me*, 1640: *se va vedi*; 2. ‘ujawniać (się)’ – 1643: *vădi* (DLR XIII/1, 110); < scs. *vaditi* ‘id.’, por. srb. *vaditi se* ‘poróżnić się, sprzeczać się’ (SKOK, III/558). ♦ **vădit** *s.n., arch.* ‘ujawnienie’ – 1682-86: *văditul* (ib.).

VĂSPRIEMNIC *s.m., slaw., arch.* ‘następca’ – 1682-86: *văspriemnic* (DLR XIII/1, 159); < cs. *vъsprijemnikъ* ‘id.’.

VĂZDÎRJANIE *s.f., slaw., arch.* ‘wstrzemięźliwość, powściągliwość’ – 1645: *văzdîrjanie* (DLR XIII/1, 176); < cs. *vъzdrъžanije* ‘id.’.

VĂZDÎRJNIC,-Ă *adj., slaw., arch.* ‘wstrzemięźliwy, powściągliwy’ – 1682-86: *văzdîrjnic* (DLR XIII/1, 176); < cs. *vъzdrъžnikъ* ‘id.’.

VĂZDUH *s.n.* 1. ‘powietrze, przestworza’ – XVI w.: *văzdubu*; 2. *arch., geogr.* ‘klimat’ – 1660-69: *văzdubul aceștii țării* (DLR XIII/1, 177); < scs. *vъzdubъ* ‘powietrze’, bg. *vъzdub* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 105).

VĂZNESENIE *s.f., arch., kość.* ‘wniebowstąpienie’ – 1581: *văzneseniia la Ispas* (DLR XIII/1, 177); < scs. *vъznesenije* ‘id.’.

VĂZNESI *vb.* 1. ‘wysławiać’ – 1688: *văznescu*; 2. *refl., arch., kość.* ‘wniebowstępować’ – 1688: *mă voi văznesi*; 3. *refl.* ‘chelić się’ – 1688: *văznesîndu-se* (DLR XIII/1, 177); < scs. *vъznesti* ‘wznieść’ (DER, 830).

VĂZVIJENIE *s.f., slaw., arch., kość., synt.* ‘podniesienie krzyża’ – 1682-86: *văzvijenia cinstitei crucii* (DLR XIII/1, 178); < scs. *vъzdviženije* ‘podwyższenie’.

VĂZVIJUI *vb., slaw., arch., kość.* ‘podnosić, wznosić’ – 1682-86: *o văzvijuiesc* (DLR XIII/1, 178); < scs. *vъzdvižati, -dvižq* ‘id.’.

VEAC *s.m.n.* 1. *arch., pot.* ‘żywot ziemski’ – ok. 1550: *svîrșitul veacului*, 1671-77: *vacul tău*; 2. *s.m., pl., kość.* ‘wieczność’ – ok. 1550: *în focul veacului*; 3. ‘epoca, era’ – 1581: *cel veac lung* (DLR XIII/1, 178); < scs. *вѣкъ* ‘1. wiek, 2. wieczność, 3. żywot’, por. bg. *векъ* ‘id.’, srb. *vek* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 109). ♦ **vecui** *vb., arch.* ‘trwać’ – 1673: *Mila dumnezăiască Cu noi să văcimască* (ib. 214).

VEASTNIC *s.m., arch.* ‘posłaniec’ – 1640: *un veastnic* (DLR XIII/1, 186); < scs. *вѣстникъ* ‘id.’.

VECERNIE *s.f., kość.* ‘wieczernia’ – 1643: *vecernie* (DLR XIII/1, 186); < scs. *вѣчернѣя* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146).

VEDEALĂ *s.f., arch., loc. adv.* ‘w obliczu’ – 1688: *în vedeala ochilor* (TIKTIN III, 1724); < bg. *vidělo* ‘światło’, srb. *vidjelo* ‘id.’, w rum. *vedeală* również w tym samym znaczeniu, por. rum. *vedea* ‘widzieć’ < łac. *videre* (DER, 831; SKOK, III/586; PASCU, 236).

VEDENIE *s.f., kość.* 1. ‘objawienie’ – 1643: *videnia*; 2. *arch., pot.* ‘widzenie’ – 1682-86: *videnie* (DLR XIII/1, 240); < scs. *viděnije* ‘widzenie, wygląd’, *ved-* pod wpływem rum. *vedea* < łac. *videre* (DER, 831; SKOK, III/586).

VEL- *adj., slaw., arch.* ‘prefiks wyrażający rum. *wielki*’ – 1620: *vel-postelnic* (DLR XIII/1, 264); < scs. *velijb* ‘id.’ (DER, 831).

VELEAT *s.n., arch.* ‘rok *kalendarzowy*’ – 1642-47: *văleatul 6867* (DLR XIII/1, 266); < scs. *vb lěto* ‘w roku’ (MITU, 329; SKOK, II/335).

VELICIE *s.f., slaw., arch.* ‘wielkość’ – XVI w.: *velicie Dzeului nostru* (DLR XIII/1, 268); < scs. *veličije* ‘id.’.

VELIGLAS *s.n., arch., loc. adv.* ‘głośno’ – 1671-77: *în veliglas* (DLR XIII/1, 268); < scs. *velijb glasb.*

VESEL,-Ă *adj.* 1. ‘wesoły’ – 1581: *veaseli*; 1634-53: *vesel*; 2. ‘rozweselający’ – 1690: *vessel, vesel*, por. LM 933, 1783 (DLR XIII/2, 388); < scs. *veselb* ‘id.’, bg. *vesel* ‘id.’, srb. *veseo* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 180).

VESELI *vb.* 1. *refl.* ‘weselić się’ – XVI w.: *se veselească*; 2. ‘bawić się, świętować’ – ok. 1550: *ne-am veselitu fără direptu* (DLR XIII/2, 390); < scs. *veseliti (se)* ‘id.’, bg. *veselja* ‘id.’, srb. *veseliti* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 180). ♦ **veselit,-ă** *adj., arch.* ‘rozweselający’ – 1682-86: *veselită muzică*; **veselitor,-oare** *adj., arch.* ‘wesoły, radosny’ – 1562-1601: *triștilor veselitor*; **veselitură** *s.f., arch.* ‘wesolość’ – 1700: *veselitură* por. ANON. CAR. (ib. 395).

VESELIE *s.f.* 1. ‘radość, wesolość’ – XVI w.: *veselie întru înrima mea*; 2. ‘zabawa, ubaw’ – 1642-47: *la veselii domnești* (DLR XIII/2, 392); < scs. *veselije* ‘radość’ (MIHĂILĂ, IMPR. 180).

VESTE *s.f.* 1. ‘wieść’ – XVI w.: *veaste*, 1620: *veste*; 2. ‘sława’ – 1581: *veastea tăriei trupului* (DLR XIII/2, 399); < scs. *věstb* ‘1. wieść, 2. pogłoska, 3. sława’, bg., srb. *vest* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 165).

VESTI *vb.* 1. ‘obwieszczać’ – XVI w.: *vestit-ai mie*, 2. ‘wysłać (się)’ – XVI w.: *vesti-vor lauda ta*, 3. ‘donosić’ – XVI w.: *vestescu virtute*, 4. ‘zwiastować’ – XVI w.: *văstită fu* (DLR XIII/2, 405); < scs. *věstiti* ‘obwieszczać’, bg. *vestja* ‘id.’ lub der. rum. *veste* (MIHĂILĂ, IMPR. 165; SKOK, III/591).

VEȘNIC,-Ă *adj.* ‘wieczny’ – XVI w.: *numele Dzeaului veacnic*, 1673: *vecinic*; 2. ‘w epoce feudalnej Wołoszczyzny o tytułach i funkcjach: dożywotni’ – 1671-77: *domnie vecinică* (DLR XIII/2, 422); < cs. *věčný* ‘wieczny’. ♦ **veșnicie** *s.m.* ‘wieczność’ – 1702: *vecinicia* (ib.).

VETRELĂ *s.f., arch., pot.* ‘żagiel’ – XVI w.: *veatrilă*, 1682-86: *veatrele* (DLR XIII/2, 431); < cs. *větrilo* ‘id.’ (DER, 833; PGL, 122).

VEVERIȚĂ *s.f.* ‘wiewiórka *Sciurus vulgaris*’ – 1634-53: *veveriță* (DLR XIII/2, 434); < cs. *věverica* ‘id.’, bg. *veverica* ‘id.’, srb. *veverica* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 87).

VIDRĂ *s.f.* ‘wydra’ – 1690: *vidra* ‘bóbr’ (LM, 168); < cs. *vydra* ‘wydra’, por. bg., srb. *vidra* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 87).

VIFOR *s.n., arch.* ‘wicher’ – XVI w.: *vibor*, 1620: *vivor*, 1688: *vifor* (DLR XIII/2, 519); < cs. *vichorь* ‘id.’, por. bg. *vibor* ‘id.’, srb. *vibar* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 105). ♦ **viforî** *vb.* ‘zwiąć kogoś’ – XVI w.: *viborriți noi*, 2. *arch., przeni.* ‘wzburzyć kogoś’ – 1643: *adăposteață celor vivorîți de furtuni*; **viforniță** *vb.* ‘zamicieć śnieżna’ – 1673-86: *mare vivorniță* (ib.).

VINĂ *s.f.* 1. ‘przyczyna’ – XVI w.: *vină*; 2. ‘wina’ – XVI w.: *vină*; 3. ‘oskarżenie’ – XVI w.: *vina* (DLR XIII/2, 555); < scs. *vina* ‘1. wina, 2. przyczyna, 3. wymówka’, bg. *vina* (MIHĂILĂ, IMPR. 168). ♦ **vinui** *vb.* 1. ‘obwiniać’ – 1581: *și-i vinuia*, 2. *arch.* ‘szukać powodu do kłótni’ – 1688: *vinuiaște* (ib. 595).

VINOVAT,-Ă *adj.*, 1. ‘winny’ – XVI w.: *feciori vinovați* por. DERS; 2. ‘winowajca’ – ok. 1550: *vinovatul*; 3. *s.f.m., arch.* ‘autor, sprawca’ – 1581: *eu vinovatul păcatelor*; 4. *adj.* ‘osądzony, skazany’ – 1581: *vinovați* (DLR XIII/2, 586); < cs. *vinovatь* ‘winny’, bg. *vinovat* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 168). ♦ **vinovăți** *vb., arch.* 1. ‘poddawać się’ – XVI w.: *Vinovățiui oamneri miei suptu menre*, 2. *arch.* ‘posądzać kogoś, oskarżać’ – 1581-82: *să nu-l vinovățească* (ib.).

VISTIÉR *s.m.* ‘w średniowieczu na Wołoszczyźnie i Mołdawii: wistiernik, podskarbi’ – por. DERS; 1599: *Jupan Dan vistiier*, *vistiier*, 1611: *Panî vist[ier]* (DLR XIII/2, 659); < za pośr. słow. cs. *vistijarь* ‘zarządca skarbu’ z gr., por. śrgr. *βεσιτάρις* ‘id.’ (por. DER, 840; MIHĂESCU, 161). ♦ **vistiereasă** *s.f.* ‘żona lub córka wistiernika’ – 1625: *jupăneasa Catarina vistiereasă*; **vistierie** *s.f.* ‘do XVII w. instytucja zarządzająca skarbem państwa’ – 1599-1600: *vistierie*, 2. *arch., pot.* ‘skarbiec’ – 1620: *împlu vistiieile*, 3. *arch., pot.* ‘skarb’ – 1642-47: *visteriile*, 4. *arch.* ‘pomieszczenie w świątyni w Jerozolimie, gdzie przechowuje się obiekty kultu’ – 1688:

visterie mare, 5. ‘skrzyneczka na ofiarę, głównie pieniężna, dla świątyni w Jerozolimie’ – 1688: *visterie* (ib. 661-66).

VISTIERNIC *s.m.* ‘wistiernik, podskarbi’ – 1593: *Simion vistiarnicul* (DERS, 261), 1615: *măna Boului vistiarnicului*, 1619: *vistearnec*, 1629: *Lupul vistearnic*, 1642-47: *visternic* (DLR XIII/2, 666); < cs. *vistijarbnikъ* ‘zarządca skarbu’, por. rum. *vistier*. ♦ **vistiernicel** *s.m.* ‘żołnierz pod rozkazami wisternika’ – 1587: *Drăguiană vistärnicel*, 1612: *visternicel* (ib.).

VITEAZ,-Ă *s., adj.* 1. *s.m.* ‘bojownik, bohater’ – 1560-81: *un bun viteaz*; 2. *s.m.* ‘w XV, XVI w. przydomek oraz przywileje nadane konnicy w nagrodę za walkę’ – 1428: *veteza*, 1600: *înaintea... viteajilor*; 3. *adj.* ‘mężny, waleczny’ – 1620: *mîndru di viteaz*; 4. *s.m., adj., arb., przzen., rel.* ‘głoszący wiarę’ – 1560-81: *Viteaz lu Isus Hristos* (DLR XIII/2, 682); < cs. (srb.) *vitedžeb* ‘bohater’, bg., srb. *vitez* ‘id.’ (SKOK, III/600; MIHĂILĂ, IMPR. 138). ♦ **preaviteaz,-ă** *adj., arch.* ‘bardzo odważny’ – 1645: *preavitează* (DLR VIII/4, 1257); **vitejesc,-ească** *adj.* ‘bohaterski, mężny’ – 1642-47: *lucrurile vitejești*; **vitejește** *adv.* ‘mężnie’ – 1642-47: *dîndu războiu vitejaște*, 1682-86: *vitejește*; **viteji** *vb., arch.* ‘dać dowód męskości w walce’ – 1688: *te vitejaște*; **vitejie** *s.f., arch* ‘męstwo’ – 1600: *vitejie* (DLR XIII/2, 682).

VLĂDICĂ *s.m., arch.* 1. ‘pan, władca’ – 1561: *Și'naintea vlădicilor*; 2. ‘biskup’ – XVII w.: *i-au cetitu vlădicii molitfa de domnie* (TIKTIN III, 1762); < scs. *vladyka* ‘pan, władca’, cs. (bg.) *vladika* ‘episkop, biskup’, srb. *vladika* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 146; SKOK, III/605). ♦ **vlădicesc,-ească** *adj.* ‘pański, władczy’ – XVI w.: *cu dubul vlădi[ce]scii*; **vlădicie** *s.f.* ‘panowanie, rządy’ – XVI w.: *vlădicia* (ib.).

VLĂDUI *vb.* ‘panować’ – XVI w.: *vludui-va de la mare pînă la mare* (TIKTIN III, 1762); < cs. *vladati*, *-ja* ‘id.’, bg. *vladeja* ‘id.’, srb. *vladati* ‘id.’ (SKOK, III/604). ♦ **vlăduitor, -oare** *adj.* ‘panujący’ – 1569-75: *Vlăduitorul, zeul și domnul nostru Is. Hr.* (id.).

VLĂGĂ *s.f.* ‘siła witalna, soki witalne’ – 1561: *seca derep-ce nu avu vlagă* (TIKTIN III, 1762); < scs. *vлага* ‘wilgoć’, por. srb. *vлага*, semantycznie możliwa kontaminacja z cs. *vladъ* ‘siła’ (DER, 842; SKOK, III/606).

VLĂSTAR *s.n., bot.* ‘pęd, wypustka’ – 1688: *vlăstare* (TIKTIN III, 1763); < za pośr. pldslow. bg. *vlastara*, *vlastari* ‘id.’ ze śrgr. *βλαστάριον* ‘pęd, pąk’, por. srb. *lastar* ‘liście

winorośli' (DER, 842; por. MIHĂIESCU, 126, 127). ♦ **vlăstări** *vb.* 'wyrastać, wypuszczać pędy' – 1569-75: *ce vlăstăresc* (ib.).

VODI *vb., arch.* 'prowadzić' – 1567 por. CORESI, MOL. (ILRL 181); < scs. *voditi* 'wodzić, prowadzić' (BORYŚ, 706). ♦ **voditură** *s.f.* 'zachęta' – 1581 por. PO (ib.).

VOIE *s.n.* 1. 'pozwolenie' – 1581: *cu voia mitropolitului*; 2. 'wolna wola' – 1640: *pre voia mea*; 3. 'łaska' – 1643: *nice voe*; 4. 'wola' – 1648: *voia* (TIKTIN III, 1764); < scs. *volja* 'wola', bg. *volja* 'id.', srb. *volja* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 162). ♦ **voios,-oasă** *adj.* 'przychylny' – 1688: *pămînt voios* (ib. 1767).

VOIEVOD *s.m.* 'wojewoda, tytuł władców Muntenii i Moldawii' – 1581: *Batăr Jigmon voivodă*, 1646: *Ioan Vasilie Voevoda*, 1642-47: *Ștefan Voevod* (TIKTIN III, 1763); < scs. *vojevoda* (*vojs* 'wojsko' + *voda* 'dowódca') por. bg. *vojvoda* 'id.', srb. *vojevoda* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 131). ♦ **vodă** *s.m., forma skrótowa od 'voievodă'* – 1642-47: *Petru Vodă Rareș*; **voievozi** *vb.* 'dowodzić' – 1682-86: *voievozînd* (ib.).

VOINIC *s.m.* 1. 'żołnierz' – 1561: *voinicii*, 1682-86: *voinnic*; 2. *arch., pot.* 'młodzieniec' – 1688: *voinici* (TIKTIN III, 1766); < cs. *vojnikъ* 'id.', bg., srb. *vojnîk* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 138). ♦ **voinicește** *adv.* 'młodzieńczo' – 1682-86: *îmbrăcat voinicește*; **voinicie** *s.f.* 'rzemiosło wojenne' – 1640: *calea voinicieii*; 2. 'śmiałość, odwaga' – 1682-86: *vonicia lui* (ib.).

VOLNIC,-Ă *adj.* 'wolny, niezależny' – XVI w.: *elu e volnicъ* (TIKTIN III, 1769); < Tiktin wyprowadza ten wyraz z scs. *volъny* 'dobrowolny, ochoczy' + sufiks *-nic*, natomiast Ciorănescu uważa, że jest to der. rum. *voie* 'wola' (DER, 843). ♦ **volnici** *vb., arch.* 'uwolnić' – 1688: *nu s'au volnicit*; **volnicie** *s.f., arch.* 'wolność, swoboda' – 1688: *dede lor putere și volnicie* (ib.).

VORNIC *s.m.* 'dwornik, tytuł (urząd) bojarski w Moldawii i na Wołoszczyźnie' – 1614: *vornicul de Ștefănești*; 2. *pot.* 'wodzirej weselny' – 1675: *vornic pre la nunte* (TIKTIN III, 1772); < cs. *dvornikъ* 'orszak, dwór', bg. *dvornik*, srb. *dvornik* 'rządca' (SKOK, I/466; PGL, 156)

VOTRU, VOATRĂ *s.m.f., arch., pot.* 'stręczyciel' – 1652: *votrup sau supitoriu se chiama* (TIKTIN III, 1773); < Tiktin wyprowadza ten wyraz od cs. *vъtrъ* 'kował', jednak bardziej

prawdopodobna jest hipoteza Ciorănescu, który uważa, że jest to metateza rum. *vrotu < *vrut* (imiesłów) < *a vrea* ‘chcieć’

VRĂCEBNICESC,-EASCĂ *adj., arch.* ‘lekarski’ – 1682-86: *mesteşugul vrăcebnicesc* (TIKTIN III, 1773); < scs. *врачѣбнѣ* ‘leczący’ + sufiks *-icesc*, por. rum. *vraci* ‘1. lekarz, 2. wróżbita, czarodziej’, bg., srb. *vrač* ‘id.’ (DER, 844; MIHĂILĂ, IMPR. 120). ♦ **vrăcebnicie** *s.f.* ‘leczenie’ – 1682-86: *cu prilejul vrăcebnicieii* (ib.).

VRĂCEVANIE *s.f., arch.* ‘medycyna’ – 1652: *vracevanii la trupurile omenesti* (TIKTIN III, 1773); < cs. *vračevanije* ‘id.’ (DER, 844).

VRACIU *s.m., arch.* ‘lekarz’ – 1561: *vraci* (TIKTIN III, 1773); < scs. *врачѣ* ‘lekarz’, bg., srb. *vrač* ‘1. lekarz, 2. wróżbita’ (MIHĂILĂ, IMPR. 120). ♦ **vraciui** *vb., arch.* ‘leczyć’ – 1682-86: *vrăciuină*; **vrăciuință** *s.f., arch.* ‘kuracja (lekarska)’ – 1682-86: *vrăciuința sufletelor și trupurilor* (ib.).

VRAJĂ *s.f.* ‘czar’ – 1581: *fecera vraje*, 1692: *vrajile* (TIKTIN III, 1774); < cs. *vraža* ‘wróżba, przepowiednia’, por. bg. *vraža* ‘wróżyć, przepowiadać przyszłość’ (DER, 844; MIHĂILĂ, IMPR. 150).

VRAJBĂ *s.m.* ‘waśń’ – XVI, XVII w.: *vrajbe* (TIKTIN III, 1774); < scs. *vražьda* ‘wrogość, nieprzyjaźń’, por. bg. *vražda* ‘nienawiść, wrogość’; *d > b*, por. cs. *vražьbьnikъ* ‘wróg’ (DER, 844, SKOK III/617; MIHĂILĂ, IMPR. 166). ♦ **vrajbi** *vb.* ‘waśnić’ – XVI w.: *nici în veacu vrăjbește*; **vrăjmaș** *s.m.*, ‘wróg’ – XVII w.: *vrăjmașul* < rum. *vrăjbnăș (ib.).

VRĂJI *vb.* ‘czarować, zaklinać’ – 1688: *vrăjaște-mi mie dară* (TIKTIN III, 1775); < cs. *vražiti* ‘wróżyć, przepowiadać’, bg. *vraža* ‘id.’, srb. *vražati* ‘czarować’ (DER, 844, SKOK, III/616).

VREAVĂ *s.f., arch.* ‘krzyk’ – 1577: *vreava mea* (TIKTIN III, 1779); < bg. *vreva* ‘krzyk’, por. srb. *vreva* ‘wrzawa, huk’ (SKOK, III/633). ♦ **vrevi** *vb.* ‘krzyczeć’ – 1581: *vreviră toată gloata fiilor lu Israil* (ib. 1782).

VREDNIC,-Ă *adj.* 1. ‘godny’ – 1688: *vrednic*; 2. *arch., pot.* ‘zdolny’ – XVI, XVII w.: *nu este vrednic de oaste* (TIKTIN III, 1779); < scs. *vrědnъ* ‘godny’, bg. *vreden* ‘zdolny, zdatny’, srb. *vredan* ‘id.’, por. homonim cs. *vrědnъ* ‘szkodliwy’ (PGL, 78; MIHĂILĂ, IMPR. 184).

VREME *s.f.* 1. ‘czas’ – 1642-47: *pre o vreme*; 2. ‘sposobność, okazja’ – 1642-47: *are vreme acum*; 3. *conj.* ‘ponieważ’ – 1700: *de vreme ce* (TIKTIN III, 1781); < scs. *vrěmę* ‘czas’, por. bg., srb. *vremě* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 108).

VREMELNIC,-Ă *adj., slav.* ‘czasowy’ – 1700: *păcatele cele vremelnice* (TIKTIN III, 1781); < scs. *vrěmenъnъ* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 108).

VRUH *s.m.* ‘szrańcza *Locusta migratoria*’ – 1688: *vrubul* (TIKTIN III, 1782); < cs. *vruchъ* ‘id.’, śrgr. *βρούχος* ‘id.’ (DER, 845).

Z

ZA *prep., arch.* ‘o, dla, do’ – 1521: *za lucrul* (DLR XIV, 3); < scs. *za* ‘dla, za, po’, por. bg. *za*.

ZACETIE *s.f., arch., kośc.* ‘poczęcie’ – 1645: *Zacenia Sventei Annei*, 1682-86: *zacenias* (DLR XIV, 4); < scs. *záčętie* ‘id.’ por. bg. *záčevam* ‘zachodzić w ciążę’ (DER, 848).

ZACLINANIE *s.f., arch.* ‘przekleństwo’ – 1682-86: *zACLINANIE* por. DOSOFTEI, MOL. (DLR XIV, 4); < scs. *zaklinanije* ‘zaklinanie’, bg. *zaklinanie* ‘id.’.

ZACON *s.n., arch., reg.* ‘prawo, reguła’ – 1634-53: *zaconului(...) întărire* (DLR XIV, 5); < scs. *zakonъ* ‘id.’, bg., srb. *zakon* ‘1. ustawa, prawo, 2. wiara’ (por. DER, 848).

ZACONIC *s.m., arch.* ‘prawodawca’ – 1682-86: *zAconicul* (DLR XIV, 5); < scs. *zakonъnikъ* ‘1. nauczyciel prawa, 2. kapłan’, por. bg. *zakonnik* ‘kodeks prawny’.

ZADAR *adv. arch., loc. adv.* ‘na próżno’ – XVII w.: *în zadar*, 1673: *zădar se trudeaște* (DLR XIV, 6); < scs. (*praep.*) *za* + (*acc.*) *darъ* ‘w darze’ (MIHĂILĂ, IMPR. 215).

ZAPIS *s.n., arch., pot.* ‘zapis, dokument’ – 1600: *zabisul*, 1607: *zapisul* (DLR XIV, 23); < cs. *zapisъ* ‘id.’, bg. *zapis* ‘id.’ (DER, 850).

ZAPOVEADĂ *s.f. arch.* ‘nakaz, polecenie’ – 1626: *zapoveada* (DLR XIV, 24); < scs. *zapověď* ‘przykazanie’, bg. *zapoved* ‘rozkaz, rozporządzenie’.

ZAPREȘTENIE *s.f. arch.* ‘nagana’ – 1577: *zapreștenia* (DLR XIV, 24); < scs. *zapreštenije* ‘1. rozkaz, 2. zakaz, 3. groźba’, bg. *zapreštenie* ‘zakaz’.

ZARE *s.f., arch., pot.* 1. ‘promień’ – 1581: *căldură zareei*; 2. ‘objawienie’ – 1574: *zare* (DLR XIV, 29); < scs. *zarja* ‘1. promień, 2. zorza, 3. światło’, bg. *zarja* (*zara*) ‘zorza, promień’, por. srb. *zora* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 106; SKOK, III/660).

ZAVISTIE *s.f., arch., pop.* ‘zawiść’ – XVI w.: *zavistul*, *zavistru*, II poł. XVI w.: *zavistie* (DLR XIV, 36); < scs. *zavistb* ‘zawość, zazdrość’, por. bg. *zavist* ‘id.’ (DER, 852).

ZAVISTLIV,-Ă *adj., arch.* ‘zawistny’ – 1682-86: *om zavistliv* (DLR XIV, 37); < scs. *zavistlivb* ‘id.’, por. bg. *zavistliv* ‘id.’ (DER, 852).

ZAVISTNIC,-Ă *adj., s.m.f., arch.*, ‘zawistny’ – 1643: *zavistnicii jidovi* (DLR XIV, 38); < scs. (*s.*) *zavistnikb* ‘zawistnik’, por. bg. *zavistnik* ‘id.’ (DER, 852).

ZĂBAVĂ *s.f., arch., pot.* 1. ‘odpoczynek’ – 1688: *zăbavă*; 2. ‘zabawa’ – 1671-77: *zăbavă* (DLR XIV, 42); < cs. *zabava* ‘id.’, bg. *zabava* ‘id.’, srb. *zabava* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 170)

ZĂBAVNIC,-Ă *adj.* ‘opieszaly, powolny’ – 1682-86: *mai zăbavnică* (DLR XIV, 42); < cs. *zabavnyb* ‘id.’, por. bg. *zabaven* ‘zabawny’; por. rum. *zăbovi* (SKOK, I/124).

ZĂBLĂU *s.n., arch., pot.* ‘derka’ – XVI w.: *zăblău* (DLR XIV, 43); < bg. *zăblo* (*zėblo*) ‘gruba, konopna, rzadko tkana tkanina’.

ZĂBOVI *vb.* 1. *refl.* ‘zabawić się’ – 1581-82: *elu se zăbovii*, 1682-86: *să zăbăvii*, 2. ‘ociagać się, zwlekać’ – 1643: *nu zăbăvi*; 3. ‘zabawić’ – 1643: *zăbavi domnul* (DLR XIV, 46); < cs. *zabaviti* ‘id.’, por. bg. *zabanjam* ‘id.’, srb. *zabaviti* ‘zabawić, pocieszyć’, *a > o* pod wpływem poprzedzającej spółgłoski labialnej (SKOK, I/124; DER, 847).

ZĂBUN *s.n., arch.* ‘kaftan bojarski’ – 1679: *zăbun scurt* (DLR XIV, 50); < bg. *zabun* ‘kaftan bez rękawów’, por. srb. *zibun*, *zobun* ‘kaftan, kurtka’ (por. DER, 847; SKOK, III/420).

ZĂDĂRÎ *vb., arch.* ‘drażnić, nękać’ – XVI w.: *mă zădărară* (DLR XIV, 60); < scs. *zadbrati*, *zaderaq* ‘zadzierać, zaczepiać’, por. cs. *zadrati* ‘ująć, chwycić’, srb. *zadirati* ‘naruszać (czyjeś prawo)’, bg. *zadiram* ‘zadzierać’ (DER, 848).

ZĂDUF *s.n.* ‘zaduch, upał’ – XVI w.: *zădubul*, 1643: *zăduvul*, XVII w.: *căldura zădufului* (DLR XIV, 62); < bg. *zadub*, srb. *zadub* ‘zapach, smród’, por. scs. *duhati* ‘oddychać’ (MIHĂILĂ, IMPR 106). ♦ **zădufos,-oasă** *adj., arch.* ‘upalny’ – 1688: *vânt arzătoriu zădufos* (ib.).

ZĂLOG *s.n., arch., pot.* ‘zastaw’ – 1581: *zălogul săracului* (DLR XIV, 72); < scs. *zalogb* ‘id.’, por. bg. *zalog* ‘id.’ (BER, I/595; PGL,212). ♦ **zălogi** *vb., arch., pot.* ‘dawać pod zastaw’ – 1642-47: *le zălojăscu la niguțători*, 1671-77: *le-au fost zălogit*; **zăloșag** *s.n., arch.* ‘zastaw’ - *zăloșag* (ib.).

ZĂLUD,-Ă *adj., arch., pot.*, 1. ‘niespełna rozumu’ – 1673: *zăluzji*; 2. ‘naiwny, głupi’ – 1682-86: *zăludzi*; (DLR XIV, 74); < por. bg. *zaluden*, *zaludo* ‘głupi’ < der. bg. *lud* ‘szalony’ < scs. *ludb*, por. rum. *lud* ‘szalony’, srb. *zaludan* ‘leniwy’ (DER, 849, BER, III/487). ♦ **zăluzie** *s.f., arch.* ‘głupota’ – 1682-86: *zăludzaia* (ib.).

ZĂMINTI *vb., arch.* ‘zaniepokoić (się)’ – 1560-81: *vă zîmintesc* (DLR XIV, 75); < por. scs. *mațiti* ‘płacić, mieszać’, pol. *zamać*, w rum. również znaczą ‘zamieszać, zamać’ (DER, 849; BORYŚ, 318).

ZĂMISLI *vb., arch.* 1. ‘płodzić’ – 1688: *zămisli*; 2. ‘począć, narodzić’ – 1688: *va zămmisli făcior Sara* (DLR XIV, 77); < scs. *zamysliti* ‘obmyślać’, cs. *zamisli* ‘id.’, por. bg. *zamislja se*, znaczą rum. ‘płodzić’ powstało w wyniku błędu tłumaczy, którzy słow. ‘obmyślać’ nadali drugi sens wg łac. *concipere* ‘1. ująć w słowa, 2. począć, 3. pojąć, zrozumieć’ (DER, 849; MIHĂILĂ, IMPR. 146). ♦ **zimisliciune** *s.f., arch.* ‘płodzenie’ – 1682-86: *S-au născut(...) din zămisliciune*; **zămislire** *s.f., arch.* ‘narodzenie’ – 1682-86: *zămislirea* (ib.).

ZĂMORÎ *vb., arch.* ‘zamorzyć’ – 1682-86: *l-au zămorât cu foamea* (DLR XIV, 78); < scs. *zamoriti* ‘zamorzyć’, por. bg. *zamorjavam* ‘zamordować, zabijać’ (DER, 850). ♦ **zămorătură** *s.f., arch.* ‘zamorzenie’ – 1682-86: *zămorătură* (ib.).

ZĂPĂDI *vb., arch.* ‘pokryć (się) śniegiem’ – XVI w.: *zăpădeaste-se* (DLR XIV, 85); < der. rum. *zăpadă* ‘śnieg’, por. cs. *zapatati* ‘padać, zwłaszcza o śniegu’, srb. *zpasti* ‘padać (o deszczu, śniegu)’ (por. SKOK, II/615; MIHĂILĂ, IMPR. 104).

ZĂPADĂ *s.f.* ‘śnieg’ – XVI w.: *zăpezile* (DLR XIV, 82); < scs. *zpadb* ‘zachód’, bg. *zpad* ‘id.’, por. scs. *padati* ‘padać’, por. rum. *zăpădi* (MIHĂILĂ, IMPR. 104; DER, 850; PGL, 214).

ZĂPODIE *s.f., arch., pot.* ‘nizina, niż’ – XVI w.: *zăpodia*, 1661: *zēpodie* (DLR XIV, 88); < cs. *zpodb* ‘kryjówka’, por. bg. *zpod* ‘zacienione miejsce’ (BER, I/603; DER, 850).

ZĂPOR *s.n., arch.* ‘sekwestr’ – ok. 1650: *zăboară* (DLR XIV, 88); < bg. *zapor* ‘sekwestr’ < cs. *zaporb* ‘1. zasuwa, 2. tama, 3. przeszkoda’ (BER, I/604).

ZĂPREAȘTENIE *s.f., arch.*, ‘groźba’ – 1577: *de zăpreaștenia ta* (DLR XIV, 89); < scs. *zaprēštenije* ‘1. rozkaz, nakaz, 2. kara’, por. cs. (bg.) *zaprēstanie* (por. BER, I/605).

ZĂPREȚI *vb., arch.* ‘grozić’ – XVI w.: *Zăpreți mariei neagre și secă.* (DLR XIV, 89); < scs. *zaprēțiti* ‘id.’, por. bg. *zăprețja*. ♦ **zăprețire** *s.n., arch.* ‘groźenie’ – XVI w.: *cu zăprețire;* **zăprețit** *s.n., arch.* ‘groźba’ – XVI w.: *zăprețitul* (ib.).

ZĂRI *vb., arch.* ‘patrzeć’ – 1682-86: *neputând zări* (DLR XIV, 94); < scs. *zbrēti* ‘id.’, por. srb. *zreti* ‘id.’ (SKOK, III/661). ♦ **zăritor** *s.m., arch., rel.* ‘wszechwidzący, wszechmogący’ – 1560-81: *ca zăritori* (ib.).

ZĂSTÂMPI *vb., arch.* ‘ochraniać’ – XVI w.: *zăstâmpește*, 1577: *zăstâmpește* (DLR XIV, 99); < cs. *zastāpiti* ‘id.’ (DER, 851).

ZĂȚICNI *vb., arch.* 1. ‘powstrzymywać, utrudniać’ – 1658: *zățicnindu-l;* 2. ‘zagrozić, zabarykadować’ – 1694: *zățicnescu trecătoarea* (DLR XIV, 101); < scs. *zatyknați* ‘zamknąć’, por. bg. *zatikvam* ‘zatykać’ (DER, 851).

ZĂVEAZĂ *s.f., arch.*, ‘zasłona w drzwiach kościoła’ – 1581: *zăveasele* (DLR XIV, 107); < scs. *zavěsa* ‘zasłona, kurtyna’, bg. *zavesa* ‘id.’.

ZĂVOI *s.n.* ‘łęg, las łęgowy’ – 1642-47: *zăvoaie* (DLR XIV, 109); < cs. *zavoj* ‘zakręt’, bg. *zavoj* ‘miejsce, w którym zakręca rzeka lub droga’, srb. *zavoj* ‘id.’ (MIHĂILĂ, IMPR. 100).

ZĂVOR *s.n.* ‘zamek, rygiel’ – XVI w.: *zăvoară* (DLR XIV, 110); < cs. *zavorb* ‘zasuwa, zapora’, bg. *zavor* ‘zamek, rygiel’, srb. *zavor* ‘id.’ (BER, I/577; MIHĂILĂ, IMPR. 36).

ZĂMBI *vb.* ‘uśmiechać się’ – 1700: *a zămbi* por. ANON. CAR. (DLR XIV, 112); < psl. *zabiti se, por. bg. *zbbja se* ‘szczyrzyć zęby’, scs. *zabъ* ‘zab’ (MIHĂILĂ, IMPR. 201). ♦ **zâmbit,-ă** *adj., arch.* ‘uśmiechnięty, radosny’ – 1673-86: *zîmbită* (ib.).

ZBÂRCI *vb.* ‘marszczyć się o skórzę’ – 1691: *zbârcesc* (DLR XIV, 127); < bg. *sbrča* ‘id.’.

ZBIRȘȚINĂ *s.f., arch.* ‘tłum’ – 1688: *zbirșțina* (DLR XIV, 142); < bg. *sbirștina* ‘zbieranina, zgraja’.

ZBOR *s.n., arch, kość.* ‘targ odpustowy’ – 1652: *pe la zboruri* (DLR XIV, 145); < srb. *zbor* ‘zgromadzenie, targ’, bg. *sbor* ‘id.’, por. scs. *sborъ* ‘wspólnota, społeczność’. ♦ **zborî** *vb. refl., arch.* ‘zbierać się o tłumie’ – 1673: *să zborâră păgâni* (ib.).

ZBORIȘTE *s.f., arch.* ‘zgromadzenie’ – XVI w.: *zboriște* (DLR XIV, 145); < cs. *sborište* ‘id.’, por. bg. *sborište* ‘miejsce zgromadzenia’.

ZDRAVĂN,-Ă *s.f.* ‘zdrów’ - XVII: *zdravăn*, 1682-86: *zravăn*; 2. ‘solidny, mocny’ – 1682-86: *mână zdravă* (DLR XIV, 168); < cs. *sdravъnъ* ‘zdrowy’, por. bg. *zdrav* ‘zdrowy, mocny’, srb. *zdrav* ‘zdrowy, cały’ (MIHĂILĂ, IMPR. 173). ♦ **zdrăvăna** *vb. refl. arch.* ‘pozdrawiać się’ – 1560-81: *să se zdrăvniască* < rum. *a zdrăvui* (ib.).

ZDROBI *vb.* ‘siekać na kawalki’ – XVI w.: *și-l zdrobeaște*, 1682-86: *zrobi*; 2. ‘wysiekać, wytłuc (podczas bitwy)’ – XVI w.: *zdrobiși*; 3. ‘roztrzaskać’ – XVI w.: *zdrubi-va*; 4. ‘zabić kogoś siekając’ – XVI w.: *zdrobi-veri ei*; 5. *refl., przeni.* ‘rozkruszyć się’ – 1581: *Cându de purerea zdrobindu ne(...)?*; 6. ‘rozbić (o wojsku)’ – 1671-77: *i-au zdrobit* (DLR XIV, 181); < scs. *sdrobiti* ‘1. rozdrobnić, 2. zmiążdżyć’, por. bg. *sdrobja* ‘id’ (MIHĂILĂ, IMPR. 199). ♦ **zdrob, zdroabă** *s.f.n., arch., pot.* ‘okruch, kawalek’ – 1682-86: *zdroburi*; **zdrobiciune** *s.f., arch.* ‘wyrzut sumienia’ – XVI w.: *zdrobicune*; **zdrobire** *s.f.* ‘roztrzaskanie’ – XVII: *zdrobire*; **zdrobit,-ă** *adj.* 1. ‘skruszony, pokajany’ – XVI: *înrimă zdrobită*, 2. ‘posiekany’ – 1574: *trestie zdrobită*, 3. ‘roztrzaskany, zmiążdżony’ – 1654: *va zdrobi capul*, subst. XVI: *zdrobiții*; **zdrobitură** *s.f. arch.* 1. ‘stłuczenie’ – 1581: *zdrobitură*, 2. *arch.* ‘wytłuczenie’ – 1682-86: *zdrobitura idoilor*, 3. *arch.* ‘pokajanie’ – 1673-86: *cu zdrobitură*; **zdrumica** *vb., pot.* 1. ‘posiekać,

por. *zdrobi* (4)' – 1643: *tot trupul în mii de bucati să s-ară zdromica*, 2. 'wytluc, wysiekać' – 1673: *îi zdromică*, 3. 'siekać' – 1688: *au zdromicat* < kontaminacja rum. *zdrobi*'+ rum. *dumica* 'drobić, siekać' (ib.180-191).

ZGÂRCI *vb. refl.* 'kurczyć się' – 1564: *zgarcește* (DLR XIV, 251); < cs. *skrběti se* 'kurczyć się', por. srb. *zgrčiti* 'skurczyć', bg. *gbrĳa* 'kurczyć, skręcać' (por. SKOK,I/611). ♦ **zgârci** *s.n., arch., pot.* 'chrząstka' – 1639: *zgarciul urechei*; **zgârcit,-ă** *adj.* '1. skurczony, 2. skąpy' – 1581: *era zgarcită*; **zgârcitură** *s.f., arch., pot.* 'skurcz' – 1682-86: *zgarcitură* (ib.250-54).

ZGLOBIU,-IE *adj., arch.* 'gwałtowny' – 1634-53: *să fie zlobii*, 1673: *zlobivă* (DLR XIV, 263); < scs. *zlobivъ* 'id.', por. srb. *zlobiv, zlobiti* 'robić komuś na złość', pol. *złoba* (SKOK, III/642).

ZID *s.n.* 'mur' – XVI w.: *zid*, 1634-53: *zidiu* (DLR XIV, 305); < scs. *zъdbъ* 'id.', bg. *zid* 'id.', srb. *zid* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 36). ♦ **zidar** *s.m.* 'murarz' – 1688: *deade[argintul] zidarilor*; **zidui** *vb. refl., arch., przeni.* 'umacniać się w wierze' – 1581: *a se zidui* < por. scs. *szĳidovati, uje* 'zbudować, murować' (ib. 307-313).

ZIDI *vb.* 1. 'murować' – XVI w.: *se nu Domnul zidire casa*; 2. *przeni., rel.* 'ucieleśnić' – XVI w.: *al tău tată(...) zidi-te?*, 1650: *l-au zădit* (DLR XIV, 308); < scs. *zъdati, zĳĳda* 'murować', bg. *zĳdam* 'id.' (MIHĂILĂ, IMPR. 36). ♦ **zidire** *s.f.* 1. 'murowanie' – 1574: *zidirea bisericei*, 2. *rel.* 'stworzenie *świata przez Boga*' – 1581: *zidirea mănîlor lui*, 3. *arch.* 'stan *społeczny*' – XVI w.: *zidirea de omu dreptu* < kalka wg scs. *szĳdanije* 'budowla'; **zidit,-ă** *adj.* 1. *subst., arch., pot., rel.* 'stworzony *przez Boga*' – 1581: *zidit a lu Adam*, 2. *subst., arch.* 'mur' – 1634-53: *va sparge zidit*; **ziditor,-oare** *s.m.f.* 1. 'murarz' – XVI w.: *ziditorii*, 2. *arch., pot.* 'fundator' – 1642-47: *ziditoriul(...) mănăstirii Râșcăi*, 3. *kość.* 'stwórcza' – XVI w.: *ziditoriu*; **ziditură** *s.f., arch.* 1. *przeni.* 'ucieleśnienie' – 1581: *ziditură a trupului lu Hristos*, 2. por. *zidire* (2) – 1648: *ziditura*, 3. por. *zidire* (1) – 1671-77: *ziditură* (ib.).

ZIMBRU *s.m.* 'zubr *Bison Bonasus*' – 1642-47: *zimbru*, 1682-86: *zâmbru* (DLR XIV, 318); < psl. *zъbrъ, por. srb. *zubr* 'zubr' bg. *zuber* 'id.' (por. BORYŚ, 757).

ZIMȚ *s.m., wlaszcza pl. arch.* ‘szpic, element dekoracyjny murów, obiektów drewnianych’ – 1688: *zimți de aur împrejurul cununii* (DLR XIV, 319); < dem. scs. od *zǫbь* – *zǫbьь, por. bg. *zǫbec*, srb. *zǫbac* ‘1. ząbek, 2. ząb u trybów’ (DER, 854).

ZLAC *s.m., sg., arch.* ‘potraw’ – XVI w.: *zlac* (DLR XIV, 328); < scs. *zlakeb* ‘id.’, bg. *zlakeb* (DER, 855).

ZLĂȚAR *s.m.* ‘Cygan zajmujący się wydobywaniem złota’ – 1634-53: *zlătariu*; 1682-86: *zlotariu* (DLR XIV, 329); < scs. *zlatarь* ‘złotnik, wekslarz’, por. bg., srb. *zlatar* ‘id.’ (SKOK, III/656).

ZLOABĂ *s.f., arch.* ‘niegodziwość’ – 1569-75: *zloabe* (DLR XIV, 329); < scs. *zloba* ‘id.’, cs. *zloba*, por. bg. *zloba* (DER, 855).

ZLOATĂ *s.f., arch., pot.* 1. ‘słota’ – XVI w.: *sloată*; 2. ‘wodospad’ – 1577: *în glas sloatelor tale*, 3. ‘ulewa, oberwanie chmury’ – 1620: *sloata cerului* (DLR XIV, 329); < cs. *sloata* ‘niepogoda’, por. bg. *sloata*, srb. *sloata* ‘deszcz ze śniegiem’ (SKOK, III/287).

ZLOCESTIV *s.m., slaw., arch.*, ‘bluźnierca’ – 1682-86: *Moartea zlocestivului Teofil*. (DLR XIV, 330); < cs. (*adj.*) *z(ь)ločestivъ* ‘bezbożny’, por. bg. *zločestъ*.

ZLOSLAVIE *s.f., slaw., arch.* ‘herezja’ – 1682-86: *Zloslavia lui Arie*. (DLR XIV, 330); < cs. *z(ь)loslavije* ‘utrata dobrego imienia, hańba’, por. bg. *zloslovie* ‘obmowa, potwarz, zlorzeczenie’.

ZMEU *s.m.n., arch.* ‘wąż’ – XVI w.: *capul zmeului*, 1577: *capete zmiilor*, 1682-86: *zmau* (DLR XIV, 336); < scs. *zmiъ* ‘id.’, por. bg. *zmej* ‘fantastyczny, skrzydlaty stwór’, takie znac. również we współczesnym rum., forma rum. sg. *zmeu* powstała na pdst. rum. pl. *zmei* (por. BER, I/647; MIHĂILĂ, IMPR. 149).

ZNAMENIE *s.f., arch.* ‘cud’ – XVI w.: *znameniele* (DLR XIV, 340); < scs. *znamenije* ‘znak’, por. bg. *znamenie* ‘objawienie’. ♦ **znamăn** *s.n., arch.* 1. ‘nagrobek’ – 1651: *zneamăn*, 1682-86: *znamăn, snamăn* 2. ‘pomnik’ – *un znamăn* < sg. utworzony od pl. *znamenii* (ib.).

ZOB *s.n., arch.* ‘owies *Avena sativa*’ – 1690: *sob*, por. LM 77 (DLR XIV, 342); < cs. *zobь* ‘id.’, por. bg. *zob* ‘id.’, srb. *zob* ‘id.’ (SKOK, III/659).

ZODIE *s.f.* ‘znak zodiaku’ – 1688: *zodiile* (DLR XIV, 345); < za pośr. słow. scs. *zodij* ‘id.’, bg. *zodija*, srb. *zodio* z ngr. *ζωδιον* ‘id.’ (MIHĂESCU, 161, 187).

ZOGONI *vb.* 1. ‘wygnać’ – 1690: *zogonyesc*, por. LM 809; 2. ‘szturchać’ – 1700: *a zogoni* por. ANON. CAR. (DLR XIV, 347); < srb. *zagoniti* ‘zaganiać (bydło)’ (SKOK, I/574).

ZUGRAV *s.m.* ‘malarz ikon’ – 1682-86: *zograful* (DLR XIV, 371); < za pośr. słow. cs. *zugrafb*, *zografb* ‘malarz, ikonograf’, bg. *zograf* ‘id.’ z ngr. *ζωγράφος* ‘id.’ (MIHĂESCU, 161).

♦ **zugrăvi** *vb.* 1. ‘malować’ – 1634-53: *va zugrăvi chipuri*, 2. ‘pokrywać malunkami’ – 1654: [Mănăstirea] *zugrăvită*, 3. ‘tworzyć obrazy, arch., pot. pisać’ – XVII: *au zugrăvit icoane* < por. ngr. *ζωγραφίζω*; **zugrăvie** *s.f., arch.* 1. ‘obraz’ – 1646: *zugrăviile*, 2. ‘malarstwo’ – 1682-86: *meștersug de zugrăvie* (ib. 373-76).

ZVEAZDĂ *s.f., slaw. arch., kość.* ‘gwiazda, element ornamentyki sakralnej’ – 1588: *potir de argint cu discos cu zvezdă*, 1610: *zvezdă* (DLR XIV, 405); < scs. *zvezda* ‘gwiazda’, por. bg. *zvezda* ‘id.’ (DER, 856).

PODSUMOWANIE

Zapożyczenia południowosłowiańskie funkcjonujące w języku rumuńskim są następstwem długotrwałych kontaktów językowych między ludnością rumuńską a słowiańską. W okresie niemalże tysiąca lat doszło do przejścia znacznej liczby leksemów z języków słowiańskich do języka rumuńskiego. Słowiańszczyzna i język rumuński znajdowały się w pewnej zależności hierarchicznej, która określała główny kierunek wpływów językowych – z języków słowiańskich do języka rumuńskiego.

Pierwszy okres interferencji świata słowiańskiego i romańskiego przypada pomiędzy przelomem wieku VI/VII, a wieku XI/XII, czyli na czas pełnej asymilacji Słowian na terenach karpacko-dunajskich. W tej tzw. epoce bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego do języka rumuńskiego przeniknęły wyrazy słowiańskie, które obecnie, obok łacińskich wyrazów rodzimych, stanowią podstawowy zasób słownictwa rumuńskiego. W okresie X-XI wieku, za sprawą kontaktów kulturowo-piśmienniczych, do języka rumuńskiego zaczyna napływać nowa fala zapożyczeń słowiańskich związanych głównie z terminologią kulturalną i religijną. Rozkwit tych kontaktów nastąpił w wiekach XIV-XVI, w epoce „slawizmu kulturalnego” (*slavonism cultural*), a następnie w ciągu wieków XVI i XVII. Te dwa ostatnie stulecia są niezwykle ważnym okresem w historii języka rumuńskiego. Z roku 1521 pochodzi najstarszy zabytek piśmienniczy języka rumuńskiego, a w kolejnych latach pojawiają się pierwsze tłumaczenia tekstów religijnych oraz pierwsze dzieła w języku ojczystym. Pod koniec XVII wieku język rumuński ma już ugruntowaną pozycję jako oficjalny język kancelarii gospodarskich oraz literatury rumuńskiej.

Materiał leksykalny, który jest podstawą niniejszych rozważań nad zapożyczeniami, obejmuje słownictwo pochodzenia południowosłowiańskiego poświadczane po raz pierwszy w wiekach XVI i XVII. Został on przedstawiony w formie alfabetycznie ułożonego słownika, który obejmuje 1530 haseł podstawowych oraz 1064 derywaty. Znajduje się tu słownictwo, które zostało zapożyczone do języka rumuńskiego zarówno

w najwcześniejszej fazie kontaktów rumuńsko-słowiańskich, jak i w wiekach późniejszych, do XVII włącznie.

Trudno się dzisiaj obiektywnie ustosunkować co do stanu ilościowego leksyki południowosłowiańskiej oraz słowiańskiej w ogóle, obecnej w XVI- i XVII-wiecznej rumuńszczyźnie. Materiał leksykalny wyekscerpowany na podstawie DLR na pewno nie odzwierciedla stanu faktycznego. Źródła słownictwa zebranego w największych słownikach języka rumuńskiego są *absolutnie nienystarczające (...) ponieważ, chociażby dla samego XVI wieku, nylesplorowano tylko niektóre teksty*²⁴⁹. W słowniku akademickim (DLR, litery od A do L) brakuje tak ważnych dzieł dla ówczesnej rumuńszczyzny jak *Palia de la Orăștie*, *Pravila Govoră* czy *Noul Testament de Bălgrad*. Nowa seria słownika uwzględnia te dzieła w swojej bibliografii, ale wciąż brakuje wielu spośród tekstów Coresi'ego, a także manuskryptów odkrytych już po publikacji poszczególnych tomów DLR. Dlatego też ustalenie faktycznego stanu leksykalnego XVI- i XVII-wiecznej rumuńszczyzny jest obecnie niemożliwe. Według danych z ukończonych XX-wiecznych słowników języka rumuńskiego, słownictwo pochodzenia słowiańskiego stanowi dzisiaj około 15% leksyki rumuńskiej, przy 20% słownictwa rodzimego kontynuującego język łaciński oraz 38% zapożyczeń francuskich²⁵⁰. Ciekawie przedstawiają się proporcje w XIX-wiecznym słowniku etymologicznym Alexandru de Cihaca. Wskazuje on na aż 35% słownictwa słowiańskiego, na które składa się około 2000 haseł, obecnego w języku rumuńskim (przy ok. 45% słownictwa łacińskiego). Przy konstruowaniu swego słownika autor wziął pod uwagę przede wszystkim najstarszy okres w historii języka rumuńskiego, kiedy to instytucje państwowe i kościelne tworzone były według słowiańskiego modelu feudalnego, co znalazło swoje odzwierciedlenie także w słownictwie w dużej mierze pochodzenia słowiańskiego²⁵¹. Zaprezentowane tu wyliczenia w odniesieniu do słownictwa znajdującego się w opracowanym przeze mnie słowniku XVI- i XVII-wiecznych zapożyczeń południowosłowiańskich obejmujących 1530 haseł nasuwają wniosek, iż rumuńszczyzna tego okresu pozostawała w dużo większym stopniu poddana

²⁴⁹ F. Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București 1973, s. 18.

²⁵⁰ Proces masowego zapożyczania słownictwa pochodzenia francuskiego do języka rumuńskiego rozpoczął się w pod koniec XVIII wieku, osiągając apogeum w wieku XIX. Jest on wynikiem tzw. w językoznawstwie rumuńskim „reromanizacji” języka rumuńskiego, której promotorami byli przedstawiciele Szkoły Siedmiogrodzkiej (*Școala Ardeleană*); M. Avram, [w:] ELR, s. 494.

²⁵¹ Szczegółowe wyliczenia procentowe dla *Dicționarul limbii române moderne*, Academia Română, I-IV, 1958, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, red. I. A. Candrea, t. I, 1931 oraz *Dictionnaire d'étymologie daco-romane* A. de Cihaca, I-II, 1870-1879 prezentuje w swojej pracy D. Macrea; por. D. Macrea, *op. cit.*, s. 52-61.

ingerencji słowiańskiej. Dokładne zbadanie tego problemu umożliwi jednak dopiero wydanie słownika języka rumuńskiego XVI-go i XVII-go wieku w oparciu o pełną ekscerpcję tekstów źródłowych z tego okresu²⁵².

Najbardziej podatną na obce wpływy płaszczyzną każdego języka jest system leksykalny. W przypadku szczególnie bliskich kontaktów pomiędzy dwoma systemami językowymi, np. w wyniku bilingwizmu, może dojść do większej ingerencji jednego systemu w drugi również na płaszczyźnie gramatycznej. W języku rumuńskim można zaobserwować wpływy słowiańskie na jego strukturę fonologiczną, morfologiczną i syntaktyczną, które nie są jedynie bezpośrednim wynikiem adaptacji zapożyczeń słowiańskich na gruncie rumuńskim.

Na płaszczyźnie fonetycznej, dzięki zapożyczeniom słowiańskim typu *brană, jertfă, boz* system fonologiczny języka rumuńskiego został wzbogacony o nowe spółgłoski [b], [z̥], [z].

Wpływy słowiańskie spowodowały wzmocnienie, a w następstwie kontynuację łacińskiego *neutrum*. Charakterystyczną cechą jest również kompleksowe zachowanie deklinacji, a zwłaszcza przypadku *vocativu*, który nie zachował się w żadnym innym języku romańskim. Co więcej, język rumuński zapożyczył ze słowiańskiego systemu deklinacyjnego końcówkę wołacza *-o* dla rodzaju żeńskiego. Do XVI wieku rumuński *superlativus absolutus* był tworzony, podobnie jak w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, za pomocą przyimka *prea* < scs. *prě*, np. rum. *preaprost*. Ślady słowiańskiego systemu liczbowego odnajdujemy w rumuńskich liczebnikach. Według słowiańskiego schematu, ale z łacińskich elementów utworzone są liczebniki główne od 11 do 19, np. rum. *unsprezece* < scs. *jedimь na desęte*, jak również liczebniki dziesiątkowe od 20 do 90, np. rum. *douăzeci* < scs. *dva desęti*. Duża częstotliwość występowania w języku rumuńskim strony zwrotnej czasowników jest także umotywowana wpływem słowiańskim.

W strukturze syntaktycznej języka rumuńskiego, wpływy słowiańskie nie są już tak ewidentne i znaczące jak w powyższych przypadkach. Najistotniejszą zmianą było zastąpienie formy dopełniacza przyimkiem *de* pod wpływem słowiańskiej konstrukcji z przyimkiem *otb*, np. *mănăstire de Bistriță*. Modyfikacjom uległy również konstrukcje z biernikiem, gdzie zaczęto pomijać rumuński przyimek *pe* wprowadzający formę *acusativu*,

²⁵² Por. F. Dimitrescu, *Dicționarul limbii române din secolul al. XVI-lea [w:] Contribuții...*, s. 17-25.

np. *čěre se omorěsčā elu* (zamiast *pre elu*). Ta ostatnia zmiana jest wciąż aktualna we współczesnym języku. Wpływy syntaktyki słowiańskiej dużo mocniej zostały zaakcentowane w tekstach tłumaczonych z języka cerkiewnego, które często imitują składnię oryginałów. Jednakże to zjawisko było wynikiem tzw. „manieryzmu syntaktycznego” i nie miało większego wpływu na system języka rumuńskiego.

Wpływy słowiańskie w strukturze gramatycznej języka rumuńskiego są jednak wynikiem najwcześniejszych wzajemnych kontaktów – z okresu bilingwizmu rumuńsko-słowiańskiego. Późniejsze oddziaływania obserwuje się przede wszystkim na płaszczyźnie leksykalnej, co prowadzi do zmian w systemie semantycznym języka²⁵³.

Zapóżyczenia południowosłowiańskie w języku rumuńskim obejmują wszystkie części mowy. Najliczniejszą grupę stanowią rzeczowniki, następnie przymiotniki oraz czasowniki, znacznie rzadziej zapożyczane były przysłowki²⁵⁴. Pozostałe części mowy – liczebniki, zaimki, przyimki, spójniki i wykrzykniki w zasadzie były zapożyczane sporadycznie i stanowią dziś przede wszystkim grupę archaizmów literackich. W zdecydowanej większości przypadków wyrazy zapożyczone z języków słowiańskich zachowały swoją pierwotną postać etymonu, niepodlegającą fleksji, zatem rzeczowniki i przymiotniki posiadają głównie postać słowiańskiego mianownika, np. rum. *s. ceas* < scs. *časъ*, por. bg., srb. *čas*; rum. *adj. slab* < scs. *slabъ*, por. bg., srb. *slab*; czasowniki natomiast zazwyczaj formę bezokolicznika, np. rum. *goni* < scs. *goniti*, por. bg. *gonja*, srb. *goniti*. Większość przysłówków zapożyczonych z języków słowiańskich, również wiernie odpowiada formie słowiańskiego etymonu, np. rum. *ba, potrivă, prea* < ogśl. *ba*, scs. *protivo, přě*. Istnieje grupa przysłówków, która została utworzona poprzez kontaminację elementu łacińskiego i słowiańskiego, np. rum. *indeosebi* < łac. *in+de* + scs. *osobъ*.

Wraz z zapóżycczeniami leksykalnymi, do języka rumuńskiego przeniknęły słowiańskie prefiksy i sufiksy. W XVI i XVII wieku wiele spośród nich stanowiło narzędzie do derywacji nowych wyrazów, obecnie jednak utraciły swoją produktywność. Do najbardziej aktywnych słowotwórczo prefiksów w epoce starorumuńskiej należały: *ne-*, *nă-*, *pre-* (które wciąż są żywe we współczesnym języku) oraz *iș-*, *po-* (*co-*), *pod-*, *pro-*, *răs-*, *ză-*.

²⁵³ Za wyjątkiem szczególnych przypadków, które stanowiły tłumaczenia z języka cerkiewnosłowiańskiego (ewentualnie innych języków) na język rumuński.

²⁵⁴ Już w 1881 fakt ten zaobserwował Whitney; podaje za: E. Mańczak-Wohlfeld, *Angielsko-polskie kontakty językowe*, Kraków 2006, s. 63.

Natomiast lista zapożyczonych sufiksów jest znacznie dłuższa – w języku rumuńskim obecne są aż sześćdziesiąt cztery sufiksy pochodzenia słowiańskiego. Ze względu na częstotliwość ich występowania i użycia należałoby wspomnieć przede wszystkim sufiks *-iță*, bardzo popularny i często wykorzystywany w języku rumuńskim do tworzenia rodzaju żeńskiego od rodzaju męskiego, a także pozostałe, np. rzeczownikowe *-anie*, *-că*, *-eală*, *-enie*, *-iște*, rzeczownikowo-przymiotnikowe: *-an*, *-ean*, *-eț*, *-nic* oraz przymiotnikowy *-av*.

Zapożyczenia południowosłowiańskie w języku rumuńskim, pod względem stopnia adaptacji semantycznej i ich rozpowszechnienia, można podzielić na trzy typy. Pierwszy z nich stanowi słownictwo, które zostało przyswojone przez język rumuński w bardzo wysokim stopniu i posiada bardzo szeroki zakres użycia. Ten typ budują przede wszystkim wyrazy zapożyczone w najwcześniejszym okresie kontaktów rumuńsko-słowiańskich, zwłaszcza w epoce bilingwizmu, np. *noroc* ‘szczęście’, *izvor* ‘źródło’, *rudă* ‘krewny’²⁵⁵. Chociaż nie wyklucza to rozpowszechnienia w języku rumuńskim znacznie późniejszych zapożyczeń, np. rum. *da* ‘tak’, które zostało zapożyczone prawdopodobnie dopiero w II poł. XVIII wieku, a obecnie wpisuje się w najbardziej podstawową warstwę leksykalną.

Drugi typ zapożyczeń stanowią wyrazy, które zostały przyswojone przez język rumuński w ograniczonym stopniu. Ich znaczenie dotyczy wąskiej, wyspecjalizowanej dziedziny, jest to chociażby słownictwo odnoszące się do religii, np. rum. *spovednic* ‘spowiednik’, *podnojie* ‘klęcznik’, *metoc* ‘nieruchomość zakonna’, słownictwo użytku administracyjnego, np. *spătar* ‘miecznik (tytuł szlachecki)’, *samodržavnic* ‘suwerenny’, czy też wojskowego, np. *panțir* ‘najemnik konny’, *pâlc* ‘pulk’, *năvrap* ‘żołnierz piechoty tureckiej’.

Trzecim typem zapożyczeń są tzw. sławizmy (*slavonisme*), czyli wyrazy zapożyczone z tekstów cerkiewnych, które nigdy nie zostały rozpowszechnione w języku rumuńskim. Pełniły one jednak w tłumaczeniach i w tekstach rumuńskich ważną rolę stylistyczną, dzięki której zachowana była odrębność ówczesnego języka literackiego od mowy potocznej, np. rum. *i* ‘i’ por. rum. pot. *și*; rum. *crasnă* ‘piękno’ por. rum. pot. *frumusețe*; rum. *gotov* ‘gotowy’ por. pot. *gata*. W tej grupie znajduje się szczególnie dużo przysłówków, np. rum. *proci* ‘et cetera’, rum. *ipac* ‘tak samo’, rum. *veliglas* ‘głośno’, ale spotykane są również inne części mowy, np. zaimki (rum. *imrec* ‘taki jak’) czy spójniki

²⁵⁵ Por. G. Mihăilă, *Împrumuturi...*, s. 309-313.

(rum. *i* ‘i’). Najliczniejsze jednak są rzeczowniki, np. rum. *pol* ‘pól’, *preliubodeai* ‘cudzołożnik’, rum. *ispolin* ‘olbrzym’, rum. *mesitã* ‘miesiąc’, rum. *leat* ‘rok, data’, rum. *lojesnã* ‘podbrzusze’, rum. *trebnic* ‘modlitewnik’.

Słownictwo słowiańskie w języku rumuńskim pod względem rozwoju semantycznego dzieli się na trzy kategorie zapożyczeń: monosemantycznych, które zachowały swoje jedno, pierwotne znaczenie; polisemantycznych, które zachowały więcej znaczeń właściwych dla języka biorcy; oraz tych, które w języku rumuńskim rozwinęły inne znaczenia, niż istniejące w oryginale słowiańskim. Co ciekawe, największa zbieżność znaczeniowa zachodzi pomiędzy językiem rumuńskim a bułgarskim. Semantyczny charakter zapożyczeń w XVI i XVII wieku był archaiczny i wykazywał większe podobieństwa do oryginału słowiańskiego pod względem znaczenia niż współcześnie, np. *iezer* w XVI w. ‘jezioro’, a współcześnie ‘głębokie, górskie jezioro’.

Wśród wyrazów, które w języku rumuńskim zachowały jedno znaczenie można wyodrębnić takie grupy semantyczne jak nazwy zwierząt, np. *lebãdã* ‘łabędź’, *rãs* ‘ryś’, nazwy części ciała, np. *gleznã* ‘kostka’, nazwy roślin, np. *ovãz* ‘owies’, *bujor* ‘piwonia’, czy też nazewnictwo związane z ukształtowaniem terenu, zarówno w sensie geograficznym, jak i rolnym, np. *podgorie* ‘podgórze’, *ogor* ‘ugór’. Nazwy przedmiotów, które z biegiem lat zmieniły się w stosunku do swoich desygnatów, nadal posiadają w języku rumuńskim tylko jedno, pierwotne znaczenie. Są to m. in. nazwy przedmiotów i narzędzi użytku gospodarczego i rolniczego, np. *blid* ‘talerz’, *pernã* ‘poduszka’, *plug* ‘plug’, *greblã* ‘grabie’; nazwy środków transportu, np. *sanie* ‘sanie’, *teleagã* ‘dwóköłka’; nazwy związane z zabudową, np. *temnic* ‘ziemianka’, *grajd* ‘stajnia’ etc. O ile monosemantyzm wśród rzeczowników jest rzeczą powszechną, do rzadkości należą czasowniki posiadające tylko jedno znaczenie. Przede wszystkim są to czasowniki o charakterze „technicznym” typu *a plivi* ‘plewić’, *a bãli* ‘obdzierać ze skóry’, *a prãji* ‘prażyć’, a także odnoszące się do konkretnych cech charakteru lub stanów duchowych, np. *a leni* ‘próżnować’, *a boli* ‘chorować’. Monosemantyczne pozostają również wyrazy o bardzo wysokim stopniu specjalizacji, które są charakterystyczne dla terminologii kościelnej, liturgicznej itp., np. *propovedi* ‘głosić’, *jãrtãvnic* ‘oltarz’, *ocenasã* ‘modlitwa Ojciec Nasz’. Należy tutaj zwrócić uwagę również na fakt, że wyrazy, które w XVI lub XVII wieku były monosemantyczne, w ciągu wieków mogły rozwinąć swoje znaczenia. I tak np. dla rum. *greblã* *Anonymus*

Caransebesiensis z 1700 r. podaje jedno znaczenie ‘grabie’, natomiast współcześnie, np. DEX podaje następujące znaczenia i definicje: 1. ‘grabie’, 2. ‘konstrukcja umieszczona w poprzek rzeki służąca do zatrzymywania spływających kłód’, zaś *Wielki słownik rumuńsko-polski*: 1. ‘grabie’, 2. *leśn.* ‘rzeszutka’²⁵⁶.

W kategorii bardzo licznych wyrazów polisemantycznych wyróżnia się dwie grupy. Pierwszą stanowią wyrazy oryginalnie polisemiczne, które w języku rumuńskim zachowały tylko jedno spośród znaczeń (niekoniecznie podstawowe), np. rum. *deal* ‘wzgórze’ w języku bułgarskim posiada trzy znaczenia: *djal* 1. ‘część’, 2. ‘wzgórze’, 3. ‘szczyt’. Do drugiej grupy należą wyrazy, które zarówno w języku biorcy, jak i dawcy posiadają wszystkie lub kilka identycznych znaczeń, np. znaczenia rumuńskiego *slobod* 1. ‘wolny’, 2. ‘niezameżny’, 3. ‘wyzwolony’, 4. ‘samodzielny’ pokrywają się ze znaczeniami bułgarskiego *slobod* oraz serbskiego *slobodan*; w przypadku rumuńskiego czasownika *a topi* znaczenie podstawowe jak i przerośne pokrywa się ze znaczeniami serbskiego *topiti* 1. ‘topić’, 2. ‘słabnąć’, 3. ‘zatracać się’, 4. ‘przepaść/przepadać’, podczas gdy ze znaczeniami w języku bułgarskim zbieżność jest tylko częściowa *topja* 1. ‘moczyć’, 2. ‘topić’, 3. ‘słabnąć’.

Część słownictwa, które przeszło do języka rumuńskiego, nie odziedziczyło oryginalnych słowiańskich znaczeń. Uległy one zupełnej lub częściowej zmianie, a dodatkowe znaczenia rozwijały się już swobodnie na gruncie języka rumuńskiego. Kategorię tego typu zapożyczeń stanowią wyrazy, które rozszerzyły swoje znaczenie w języku rumuńskim, ale równocześnie zachowały związek semantyczny ze znaczeniem słowiańskiego etymonu, np. rum. *govi* ‘pilnować panny młodej’ w bg. *goveja* oznaczał ‘milczeć w celu okazania szacunku rodzicom panny młodej’. Niektóre wyrazy zostały poddane mutacji semantycznej, przyjmując w języku rumuńskim zupełnie nowe znaczenia, np. rum. *jestoc* ‘złośliwy’ w scs. *žestokъ* oznaczał ‘twardy’, ‘skąpy’ a w bg. *žestok* to ‘okrutny’ lub ‘srogły’. Szczególnym typem modyfikacji znaczeń sławizmów rumuńskich są *nomina sacra*, których sakralny charakter w wyniku częstego użycia w języku potocznym ulegał laizacji, np. rum. *dub*, który w podstawowym znaczeniu terminologii religijnej oznaczał ‘Ducha Świętego’ lub ogólnie ‘ducha’, w języku potocznym rozszerzył swoje znaczenie na ‘umysł’, ‘inteligencję’ i ‘rozum’, a przerośnie oznaczał ‘dowcip’²⁵⁷.

²⁵⁶ DEX, s. 433; *Wielki słownik...*, str. 347.

²⁵⁷ Podobnie zresztą w srb. *dub* ‘duch’, ‘umysł’; *pržen*. ‘dowcip’.

Ślady wpływów słowiańskich w języku rumuńskim obserwuje się również w strukturach leksykalnych skalkowanych według modelu słowiańskiego. Pierwsze kalki językowe pojawiły się już w epoce bilingwizmu słowiańsko-rumuńskiego, są to np. rum. *lumen* ‘światło’, *destul* ‘dosyć’, które skalkowały słowiańskie znaczenia – scs. *světl*, bg. *dosta*. W XVI wieku słowiańskie kalki językowe szczególnie często były wykorzystywane przez ówczesnych pisarzy jako środki stylistyczne nadające dziełu stosowny, najczęściej religijny charakter, np. rum. *omiubitor* – scs. *člověkoljubec* ‘milujący ludzi’, rum. *precurată* – scs. *prěcista* ‘przezczysta’.

Tak duża ingerencja słowiańszczyzny w struktury leksykalne języka rumuńskiego doprowadziła do konkurencji rodzimych terminów łacińskich i napływowych słowiańskich. Wiele spośród nich przetrwało w języku rumuńskim jako synonimy równoznaczne, np. *corp* (łac.) – *trup* (słow.) ‘ciało’, *desert* (łac.) – *gol* (słow.) ‘pusty’, a ich użycie uwarunkowane jest jedynie zabiegiem stylistycznym. W wielu przypadkach początkowa konkurencja przeważała w stronę jednego z wyrazów, eliminując bądź termin łaciński, bądź słowiański, np. rum. *arină* (łac., arch.) – *nisip* (słow.) ‘piasek’, rum. *spate* (łac.) – *gârbă* (słow. arch.).

W procesie adaptacji zapożyczenia słowiańskie zostały podporządkowane rumuńskiemu systemowi fonetycznemu, morfologicznemu, a także doprowadziły do zmian w systemie semantycznym języka rumuńskiego. Pełną asymilację zapożyczeń słowiańskich potwierdza z jednej strony ich produktywność słowotwórcza, a z drugiej rozwój nowych znaczeń na gruncie języka rumuńskiego.

Okres niemalże tysiącletniej ingerencji świata słowiańskiego w struktury języka rumuńskiego, a także w kulturę krajów rumuńskich doprowadził do swoistej sławizacji tego języka romańskiego. Rumuńszczyzna XVI-go, XVII-go oraz XVIII-go wieku była bardzo mocno nacechowana elementami słowiańskimi przede wszystkim w warstwie leksykalnej, w mniejszym stopniu morfologicznej i syntaktycznej, chociaż składnia słowiańska często była naśladowana w literaturze z tego okresu. O tak wysokim stopniu sławizacji może świadczyć również fakt, iż język rumuński został w wieku XIX poddany świadomej „reromanizacji”, głównie poprzez wprowadzanie nowych terminów z języka łacińskiego, a przede wszystkim francuskiego.

Współcześnie wiele spośród zapożyczeń południowosłowiańskich wyszło z powszechnego użycia tworząc liczną grupę archaizmów w języku rumuńskim. Pośród

nich znajdują się wyrazy, które w XVI i XVII wieku mogły wchodzić w podstawowy zasób leksykalny języka, a obecnie zostały zastąpione w języku rumuńskim innymi wyrazami, np. rum. arch. *adamant* ‘diament’ – rum. *diamant* (< gr.); rum. arch. *iad* ‘trucizna’ – rum. *otravă* (< slow.); rum. arch. *teslar* ‘cieśla’ – rum. *dulgher* (< tur.); rum. arch. *obicni* ‘przyzwyczajając się, przywykać’ – rum. *învăța* (< łac.). Podobnie dotyczy to wielu wyrazów z dziedziny religijno-cerkiewnej, np. rum. arch. *afurisi* ‘wykląć’ – rum. *blestema, înjura* (< łac.); rum. arch. *iavlenie* ‘objawienie’ – rum. *arătare* (< łac.); rum. arch. *jitie* ‘żywoć’ < rum. *biografie* (< fr.); rum. arch. *ocinaș* ‘modlitwa Ojciec Nasz’ – współcześnie *rugăciunea Tatăl Nostru*.

Materiał leksykalny przedstawiony w części słownikowej jest pochodzenia południowosłowiańskiego i wykazuje związki semantyczne z językami południowosłowiańskimi: staro-cerkiewno-słowiańskim, bułgarskim i serbskim. W skład słownika weszły również te wyrazy, których etymon wskazuje na ogólnosłowiańskie lub prasłowiańskie pochodzenie. Przypuszczalnie weszły one do języka rumuńskiego w okresie bilingwizmu (VI-X), w którym również wyodrębniały się poszczególne języki słowiańskiej grupy językowej²⁵⁸, np. rum. *ba* ‘nie’, *baba* ‘baba’, *smântână* ‘śmietana’. Piśmiennictwo rumuńskie w XVI i XVII wieku pozostawało pod bardzo silnym wpływem słowiańszczyzny. Dzieła, które wówczas powstały miały przede wszystkim charakter religijny, a dzieła świeckie również odznaczały się wysokim stopniem specjalizacji językowej – głównie były to akty prawne i kancelaryjne. Stąd też w przedstawionym materiale leksykalnym zabrakło słownictwa, które, choć stanowi podstawowy zasób leksykalny²⁵⁹ języka rumuńskiego, nie zostało poświadczane w tego typu tekstach, np. rum. *vreasc* ‘chrust’ < cs. *chvrastb*, rum. *undiță* ‘wędka’ < scs. *adica*, rum.

²⁵⁸ Przyjmuje się, że język prasłowiański istniał od ok. 1500 r. p.n.e. do 1000 r. n.e. W jego historii wyróżnia się dwa etapy, z których pierwszy trwający do czasów migracji Słowian charakteryzował się jednolitym językiem, zaś w drugim okresie (VI-X w.) terytorialnie już rozległą Słowiańszczyznę cechuje dialektyczne zróżnicowanie. Będzie ono stanowić podstawę do późniejszego wyodrębnienia się języków słowiańskich; por. F. Sławski, *Języki słowiańskie* [w:] *Języki indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, t. II, Warszawa 1986, s. 909-910.

²⁵⁹ Podstawowy zasób słownikowy języka jest *wspólny ogółowi społeczności posługującej się danym językiem, warunkujący możliwość porozumiewania się za pomocą tego języka*; R. Laskowski, *Słownictwo* [w:] *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, s. 312.

vrabie ‘wróbel’ < scs. *vrabwi*, rum. *lapoviță* ‘deszcz ze śniegiem’ < por. bg. *lapavica*, rum. *coș* ‘kosz’ < scs. *košb*²⁶⁰.

Szczególnym przypadkiem zapożyczeń, które zostały przeze mnie uwzględnione, są wyrazy greckiego pochodzenia, które do rumuńszczyzny przedostały się za pośrednictwem języków słowiańskich. Kraje rumuńskie znajdowały się w kręgu kultury bizantyjsko-słowiańskiej, jednak nigdy (za wyjątkiem Dobrudży w X-XII wieku) nie pozostawały w bezpośrednim kontakcie ze światem greckim. Główną rolę w transmisji hellenizmów do języka rumuńskiego odgrywała słowiańszczyzna. Pierwsze zapożyczenia greckie przeniknęły do rumuńszczyzny między VII a X wiekiem, np. rum. *crin* ‘lilia’ < scs. *kerinb* < gr. *kerinon*; rum. *humă* ‘głina’ < cs. *chuma* < gr. *huma*. Następny okres, od X wieku, to początki liturgii i hierarchii kościelnej, które zaowocowały serią terminów eklezjastycznych pochodzenia bizantyjskiego wprowadzonych za pośrednictwem cerkwi, np. rum. *acatist* ‘akatyst’, *agneț* ‘hostia’, *camilafcă* ‘czapka mnisia’, *ianuarie* ‘styczeń’, *iad* ‘piekło’, *mantie* ‘płaszcz’, *mănăstire* ‘monaster’, *panaghie* ‘prosfora’, *popă* ‘pop’, *varvar* ‘barbarzyńca’ etc. Przez terytoria rumuńskie wiodły bizantyjskie szlaki handlowe, które także pozostawiły ślady w języku, aczkolwiek również za sprawą pośrednictwa Słowian, np. rum. *camătă* ‘lichwa’, *hârtie* ‘papier’, *mirosi* ‘pachnieć’, *tigăie* ‘patelnia’ etc. W wiekach XIII-XV rozwijają się rumuńskie organizacje państwowe i kościelne. Za pośrednictwem słowiańskim przenikają takie wyrazy jak, np. rum. *afurisi* ‘wykląć’, *chinovie* ‘klasztor’, *comis* ‘koniuszy’, *hărăzeală* ‘darowizna’, *schimnic* ‘pustelnik’, *târnosi* ‘poświęcać kościół’, *zugrav* ‘malarz ikon’ etc. W XVI i XVII wieku rozpoczyna się nowa epoka, tzw. *grec antefanariot*, czyli bezpośrednich zapożyczeń z języka nowogreckiego spowodowanych coraz większą ilością emigrantów greckich osiedlających się na terytoriach rumuńskich. Należy jednak mieć na uwadze fakt, że dopiero na przestrzeni tych dwóch wieków zostały poświadczone wcześniejsze zapożyczenia greckie, które do języka rumuńskiego przeszły dzięki językom słowiańskim.

Leksykografia rumuńska dość swobodnie traktuje problem zapożyczeń słowiańskich, co jest związane z brakiem kompleksowych prac etymologicznych, które w

²⁶⁰ Spośród ok. 640 leksemów, które według G. Mihăilă zostały zapożyczone z języków południowo-słowiańskich przez język rumuński w najwcześniejszym okresie kontaktów rumuńsko-słowiańskich, ok. 120 nie zostało poświadczonych w tekstach XVI- i XVII-wiecznych, na podstawie których dokonano ekscerpji słownictwa w DLR. Największe braki dotyczą wyrazów na literę *A-L*, czyli z przedwojennego wydania DLR; por. G. Mihăilă, *Împrumuturi...*, s. 309-313.

sposób szczegółowy śledziłyby drogę i historię zapożyczanego wyrazu. Informacje na temat pochodzenia wyrazu zawarte zarówno w DLR, DER, jak i innych słownikach, są w większości niewystarczające, by wskazać na ich konkretne źródło. Istnieje coraz bogatsza literatura dotycząca etymologii języka rumuńskiego, jednak nie obejmuje ona całości leksyki rumuńskiej. Stąd też wiele czasu zajęły mi własne badania i próby prześledzenia dróg większości zapożyczeń. Za przykład może posłużyć rumuński leksem *pavăză* ‘pawęż’, w DLR określony ogólnie jako pożyczka słowiańska, z porównawczym przywołaniem polskiego *pawęż*. DER natomiast określa w tym przypadku precyzyjnie, że jest to wyraz pochodzenia włoskiego *pavese*, który do języka rumuńskiego przedostał się za pośrednictwem polskim²⁶¹. Jednak etymologia wielu wyrazów jest wciąż dyskusyjna, np. DLR wskazuje na serbskie pochodzenie rum. *pașmagi* (*pașmați*) ‘klapki’, Skok natomiast uważa, że jest to turcyzm bałkański obecny również w srb. *pašmag* i alb. *pasmangë* (por. tur. *paşmak*)²⁶². Związek semantyczny wyrazu rumuńskiego i serbskiego w tym przypadku nie wyjaśnia źródła zapożyczenia, choć oczywiście możliwa jest hipoteza DLR, iż rum. *pașmagi* przeszło do języka rumuńskiego z serbskiego. Podobnie w przypadku innego, według Skoka, turcyzmu bałkańskiego – rum. *subat* ‘pastwisko’, definiowanego przez DER jako zapożyczenie z bg. *suwat* i srb. *suwat*²⁶³. Za kolejny przykład może posłużyć rum. *bordeiu* ‘lepianka, ziemianka’ – DLR wskazuje źródło jego pochodzenia w bg. *bordelj*, *bordej*. Skok natomiast sugeruje odwrotną drogę zapożyczenia – z języka rumuńskiego do bułgarskiego, wskazując równocześnie na istnienie tego leksemu w języku starofrancuskim *bordel* ‘chata’ i sardyńskim *bordel*, który pochodzi najprawdopodobniej od frankońskiego **borda* ‘cabane’²⁶⁴. Tego typu wyrazy, o „dyskusyjnej” etymologii, znalazły mimo wszystko miejsce w *Słowniku*, opatrzone odpowiednim komentarzem, prezentującym stanowiska różnych uczonych. Ciekawym przykładem analizy etymologicznej był także rum. *oacăr* ‘biały z czarnymi plamami na pysku, piersi lub łapach (o owcy)’, który został zarówno przez DLR i DER określony jako wyraz nieznanego pochodzenia, mający związek z bułgarskim *vakəlb* ‘biały z czarnymi plamami wokół oczu’ lub rum. *oacheș* ‘id.’ Ostatecznie wyraz ten odnalazłam w słowniku Skoka, który uważa go za bałkanizm pasterski

²⁶¹ DLR, VIII/1, s. 210; DER, s. 587.

²⁶² DLR, VIII/1, s. 175; Skok, II, s. 618; nowsze opracowania rumuńskie, np. ILRL, traktują ten wyraz jako zapożyczenie z języka tureckiego.

²⁶³ DLR X/5, s. 1965; Skok, III, s. 366.

²⁶⁴ DLR I/1 s. 618; Skok, I, s. 239, por. *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, red. Alain Rey, Paris 1972, s. 200.

pochodzenia tracko-ilyryjskiego **(v)acǎlu*, por. alb. *văker*, bg. *vakyl*²⁶⁵, co równocześnie wykluczyło go ze słownictwa wchodzącego w krąg moich zaineresowań badawczych. W przypadku niektórych wyrazów, DLR w sposób bardzo ogólnikowy wskazywał na pochodzenie słowiańskie, np. rum. *gândac* < słow. **gǫdakъ*. Po szczegółowych poszukiwaniach w różnych źródłach udało mi się uściślić, że etymologię tego wyrazu należy wiązać z psl. **gǫdēti* ‘brzęczeć, buczeć (o owadach)’, natomiast *-ac* jest sufiksem łacińsko-balkańskim, który w języku rumuńskim tworzy m. in. nazwy zwierząt. Podobnie sławizm rumuński *imrec* ‘taki (jak)’ który przez DLR został wyprowadzony z cs. (slavonǎ) *imrekbъ*. W tym wypadku udało mi się ustalić dokładnie jego pochodzenie – forma cs. *imrekbъ* jest formą poświadczoną w dokumentach redakcji słowiańsko-rumuńskiej, natomiast jego faktycznym źródłem jest cerkiewszczyzna redakcji bułgarskiej *imę rekъ* ‘to znaczy’.

Pod uwagę wzięłam również wszystkie te zapożyczenia, których etymon wskazuje na ogólnosłowiańskie pochodzenie. Nie można bowiem wykluczyć, iż taki wyraz dostał się do języka rumuńskiego właśnie z języka Słowian południowych, aczkolwiek są to bardzo sporadyczne przypadki, np. rum. *ba* < ogśl. *ba*, *baba* < ogśl. *baba*.

Podstawowy problem dotyczący etymologii zapożyczeń słowiańskich, pojawiający się w słownikach rumuńskich, to brak konsekwentnej rekonstrukcji form etymonów słowiańskich oraz mieszanie etapów rozwoju języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. W tomach redagowanych przez Sextila Pușcariu, a także w początkowych tomach „nowej serii”, etymologia wskazuje język staro-cerkiewno-słowiański (*veche slavǎ*) jako źródło zapożyczenia większości wyrazów. W wielu przypadkach jest to niepoprawne stwierdzenie, ponieważ wskazana forma nie ma poświadczenia w kanonie języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, np. według DLR rum. *mag* < v.sl. *magъ*; rum. *mantie* < v.sl. *manъtija*; rum. *mator* < v.sl. *matorъ*²⁶⁶. W rzeczywistości są to późniejsze formy redakcji cerkiewnosłowiańskiej – cs. *magъ*, *manъtija*, *matorъ*. W kolejnych tomach „nowej serii”, np. w tomie VIII, obserwuje się sytuację odwrotną. Dla większości etymonów słowiańskich podano formę cerkiewnosłowiańską (*slavonǎ*), np. rum. *pretor* < slavonul *pretorъ*; rum. *pricestui* < slavonul *pricęstiti*; rum. *pridvor* < slavonul *pritborъ* (sic!)²⁶⁷, podczas gdy zostały

²⁶⁵ DLR VII/2, s. 2; Skok, III, s. 23.

²⁶⁶ DLR, VI, s. 16, 98, 185.

²⁶⁷ DLR, VIII/5, s. 1358, 1392, 1406.

one poświadczone już w języku staro-cerkiewno-słowiańskim, por. scs. *pretorь*, *prokazъ*, *pritvorь*. Taka etymologia mogłaby być słuszna, jednak nie znamy dokładnie daty ani okoliczności zapożyczenia. Równocześnie zdarzają się też błędy charakterystyczne dla wcześniejszych tomów, czyli np. rum. *pribeag* < v.sl. *prěbēgъ*²⁶⁸ (prawidłowo powinno być cs. *prěbēgъ*). Problem używania właściwego nazewnictwa dotyczy również rekonstruowanych form prasłowiańskich, które błędnie określane są w DLR jako *veche slavъ*, np. rum. *țeavă* < v.sl. **cěva*; rum. *zâmbi* < v.sl. **zъbiti sę*²⁶⁹, co także zasługuje na uściślenie i poprawny zapis przyjęty w slawistyce: psł. **cěva*, psł. **zъbiti sę*. Dlatego też zasadnym stało się określenie właściwych form etymonów poświadczonych w języku staro-cerkiewno-słowiańskim lub jego późniejszych redakcjach, zwłaszcza, że rozprawa nie miała na celu zaprezentowania zapożyczeń południowosłowiańskich, które weszły do języka rumuńskiego w XVI i XVII wieku, ale wszystkich tych, które zostały wówczas poświadczone bez względu na okres ich zapożyczenia.

Metajęzykiem w Słowniku zapożyczeń południowosłowiańskich jest język polski, co jest konsekwencją faktu, że praca została napisana po polsku. Znaczenia wszystkich haseł zawartych w Słowniku zostały przetłumaczone z języka rumuńskiego na podstawie objaśnień w DLR oraz kontekstu w przytaczanych przykładach i cytatach z tekstów źródłowych. Dzięki dokładnemu tłumaczeniu, Słownik może się stać przydatnym narzędziem pracy także dla czytelników nie władających językiem rumuńskim. Należy podkreślić fakt, że duża część słownictwa ma tak archaiczny charakter, że jest ona niezrozumiała nawet dla rodzimych użytkowników języka rumuńskiego.

Głównym celem niniejszej rozprawy wyznaczonym przez autorkę była prezentacja słownictwa pochodzenia południowosłowiańskiego w języku rumuńskim, poświadczonego w XVI i XVII wieku. Zapożyczenia zostały omówione w świetle ich adaptacji gramatyczno-semantycznej. Materiał leksykalny przedstawiony w rozprawie w formie alfabetycznego słownika w dużym stopniu uzupełnia dotychczasowe opracowania rumuńskie dotyczące leksyki pochodzenia słowiańskiego i jako taki może stanowić początek dalszych badań, zwłaszcza na płaszczyźnie semantycznej.

---

²⁶⁸ DLR, VIII/5, s. 1383.

²⁶⁹ DLR, XII/1, s. 49; XIV, s. 127.

BIBLIOGRAFIA

1. ŹRÓDŁA – TEKSTY

- Bărbulescu I., *Fonetica alfabetului cirilic în textele române din veacul XVI și XVII în legătura cu monumentele paleo-, sârbo-, bulgaro-, ruso- și româno-slave*, București 1908.
- Bartula Cz., *Podstawowe wiadomości z gramatyki staro-cerkiewno-słowiańskiej na tle porównawczym*, Warszawa 1981.
- Bednarczuk L., *Indoeuropejskie języki Bałkanów* [w:] *Języki indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, t. I, Warszawa 1986, s. 469-513.
- Bulei I., *O istorie a românilor*, București 2007.
- Bulgar G., *Limba română: fonetică, lexic, morfologie, sintaxa, stilistică*, București 1995.
- Cienkowski W., *Ogólne założenia metodologiczne badania zapożyczeń leksykalnych*, „Poradnik językowy”, 1964, s. 417-429.
- Coteanu I., Sala M., *Etimologia și limba română. Principii – probleme*, București 1987.
- Davies N., *Europa, rozprawa historyka z historią*, Kraków 1998.
- Demel J., *Historia Rumunii*, Wrocław 1970.
- Densușianu O., *Istoria limbii române*, I-II, Paris 1902-1932.
- Dimitrescu F., *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București 1973.
- Dimitrescu F., *Istoria limbii române*, București 1978.
- Enciclopedia limbii române*, red. Sala M., București 2006; (ELR).
- Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991.
- Encyklopedia językoznastwa ogólnego*, red. K. Polański, Wrocław 1999.
- Formarea cuvintelor în limba română*, I-III, red. A. Graur, M. Avram, București 1978.
- Frațilă V., *Etimologii, istoria unor cuvinte*, „Etymologica” 5, București 2000.
- Gămulescu D., *Elemente de origine sârbocroată ale vocabularului dacoromân*, București 1974.
- Gheție I., *De când se scrie românește?*, București 2001.
- Gheție I., Mareș A., *Originile scrisului în limba română*, București 1985.

- Gramatica limbii române*, I-II, Academia Română, București 2005.
- Graur A., *Etimologii românești*, București 1963.
- Hașdeu B., *Limba română vorbită între 1550-1600: studiu paleografico-lingvistic*, București 1878.
- Hockett Ch. F., *Kurs językoznastwa współczesnego*, Warszawa 1968.
- Istoria limbii române literare: epoca veche (1532-1780)*, red. I. Gheție, București 1997; (ILRL).
- Lunt H. G., *On Slavic structural loans in Rumanian*, "Zeitschrift für Balkanologie", IV, Wiesbaden 1966, s. 67-77*.
- Lyons J., *Wstęp do językoznastwa*, Warszawa 1975.
- Macrea D., *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, București 1982.
- Mangiulea M., *Împrumuturile lexicale românești în limba bulgară literară*, București 2000.
- Mańczak W., *Języki romańskie [w:] Języki indoeuropejskie*, red. L. Bednarczuk, t. II, Warszawa 1986, s. 571-644.
- Mańczak W., *Przedhistoryczne migracje Słowian w świetle słownictwa [w:] Dzieje Słowian w świetle leksyki*, red. L. Bednarczuk, W. Boryś, J. Rusek, Kraków 2002, s. 177-181.
- Mańczak-Wohlfeld E., *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*, Kraków 1995.
- Mańczak-Wohlfeld E., *Angielsko-polskie kontakty językowe*, Kraków 2006.
- Mihăescu H., *Influența grecească asupra limbii române până în secolul al XV-lea*, București 1966.
- Mihăilă G., *Adjectivele de origine slavă în limba română*, s. 61-76*.
- Mihăilă G., *Contribuții la etimologia limbii române*, „Etymologica” 15, București 2002.
- Mihăilă G., *Cultură și literatură română veche în context european*, București 1979.
- Mihăilă G., *Date noi în etimologia slavo-română (pe baza materialului dialectal bulgar)*, „Studii și cercetării lingvistice”, XIII, București 1962*.
- Mihăilă G., *Dicționar al limbii române vechi*, București 1974.
- Mihăilă G., *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, București 1960.
- Mihăilă G., *Langue et culture roumaines dans l'espace sud-est européen*, București 2001.
- Mihăilă G., *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București 1973.
- Miklosich F., *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Vindobonae 1850.

---

* Artykuły pochodzą z księgozbioru prof. Franciszka Sławskiego, przekazane do biblioteki pracowni Słownika prasłowiańskiego na PAU. Ponieważ są to ekstrakty z różnych pism językoznawczych, nie udało się ustalić przy części z nich nazwy czasopisma oraz daty wydania.

- Misterski H., *Receptja polskich zapożyczeń leksykalnych w dokumentach słowiańsko-moldawskich w aspekcie substratu słowiańskiego i reromanizacji języka rumuńskiego*, Poznań 1976.
- Misterski H., *Sufiksacja w języku rumuńskim*, Poznań 1987.
- Mitroc O., *Curs și album de paleografie chirilică românească*, Suceava 1998.
- Mitu M., *Cercetări lingvistice și literare româno-slave*, București 1996.
- Mitu M., *Du "sacré" au "profane" dans l'évolution sémantique (sur les slavonismes roumains)*, "Romanoslavica", 38, s. 25-36.
- Mitu M., *Ion Budai-Deleanu et les problèmes de l'étymologie slavo-roumaine*, "Revue Roumaine de linguistique", XIV, București 1962.
- Mitu M., *Slavona românească. Studii și texte*. București 2002.
- Mitu M., *Studii de etimologie româno-slavă*, „Etymologica” 10, București 2001.
- Mitu M., *Wyrazy rumuńskie pochodzenia słowiańskiego z etymonem podlegającym fleksji*, „Словенска етимологија данас”, Београд 2007, s. 325-335.
- Moskov M., *Contribuții la etimologia unor cuvinte românești de origine slavă*, "Romanoslavica", XII, București 1965, s.43-49*.
- Moszyński L., *Wstęp do filologii słowiańskiej*, Warszawa 1984.
- Nestorescu V., *Cercetări etimologice*, „Etymologica” 3, București 1999.
- Nouzille J., *Transylwania, obszar kontaktów i konfliktów*, Bydgoszcz 1997.
- Olteanu P., *Slava veche și slavona românească*, București 1975.
- Panaitescu P. P., *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București 1965.
- Pascu G., *Sufixele românești*, București 1916.
- Pătruț I., *Cu privire la vechimea influenței slave asupra limbii române*, "Romanoslavica", XVI, București 1968, s. 23-29*.
- Pokrzyna E., *Słownik terminologiczny wyposażenia świątyni obrzędu wschodniego z przydatkiem ikon maryjnych*, Warszawa 2001.
- Pușcariu S., *Istoria literaturii române, epoca veche*, Sibiu 1930.
- Rosetti A., *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București 1968; (ILR).
- Sala M., *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, București 1970.
- Seche M., *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I-II, București 1969.
- Tomescu M., *Istoria cărții românești*, București 1968.
- Vrabie E., *Etimologii românești și străine*, „Etymologica” 11, București 2001.

2. ŹRÓDŁA – SŁOWNIKI

- Andrejčin L., *Речник на бълтарски език*, Софиа 1975-1978.
- Anghelescu R., Cârstoiu I., *Dicționar etimologic*, Craiova 2004.
- Benešić J., *Hrvatsko-poljski rječnik*, Zagreb 1949.
- Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków, 2005; (BORYŚ).
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1927; (BRÜCKNER).
- Bulgăr G., Constantinescu-Dobridor G., *Dicționar de arhaisme și regionalisme*, București 2003; (DAR).
- Български Етимологичен Речник*, t. I-VI, Софиа 1971-2002 [nieukończony]; (BER).
- Cihac A., *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, I-II, București 1870-1879.
- Ciorănescu A., *Dicționarul etimologic al limbii române*, București 2002; (DER).
- Costinescu M., Georgescu M., *Dicționar limbii române literare vechi 1640-1780*, București 1987.
- Damjanović S., Žagar M., *Mali staroslavensko – hrvatski rječnik*, Zagreb 2004.
- Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, red. G. Bolocan, București 1981; (DERS).
- Dicționarul explicativ al limbii române*, red. I. Coteanu, București 1998; (DEX).
- Dicționarul limbii române*, I-II, A-L, Academia Română, București 1913-1940 [nieukończony]; (DLR).
- Dicționarul limbii române, serie nouă*, I cz. 3-5, D, Academia Română, București 2006-2007; (DLR).
- Dicționarul limbii române, serie nouă*, IV-V, L, Academia Română, București 2008; (DLR).
- Dicționarul limbii române, serie nouă*, VI-XIV, M-Z, Academia Română, București 1965-2002; (DLR).
- Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Academia Română, București 1979.
- Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, red. Alain Rey, Paris 1972.
- Etymologičeskij slovar' slavjanskich jazykov*, red. O. N. Trubačev, 1-31, Moskva 1974-2009; [nieukończony].
- Miklosich F., *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Viena 1886.
- Miklosich F., *Lexicon Paleoslovenico–Graeco-Latinum*, Vindobone 1865; (PGL).

- Mirska-Lasota H., Porawska J., *Wielki słownik rumuńsko-polski*, Kraków 2009.
- Младенов С., *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*, София 1941; (MLADENOV).
- Podręczny słownik bułgarsko-polski*, I-II, Warszawa 1987.
- Речник на български език*, I-X, София 1977-2000; [nieukończony].
- Речник српскохрватскога књижевног и народног језика*, Српска Академија Уметности, t. I-XVIII (A-O), Београд 1959-2006; [nieukończony].
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII, JAZU, Zagreb 1880-1976.
- Skok P., *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb 1971; (SKOK).
- Sadnik L., Aitzetmüller R., *Handwörterbuch zu den altkirchenslavischen Texten*, Heidelberg, 1955.
- Словар церковно-славянскаго и русскаго языка*, I-IV, Санктпетербург 1847.
- Slovník jazyka staroslověnského*, t. I-IV, Praha 1958-1997.
- Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V (A-L), Kraków 1952-1982; [nieukończony].
- Słownik grecko-polski*, I-IV, red. Z. Abramowiczówna, Warszawa 1958-1965.
- Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, Warszawa 1964.
- Słownik łacińsko-polski*, I-V, Warszawa 1959-1979.
- Słownik prastoniański*, I-VIII, red. F. Sławski, Wrocław 1974-2001 [nieukończony].
- Słownik rumuńsko-polski*, red. J. Reychman, Warszawa 1970.
- Słownik serbochorwacko-polski*, red. V. Frančić, Warszawa 1956-1959.
- Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков)*, red. Р.М. Цейтлин, Р. Вечерки, Э. Благовой, Москва 1999.
- Tiktin H., *Rumanisch-deutsches Wörterbuch*, I-III, București 1895-1925; (TIKTIN).
- Vojvodić S., *Rečnik slavizma u rumunskom jeziku*, Kikinda 2008.
- Vojvodić S., *Toponimi slovenskog porekla u rumuniji*, Kikinda 2005.

3. OPRACOWANIA TEORETYCZNE

- Avram A., *Comentarii și ipoteze etimologice*, „Etymologica” 23, București 2006.
- Avram A., *Contribuții etimologice*, București 1997.

- Avram A., *Nazalitatea și rotacismul în limba română*, București 1990.
- Avram A., *Sintaxa limbii române în secolele al XVI-lea – XVIII-lea*, București 2007.
- Bardu N., *Aspecte ale grafiei. Fonetica*, București 2004.
- Bejan D., *Gramatica limbii române*, Cluj 1997.
- Bogdan D. P., *Caracterul limbii textelor slavo-române*, București 1946.
- Bota I. M., *Inceputurile culturii scrise în limba română*, Cluj-Napoca 1997.
- Budziszewska W., *Einige slawische Entlehnungen in rumanischen Dialekten*, “Jezykowe studia balkanistyczne”, II, ?.
- Capidan T., *Raporturile lingvistice slavo-române*, Cluj 1923.
- Contraș E., Popescu-Marin M., *La suffixation dans le roumain des XVIe – XVIIIe siècle*, “Revue roumaine de linguistique” XII, 5, 1967, s. 398.
- Densușianu O., *Limba română în secolul al XVII-lea. Evoluția estetică a limbii române*, București 1997.
- Florea V., *Sztuka rumuńska*, Warszawa 1989.
- Formarea cuvintelor în limba română în secolele al XVI-lea – XVIII-lea*, red. Popescu-Marin M., București 2007.
- Frâncu C., *Geneza limbii române și etnogeneza românilor*, Iași 1999.
- Gafton A., *Evoluția limbii române prin traduceri biblice di secolul al XVI-lea*, Iași 2001.
- Gămulescu D., *Influențe românești în limbile slave de sud*, București 1983.
- Gheție I., *Istoria limbii române literare*, București 1978.
- Gheție I., Mareș A., *Diaconul Coresi și izbânda scrisului în limba română*, București 1994.
- Graur A., Byck J., *Formarea cuvintelor în limba română*, București 1959.
- Ieveniș-Frențiu M., *Limba română și limbajul rugăciunii: limba română ca limba liturgică*, București 2001.
- Ionescu A., *Lexicul românesc de proveniența autohtonă în textele din sec. al XVI-lea – al XVIII-lea*, București 1985.
- Kis E., *Incadrarea substantivelor de origine maghiară în sistemul morfologic al limbii române*, București 1975.
- Leschber C., *Serbisch-rumänischen Sprachkontakt: Semantik und Areal*, “Studia etymologica Brunensia”, 3, Praha 2006.
- Lingvistica slavă [w:] Istoria lingvisticii românești*, red. I. Iordan, București 1978.
- Mihăilă G., *Cuvinte de origine autohtonă în limba română*, București 2006.

- Mihăilă G., *Njakom voprosi na slavjansko-rumjnskite eznikovi otnošenija*, "Izvestija na instituta za bŭlgarski ezik, IX, Sofia 1962*.
- Mihăilă G., *Principales étapes de l'histoire des études slaves en Roumanie et de leurs rapports avec les études internationales*, „Romanoslavica” 16, București 1968, s. 193-225.
- Mihăilă G., *Slavistică românească după 1944 și sarcini ei actuale*, București 1960.
- Mihăilă G., *Voprosy sostavlenija etimologičeskogo slovarja slavjanskich zaimstvovanij v rumjnskom jazyke*, s. 115-131*.
- Mureșeanu I., *Polisemia în limba română*, Cluj-Napoca 1990.
- Naumow A., *Pasterze wiernych Słowian*, Kraków 1985.
- Nandriș G., *Despre influența slavă în limba română. Recenzie critică a lucrării d-lui Ilie Bărbulescu "Individualitatea limbii române și elementele slave vechi"*, București 1933*.
- Onu L., *Terminologia creștină și istoria limbii române*, București 2000.
- România. Atlas istorico-geografic*, red. G. Niculescu, București 2007.
- Seidel E., *Elemente sintactice slave în limba română*, București 1958.
- Scarlatoriu E., *Istroromâni și Istroromâna. Relații lingvistice cu Slavii de Sud*, București 1998.
- Scarlatoriu E., *Relații lingvistice ale Aromânilor cu Slavii de Sud*, București 1980.
- Skok P., *Des rapports linguistique slavo-roumains*, „Slavia”, 2-6, 1923-27, 8, 1929.
- Steinke K., Vraciu A., *Introducere în lingvistica balcanică*, Iași 1999.
- Strutyński J., *Gramatyka polska*, Kraków 1996.
- Suciu E., *Cuvinte românești de origine turcă*, „Etymologica” 21, București 2006.
- Tamás L., *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumanischen*, Budapest 1966.
- Vascenco V., *Elementele slave răsăritene în limba română (periodizarea împrumuturilor lexicale)*, "Studii și cercetări lingvistice”, X, București 1959, s. 396-406.
- Vasilie E., *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, București 1968.
- Vătășescu C., *Studii româno-albaneze*, „Etymologica”, 22, București 2006.
- Wasilewski T., *Historia Bułgarii*, Wrocław 1988.
- Widlak S., *Culegere de texte românești vechi*, Kraków 1984.
- Zamfir D. M., *Morfologia verbului în dacoromână veche (secolele al XVI-lea – XVIII-lea)*, București 2007.
- Zamfirescu M., *Etimologia în perspectiva etnolingvistică*, București 2000.
- Zugun P., *Lexicologia limbii române*, Iași 2000.

SPIS MAP I RYCIN

Mapa 1.

Transylwania, Wołoszczyzna, Mołdawia – 1655 (fragment)

Nicolas Sanson *Estats de l'Empire des Turqs en Evrope et pays circomvoisins entre lesquels sont Hongrie, Transilvanie, Valaquie, Moldavie, petite Tatarie etc. suiets ou tributaires des Turqs*, Paris 1655

[w:] *România. Atlas istorico-geografic*, red. G. Niculescu, București 2007.

Ryc. 1. List Neașcula z 1521 r.

fotografia rękopisu wg publikacji Sextila Pușcariu (S. Pușcariu, *Istoria literaturii române*, Sibiu 1930, s. 63).

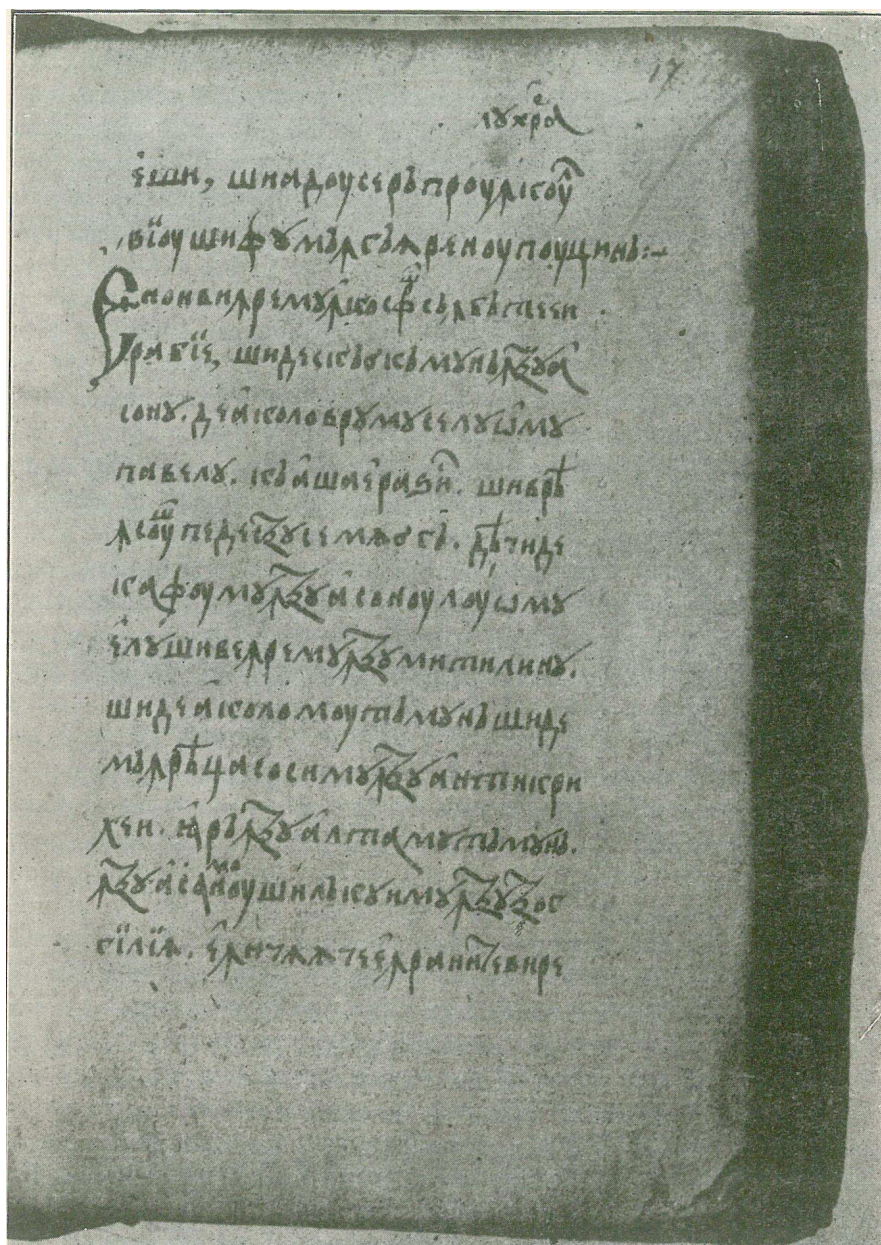
Ryc. 2. Strona z *Codicele Voronețean* – kopia z XVI w. *Dziejów Apostolskich*

fotografia rękopisu wg publikacji Sextila Pușcariu (S. Pușcariu, *Istoria literaturii române*, Sibiu 1930, s. 67).

Ryc. 3. Strona z *Psaltirea în versuri* Metropolity Dosofteia (1673 r.)

fotografia rękopisu wg publikacji Sextila Pușcariu (S. Pușcariu, *Istoria literaturii române*, Sibiu 1930, s. 127).

Ryc. 2. Strona z Codiciele Voroneţean – kopia z XVI w. Dziejów Apostolskich
 (współcześnie zachowana jedynie we fragmentach)

